ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1-2
SAMEDI-DIMANCHE
1-2 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.767 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.767

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Կանխա՛ Մոսկուա Գնաց - Եկաւ

———O———

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻ՞Ր ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Կանխա Մոսկուա հրաւիրուած էր Հինգշաբթի օր, ինչպէս գրած էինք երէկ, եւ Բրեժնեւի հետ տեսակցութիւնը, շատ կարճ տեւած է՝ երթուդարձ վեց ժամ: Ուրբաթ օր, ոչ ոք կրնար գուշակել թէ ինչ՞ բռնուած է կամ թէ այսքան կարճ հանդիպումի մը իմաստը ին՞չ կրնայ ըլլալ: Պարզ է որ խորհրդային գաղտնիքներուն թափանցելը ամէն մարդու գործ չըլլալով, ըստ մեկնաբանողին նկարագրին – լաւատես թէ յոռետես – կարճ ըլլալը լաւ կամ գէշ նշան է: Ծանօթ է պատմութիւնը՝ շիշին կէսը՝ լեցուն է, կամ շիշին կէսը պարապ է: Այս էր մամուլին պարզած պատկերը Ուրբաթ առաւօտ, կարգ մը թերթերու խմբագիր – ներուն համար, այս կարճ հանդիպումը լաւ նշանն էր Լեհերուն համար, այսինքն Կանխա գլուխ բռնած էր Բրեժնեւի եւ ո՛չ, բամ, ուրիշներ, հաւանաբար աւելի իրատես, կը խորհէին թէ Բրեժնեւ չոր կերպով ազդարարած էր՝ «կը բաւ՛է, կարճ կապեցէ՛ք»:

Ի հարկէ, մերձաւոր ապագան ցոյց կուտայ թէ ո՞վ իրաւունք ունի: Կայ նաեւ երրորդ ճամբայ մը, այն է որ Մոսկուա նոր պայմանաժամ մը տուած է, որպէսզի Լեհը կարգադրէ իր ներքին գործերը եւ չառիպէ Խորհ. Միութիւնը իր «օժանդակութիւնը» բերելու...: Բրեժնեւ ըսած կ'ըլլայ ուրեմն Կանիայի՝ տագնապը պէտք է լուծուի լեհ բանուորներուն կողմէ:

Այս տեսակցութեան առթիւ հրապարակուած զեկոյցը մեծ բան չըսեր բայց «շահեկան» կէտեր ունի, նախ երբ կ'ամբաստանէ «աշխարհակալ որոշ շրջանակներ, որոնք խափանարարական գործունէութիւն կը տանին ընկերվարական Լեհաստանի դէմ եւ միջամուխ կ'ըլլան անոր ներքին գործերուն: Նման փորձեր դէմ են Հելսինքիի համաձայնագրի վերջին մասին»: Ուրիշ փոքրիկ կէտ մըն ալ կայ անշուշտ, ուր կը յիշուի «փոխադարձ օժանդակութեան, գործակցութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրը» եւ ամէն մարդ գիտէ թէ ին՞չ կը նշանակէ «խորհրդային օժանդակութիւն» ի մասնաւորի Հունգարները, Չեխերը, Աֆղանները...: Անշուշտ Մոսկուայի գործն ալ այնքան դիւրին չէ, որովհետեւ Լեհաստան չի նմանիր ուրիշ երկրի եւ հոն, գլխաւոր ուժ մը կայ, որու խօսք հասկըցնելը այնքան ալ դիւրին չէ եւ հրապարակի հարց ալ չէ, այդ մեծ ուժին անունն է՝ Կաթողիկէ Եկեղեցի:

———×———

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՃԷՎԻՏ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ՀԱԼՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵՆԷՆ

Ութ «Կասկածելի» Սպաննուած՝ Մարտինի մէջ

Ուրբաթ առաւօտ կը հաղորդուէր, որ Հալքի նախագահը՝ Պիւլէնթ Էճէվիտ յայտարարած է թէ կը հրաժարի Հալքի նախագահի իր պաշտօնէն տրուած ըլլալով, որ զինուորական իշխանութեան վարչակարգի տակ, որեւէ հնարաւորութիւն չկայ քաղաքական գործունէութիւն ունենալու:

Միւս կողմէ, Մարտինի մէջ, ապահովութեան ուժերը սպաննած են ութ ձախ «կասկածելի»ներ, որոնք մաս կը կազմէին քիւրտ անջատողական շարժումի մը:

———×———

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ

ՊԱՊԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

———O———

Հռոմէն կը հաղորդեն թէ Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11-ին, Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապը ընդունեցաւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Շնորհք Պատրիարքը: Տեսակցութիւնը, շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, տեւած է 45 վայրկեան:

Այս կարեւոր հանդիպումէն ետք, Շնորհք Արք. Գալուստեան կէսօրուան ճաշի հիւրը եղած է Լեւոնեան Վարժարանին:

———×———

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ՝

Քոլիւշ

———O———

Ամենայն լրջութեամբ է, որ Ուրբաթ առաւօտեան ֆրանսական մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար Քոլիւշի թեկնածութեան նախագահութեան ընտրութեան: Այս բաւական դռեհիկ երգիծախօսը, «ծրագիր» մըն ալ ունի անշուշտ, ուր կան հետեւեալ կէտերը «պատերազմ յայտարարել Ալպանիոյ, որովհետեւ առանձին որս մըն է եւ ուրեմն՝ դիւրին: Համախմբել անգլիական նաւատորմը Մէրս - էլ - Քէպիր բնաջնջելու համար: Կիները հաւաքել «ազգային բոզանոցներու» մէջ ուր տեւական կերպով արուամբոխներու տրամադրութեան տակ կ'ըլլան» ասոնք են քանի մը գիծերը զորս իր առաջին էջին վրայ կը հրատարակէր Քոթիտիէն տը Փարի, Ուրբաթ առտու, ամբողջ Բ. էջն ալ յատկացնելով: Քոլիւշ կ'ուզէ եղեր իր անունին շուրջ կեդրոնացնել ժողովուրդին 15% ձեռնպահները, այսինքն բոլոր անոնք որոնք չեն քուէարկեր գանած ըլլալով քաղաքականութենէն: Կարգախօսքն է՝ «մեզ սարսափի տեղ դրած են, ուրեմն սարսափի մը քուէարկեցէք»: Կը յայտնէ նաեւ թէ միայն Ա. շրջանին պիտի ներկայանայ: Այս ամբողջը յայտնի եղած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, զոր Քոլիւշ տըւած է առջի օր եւ որու համար լրագըրող մըն ալ ըսած է «Տը Կօլէն ի վեր, առաջին անգամն է, որ կը խնդանք»:

Ընտրուելու համար չէ որ իր թեկնածութիւնը դրած է այլ որպէսզի բոլոր անոնք, որոնք զզուած են քաղաքականութենէն ներկայացուցիչ մը ունենան...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Նախագահը Շատլի ազատ արձակեց անկախ Ալժերիոյ առաջին նախագահը՝ Պեն Պելլա, յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Աքենայն Սրբոց տօնին պատճառով, «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Նոյեմբերի թիւը լոյս կը տեսնէ՝ գալ շաբթու:

ՎԱՀԱՆ.....

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք,
Հարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ.
Ցանկարծ կը զարթնի ջերմ լալու
փափաք
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք:

Իմ գերեզմանը թող լինի հեռւում,
Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու
ձայն.
Թող շուրջըս փռուի անանց
լռութիւն,
Թող ինձ չըյիշեն, թող ինձ ինձ
մոռանան:

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք,
Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը
յոգնած,
Թողէք, որ լինեմ, հեռաւոր,
մենակ. –
Չըզգամ, որ կայ սէր, եւ ցընո՛րք,
եւ լա՛ց...

ԱՇՈՒՆ

Դալուկ դաշտեր, մերկ անտառ...
– Մահացողի տըխո՛ւր կեանք...
Անձրեւ, քամի, սեւ կամար...
– Սրտակտուր հեկեկանք:

Միգում շողաց մի ցուրտ լոյս.
– Օ, արդեօք կա՞յ վերադարձ. –
Մահացողի անզօր յոյս,
Վիատ սրտի տխուր հարց...

Անուժ ցաւի ցուրտը կապար...
Մահացողի տխուր կեանք
– Անմխիթար, անսպառ
Վհատութեան հեկեկանք...

.....ՏԵՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏ. 24 – 27)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեանց ուսանող երաժիշտներու գործերու համամիութենական մըրցումին եզրափակիչ հանգրուանը: Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան եւ երաժիշտներու միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած մրցումին մասնակցած են Խորհ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւնները: Հայաստանի կողմէ մասնակցողներէն ութ հոգի, որոնք Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի ուսանողներ են, մրցանակներով պարգեւատրուած են: Առաջին կարգի վկայականի արժանացած է Վաղարշակ Զաքարեանի դաշնակի սոնաթը, Բ. կարգի վկայականներու՝ Ստեփան Լուսիկեանի դաշնակի քոնչերթօն եւ Արմէն Սմբատեանի քոնչերթօն՝ սէնֆոնիք նուագախումբի համար: Ռոզա Մանուկեանի «Փառք Լոյսին» երգ - սէնֆոնիք գործը եւ Սերգէյ Բաղդասարեանի սէնֆոնիք պոէմը պարգեւատրուած են Գ. կարգի վկայաններով: Քաջալերական վկայականներու արժանացած են Սվետլանա Պօյաճեանի, Տիգրան Թահմիզեանի եւ Աշոտ Պալլէյեանի գործերը: Դափնեկիրներու գործերը պիտի մեկնաբանուին համամիութենական երաժշտական փառատօնին:

×

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ Մոսկուայի դեսպանը՝ Հարրի Օտ, երեք օրուան այցելութիւն մը տուած է Հայաստան: Դեսպանը այցելած է Մատենադարան, Ժամանակակից Արուեստի Թանգարան եւ հետաքրքրութեամբ դիտած է հին հայկական ճարտարապետութեան յուշարձանները: Հանդիպում մը ունեցած է Խորհ. Միութիւն – Արեւելեան Գերմանիա բարեկամութեան ընկերութեան հայկական բաժանմունքի անդամներու հետ, ինչպէս նաեւ ընդունուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ: Հայաստանի Արտաքին Նախարարութիւնը ի պատիւ հիւրին ճաշ մը տուած է:

×

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ԳԱՌՆԻԻ ՄԷՋ

Գառնիի տաճարին մօտ, Հոկտ. 19-ին, տեղի ունեցած է ազգագրական արուեստի փառատօն, մասնակցութեամբ Հայաստանի զանազան շրջաններէ հաւաքուած տասնեակ մը խումբերու: Իրենց պարարուեստը ցուցադրած են Սասունցին ու Շատախցին, Մարտունեցին ու Աշտարակցին, Սիսիանցին ու Արտաշատցին: Երեւանի Գ. Սունդուկեան Թատրոնի խումբը հատուած մը ներկայացուցած է «Իփիգենէ Աւլիսի մէջ» ողբերգութենէն, խորհրդանշական կամուրջ մը նետելով դէպի երկհազարամեայ անցեալը, երբ Գառնիէն ոչ հեռու՝ Արտաշատ մայրաքաղաքին մէջ հիմնադրուեցաւ Հայոց ազգային թատրոնը: Փառատօնին ներկայ եղած են Հայաստանի մշակոյթի նախարար Գուրգէն Առաքելեան եւ կուսակցական ղեկավար անձնաւորութիւններ:

×

ԱՐՏԵԶԵԱՆ ՋՈՒՐԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Հորատողները Էջմիածնի շրջանի Դողս գիւղի տարածութեան վրայ 170 մեթր խորութեան մէջ յայտնաբերած են արտեզեան ջուրեր: Փորձերը ցոյց տուած են, որ այդ հորէն՝ մէկ երկվայրկեանի մէջ, կարելի է ստանալ աւելի քան 150 լիթր ջուր: Հետաքրքրական է այն՝ որ երկրաբնագիտական հետազօտութիւնները Արարատեան դաշտի այդ հատուածին մէջ չէին նախատեսած ընդերքի ջուրերու գոյութիւնը, սակայն գործնական աշխատանքները բոլորովին այլ արդիւնքի յանգած են: Ներկայիս որոշուած է ընդլայնել որոնումները եւ նոր հորեր փորել, պարզելու համար Արարատեան դաշտի արտեզեան աւազանին կապուող կարգ մը գիտական հարցեր:

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԵՐ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Դժգոհելու պատճառ մը չունինք. «Լա՞ւ ես, լաւ եմ»: Պարապութիւն մը լեցնելու քաղաքավարական ձեւ մը երկու հոգիներով կատարուած մենախօսութիւն մը: Այսպէս է մեր առօրեան «լաւ ես, լաւ եմ»ներով լեցուած կատակերգութիւն մը: Հարկաւ այդ բառերը ստոյգ պատկերը չեն տար ո՛չ մեր մտածումներուն ո՛չ ալ մեր ֆիզիքական վիճակին. փաստ՝ Փարիզի մէջ օրը հարիւր երեսուն մարդ կը թաղուի, որոնք մեռնելէն հինգ վայրկեան առաջ, հաւանաբար «լաւ եմ» մը ըսած ըլլան ու մեկնած:

Ինչպէս ամէն տեղ հոս ապրող Հայերս, ազդուած ենք մեր միջավայրէն, սա-վա,՞ սա-վաներու մտայնութենէն, այն տարբերութեամբ որ զայն փոխադրած ենք անձնականէն դէպի հաւաքականը: Եկեղեցիներու բակերը, ակումբներն ու սրճարանները, հարուստ չաեմարաններ են այդ ձեւի կաղապարուած գրոյցներու: «Ի՞նչպէս են ազգին գործերը, ի՞նչ եղան Հայկական Հարցը, 30-րդ յօդուածը, Սեւրի դաշնագիրը» եւայլն: Տարբեր բառերով, սա-վա – սա-վաներու հոգեբանութեամբ ըսուած խօսքեր, ուր ազգին գործերը տապակի մը մէջ տապլտկող ձուածեղի կը վերածուին: Ո՛չ հարցնողը, ո՛չ ալ պատասխանողը կարեւորութիւն կուտայ ըսածին:

Նորութիւն չկայ ըսածներուս մէջ. բայց ո՞վ է նորութիւն պահանջողը: Բացէք հայկական բէմերուն վարագոյրները ու թերթերու էջերը, կը հաստատէք, որ ամէն ինչ կարելի է ըսել ու գրել: Կատակ չէ ըրածս. եթէ կրնաք տասը էջ մըրոտել ու հասնիլ վերջակէտի մը՝ գրող էք. քսան էջով կը դառնաք վաւերական գրող, մաս կը կազմէք գրողներու միութեան մը եւ նոյնիսկ ծածկանուն գործածելու իրաւունք կը ստանաք, օրինակի համար Նափոլէոն, Քրոմուէլ կամ Սոկրատ:

Հայկական բեմը, բեմերը ազատ են ու մուտքը ձրի: կը բաւէ «երկու խօսք» ունենալ եւ ժամ մը խօսիլ ըստ կարգի եւ ըստ էութեան, այսինքն նոյնիսկ ձեր չգիտցած բաներուն մասին: Տեղ կը հասնի՞ն ըսուածները. ինչ փոյթ: Հասկցող կա՞յ. աւելորդ մտահոգութիւն մըն ալ այս: Իրաւունք ունիք: Ո՞վ կը հասկնայ սարկաւագներու կարդացած գրաբար շարականները զորս երկիւղածութեամբ մտիկ կ՚ընենք կիրակի օրերը: Անառարկելի օրինակ մը որուն դէմ ըսելիք չկայ: Վերջերս եկեղեցի գացած էի եւ սարկաւագը (անունըՄոռցար) բանալով Աւետարանը յայտնեց որ ընթերցուածը Մատթէոս առաքեալէն է: Ի՞նչ մեղքս պահեմ. շատ անգամ խաչակնքումի պահերուն հարց կուտամ թէ իսկապէ՞ս Առաքեալին խօսքերն են ընթերցուածը: Հապա՞ եթէ հոգաբարձուի մը հացէին ուղղուած, գրաբարով ըսուած հայհոյանքներ ըլլային, անհամ կատակ մը՝, ամսեղուկ սարկաւագի մը կողմէ կատարուած: Բայց եւ այնպէս, Ամէ՛ն: Գրաբարով ըսուածը ակնածանք կը պարտադրէ: Մեղք որ մեր բէմերէն խօսուած ճառերը գրաբար չեն: Անձնական փորձառութեամբ գիտեմ որ մարդիկ կը գնահատեն այն ինչ որ չեն հասկնար. ծափ կուտան, վախնալով անպայման, որ տգէտի տեղ կ՚անցնին: Առիթով մը պարզ ձեւով ըսած էի. «Հայկական հարցին լուծումը կախում ունի մեծ պետութիւններու շահերէն՝. Լա Փալիսեան ճշմարտութիւն մըն էր ու սրահը անտարբեր մնաց: Ի՞նչ ընել. ձայնս փոխելով ու խորհրդաւոր կերպով, շարունակեցի. «Հայկական Հարցին լուծումը դեր - ուժերու փոխյարաբերութիւններու ներդաշնակ ընթացքը պայմանաւորող որեւէ դրական բնոյթ ներկայացնելով, դադրած է ազգամիջեան հրամայական խնդիրներու առանցքը կազմելէ»: Սրահը արթնցաւ. չէին հասկըցած: Եթէ ուրեմն կրնաք այս հետեւողութեամբ եւ առանց ստորակէտի ձեր «երկու խօսք»ը ըսել թէկուզ մէկ ժամ խօսելով, ապահոված էք ծափերը: Նոյն երեւոյթը մամուլին մէջ, հինը նորի վերածելու բռնազբօսիկ ճիգը ակներեւ է: Եզակի ըլլալու մտահոգութիւն մը ամէնուրէք: Ժամանակին Լեւոն Շանթն ալ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուց բայերու խոնարհումներուն մէջ, բայց չընդհանրացան հակառակ իր հեղինակութեան, իր գրական վաստակին: Այսօր ոչ թէ Շանթ այլ մանկապարտէզի ուսուցիչներն ալ աջ ու ձախ պատգամներ կ՚արձակեն: Այպանելի չեն: Կը նըմանին այն մարդոց որոնք խօսակցութեան մը ընթացքին, ձեռքի նուրբ շարժումով մը կը ծածկեն բերնին մէկ մասը, ծածկելու համար իրենց ակռաներուն յառաջացած տարիքը:

Անքաղաքավարութիւն է մարդու մը տկարութիւնը մատով ցոյց տալը. կ՚ընդունիմ, պայմանաւ որ հանդիստ ձգեն մեր գիտցած Աբխողոմ Աղան (օրինակ մըն է այս) որուն անպայման Հարոլտ Փինթըրի, Պէքէթի կամ Իոնեսքոյի մը տխպարներուն տարազը կ՚ուզեն հագցընել: Խեղճ Աբխողոմ Աղա, ո՛չ միայն սնտուկները այլ եւ իր «հիւսիս»ը կը կորսնցնէ այս «նոր»ի ախոյեաններու պատճառաւ:

Երեւոյթը նոր չէ: Ամէն շրջան ունեցած է իր խենթերը: Սկզբունքով կարելի չէ դէմ ըլլալ խենթութիւններու: Լաւ է որ երբեմն խախտուին կարգն ու կանոնը ու կառավարը ազատ արձակէ ձիուն սանձերը, որպէսզի կենդանին անկաշկանդ գլուխը առնէ եւ երթայ ճամբան, պայմանաւ որ կառավարը արթննայ երբ կառքին անիւները վիհին մօտենան, այսինքն գիտակցութիւնը ունենայ որ ճամբայ մը որքան ալ ուղիղ երեւնայ, երկարելով, տեղ մը կլորնալու սահմանուած է: Երկրաչափ ըլլալու՝ պէտք չկայ, գիւղացին ալ գիտէ այսքանը: Որո՞ւ կը խօսիք:

×

Աշուն է: Գաղութը լծուած է աշխատանքի: Պարահանդէսները ճոխ են եւ այլազան. հասոյթները ազգին համար՝ ինչպէս միշտ: Երգելով մեռնողներէն եսք, պարելով ապրողներու ալ պէտք ունի ազգ մը: Նկատած եմ որ կարեւոր եւ նշանակութիւն ունեցող տօնակատարութիւնները իրենց բախտին ձգուած են, պարահանդէսները՝ ոչ: Հաւանաբար նոր նպատակները կ՚արդարացնեն այս երեւոյթը. ըսելիք ունի՞ք. աւելորդ հարցում: «Լաւ ես լաւ եմ». կ՚երթանք կոր:

×

Ե՞րբ կը սկսի ու ե՞րբ կը վերջանայ աշունը: Բնութիւնն ալ կարծես կորսընցուցած է իր երբեմնի ընթացքը: Ծառերուն կանաչը յամառօրէն կառչած կը մընայ ճիւղերուն վրայ: Կար ժամանակ որ տերեւները առանց ազմուկի, ճակատագրական համակերպումով մը ազատ կ՚արձակէին ծառերուն ճիւղերը ու լուռ կը մեկնէին: Տերեւաթափի ստոյգ օրն ու ժամը գիտէինք: Գիտէինք նաեւ որ աշնան ու ձմրան եղանակներուն կը յաջորդէն գարնան օրերը յոյսի ու լոյսի երազներով լի: Մեր տխրութիւններուն ժամանակաւոր թմբիրն էր աշունը ու կը սիրէինք ձմեռուան հովերը որոնք կը ցրուէին մշուշը մթագնած հորիզոններուն ու կը բերէին գարունը իր նոր ժըպիտներով իր նոր կեանքով:

Բացառիկ հակում մը չունիմ հինը խընկարկելու պարզապէս հին ըլլալուն համար: Բայց երբ հին կարծուածը իր մէջ կը պարփակէ մեր ժողովուրդի պատմափիլիսոփայական տարրերէն ներշնչուած գաղափար մը, զայն թանգարան դնելը նորութիւն չեմ նկատեր. ապուշութիւն անկասկած:

Մարդիկ կան որ պարզը կը շփոթեն հասարակին հետ. կը սիրեն եզակին, մինչ գլխագիրով Ի հարկէ: Բարեկամ մը ունէի որուն հետ քսան տարի ժողովի նստած էի: Օրին մէկը ձայն ուզեց «երկու խօսք» ըսելու համար եւ սկսաւ ռուսահայերէն խօսիլ. ապշած հարցուցի պատճառը: Թրքահայերէնը չեմ սիրեր ըսաւ որովհետեւ թուրք բառը կայ: Բան մը արձակեց: Փուք հանելու պէտքարան մը: Դժբախտաբար նման խօսքեր միայն ժողովներուն մէջ չեն սահմանափակուիր: Կը հըրատարակուին. հետեւանք՝ սկզօփանի պահարանով ներկայացուած, թուխսի նստած գրութիւններու առատութիւնը մեր մամուլին մէջ: Հասկնալը, կ՚ըսէ Ֆրանսացին, հաւասարիլ է: Որքան ուրախ ըլլալու են մեր «նոր» գրիչները որ չեն հասկցուիր ու վախը չունին հաւասարուելու: Ու պիտի շարունակենք մենք, տառապիլ պարզ եւ հասկնալի գրութիւններու պակասէն: Մեր օրերու ճօմնզլատուրան են այս «նոր»երը, ղեկավար ըլլալու եւ այդպէս մնալու սահմանուած նոր դասակարգ մը: Հայկական բէմը, իրենց տունն է, մենաշնորհը: Բախտը ունեցած եմ շատ մը ղեկավարներ տեսնելու, որոնք չէին իսկ գիտեր որ ղեկավար են. խեղճերը պարզ էին: Հիմա ամբողջովին ղեկավար դարձած ենք, բոլորս վարպետ: Ո՞ւր են աշակերտները:

×

Վերջերս գրական հաւաքոյթի մը ընթացքին, Վարդգէս Պետրոսեան՝ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը որուն մօտ հումուրը չի պակսիր (բացի իր պաշտօնական ճառերէն) կատակի ձեւով կը հաստատէր այս պարագան: Նոր եւ ինքնակոչ գրողի մը կը հարցնէ. – «Ծան«՞թ էք Տոստոյեւսքիի գործերուն: Ո՛չ. – Տոլստոյի՞ն: Ո՛չ. Պուշկինի՞ն, Գոգոլի՞ն...: Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ» կ՚ըլլայ պատասխանը: – «Հապա ի՞նչ կարդացած էք ըսէք խնդրեմ: «Ես գրող եմ, էլի, ո՛չ ընթերցող»:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԴՈՂԴՈՒԹԻ ԴՈՂԴՈՒԹ

ՔԻՆԿՍԹԸՆԻ (Քանատա) մէջ, Սեպտ. 27 – 28ին, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. Քանատայի Երիտասարդաց Միութեան կեդր. Վարչութեան կազմակերպած Ա. Սեմինարը, մասնակցութեամբ 70 ընկեր – ընկերուհիներու: Շաբաթավերջին տեղի ունեցած է Հայոց պատմութեան լուսատեսողական ներկայացում, տրուած են երկու զեկուցումներ՝ Թուրքիոյ եւ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութիւններու վերջին գործունէութեանց մասին, ինչպէս նաեւ միջ – մասնաճիւղային զարգացման մրցում մը, մասնակցութեամբ Քեմպրիճի «Արամ», Համիլթընի «Արաբօ», Սենթ Քաթրինզի «Յառաջ», Թորոնթոյի «Սիմոն Զաւարեան »եւ Մոնրէալի «Լեւոն Շանթ» մասնաճիւղերուն. այս վերջինը շահած է առաջնութիւնը, Սեմինարի գլխաւոր նիւթը՝ «Արդի Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հայութեան դերը Հայ Դատի լուծման կապակցութեամբ», ներկայացուցած է ընկ. Հրաչ Աբրահամեան (Միացեալ Նահանգներէն), ապա վիճաբանականասուլիս մը տեղի ունեցած է յիշեալ նիւթին շուրջ:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ըստ Հօկարդի, Ակնայ թրքացած հայ գիւղերի բնակիչների դիմագծերը չէին զանազանւում հայկականից եւ նրանք պահել էին հայկական նիստուկացն ու շատ սովորութիւններ:

Ակնայ մէջ էլ մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել երբ շրջանում զանգուածային իսլամացումներ են տեղի ունեցել:

16. ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Արաբկիր, Ակնայ նման հիմնուել է Հայերի կողմից, ԺԱ. դարուն, Անիից եւ Վասպուրականից տեղափոխուող Հայերի կողմից: Գտնւում էր Փոքր Հայքի միջին մասում, Անտիտաւրոս լեռնաշղթայի ստորոտում, Եփրատ գետից շուրջ 25 կիլոմետր արեւմուտք: Դարասկզբին ունէր շուրջ 17.000 հայ եւ թուրք խառն բնակչութիւն՝ մօտաւորապէս կէս առ կէս:

Սելճուքեան Թուրքեր Արաբկիրի շըրջանին տիրել են ԺԱ. դարի վերջերին, իսկ Օսմանցի Թուրքերը 15-րդ դարուն: Երկար ժամանակ Արաբկիրն իր շրջականերով ունեցել է հոծ հայ բնակչութիւն, որոնք մեծամասնութիւն են կազմել եւ գաւառին տուել հայկական դրոշմ:

Օսմանեան գրաւումից յետոյ է, որ Թուրքերը սկսել են քիչ – քիչ բազմանալ: Իսկ 16 – 17-րդ դարերին, երբ Փոքր Հայքում տեղի են ունեցել Հայերի խմբական բռնի իսլամացումներ, նրանք աւելի են բազմացել: Արաբկիրի գաւառը նորագոյն ժամանակներում ունէր 76 գիւղեր, ըստ Ս. Բաղդիկէօսի՝ 68, իսկ ըստ Հ. Ղ. Ինճիճեանի՝ 80 գիւղեր (1800 ական թուերին), մեծամասնութեամբ թրքաբնակ:

Արաբկիրն ունէր 15 հայաբնակ գիւղեր հայանուն, որ ասել է Հայերի կողմից հիմնուած, որտեղ յետագայում աւելացել էին եւ Թուրքեր. – 1. Շեփիկ, 2. Ամբրկա, 3. Ծագ, 4. Խոռոչ, 5. Էհնեցիկ, 6. Աղըն, 7. Վաղշէն, 8. Քուշնա, 9. Կռանի, 10. Հասկնի, 11. Մաշկերտ, 12. Անջրդի, 13. Սաղմրկա, 14. Վանք, 15. Ծուպլուար: Բացի վերջի երկու փոքըր գիւղերից, մնացողները ունէին եկեղեցի եւ դպրոց:

Մնացեալ գիւղերը (շուրջ 55-ից 60) թրքաբնակ էին, որոնք մեծ մասամբ բռնի տաճկցեր էին դարերի ընթացքում: Այս պարագան պերճախօս կերպով կ՚ապացուցուի այն իրողութեամբ, որ յիշեալ թրքաբնակ գիւղերի անուններից շատերը հայանուն էին, նրանցից շատերի մէջ կային հայկական եկեղեցիներու, ուխտատեղիներու աւերակներ, նրանցում բնակող Թուրքերի դիմագծերը աւելի հայկական էին, քան թրքական: Նրանց մէջ դեռ մնացել էին շատ հայկական որոշ սովորութիւններ, եւայլն:

Յիշատակենք այդ հայանուն բայց տաճկըցած Հայերի գիւղերը. – 1. Մրգա կամ Սօսիկ (Արաբկիրի Օվայի գիւղերից), որտեղ դեռ մնացել էին աւերակ եկեղեցիի հետքեր: 2. Փայտ կամ Փատ, որտեղ նոյնպէս եկեղեցիի աւերակներ կային: 3. Հենզան կամ Հինզեան, 4. Աշտոկա հիմնուած Աշոտ Արծրունի իշխանի կողմից, ուրի աւերակ եկեղեցին յետագայում ախոռի է վերածուել, խորաններն առաջ տախտակներ կապելով մսուրներ էին շինել: 5. Հերոնիկ կամ Տիրանիկ թրքացած հայ գիւղ է եղել: 6. Վերի Ջրբաղնիք, 7. Վարի Ջրբաղնիք, 8. Դաւթի Գիւղ, 9. Մատուռկան, որտեղ կային եկեղեցիի աւերակներ, 10 Կիրն, 11. Գողբնիկ, 12. Խոզաղբիւր, 13. Անտրի, 14. Հացտար, 15. Բաղնիք, 16 Դէպդէն (Դէպիդէն), 17. Վարդեռի, 18. Սինք, 19. Զաքքագուկ, 20. Թարխանիկ (քըրդաբնակ), 21. Ագրակ, 22. Պահատուն, եւայլն: Կային նոյնպէս թրքաբնակ գիւղեր Թուրք անունով, ինչպէս Վերի Քէնդիր, Վարի Քէնդիր, ուր կային ուխտատեղիներու աւերակներ: Արաբկիրի մօտ կար Քէշիշլէր գիւղը, որ առենօք հայաբնակ է եղել, եւ որտեղ կային աւերակ եկեղեցիի հետքեր: Յիշեալ բոլոր հայանուն գիւղերը Հայերու կողմից հիմնուել եւ առենօք հայաբնակ են եղել, որոնք յետագային բռնութեան տակ իսլամացել են: Չէր կարող պատահել, որ Թուրքերը գիւղեր հիմնելիս հայկական անուններով մկրտէին:

(Շար. 20)

Fonds A.R.A.M

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ

Կասկած չկայ թէ Վիեննայի Հայկ. Միութիւններու մէջ, ամէնէն կենսունակներէն եւ նախաձեռնողներէն մէկն է՝ Աւստրօ – Հայկական Մշակութային Ընկերութիւնը, որու գործունէութեան ծիրն ընդարձակ է եւ աննահանջ կ'իրագործէ իր ծրագիրները, ցուցաբերելով կուռ աշխատանք, կամք պողպատեայ: Աւստրօ – Հայկ. Մշակութային Ընկերութիւնը ասպարէզի վրայ է եւ ցարդ ամէն կերպ արդարացուցած իր անունը հայակերտ գործունէութեամբ: Չըի բաշխըւած ըրուատիք չեն ասոնք, կը բխին իրականութենէ: Կարելի՞ է անտեսել օրինակ՝ Արամ Խաչատրեանի չարաթը նկարահանդէսով, երաժշտական ելոյթով, բանախօսութիւններով, որ այնքան նիւթ հայթայթեց Վիեննական մամուլին, օրինակներ յատկացնելով հայ ժողովուրդին եւ անոր մշակոյթին: Ցինք դեռ այնքան երկար ատենէ ի վեր տարեկան ուխտագնացութիւնը դէպի Հայաստան՝ հայ ու գերման հիւրերով. Վիեննայի հեռատեսիլէն ցոլարձակումն իր խել պատրաստած «Երեք հազար տարի Հայաստան» գունաւոր ֆիլմին, ինչպէս նաեւ միւս ֆիլմը Պարսկաստանի Ս. Ստեփանոս եւ Թադէոս վանքերուն՝ հանդերձ դասախօսութեամբ ու դեռ՝ տարիներէ . հետէ չաբաթական երկու հայերէն դասերը հայ երկու սեռէ պատանիներու եւ օրիորդներու, զոր կը կատարեն Տիկին Բնարիկ Ջօջեան եւ Մխիթարեան Վարդապետ մը:

Ամէնէն վերջին դափնին անոր արժանիքներուն, եղաւ կազմակերպումը ամառնային դպրոցին, որու աւագ չարժառիթն էր՝ ապասերումի ենթակայ հայ պատանիներու մէջ արծարծել Հայու գիտակցութիւնը եւ նախնական ծանօթութիւններ տալ անոնց, հայ լեզուին գիրերը դնել թարմ շրթներու վրայ, եւ զանոնք փրկել այն վիհէն, որուն կ'ըսենք ձուլում:

Այն ինչ որ Ամերիկա եւ այլ գաղութներ կը փորձեն, նոյնն ըրաւ Աւստրօ – Հայկական Մշակութային Ընկերութիւնը - երկրորդ տարին ըլլալով – Աւստրիա. այսինքն՝ երկու չաբաթ Ամառնային Դպրոց, հայ պատանիներուն: Այդ նըպատակով վարձուած էր Վիեննայի արուարձաններէն մէկուն մէջ՝ Ֆրէըներու հայկերտ վարժարանին մէկ ամբողջ թեւը. հոն՝ 1980 Յուլիս 18–էն մինչեւ 2՝0–գոստոս՝ ամփոփուեցան 38 հայ պատանիներ, որոնք օգտուեցան նաեւ վարժարանի բոլոր առաւելութիւններէն, մաքուր օդ, ընդարձակ ննջարան, դասարան, առատ եւ առողջ սնունդ, զբօսանքի անսպառ կարելիութիւններ վազքի, գնդախաղի, լողի, բազմազան մարզանքներու, արշաւներու դէպի մերձակայ բլուր եւ անտառներ: Նոյնը փորձուած էր նաեւ անցած տարի, Աւստրիոյ կանանչ սրտին՝ Շթայէրմարքի Սէքաուանին մէջ: Բայց այս անգամ իրողութիւնը գլեց անցաւ ամէն ակնկալութիւն. կրնայի՞նք մտածել որ 38 հայ երկսեռ պատանիներ պիտի խմբուէին այս չարժումին, մինչ նախորդ տարի հազիւ հնգեակ մըն էր անոնց թիւը:

Եթէ այս ձեռնարկը յաջողեցաւ լիուլի, ատիկա արժանիքն է գաղութիս ամէնէն անձնուէրներէն եւ մանկավարժի բընածին տաղանդով օժտուն չնորհալի Տիկին Բնարիկ Ջօջեանի, որ իր տարեկան արձակուրդը՝ աննման ժէսթով մը զոհաբերեց այս գործին: Մխիթարեան վանքըն ալ ազնուօրէն հաճեցաւ իր երէց հայրերէն մին տրամադրել սոյն գործին, իբր հսկիչ եւ հայերէնի դասատու: Ուրիշ նուիրեալ մըն ալ Պր. Էտի Թօքմաճեանը, համեստ մէկ երիտասարդ, որ շատ գնահատելի գործունէութիւն ունեցաւ: Աններելի թերացում պիտի ըլլար չյիշել Պեռնի Հայ Մշակութային Միութեան յարգելի Վարչութեան մասնակցութիւնն այս ճամբարին. Պեռն ու Վիեննա ձեռն ի ձեռն աշխատակցեցան. արդիւնքը չէր կրնար չըլլալ դրական: Զուիցերիա – Գերմանիա – Աւստրիա. ահա այս երկիրներէն հաւաքուած էին մեր չնորհալի պատանիները, որոնք բոլորն ալ գնահատելի եռանդով, երկու չաբաթ սորվեցան Ս.Մաշտոցի լուսաստղ գրերն ու բառերը, արժանի մրցակից դառնալով իրենց դաստիարակներուն: Ուսուցիչներն եթէ եռանդ սպառեցին աւելին տալու, աշակերտներն ալ ջանք չխնայեցին աւելին ստանալու: Ամէն օր կանոնաւոր դաս մինչեւ միջօրէ. հայերէն երգեր, արտասանութիւններ, Հայոց պատմութենէն դրուագներ առատացուցին տըղոց պաշարը: Բառ մը հայերէն թոթովել չգիտցող մանուկներ, նուազագոյն քանի մը հարիւր բառի մթերքով ճոխացուցին իրենց գիտելիքները. եւ աւելին՝ իրենց երակներուն մէջ հայկական թարմ արիւն ծորեցաւ. լիայոյս ենք որ քանի տարի ալ սահի անցնի, եւ ուր ալ երթան այդ տղաքը, ամէն տեղ ու ժամանակ պիտի ըսեն արիւն սրտով – Ես Հայ եմ:

Կրկնեմ. այս փորձն այնքան չօչափելի արդիւնք ձեռք բերաւ, որ այժմէն որոշուած է այս ամառնային ճամբարը կրկնել Վիեննա կամ Զուիցերիա, գալ ամառ: Զուիցերիայի խումբը Վիեննա ժամանեց 18 Յուլիսի առաւօտուն, ընկերակցութեամբ իրենց հսկիչներուն՝ Պր. Սերոբ Շերպեթճեանի եւ Պր. Պերճ Սերկուլթի. յատուկ օթօպիւս մը այդ 21 երկու սեռէ պատանիները փոխադրեց Ֆրէըներու մեր կայանը. Յաջորդ օր հասան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ տղաքը՝ թիւով լի բովանդակ 38 հոգի:

Յուլիս 20–ի Կիրակի առտու, բոլորն ալ առաջնորդուեցան Վիեննայի Հայ Ս. Հռիփսիմէ Եկեղեցին, ուր պատարագէն ետք առաջին շփումն ունեցան հայ գաղութի անդամներուն հետ: Երեկոյին, կոկիկ թիւով հիւրերու առջեւ, հանդիսաւոր բացումն եղաւ այս Ամառնային Դպրոցին: Մխիթարեան Հայրը ներկայացուց հիւրերը եւ անոնցմէ խօսք խնդրեց: Հակիրճ բայց կուռ էր կորիզը հոգեւոր հովիւ Տօքթ. Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեանի, որ խրախուսեց հաւատարիմ մնալ ազգին եւ հայ Եկեղեցիին: Հռետորական շունչով ասպարէզ եկաւ Մխիթարեան Ուխտին Ընդհ. Աբբահայր՝ Հ. Գրիգորիս Վ. Մանեան, որ գովեց հայ լեզուն: Ջովացուցիչներով մեծարուեցան բոլոր հիւրերը, որոնցմէ ոմանք յետագային ալ յաճախ կ'այցելէին ճամբար, գուրգուրանք եւ նուէր միասին բերելով:

Շաբաթ մը ետք տեղի ունեցաւ համեստ հանդէս մը, զոր իր ներկայութեամբ հաճած էր պատուել Մխիթարեան Ուխտին Աբբահայրը. կային նաեւ ծնողքներ ու ազգայիններ: Հաճելի էր ինչպէս աչքերու, նոյնպէս նաեւ ականջներու, տեսնել ու լսել փոքրիկ հայորդիներու եօթը օրուան մէջ սորված արտասանութիւնները, երգերն ու պարերը:

Մեր սաներու կեանքին մէջ անմոռանալի պիտի մնան այն գեղեցիկ պտոյտները, որ անոնք ըրին գեղեցիկ օթօպիւսի մէջ դէպի Դանուբի Ջրերուն վրայ իշխող Քալենպերկ բարձունքը, որու ոտքերուն տակ փռուած է գեղեցիկ Վիեննան, ու դեռ եղեւնաբոյր անտառներու մէջէն սոյրը՝ մինչեւ կենդանաբանական պարտէզը: Ուրիշ մէկ օր ալ այցը Վիեննայի Մխիթարեան գրադարանն ու թանգարանը, Դանուբեան ըզբօսայգին եւ այլ արշաւներ:

Ինչպէ՞ս սահեցան 15 օրերը, օգտակարն ու հաճելին իրարու զուգորդուած բոլորը վրայ եկած, վարդ դէմքերով, աչքերով կենսունակ: Տիկին Ջօջեան իր կազմակերպողի տաղանդին եւ անսպառ եռանդին նոր փաստը տուաւ բաժանումի պահուն նուիրեց հայկական երգերու «քասէթ»ներ:

Հրաժեշտի խօսքին մէջ հսկիչ Հայրը շնորհակալութիւն յայտնեց այն բոլորին, որոնք որեւէ ձեւով օժանդակած էին Ամառնային դպրոցի յաջողութեան. չեչտեց մանաւանդ խնամքը պատուական Տօքթ. Է. Շապապեանի, որ կանոնաւոր այցելած էր բժշկական քննութեան եւ դարման հայթայթելու բոլոր անոնց որ պէտք ունէին: Յաջորդ օր տխրութեան մշուշը կար տղոց դէմքին. չատեր արցունք ունէին իրենց աչքերուն մէջ:

Այդ արցունքն էր ամէն բան...:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ («ՅԱՌԱՋ») — Շնորհք Պատրիարք, ըստ արժանւոյն մեծ շուքով ընդունուեցաւ Նիսի եւ շրջակայքի հայկական կազմակերպութիւններուն եւ գաղութին ազգայիններուն կողմէ: Շնորհք Արք. Գալուստեան Սէն Ռաֆայէլի հօմը այցելեց Չորեքշաբթի, Հոկտ. 22–ին, ընկերակցութեամբ Վիգէն Վրդ. Հայկազեանի եւ առաջնորդութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի: Ընդունուեցաւ Հօմի տնօրէնուհի Տիկին Կարապետեանի, Գէորգ Քհնյ. Յակոբեանի եւ Տարօն Ծ. Վ. Ճէրէճեանի կողմէ, հոգեւոր հովիւը գաղութիս: Մտերմիկ հանդիպումին ընթացքին, տեղւոյն պատասպարեալները, սրտաբուխ տրամադրութեամբ, 1780 ֆրանք նուիրեցին՝ ստանձնուած առաքելութեան ի նպաստ:

Աւելցնենք, որ Տրակինիանցի երիտասարդներ, ինքնաբուխ կերպով, այս առթիւ 1400 ֆրանք փոխանցեցին նոյն նըպատակին համար: Հաւաքուած՝ շրջանին մէջ:

Նիսի Նեկրեսքօ պանդոկին մէջ, ուր յատուկ յարկաբաժին մը ապահովուած էր Պատրիարքին եւ անոր ընկերակցող Վարդապետին համար, Շնորհք Արք. դիմաւորուեցաւ, յանուն գաղութին, Կըրօնական Ընկ. Վարչութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ՝ գլխաւորութեամբ փոխ – նախագահ Յ. Յակոբեանի:

Դէպի Միլանօ կատարած իր միօրեայ այցելութենէն կարճ ժամանակ ետք, Պատրիարքը պատարագեց եւ քարոզեց Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Հոկտ. 26–ին:

Խուռներամ փութացած հաւատացեալներուն առջեւ, Շնորհք Արք. Գալուստեան իր քարոզին ընթացքին պարզեց Պոլսոյ մեր գաղութին եւ հոնկէ դուրս տարտղնուած հայ բեկորներուն յաժմու պատկերը: Միաժամանակ բնորոշեց խորհուրդը օրուան տօնին՝ Գիւտ Խաչին:

Յետ պատարագին, յիսունի հասնող ազգայիններ, Փարք պանդոկը, ճաշի սեղաններով, բոլորուեցան Պատրիարքին շուրջ:

Նոյն օրը, ժամը 16–ին տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւնը՝ թէյասեղանի մը շրջանակին մէջ, նոյն պանդոկին սրահը: Ներկայ գտնուեցան 120 հոգի, կարեւոր թիւով երիտասարդներու մասնակցութեամբ:

Բացումը կատարեց Տարօն Ծ. Վրդ., որ կարճ, այլ հիմնական գիծերով ոչ միայն սահմանեց Պատրիարքին առաքելութեան նպատակը, այլեւ անոր քաջալերելի գործունէութիւնը:

Շնորհք Արք. կրթասիրական – մարդասիրական շրջանակներուն մէջ զետեղեց Պատրիարքարանին եւ Պոլսոյ հայ գաղութին աշխատանքները՝ Արմաշէն մինչեւ Դպրեվանք, երէկէն այսօր, իր այլազան երեսներով: Տուաւ թիւեր, ներկայացուց տուեալներ, պարզեց պատկերներ կատարուած եւ կատարուող աշխատանքներուն, թափուած ճիգերուն մասին: Շարքը երկար է եւ զանց կ'առնենք ասոնց մատնանշումը, քանի նախորդող թղթակցութիւններուն մէջ, նոյն առաքելութեան կապակցութեամբ եւ միշտ «Յառաջ»ի ճամբով, հանգամանօրէն եւ երկար ներկայացուեցան: Միայն այսքան արձանագրենք, որ Պատրիարքին խօսքը սրտամօտ եղաւ. աւելին՝ անկեղծ: Կէտ մը, որ գնահատուեցաւ ոչ միայն այդ ցերեկոյթին, այլեւ անկէ դուրս՝ պաշտօնական թէ կիսապաշտօն խօսակցութիւններուն ընթացքին:

Կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 100.000 ֆրանք (ներառեալ ՀՕՄ–ինն ու Տրակինիանինը): Շատէն քիչ, ամէն ոք սրտի պարտք համարեցաւ պահարանի մը զետեղումը Պատրիարքին առջեւ: Ժողովուրդին սիրտն էր, որ խօսեցաւ, հասկնալի տրամադրութեամբ:

Փակման խօսքը արտասանեց, գաղութին անունով, Ժ. Միրիճեան, մատնանշելով Հայ մարդուն նկարագրին գըլխաւոր գիծերէն մէկը՝ զոհաբերութեան ոգին՝ անցեալէն այսօր:

Պատրիարքին այցը Նիս, յիշատակելի թուական մը մնաց գաղութին համար:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Գողան Կիրօն գինի խմող չէր: Ան ամէն բանէ աւելի կենդանիներու ուտելիքներով մտահոգուած էր: Վերը՝ լերան վրայ ի՞նչ պիտի ուտէին խեղճ անասունները: Կենդանիներու ուտելիք շալկելու համար Մուսեխենց մարագը մտաւ, մինչ Սարխոշ Գեւոն Ջրաղացպան Նաւոյին, Ջէրչի Կիրօսին կը խօսէր, որ սայլի մը վրայ գէթ մէկ կարասին տեղ ընէին: Սակայն մտիկ ընող չկար:

Գեւոյին խելքին չէր պառկեր, թէ ինչպէ՞ս ալիւրի ճվալներուն, անկողիններուն տեղ կար, իսկ գինու կարասին տեղ չկար: Գեւոն այնքան նեղը մնաց, որ ինքզինքը երեւակայութեան զարկաւ: Այո՛, այո՛, կ'ըսեն որ կրիաները շատ ուժեղ են: Մտնէր այգին, կրիայ մը բռնէր, գինու կարասը կապէր կրիային վըրայ ու կամաց կամաց լեռ հանէր:

Ծառը հատած՝ Սարխոշ Գեւոն ուզեց հեղ մը անծանօթին հետ խօսիլ ու մօտեցաւ, երբ անծանօթը սայլի մը վրայ ելած՝ բեռներ կը տեղաւորէր:

– Աղա ճան ...

– Իմ անունը Սաքօ է, Սաքօ, – պոռաց անծանօթը այնքան ժիր, որ Սարխոշ Գեւոն գրեթէ շուարեցաւ:

— Աղա ճան ...

– Ջահրումար, Սաքօ ըսէ, Սաքօ...

Անծանօթին դէմքը այնքան բարկացոտ երեւցաւ, որ Գեւոն հեռացաւ առանց «Սաքօ» ըսելու:

Անծանօթը այդպէս էր, կը ժպտէր, կը կատակէր, կը բարկանար: Գիւղացիները անոր ներկայութեան այնքան ապահով կը զգային, կարծես խոշոր քարերով շինուած բերդ մը ըլլար:

Երեսփոխը կամաց մը մօտեցած էր Ջէրչի Կիրօսին, որ նոյնպէս բեռներ տեղաւորելով զբաղած էր: Երեսփոխը լըսած էր յանդուգն ֆէտայիի մը, միայն Մուշեղի անունը: Անտարակոյս, այսքան խոշոր ու լայն ճակատով մարդ միայն Մուշեղը կրնար ըլլալ: Զգիտես ո՞ր տեղէն ուրիշներ ալ այնպէս իմացեր էին, որ անծանօթը խալֆայի աշկերտին հօրեղբայրն է:

– Կիրօս, էդ անծանօթը Մուշե՞ղն է:

– Չէ. Մուշեղը կարճ հասակ ունի, Մակար: Բա, չե՞ս գիտեր՝ էս Սաքօն է, Արջ Սաքօն:

Վարդաձորը գիտէր մի քանի անուններ եւ սակայն Արջ Սաքոյի համբաւը մինչեւ այդ կողմերը հասած չէր, հակառակ անոր ,որ Սաքօն Մշոյ ու Պիթլիսի շրջանին է՛ն ժողովրդական հերոսն էր:

(Շար. 188)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Հանըմեանի յիշատակին, իրենց աղջիկը՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նուարդ Աւագեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Ուսանողներու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Հ.Բ.Ը.Միութեան հովանաւորած Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Հայկական միօրեայ դասընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 5ին, Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9 – 12:

Այս տարի կը դասաւանդէ, Ս. Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար՝ Խաչիկ Երըմագեան:

Ա.— Հայերէն՝ ամէն տարիքի համար:
Բ.— Աշխարհիկ եւ հոգեւոր երգեր, ի մասնաւորի Պատարագի երգեցողութիւն:
Գ.— Թաղականութեան նպատակն է վերակազմել Թաղիս եկեղեցւոյն համար տարիներէ ի վեր անհրաժեշտ դարձած երգեցիկ խումբ մը:

Թաղականութիւնը կը յուսայ, որ ազգասէր Թաղեցիները պիտի քաջալերեն այս նոր ձեռնարկը, որպէսզի դարձեալ վերստեղծուի երբեմնի Թադէոսեանի ըստեղծած ոգին ու խանդավառութիւնը, մեր եկեղեցւոյ եւ Թաղիս մէջ:

Արդ՝ կոչ կ'ըլլայ ծնողքներուն, որ պէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն Հայկական Միօրեայ Դպրոցը:

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
միջազգային ծանօթ երգիչը
ՄԱՆՈՒԷԼ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՄԻՆԵԸՆ'Զ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE
MANUEL
chanteur international
accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
mardi 4 novembre à 20 h. 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

U.G.A.B. - Marseille

SECTION CULTURELLE
SAMEDI, 8 NOVEMBRE, A 21 h.
à son siège: 33 Cours, Pierre Puget
13006 - MARSEILLLE
Conférencier:
P. LEVON ZEKIYAN
de la Congregation Mekhitariste de Vénise
Thème:
«L'ARMENIE ET 6 SIECLES DE DIASPORA».

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Ռիւ տ'Օպանեը–ի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հովիւ՝ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան, կը տեղեկացնէ թէ՝ Հոկտեմբեր մէկէն ի վեր Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին փոխադրուած է իր ժողովրդապետական նոր կեդրոնի եկեղեցւոյն մէջ, որ կը գտնուի՝
26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ:
Հեռախօսի նոր թիւն է՝ (91) 48·19·60

×

Կը խնդրուի բոլոր ազգ. հայ հաւատացեալներէն, որ դիմեն իրենց հոգեւոր պարտականութիւններուն եւ պատարագներուն համար՝ վերոյիշեալ կեդրոնին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Թադէոս Զոլաքեանէ 200 Ֆ., ողբացեալ Աղաւնի Աղաճեանի մահուան առթիւ, եւ՝ Քանատայէն Գ. Վարուժան Պօյաճեանէ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը այցելութեան առթիւ 100 քանատական տոլար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Շաբաթ, Դեկտ. 20

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.Ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ
«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ
———×———
BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN
Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, *Boulevard Gouvion Saint — Cyr*, 75017 — *PARIS*
Animé par:
* *ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.*
* *PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.*
et, pour son Premier Passage à Paris
MANUEL
Chanteur Arménien Internationelement Connu.
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de Soirée Souhaitée
Réservation, téléphoner à:
— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48
— NAVASSARTIAN 985.36.53
— PANOSSIAN 233.77.90
ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

U. G. A. - ARDZIV - MARSEILLE
GRANDE NUITÉE ANNUELLE
SAMEDI, 8 NOV. DE 22 h. A L'AUBE
Dans les Salons de l'ALHAMBRA (Bd. Chave).
avec
PAUL AKIAN vedette de la chanson
orchestres:
GUY ICARD et DAVID JOHN
Avec la participation de l'Ensewle Folklorique Musical Arménien:
GAROD

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LA CAPPADOCE
Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.
Récital, Diner -- Spectacle
avec
HENRI TACHAN
———×———
A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.
PAUL BAGDADLIAN
RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1980
A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)
DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER
Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.
demander notre brochure détaillée
RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
4
MARDI
4 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.768 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.768

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ – ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ Սակարկութիւն

×

ԳԱՐԹԸ՞Ր – ՌԻԿԸ՞Ն Հաւասար հաւանականութիւններ

Երկուշաբթի օր, ճակատագրական օր մըն էր Գարթըրի համար, որ իբրեւ 53-րդ եւ բուն գլխաւոր պատանդը Խոմէյնիի, համաձայն սովորական քիչ մը աւելի յուշացած է իր որոշումները տալու համար: Արդարեւ, Կիրակի օր, Իրանի Խորհրդարանն էր, այս անգամ որ պաշտօնապէս չորս պայմաններ կը դնէր Միացեալ Նահանգներուն ազատ արձակելու համար ամերիկացի 52 պատանդներ, որոնց «արգելափակման» առաջին տարեդարձը կը զուգադիպի ամերիկեան ընտրութեանց: Չորս պայմանները ծանօթ են արդէն. – (դրուած էին Խոմէյնիի կողմէ Սեպտ. 12-ին):

Ա) Միացեալ Նահանգները յանձնառու կ'ըլլան վճռապէս խուսափելու որեւէ ձեւով միջամուխ ըլլալէ ուղղակի թէ անուղղակի Իրանի ներքին հարցերուն:

Բ).– Թեհրանի կառավարութեան տրամադրութեան տակ պէտք է դրուին Միացեալ Նահանգները թէ Միացեալ Նահանգներէն դուրսը գտնուող իրանեան բոլոր ունեցուածքները, որոնք 1979 Նոյ. 14-էն ի վեր ամերիկեան կառավարութեան հրահանգով «սառած» էին:

Գ).– Վերցնել Իրանի դէմ դրուած տնտեսական արգելքը եւ ջնջել տնտեսական կամ դրամական բնոյթ ունեցող բոլոր բողոքները Իրանի դէմ:

Դ).– Վերջապէս յանձնել նախկին Շահին հարստութիւնը, Միացեալ Նահանգներու նախագահին յայտարարութեամբ:

Երբ հաղորդուած են այս պայմանները, Գարթըր, Կիրակի օր, կէս ձգելով իր ընտրապայքարը, Շիքակոյէն Ուաշինկթըն վերադարձած է, իր խորհրդատուներուն հետ քննելու համար կացութիւնը: Խորհրդակցութենէն ետք, կարճ յայտագիր մը ունեցած է հեռատեսիլէն, շեշտելով թէ ինչ որ կարեւոր են՝ Միացեալ Նահանգներու պատիւն ու կենսական շահերն են եւ կը թուի թէ ատոնց պաշտպանութեան համար, Թեհրանի դրած պայմանները բանակցութեան դրական հիմ մը կը կազմեն:

Չորս պայմաններէն երկուքին կարգադրութիւնը համեմատաբար դիւրին է: Ա. եւ Գ. կէտերու լուծումը, արդարեւ, կախում ունի միայն Ուաշինկթընէն: Նոյնը չէ միւս երկու պայմաններու կարգադրութիւնը, որոնք միայն Սպիտակ Տունէն կախում չունին:

Ինչ որ ըլլայ Գարթըրի որոշումը, այնքան ալ յայտնի չէ թէ ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ունենայ ընտրութեան վրայ: Երկսայրի սուր է, քանի եթէ ոմանք կը խորհին որ 52 պատանդներու ազատ արձակումը կրնայ նպաստել Գարթըրի, միւս կողմէ կարելի է նաեւ խորհիլ թէ բոլորովին հակառակ ազդեցութիւն կըրնայ ունենալ: Արդարեւ Գարթըր «տեղի տալ»ը կրնայ, ընդհակառակն նպաստել Ռիկընի, Ամերիկացիք փնտռելով մէկը, որ քիչ մը աւելի անզիջող ըլլայ եւ աւելի բարձր պահէ Միացեալ Նահանգներու վարկը: Այդ ալ անշուշտ այնքան ալ ըստոյգ չէ, քանի ոչ ոք կրնայ գիտնալ թէ ինչ ըրած կ'ըլլար հանրապետական Ռիկըն: Բայց բոլորը համաձայն են ընդհանրապէս հաստատելու թէ աւելի գէշ չէր կրնար ըրած ըլլար: Գարթըրի չորս տարուան հաշուեկշիռէն, առաւելաբար կըմնան համայնավարութեան յառաջխաղացումը ոչ միայն Աֆղանիստան, այլեւ Նիքարակուա, Հնդկաստան, Սուրիա, Եթովպիա, տարակարծութիւնները Եւրոպայի հետ, անձնատուութիւնը մոլեռանդ իմամի մը առջեւ:

Ամէն պարագայի մէջ, դեռ հարկ է քիչ մըն ալ սպասել...:

×

ԻՐԱՆՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԻՐԱՔԻ ՁԵՌՔԸՆ ԻՆԿԱՒ

Իրաքեան ուժերը գերի բռնեցին Իրանի քարիւղի նախարարը, Մոհամետ Ճաւատ Պաքիր Թունկուեան եւ նոյն նախարարութեան այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ Ապատանօ մօտ: Քննութեան մը ընթացքին է որ նախարարը եւ ընկերները թակարդ մը ինկած են: Լուրը հաստատուեցաւ Թեհրանի իշխանութեանց կողմէ:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Թուրքիոյ զինուորական իշխանութիւնը հրապարակած է իր ծրագիրը ժողովրդավար բնականոն վարչակարգի վերադառնալու համար, առանց սակայն որեւէ պայմանաժամ ճշդելու: Առաջին անգամն է, Սեպտ. 12-էն ի վեր, երբ իշխանութիւնը ձեռք առաւ,, որ ծունթան ներկայացուցած է իր ծրագիրը: Զօր. Սալթըքն է, որ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, գծած է պատկերը կացութեան հասնելու համար բնականոն վիճակի: Նախ առժամեայ Սահմանադրութիւն մը առանց սահմանափակումի իրաւասութիւններ կուտայ զինուորականներուն: Ութ կէտերէ բաղկացած ծրագիրը հետեւեալն է. – Ստեղծել պայմանները թոյլ տալու համար Սահմանադրական ժողովի մը կազմութիւնը: Օրէնք մը իւրացնել Սահմանադրական ժողովին կազմութեան, պաշտօնին եւ իրաւասութեանց վերաբերող: Հաստատել Սահմանադրական ժողովը ի բ ր ե ւ առաջին պաշտօն ունենալով նոր ուխտ մը չարադրել: Նոր սահմանադրութիւնը ենթարկել հանրաքուէի: Շարադրել նոր օրէնքներ քաղաքական կուսակցութեանց եւ ընտրութեանց մասին, որոնք պէտք է քուէարկուին Սահմանադրական ժողովին կողմէ: Քաղաքական կուսակցութեանց գործունէութիւնը սկսիլ պատշաճ ժամանակաշրջանէ մը ետք, թոյլ տալու համար կազմութիւնը եւ կազմակերպութիւնը քաղաքական նոր կուսակցութեանց, ըստ քաղաքական կուսակցութեանց վերաբերող նոր Սահմանադրութեան եւ նոր օրէնքին: Խորհրդարանը հաստատել ընդհ. ընտրութիւններով, համաձայն ընտրական նոր օրէնքին: Վերջապէս՝ վերջ տալ Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդին եւ Սահմանադրական ժողովին պաշտօնին եւ գոյութեան ժողովրդավար կեանքի ամբողջական վերահաստատումով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ դատի պիտի չքաշուի տուրքի զեղծարարութեան համար, վասնզի Վերսայլի դատաւորը հրամանագիր մը ստորագրեց հաստատելով թէ դատի հարկ չկայ (Նոն – Լիէօ) ծանօթ է որ Ֆրանսայի տուրքերու ընդհ. տեսչութիւնը կը մեղադրէր Ազնաւուրը որ փախցնել պահած է մէկ միլիոն 600 հազարի գումար մը 1972-ի եւ 1973-ի եկամուտներէն: Վերջապէս հաստատուեցաւ թէ արուեստագէտը միշտ պարկեշտ եղած է եւ զեղծարարութիւն չկայ: Նախապէս վճարած էր արդէն 10 միլիոնի տուգանք մը մաքսային օրէնքներու դէմ գործած ըլլալու յանցանքով:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ, մահուան դատապարտուած է Կրոկոպչինք անուն մէկը «տնտեսական ոճիր»ի համար: Մարդը յաջողեր է իւրացնել եւ Պետութեան գործատուներու ծախել 16 թոն ասիտ սիթրիք, չորս Հանրապետութիւններու մէջ: Կրցեր է խկական ցանց մը ստեղծել օգտագործելով բեռնակառքեր կեղծ թիւերով և պայմանագիրներ պատրաստել պետ. հաստատութեանց հետ: Այդ ձեւով 4 միլիոն ռուբլի ժողվեր է (25 միլիոն ֆրանք): Շուրջ հինգ հարիւր մահապատիժ կայ տարեկան Խորհ. Միութեան մէջ բայց գործադրումներու թիւը ծանօթ չէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏ. 28 – 30)

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԷԼԻԲԵԿԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեւանի Արուեստի Աշխատողի Տան մէջ տեղի ունեցա ծ է Վաղարշակ Էլիբեկեանի նուիրուած մեծարանքի երեկոյթ մը, նկարիչին ծննդեան 70-ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են նկարիչներ եւ արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ հիւրեր Մոսկուայէն, Լենինգրադէն, Թիֆլիսէն: Վաղարշակ Էլիբեկեան բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է 1976-ին՝ Երեւան եւ Թիֆլիս, մեծ հռչակ վայելելով: Մինչ այդ ան ծանօթ էր իբրեւ ղեկավար Թիֆլիսի պատանի հանդիսատեսի հայկական թատրոնի: Պաշտօն մը զոր վարած է 20 տարի: Երեւանի ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին մէջ բացուած է Վ. Էլիբեկեանի նկարներուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են հարիւրէ աւելի գործեր:

×

«ՊՐԱՒԴԱ»Ի ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԵՈՒՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ծանրաբարձութեան Միջազգային Դաշնակցութիւնը Մոսկուայի ողիմպիականի լաւագոյն ծանրաբարձ հռչակած է Եուրիկ Վարդանեանը: Այս առթիւ «Պրաւդա»ի մէջ Ա. Եուսինի ստորագրութեամբ լոյս տեսած է յօդուած մը, ուր ներկայացուած է հայ մարզիկին ձեռք բերած նուաճումը, երբ մէկ երեկոյի ընթացքին սահմանեց համաշխարհային 5 մրցանիշ: Վարդանեան, որ 81 քիլօ 700 կրամ կը կշռէ, կրցաւ 225,5 քիլօ բարձրացնել: Տակաւին 15 տարի առաջ նման արդիւնք չկրցան ցոյց տալ խորհրդային անուանի ծանրաբարձներ Վլասով եւ Ժաբոտինսկի՝ Հռոմի, Թոքիոյի եւ Մեքսիքայի ողիմպիականներու ախոյեանները, որոնք տարբեր տարիներուն կը կշռէին 120 – 160 քիլօ: Յօդուածագիրը նշած է նաեւ, որ բացի պաշտօնական 26 համաշխարհային նուաճումներէ, որոնք արձանագրուած են միջազգային իրաւարարներու կողմէ, Վարդանեանի կը պատկանին նաեւ թեթեւ մարմնամարզութեան կարգ մը մրցանիշներ: Օրինակ, անցեալ տարի բարձրութիւն ցատքելու մրցումներուն ան 212 սանթիմեթր ցատքեց:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՊՈԼԻՍ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

Շաբաթ, Նոյ. 1-ին, ժամը 16.45-ին Կ. Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը ժամանեց Եշիլքէօյի օդակայանը, ուր կուսակալին ներկայացուցիչը անմիջապէս բանալ տըւած է պատուոյ հիւրասրահը, արժանավայել կերպով ընդունելու համար զինքը: Ներկայ Թուրք լրագրողները զինքը շրջապատած են եւ հարցումներ ուղղած իր շրջապտոյտին եւ տեսակցութիւններուն մասին: Գլխաւոր հարցումը կը վերաբերէր Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին հետ ունեցած իր տեսակցութեան, քանի Հոկտ. 17 թուականը կըրող Թէրճիւմանը կարգ մը զրպարտութիւններու կարգին, գրած էր նաեւ (տես «Յառաջ» Հոկտ. 21) թէ Լոնտոնի մէջ, Հոկտ. 3-ին Շնորհք Արք. Անկլիքան Եկեղեցւոյ պետ՝ Տոքթ. Ռամսէի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, ըսած է թէ Թուրքիոյ Հայերը ճնշումներու ենթակայ են: Պատրիարքը բացարձակապէս հերքած է եւ ճշդած թէ իր այդ հանդիպումին ատեն ոչ մէկ լրագրող ալ կար եւ միայն երեք հոգի էին: Աւելցուցած է թէ ի հարկին պաշտօնական հերքում ալ կրնայ տալ: Իր շրջապտոյտին դրդապատճառներուն վերաբերող հարցումներուն պատասխանելով, Շնորհք Արք. յայտնած է թէ ի նպաստ Հայկ. բարեսիրական հաստատութեանց հանգանակութիւններ կատարած է ,եւ հաւաքուած գումարը պաշտօնապէս երկիր պիտի փոխադրուի:

Պատրիարքը ապա առաջնորդուած է Մայր Եկեղեցի եւ մուտք գործած Հրաշափառով: Ապա, Շահան Եպիսկ. բարի գալուստի խօսքեր արտասանած եւ իր ուրախութիւնը յայտնած է Պատրիարքին վերադարձին առթիւ:

Հուսկ՝ Շնորհք Պատրիարքը խօսք առնելով կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած է իր ճամբորդութեան մասին, յայտնելով թէ ամէն կողմ ,սփիւռքի Հայերը մասնաւոր շահագրգռութիւն եւ համակրանք ցոյց տուած են Թուրքիոյ Հայութեան նկատմամբ:

×

Յարդ խուսափած էինք արձագանգ ըլլալէ, Պոլսէն հասած բայց անպաշտօն աղբիւրներէ որոշ լուրերու, ըստ որոնց կարգ մը ծանօթ ազգայիններ վերջերս ձերբակալուած են: Ասոնց մէջ կը յիշուէին անունները՝ Տոքթ. Վ. Շիկահերի, եղբօրը, Տոքթ. Շահնուրի, Պ. Ջիլինկիրեանի, Պ. Կէվրէկեանի եւ վարդապետի մը, որ Երուսաղէմ կը մեկնէր:

Ըստ մեր առած նոր լուրերու (Երկուշաբթի առտու) դժբախտաբար կը հաստատուի թէ կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուած են, բոլորովին անծանօթ պատճառներով: Շաբաթ իրիկուն սակայն 3 հոգի ազատ արձակուած են (Պ. Պ. Ջիլինկիրեան եւ Կէվրէկեան) ուրիշներ սակայն կը մնան հսկողութեան տակ:

ՖՈՒԹ-ՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ 1-ի դէմ 3 կէտով պարտուեցաւ իր դաշտին վրայ Մարթիկի խումբէն, Կիրակի Նոյ. 2-ին:

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԵՐ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ժողովուրդի մը արժէքին չափանիշը իր ընտրանին է: Փա՛ռք Աստծոյ. ահա վարկած մը, որ նպաստաւոր է մեզի քանի մենք սովորական մարդոց պակասը ունինք: Ընտրանին կայ, ընտրուած կամ ոչ:

Պատահած է որ հարց տամ ես ինծի թէ ի՞նչ է ընտրանիին պատկանող գրողին եւ ինծի պէս պատահական գրողներու տարբերութիւնը: Սովորական դըրողը ըստ իս գիտէ որ իր գրութիւնը կրնար եւ չգրուիլ առանց որ խախտի Հայոց պատմութեան ընթացքը. գիտէ որ գրածը աւետարանի խօսք չէ այլ ապրըւած վայրկեանէ մը պոկուած պատկեր մը, ժամանակաւոր վկայութիւն մը, այդքան: Մեր օրերու մէջ գործող ընտրանին ուրիշ ազիւսէ շինուած է. կը մերժէ հաւատալ որ իր միտքը երբ գիրէ վերածուի կրնայ եւ դադրիլ ապրելէ ու նըմանիլ էջի մը վրայ նետուած արուեստական ծաղիկի մը: Ֆրանսացին, մասնաւորաբար մամուլի մէջ գրողները թուղթանօթը կուտան իրենց յօդուածներուն: Իրաւես են. գիտեն յօդուածի մը սահմանուած կեանքը. թուղթի մը կտոր: մեր ընտրանին կը մերժէ այս իրողութիւնը. ան մագաղաթի վրայ կը գրէ ու պիտի չարունակէ այդպէս, թէկուզ պըղտիկ միտքերով մեծ – մեծ էջեր լեցնել նոյնքան մեծ – մեծ ածականներով ու օխտ մըն ալ կախման կէտերով:

Կ'անդրադառնամ որ այս տողերը ճըշդումի կը կարօտին. խօսքս չի վերաբերիր շատ մը վաւերական գրիչներու որոնց գոյութիւնը միակ մխիթարական երեւոյթն է մեր կեանքին: Անոնք չեն վիրաւորուիր եթէ նոյնիսկ համաձայն չըլլան գրածիս հետ: Գիտեն որ քննադատութիւնը անբաժան մասն է հասարակական կեանքին: Հապա միւսները՝ որոնց հասցէին ուղղուած են այս տողերը, ի՞նչ պիտի ըսեն: Աւելորդ մտահոգութիւն. չեն իսկ կարդար, Գրող են էլի, ո՛չ ընթերցող:

Յաւակնութիւն է կարծել որ «թուղթ»ի մը կտորով կարելի է խախտել իրերու ընթացքը: Հոս ներկայացուածը պատկեր մըն է մեր առօրեայէն առնուած: Մտքի բոլոր արտայայտութիւններուն պէս, հոս ըսուածն ալ յարաբերական արժէք մը կրնայ ներկայացնե՛լ միայն: Ակնթարթի մը մէջ առնուած պատկերէն կարելի չէ ակնկալել որ մեր իրականութեան ամբողջական համայնապատկերը տայ...: Այսքանն ալ կը բաւէ սակայն, անդրադառնալու, որ մեր առօրեան, իր «լաւ եմ, լաւ ես»ներու մտայնութեամբ, ոչ խրատի, ոչ ալ արցունքի պէտք ունի, ի դէպ ըսեմ որ ասոնք մեզ ջղայնացնող յատկութիւնը ունին, ինչպէս լաւ չդոցուած ծորակներէն կաթիլ կաթիլ ինկած ջուրին ձայնը: Մեզի պակսողը վախվախները չեն այլ՝ հաւատքը: Բայց ի՞նչ ընելու համար: Ոչինչ, պարզապէս, երիտասարդութեան առջեւ քիչ մը նուազ ծիծաղելի ըլլալու համար: Մոռցած կը թուինք ըլլալ, որ մենք եւս երիտասարդ եղած ենք: Մեր կուշտ փորերու հայրենասիրութիւնները կը ջղայնացնեն կ'ընդվզեցնեն զայն: Իրաւը կեղծէն զանազանելու զգայարանք մը ունի ան ու կը խրտչի մեր պոռոտախօսութիւններէն եթէ նոյնիսկ անոնք կ'ըսուին երիտասարդութեան գրաւիչ ըլլալու մտահոգութեամբ: Ժան Ժօռէսին հարցում մը ուղղած են ժամանակին: «Ո՞ր անկեղծութիւնը կը նախընտրէք, ճառի՞ մը մէջինը, թէ ո՛չ բանաստեղծութեանը»: Պատասխանը եղած է. «Անկեղծութիւնը»: Մեզմէ պահանջուածն ալ այդ է:

Շարունակութիւնը ծանօթ է: Երիտասարդները կը խուսափին մեր սրահներէն ու բեմերէն: «Կինոլ» տեսնելու բացառիկ նախասիրութիւն մը չունին: Հետեւանք՝ նոր ու նոր միութիւններ հ ր ա պ ա ր ա կ կուգան. «Հայ Պայքար», «Հող եւ Մշակոյթ» եւ վաղը դուցէ «Յիսուսի Նոր Զաւակներ»ը եւայլն: Ժամանակին ու միջավայրին չյարմարելու մեր ապիկարութեան հետեւանք են մասամբ ուժերու այս բաժանումները:

×

Երէկ՝ Մեռելոց էր Ֆրանսայի մէջ: Պաշտօնականացած տօն մը: Մարդիկ այցելեցին իրենց սիրելիներուն գերեզմանները. կ'աղօթէին: Տարուան միակ օրն է որ գերեզմանատուները կեանք կ'առնեն: Մեռելները անոնք, կը մնան լուռ:

Օրը օրին ժամը ժամին յիշատակներ ոգեկոչելը աւանդութիւն մըն է որ կրկնուելով սովորական բնոյթ կ'առնէ: Ցաւը կը վերածուի արարողութեան ու ամէն ոք գիտէ որ արարողութեան մէջ քիչ մը թատրոն կայ: Մեղանչում չկայ մտքիս մէջ. ոչ հակակրօն եմ ոչ ալ հեթանոս: Տպաւորութիւն մըն էր, ուղեղիս մէջ պտըտող աղօտ պատկեր մը զոր թուղթին յանձնեցի. կրնայի գրած չըլլալ. գրեցի:

Շարունակեմ՝ Մեռելոց ըլլայ կամ ոչ, ամէն անգամ որ հայ լեզուի ու ոգիի զօզանջները խուլ եւ խորթ արձագանգներ հանեն, կը վերադառնամ մեր մեծ մեռեալներուն մօտ որոնց այնքան բան կը պարտիմ, կը պարտինք բոլորս:

Սրճարանի մը անկիւնը նստած մտածումներս այս անգամ կ'երթան դէպի հայրենի հողը: Զարմանալի ոչինչ կայ. որքան հեռանանք հայրենիքէն այնքան շատ կ'օրօրուինք անով: Բնազանցական երեւո՞յթ թէ ոչ օրկանական կապի մը պահանջը. ինչ փոյթ՝ «կարեւորը վարդն» է երբ գեղեցիկ ու թարմ է հարկաւ: Եւ գեղեցիկ է Հայաստանը նոյնիսկ իր ցաւերով աւելի ճիշդ այդ ցաւերուն համար իսկ. այնպէս չէ՞ Պարոյր Սեւակ: Իր մահուան իններորդ տարելիցն է, Յունիսի՞ն մեռաւ թէ քիչ մը առաջ կամ վերջը: Կարեւորը այդ չէ:

Չկայ, գնաց, սահեցաւ եւ մնացինք մենք քիչ մը աւելի որբ, տխուր: Կարծես գուշակած էր մեր օրերու տխրութիւնները, հոգիներու տուայտանքները ու յատկապէս մեզի համար գրած ըլլար «Աշխարհ ... աշխարհ» բանաստեղծութիւնը:

«... Իսկ չե՞ս վախենում, որ յանկարծ մեռնեմ
Ես վախենում եմ, շատ եմ վախենում,
Բայց ո՛չ ինձ համար
Այլ լոկ քեզ համար:
Իսկ եթէ յանկարծ իմ մահով խախտուի
Համակռուած այս վիճակը քո,
Ո՞նց պիտի լինես,
Ի՞նչ պիտի անես:
Տե՛ս որ իմ մահով քեզ չկործանես,
Սո՛ւտ ու փո՛ւտ աշխարհ,
Փո՛ւչ ու ո՛չ աշխարհ...»

Շատեր կը կարծեն որ բանաստեղծները վերացականով կ'օրօրուին: «Հապա քօյրդ» ըսելդ կուգայ. բայց պիտի չըսեմ: Ոտանաւորներ գոց կը սորվին բայց չեն կրցած հաշտուիլ այն իրողութեան հետ որ բանաստեղծի մը երազանքները գիտակցութեան մը արգասիքն են, անոր դիտելու առողջ զգայնութեան արդիւնքը:

Աշուն: Հակառակ ծառերուն ճիւղերուն վրայ փարած դեռ կանաչ տերեւներուն, տխուր է եղանակը:

Սուտ ու փուտ աշուն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՃԻՒՂ ՄԸ ԵՒՍ...

(ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Սկիւտարի բարեյիշատակ հինաւուրց շրջանի վերապրողներէն մին եւս կ'անհետանայ, յանձին՝ Սիրանոյշ Զաքըրեանի, այդ ուսեալ հայուհին, որ երկար տարիներով իր մտաւորական համեստ բաժինն էր բերած հայ մամուլի էջերուն, մասնաւորաբար «Յառաջ»ի իր բանաստեղծաշունչ գրութիւններով: Ծընած՝ Վոսփորի արեւելեան եզերքի այդ վիպային ոստանին մէջ, Սիրանոյշ Խօրաճեան, իր դեռատի իսկ հասակին, իր մէջ ծաղկած գրական վաղազարթ շնորհներուն առընթեր, շուտով պիտի լծուէր ժողովրդանուէր գործունէութեան, իր երիտասարդութեան դառնալով վկայեալ ուսուցչուհի մը, իր պաշտօնավարած մէկ – երկու վարժարաններու մէջ, իրեն աշխատակից ունենալով բանաստեղծներ՝ Բաբախեան ու Զարիֆեան: Երկար ատենով անդամուհի տեղւոյն Լսարանի յառաջդիմականին, որուն այդ օրերու նախագահն էր Շաւարշ Միսաքեան:

×

Երբ Սկիւտարի մէջ կը կազմուէր Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը, անոր ալ կը բերէր իր եռանդուն մասնակցութիւնը, նաեւ Տիկնանց ընկերութեան, որուն ծոցին մէջ պիտի պատսպարուէին ջարդէն ու աքսորէն ճողոպրած որբեր ու որբուհիներ:

×

1921–ի աղէտալի հրդեհէն վերջ, որուն ամէնէն աւելի զոհ կը դառնային հայկական թաղամասերը, Սկիւտար մեծապէս պիտի կորսնցնէր իր հայկական հըմայքը, երեք տարիներ վերջ ալ աւելի ամայանալով զանգուածային արտագաղթի հետեւանքով: 1930–ին ան ալ իր շունչը կ'առնէր Ֆրանսա, հաստատուելով նախապէս Նիս, ուրկէ «Յառաջ»ին պիտի ուղղէր Պոլսոյ իր յուշերը ու նաեւ զանազան թարգմանութիւններ, եւ ապա Փարիզ: Համազգայինի Շավիլի առաջին միօրեայ դպրոցին մէջ, անձնուիրաբար պիտի սորվեցնէր մանուկներուն, հայ գիրը, հայ երգը: Իր ամուսնոյն՝ գրող Գէորգ Զաքրեանի մահէն տարիներ վերջ, իր յառաջացած տարիքը, մանաւանդ տեսողութեան խանգարումը, հարկադրած էին զինք թողուլ իր բնակարանը եւ պատսպարուիլ Անթիյի մտաւորականներու հանգստարանը: Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեանի կորուստով, արդար է յայտնել որ ճիւղ մը եւս կ'իյնայ, Ֆրանսայի Հայ մտաւորականներուն, արդէն այնքան խորտակուած ծառէն:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ – ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Արաբկիրի շրջանակներից Ջալալիների ապստամբութեան տարիներին մաս մը Հայեր ալ Տերսիմ ապաստաներ են իբրեւ աւելի ապահով շրջան, որոնք յետագայում քրդացել են: Արաբկիրի շրջանում կային աւերակ վանքեր, ինչպէս Ս. Փիլիպպոս, Ս. Մամաս, որտեղ Հայերի հետ Թուրքեր եւ Քրդեր էլ ուխտի էին գնում, ինչ որ վկայում է, թէ Հայութիւնից իրենց բոլոր կապերը դեռ չէին խզել (Գ. Սրուանձեան):

Արաբկիրի շրջակայ սարը՝ Չիչէկ կոչւող սարերում, գըլբաշ Քրդեր էին ապրում, որոնց մի մասը Հայութիւնից դարձել էին (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Սրանք Հայերին շատ մօտիկ էին եւ պահել էին հայկական որոշ սովորութիւններ, Հայերի հետ ուխտագնացութիւն էին կատարում, մատաղ անում, եւայլն: Նրանց դիմագծերն էլ հայատիպ էին: Շեփիկ գիւղի Ս. Սարգիս ուխտատեղին գըլբաշ Քրդերի համար էլ նուիրական էր, նըրանք էլ ամէն տարի լեռը ուխտի էին գնում, մատաղացու ոչխար անում եւ ապա ծոմերնին ուրում: Առենօք Արաբկիրի քրդաբնակ շրջաններում մաս մը Հայեր եւս խառնուել էին Քրդերի, քրդացել են (Գ. Սրուանձեան):

Արաբկիրի շրջանի Հայերի բռնի իսլամացումը կատարուել է Ակնայ եւ Չմշկածագի Հայերի իսլամացման ժամանակ, այսինքն 16–րդ եւ 17–րդ դարերին:

×

17. ՏԵՐՍԻՄԻ ՀԱՅՈՑ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Տերսիմը պատմական Հայաստանի 4–րդ Հայք նահանգի մի գաւառն էր: Հայկական իշխանութեանց շրջանին, գրեթէ զուտ հայաբնակ է եղել: Տերսիմը ընկնում է Խարբերդի, Երզնկայի եւ Ակնայ միջեւ: Վերջին տարիներին, Տերսիմը մեծ մասամբ քրդաբնակ շրջան էր դառել եւ տեղի Հայերն ալ համարեա քըրդացել էին: Յայտնի է, որ քուրդ ցեղերը արաբական տիրապետութեան շրջանին, հարաւից Հայաստան են բերուել: Թրքական տիրապետութիւնների սկըզբներին, նոյնպէս Քրդեր են բերուել հարաւից, որոնք Հայաստանի զանազան կողմերում տեղաւորուել եւ թուրք կառավարութեան կողմից քաջալերուելով, դարերով կիսանկախ են ապրել: Այսպէսով է, որ նրանք բազմացել են եւ Հայերը շատ տեղերում քուրդ աշիրէթների հպատակ են դառել: Այս կերպով է, որ ժամանակի ընթացքում շատ գաւառների Հայեր քրդացել են, Քրդերի հաւասար իրաւունքներ վայելելու համար. նոյնը տեղի է ունեցել նաեւ մեծ չափով Տերսիմում:

Տերսիմի Քրդերը ալէվի աղանդին հետեւող գըլբաշներ էին, որոնք ատում էին սիւննի Թուրքերին եւ խորշում էին Թուրքերի հետ խնամութիւն հաստատելուց: Ժամանակի ընթացքում Տերսիմի քըրդացած Հայերն էլ ալեվի աղանդին են հետեւում եւ խորշում էին Թուրքերից: Տերսիմի ազգաբնակչութիւնը վերջին տարիներին մեծամասնութեամբ Քրդերից էր բաղկացած, որոնց մի մասը ինչպէս նշեցինք, Հայութիւնից էր դարձել: Բացի Քրդերից, Տերսիմում կային դեռ փոքրաթիւ Հայեր, որոնք լեզուով ու բարքերով կիսով չափ քրդացել էին:

Տերսիմը պատմական Հայաստանի այն շրջաններից էր, որտեղ ամէնից շատ պահուել էին հայկական հին յուշարձանների աւերակները: Արդարեւ, Տերսիմի ամէն կողմերում կային վանքերի, եկեղեցիների, գերեզմանների հարիւրաւոր աւերակներ ու մնացորդ հետքեր: Բազմաթիւ քրդաբնակ գիւղեր, հայկական անուններ էին կրում: Գրեթէ բոլոր Քըրդերը յաճախում էին հայկական աւերակ ուխտատեղիները՝ ուխտ կատարում, մատաղ անում եւ պահել էին հայկական շատ ուրիշ սովորութիւններ: Քրդերը այս աւերակ ուխտատեղիներին վնաս չէին հասցնում, պահպանում էին եւ յարգում:

Ըստ Գ. Հալաճեանի, որ լաւ ուսումնասիրել է Տերսիմի շրջանը եւ Քրդերը, գրում է. – «Քրդեր յաճախ ուխտի կ'երթեան Հայոց չին կամ աւեր տաճարները, անոնց քարերը կը համբուրեն, խունկ կը ծխեն, մոմ կը վառեն, մատաղ կ'ընեն, հիւանդներուն վրայ աւետարան կարդալ կուտան եւ կը համբուրեն աւետարանը»:

(Շար. 21)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Մինչեւ Յուլիոս Կեսարի բարենորոգումը Հին Հռոմի մէջ Նոյեմբերը համարուած է տարուան իններորդ ամիսը:

Նոյեմբերին կը կրճատուի ցերեկուան տեւողութիւնը: Գիշերները սառնամանիքներ կ'ըլլան: Օրուան միջին ջերմաստիճանը 5-էն վար կ'իջնէ: Կենդանիները կը պատրաստուին ձմրան: Պզտիկ գազաններու մաշկը կը ծածկուի երկար ու խիտ մազերով, մաշկին տակ կ'աւելնայ ճարպի շերտը: Կարգ մը կենդանիներ ճերմակ գոյն ձեռք կը բերեն, որպէս զի ձիւնին վրայ աննկատելի մնան:

Ձմեռող թռչունները՝ սարեակները, ճնճղուկները, կեռնեխները, խածկտիկները, ագռաւները, կաչաղակները նոյնպէս կը պատրաստուին ձմրան:

Ջրային կենդանիները, ձուկերը, գորտերը, խխունջները «կը նահանջեն» ջուրերու խորերը, քանի դեռ ջուրի մակերեսը չէ սառած: Ձուկերը կը պատսպարուին յատակը գտնուող խորշերու եւ քարի ճեղքերու մէջ: Ամէնէն ցուրտ ձմրան պարագային իսկ ջուրի խորունկ շերտերու ջերմաստիճանը 4-էն վար չիջներ, որով ջրային կենդանիները զերծ կը մնան ցրտահարութեան վտանգէն: Գորտերը եւ խխունջները պատսպարան կը գտնեն յատակի տիղմին մէջ:

Նոյեմբերին անտառ գացողը «պարապ ձեռքով չի վերադառնար»: Կարելի է ձեռք ձգել ուշ հասած ճերմակ սունկ, վայրի տանձ, խնձոր, զկեռ եւայլն:

Նոյեմբերին ցերեկուան տեւողութիւնը շատ կը կրճատուի: Ամսուան սկիզբը արեւածագը կը դիտուի ժամը 7·30:ին, իսկ մայրամուտը՝ ժամը 18-ին: Այսպէսով, ցերեկուան տեւողութիւնը կը կազմէ 10 ժամ 30 վայրկեան: Սակայն ամսուան վերջաւորութեան, երբ արեւածագը տեղի կ'ունենայ ժամը 8·03ին, իսկ մայրամուտը՝ 17·38-ին, ցերեկուան տեւողութիւնը արդէն կը կազմէ 9 ժամ 35 վայրկեան: Այս կը նշանակէ, որ օրը 55 վայրկեան եւս կարճցած է:

Հայաստանի ցածրադիր գօտիին մէջ կը ծլարձակի աշնանացան ցորենը, կը սկսի խաղողի այգեթաղը: Հայկական ուլերը լեռներէն կ'իջնեն տափաստանները: Կը սկսին աշնանային առաջին ցրտահարութիւնները: Ամսուան վերջը օդին ջերմաստիճանը կ'իջնէ 5-էն վար:

Միջին լեռնային գօտիին մէջ ամսուան սկիզբները կը շարունակուի տերեւաթափը: Երկրորդ տասնօրեակին ջերմաստիճանը կ'իջնէ 3-էն վար եւ վերջ կը գտնէ տերեւաթափը: Նոյեմբեր 20 – 25-ը կը համարուի անասուններու մսուրի շըրջանը անցնելու լաւագոյն ժամանակը: Ամսուան վերջերը օդին միջին ջերմաստիճանը 0-էն վար կ'իջնէ եւ կը սկսի ձմեռը: Այս շրջանին է, որ փեթակները ձմեռանոց կը փոխադրուին: Ջուրերը կը սկսին սառ կապել:

Բարձր լեռնային գօտիին մէջ Նոյեմբերը ձմերնային ամիս է: Կը սկսի ձիւն տեղալ: Գետերը սառ կը կապեն:

Արջերը, փորսուղները, գետնասկիւռները եւ այլ կենդանիներ ձմրան քուն կը մտնեն: Սակայն խիտ եւ երկար ձմրան պարագային կարգ մը կենդանիներ կերի պակասի եւ ձիւնի հետեւանքով աղետալի վիճակի կը մատնուին: Որսորդական տնտեսութիւնները բնութիւնը սիրողներու հետ միասին կեր կը փոխադրեն որսի դաշտերը, կը բարելաւեն ճամբաները, կը սահմանափակեն գիշատիչներու քանակը, որպէսզի խոտակեր կենդանիները, համեմատաբար ապահով ըլլան:

Նոյեմբերին կարելի է ծառ տնկել՝ ցուրտի եւ չորութեան դիմացող ծառերու տեսակներ (կաղնի, թխկի, ռոբինա, հացենի, սոճի, եւայլն): Լաւագոյն ժամանակն է ուշ հասնող բոյսերու սերմերը հաւաքելու համար: Կը թելադրուի առաջին հերթին հաւաքել այն սերմերը որոնք ձմեռնամուտին կը թափին կամ կ'օգտագործուին թռչուններու կողմէ (կծոխուր, թխենի, բռինչ, արօսենի, զկեռ, տանձենի, ցախակեռասենի եւլն):

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔ

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Միութիւնը, Կիրակի, 26 Հոկտ., ապրեցաւ իր յիշատակելի օրերէն մին, մշակութային ցերեկոյթ – թէյասեղանը նուիրուած ըլլալով տաղանդաշատ խմբագրուհի՝ Հայկանոյշ Մառքի յիշատակի ոգեկոչման իր ծննդեան 100-ամեակի սեմին:

Արդարեւ՝ Փարիզի հայ գրասէր հասարակութիւնը իր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներով փութացած էր յարգել մեծանուն գրագիտուհին: Ցիշենք ի մասնաւորի Նիսէն ծանօթ մտաւորական արձակագիր՝ Պր. Հրաչ Զարդարեան:

Յանուն միութեան վարչական ներկայացուցչին բարի գալստեան ողջոյնէն վերջ, հայրենի դաշնակահարուհի՝ Օր. Արմինէ Գասպարեան բացաւ հանդիսութիւնը Պէթհովընի Սօնաթով մը, ապա Կոմիտասի՝ Գարուն ա, Ա. Յարութիւնեանի մշակումով:

Միութեան պատուոյ նախագահուհի՝ Օր. Հերմինէ Գալուստեան ներկայացուց յոբելեարը, իր կեանքն ու գործով. մէջընդ մէջ իր արձակներէն կարդացնել տալով, սամունքող նախկին էսաեանի ուսուցչուհի՝ Տիկին Անահիտ Սրապեանի շահեկան էջեր:

Շարունակելով երաժշտական բաժինը, ծանօթ թէնոր՝ Պր. Միհրան Էլմաեան, երգեց՝ – Սիրոյ Երգը՝ – եւ Այվազեանի Հայաստանը, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Ժ ի ր ա յ ր Գասպարեանի, որ վերջը առանձին նուագեց Պէթհովընի սօնաթ մը եւ Շօփէնի էթիւտով հմայեց բոլոր ներկաները: Ան տիրացած կը թըւի արուեստի կատարին:

Փակման խօսքը կ'ընէր Հ. Մառքի ընտանեկան պարագաներէն՝ Արա Պարթեւեան՝ յիշելով դրուագներ հիւանդանոցի վերջին օրերէն:

Ցերեկոյթի հասոյթը էսաեան Բարեկամական միութիւնը յատկացուց Ուսանողաց Օգնութեան Միութեան, 2000 Ֆրանք: Արդարեւ տիկնանց այդ յանձնախումբը դժուար կացութեան մատնըւած է գաղթող ուսումնատենչ ուսանողներով:

Մաղթելի է որ միութեան այս համեստ օգնութիւնը վարակիչ ըլլայ:

Զ. Ս.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՍՐՏԱԳԻՆ ԽՕՍՔ

Ֆրանսահայութեան եւ Մամուլին

Փարիզ ժամանումիս, գտնուելէ ետք եւրոպական որոշ քաղաքներ, ուր նուիրական եւ սակայն դժուարին առաքելութիւն մը զիս կը կոչէր, կը փութամ, յանուն «Արարատ» օրաթերթի վերականգնումի Կեդրոնական Յանձնախումբին եւ Խմբագրութեան, երախտագիտական սըրտագին խօսք ուղղել ընդհանրապէս Ֆըրանսահայութեան ու յատկապէս իր մամուլին եւ ազգային իշխանութեան, մեր օրկանին պատճառուած աղէտին առթիւ իրենց ցուցաբերած աննախընթաց համակրութեան եւ միասնական ոգիին համար, որ զիրենք կը պատուէ եւ սահմանուած է ըլլալու օրինակելի, ինչպէս որ համազգային գնահատութեան է արժանացած այսօր:

Միանգամայն արդար եւ իրաւացի է այն նկատումը, որ «Արարատ»ին ուղղըւած ահաւոր հարուածով հայ մամուլին ամբողջութիւնը, հայ մշակոյթը, լեզուն, խօսքի ու մտածումի ազատութիւնն էին որ կը խոցուէին, որուն նկատմամբ չէր կրնար անտարբեր մնալ ոեւէ Հայ ու անհատ, եւ չխորհիլ մանաւանդ մեր արժանապատուութեան հասցուած այս վիրաւորանքը միասնաբար դարմանելու մասին, վերականգնելով աւերուած մամուլը իր բոլոր մասերով, վկայելով, վերստին՝ Հայուն շինարար ոգին ու մըշակութասիրութիւնը, այլոց քանդիչ մոլուցքին հակադրելով մեր ժողովուրդին կառուցանելու բնազդը:

Գոհունակութեամբ յայտնենք որ այս նպատակով քիչ մը ամէնուրեք տարըւած աշխատանքը հասած է որոշ արդիւնքի, որ քաջալերական ըլլալով հանդերձ կը մնայ անբաւարար: Ցաւելեալ ճիգի եւ զոհաբերութեան մը կը կարօտի ծրագրուած այս պատուաբեր գործին իրականացումը, որ վստահ ենք թէ պիտի ամբողջանայ մօտիկ ապագային, շնորհիւ միշտ եւ միշտ մեր պատուական ժողովուրդին մեծասրտութեան եւ ազգային բարձր ոգիին ու գիտակցութեան, որոնց ապաւինած ենք եւ որոնք կը կազմեն Հայուն գոյապայքարին ամէնէն յուսալի պատուարը:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՆԱՅԻՐԻ

(«Արարատ» օրաթերթի խմբագրապետ)

×

ԽՄԲ. – Ինչպէս կը պարզուի վերոյիշեալ տողերէն «Արարատ»ի վերանորոգման ի նպաստ կատարուած հանգանակութիւնը որոշ յաջողութիւն արձանագրած ըլլալով հանդերձ դեռ սպասուած արդիւնքին չէ հասած: Ճիգ մը եւս անհրաժեշտ կը նկատուի գլուխ հանելու համար այս ազգօգուտ ձեռնարկը: Այդ իսկ պատճառով կը խնդրուի անոնցմէ, որոնք դեռ իրենց մասնակցութիւնը չեն բերած, որ չզլանան իրենց օժանդակութիւնը ընծայել «Արարատ»ի ամբողջական վերականգնումին համար, գիտակցելով հայ մամուլի նուիրական առաքելութեան մեր գաղութներուն մէջ:

Դրամական ամէն առաքում կարելի է կատարել հետեւեալ հասցէին՝

M. KEVORK BAKERDJIAN
(pour le Journal «ARARAT»)
35, Rue de Trévise, 75009 — PARIS
C.C.P. 7279.24 — PARIS

ՏՈՂԵՐԷՆ ՏՈՂԵՐ

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ (Լիբանան) Ս. Աստուածածին Մատրան մէջ, Հոկտ. 13-ին, տեղի ունեցած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի 51-րդ ուսումնական տարեշրջանի պաշտօնական բացումը, ներկայութեամբ զոյգ Հայրապետներու, Աթոռին Միաբան Հայրերու, ուսուցչական կազմի եւ արտասահմանէն ժամանած հիւրերու: Պատշաճ յայտագրի գործադրութենէն ետք Դպրեվանքին տեսուչը՝ Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան, կարդացած է բացման իր ճառը պարզելով Դպրեվանքի ուսանողութեան ներկայ վիճակը: Ընթացիկ տարեշրջանին Դըպրեվանքը ունի 47 աշակերտ՝ Ժառանգաւորաց եւ Նախապատրաստական բաժնին մէջ, 3 սարկաւագներ՝ Ընծայարանի Դ. դասարանին մէջ եւ մասնաւոր ուսանող մը Հալէպէն: Գարեգին Բ. իր խօսքը ուղղելով տեսչութեան եւ ուսուցիչներուն՝ ըսած է. «Ձեր գործը առաքելական գործ է. ինչ որ այս սաներուն կուտաք, իրենց անձնական շահերուն համար չէ որ տըւած կ'ըլլաք, այլ ձեր ժողովուրդի՛ն երթալու համար: Ձեր գործը մեր բոլորին դրամագլուխը հարստացնող գործ է, որովհետեւ օր մը անպայման պիտի վերադառնայ մեր ժողովուրդին»:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Ժողովուրդը նոյնիսկ կ'երգէր երգ մը, որ շատ հին էր, կարծես Խորենացիի շրջաններէն եկած էր եւ սակայն շատ քիչեր գիտէին որ այդ երգի իսկական հերոսը Արջ Սաքօն էր: Այդ երգը նոյնիսկ մինչեւ Վարդաձոր հասած էր ու երբեմն երեւան կուգար, երբ Բարեկենդան կ'ըլլար եւ կամ մայր մը ուզէր իր զաւկի օրօրանին վրայ երգել.

Էժտահարքի աչքեր ունիս, Սաքօ ճան,
Սարի նման կռնակ ունիս, Սաքօ ճան,
Եօթը քանակ սուշման ունիս Սաքօ
ճան...

Այդ երգին ամբողջութիւնը աւելի լաւ գիտէր երգել «էն սատանի դալիրը»՝ կարօ ն, որ շատ ճահիլ ֆէտայիներու խումբին մէջ մտած էր ու դարձած Սաքօյի որդեգիրը:

×

Տասը տարի առաջ Սաքօն ուրիշ էր:

– Մայրդ ի՞նչ կը պատմէր, Կարօ, – ֆէտայիները կը հարցնէին յաճախ, երբ սարի վրայ նստած կ'ուզէին իրենց պահերը կատակով անցնել:

Անոնք կը սիրէին որ Սաքօն յարդանոցին մէջ պաշարուած պատմութիւնն ընէր:

– Էհ, կը պատմէր որ Սաքօն էժտահարի վրայ նստած՝ թշնամիի դէմ կռուի կ'երթայ:

Այս որ կը լսէին՝ անոնց մէջ ընդհանուր ծիծաղ մը կ'իյնար. կը խնդար. ինքը՝ Սաքօն:

– Ճիշդ է, ճիշդ, – վրայ կուտար ուրիշ մը, – էժտահարը էն պինդ գլխով ձին է, որ քիւրտերու մէջ է վազեր:

– Բա, ես ինչ ընեմ, բախտ էր՝ բանեցաւ, – կը սկսէր Սաքօն, երբ կ'ուզէր իր այդ քաջագործութիւնը պատմել:

Ի հարկէ, տասը տարի առաջ էր, երբ Սաքօյի մարմինն ու գլուխը այնքան ծանրացած չէր:

Գիշեր մը Սաքօն ընկերներէն ուշ կը մնայ ու կը կորսնցնէ ճամբան: Երբ լուսադէմ կ'ըլլայ, կը մտնէ մօտի մարագ մը ու այնտեղ ալ կը պահուի: Դուն մի՛ ըսեր քիւրտի մը մարագին մէջ էր մտեր: Առաւօտուն, երբ քիւրտի կինը կթոցով յարդ տանել կուգայ, մարագին մէջ կը տեսնէ արջի պէս մէկը: Այս որ կը տեսնէ՝ կինը վախէն դուրս կը վազէ ու հաւար կուտայ: Այդ հաւարին վրայ քիւրտ գիւղացիները, ո՛րը փայտով, ո՛րը սուրով, ո՛րը թֆանքով, ո՛րը աղմուկով ու ձայնով կը պաշարեն մարագը: Քիւրտը լաւ գիտէ որ ֆէտայիի հետ չափուիլ դիւրին բան չէ:

– Իմ սիրտը ըսես՝ հալաճի աղեղին զարնուած թոխմախին պէս կը խփէր: Կը մտածէի, որ եթէ մարագը կրակի տային, զիս հաւի պէս պիտի խորովէին, – կ'աւելցնէր Սաքօն:

Երբ ամբոխը մարագին աւելի կը մօտենայ, Սաքօն շուարած դէպի բակ նայող պատուհանը կը վազէ ու բակին մէջ կը տեսնէ գերանին կապուած ձի մը՝ առանց թամբի: Սաքօն կը մտածէ լայնցընել պատուհանը, բակին մէջ իյնալ ու մարագի ետեւէն փախչիլ ձիով՝ ամբոխը մարագի դրան վրայ ու փողոցը ձգելով: Բակ կ'իյնայ ու բաւական դժուարութեամբ մերկ ձիու կռնակին վրայ կը նետուի:

Մինչ այդ՝ կին մը տանիքէն ձայն կուտայ ամբոխին: Սաքօն շուարած՝ ոտքերը ձիու փորին կը զարնէ, ձին տեղէն չի շարժիր. գլուխը գետին ծռած, ականջները տափակցուցած՝ ինքն իր վրայ կը դառնայ ու աքացի կուտայ: Սաքօն ձին վազցնելու համար սուրը կը քաշէ ու կը սկսի ետեւի կողմով զարնել ձիու կողերուն: Ձին կողերու ցաւէն, փոխանակ մարագի ետեւի ճամբան բռնելու, ձախ կողմի ճամբան կը բռնէ ու կը մտնէ ուղիղ ամբոխին մէջ:

– Բա, մէկէն նետուած քրտու չախմախլիի պէս մէկ տեսնեմ էս ձին բոյ առաւ ու գիժ աչքերով շիփ – շիտակ ամբոխին մէջ մտաւ, – կը պատմէր Սաքօն:

(Շար. 189)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Փօլօ Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մինաս Սանդիկեան եւ զաւակները (Կ.Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սանդիկեան եւ զաւակները (Կ.Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ժիւլիէթ Մանուկեան եւ զաւակները (Պէյրութ) եւ Պ. Մովսէս Վահրամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Նոյեմբեր 9, Կիրակի օր, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին

ՀՐԱՉ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

U. G. A. - ARDZIV - MARSEILLE

GRANDE NUITÉE ANNUELLE

SAMEDI, 8 NOV. DE 22 h. A L'AUBE

Dans les Salons de l'ALHAMBRA (Bd. Chave).

avec

PAUL AKIAN vedette de la chanson

orchestres:

GUY ICARD et DAVID JOHN

Avec la participation de l'Ensemble Folklorique Musical Arménien:

GAROD

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Սերովբէ Հայրապետեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Գալուստ Հայրապետեան, Շաքէ Թափիպեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան, Արամ Եփրեմեան 50-ական, Տիկին Մարիամ Ճնտոյեան եւ զաւակները 100, Այրի Տիկին Արմենուհի Գասբարեան 30, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կօնոյեան 25 եւ 25 Ֆ. Տիկնանց Միութեան, Եկեղեցւոյ սրահին շինութեան համար՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ասլանեան 50 Ֆ.:

ՀՐԱՒԷՐ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ պատարագի երգեցողութեան խումբն ու Դպրաց դասը զօրացնելու եւ երգեցողութիւնները աւելի տպաւորիչ դարձնելու նպատակով, Հոգաբարձութիւնս կը հրաւիրէ մեր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները մասնակցելու փորձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան Եկեղեցւոյս մէջ՝ Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները:

Այս նպատակին իրագործման համար, Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կազմակերպած է առաջին Հանդիպում - Ընդունելութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ օր, Նոյեմբեր 7, երեկոյեան ժամը 6.30ին, Եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝

15, Ռիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ 8րդ:

Սոյն հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին Եկեղեցւոյս ներկայ երգչախումբին բոլոր անդամները, դպիրները, նաեւ ամէն անոնք՝ որոնք սիրայօժար պիտի ուզեն իրենց մասնակցութիւնը բերել երգչախումբին եւ Դպրաց դասին, յօգուտ մեր Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ երգեցողութիւններու ներդաշնակութեան եւ զօրացման:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

PROCHAIN VOYAGE

DU 22 NOVEMBRE AU 05 DECEMBRE

Meilleures Conditions — 3.220 F

—×—

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Զորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

—×—

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE

GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».

81, *Boulevard Gouvion Saint — Cyr*, 75017 — *PARIS*

Animé par:

* *ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.*
* *PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.*

et, pour son Premier Passage à Paris

MANUEL

Chanteur Arménien Internationelement Connu.

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48

— NAVASSARTIAN 985.36.53

— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տեսչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Պաթմանեան Ժ. 200, Վարժարանի աշակերտները՝ 816, Եան'ց Ակումբի ճատրակի խումբ 550, Պ. Մ. Միսաքեան 500, Մատլէն Միսաքեան 150:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ

ԷՐԵԲՈՒՆԻ երգչախումբին ստեղծումը՝ ղեկ. Պ. ԺԻՐԱՅՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ:

Պ. Ժ. Այվազեան կը հանդիսանայ Երեւանի ԿՈՄԻՏԱՍ երաժշտանոցի Երգչախումբի ղեկավարութեան բաժնին 1962 թուականի շրջանաւարտ: Կը հանդիսանայ նաեւ երգչախումբերու գծով կազմակերպուած Հայաստանի Առաջին Երիտասարդական Ֆէստիվալի արծաթեայ մետալակիր:

Երգչախումբին փորձերը տեղի կ'ունենան.— Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 20ին: Երգչախումբին մասնակցելու համար կը փնտռուի 19էն 35 տարեկան աղջիկներ եւ տղաք:

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր, ժամը 14էն - 18: Երգչախումբին գործունէութեան եւ արձանագրութեան հասցէն է.—

10, Ռիւ, Միրոմէնիլ, Փարիզ 8րդ:

Հեռաձայն.— 265-79-05

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE

19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4e — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT KOMITAS

PAR

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE

GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեցցօ), ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեներգ՝ Թէրէզ Քէչէճեան ալթօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, Ռընէ Մարթայեան թէնոր, Ժիլպէռ Զիպսի պաս:

ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 Ֆռ.

Vente des billets:

— *PARIS 9e: Maison de la Culture Arménienne*, 17, *Rue Bleue. Tél.* 824.63.89

— *PARIS 9e: Librairie PALOUYAN*, 9, *Rue de Trévise. Tél.* 523.24.97

— *ALFORTVILLE* (94): *Maison de la Culture Arménienne*, 9, *Rue de Madrid. Tél.* 376.55.89

— *ARNOUVILLE* (95): *Alimentation NIGOGHOSSIAN*, 121, *Ave. H. Barbusse. Tél.* 985.04.46

— *ASNIERES* (92): *Alimentation VAROUJ*, 49, *Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél.* 793.64.02

— *CLAMART* (92): *Télé - Condorcet*. 175, *Ave. Jean Jaures. Tél.* 642.56.17

— *VILLEMOMBLE* (93): *M.etMme.Zahredjian Armand*. 142, *Rue Bernard Gante Tél.* 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Հ.Բ.Ը.Միութեան հովանաւորած Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ հայկական միօրեայ դասընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 5ին, Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9 - 12:

Այս տարի կը դասաւանդէ, Ս. Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար՝ Խաչիկ Ելմազեան:

Ա.— Հայերէն՝ ամէն տարիքի համար:

Բ.— Աշխարհիկ եւ հոգեւոր երգեր, ի մասնաւորի Պատարագի երգեցողութիւն:

Գ.— Թաղականութեան նպատակն է վերակազմել Թաղիս եկեղեցւոյն համար տարիներէ ի վեր անհրաժեշտ դարձած երգեցիկ խումբ մը:

Թաղականութիւնը կը յուսայ, որ աղդասէր Թաղեցիները պիտի քաջալերեն այս նոր ձեռնարկը, որպէսզի դարձեալ վերստեղծուի երբեմնի Թադէոսեանի ըստեղծած ոգին ու խանդավառութիւնը, մեր եկեղեցւոյ եւ Թաղիս մէջ:

Արդ՝ կոչ կ'ընէ ծնողքներուն, որ պէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն Հայկական Միօրեայ Դպրոցը:

U.G.A.B. - Marseille

SECTION CULTURELLE

SAMEDI, 8 NOVEMBRE, A 21 h.

à son siège: 33 Cours, Pierre Puget

13006 - MARSEILLLE

Conférencier:

P. LEVON ZEKIYAN

de la Congregation Mekhitariste de Vénise

Thème:

«L'ARMENIE ET 6 SIECLES DE DIASPORA».

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
5
MERCREDI
5 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.769 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.769

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵԹԷ ՁԵՌՆՊԱՀՆԵՐԸ ՁԵՌՆՊԱՀ ՄՆԱՅԻՆ…

Մ. Նահանգներու 40–րդ Նախագահը՝ ՌԻԿԸՆ

Անհամ ընտրապայքար մը անհամ ընտրութեան մը համար, իր վախճանը կը գտնէր Նոյ. 4–ին, Երեքշաբթի օր, թէեւ իրականին մէջ, ոչինչ կը վերջանար այդ օրը, այսինքն ո՛չ նախագահը կ՚ընտրուի այդ օրը եւ այնքան ալ ապահով չէր որ այդ օրը կարգադրուէր նաեւ պատանդներու հարցը։

Արդարեւ ամերիկեան ընտրութեան ձեւը ուղղակի չէ, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, Տը Կոլի որոշումով։ Նոյ. 4–ին Ամերիկացիք կ՚ընտրեն մեծ ընտրողները, որոնք իրենց կարգին վեց շաբաթէն պիտի ընտրեն Միացեալ Նահանգներու նախագահը։ Եթէ սակայն, Նոյ. 4–ի քուէարկութենէն ետք իսկ, յայտնի է թէ ո՞վ պիտի ըլլայ նոր նախագահը, ատիկա հետեւանք է մեծ ընտրողներու քաղաքական պատկանելիութեան, այսինքն՝ Դեմոկրատ թէ Հանրապետական։ Ուրեմն Երեքշաբթի օր, Ամերիկացիք կ՚ընտրէին 538 անդամները ընտրողական մարմինի մը եւ իւրաքանչիւր նահանգ խորհրդարանական իր ներկայացուցչութեան համապատասխան թիւով ընտրող կ՚ունենայ։ Ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունեցող նահանգն է՝ Քալիֆորնիա, որ ունի 43 ներկայացուցիչ (երեսփոխան) եւ 2 ծերակուտական ինչ որ կ՚ընէ՝ 45 եւ ուրեմն կ՚ունենայ 45 ընտրող։ Այդ է պատճառը, որ թեկնածուները առաւելաբար ճիգ թափեցին բազմանդամ նահանգներու մէջ, ինչպէս՝ Փենսիլվանիա, (27 ընտրող), Իլինոյզ (26) Օհայօ (25) բայց ոչ Գարթըր ոչ ալ Ռիկըն Հաուայ գացին, որ միայն 4 ընտրող ունի։ Իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, թեկնածու կը լուխ մէկ ցանկ կայ՝ դեմոկրատ, հանրապետական կամ անկախ։ Ցանկը պատրաստողը կուսակցութիւնն է եւ որպէսզի ապահով ըլլայ, որ մեծ ընտրողները իրենց քուէն պիտի տան անոր, զոր կը ներկայացնեն, միայն չարքայինները ցանկի վրայ կրնան ըլլալ։ Այս ընտրութենէն ետք, այսինքն մեծ ընտրողներու, Դեկտեմբերի Բ. Չորեքշաբթիէն ետք՝ Ա. Երկուշաբթին, այս տարի Դեկտ. 15–ին, մեծ ընտրողներու իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն կը հաւաքուի իր Նահանգին մայրաքաղաքին մէջ, իր նախընտրութիւնը արտայայտելու համար։ Քուէատուփերը, ապա կը ղրկուին Ուաշինկթըն եւ կը բացուին Ծերակոյտի Նախագահին կողմէ, Քոնկրէսին առջեւ։ Կ՚ընտրուի ան, որ ընտրողական մարմինին մեծամասնութիւնը կ՚առնէ, այսինքն առնուազն՝ 270 ձայն։

Ինչ որ կարեւոր է սակայն, պէտք չէ անտեսել թէ Միացեալ–Նահանգներու քաղաքացիներուն մէջ ձեռնպահներու համեմատութիւնը շատ մեծ է, այսինքն՝ կէս առ կէս, 50%։ Ուրեմն շատ բան կախում ունի անոնցմէ եւ գուշակութենէ խուսափելով հանդերձ, Երեքշաբթի օրուան վերջին տպաւորութիւններու համաձայն, Ռիկընի ընտրութիւնը ապահով կը թուէր փոքր առաւելութեամբ մինչ Գարթըր կրնար յաղթել այն պարագային երբ ձեռնպահներու մէկ մասը որոշէր, յանկարծ, ձեռնպահ չմնալ։

Նախագահական այս հարցը այնքան սուր բնոյթ առաւ վերջին շաբաթներուն, մանաւանդ, որ մոռցնել տուաւ թէ Նոյ. 4–ի միակ ընտրութիւնը չէ Ամերիկացիներուն համար։ Արդարեւ նոյն օր, Ամերիկացիք կ՚ընտրեն Խորհրդարանը – Քոնկրէս, – այլ խօսքով Ներկայացուցչական Ժողովի (երեսփոխան) 435 անդամները եւ Ծերակոյտին մէկ երրորդը (100–ի վրայ՝ 34)։ Դեռ պէտք է ընտրել նաեւ 50–ի վրայ 13 կառավարիչ, 7000 քաղաքապետի կէսը՝ և շարան մը պաշտօնատար, ինչպէս՝ դատաւոր, շէրիֆ, թաղապետական անդամ եւլն։ Այս ամբողջը մէկ օրուան մէջ։

×

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Սիւսփէնսը կը շարունակուէր դեռ Երեքշաբթի օր, մինչ հսկայ պատրաստութիւններ տեսնուած էին ոչ միայն՝ Ֆրանքֆուրթ, աւելի քան 10 օրէ, այլեւ Ալժէ, որ մեստասներորդ ժամու մէջ – նորդ դարձած էր Միացեալ – Նահանգներու եւ Իրանի միջեւ, քանի որ Ալպիլէն ի վեր անոնց շահերը կը ներկայացնէր Թեհրանի մէջ։ Այդ իսկ պատճառով պարսիկ կառավարութիւնը Ալժերիոյ յանձնած էր գրաւոր 4 պայմաններու բնագիրը, երեք լեզուով։ Զուիցերիան ալ նման դեր մը կը խաղայ հակառակ կողմէն, տրուած ըլլալով որ ինք ալ Իրանի շահերը կը ներկայացնէ Ուաշինկթըն։

Երեքշաբթի օր, Թեհրանի մէջ, ուր Խոմէյնիի հրահանգով, իսլամ ուսանողները 52 պատանդները յանձնած էին կառավարութեան, հսկայ ցոյց մը տեղի կ՚ունենար, հակամերիկեան, տօնելու համար 52 պատանդներով դեսպանատան գրաւման Ա. տարեդարձը։

Ցուցարարներու թ ի ւ ը հարիւրհազարը կ՚անցնէր առտուն կանուխ իսկ մինչ կը սպասուէր նախարարապետին՝ Ռաճայիի ճառին։ Ոչինչ ապահով էր, ամէն պարագային մէջ, ինչ կը վերաբերէր պատանդներու ազատ արձակման եւ ինչպէս ըսինք երէկ ալ, ոչինչ կրնայ հաստատել թէ նման արձակում մը կրնայ անպայման նպաստել Գարթըրի վերընտրութեան։ Կը կարծուի սակայն թէ Խոմէյնի կ՚ուզէ որ պատանդներու հարցը կարգադրուի ընտրութեան արդիւնքէն առաջ, տրուած ըլլալով որ նախընտրելի է բանակցիլ Գարթըրի մը հետ քան՝ Ռիկընի մը։…։

×

Անդին, Ամերիկացիք Ամերիկացի ըլլալով, Ֆրանֆուրթի մէջ զանազան տեսակի պատրաստութիւններ տեսած են։ Ընթացիկներու կողքին ինչպէս՝ բժիշկ, հիւանդանոց, ճաշացուցակ, կայ նաեւ 5 ժամուան ֆիլմ մը, որ ամփոփումն է (եղեր) աշխարհի մէկ տարուան անցուդարձին, ինչ որ, ի դէպ, առաջնահերթ հոգը պէտք չէ ըլլայ 52 պատանդներուն…։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ երեք «ահաբեկիչ» սպաննած է եւ չորս ուրիշներ ալ վիրաւորած առջի օր։ Միւս կողմէ 349 կասկածելիներ կը փնտռէ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌՈՒՍՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏ. 28 – 30)

ԱԿԱԴ. ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին խօսած է Հայաստանի արձանագրած նուաճումներու մասին գիտութեան մարզին մէջ։ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հիմնուած է 1943–ին։ Ներկայիս հայ գիտնականները զինուած են հզօր աստղադիտակներով եւ էլեկտրոնիք եզակի սարքաւորումներով ու մեքենաներով։ Անդրադառնալով գիտական ուղղութիւններու, Վիկտոր Համբարձումեան մասնաւորաբար շեշտը դրած է Բիւրականի աստղադիտարանի աշխատանքներուն վրայ։ 1946–էն սկսեալ, երբ Արագածի լանջին կը դրուէին դիտարանի շէնքի հիմքի առաջին քարերը, գիտնականներու երիտասարդ խումբը իր ջանքերը կեդրոնացուցած է ոչ մշտական երեւոյթներու եւ առաջադրանքներու ուսումնասիրութեան վրայ՝ զանոնք դիտելով տիեզերքի մէջ կատարուող յեղաշրջական ընթացքներու հետ սերտ կապի մէջ։

×

Հոն առաջին անգամ ըլլալով հաստատուած է Ծիրկաթինի մէջ նոր տեսակի աստղային համակարգերու՝ աստղասփիւռներու գոյութիւնը, որոնք բաղկացած են ինքնատիպ ֆիզիքական բնութագրեր ունեցող երիտասարդ լուսատուներէ։ Հայ աստղաբնագէտները յայտնաբերած են արտասովոր ուժեղ իւլթրամանուշակագոյն ճառագայթումներ ունեցող Ծիր կաթիններ (Մարգարեանի Ծիրկաթիններ)։ Ակադեմիայի նախագահը բարձր գնահատած է Երեւանի բնագէտներու աշխատանքները։ Հայաստանի ընդերքի գունաւոր եւ հազուագիւտ մետաղներու բազմաթիւ հանքավայրերու գոյութիւնը խթանած է երկրաբանական գիտութեան զարգացումը։ Այդ ուղղութեամբ երկրաբաններու աշխատանքի մակարդակի մասին գաղափար մը ունենալու համար յիշենք, որ Հայաստանի Ակադեմիայի անդամ Յովհաննէս Մաղաքեանի հանքավայրերու վերաբերեալ աշխատութիւնը թարգմանուած է բազմաթիւ ժողովուրդներու լեզուներով եւ կ՚օգտագործուի իբրեւ մետաղի ծնունդի վերաբերեալ ուսումնական դասագիրք։ Իր խօսքի վերջաւորութեան Վիկտոր Համբարձումեան անդրադարձած է բանասիրական ճիւղերու ներկայացուցիչներու աշխատանքներուն։ Գործունէութեան լայն ասպարէզ ունին հնախոյզները. մեծ քանակութեամբ պատմական յուշարձանները թանկագին տեղեկութիւններ կու տան Խորհ. Միութեան հողամասին մէջ հնագոյն պետական կազմաւորումներու մասին։ Բծախնդրութեամբ կ՚ուսումնասիրուին Երեւանի Մատենադարանի հին ձեռագիրներու ամէնէն հարուստ հաւաքածոներէն մէկուն թանկագին գանձերը։ Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Լեզուի Հիմնարկին մէջ կազմուած բառարանները։

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ՃԱՓՈՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ սկսած է Ասիոյ խաղաղութեան եւ ապահովութեան հարցերու նուիրուած գիտական ժողովը, մասնակցութեամբ խորհրդային եւ ճափոն գիտնականներու, Խաղաղական ովկիանոսի երկիրներու ներկայացուցիչներու, դիւանագէտներու եւ քաղաքագէտներու։ Բացման խօսքը արտասանած է Հայաստանի Ակադեմիայի փոխ – նախագահը՝ ակադ. Աբգար Յովհաննիսեան։ Ճափոնի պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Արտաքին Նախարարութեան խորհրդական Նաքակավա Թորու, որ անցեալին եղած է Ճափոնի դեսպանը Մոսկուայի մէջ, շնորհակալութիւն յայտնած է գիտական ժողովի Երեւանի մէջ գումարումին համար եւ աւելցուցած. «Ճափոնը եւ Խորհ. Միութիւնը մօտիկ դրացիներ են. երկիրները կը բաժնուին փոքր ջրային տարածութեամբ մը, ուստի մենք պէտք է իրարու հետ ապրինք հաշտ ու խաղաղ»։ Ժողովը, որ տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի, Արեւելագիտութեան Հիմնարկի եւ Արտասահմանի երկիրներու հետ մշակութային կապերու զարգացման Ճափոնի ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, տեւած է հինգ օր։

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ռ. Սվետլովա ընդունած է գիտական ժողովին մասնակցողները եւ անոնց խօսած Հայաստանի ձեռք ձգած նուաճումներուն եւ յառաջդիմութեան մասին։ Ճափոն պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Նաքակավա Թորու շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանի կառավարութեան իրենց հանդէպ ցոյց տրուած սիրալիր վերաբերումին համար։ Ընդունելութեան ներկայ եղած են Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Արտաքին Գործերու Մնայուն Յանձնախումբի նախագահի տեղակալ Լ. Մանուչէրեան, եւ Նախարարաց Խորհուրդի Արտաքին Յարաբերութիւններու բաժնի վարիչ Վ. Ազարեան։

×

«ԾԻԾԵՌՆԱԿ» ՃԱՄԲԱՐԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

«Ծիծեռնակ» միջազգային ճամբարի մէջ հիւրընկալուած լեհ խումբ մը երիտասարդներ։ Հիւրերը ծանօթացած են Հայաստանի տեսարժան վայրերուն, այցելած են Էջմիածին, Զուարթնոց, Սեւան, Գառնի, Գեղարդ, մասնակցած են կազմակերպուած երեկոյթներու, մարզական խաղերու, հանդիպում ունեցած են անուանի դէմքերու հետ։ Մեկնելէ առաջ լեհ երիտասարդները տպաւորութիւններու մատեանին մէջ այսպէս գրած են. «Շնորհակալութիւն ձեզի՝ ճամբարի մէջ ստեղծուած լաւագոյն պայմաններու, ջերմ ընդունելութեան, լաւ սպասարկութեան համար։ Հիացած ենք այն ամէնքով ինչ որ տեսանք Հայաստանի մէջ՝ ձեր մշակոյթով, պատմական յուշարձաններով»։ Ներկայիս «Ծիծեռնակ» ճամբարի մէջ կը հիւրընկալուին Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ եկած հարիւր երիտասարդներ։ Ճամբարը, որ 20 տարուան պատմութիւն ունի, ամէն տարի չորս հազար հիւր կ՚ընդունի։ Նախատեսուած է Սեւանի եւ Նորքի մէջ կառուցանել նոր համալիրներ։

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ-ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄԸ

Տարիներէ ի վեր լուրջ աշխատանք կը կատարուի զարգացնելու համար միջնակարգ – մասնագիտական բնոյթի ուսուցումը: Հիմնական առաջադրութիւնը կը մնայ մասնագէտներ պատրաստել, միջնակարգի մակարդակով, Հայաստանի տնտեսութեան այլազան ճիւղերուն համար:

Այլապէս դրական պէտք է նկատել միջնակարգի ընդհանուր պարտադիր ուսման ծրագրին արձանագրած յաջողութիւնը: Նախակրթարաններուն Ա. դասարանները մուտք գործած եօթը տարեկան աշակերտներուն 99,5 առ հարիւրը, ութերորդ կարգը աւարտելէ ետք, այսինքն՝ նախակրթարանին բաժինը, յաջորդող 9-րդ 10-րդ դասարաններուն կը հետեւի, այլ խօսքով միջնակարգի ուսման:

Այս հրջագիծին մէջ կարեւոր դեր կը կատարեն այժմու 65 միջնակարգ – մասնագիտական ուսումնարանները, ուր 163 մասնագիտութիւններ կը դասաւանդուին: Տեխնիկումները, ինչպէս կը կոչուին Հայաստանի մէջ, ներկայիս ունին 53.000էն քիչ մը աւելի աշակերտութիւն: (*)

Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումին առընթեր նոր ճիւղեր կ'աւելնան կրթական համապատասխան մակարդակով: Վերջին տարիներուն, օրինակ, իրբեւ նոր ճիւղեր տեղ գրաւեցին պանդոկներուն տնտեսութիւնը վարելու սահմանուած դասաւանդութիւնը, ինքնաշարժի, հանրակառքի երթեւեկութիւնը, փոխադրութիւնը, փապուղիներու, մեթրոյի շինարարութիւնը, տպագրական մեքենաները, իրաւագիտութիւնը եւ այլն:

Այս դրական երեւոյթին պատկերը աւարտել պարզ կը դառնայ հաստատելով, թէ վերջին հինգ տարիներուն, գրեթէ 62.000 հրջանաւարտներ հրապարակ ելած են, թէեւ շատեր իրենց մասնագիտութեան համապատասխան ճիւղերուն մէջ աշխատանք չեն ապահովեր կարճ, երկար կամ վերջնական կերպով: Պատճառները, հիմնականին մէջ, երկուք են. – Առաջին՝ ոչ ճշգրիտ հաշիւները տնտեսութեան պահանջներուն. երկրորդ՝ ոչ – մասնագէտ աշխատողներուն գրաւած տեղերը, պաշտօնները:

Պատկան մարմիններուն մտահոգութիւններուն կամ հրատապ հարցերուն շարքին պէտք է դասել հետեւեալները:

Նոր դպրոցներու հաստատումով միջնակարգ – մասնագիտական ուսուցումը դարձնել «մէկ հերթով»: Ճիշդ է, որ ներկայիս 65 տեխնիկումներէն 55ին մէջ կարելի կ'ըլլայ առաւօտէն երեկոյ ապահովել դասաւանդումը նոյն աշակերտին, սակայն, շինարարութեան դանդաղ ընթացքին հետեւանքով, դեռ տասնեակ մը տեխնիկումներ կան, ուր մինչեւ կէսօր ոմանք, իսկ կէսօրէ ետք ուրիշներ կը հետեւին նոյն դասընթացքներուն, տեղերու պակասին պատճառով: Աւելցնենք, որ այս տարեշրջանին, Հայաստանի բոլոր դպրոցներն ալ պէտք է մէկ հերթի պարապունքներ»ուն դրութիւնը կիրարկէին, համաձայն լուսաւորութեան նախարարին: Դժբախտաբար, նման ծրագրին իրագործումը դեռ քանի մը տարիներու երկարաձգումին կը կարօտի:

Ուսման մակարդակը տեխնիկումներուն մէջ ցած կը համարուի, քանի 3-ները տեղ կը գրաւեն ելրական ձեւով նիշերուն սահմանումներուն մէջ (Հայաստանի կրթական դրութեամբ 1 – 5 նիշերը կը հաստատուին՝ 4-ն եւ 5-ը լաւն ու գերազանցը համարուելով):

Այս վերջին թերութեան հիմնական պատճառներէն գլխաւորն այն է, որ միջնակարգ – մասնագիտական ուսումնարանները կը յաճախեն մեծաւ մասամբ այն աշակերտները, որոնք նախակրթարանի ութամեայ բաժինը աւարտելէ ետք, ո՛չ մէկ ակնկալութիւն ունին միջնակարգի կարգերը ընդունուելու եւ ապա՝ Բուհերը (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները) անցնելու:

Հրատապ կէտերէն մէկը կը նկատուի հայերէն դասագիրքերուն ապահովումը մասնագիտական բոլոր ճիւղերուն համար: Ցայսօր կատարուած ճիգը մեծ ըլլալով հանդերձ, դեռ բացը զգալի կը համարուի:

Կան նաեւ կազմակերպական բնոյթի անկանոնութիւններ, ըսենք՝ դժուարութիւններ: Այսպէս 65 միջնակարգ – մասնագիտական ուսումնարանները ենթակայ կը մնան 15 զանազան նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու իրաւասութեան սահմաններուն մէջ: Շատեր՝ միայն մէկ տեխնիկում ունենալով իրենց տրամադրութեան տակ: Համակարգումը այժմէական հարց կը նկատուի:

Այս գլխաւոր խնդիրները յաճախ հրապարակ կը դրուին մասնագէտներուն եւ պատկան մարմիններուն կողմէ: Պարզ է, թէ աստիճանաբար, ասոնց լուծումները պիտի գտնուին, քանի ձգտումը կը մընայ կատարելագործումը կրթական պատկերին, նաեւ այս ճիւղին մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդին կրթական օրինագիծը հետեւեալը կը սահմանէ միջնակարգ – մասնագիտական կրթութեան մասին: Միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններուն գլխաւոր նպատակն է պատրաստել ընտրուած մասնագիտութեան համապատասխան տեսական գիտելիքներ եւ գործնական հմտութիւն ունեցող միջնակարգ կրթութեան տէր որակեալ մասնագէտներ:

Այս ուսումնարանները կրնան ընդունիլ ութամեայ կամ միջնակարգ ուսում ստացողները:

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՈՒՌ ԱՋՈՆ

—o—

Պաչոյի Գրիգորի տան մէջ, ուր բնակեցանք հինգ – վեց տարի, մանկութեան յիշատակներս այնքա՜ն շատ են եւ այլազան, որ կը շուարիմ թէ, ուրկէ սկսիմ եւ ուր վերջացնեմ:

Պաչոյի Գրիգոր, հաստափոր եւ թուխ մարդ մըն էր. ունէր 12 զաւակներ, կ'ըսէին թէ, ան՝, ժամանակին գացած էր «Գիւրճի»ներու երկրէն, այդ պատճառաւ ալ, զտարիւն Տարօնցի չէր համարուեր:

Ս. Մարինէի թաղին մէջ, բարձրահայեաց դիրքի մը վրայ, իր գեղեցիկ տունը միշտ վարձու կուտար տեղացի մտաւորականներու, ուսուցիչներու եւ դուրսէն եկող ազգային գործիչներու:

Պաչոյի Գրիգորի եւ իր ընտանիքի մասին, տեղացիները կը պատմէին զարմանազան եւ քստմնելի պատմութիւններ: Իրակա՞ն թէ երեւակայական էին անոնք, չեմ գիտեր:

Պաչոյի Գրիգոր, տարուան մէջ, գրեթէ վեց ամիս, իր ընտանիքով կը հեռանար Մուշէն, կ'երթային բնակելու իրենց մօտակայ այգին խարխուլ հընձանին մէջ:

Այսպէս, տարի մը, նախ քան իրենց վերադարձը այգիէն, գրոյց հրջեցաւ թէ, հնձանին պատը փլեր է ու Պաչոյի Գրիգորի 6 մանր երախաները մնացեր են փլատակներու ներքեւ: Սակայն, չար լեզուները տարաձայնեցին թէ, Գրիգոր, իր մեծ, քսան տարեկան աղջկայ, Աչօյի հետ, ոճրային գաղափարը ունեցած է, գիշերանց, պատը փլցնելու երախաներուն վրայ, իբր թէ, անոնց ապրուստի հոգէն ազատելու համար...: Ամէն պարագային, ոչ ոք գիտցաւ իրականութիւնը, քանի որ, հարցնող փնտռող, դատ ու դատաստան չկար երկրին մէջ: Միայն այն գիտեմ որ, այս եղերական դէպքէն քանի մը ամիս յետոյ, Վարդավառի մը տօնակատարութեան, Ս. Կարապետի Վանքին մէջ, ուր ուխտի գացած էր Պաչոյի Գրիգորի ընտանիքը, մեծ աղջիկը Աչօ – Պաչօն, յանկարծ խելագարեցաւ եւ կատղած, վանքէն փախուստ տալով, առանձին վերադարձաւ քաղաք, սարսափի մատնելով Մշեցիները...: (*)

Ոմանք աստուածային պատիժ է ըսին ու 6 անմեղ երախաներու ողբերգական մահուան վերագրեցին այս խելագարութիւնը...: Ուրիշներ, աւելի հաւատացեալ եւ նախապաշարուածներ, Ս. Կարապետի զօրութեան վերագրեցին զայն ...: Որովհետեւ, այս համարձակ մանչ – աղջիկը, քաջալերուած քանի մը «ազատամիտ» անձերէ, յանդգնութիւնը ունեցած էր մտնելու այն մատուռը, ուր կը գտնուէր Ս. Կարապետի – (Յովհաննէս Մկրտչի) – մարմար գերեզմանը, որուն մուտքը դարերէ ի վեր արգիլուած էր կիներուն, քանի որ, ըստ աւանդութեան ներս մտնող կինը կը խելագարի...:

Վերապրող Մշեցիներէն անոնք որ, 1912-ին կամ 1913-ին գտնուած են Մուշ, կը յիշեն անշուշտ Պաչոյի Գրիգորի աղջիկ, ծուռ Աչօ – Պաչօն, որ փոքրերու սարսափն էր եւ մեծերու պատուհասը...:

Մուշի մէջ ժողովուրդին համար ոչ հիւանդանոց կար եւ ոչ ալ խենթանոց: Ուստի, Պաչոյի Գրիգոր զայն կը պահէր իր տանը նկուղը, խուցի մը մէջ, եւ կատաղութեան նոպաներուն, անգութ հայրը, կապած սիւնի մը, մտրակով անխնայ կը ծեծէր զայն:

Ամրան տօթերուն, ցերեկները յաճախ տան դուռը բաց կ'ըլլար, որուն առջեւ կը հաւաքուէին թաղին տղաքը եւ հեռուէն, հետաքրքրութեամբ ու վախով կը դիտէին դժբախտ աղջիկը, որ զանոնք տեսնելով, ահռելի ճիչեր կ'արձակէր, կը ջղայնանար ու կը ցնցուէր, ակռաները կը կճրտացնէր, պատկերալից հայհոյութիւններ կ'արձակէր, կը գալարուէր, ու կը պրկէր թեւերը, խորտակելու համար շղթաները, որոնց աղմուկէն, տղաքը սարսափահար կը փախչէին, պահ մը վերջ կրկին վերադառնալու եւ խըմբուելու համար հոն:

Կը պատահէր որ, գիշերները ուշ ատեն փախուստ տար իրենց տնէն: Մօրէ մերկ, երկար մազերը տուած հովին, երգելով ու հայհոյելով կայծակի արագութեամբ կ'անցնէր փողոցներէն, իրենց խոր քունէն արթնցնելով թաղին բնակիչները...: Կորելով առուն, կը բարձրանար Կողու թաղ, Մշոյ ճիշդ դիմացը կանգնած սարալանջին, ուր կը գտնուէին անմահ հերոսներու Գէորգ Չաւուշի, Ղարսայ Ցակէի եւ ուրիշ հայդուկներու գերեզմանները...:

Այս դիւահար աղջիկը, գիշերները, կարծէք ուխտի կուգար նահատակներու շիրիմներուն...: Երբեմն կը քսէր անոնց հողակոյտերուն, անկապակից խօսքեր կը մրմնջէր..., եղունգներով կը փորէր գերեզմաններու հրջապատը եւ թարմ ու խոնաւ հողերով կը ծեփէր իր գլուխն ու երկար մազերը, ապա, կրկին ճամբայ կ'ելլէր եւ արագավազ եղնիկի մը նման վար կ'իջնէր բարձունքէն, կը մտնէր քաղաք, պոռալով – «Ելէ՛ք տեսէք, Մշեցիներ, հիննայ եմ դրեր իմ ծամերուն, Գէորգ Չաւուշէ քովէն կուգա՛մ, ելէ՛ք տեսէ՛ք...»:

Հակառակ իր խելագարութեան այսահար այս աղջիկը, զարմանալի պայծառատեսութեամբ եւ յիշողութեամբ, գոց գիտէր քաղաքին Ջոջերուն եւ երեւելիներուն տուները եւ անունները:

Երբեմն, կէս գիշերին ափ կ'առնէր անոնց դռները եւ անոնց անուան ու դիրքին յարմար նախադասութիւններ կը տեղծէր ու կ'արտասանէր, ափի բերան ձգելով խելացիները...:

Կը յիշեմ, գիշեր մըն ալ զարկաւ մեր տան դուռը: Հայրս, նոր վերադարձած էր Պոլսէն. անտեղեակ թաղին անց ու դարձէն եւ Ծուռ Աչոյէն, կարծելով թէ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ըստ նոյն հեղինակի, Տերսիմում կային տասնեակներով քրդական գիւղեր, որտեղ կային հայկական եկեղեցիների կամ ուխտատեղիների հետքեր: Օրինակ, Սաղման (Սահման) գիւղում կային 7 եկեղեցիների աւերակներ: Ղըզըլքիլիսէ քրդաբնակ գիւղը եղել է աթոռանիստ եւ ունէր եկեղեցիի ու վանքի աւերակներ: Նոյնպէս հետեւեալ քրդաբնակ գիւղերը՝ Կարաթուշ ունէր եկեղեցիի աւերակներ, Գոմձոր նոյնպէս, Աղնջան, Շէնձոր, Ծաթ, իճձոր, Ասկրիկ, Ծմակ, Պարտի, Եղրիվան, Զարեգան, Պոյն, Պատռան, Մելիքբերդ, Բայազէտ գիւղերը, որոնք քրդաբնակ էին, բայց ունէին եկեղեցիների աւերակներ: Եկեղեցիներից ոմանք դեռ կանգուն էին: Կային հայանուն գիւղեր հայ եւ քուրդ բնակչութեամբ, ինչպէս Լեոթիֆ, Աղբաձոր, Աշխէնիկ եւայլն, որոնք նոյնպէս ունէին տաճարների աւերակներ:

Այս բոլոր հայանուն գիւղերը եւ աւերակ եկեղեցիները վկայում են, որ ատենօք հայաբնակ եւ հայադաւան են եղել եւ յետոյ քրդացել են (Գ. Հալաճեան): Յիշուած բոլոր գիւղերի հրջակաները, տեղւոյ անունները հայկական էին: Օրինակ՝ Ջախջիձոր, Սիմգուռ, Հողտար, Թահարաջուր, Աղբաձոր, Սանասար եւայլն (Գ. Հալաճեան): Քրդերը ամէն տարի ուխտի էին գնում Վարդավառին եւ իրար վրայ ջուր սրսկում, բերքատուութեան սուրբին զոհ մատուցում: Ըրանք ընդունում էին, որ իրենց նախնիքը Հայեր էին եղել:

Նշանաւոր էր Հալուորի Ս. Կարապետի վանքը, դեռ կանգուն, ուր Հայեր եւ Քրդեր ուխտի էին գնում եւ զոհեր մատուցում (Գ. Հալաճեան): Ալեւի Քրդերը, գրում է Հալաճեանը, պահում էին հայկական աւանդութիւններն ու սովորութիւնները: Նրանց շատ կրօնապետները (Սէիդ կոչուող) սրբութեամբ պահում էին իրենց տոհմի ձեռագիր պատմութիւնը (հայերէն) (Գ. Հալաճեան, Տերսիմի ազգագրութիւնը, ձեռագիր 1960 ազգագրական արխիւ):

Ըստ Պ. Նաթանեանի, Տերսիմի Քրդերը հայասէր էին, եւ Հայոց վնաս չէին պատճառում: Անոնցմէ մաս մը քրիստոնէական աղաւաղեալ աւանդութեանց եւ մաս մըն ալ Ալիի աղանդին (Շիա) կը հետեւէին եւ մեծ մասամբ Հայոցմէ սերած էին: Իրենց մէջ գործածուած անուններից շատերը հայկական էին, մանաւանդ կանանց անունները, օրինակ՝ Մարիամ, Սրբուկ, Մարգրիտ եւայլն: Ժամանակի բռնութիւնը, հալածանքը ստիպել են որ լեզունին փոխեն, կրօնքնին աղաւաղել եւ քրդացել են (Պ. Նաթանեան): «Տերսիմում, – գրում է Նաթանեան, – հնուց մնացած շատ կիսակործան աւերակ հոյակապ վանքեր եւ եկեղեցիներ կան, ուր Քրդերը սրբութեամբ կը յաճախեն իրենց նուէրներով»:

Ըստ Գ. Հալաճեանի, Տերսիմում կային շատ աւերակ վանքեր, ինչպէս Ս. Աստուածածին, Փականք գիւղի մօտ: Վանքը ունեցել է մեծ գրապահոց, հին մագաղաթներ, եւ եկեղեցական ու կըրթական հարուստ պաշար: Ձեռագրերի մեծ մասը գտնւում էր կրօնապետ Սուլէյմանի մօտ, որ ժառանգաբար պահում էր որպէս «քրդերէն գրքեր»:

Հալուորի վանքը, Տերսիմցիների համար մեծ ուխտատեղի էր, ուր Հայերը եւ Քրդերը ուխտի էին գնում եւ զոհ մատուցում: Տերսիմի ալեւի Քրդերը, Հայոց սրբերը իրենց սեփական են համարում (Գ. Հալաճեան): Բոզավանքի (Բիւզանդավանք) աւերակ վիճակում, ուր երեւում էր կիսակործան մի մասը եւ ծաղկազարդուած մեծ խաչքարեր: Առինջ գիւղի վերեւում գտնւում էին Ամենափրկիչ վանքի աւերակները, որ ուխտատեղի էր հայ եւ քուրդ բնակչութեան:

Բազմաթիւ խօսուն փաստեր կան, գրում է Գ. Հալաճեան, ապացուցելու համար, որ Տերսիմում ապրող քուրդ ցեղերէն ոմանք թէեւ քրդացած, բայց Հայեր են: Նրանց հաւատքը մնացել է անխորտակ, մեր աւերակ եկեղեցիներուն եւ ուխտատեղիներուն նկատմամբ: Անոնք մինչեւ անգամ իրենց կեանքը վըտանգի ենթարկելով պաշտպանում են հայկական սրբավայրերը (Գ. Հալաճեան): Գուրէշյանի սէիդները (կրօնապետ) յաճախ խոստովանած են, որ իրենք հայկական ծագում ունեն եւ իրենց տանը քով պահուած կան մասունքներ եւ աւետարաններ, որոնք պահում են իբրեւ սրբութիւններ եւ նուիրական ժառանգութիւն որդւոց

(Շար. – 22)

Fonds A.R.A.M

Թուրք ոստիկաններն են որ այդ ժամուն կը բախեն դուռը, վրդոված երբ կը մօտենայ պատուհանին, Աչօն զայն նըշմարելով, կը ճանչնայ եւ կը պոռայ փողոցէն…:

«Բարով ես եկեր, Գեղամբ ամպու – զամբ
«Գացիր Ստամպօլ, բերի՞ր փարա բօլ…»:

Ժողովրդական դարձած էր մանաւանդ խելագար Աչոյի շինած – «Կոտոյի Հաճին, իմ Պօճին (շնիկ) սրամիտ խօսքը, զոր, ա՛ն, նուիրած էր Մշոյ երեւելի, անմահ յեղափոխականին, հերոսին…:

Ինչպէս Պաչոյի Գրիգորի 6 զաւակները, այս դժբախտ աղջիկն ալ եղերական վախճան մը ունեցաւ…: 1915-ի գարնան, կոտորածէն քանի մը ամիս առաջ, ծնողքը կը խորհին, զայն բժշկելու յոյսով, ուխտի ղրկել Մշոյ Սուրբ Աղբերիկ Վանքը…: Սուլուխի կամուրջէն անցած ժամանակ, անկարելի կ'ըլլայ զսպել խելագարը … եւ … կը պատմեն թէ, եղբայրը, որ կ'ընկերանար իր քրոջ, յուսահատութենէն, զայն կամուրջէն վար կը հրէ… Այսպէս, հայրենի գետին Արածանի յորձանքներու մէջ, խեղդամահ կ'ըլլայ տարաբախտ Աչօ – Պաչօն…:

Բացի Սասմայ ծուերէն, անձնուրաց ֆետայիներէն, Տարօն Աշխարհի մէջ կ'ապրէին նաեւ ուրիշ ծուեր…: Ասոնք Աչօ – Պաչոյի նման, խելագար ապուշներն էին, որոնք, հիւանդանոցներու չգոյութեան պատճառաւ, ձգուած իրենց ճակատագրին, կը դեգերէին գիւղերուն փողոցներն ու շրջակաները: Առհասարակ անվնաս էին անոնք, երբեմն ալ գիւղին զուարճալիքը:: Գրեթէ ամէն գիւղ ունէր իր ծուռը:

Մայրս կը պատմէր, իրենց շրջանի, Ձխուր Պուլանուխի մէջ ծանօթ երկու ծուերու մասին: Դժբախտաբար, միայն անոնց անունները մնացածին յիշողութեանս մէջ. աղջիկ մը՝ Ծուռ Բեգէն եւ երիտասարդ մը՝ կատաղի ծուռ Զգօն: Վերջինս, երբեմն փամփուշտ, վզէն կախած քանի մը չարան ոչխարի ճաներ, նաճախ մըն ալ ձեռքը, որպէս հրացան, երբ փախչելով շրջելու կ'ելլէ գիւղին տանիքները, գիւղացիները սարսափահար կը մտնեն եղեր իրենց տուները:

Իսկ ես, կը յիշեմ Խէյլեան գիւղի Ծուռ Խազալը: Լռցած ու թթուած, խելառ ու թշուա՞ռ այս աղջիկը, աղքատ պառաւ կնոջ մը մէկ ու ճար զաւակն էր…: Դէմքը եւ մարմինը արեւէն ու ցուրտէն այրած, մսերու կոյտ մըն էր Ծուռ Խազալ: Գրեթէ կիսամերկ, կարմիր չիթէ շապիկ մը կռնակին, գզգզուած մազերը թափած երեսին, կը շրջէր գիւղին փողոցներն ու ժամուն բոլորտիքը: Գիւղացիին ծաղրն ու ծանակն էր անիկա, մանաւանդ լծուկ երես փոքր տղոց, որոնք ,ինկած անոր ետեւէն, քարերով կը հալածէին զինք ու կը փորձէին վեր բարձրացնել անոր պատռտած շապիկին փէշերը, որոնք հազիւ կը ծածկէին իր կարմրած զիստերը:

Հակառակ իր ողորմելի արտաքինին, մուրալ չէր գիտեր: Ծուռ Խազալ՝ բէմուրատ մըն էր…: Կ'ըսէին թէ, ժամանակին սիրած էր նախրորդ մը, նշանուած անոր հետ, սակայն պսակէն օր մը առաջ մեռած էր տղան…: Սիրոյ սաստկութենէն եւ վիշտէն խելագարած էր Խազալ…: Գուցէ այդ էր պատճառը որ օրական տասն անգամ կը դառնար գիւղին ժամուն բոլորտիքը, անբան ժպիտ մը երեսին, արագ արագ, կը համբուրէր ժամուն դուռն ու պատերը, կը խաչակնքէր ու կը հեռանար, կրկին վերադառնալու համար հոն…:

Առհասարակ անվնաս եւ հանդարտ էր Ծուռ Խազալ, սակայն, երբ գիւղին անգութ տղաքը ամուսնութեան խօսք ընէին եւ ջղայնացնէին զայն, կը կատղէր, փրփուր կը թափէր բերնէն ու պատկերալից կը հայհոյէր ոչ միայն զինք նախատողին, պոռալով, «քաքիմ ձը՛ր պապո՛ւ բերան…», այլեւ, գիւղին ռէսին, ժամուն եւ տէրտէրոջ մօրուքին…:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) ԾԱՆՕԹ. – Հանրածանօթ Շաւարշ Քահանայ Պալըմեան, 1964-ին դէպի աւերակ Մուշ իր ճամբորդութեան եւ հռչակաւոր Ս. Կարապետի տաճարին փըլատակներու նկարագրութեան յօդուածաշարքին մէջ, կը յիշէ նաեւ, խելագար Աչօ – Պաչոյի պատահարը…:

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Մարսէյլի Վերանորոգուած Տաճարին Բացումը

Մարսէյլ «Յառաջ». – Կիրակի, Հոկտեմբեր 19-ը, Մարսէյլի Աւետարանական Եկեղեցւոյ տարեգրութեանց մէջ պիտի նշուի որպէս հանդիսաւոր օր մը: Ռիւ Տըլիլ, Մարսէյլ – քաղաքի տաճարը որ կիսադարեան պատմութիւն ու կեանք ունի նոր հանգրուան մը կ'արձանագրէ քանի այսօր վերանորոգուած ու վերազարդարուած է որ իր դռները կը բանայ իր հօտին առջեւ:

Շուրջ երեք հարիւր հոգի, հոգեկան ջերմեռանդութեամբ եւ խանդավառութեամբ ներկայ եղան բացման հանդիսութեան որ սկսաւ կրօնական պաշտամունքով մը:

Կը պատկանէր ծխատէր պատուելին՝ Ժ. Լեւոնեանին արտասանել առաջին խօսքը: Պատմականն է որ ըրաւ վերանորոգուած այս տաճարին որ պատմականն է նաեւ քաղաքիս Աւետարանական Եկեղեցւոյ: Կեդրոնական անձնաւորութիւն մը հ ի մ ն ա դ ի ր մը՝ Վեր. Ղ ա զ ա ր ո ս ե ա ն որ եղաւ առաջնորդն ու հ ո վ ի ւ ը Աւետարանական Եկեղեցւոյ: 1924-ին է որ Ռիւ Տըլիլի մէջ կը կատարուին առաջին պաշտամունքները դառնալով հետզհետէ բողոքական համայնքին հոգեկան եւ ազգ. կեդրոնը: Հայ տարագիր բազմութիւններու խուժումը Ֆրանսա, մասնաւորապէս Մարսէյլ, 1927 – 30-ական թուականներուն եւ անոնց հաստատումը արուարձանները, նոր հրամայականներ կը բանայ համայնքին առջեւ: Վեր. Ղազարեանի առաջնորդութեամբ կը հիմնըւին Սէն Լուի (1933), Պոմոնի (1934) եւ Սէնթ Անթուանի (1937) Աւետարանական Եկեղեցիները: Մտաւորական, աստուածաբան, քարոզիչ, կազմակերպիչ վերապատուելին կը հիմնէ Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնը 1927-ին եւ որուն նախագահութիւնը կը վարէ մինչեւ 1941: Ինքն է որ նաեւ կը հիմնէ «Բանբեր» պարբերականը :Երկու անուններ նաեւ պէտք է կապել այս ժամանակաշրջանին եւ տաճարին՝ եղբայր Կիւլիւշան Պատաքեան եւ քոյր Եսթեր որոնք հոգեկան մեծ նուիրումով ծառայեցին, եղան տիրական դէմքեր: Ռիւ Տըլիլի տաճարը, 34 տարիներու անխոնջ եւ անձնուէր ծառայութենէ մը յետոյ, Վեր. Ղազարոսեանին կը յաջորդէ Վեր. Յովհ. Սարգիսեան, 195 8– 63: Այս շրջանին է որ կը գնուի տաճարը: Վեր. Ի. Աբրահամեան 1963էն 1973 կ'ըլլայ հովիւը այս եկեղեցւոյ: Իսկ 1973-էն ի վեր կը պաշտօնավարէ երիտասարդ Վեր. Ժ. Լեւոնեան որ նոյնպէս պաշտօնի վրայ է Սէն Լու: Յետոյ, իր ճառին մէջ, Վեր. Ժ. Լեւոնեան վերագծեց նորոգութեան աշխատանքներու ընթացքը, շնորհակալութիւններ յայտնելով բոլոր անոնց որոնք սատար եղան այս գեղեցիկ յաջողութեան: Ընդհ. ծախքերը կը բարձրանան երկու հարիւր յիսուն հազար ֆրանքի եւ արդէն իսկ երկու հարիւր տասը հազարը գոյացած եւ ապահովուած է հաւատացեալներու ինքնաբուխ եւ վեհանձն նուիրատուութիւններէն: Վեր. Ժ. Լեւոնեան աւարտեց իր խօսքը ըսելով՝ «Վերանորոգման այս աշխատանքները կը նկատենք հանգրուան մը մեր համայնքի կեանքին մէջ: Մեր ջերմ փափաքն է որ մեր համայնքը ըլլայ միշտ աւելի կենսունակ, պայծառ եւ տեւական հաղորդութեան մէջ ըլլայ միւս համայնքներուն հետ որպէսզի հետեւելով նախորդներուն քայլերուն եւ օրինակին Աստուծոյ հաւատքովը եւ սիրովը ճառագայթէ»:

Խօսեցան նաեւ այլ անձնաւորութիւններ:

Ֆրանսացի քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչը Վեր. Բ. Մոլինէնկօ ջերմ խօսքերով յայտնեց իր անսահման ուրախութիւնը ի տես Մարսէյլի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ այս կենսունակ պատկերին:

Վեր. Ի. Աբրահամեան շեշտը դրաւ Ռիւ Տըլիլի տաճարին կատարած եւ դեռ կատարելիք կարեւոր դերին եւ առաքելութեան մասին: Վեր. Ս. Պագգալեան որ բացակայ էր առողջական պատճառներով շնորհակալական գիրով մը յայտնած էր իր համակրանքն ու յարումը: Իսկ Վեր. Դ. Սահակեան՝ նախագահ Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ արտասանեց հոգեշունչ քարոզ մը, իր խօսքը կեդրոնացնելով քրիստոնեային դերին վրայ որ պէտք է ըլլայ ըսաւ՝ «կենդանի քարը եկեղեցւոյ»: Ներկայ էին նաեւ Վեր.եր Յ. Զօղանճեան, Ղ. Լեւոնեան, Կ. Պարսումեան որոնք մասնակցեցան Պաշտամունքին:

Այս պաշտօնական յայտագրին մասնակցեցան նաեւ Գ. Մինասեան՝ նուագ տաւիղով, Մարսէյլի շրջանի երգչախումբը խմբերգներով, ինչպէս նաեւ Մարսէյլ Սէն – Լուի երիտասարդութիւնը նոյնպէս խմբերգներով: Օրհնութեան աղօթքը կատարեց՝ Վեր. Դ. Սահակեան:

Յետոյ ,տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ:

Արդարեւ, Ռիւ Տըլիլ, Մարսէյլ – քաղաքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին իր հարազատներով ապրեցաւ յիշատակելի օր մը:

ԺՈՂՈՒԹԻ ԺՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Ռուզվէլթ» պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ, Հոկտ. 9 – 13, գումարուած է Հայ Օգնութեան Միութեան համագաղութային Ա. Ընդհ. Ժողովը, մասնակցութեամբ Լիբանանէն, Ֆրանսայէն, Յունաստանէն, Հարաւային Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն, Երուսաղէմէն, Միացեալ Նահանգներէն հաւաքուած 18 պատգամաւորուհիներու: Խորհրդակցական ձայնով մասնակցած են 4 հոգի. բացման հանդիսութեան ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան եւ Հ. Յ. Դ.-ի կողմէ ընկ. Հրաչ Աբրահամեան: Հինգ օր տեւած է ժողովը, որուն օրակարգին վրայ դըրուած են ընդհանրապէս հայ ժողովուրդը եւ մասնաւորաբար մեր գաղութները յուզող հարցեր: Քննարկուած են շըրջաններու եւ ընդհանուր կազմակերպութեան կարելիութիւնները, Միութեան աշխատանքներուն դիմաց նոր հորիզոններ բանալու նպատակով: Այդ հիման վրայ ալ տրուած են որոշումներ՝ կազմակերպչական, տնտեսական, քարոզչական, դաստիարակչական եւ յարաբերական մարզերուն մէջ: Ժողովի աւարտին կատարուած է համագաղութային իմաստով ներկայացուցչական բնոյթ ունեցող Հ. Օ. Մ.-ի առաջին կեդրոնական վարչութեան ընտրութիւնը, որ տուած է հետեւեալ արդիւնքը՝ Միացեալ Նահանգներէն՝ Արփի Զարխուտեան, Շնորհիկ Կիւրօյեան, Թամար Հաճեան, Պերճուհի Հապէշեան, Խաթուն Բագրատունի եւ Աշխէն Քէշիշեան, Քանատայէն Շաքէ Մինասեան, Յունաստանէն Անժէլ Գնունի եւ Լիբանանէն Ալին Փափազեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՑ

Ամբոխը երբ կը տեսնէ, որ ֆէտային սուրը քաշած՝ ձին իր վրայ կը քշէ, յանկարծակիի կուգայ եւ ընդհանուր շփոթի կը մատնուի: Իրարու ձայն կուտան, կը պոռան: Մի քանիներ ձիու ոտքերուն տակ կ'իյնան ու անկանոն վազքով կը սկսին փախչիլ, ֆէտայու սուրի հարուածներէն ազատելու համար:

Սաքօ՝ այս փախփխուքէն սիրտ առած՝ սուրն աւելի բարձր կը բռնէ, փողոտառի ձայն կը ձգէ, սուրն աջ ու ձախ կը շարժէ ու կ'իյնայ սար տանող ճամբան:

- Ձին ըսես պարսիկի թոփի պէս էն սարն ըլ անցաւ ,– կը վերջացնէր Սաքօն:

Այն օրէն ի վեր Սաքոյի համբաւը բերնէ բերան անցաւ ու ան դարձաւ ժողովրդական հերոս:

Սաքոյի երգը այդ թուականէն է որ կը սկսի:

Սաքոյի արջի կերպարանքին մէջ միշտ ալ արեւ – բարի Հայաստանը կար իր բոլոր մանրամասնութիւններով. – Աւետարանի տողերու նման ակօսները շարք շարք շարուած արտերով, վանքերու հազարամեայ քարերով ու գրերու թուանըշաններով: Այդ՝ Սաքոյի սիրտն էր: Եկեղեցիի կանթեղներուն վրայ հսկող բարի ժամկոչի մը պէս կը հսկէր ու նախանձախնդիր էր հայրենի աւանդութիւններուն:

Սաքօ իր կեանքին մէջ հազիւ մի քանի անգամ բարկացած էր, բայց երբ բարկանար՝ կը դառնար խիստ ու աններող: Ան մինչեւ վերջը չկրցաւ հաշտուիլ, որ երկու տարի Պաթումի մէջ մաքսանենգութեամբ զբաղող Կարպիսը ֆէտայիներու շարքին մէջ մտած էր: Կը տեսնէր որ այդ «իշու կնքահայրը» շառլաթան էր, ֆէտայութիւնը աւազակութեան հետ կը շփոթէր, նոյնիսկ կ'ուզէր քիւրտի ոչխարներու սիւրիները քշել, անցնել Պարսկաստան ու ծախել: Սիփանի կուռէն խուսափելով, երկու լաւ ընկերներու սպանման պատճառ դարձած էր:

Այն օրերուն Սաքօ կը խօսէր իր ընկերներուն, որ Կարպիսը ոչ միայն ֆէտայի չէ, այլ եւ վտանգաւոր մարդ է, պէտք է խփել ճակատէն: Օր մը նոյնիսկ միտքը դրած էր ինքը խփել սարի մը տակ, որովհետեւ կը զգար որ Կարպիս ծաղիկներուն մէջ մտած խոզ մըն էր:

Սաքօ այդ տրամադրութեան մէջ էր, երբ օր մը Կարպիս ծխախոտի համար կըռիւ կ'ընէ ընկերոջ մը հետ եւ ուղիղ քաղաք կ'իջնէ: Յաջորդ օրը զէնքերու պահեստները մատնուած էին արդէն: Այդ մատնութենէն յետոյ, Կարպիս թրքական ամսաթոշակ կը ստանար, Թուրքերու մէջ պատիւներ ունէր ու սկսած էր ապրիլ զեղխ կեանք մը, մինչեւ որ օր մը քաղաքի հրապարակին վրայ սպաննուեցաւ ճակատէն, վանքի ուսանող 20 տարեկան պատանիի մը կողմէն: Այդ պատանին Կարոն էր:

Գլխաւոր պատճառներէն մէկը այդ էր, որ Սաքօն այնքան կը սիրէր Կարոն ու իր որդեգիրն ըրած էր:

Այդ սպանութենէն յետոյ, Կարօն երբ լեռ բարձրացաւ, Սաքօն իր ճակատը համբուրեց: Իր կեանքի էն երջանիկ պահըն էր, որովհետեւ Կարօն իր տասնեւհինգ տարեկանին, ժողովուրդէն, մանաւանդ իր մօրմէն այնքան շատ լսած էր Սաքոյի մասին ու կ'երգէր անոր երգը.
Ջաքօն ըսաւ ոտքդ եմ ինկեր, Սաքօ ճան,
Կնտէք ունիմ, ճժեր ունիմ, Սաքօ ճան,
Գլուխս ինծի պախշիշ ըրէ, Սաքօ ճան:

Այդ երգը, ամբողջ տուներով, Կարոյի մայրն էր սորվեցուցեր: Կարոյի մայրը հէքեաթի մը պէս պատմած էր Արջ Սաքոյի հերոսութիւնները: Պատմած էր, թէ ինչպէս Սաքօն՝ էժտահարի վրայ նստած՝ թրքաց բանակին դէմ կռուի կ'երթայ. թէ ինչպէս ֆէտայիները կեռասի ծառը կտրելով՝ թնդանօթ կը շինեն ու այդ թնդանօթը Սաքոյի լեռայ չափ կռնակին վրայ դրած թշնամուն կը նետեն. թէ ինչպէս Արջ Սաքօն թշնամիէն եկած թնդանօթի գունդը թաց քէչէով մը կը բռնէ ու նորէն թշնամիին կը նետէ:

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Հայկուհի Դաւիթեան, Օր. Լիւսի Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Արման Դաւիթեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ՝ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԵՂԻՇԷ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Նոյ. 1ին, 93 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Նոյ. 5, ժամը 14ին, Մոնթրէօյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կարօ Նազգաշեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

U.G.A.B. - Marseille

SECTION CULTURELLE

SAMEDI, 8 NOVEMBRE, A 21 h.
à son siège: 33 Cours, Piérre Puget
13006 - MARSEILLLE

Conférencier:
P. LEVON ZEKIYAN
de la Congregation Mekhitariste de Vénise
Thème:
«L'ARMENIE ET 6 SIECLES DE DIASPORA».

ՀՐԱՒԷՐ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ պատարագի երգեցողութեան խումբն ու դպրաց դասը զօրացնելու եւ երգեցողութիւնները աւելի տպաւորիչ դարձնելու նպատակով, Հոգաբարձութիւնս կը հրաւիրէ մեր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները մասնակցելու փորձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան Եկեղեցւոյս մէջ՝ Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները:

Այս նպատակին իրագործման համար, Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կազմակերպած է առաջին հանդիպում – ընդունելութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ օր, Նոյեմբեր 7, երեկոյեան ժամը 6.30ին, Եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝

15, Ռիւ Ժան–Կուժօն, Փարիզ 8րդ:

×

Սոյն հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին Եկեղեցւոյս ներկայ երգչախումբին բոլոր անդամները, դպիրները, նաեւ ամէն անոնք՝ որոնք սիրայօժար պիտի ուզեն իրենց մասնակցութիւնը բերել երգչախումբին եւ Դպրաց դասին, յօգուտ մեր Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ երգեցողութիւններու ներդաշնակութեան եւ զօրացման:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ.

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

×

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE

GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, *Boulevard Gouvion Saint — Cyr*, 75017 — *PARIS*

Animé par:
* *ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.*
* *PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.*
et, pour son Premier Passage à Paris
M A N U E L
Chanteur Arménien Internationelement Connu.
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc)	236.54.48
— NAVASSARTIAN	985.36.53
— PANOSSIAN	233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 *F.*

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարգարիտ Ինճէեան, Տիկին Սիրանոյշ Զաքըրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 6, ժամը 20ին, նոյն հաւաքատեղին:

U. G. A. - ARDZIV - MARSEILLE

GRANDE NUITÉE ANNUELLE

SAMEDI, 8 NOV. DE 22 h. A L'AUBE
Dans les Salons de l'ALHAMBRA (Bd. Chave).
a v e c
PAUL AKIAN vedette de la chanson
orchestres:
GUY ICARD et DAVID JOHN
Avec la participation de l'Enseuile Folklorique Musical Arménien:
G A R O D

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի ընկերուհիները, իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Փերուզ Կօշկակարեանի՝ իր քրոջ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Մարմինէ Քասեան 1000, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան 200, Պ. Գէորգ Քիրէճեան 50, Պ. Գասպար Սիմոնեան 50 եւ Տիկին Թորոսեան 50 Ֆ., Յարութիւն Թումայեանի մահուան առթիւ:

Մարսէյլ, Հայ Կաթողիկէ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ Եկեղեցւոյ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
Կարդինալ ՌՈԺԷ ԷՋԷԿԱՐԱՅ-ի
(Մարսէյլի Արք.ին)
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
(Ժողովրդապետ Մասէյլի եւ շրջանի Հայ – Կաթողիկէ համայնքին)
պատիւ ունի հրաւիրելու բոլոր հայ հաւատացեալները ժողովրդապետական նոր եկեղեցւոյ՝
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅԻ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ
կը նախագահէ եւ կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
(Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էքզարք)
Կիրակի, Նոյ. 16, առաւօտեան ժամը 10.30ին՝
26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ
Հեռ. (91) 48.19.60

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյ. 15, ժամը 21էն սկսեալ.
Փալէ – տը – լա – Ֆուարի մէջ (Վալանս)
մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» Նուագախումբին եւ «Սարտարապատ» Պարախումբին:
Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Le Club des Jeunes de l'UGAB de Valence

Le Club des Jeunes de l'UGAB de Marseille

Le Club des Arméniens de Grenoble

organisent

une rencontre D'ETUDE à Dieulefit

Les 9, 10 et 11 Novembre

pour tous renseignements:
* Alain GOCHGARIAN (à Valence)
Tél. (75) 43.05.22 (après 20 h.)
Gérard KETANEDJIAN (à Marseille)
Tél. (91) 93.60.43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
50–րդ Տարեկան Հանդէսը
Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմի:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

DU 24 NOVEMBRE AU 7 DÉCEMBRE

×

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle

a v e c

HENRI TACHAN

×

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.
PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
6
JEUDI
6 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.770 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.770

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՌԻԿԸՆ

Ջախջախիչ Յաղթանակ մը ասկի՝
Ջախջախիչ Պարտութիւնն է Գարթըրի

Նոյնիսկ անոնք, որոնք նախատեսած էին Ռոնալտ Ռիկընի յաղթանակը, երբեք չէին կրցած իրենց մտքէն անցընել նման ջախջախիչ յաղթանակ մը: Մինչեւ վերջին վայրկեանը, Միացեալ – Նահանգներու հանրային կարծիքի բոլոր քննութիւնները հասած էին այն եզրակացութեան, որ Ռիկըն կ'ընտրուի փոքր առաւելութեամբ: Եւ պատահեցաւ աննախատեսելին եւ նոյնիսկ՝ աննախընթաց բան մը Միացեալ – Նահանգներու պատմութեան մէջ: Չորեքշաբթի առաւօտ, ֆրանսական ժամով՝ 8ին, քուէարկութեան արդիւնքները կրնային իսկապէս չչմեցնել: Արդարեւ, ինչպէս գրած էինք երէկուան մեր թիւով, Ամերիկացիք հրաւիրուած էին ընտրելու 538 մեծ ընտրողներ, որոնք իրենց կարգին, Դեկտ. 15ին, պիտի ընտրեն նախագահը եւ 538ի վրայ, Ռիկըն արդէն ունէր 458 ընտրող, այսինքն՝ 458 Հանրապետական ինչ որ կը նշանակէ թէ իսկապէս աննախընթաց է արդիւնքը: Եւ Դեկտ. 15–ի ընտրութիւնը, ինչպէս միշտ, միայն ձեւական բնոյթ ունի:

Ռոնալտ Ռիկըն, 69 տարեկան, ընտրըւած երիցագոյն նախագահն է Միացեալ-Նահանգներու: Զաւակը կօշիկի իրլանտացի վաճառականի մը, Ռիկըն առաւելապէս ծանօթ է որպէս չարժարուեստի եւ հեռատեսիլի նախկին դերասան մը, քաու – պօյի դերերով ուէսթերններու մէջ: Բայց այս ընտրութիւնը, շատ յըստակ է, Ռիկընի ջախջախիչ յաղթանակը չէ այլ ջախջախիչ պարտութիւնը Գարթըրի: Կարելի չէ ըսել թէ Ամերիկացիք անպայման Ռիկընը կը նախընտրէին այլ՝ Գարթըրը չէին ուզեր եւ անհրաժեշտ կը նկատէին անպայման վճարել տալ անոր, չորս տարիներու իր ձախող գործունէութիւնը: Ցաւալին, նոյնիսկ ողբերգականը այն է որ Ամերիկացիք ուրիշ ընտրութիւն չունէին քան այս երկուքէն մէկը, կառավարելու համար ոչ միայն իրենց երկիրը, որ աշխարհի հզօրագոյնն է այլեւ համայն ազատ աշխարհը: Երբ մարդ ստիպուած է աշխարհի ճակատագիրը յանձնել կամ քաքաուէք ծախողի մը կամ նախկին քաու – պօյի մը, այլեւս մեծ պատրանքներ պէտք չէ սնուցանել:

Ամէն մարդու ծանօթ է նաեւ որ երկուքէն ոչ մէկը բացառիկ իմացականութեան տէր է բայց ինչպէս ըսինք, այս արդիւնքը միայն ու միայն Գարթըրին կը վերաբերի: Պարզ է որ միւսը պիտի ընտրուէր՝ քաու – պօյ կամ որեւէ ուրիշ բան: Կը մնայ ուրեմն կարեւորը՝ այսինքն շրջապատը եւ Ռիկընի պարագային, շատ կը խօսուի Քիսինճըրի վերադարձին մասին եւ անկարելի չի նկատուիր որ Արտաքին Նախարար ըլլայ: Նիքսընի անունն ալ կը տրուի, որպէս հաւանական դեսպան մը Փեքինի մէջ, մինչ կը կարծուի թէ Պաշտպանութիւնը կըրնայ յանձնուիլ զինուորականի մը՝ զօր. Հէյկի:

Ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտ է զօրաւոր եւ կարող շրջապատ մը, նախագահի մը համար, որ իր կարողութենէն վեր գործեր ունի վարելիք: Ծանր են թղթածրարները՝ մանաւանդ որ ժառանգութիւնը գրեթէ միայն բաց կ'արձանագրէ: Կան նախ ներքին հարցերը. – Գործազրկութիւն, դրամահոսութիւն, պատանդ, ապա արտաքին՝ գլխաւորաբար Մերձաւոր – Արեւելք, Խորհ. Միութեան հետ յարաբերութիւն եւլն.:

Արտաքին ճակատի վրայ, Ռիկըն ծայրայեղ մը կը նկատուի: Ընտրապայքարի ամբողջ ընթացքին Իսրայէլի ի նպաստ յայտարարութիւնները եւ բացարձակ մերժումը ՊԱԿը ճանչնալու զինքը շատ համակրելի չեն դարձուցած արաբական աշխարհին մէջ: Բայց եւ այնպէս, յաճախ եթէ ոչ միշտ, պարզուած է թէ տարբեր է նախագահութեան թեկնածուն եւ տարբեր՝ ընտրուած նախագահը:

×

Ուրեմն Գալիֆորնիոյ այս նախկին կառավարիչը երկու ձախող փորձերէ ետք Նիքսընի եւ Ֆորտի դէմ, կը շահի Գարթըրի դէմ, ինչ որ, կրկնենք, իսկական յաղթանակ մը չի նշանակեր: Ցուցուած, ինչպէս կ'ակնկալուէր, առաջին արդիւնքներէն իսկ, Ռիկըն սպասած է սակայն իր նահանգին՝ Գալիֆորնիոյ արդիւնքներուն, նախքան ճառ մը արտասանելը Լոս – Անճըլըսի մէջ: Յետոյ, արցունքները աչքերուն, յուզումը սրտին, ըսած է թէ պիտի աշխատի Ամերիկայի վարկին եւ ուժին համար: Լացած է նաեւ Գարթըր, անշուշտ ճիշդ հակառակ պատճառով, բայց եւ այնպէս անմիջապէս հեռաձայնած է Ռիկընի եւ ապահովութիւն տըւած որ ինչ որ ձեռքէն գայ պիտի ընէ օգնելու համար (հաւանաբար ընտրուողը նախընտրէ որ այլեւս բան մը չընէ...): Հարկ է սակայն շեշտել թէ հարցը միայն անձի մը պարտութիւնը չէ այլ՝ կուսակցութեան մը: Արդարեւ հարուածը շատ ծանր է Դեմոկրատ կուսակցութեան համար, որ պառակտումի վտանգին ենթակայ է: Այս առթիւ գոնէ մէկ գոհ Դեմոկրատ պէտք է գտնուի սակայն, որուն անունը՝ Թէտ Քեհընտի է եւ որ երազին մէջ, արդէն 1984–ը կը տեսնէ...:

× Յատկանշական է նաեւ հաստատել թէ Գարթըր պարտուած է նոյնիսկ եւ ծանրօրէն իր նահանգին՝ Ալապամայի մէջ:

× Նորընտիր Նախագահին երդման արարողութիւնը կը կատարուի 1981 Յունուար 20–ին:

×

× Ճիմի Գարթըր քուէարկած առեննալ լացած է, ժէօրժիի 683 բնակիչ ունեցող գիւղը: Մէկը, տեղւոյն օրաթերթին խմբագրապետուհին ըսած է, առանց բարեացակամութեան՝ «յուզում չէ, կուլայ որովհետեւ պիտի կորսնցնէ...:

× Գարթըրի մայրը ի լուր տղուն պարտութեան ըսած է, որ այլեւս թող տունը վերադառնայ եւ մէկ կողմէ խուրձը խուզէ, միւս կողմէ ալ բակը լաւ մը մաքրէ:

× Քուէարկութեան մասնակցութեան համեմատութիւնն է՝ 52%

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ՝ ԺԸՆԵՒԻ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ԴԷՄ

ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է «ՀՈԿՏ. 3 ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ»

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք է որ նիւթական բաւական ծանր վնասներ պատճառող եղեռնափորձ մը կատարուած է Ժընեւի Արդարութեան պալատին դէմ: Քիչ ետք, մէկը հեռաձայնած է ահաբեկչութեան տէր ըլլալու համար յանուն «Հոկ. 3 կազմակերպութեան»: Հեռագրական լուրերու համաձայն ծանր վնասներ կըրած է Բ. յարկը եւ 3 յարկի վրայ ջարդուփշուր եղած են ապակիները, ինչպէս նաեւ դիմացի պատուհաններն ու դուռները: Ֆիկառօ Չորեքշաբթի առտու կը գրէր թէ «Հոկտ. 3 կազմակերպութիւն»ը կազմուած կ'ըլլայ հայ ծայրայեղներէ, որ արդէն տէր եղած էր, անցեալ Հոկտեմբերին (11 եւ 12, տես «Յառաջ» Հոկտ. 14) Փարիզի եւ Լոնտոնի եղեռնափորձերու զուիցերական հաստատութեանց դէմ:

Յիշենք որ նախորդ (Պէյրութ, Լոնտոն, Փարիզ) ահաբեկչական արարքներուն առթիւ, Հոկտ. 14–ի Ժուռնալ տը Ժընեւը բաւական երկար վերլուծում մը կատարած էր «Հոկտ. 3 Կազմակերպութեան» ինքնութեան մասին: Կը յայտնէր նախ թէ արդարութեան եւ ոստիկանութեան դաշնակցային բաժանմունքը կը կարծէր թէ Հայերու գործ է եւ թէ թըւականը կրնայ համապատասխանել 2 Հայերու ձերբակալութեան այդ օրը Ժընեւի մէջ: Յաւելեալ, կը գրէր զուիցերական օրաթերթը, ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալած է զուիցերական ոստիկանութեան ցուցմունքներուն վրայ, ծագումով Հայ մարդ մը, որու համար կասկած կայ թէ մաս ունի Պերնի Թուրք դեսպանին դէմ կատարուած ահաբեկումին մէջ, 1980 Փետրուարին: Յետոյ, 1976ին Ցիւրիխի ոստիկանութիւնը ուրիշ Հայ մը ձերբակալած էր, որ եղեռնափորձ կատարած էր Թրքական դրամատան մը դէմ: Ուրեմն ըստ զուիցերական իշխանութեանց՝ «զուիցերական ոստիկանութեան արձանագրած յաջողութիւնը կրնայ դրդած ըլլալ հայկ. խմբակները փոխ վրէժի դիմելու Զուիցերիոյ աղբիւրներ: Քննելով Հոկտ. 3–ին պատահած բոլոր դէպքերը, այլ կէտ մըն ալ ուշադրութիւն կը գրաւէ: Այդ օրն է, որ Դաշնակցային Դատարանը վճռած է Ռոլֆ Վակնէրը, անդամ գերմանական Պատէռ – Մանհոֆ (Ռոթը Առմէ Ֆրաքցիոն) խումբին յանձնել այն երկրին ուրկէ եկած է, այսինքն՝ Գերմանիոյ: Հոկտ. 3–ին է նաեւ, իրիկուան դէմ, որ ռումբ մը կը պայթէր Ժընեւի պանդոկի մը սենեակը, երբ բացայայտօրէն հոն գտնուողներէն մէկը ձեռքն ունէր այդ ռումբը (Թէրպիւման Հոկտ. 10, «Յառաջ» Հոկտ. 14): Զուիցերական ոստիկանութիւնը շատ բան չուզեր ըսել այդ մասին, բայց եւ այնպէս կը յայտնէ թէ երկու անձերը հայկ. անուններ ունէին եւ Զուիցերացիք կը խորհին թէ իրենց շատ մօտէն հետաքրքրուիլը հայկ. ահաբեկչական խումբերով պատճառ է փոխադարձութեան: Գալով պանդոկին սենեակին մէջ պատահածին, այր մարդը, ծանրօրէն վիրաւորուած լիբանանեան անցագիր ունէր իսկ կինը՝ թեթեւօրէն վիրաւորուած ամերիկեան եւ կուգար այն քաղաքէն՝ Լոս – Անճըլըս, ուր 4000 ստորագրութիւն կրող բողոքագիր մը յանձնուած է ֆրանսական հիւպատոսարանը Մաքս Գիլինճեանի ազատ արձակման համար: Միշտ նոյն, Թրիպիւն տը Ժընեւի համաձայն, թեթեւօրէն վիրաւորուած կինը տեղեկութիւններ տուած է զուիցերական ոստիկանութեան:

×

RUE COPERNIC, FIGARO ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ...

Ֆիկառօ–ի Հոկտ. 29–ի եւ Նոյեմբեր 2–ի թիւերէն կ'իմանանք թէ Ռիւ Կոպերնիկի սինակոկին դէմ կատարուած ահաբեկչական արարքը Հայու գործ է եղեր ի հաշիւ Պաղեստինցիներու: Ինչ որ կը նշանակէ թէ մենք մեր հաշիները վերջացուցած ենք արդէն եւ սկսած ենք ուրիշներու հաշիւներով զբաղիլ: Ֆիկառօ–ի աղբիւրները առնուազն տարօրինակ են: Նախ Հոկտ. 29–ին է, որ Ժան – Շառլ Ռէքս «զարմացնող հետքերու» մասին խօսելով պատմականը կ'ընէր կատարուած հետազօտութեանց յատուկ սպասարկութեանց կողմէ եւ «հայկ. փիլիէռ» ենթախորագրի տակ կը գրէ թէ քննելով ռումբին տեսակը, յայտնուած է թէ նոյն տեսակէն է ուրիշ ռումբի մը որ պայթեր է հայ ահաբեկիչի մը ձեռքը, Ժընեւ 1979ին (թէ՞ ոչ Հոկտ. 3, 80–ին...): Եղածը այս է բայց քանի մը օր ետք Ամսոտէն է, որ արձագանգ կը հանդիսանայ հըրեայ կազմակերպութիւններու ղեկավարներու տարած անձնական քննութեանց եւ որոնց հեռաձայնային խօսակցութիւնները «մտիկ կ'ըլլան» եւ լսուածները օգտագործուելով, ոստիկանութիւն եւ այդ զուգահեռ քննիչները նոյն եզրակացութեան յանգեր են «եղեռնափորձը կատարուած կ'ըլլայ հայկ. քոմանտոյի մը կողմէ որ Պաղեստինցիներու հաշւոյն կ'աշխատի»...:

Մենք ընդհանրապէս շատ դառնացած ենք որ օտար մամուլը մեզմով չի զբաղիր, բայց այս գնացքով, արդեօ՞ք նախընտրելի պիտի չըլլար որ քիչ մը մեզ մոռնային...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ հեռատեսիլի Ա. կայանէն կը խօսէր «Կռաճ Տէպա»ի մը ընթացքին եւ ոգեկոչելով Քեհայեանի արտաքսումը, ըսաւ «երբ կուսակցութեան անդամ մը այն ատրճանի համաձայն չէ, որ պայքար կը տանի ժողովրդաբար կերպով նշանակուած թեկնածուին դէմ, պէտք է հեռանայ կուսակցութենէն: Որովհետեւ չուզեր երթալ, դուրս ըրինք, բնական բան մըն է»:

ԻՐԱՔԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ ԱՀՈՒԱԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Հոկտ. 27ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Հոկտ. 26ի ռմբակոծումներու հետեւանքով վընասուած է Ահուազի Հայոց Եկեղեցին: Թնդանօթի ռումբի կտոր մը ինկած է եկեղեցւոյ գմբէթին վրայ եւ մեծ ճեղք մը բացած, ջարդուփշուր ընելով նաեւ եկեղեցւոյ ապակիներն ու ջահերը: Անմիջապէս դէպքին վայրը փութացած են հայկական օգնութեան կոմիտէի երիտասարդները եւ եկեղեցւոյ գոյքերը դպրոց փոխադրած: Ահուազի հայ ընտանիքներու մէկ մասը տեղափոխուած է Մասճէթ Սուլէյման եւ ապաստանած տեղւոյն հայկական դպրոցին շէնքին մէջ:

Կռիւի բոլոր ճակատներուն վրայ պարսիկ զինուորներու կողքին կան նաեւ հայ զինուորներ, որոնք քաջաբար կը կռուին Իրանի պաշտպանութեան համար: Ահուազի մէջ եւս, Իրան – Իրաք պատերազմի առաջին օրերուն, կազմուած է հայկական օգնութեան կոմիտէ մը, որուն միացած են նաեւ Նոր Ջուղայէն գացած խումբ մը հայ երիտասարդներ:

Fonds A.R.A.M

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ.–

ԹՐՔԱՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Պէտք է գլուխները խոնարհին անպայման, որ սրտերը իմաստութեամբ բարձրանան
Գ. Ե. Տ.

Գարեգին Արքեպիսկոպոս Խաչատուրեան, այլ անունով «Թրքահայոց գրագէտ – Պատրիարքը» իր պատուոյ տեղը գրաւած է մեր պատմութեան անմահներու պանթէոնին մէջ, որպէս բարոյական առաքինութիւններով օժտուած նկարագիր, ներհուն քարոզիչ եւ դաստիարակ, ինչպէս նաեւ գրական անխոնջ մշակ:

Ծնած է 1880 Նոյեմբեր 6-ին Տրապիզոնի մէջ: Աւազանի անունով կը կոչուի Թաչիկ: Նախակրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրի Ազգային Վարժարանին մէջ, ապա տեղւոյն Վենետիկեան Մխիթարեան վարժարանը: 1896-ին կ'ընդունուի Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը: Հոն երկու տարի ուսանելէ յետոյ, կը դառնայ Պոլիս եւ կը մտնէ Արմաշու Դպրեվանքը, ուր վանահայր էր Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեան:

1901 Մայիս 20-ին, իր ուսուցիչը Դուրեան Եպիսկ. իր ինն դասընկերներուն հետ՝ կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրէ զինք, վերակոչելով Գարեգին: Երկու տարի կը մնայ վանքին մէջ իբր ուսուցիչ հայերէնի եւ պատմութեան:

Տեսուչ կը կարգուի Սեբի ժառանգաւորաց, ապա Մարաշի Կեդրոնական վարժարաններուն: Մեսրոպ Վրդ. Նարոյեանի վանահայրութեան օրով, կը մեկնի Արմաշ, եւ կը վարէ Փոխ – Տեսուչի պաշտօն:

1915-ին կը ղրկուի Երուսաղէմ: Ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ եւ կ'ընտրուի նաեւ անդամ Ս. Սինոդի:

Եղիաեան Պատրիարք, 1919 Օգոստ. 17-ին, զինք կը նշանակէ Առաջնորդական Տեղապահ Տրապիզոնի, ուր Խաչատուրեան Վրդ. կը զբաղի որբերու կրթութեան գործով եւ կը ջանայ կորուստէ փրկել տեղւոյն համայնապատկան կալուածները:

1922 Յուլիս 1-ին, Գիւտ Նշխարաց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Տօնին, Ս. Էջմիածնայ մէջ կը ձեռնադրուի Եպիսկոպոս Տրապիզոնի:

Տարի մը յետոյ կուգայ Պոլիս, եւ իբր ուսուցիչ՝ կը պաշտօնավարէ Կեդրոնական Վարժարանի մէջ, աւանդելով հայերէնի, մատենագրութեան եւ կրօնագիտութեան դասեր, իսկ Նոր Դպրոցի մէջ ալ կը դասաւանդէ Հայերէն Գրաբար լեզուն:

1928-ին Կաթողիկոսութեան Պատուիրակ կը նշանակուի Գալիֆորնիոյ թեմին:

1935-ին հրաժարելով Առաջնորդական պաշտօնէ, կը քաշուի Օքլէնտ քաղաքը ու կը վարէ տեղւոյն քարոզչական պաշտօնը:

1936-ին Մարսէյլի Առաջնորդ կը նշանակուի: Երկու տարի յետոյ Կաթողիկոսական Պատուիրակի պաշտօնով կը մեկնի Հարաւային Ամերիկա:

1950 Դեկտ. 2-ին, 99 ժողովականներու ստուար մեծամասնութեան քուէով Թրքահայոց Պատրիարք կ'ընտրուի Գարեգին Արքեպիսկ. Խաչատուրեան, որ այդ շրջանին պաշտօնով Արժանթին կը գտնուէր:

1951 Մարտ 16-ին Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ընտրեալ Պատրիարքը կը կատարէ իր հանդիսաւոր ուխտը եւ տեղի կ'ունենայ գահակալութիւնը:

ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ. – Գարեգին Պատրիարք իր պաշտօնավարութեան ընթացքին «նախանձախնդիր ջահակրութեամբ» ջանք թափած է վառ ու արծարծ պահելու Աւետարանի եւ մշակոյթի լոյսը: Ցուցաբերած է գրական բեղուն գործունէութիւն: Խիստ բազմաթիւ են իր յօդուածները, քարոզի պատառիկները, յորդորականները եւ զանազան գրութիւնները, որոնք լոյս տեսած են թերթերու եւ հանդէսներու մէջ:

Գարեգին Պատրիարք միշտ փափաքած է ունենալ սեփական հրատարակութիւն մը՝ այն բոլոր կեդրոններու մէջ ուր գտնուած է հովուական առաքելութեամբ: Ասոնք են՝ «Տաճար» որուն առաջին վեց թիւերը խմբագրած է 1909ին Պոլսոյ մէջ եւ «Հայ Խօսնակ» որուն իր գործօն աշխատակցութիւնը բերած է աւելի վերջ: «Սահակ – Մեսրոպ» մշակոյթի հանդէս, զոր լոյս ընծայած է 1937ին Մարսէյլի մէջ: «Փարոս Հայաստանեայց» Գալիֆորնիոյ մէջ: «Հայ Կեդրոն» Պուէնոս – Այրէսի մէջ, ու վերջապէս դարձեալ Պոլսոյ մէջ «Շողակաթ»ը:

Իբրեւ զգայուն եւ երկարաշունչ բանաստեղծ, սփռած է բազում քերթուածներ եւ արձակ էջեր իր պարբերականներու եւ այլ հանդէսներու մէջ:

1917-ին, Դամասկոսի մէջ, իր քերթուածները ամփոփած է «Քնար Արեւագալի» հատորին մէջ, իսկ արձակները լոյս ընծայած է «Խոհեր եւ Յուշեր» անունով:

1925-ին լոյս ընծայած է «Կրօնաբարոյական Շողակաթումներ» հատորը, իսկ 1926-ին «Նարեկ»ի աշխարհաբար առաջին թարգմանութիւնը: 1936-ին «Աշխարհի Լոյսն ի Հայս» Ա. հատոր եւ 1939-ին Բ. հատորը հրատարակած է:

Յաջորդաբար լոյս ընծայած է «Աստուածաշունչ Նոր Կտակարան»ի աշխարհաբար թարգմանութիւնը (1943), «Տարօնաշունչ»ը (1945), «Նարեկ»ի երկրորդ թարգմանութիւնը՝ տաղաչափեալ ըստ բնագրի եւ գրաբար հանդիպադրութեամբ (1948), Եղնիկ Կողբացիի «Եղծ Աղանդոց»ի աշխարհաբար թարգմանութիւնը՝ գրաբարի հանդիպադրութեամբ (1951):

1960-ին, Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի ծննդեան 100-ամեակի տօնակատարութեան առիթով հրատարակած է «Եղիշէ Բ. Շնորհալի» հատորը, իբրեւ «Շողակաթ» հանդէսի մնացեալ բացառիկ թիւ:

Յօրինած է նաեւ դասագիրք մը «Իսրայէլի Պատմութիւն» անունով, շուրջ 300 էջնոց աշխատասիրութիւն մը, որ անտիպ կը մնայ ցարդ:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ.– Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեան իրեն աջակից ունենալով Կեդր. Վարչութիւնը, Պատրիարքարանի փոխյարաբերութիւնները Պետութեան եւ Պետական պաշտօնատարներուն հետ վարած է շատ սիրալիր:

Իր շրջանին կալուածական գործերն ու հարցերը խղճմտօրէն հետապնդուած են պատկան Թաղականութեանց ու Հոգաբարձութիւններու կողմէ եւ երեսուն դատեր տուած են վճռական արդիւնք, ի նպաստ համայնքի շահերուն:

Մինչեւ այն ատեն, բարոյական անուններու վրայ արձանագրուած եկեղեցական ու համայնական կալուածներու սեփականութեան թուղթերը իւրաքանչիւր հաստատութեան եւ եկեղեցիներու անուան արձանագրելու համար ջանքեր թափած է:

Պատրիարքի կրթական – դաստիարակչական գործունէութեան գագաթնակէտը կը հանդիսանայ «Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔ»ի հիմնարկութիւնը, որ իր ջերմիկ ծոցին մէջ առաջին առթիւ ընդունած է 44 սաներ՝ որոնց թիւը յետագային բարձրացած է 160-ի, մեծ մասամբ գաւառէն բերուած:

Պատրիարքարանը մօտէն հետաքրքրուած է գաւառի հայութեամբ: Հոգեւորականներ իրենց կրօնական առաքելութիւններով, գաւառի հայութեան մօտ գրաւած են հոգեւոր մատակարարական գործերով:

ՎԱԽՃԱՆՈՒՄԸ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.– 1961 Յունիս 22 «Սրբոց Թարգմանչաց Մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ» Տօնին օրը, Գարեգին Պատրիարքը երբ կը նախագահէր Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ արարողութիւններուն, ունեցաւ սրտի ծանր տագնապ եւ աւանդատան մէջ աւանդեց իր հոգին, խոր սուգի մատնելով Հայ ժողովուրդը:

1961 Յուլիս 7-ին, Գումգաբուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը եւ օծումը հոգելոյս Խաչատուրեան Պատրիարքի, ձեռամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի, որ յատկապէս ժամաներ էր Պոլիս Յուլիս 4-ին Ս. Էջմիածնէն, ընկերակցութեամբ Վրաստանի Առաջնորդ Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր – Ստեփանեանի եւ դիւանապետ Պարգեւ Վրդ. Գէորգեանի:

Աշխարհացրիւ Հայութեան բոլոր թեմերէն յուղարկաւորներ փութացին Պոլիս, մատուցանելու իրենց յարգանքի վերջին տուրքը:

Պատարագը մատոյց Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեան, որ հիւրաբար Պոլիս կը գտնուէր:

Խաչատուրեան Պատրիարքին մարմինը ամփոփուեցաւ Շիշլիի Հայոց Գերեզմանատան մէջ, բարձրաստիճան հոգեւորականաց թաղը, իր նախորդին եւ օծակից եղբօր Նարոյեան Պատրիարքի դամբարանին քով: Դամբարանի ճակատին զետեղուեցաւ խաչքար մը, որ Հայրապետի ձեռամբ Էջմիածնէն յատկապէս բերուած էր:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Եւրոպական Շրջապտոյտին Վերջին Հանգրուանը՝ Հռոմ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՊԱՊԻՆ ԿՈՂՄԷ

Շնորհք. Արքեպս. Գալուստեան, Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ, եւրոպահայ գաղութներու իր տուած այցելութիւնը աւարտեց Նիսի եւ շրջակայից հայ համայնքին հիւրն ըլլալով՝ 22 – 26 Հոկտ. Նիսի հայ գաղութը, ոգեւորուած Անոր մատուցած Պատարագէն եւ անոր խօսքէն՝ ըմբռնեց Անոր առաքելութեան իմաստն ու արժէքը եւ բերաւ իր նիւթական պատուաբեր օժանդակութիւնը՝ հարիւր հազար փրանք (տես՝ «Յառաջ» Նոյ. 1/2):

Պատրիարք Հայրը, Երկուշաբթի 27 Հոկտ.ի առաւօտեան հրաժեշտ առաւ Նիսէն դէպի Հռոմ: Իրեն ընկերացան Տարօն Ծ. Վրդ. եւ Վիգէն Վրդ.:

Երկուշաբթի 27 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 5-ին, Պատրիարք Հայրը եւ իր հետեւորդները կը դիմաւորուին Սէն Ֆրանսուա տ'Ասիզի Գոնվէնթուալ վանքի Վանահօր, միաբանութեան եւ Սրբազան Քահանայապետի Պատուիրակին կողմէ՝ փառաւոր վանքի մայր մուտքին:

Սուրբ Ֆրանսուա տ'Ասիզ ԺԳ. դարու սկիզբը՝ հեռանալով իր պերճ կեանքէն՝ աղքատներուն կը բաշխէ իր ունեցած ամբողջ հարստութիւնը եւ կ'ուխտէ ծառայել Քրիստոսի՝ ընդունելով աղքատութիւնը, որպէս լաւագոյն ձեւը կեանքի եւ նուիրումի: Ան ծայրայեղ խեղճութեան մէջ կ'ապրի ու կը վախճանի իր տնակին մէջ, ուր յետագային կը կա-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Տերսիմցիք մեծ հաւատք ունեն Հայոց սրբավայրերի նկատմամբ, իրենց ամենամեծ սրբատեղին Հալուորի Ս. Կարապետ վանքն է, ուր ուխտի կ'երթան: Երբ վանքին մօտենան, ծունկի կուգան, դէպի եկեղեցիին դուռը եւ անոր շեմքը համբուրելէ ետք, ներս կը մտնեն (Գ. Հալաճեան):

Երզնկայի գաւառի Հայերի մի մասը Ջալալիների ասպատակութեանց ժամանակ (1600 թ.) կոտորածից զերծ մնալու համար Տերսիմ է ապաստանել, Ալեվի կրօնն է ընդունել եւ քրդացել է (Գ. Հալաճեան):

Տերսիմի վարչական կենտրոն Խոզաթ քաղաքը իր շուրջ ունէր հետեւեալ հայանուն գիւղերը. Ընկուզակ, Աղջուճիկ, Սորբեան, Սագերտիկ, Փայէկ, Երկան, Զամբեղ, Դաշտակ եւայլն, որոնք քրդաբնակ էին, որտեղ շատ քիչ Հայեր միայն կային, վկայում է նոյնպէս որ Հայերի կողմից են հիմնուել, հայաբնակ են եղել, որ յետագայում քրդացել են:

×

18. ԶԱՐՍԱՆՃԱԳԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Զարսանճագի գաւառակը գտնւում է Մեծ Տերսիմի սահմաններում (պատմական 4-րդ Հայքում): Կենտրոնն էր Բերրի աւանը: Բնակուած էր Հայերով, Քրդերով եւ փոքրաթիւ Թուրքերով: Զարսանճագի գաւառակը նախքան Քրդերու եւ Թուրքերու Հայաստան ներթափանցումը եղել է զուտ հայաբնակ: ԺԶ. դարից, երբ գտնուել է քուրդ աշիրէթների իշխանութեան տակ, Քրդերը գնալով աւելացել են: Յետագայում, մաս մը Հայեր էլ իսլամացել (քրդացել) են, ինչպէս Տերսիմում՝ Քրդերի հաւասար իրաւունքներ վայելելու համար:

Ըստ Պ. Նաթանեանի, Զարսանճագ ունէր 63 գիւղեր, որոնցից 14-ը զուտ հայաբնակ, մնացեալները խառն (հայ եւ քուրդ): Գիւղերի անունները մեծ մասամբ հայկական էին, ինչպէս Վասկերտ, Լարեսիկ, Նորգեղ, Բերտակ, Թիլ, Երկան, Ընճղկան, Մարկիկ, Խաճառ, Լուսաւորիչ, Խռնիկ, Շանձիգ, Սորբեան, Ծաղկէ, Զմպեղ, Գոմթաղ, Ուրց, Լամէ, Կատառին, Զորակ, Թանիկ, Հողէ, Մաստուն եւայլն: Ինչ որ վկայում է, թէ Հայերի կողմից են հիմնուել, Քրդերը յետագայում են եկել բնակելու: Զարսանճագի թէ քրդական եւ թէ խառն բնակուած գիւղերում կային աւերակ եկեղեցիներ եւ ուխտատեղիներ, որտեղ Հայերը եւ Քրդերը ուխտի էին յաճախում (Պ. Նաթանեան):

Մազկերտ եւ Բերդակ գիւղերը ունէին աւերակ վանքեր: Եռ գիւղը ատենօք հայաբնակ է եղել, յետոյ բնակիչներից ոմանք հեռացել են եւ ոմանք էլ քրդացել, ունէր եկեղեցիի աւերակներ (ըն. բառարան): Զարսանճագի Քրդերը յարգում էին աւերակ ուխտատեղիները եւ շատեր ուխտի գնում (Պ. Նաթանեան): Հայ քահանայի միջոցով հիւանդների վրայ աւետարան էին կարդում. խմորի վրայ խաչ քաշում եւայլն, ինչ որ վկայում էր, թէ իրենց բոլոր կապերը իրենց նախնեաց հետ դեռ լրիւ չէին խզել: Նըրանց մի մասը, ինչպէս նշեցինք, Հայութիւնից էին դարձել եւ քրդացել քրդական տիրապետութեան շրջանին:

Զարսանճագի Քրդերի դիմագծերը հայատիպ էին եւ կարելի չէր զանազանել հայկականից:

×

19. ՉՄՇԿԱԾԱԳԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Չմշկածագ Խարբերդի նահանգում փոքր քաղաք է, պատմական Հայաստանի 4-րդ Հայքի սահմաններում: Իր անունը ստացած էր Չմշկիկ հայ կայսրից: Հայկ. իշխանութեանց ժամանակ, բնակչութիւնը եղել է զուտ հայկական: ԺԱ. դարին սելճուքեան տիրապետութեան շրջանից իսլամներ եւս սկսել են բնակիլ: Իսկ աւելի ետք, ԺԵ. դարուն Քրդեր են բերուել հարաւից եւ դարերի ընթացքում իսլամների թիւը գնալով աւելացել է: Թրքական տիրապետութեան դարերին, աքրիստոնեաների հալածանքների եւ անապահովութեան պատճառով, Հայերի մի մասը հեռացել է, մի մասն էլ բռնի կրօնափոխ է արուել. այսպիսով նոր ժամանակներում, ինչպէս շատ գաւառներում, Չմշկածագում էլ իսլամները (Թուրք, քուրդ) մեծամասնութիւն էին կազմում:

(Շար. 23)

Fonds A.R.A.M

ռուցուի չքեղ տաճար մը եւ կը կազմակերպուի Միաբանական Կարգ մը:

Պատրիարք Հայրը, յաջորդ առաւօտեան ժամը 7–ին, Ս․ Պատարագ մատոյց Սուրբին գերեզմանին վրայ կառուցուած Ս․ Խորանին վրայ, ի ներկայութեան հաւատացեալներու եւ Միաբանական Դասին: Այնուհետեւ, շքախումբը առաջնորդուեցաւ Սուրբին կեանքին եւ գործունէութեան հետ առնչութիւն ունեցող սրբավայրերը, գլխաւորութեամբ հայր Մուծցիի, անգլիախօս շնորհալի ու համեստ Մալթացին:

Միաբանական ճաշի ընթացքին խօսք առաւ Պատրիարք Հայրը, որու ճառին միտ բանին կարելի է խտացնել հետեւեալին մէջ․ «Սուրբ Փրանկիսկոսի կեանքին իմաստը գտաւ աղքատութեան եւ տառապանքին մէջ՝ լուսաւորելու ծառայելու համար Քրիստոսի, Հայ ժողովուրդն ալ ընտրեց, կարծես, տառապանքը որպէս ճշմարիտ ճանապարհը՝ հասնելու Աստուծոյ»: Աւարտին, յուշանուէրներ փոխանակուեցան:

Երեքշաբթի 28 Հոկտ․ ժամը 14․30ին, Պատրիարք Հայրն ու իր հետեւորդները, – այստեղ խումբին ընկերացաւ Շնորհք Ծ․ Վրդ․ Գասպարեան, – հրաժեշտ առին Սրբատեղիէն՝ երթալու համար Պէնետիկտեան վանք մը, որ կը գտնուի Հռոմէն դէպի հարաւ, Գասսինօ քաղաքի դիմաց բարձրացող լերան վրայ՝ Մօն – Թէ – Գասսինիի Սրբավայրանը: Վանահայրն ու միաբանութիւն ընդառաջ կուգան Պատրիարք Հօր: Ընթրիքէն յետոյ՝ հիւրերը ներկայ գտնուեցան Երեկոյեան Ժամերգութեան՝ սարերկրեայ շինուած աղօթարանին մէջ՝ սուրբին գերեզմանին շուրջ: Այս վանքը շատ հին է, հաստատուած սուրբ Բենետիկտոսի կողմէ: Եւրոպայի ամենահին քրիստոնէական հոգեւոր հաստատութիւնն է այս Միաբանութիւնը: Վերջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին՝ վանքը գերմանական զօրանոցի վերածուած ըլլալով՝ կը ռմբակոծուի Ամերիկացիներու կողմէ եւ ուր քար ի քարի վրայ չի մնար: 1950–ական Թուականներուն, 27 ամիսներու ընթացքին, վանքը ամբողջութեամբ կը վերակառուցուի աւելի փառաւոր, պահպանելով կառոյցի նախկին ոճը:

Չորեքշաբթի 29 Հոկտ․ առաւօտեան ժամը 7–ին, Պատրիարք Հայրը կը մասնակցի Ժամերգութեան՝ սարերկրեայ մատուռին մէջ, ուր կը հանգչին Սուրբին աճիւնները: Յետ յուշանուէրներու փոխանակման՝ ժամը 10–ին, շքախումբին հետ, Պատրիարք Հայրը կը մեկնի դէպի Նափոլի, հոս այցելելու համար Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Տեղւոյն Կարդինալի կարգադրութեամբ՝ Պատրիարք Հայրը հանդերձ իւր սարօք ընդունուեցան, քաղաքի մուտքին, ոստիկան յարգանօք: Առանց չարժուն ոստիկանութեան օգնութեան՝ դժուար պիտի ըլլար, «արեւելատիպ» այս քաղաքին մէջ, այդքան կարճ ժամանակի մէջ հասնիլ տեղւոյն մայր եկեղեցին, ուր Շնորհք Արք․ ու շքախումբը դիմաւորեցին տեղւոյն Եպիսկոպոսն ու Հոգեւոր Հայրերը տաճարին: Տեղւոյն եպիսկոպոսին առաջնորդութեամբ՝ Պատրիարք Հայրը ուխտաւորաբար այցելեց «Ս․ Գրիգոր Հայոց» Եկեղեցին, որուն անունով եւս կը կոչուի կից փողոցը: Եկեղեցին կը գտնուի վանքի մը շրջափակին մէջ, ուր հոգեւոր քոյրեր կ՚ապրին․ ունին նաեւ նախակրթարան վարժարան մը՝ աղքատ ընտանիքներու զաւակներուն համար:

Ըստ պատմուածին, Ը․ – Թ․ դարերուն, հայ հաւատաւոր քոյրեր կը փախչին Հայաստանէն, իրենց հետ ունենալով Ս․ Գրիգոր Լուսաւորչի գանկը, կուգան այստեղ կը հաստատուին՝ հիմնելով Միաբանական Կարգ:

Նոյն օրը, շքախումբը Պատրիարքին հետ կը մեկնի Հռոմ, ուր Հայոց Լեւոնեան վարժարանի մուտքին՝ կ՚ընդունուի Հոգեւոր Տիրոջ եւ Միաբանական Դասին կողմէ: Պատրիարքը հիւրը դարձաւ Լեւոնեան վարժարանին՝ մինչեւ Շաբաթ 1 Նոյեմբեր, վերադառնալէ առաջ իր պաշտօնավայրը՝ Պոլիս:

Հինգշաբթի 30 Հոկտ․ ժամը 11–ին, Պատրիարքը եւ իր շքախումբը ընդունեցաւ Յովհաննէս – Պօղոս Բ․ Պապը՝ Վատիկանի իր անձնական գրասենեակի դահլիճին մէջ: Քահանայապետը մօտէն հետաքրքրուեցաւ հայ ժողովուրդի եւ եկեղեցւոյ ներկայ վիճակով, ի մասնաւորի՝ Պոլսահայ Եկեղեցւոյ ներկայ գործունէութեան եւ կացութեան շուրջ: Խմբային լուսանկարներ առնուեցան, – ինչ որ աւանդութիւն դարձած սովորութիւն մըն է, – Պապի հետ: Ապա, յուշանուէրներու փոխանակումը տեղի ունեցաւ:

Քահանայապետի բարի ողջերթի եղբայրական ողջագուրումին արժանացան բոլոր ներկաները: Այդ պահուն, Տարօն Հայր Սուրբի ողջագուրման առթիւ, Պապը առանձնապէս հետաքրքրուեցաւ Ֆրանսահայութեամբ եւս եւ փափաքեցաւ գիտնալ, թէ որքան Հայեր կը բնակին Ֆրանսայի հողին վրայ...:

«Թող ամենաբարձեալն Աստուած օրհնէ ձեզ» եղաւ Պապին վերջին խօսքը:

Որպէս պատմական դէպք մը կ՚արձանագրուի, անտարակոյս, Պատրիարք Հօր այս այցելութիւնը՝ համայն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Պետին՝ Յովհաննէս – Պօղոս Բ․ Պապին, որուն անձին մէջ գտանք Մեծ Քահանայապետի սրբազան կերպարը, հոգեւոր ու մտաւոր խորութիւնը, հայրական քաղցր ժպիտը՝ հոգիներ ջերմացնող, խոնարհ ծառան Քրիստոսի եւ մարդկութեան, յառաջապահը՝ եղբայրսիրութեան եւ խաղաղասիրութեան, եւ հաստատ կապը քրիստոնէական բոլոր Եկեղեցիներու միջեւ՝ էքիւմէնիք ոգիով օրհնեալ:

Պատրիարքը յայտնեց իր խոր գոհունակութիւնը՝ իր առաքելութեան մէջ կրկին անգամ յաջողած ըլլալու հրճուանքով, վերջին հրաժեշտի պահուն:

ՏԱՐՕՆ Ծ․ ՎՐԴ․ ՃԵՐԷՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԺՇԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇԱՀԵԿԱՆ ԳԻՐՔ

———o———

ԽՄԲ․ – Հայաստանի այս տարուան պետական մրցանակին ներկայացուած է «Կլինիկական էլեկտրասրտագրութիւն» խորագրուած հայերէն դասագիրքը: Հեղինակն է՝ Փրոֆ․ Ռաֆայէլ Ստամբոլցեան:

Այս առթիւ, «Սով․ Հայաստան» օրաթերթին մէջ, Փրոֆ․ Զաւէն Դոլաբջեան, Հայաստանի սրտաբաններու ընկերակցութեան նախագահը, բնութագրած է գիրքին բովանդակութիւնը՝ խօսելով միաժամանակ սրտաբանութեան ճիւղին արձանագրած վերելքին մասին, Հայաստան: Կը ներկայացնենք արեւմտահայերէն, կարճ յապաւումներով:

×

Սրտաբանութիւնը իր պատմութիւնը ունի: Գիտական սրտաբանութեան հիմնաքարը դրուեցաւ 1628ին, երբ անգլիացի համբաւաւոր գիտնական՝ Ուիլեըմ Հարվէյ նկարագրեց արեան շրջանառութիւնը: Բայց գործնական սրտաբանութիւնը ծնունդ առաւ 1819–ին միայն: Ֆրանսացի գիտնական Ռընէ Լաէննէք ստեղծեց լսափողը եւ բժշկական առօրեային մաս կազմեց սիրտին աշխատանքին ունկնդրութիւնը: Գիտական – գործնական սրտաբանութեան բնագաւառին մեծ յեղաշրջում կատարեց հոլանտացի Փրոֆ․ Վիլեմ Էյնտհովէն՝ 1903–ին հիմը դնելով էլեկտրասրտագրութեան: Սկսաւ սրտաբանութեան իսկական զարգացումը:

Սիրտը էլեկտրական մարտկոց մըն է: Իւրաքանչիւր կծկումին՝ կը յառաջանան էլեկտրական իւրայատուկ հոսանքներ: Եթէ հաւաքենք եւ յատուկ գործիքին միջոցով արձանագրենք այդ հոսանքները, կ՚ունենանք էլեկտրասրտագիրը․ ասիկա շատ կարեւոր տեղեկութիւններ կուտայ առողջ կամ հիւանդ սիրտին աշխատանքին մասին:

Էյնտհովէնի կողմէ ստեղծուած գործիքը մեծ սարք մըն էր, եւ կը կշռէր աւելի քան 250 քիլօ․ կը պահանջէր երկու սենեակ եւ հինգ հոգի: Աւելին, այդ ժամանակ սրտագրութիւնը բնախօսական բնոյթի գիտութիւն կը համարուէր: Էյնտհովէն վարիչն էր Լէյտէն համալսարանին ամբիոնին: Գործիքը զետեղուած էր ամպիոնին մէջ, իսկ հիւանդանոցը 1,5 քիլոմեթր հեռու է: Հիւանդանոցէն մինչեւ ամպիոն յատուկ էլեկտրական լար մը հաստատուած էր՝ հիւանդին սրտին էլեկտրասրտագիրը արձանագրելու համար:

Մօտ 30 տարի անցած է: Եւ եթէ սրտաբանութիւնը այսօր իր ոսկեդարը կ՚ապրի, ասիկա պարտական է էլեկտրասրտագրութեան: Այդ գործիքը դարձած է սրտաբան բժիշկին հաւատարիմ ընկերը: Ամէն տեղ է՝ թէ բժիշկին սենեակը, թ՚է վիրաբուժութեան սրահը, թ՚է փորձերու դահլիճը: Այնքան կատարելագործուած է, որ արդէն լսափողին հետ կը զետեղուի սրտաբանին ափին մէջ:

Ելեկտրասրտաբանութիւնը մեծ զարգացում արձանագրեց Հայաստանի մէջ: Այսօր շրջաններուն եւ քաղաքներուն բոլոր բազմաբնոյթ հիւանդութիւններու սահմանուած եւ կամ պարզ հիւանդանոցներուն մէջ կը գործեն յատուկ սորաբաժանումներ, ուր կ՚աշխատին էլեկտրասրտաբանութեան մասնագէտներ: Ասիկա մեծ չափով կը նպաստէ պայքարելու սրտանօթային հիւանդութիւններուն դէմ:

Ելեկտրասրտագրութեան զարգացումին գործին մէջ մեր Հանրապետութիւնը իր բաժինն ունի: Պատահական չէ, որ Երեւանի մէջ կը գործէ Խորհ․ Միութեան սրտաբանական հիմնական կեդրոններէն մէկը՝ Հայաստանի առողջապահութեան նախարարութեան Լ․ Յովհաննիսեան սրտաբանութեան հիմնարկութիւնը․ նաեւ այն, որ կը գումարուին համամիութենական եւ միջազգային բարձր մակարդակի ժողովներ՝ նուիրուած էլեկտրասրտաբանութեան:

Հայաստանի մէջ այդ գիտութեան ծնունդը, կազմաւորումը կապուած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից – անդամ Փրոֆ․ Ռաֆայէլ Ստամբոլցեանի անունին հետ: Ան էլեկտրասրտագրութեան պիոներն ու հիմնադիրն է:

Եւ ահա հրապարակի վրայ է Ռաֆայէլ Ստամբոլցեանի դասագիրքը՝ «Կլինիկական էլեկտրասրտագրութիւն» (Երեւան, Լոյս Հրատարակչութիւն, (1978): Այդ մեծածաւալ գիրքը հեղինակին երկարամեայ աշխատանքին և ձեռք ձգած փորձառութեան արդիւնքն է: Հոն կը շօշափուին ժամանակակից էլեկտրասրտագրութեան տեսաբանական, մասնագիտական եւ բուժումի բոլոր հարցերը:

Քննարկուող գիրքը որակով կը տարբերի ցայսօր գոյութիւն ունեցող դասագիրքերէն ոչ միայն իր կառոյցով եւ նիւթին բարձրորակ մատուցումով, այլեւ յատկապէս հեղինակին կողմէ մշակուած մեթոտով՝ կազմուած նոր սկզբունքով:

Կ՚ուզեմ շեշտել այլ կարեւոր պարագայ մը: Աշխատութիւնը գրուած է հայերէն, ինչ որ լուրջ աւանդ է բժշկական մասնագիտական գրականութեան եւ տարազաբանութեան համար: Ասիկա սեղանի գիրք է թ՚է ուսանողներուն, թ՚է բժիշկներուն, միաժամանակ կարեւոր օժանդակութիւն է սփիւռքի հայ ուսանողներուն համար, որոնց թիւը Հայաստան մեծ չափի կը հասնի: Ասիկա հայերէն ինքնատիպ դասագիրք մըն է՝ գիտական – գործնական բարձր մակարդակով շարադրուած:

Զ․ ԴՈԼԱԲՋԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Արջ Սաքօն այդ Թուականներուն մի քանի ուրիշ արկածախնդրութիւններ ալ ունեցած էր: Առայժմ ան պատմեց մաբաղի մէջ պաշարուած ըլլալու պատմութիւնը: Ան պիտի պատմէ, թէ ինչպէս նամբուն վրայ գտած է այն օրերու նշանաւոր ցեղապետ Ջաքոյի դիակը ու գլուխը կտրելով ցցի վրայ զարկած է: Սաքօ կը սիրէ պատմել, թէ ինչպէս քիւրտ չոպանի երկու խոշոր շուները իր դէմքին ու պեխերուն վրայ մնգեցին՝ գինք թերեւս ապառաժ կարծելով: Սաքօ հաճոյքով կը պատմէ այդ բոլորը, եւ թէ հեղ մը Վարդաձորի բնակիչները դէպի լեռ ճամբայ հանէ: Մութը չկոխած պէտք էր պարպել գիւղը:

×

Սայլերը բաւական լեցուած էին: Սաքօն, հակառակ իր ծանր զանգուածին, թեթեւ կը շարժէր եւ լայն – կարմիր թաշկինակով ճակատի քրտինքը պահ – պահ կը սրբէր: Շատ երկար չտեւեց: Գիւղացիները հասկցան Սաքոյի բնաւորութիւնը․ թէեւ պոռպռան էր, երբեմն բարկացոտ, եւ սակայն անոր սիրտը ցանուած արտին վրայ ինկած արեւին պէս բարի էր: Գիւղացիները մեծով պզտիկով բարեկամ դարձան ու միջոցի մէջ Սաքօ անունը կար:

Հոն մէկը կեցած էր, լայն ու հինցած փանդալոնով, սեւին խառնուած ճերմակ, կարծես ժանգ առած փոքրիկ մօրուքով, բեռ մը չալակին ու երկար փայտ մը ձեռքին որպէս նեցուկ: Կեցողը Վարդաձորի նոր վարժապետն էր: Թաթոս վարժապետէն լուր չկար, կորսուած էր:

Նոր վարժապետին դէմքը ծանր էր ու խոհուն, եկեղեցիին մէջ գործածուած աւետարանի մը կողքին նման քիչ մը մաշած, քիչ մը վրան ձէթ թափած եւ սակայն միշտ ծանր ու խոհուն:

– Էդ ի՞նչ է, վարժապետ, – հարցուց Սաքօն, երբ տեսաւ բաւական ծանր բեռ մը կար վարժապետի կռնակին վրայ:

– Դպրոցի վերաբերեալ առարկաներ են:

– Բեր էստեղ, վարժապետ, էս սէլին վրայ անկիւն մը կը շարենք: Ինծի որ կը հարցնես՝ ցորենի չափ պիտանի է էդ բեռը: Մեր օրով Ա–ը որ տեսնայինք Բ–ը ծոյլ էշի նման կը վազէր ախոռ կը մըտնէր: Էսպէս եղանք չոպան:

Վարժապետ Յարութի գլխին մէջ ուրիշ մտահոգութիւն մըն ալ կար: Ինչպէ՞ս ճարել գրատախտակ մը լերան վրայ: Դպրոցին մէջի եղածը սեւ պատ էր եւ պատը ամբողջ չէին կրնար իրենց հետ լեռ տանիլ:

– Հոգ մի ըներ, վարժապետ, էնտեղ լերան վրայ բան մը կը ճարենք ու դուն նորէն բոլորտիքդ կ՚ունենաս աշակերտներդ: Որ նեղը մնանք՝ ձեր Գողան Կիրոյին կռնակը կը դարձնենք գրատախտակ․ էնքան լէն է որ կարելի է վրան ամբողջ «Հաւատով խոստովանիմ»ը գրել: Կատակը մէկ կողմ, վարժապետ, մեր մէջ կայ ուստա Սարգիս մը որ ատվախճի է եղեր: Ես ի՞նչ գիտնամ, էնպէս կը խօսի որ կարգին վարպետ է եղեր Իստամպօլի մէջ: Էն քեզի բան մը կը շինէ վերը:

Արջ Սաքօն էնպէս կը խօսէր որպէս թէ հոն լերան վրայ ոչինչ պիտի փոխուէր: Արջ Սաքոյի աշխարհն էր, թագաւորութեան մը պէս ապահով:

Վարժապետ Յարութ քիչ մըն ալ զարմացաւ որ այնքան խաղաղ կը խօսէր Արջ Սաքօն: Ուրեմն գրատախտակ մը կարելի էր ճարել: Վարժապետի մտահոգ դէմքը կարծես քիչ մը աւելի թեթեւցաւ: Թէեւ միշտ ալ վար կախ պեխերը անոր դէմքին կուտային մտահոգ ծանրութիւն մը:

(Շար․ 191)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գարապիլիք-եան եւ աղջիկը՝ Վերոնիք, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Տիկին ԼՈՒՍԻՆ ՀԱՐՈՒՍՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Ուզադմաճեան, Տիգրանակերտցի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյ. 5, ժամը 14ին, Սէն – Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խընդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժանէթ – Շառլ Գրիգոր-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօղոս Գրիգորեան, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյեմբեր 9, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, 295, Ռիւ Պօլաօ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ զաւկին՝

ՇԱՌԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

արկածալի, ղառնակսկիծ մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Փօլօ Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մինաս Սանդիկեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սանդիկեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ժիւլիէթ Մանուկեան եւ զաւակները (Պէյրութ) եւ Պ. Մովսէս Վահրամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Նոյեմբեր 9, Կիրակի օր, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին՝

ՀՐԱՉ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահրամ Ոսկանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան, Ժան Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Արուշումեան, Էթեէմէզեան ընտանիքները՝ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ, եւ հօրաքրոջ՝

Այրի Տիկին ՄԱՐԹԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Աշխատանքի իրաւունք ունեցող, պոլսեցի հայ երիտասարդ մը՝ աշխատանք կը փնտռէ:

Հեռաձայնել՝ 885-08-25 (Պ. Վահան)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 20

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

———×———

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE

GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».

81, Boulevard Gouvion Saint — Cyr, 75017 — PARIS

Animé par:

* *ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.*
* *PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.*

et, pour son Premier Passage à Paris

MANUEL

Chanteur Arménien Internationelement Connu.

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48
— NAVASSARTIAN 985.36.53
— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ 1980 – 1981 տարեշրջանին համար.– Պ. Արա Տէյիրմէնճեան 750, Պ. Հայթայեան 500, Պ. Պէկլարեան, Տիկին Ժօֆռուա 300-ական, Պ. Ֆրէնկեան, Տիկին Շ. Պետրոսեան 200-ական, Տիկին Ա. Ճէնապեան, Բրէա Տէտէեան 100ական, Ա. Ճէնազեան, Բրէա Տէտէեան 100ական, «Պալֆար» ընկ., Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան 150ական, Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէքեան, Պ. Մ. Գաղական 50-ական, Տոքթ.

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ

Եկեղեցւոյ

ԲԱՑՄԱՆ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

Կարդինալ ՌՈԺԷ ԷՋԷԿԱՐԱՑ-ի

(Մարսէյլի Արք.ին)

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՐԻԹԵԱՆ

(Ժողովրդապետ Մասէյլի եւ շրջանի Հայ – Կաթողիկէ համայնքին)

պատիւ ունի հրաւիրելու բոլոր հայ հաւատացեալները ժողովրդապետական նոր եկեղեցւոյ՝

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅԻ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

(Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էքզարք)

Կիրակի, Նոյ. 16, առաւօտեան ժամը 10.30ին՝

26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ

Հեռ. (91) 48.19.60

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին

Շաբաթ, Նոյ. 15, ժամը 21էն սկսեալ.

Փալէ – տը – լա – Ֆուարի մէջ (Վալանս)

մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» Նուագախումբին եւ «Սարտարապատ» Պարախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Le Club des Jeunes de l'UGAB de Valence

Le Club des Jeunes de l'UGAB de Marseille

Le Club des Arméniens de Grenoble

organisent

une rencontre D'ETUDE à Dieulefit

Les 9, 10 et 11 Novembre

pour tous renseignements:

* Alain GOCHGARIAN (à Valence)
Tél. (75) 43.05.22 (après 20 h.)
Gérard KETANEDJIAN (à Marseille)
Tél. (91) 93.60.43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին, Սալ տէ Ֆէթ:

U.G.A.B. - Marseille

SECTION CULTURELLE

SAMEDI, 8 NOVEMBRE, A 21 h.

à son siège: 33 Cours, Pierre Puget

13006 - MARSEILLLE

Conférencier:

P. LEVON ZEKIYAN

de la Congregation Mekhitariste de Vénise

Thème:

«L'ARMENIE ET 6 SIECLES DE DIASPORA».

U. G. A. - ARDZIV - MARSEILLE

GRANDE NUITÉE ANNUELLE

SAMEDI, 8 NOV. DE 22 h. A L'AUBE

Dans les Salons de l'ALHAMBRA (Bd. Chave).

avec

PAUL AKIAN vedette de la chanson

orchestres:

GUY ICARD et DAVID JOHN

Avec la participation de l'Ensemble Folklorique Musical Arménien:

GAROD

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

JACQUES CHELELEKIAN

HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Archag MALIAN

ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

DU SAMEDI 27 DECEMBRE AU VENDREDI 9 JANVIER

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN Jacques

VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation: HAVAS VOYAGES Lic. 97

MELKON

A OUVERT

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Vendredi, 14 Novembre: SOIREE BRESIL

avec le guitariste-chanteur JOSE BARRAS

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

×

FERME LE DIMANCHE

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
7
VENDREDI
7 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.771
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.771

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՆԱՀԱՆԳ ՆԱ ԵՒ ԱՅԼ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Դեմոկրատ պարտութիւնը, նախագահ Գարթըրէն անդին, տարածուեցաւ նաեւ խորհրդարանական արդիւնքներուն վրայ, Հանրապետական զգալի առաւելութիւնները արձանագրելով թէ Ներկայացուցիչներու Ժողովին մէջ եւ թէ Ծերակոյտին, ինչ որ չէր պատահած 25 տարիէ ի վեր: Արդարեւ Երեքշաբթի օր կը նորոգուէր նաեւ Ծերակոյտին մէկ երրորդը եւ 34 աթոռներուն 21ը գրաւեցին Հանրապետականները եւ 13ը՝ Դեմոկրատները: Ընդհանուր ձեւով, Դեմոկրատները որոնք 41ի դէմ 59 աթոռ կը գրաւէին նախքան ընտրութիւնները, ներկայիս միայն 48 աթոռ ունին 52–ի դէմ: Ներկայացուցչականներու Ժողովին մէջ ալ Հանրապետականները 33 աթոռ շահեցան եւ ներկայ պատկերը եղաւ՝ 192 աթոռ Հանրապետականներուն համար եւ 243՝ Դեմոկրատներուն: Նախորդ Ժողովին պատկերն էր՝ 159ը Հանրապետականներուն եւ 276 Դեմոկրատներուն: Այս ամբողջը ցոյց կուտան թէ քուէարկողները ուզեցին ամբողջ կուսակցութեան վճարել տալ չորս տարուան ձախող մատակարարութիւն մը: Ամէն մարդ համաձայն է արդէն հաստատելու համար թէ Ռիկընի յաղթանակ մը չէ այլ՝ Գարթըրի եւ իր կուսակցութեան ձախողութիւնը: Բայց եւ այնպէս երբ նկատի առնուի թէ Ժողովուրդին 52 առ հարիւրը մասնակցած է միայն. այսքան կարեւոր քուէարկութեան մը, որուն արդիւնքը ճակատագրական դեր կրնայ խաղալ ոչ միայն Միացեալ – Նահանգներու այլեւ համայն աշխարհի վրայ, կարելի է մտահոգ ըլլալ արդարօրէն: Պէտք չէ մանաւանդ անտեսել թէ 48 առ հարիւրի հասնող ձեռնպահներու համեմատութիւնը (ինչ որ չէր պատահած 32 տարիէ ի վեր) տեսակէտ չունեցողները չեն անպայման այլ ընդհակառակն մարդիկ են հաւանաբար, որոնք քաղաքականութենէ ձանձրացած, նկատած են նաեւ թէ կարելի իսկ չէ ընտրել երկու թեկնածուներուն մին:

×

Շատ կը խօսուի անշուշտ Ռիկընի շըրջապատին մասին եւ առաջին աթիւթոխ – նախագահին՝ Ճորճ Պըշ, որ նախապէս փորձած էր թեկնածու ըլլալ Հանրապետական կուսակցութեան, այլ խօսքով մրցակիցն էր եւ յանկարծ անցաւ Յուլիսին ներկայացաւ որպէս փոխ-նախագահը՝ Ռիկընի: Ծնած է 1924–ին հարուստ ընտանիքի մը մէջ: Եւ փայլուն ուսումներ ըրած վարկ վայելող վարժարաններու մէջ, ինչպէս տնտեսագիտութիւն՝ Եալ: 1973–էն 1974 նախագահը եղած է Հանրապետական կուսակցութեան, այսինքն – Ուաթըրկէյթի ժամանակաշրջանին: Իր յաջորդական պաշտօնները եղած են՝ Փեքինի յարաբերութեանց ամերիկեան դրասենեակի տնօրէնութիւնը, ապա՝ Սէ–ի – Ա.ի ղեկավարութիւնը, զոր իրեն կը յանձնէ նախագահ Ֆորտ: Պըշ սակայն կրկին իր գործին կը վերադառնայ երբ Գարթըր իշխանութեան գլուխ կուգայ: Իր անձնական հարստութիւնը երկու միլիոն տոլար կը գնահատուի բայց եւ այնպէս քաղաքական կապերը չի խզեր: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Պըշի ընտրութիւնը կը նշանակէ թէ Ռիկըն ուզած է հանդարտ պահպանողական մը ունենալ:

× Արտասահմանի մէջ, ամէնէն խանդավառ պետութիւնը Իսրայէլը կը թուի ըլլալ առաջին աթիւ: Թեկնածու Ռիկընի յայտարարութիւնները մեծ յոյսեր տուած են Իսրայէլի, որ նոյնիսկ «յաղթանակ մը Իսրայէլի համար» կը նկատէ Ռիկընի ընտրութիւնը: Արաբները ընդհանուր ձեւով մտահոգ են նոյն պատճառներով, Մոսկուա «կը սպասէ՝ եւ Գարթըրի պարտութիւնը կը վերագրէ գլխաւորաբար անոր տնտեսական քաղաքականութեան (դրամահոսութիւնը կը հասնէր 14%ի...): Եւրոպան ալ չափազանց պարեր, խոհեմ է եւ աւելի համամտութեան կէտեր կը փնտռէ քան՝ տարակարծութեան:

×Գարթըրի վերջին ճառը, այն զոր արտասանեց երբ պարտութիւնը պարզըւեցաւ, լաւագոյնը կը նկատուի իր պաշտօնավարութեան ինչ որ չի կրնար գովեստ մը նկատուիլ, թէեւ ճիշդ է որ պարտուիլ գիտնալն ալ առաքինութիւն մըն է: Իր ճառին մէջ կը խոստովանի թէ չէ կրցած իրագործել այն ամէն ինչը որուն ձեռնարկած էր բայց կ'աւելցնէ թէ թերեւս ոչ ոք երբեք չի յաջողիր ու կը շեշտէ «մեր երկիրը առանձին տեղ ունի, վասնզի մեր տնտեսական եւ զինուորական ուժը կը պարտադրէ մեզի յատուկ պատասխանատուութիւն մը աշխարհի հարցերու լուծումներուն փնտռտուքին մէջ: Բայց մեր ազդեցութիւնը միշտ աւելի կարեւոր պիտի ըլլայ ցորչափ հաւատարիմ մնանք՝ ազատութեան, արդարութեան, մարդկային իրաւունքներու մեր սկզբունքներուն, բոլորին համար: Աստուած բարի եղաւ ինծի համար եւ բարի եղաւ այս երկրին համար եւ շնորհակալ եմ իրեն...»:

× Ներկայիս եւ մինչեւ Յունուար 20, փոխանցման եւ գործակցութեան շրջան մըն է Միացեալ – Նահանգներու նախագահութեան համար: Գարթըր կը շարունակէ գործերը վարել տեղեակ պահելով Ռիկըն եւ գործակիցները բոլոր հարցերէն:

× Նախագահի մը անձնական կեանքն ալ «կարեւոր» ըլլալով, կը յիշուի թէ Ռոնալտ Ռիկըն առաջին ամուսնալուծուած նախագահն է Միացեալ – Նահանգներուն: Իր առաջին կինը եղած է դերասանուհի մը՝ Ճէյն Ուիմըն, որմէ բաժնուած է 1948–ին: Այդ ամուսնութենէն ունեցած է մէկ զաւակ, մէկ ալ որդեգրած է: 1952–ին կրկին ամուսնացած է դերասանուհիի մը՝ Նէնսի Տէյվիսի հետ – 56 տարեկան այսօր – որմէ ունի 2 զաւակ: Ռիկըն իր 70–ամեակը կը տօնէ Սպիտակ Տունը Փետրուար 6–ին:

× Այս ընտրութիւնը ազդեց նաեւ սակարաններու վրայ եւ տոլարը զգալի յաւելում կրեց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ, վարչապետի պաշտօնը կորսնցնելէ ետք, դադրեցաւ նաեւ կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամի իր պաշտօնէն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹՂԹԱՏԱՐԻ նախարարը, որ Թոքերու խլրդէ կը տառապի քաշուեցաւ իր պաշտօնէն, որ յանձնուեցաւ Փիէր Ռիպի:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

«Հայկ. Ահաբեկչութիւնը կը Զարնէ՝ Ժընեւ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ «ԹՐԻՊԻՒՆ ՏԸ ԺԸՆԵՒ»

Երէկուան մեր թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք այն եղեռնափորձին, որ Երեքշաբթի Նոյ. 4–ին կատարուած էր Ժընեւի Արդարութեան պալատին ներսը եւ որուն տէր եղած էր «Հոկտ. 3 Կազմակերպութիւնը»:

Նոյ. 5–ի Թրիպիւն տը Ժընեւը իր առաջին էջին վրայ հսկայ խորագիրով մը եւ նկարով մը կը գրէ թէ պայթած ռումբը մեծ վնասներ պատճառած է: Մանրամասնօրէն անդրադառնալով իր 19–րդ էջին վրայ եւ նկար մը եւս հրատարակելով, կուտայ բաւական մանրամասնութիւններ: Երեքշաբթի ժամը 15.30–ին է, մինչ պատժական ատեանը 5 գողեր կը դատէր, որ բուռն պայթիւն մը պատահած է, երկրորդ յարկը, փլած են ձեղունները եւ դուռ ու պատուհան քարուքանդ եղած է, միւս յարկը նոյնիսկ կըղպուած դուռները կը բացուին, հարցաքննուած անձ մը կը մարի, 3–րդ յարկն ալ վնասները մեծ են: Թերթին աշխատակիցը, ապա, կրկին կ'անդրադառնայ «Հոկ. 3 Կազմակերպութեան» յիշելու համար թէ Հոկ. 3–ին էր, որ Պօ – Սիթ պանդոկին մէջ կը վիրաւորուէին հայկ. ծագում ունեցող Լիբանանցի մը եւ Ամերիկուհի, որոնք զուիցերական արդարադատութեան ձեռքն են ներկայիս: Կը յիշէ նաեւ որ Փարիզ – Ինթէռլաքըն ճէպընթացին մէջ պայթուցիկ մը կը դըտնըւէր եւ կ'աւելցնէ թէ «առկէ մեկնելով ըսել՝ թէ պայթումը Հայկ. Կազմակերպութեան մը գործն է, մէկ քայլ կայ»:

Ի վերջոյ Ժընեւէն կը վերադառնանք Ռիւ Կոպերնիկ, քանի թղթակցութեան վերջաւորութեան կ'ըսուի. – «Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, Փարիզ Ռիւ Կոպերնիկ, Ժընեւ Պօ – Սիթ պանդոկը եւ Փարիզ – Ինթէռլաքըն կառախումբին մէջ օգտագործուած պայթուցիկը նոյն ծագումն ունին...: Կենսական է գիտնալ դաշնակցային Հանրային Նախարարութեան տարրալուծարանին եզրակացութիւնները ինչ կը վերաբերի Ժընեւի Արդարութեան պալատին պայթուցիկին»:

× Մոնտ եւ Լիպերասիոն անդրադարձած էին ահաբեկումին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ ՄԻՆՍԿԻ ԴԻՆԱՄՈՅԻ 1 – 0

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 43–րդ ախոյենութեան մրցաշարքի 30–րդ հանդրուանին «Արարատ» իր դաշտին վըրայ յաղթեց Մինսկի «Դինամօ»ի (1–0): Խաղին միակ կոլը նշանակած է Խորէն Յովհաննիսեան, փենալթիով:

Նոյն հանգրուանի միւս խաղերուն արդիւնքներն են.—

Դինամօ (Կիեւ)– Սպարտակ	2 – 0
Զէնիթ – Դինամօ (Թ.)	3 – 2
Շախտեօր – ԲՍԱ	5 – 1
Կարպատներ – Կուբան	2 – 1
Դինամօ (Մ.) – Կայրաթ	1 – 0
Տորպեդօ – Պախտակոր	1 – 0
Նեֆթչի – ԲԿՍԱ	1 – 0
Չերնոմորեց – Լոկոմոտիվ	1 – 0

Այս հանդիպումներէն ետք դասաւորումը կը ներկայացնէր հետեւեալ պատկերը.

1.–	Դինամօ (Կիեւ)	46 կէտ
2.–	Սպարտակ	41 կէտ
3.–	Զէնիթ	37 կէտ
4.–	Դինամօ (Թիֆլիս)	34 կէտ

«Արարատ» 30 կէտով կը գրաւէր 8–րդ տեղը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏ. 28 – 30)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը Երեւանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ սորվող Սփիւռքի հայ ուսանողներու հետ: Հանդիպումը կազմակերպած են Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կըրթութեան Նախարարութիւնը, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն եւ արտասահմանի ուսանողութեան գործերու հայկական խորհուրդը: Խօսք առնելով Վարդգէս Համազասպեան նշած է, թէ առաջին անգամն է որ նոր ընդունուած ուսանողները կը հրաւիրուին նման հաւաքոյթի: «Այս տարի, ընդառաջելով Սփիւռքի կազմակերպութիւններին, ընդունել ենք 160 երիտասարդների, քառասունով աւելի, քան նախատեսուած էր: Դուք ներկայացուցիչներն էք այն կազմակերպութիւնների, որոնք հայրենանուէր աշխատանք են կատարում Սփիւռքում եւ ձեր ամէն մի գնահատական, գնահատականն է այն կազմակերպութիւնների, որոնք ձեզ երաշխաւորել են» ըսած է Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահը: Երախտագիտութեան խօսք արտասանած են Երեւանի Պետական Համալսարանի նախապատրաստական բաժնի ուսանող Սիրական Սարգիսեան (Ֆրանսայէն) եւ բնագիտութեան ճիւղի առաջին շրջանի ուսանող Մինաս Մկրտչեան (Իրաքէն): Ողջոյնի իր խօսքին մէջ Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարար Լիւդվիգ Ղարիբջանեան ըսած է, որ Սփիւռքի հայ ուսանողները պէտք է լաւ ուսումնասիրեն Հայաստանի կեանքը, օգտակար ըլլան հասարակութեան եւ ամրապնդեն հայրենիքի եւ սփիւռքի կապը:

×

«ԲԱՂԴԱՍԱՐԸ ԲԱԺԱՆԻՈՒՄ Է ԿՆՈՋԻՑ»

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէսի մէջ սկսած է ցուցադրուիլ «Հայֆիլմ» արուեստանոցի արտադրած «Բաղդասարը բաժանւում է կընոջից» շարժանկարը: Բեմադիր Գրիգոր Մելիք – Աւագեանի պատրաստած շարժանկարը աչքի կը զարնէ ժողովրդական երգիծանքի եւ նուրբ թախիծի ներդաշնակ զուգորդութեամբ: Դերասաններու խաղարկութիւնը, զգեստները, պարերը, երաժշտութիւնը գնահատուած է տեղական մամուլին կողմէ:

×

«ՅԱՒԵՐԺ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

ՎԵՐՆԱԳՐՈՎ ՀԱՏՈՐԸ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Յաւերժ Բարեկամութիւն» վերնագրով հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած են Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցման 150–ամեակին նուիրուած ձեռնարկներու արձագանգները, փաստաթուղթեր եւ զանազան նիւթեր: Հատորը կազմած եւ խմբագրած են «Արմէնփրէս»ի տնօրէն Մ. Խաչատրեան եւ տեղակալ Ռ. Անանիկեան: Գիրքը, որ նկարազարդ է, լոյս տեսած է հայերէն եւ ռուսերէն:

Fonds A.R.A.M

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀՈՂԻՆ ՆԵՐՇՆՉՈՒՄՈՎ

Մարդ – հող կապը, շաղկապը երկուքին միջեւ, առաջին գիծի վրայ երեւաց Մուշեղ Գալշոյեանի մօտ: Անոր տիպարները գրեթէ դուրս մնացին վիպային շրջագիծէն: Գրագէտը միշտ մտապատկեր ունեցաւ իրական դէմքեր, ընդհանրապէս պարզ, համեստ մարդիկ՝ շինական թէ ոչ: Անոնք, որոնք տուայտեցին անցեալի յուշերով, երկրին ապրումներուն հմայքին տակ մնացին (Զօրի Միրօն) այլ սակայն չանտեսեցին առօրեան, ձգտումն ունեցան ապագան կերտելու (Բովտուն): Այլազան եղան խառնուածքները, հոգեխառնութիւնները, յաճախ այլամերժ: Բայց բոլորին մօտ ալ չեշտուած նկարագիր մնաց պաշտամունքը հողին հանդէպ եւ, այս, համադրական գիծով մը: Ընթացիկը՝ այնքան ցայտուն, ընդհանրացումներուն ճամբան բռնեց: Բեմահարթակը եղաւ հողը, դերակատարը մարդը՝ անցեալն ու ներկան իրարու կապող, զօդող մտասեւեռումով եւ մնայուն կերպով շլացած ապագայի վառ հեռանկարներով:

Անցեալը ներկային հետ շաղկապելու եւ ասով կեանքին յարաշարժ շարժումը բնութագրելու անոր անդրանիկ ակնարկներէն մէկը եղաւ Մի երկար եւ կարճ պատմութիւնը: Արձակագիրը հոն արդէն երեւան բերաւ կարգ մը նախասիրութիւններ. – ներքին հոգեբանական բախումներու ոլորտին մէջ ընդգծել հին եւ նոր մտայնութիւններն ու բարքերը՝ միշտ համաքայլ առօրեայ կշռոյթներուն հետ: Եւ, բոլոր պարագաներուն ալ օճախ – հող (վերջին հաշուով ամուր, անքակտելի արմատները հայ մարդուն՝ հին թէ ժամանակակից) երկսեւ գիծին չեշտաւորումը: Շահենենց Աւագ պապը, հայրենական աւանդական օճախին շիջումին մղձաւանջը արտայայտեց, անդոհանքը՝ տղոց գիւղէն մեկնումին ի տես: Ընդհանրական տաղնապ մը, այնքան բնորոշ հիմին կառչած, անոր հետ միաձոյլ ապրող մարդոց համար:

Կռունկ ընդհանուր խորագրին տակ, 1969–ին, արձակագիրը երկու վիպակներով իր դիմագիծը հաստատեց. – Զօրի Միրօն եւ Կածանի ճամբորդները: Երկուքն ալ յատկանշական իբրեւ յառաջընթաց, մանաւորաբար առաջինը, որ խորքին մէջ օրկանական կապը հանդիսացաւ յետագայ մեծ ոստումին՝ Բովտուն վէպին հետ:

Զօրի Միրօն կենդանացուց, խորհրդանըշեց այն սերունդը, որ Երկրէն (իմա՝ Սասուն) արմատախիլ, նոր հորիզոններուն այգաբացը ուզեց ապահովել: Հերոսը հազար ու մէկ թելերով կապուած մնաց երէկին հետ, իբրեւ միջավայր, մթնոլորտ, դէմք եւ ինքնատիպ աշխարհ: Հոսկէ նաեւ Միրօ–ին յետադարձ սուզումները դեղջկական ողջախոհութեամբ, մինչ զաւակը՝ Ցարուժ, զօրակոչին պատասխանելու օրուան կշռոյթը արտայայտեց:

Արձակագիրը իր տիպարին ամբողջական հոգեխառնութիւնն ու դիմագիծը շրջանակեց ապրուած անցեալին մէջ եւ զանոնք բացայայտեց հերոսին մենախօսութիւններուն եւ հայր – զաւակ երկխօսութիւններուն ճամբով:

Մուշեղ Գալշոյեան յաջողեցաւ անցեալ – ներկայ եւ հակադարձ անցումները հիւսել տրամաբանական կապով, համաչափ կառոյցով, ուր ամէն վիճակ ունեցաւ իր տեղն ու դիրքը: Այսինքն՝ ընթացիկ, սովորական պահերը, յաճախ աննշան, պատճառ դարձան վերյիշումներու, շրջապատ – ժամանակաշրջան կրկնակ կերտումներու:

Մարդ – հող համագործակցութեան, այլ խօսքով հերկին, աւելի լայն պաստառով՝ շինարարութեան մղումը հաստատեց Ծաղկած Քարերումին մէջ, նախամուտը Բովտունի: Լուսաւորչի Կանթեղը եւ Ակռաւաքար փաստագրական վիպակներուն մէջ աշխատանքին բնազդական ձգտումը սահմանեց իր տիպարներուն միջոցաւ: Անցեալ ու ներկան կողք – կողքի զետեղեց պարզելու, պարզաբանելու համար շինականին աշխատանքին տենդը: Ուրեմն՝ եռագիծ մը՝ մարդ – հող – տքնութիւն շրջանակով:

Բովտուն վէպը, որ 1973ին Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա. կարգի մրցանակը ապահովեց, անկասկած, արձակագիրին գրչին վկայագիրը հանդիսացաւ: Երեւութապէս շատ պարզ պատմութիւն մը՝ լեռնցիներու հարկադրական տեղափոխութիւնը ջրամբարի մը կառուցումին հետեւանքով: Գալշոյեան սակայն, իրենց հողէն տեղահան եւ այլ հորիզոններուն յանձնուած մարդոց նոր բնակավայր ստեղծելու կիրքը ուրուագծեց: Ոչ մէկ արտակարգ կամ անսովոր կացութիւն: Կրկին հին մղձաւանջի մը արտացոլացումը, քարքարոտ, անբերրի հողերը մշակելի դարձնել: Ծիգին եւ թափին միջոցով բացայայտեց աշխատող ձեռքերուն յաճախանքը՝ կերտումի ճամբով իմաստաւորել իրենց դիմագծութիւնը, հաստատել արժեւորումը մարդուն: Եւ այս այլամերժ նկարագիրներու եւ շահագրգռութիւններու ծիրին մէջ:

Արձակագիրին մօտ պատկերները խըտացած պահեր մնացին, տպաւորիչ՝ հընարամտութիւններով: Դէմքերը արձանացան անդրադարձներով, մենախօսութիւններով, երկխօսութիւններով եւ ձըգտումներով: Լեզուն եղաւ հաղորդական, պարզելով նաեւ տեղական երանգին գունագեղութիւնը բարբառին միջամտութեամբ:

Մ. Գալշոյեանի արձակը մեր ժամանակակից գրականութեան ինքնատիպ երեսներէն մէկը հանդիսացաւ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԻ՞Ն ԷՋ ՄԸ՝

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆԷ

1900–ի իր Գ. թիւով «Մասիս» հարցարան մը կ'ուղղէր իր աշխատակիցներուն եւ գրողներուն. «Ի՞նչ եղած է ձեր առաջին հրատարակութիւնը, արձակ կամ ոտանաւոր, յօդուած կամ գիրք. ի՞նչ պարագաներու մէջ հրատարակած էք զայն եւ ի՞նչ տպաւորութիւն կամ յիշատակ թողած է ձեր վրայ»:

Առաջին պատասխանը՝ Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեանէ:

×

Թերեւս ինծի պէս շատեր ալ մոռցած ըլլան թէ մանկութեան ո՛ր տարիքին կամ ո՛ր օրուան մէջ սկսած են իրենց առաջին դասը այբուբենը, թէ ո՛ր ձեռքերով իրենց կպչուն ու դողդոջուն մատներն առաջնորդուեցան սեւ գիրերու վըրայէն, կամ թէ ի՛նչ եղաւ իրենց տպաւորութիւնը՝ երբ արդէն ընտանի դարձած յօդաւոր ձայներու խորհրդաւոր ձեւերը առաջին անգամ ճերմակ նիւթի մը վրայ տեսան անշարժ ու խօսուն:

Պիտի նախանձէի՝ քիչ մըն ալ հեգնութիւն խառնելով՝ դուցէ յանիրաւի՝ անո՛նց յիշողութեանը վրայ՝ որոնք շա՛տ կանուխ գիտցած են զգալ կամ թերեւս մտածել իսկ, երբ իրենց երախայ հասակին կենսագրութիւնը կը յաջողին գծել այնքան ճշգրիտ մանրամասնութիւններով ու առոյգ պատկերացումներով, որպէս թէ առաջին օրէն՝ իրենց կեանքի քարտէսին վրայ հակած՝ վարպետի մը ճարտարութեամբ ս ե ր տ ա ծ ըլլային գործունէութեան բովանդակ գաղանիքները:

Ինձ կը թուի թէ մեծ մասամբ հոգեբանական կեղծիքներ են ատոնք, թէպէտեւ ընտանեկան կիրթ միջավայրի մը ու մտքի վաղահաս զարթումի մը մէջ դըժուարին չըլլայ այդօրինակ սքանչելիքներ գիտել: Ինչ որ է. ես այդ առաւելութիւններէն ո՛չ մին եւ ո՛չ միւսն ունենալով՝ պիտի կրնամ սակայն ապահովապէս ըսել միայն՝ թէ հաճոյքով մը մոռցած ըլլամ իմ առաջին դասս, առանց խորհելու անշուշտ՝ – ինչ որ բնական է տղու մը համար – թէ մտաւոր չարչարանքներու ի՛նչ անհատնում շարք մը իրենց ետեւէն պիտի բերէին այդ անկիւնաւոր նշանախեցները:

Յիշատակի մեծ կորուստ մը նկատած եմ Ա. Բ. Գ.ի դասիս մոռացումը. անով մտքիս պատմութեան աղքատ էջերուն ամէնէն սիրուն տողերը եղծուած կը տեսնեմ. մանկութեանս տարտամ օրերուն վերջամնաց վկաներէն մին եղած է այն, որ երբեմն սողանքը կը դառնայ անպատճառ յիշողութեանս:

1898 Հոկտեմբեր 26–ին պիտի այցելէի Օշականի Եկեղեցին՝ Ս. Մեսրոպի դամբարանովը կրկնակի նուիրականացած այդ սրբավայրը: Երկու օր առաջ սիրտս տրոփման մէջ էր, միամիտ ու անպայման երկիւղածութենէ մը բռնուած՝ գերագոյն վարժապետին ո՛տքը պիտի երթայի:

– Ճամբուն վրայ՝ յանգստատեղ փոխադրուած հեռաւոր թուականի մը այն սրտաճմլիկ ժամուն՝ յորում խաչանիշ շողիւնով արտափայլող դագաղ մը կը տարուէր՝ աշակերտներու սգաւոր խումբի մը ու աշխարհական ամբոխի մը երգերովն ու հեծկլտանքներովը, երեւակայութիւնս տխուր վայրերուն, ամայութիւնը սգազարդեց մեռելական հանդէսի մը դիւթական պատկերովը՝ որ պարիկներու հողմաձայն թեւերուն վըրայ՝ կը հետեւէր սուրացող կառքիս: Բայց այդ անոյշ պատրանքը լուծուած էր, երբ կառքէն իջած՝ Օշականի քարաբլուրէն վեր կ'ելլէի մտախոհ ու սրտաթունդ:

Գիւղի եկեղեցին հասած՝ ներս մտայ ստորերկրեայ փոքրիկ մատուռէն՝ որուն աջակողմը կը տեսնուէր ցած ու անշուք դամբարանը. անդիմադրելի այլայլում մը խռովեց զիս. չէի ուզեր հաւատալ թէ անոր ներքեւ փոշի դարձած ոսկորներ կենային. ինծ համար Մեսրոպն ապրող ու գրապէս ներշնչող հոգի մըն էր ափ մը հողի տակ ինչպէ՛ս կրնային թաղել կենդանի գիրը: Անթարգմանելի հակասութեամբ մը ընդվզած բոլոր էութիւնս՝ խուլ քրթմնջիւն մը կը հանէր իր խորերէն. անմահներու ճակատագիրը ծաղրելու համար սարքուած կատակ մը կը թըւէր ինծի այդ մարմարիոնէ կափարիչը:

– Հա՛րկ էր սակայն մօտենալ անոր, ծընրադրել ձոյլ հիացումի մը մէջ, ու համբոյրի տաք շրթունքներով քարի մը պաղ երակներուն մէջէն, ծծել հոգեկան կայծեր՝ երկայն դարերով իրենց կրակն՝ անշէջ պահող նուիրական նշխարներէն:

Յետոյ սեւեռուած ա՛յնքան սեղմ մըտամփոփումով՝ որ ուշակորոյս նուաղումի մը կրնար տանիլ զիս՝ ցնորական դեգերումի մը հեշտ վայրկեանները ըղձացի: Մինչեւ այն ատեն հոգիներու հետ ապրիլ սիրած էի, հիմա ոգի մը տեսնելու գաղափարը կը ժպտէր ինծի. չեմ գիտեր թէ ի՛նչ տեսակ անսովոր ունայնացումի թալուկ մը՝ կապոյտ շլացումով մը կը պատէր հոգիս. ու ես երջանի՛կ պիտի ըլլայի եթէ ամէն բան լռէր իմ մէջս ու չուրջս, անմի՛տ հպարտութեանս հետ՝ որ արդէն կծկուած ու խորտակուած՝ խոնարհագոյն գետնի մը վըրայ դամած էր զիս: Ա՜հ, այդ ցնորքը՝ գիտակցութեանս բոլոր տարրերուն հետ պիտի չուզէի փոխանակել: Պէտք չէ՞ր որ՝ երազի մը չափ՝ բանդագուշանքն ալ մեր մտաւոր կեանքի մէկ պայմանն ըլլար: Ի զո՛ւր սպասեցի սակայն տղու մարդկութեան թաքուն կողերուն մէջ սաղմնող ջլախտի մը հրաշալիքին. անողոք իրականութիւնը պատերու թանձրութեան ու քարին կարծրութեան վրայ կռթնած՝ նո՛յնը կը մնար միշտ աչքիս առջեւ:

– Զգայական այդ վրդովումիս մէջ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Զմշկածագ ունէր 19 հայ գիւղեր հայանուն: Ունէր շատ աւելի քրդաբնակ եւ խառն բնակուած գիւղեր (քուրդ եւ թուրք), որոնք մեծ մասամբ հայանուն էին: Քրդաբնակ շատ գիւղերում կային եկեղեցիների աւերակներ, ինչպէս Մոզտուր, որ ունէր եկեղեցիի աւերակներ, ուխտատեղիներ: Նոյնպէս Ղըլիքտա, Մուղոտեմ, Սօսի, Շատիկ Սէկուքլի եւ այլ քրդաբնակ գիւղերում կային եկեղեցիի աւերակներ (Գ. Հալաճեան): Սէկուքլի գիւղի մօտ կային 3 եկեղեցիների փլատակներ, որոնցից մէկը ուխտատեղի էր եւ Ս. Սարգսի տօնակատարութեան Քրդերը, որոնք Հայութիւնից դարձել էին, ուխտի էին գնում:

Զմշկածագի քրդական գիւղերի շատ բնակիչներ մասնակցում էին Հայոց հետ Վարդավառի, Զատիկի տօներին: Ինչ որ նշանակում է, թէ թէեւ իսլամացած, բայց հայութեան հետ իրենց բոլոր կապերը չէին խզել:

Ակնայ եւ Զմշկածագի մէջտեղը գտնըւում էր Ս. Թորոս կոչուող գիւղախումբը, որ բռնի իսլամացուել էր 18–րդ դարում: Պատմւում է, որ տեղի է ունեցել սոսկալի կոտորած, որին զոհ են գնացել հարիւրաւոր Հայեր, աւերուել են գիւղեր եւ բնակչութեան մեծ մասը բըտիպուել է իսլամութիւնը ընդունել (Հ. Գասպարեան): Ս. Թորոսի բոլոր գիւղերի անունները հայկական էին, դեռ թաղերի, տների, այգիների անունները հայկական էին, ինչպէս Թորոսըն էվի (տունը), Մինասըն բաղի (այգին), Թորոսըն թարլասը (արտը) եւն.: Նրանք երկար ժամանակ պահել էին հ ա յ կ ա կ ա ն սովորութիւններն ու նիստ կացը: Նրանց դ ի մ ա գ ծ ե ր ը հայկական էին: Նրանցից շատերը խոստովանում էին, որ իրենց պապերը Հայեր են եղել:

Ս. Թորոսի այս իսլամացած Քրդերը Հայերի հետ յաճախում էին աւերած ուխտատեղիները: Այս շուրջ 20 իսլամացած գիւղերը բոլորն էլ պահել էին իրենց հայկական անունները, ինչպէս Կծու, Խնձոր, Դոնիկ, Վանկուկ, Վարդենիք, Վանք, Գոմսար, Պարաձոր, Ագբակ, Հաստեսի եւայլն:

Ըստ Հ. Գասպարեանի, 1760–ական թուերին, Սուլթան Մուստաֆա Գ. հրաման է արձակել ենիչէրիներին եւ բոլոր իսլամներին՝ ոչ մի բանի առաջ կանգ չառնել քրիստոնեաներին իսլամացնելու համար եւայդ ժամանակ է տեղի ունեցել Ս. Թորոսի գիւղերի բռնի տաճկացումը:

Խատիշար գիւղի Քրդերը ասում էին. «Մեր պապերը հայ են եղել, անոր համար մենք կը պաշտենք ձեր սրբութիւնները, որոնք մեր օճախն են»: Նրանք կիսաքանդ մատուռի հանդիպելիս, ծնրադիր երկրպագում եւ աղօթում էին (Հ. Գասպարեան): Գերմրցիք գիւղի բնակիչները կըրօնափոխ եղած Հայեր էին, գիւղում կային հայերէն արձանագրութեամբ տապանաքարեր: Վարդենիք Թրքաբնակ գիւղը ունէր նոյնպէս հայերէն տապանաքարեր: Եօնճալուխ Թրքաբնակ գիւղը ունէր եկեղեցիի եւ գերեզմանատան աւերակներ: Օրչէխ (քրդաբնակ) ունէր եկեղեցիի աւերակներ եւ հայերէն տապանաքարեր: Սեղնակ եւ Շնկախ հայկական գիւղերի բնակիչները, որոնք իսլամացել էին, ունէին ուխտատեղիների աւերակներ, եւայլն: Այս բոլոր իսլամացող գիւղերի բնակիչները մեծ յարգանք էին տածում հայկական սրբավայրերի նկատմամբ:

Ուլու խալա Թրքաբնակ գիւղի բնակիչները չիկահեր եւ կապուտաչուի էին, ինչ որ մատնում է, որ Թրքական ծագում չունէին (Հ. Գասպարեան): Երգեղան (Երգեհան) քրդաբնակ գիւղը ունէր մի լքուած եկեղեցի: Պաշ Վարդենիքում կար մի կիսաւեր եկեղեցի, գիւղը արդէն տաճկցեր էր, ունէր նաեւ գերեզմանատուն հայկական արձանագրութիւններով: Որոշ գիւղերում այս տաճկցողների մօտ խօսակցութեան մէջ պահուել էին հայկական բառեր, ինչպէս կլպոր, կամբրտի եւայլն: Թուրքերը դեռ մեր օրերին (1900) Ս. Թորոսի գիւղերին աղաւաղուած ձեւով ասում էին Սիպթորոս քէօյլէրի, Պապասոր քէօյլէրի: Յիշատակւում է 1600 թուերին գրչագրուած մի աւետարան Ռոպա Թրքաբնակ գիւղում: Գիւղի մօտ եղել է մի վանք (Հ. Գասպարեան):

(Շար. 24)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ՊՈՒՔ – ՊԷԼ – ԷՌԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ (Յառաջ). – Պուք – Պէլ – էռ գիւղաքաղաք մըն է որ կը գտնուի Մարսէյլէն ոչ շատ հեռու դէպի Էքս – Անփրովանսի ուղղութեամբ: Մերձակայ է հայաշատ Կարտան – Պիվէռի: Մասնաւոր հմայք մը չունի, եթէ ոչ իր մաքուր օդը (Պէլ – էռ) եւ իր ընդարձակ տարածութիւնները որոնք բաժնելով ծախու հողամասերու առիթ տրուեցաւ մեծ քաղաքներէն խոյս տուողներուն գնել հողամասեր եւ բարձրացնել գեղեցիկ անձնական տուներ, ընդարձակ պարտէզներով: Այսպէսով գիւղը հարստացաւ նոր բնակիչներով: Այդ բնակիչներուն մէջ նաեւ հայ ընտանիքներ որոնք ձգելով Մարսէյլը յատկապէս, տարուէ տարի բազմապատկուեցան: Քսան տարի առաջ մէկ – երկու տուն էին, այսօր՝ վաթսունէ աւելի ընտանիք կ՚ապրին Պուք – Պէլ – էռ:

×

Այս տարուան ընթացքին կազմակերպուելով հիմը դրին «Պուք – Պէլ – էռի Հայ Մշակութային Միութեան», նպատակ ունենալով հայկական մթնոլորտ, կեանք ստեղծել հայկ. դաստիարակութիւն ապահովել երիտասարդներուն, հայկ. լեզուն եւ մշակոյթը ծանօթացնել անոնց: Միութեան Վարչական կազմն է՝ Ալպէռ Մանուկեան՝ նախագահ, Վարդեվառ Կամպէրեան՝ փոխ – նախագահ, Ռեմոն Կարապետեան՝ քարտուղար, Մօրիս Տէլիկզարեան՝ գանձապահ, Մարսէլ Փէլիճեան, Փօլէթ Էզկիւլեան եւ Նատիա Զօրեան խորհրդականներ: Պատուոյ նախագահն է՝ Սահակ Զօրեան:

Միութեան անդրանիկ ձեռնարկը՝ Հացկերոյթ, տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 25-ին: Շուրջ չորս հարիւր հոգի, շատերը եկած մերձակայ շրջաններէ, ծայրէ ծայր լեցուցին քաղաքապետարանի տրամադրած սրահը: Մթնոլորտը եղաւ խանդավառ, հայկական նուագով, պարերով, երգերով ու ձեռնարկը տեւեց մինչեւ վաղ առաւօտ: Բացման խօսքը ըրաւ Ալպէռ Մանուկեան, իսկ Վարդեվառ Կամպէրեան պարզեց Միութեան նպատակը եւ կոչ ըրաւ տեղացիներուն միշտ կենդանի պահել ընտանեկան յարկերէն ներս հայ լեզուն, հայ խօսքը, անպակաս ընելով հայ գիրքն ու հայ թերթը մեր երդիքներուն տակ որոնք ազգապահպանման կարեւորագոյն ազդակներ են: Քաղաքապետը եւս՝ Կալլիէ, ներկայ էր ու յայտնեց իր համակրութիւնը:

Միութիւնը այժմ որպէս շօշափելի գործունէութիւն հաստատած է փոքրիկներուն համար միօրեայ հայերէնի դասընթացքներ Չորեքշաբթի օրերը, կը հետեւին տասնհինգ աշակերտ – աշակերտուհիներ: Ծրագիր կայ նաեւ հաստատել չափահասներու համար հայերէնի դասեր:

×

Նորաստեղծ միութիւն մը որուն անդամներուն կը մաղթենք յարատեւութիւն, հաւատք եւ կամք, յաջողութեամբ պսակելու համար միութեան նպատակը կազմող ծրագիրները: Ասոր համար հացկերոյթէն յետոյ, որ կրնայ ըլլալ թեթեւս բացման յարմար ձեռնարկ մը, կը սպասենք մշակութային լուրջ ձեռնարկներու, իրապէս հայկական ներկայութիւն մը ըլլալու համար Պուք – Պէլ – էռէն ներս:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» հանդիսասրահին մէջ, Հոկտ. 19-ին, տեղի ունեցած է Թարգմանչաց տօնը, կազմակերպութեամբ Լիբանանի հայ ազգային վարժարաններու Ուսուցչաց Միութեան: Ներկայ եղած են քիչ թիւով հանդիսականներ, մասնաւորաբար բացակայ եղած են ուսուցիչները: Բացումը կատարած է Գրիգոր Աչըգեան շեշտելով թէ «Հայ լեզուն կը նահանջէ այսօր, որովհետեւ կը պակսին հաւատքն ու համոզումը գործին նկատմամբ եւ իմաստակներ կ՚ողողեն հայ դպրութեան եւ գիրի հրապարակը»: Բանախօսած է Սիմոն Սիմոնեան, որ աշխարհագրական ու պատմական տուեալներէ մեկնելով բնութագրած է Ե. դարու մթնոլորտը եւ վեր առած հայկական տառերու գիւտին դերը մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Շնորհալի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի: Փակման իր խօսքին մէջ Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, անդրադառնալէ ետք Թարգմանչաց սերունդին արժէքին ու դերին, այսպէս արտայայտուած է քիչ թիւով հանդիսականներու ներկայ ըլլալուն համար. «Ո՞ւր են մեր ուսուցիչները, ո՞ւր ենք մենք: Երբ օտար երկիրներու մէջ յարգանքով կը տօնեն հայ մատենագիրներու եւ Թարգմանիչներու յիշատակը, ո՞ւր ենք մենք: Քանի մը ուսուցիչ միայն յարգէ Մաշտոցը, առաջին ուսուցիչը, մեր մշակոյթին ստեղծիչը: Մեր մշակոյթով մենք եղած ենք «երէկ», բայց այս ընթացքով չենք կրնար ըլլալ «վաղը»:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի «Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ, Հոկտ. 4-ին, նշուած է «Երիտասարդականի Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. – Ք. Ե. Մ.ի (Քանատայի Երիտասարդաց Միութիւն) «Լեւոն Շանթ» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է ընկ. Լեւոն Արապեան: Խօսք առած են Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ ընկ. Յակոբ Տէր – Խաչատուրեան եւ Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէի կողմէ ընկ. Վրէժ – Արմէն Արթինեան: Ապա, 19 պատանիներ, ընկ. Հրաչ Գարայեանի կնքահայրութեամբ, իրենց երդումը կատարելով անցած են Հ. Յ. Դ. – Ք. Ե. Մ.ի շարքերը: Հանդիսութիւնը շարունակուած է խրախճանքով, որու ընթացքին եղած են նուէրներ ղրկուելու համար Հրայր Մաքս Գիլինճեանի պաշտպան յանձնախումբին:

×

ԺԻՋԱՅԻ (Եուկոսլավիա) Վանքին մէջ, Սեպտ. 20 – 25-ին, գումարուած է Խորհրդակցական ժողով մը Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի «Առաքելութիւն եւ Աւետարանչութիւն» բաժանմունքի կազմակերպութեամբ եւ Սերպիոյ Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ հրաւէրով որպէս նիւթ ունենալով՝ «Քրիստոնէական հաւատքի ուսուցումն ու քարոզութիւնը այսօր»: Ժողովին մասնակցած են 19 Ուղղափառ Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, Ե. Հ. Խ.ի կողմէ հրաւիրուած դասախօսներ եւ հիւրեր Կաթողիկէ եւ Բողոքական Եկեղեցիներէ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ներկայացուցած են Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան (Լիբանանահայոց առաջնորդ) եւ Խաժակ Վրդ. Յակոբեան: «Աւետարանի քարոզութիւնը եւ անոր առընչուող պաշտամունքի, լեզուական եւ մշակութային միջավայրի հարցեր» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն մը տուած է Արամ Եպիսկ.:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Հոկտ. 15ին պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Լիբանանի մօտ պապական նուիրակ Քարլօ Ֆուռնօ Եպիսկոպոսին: Մէկ ժամուան հանդիպումին ընթացիկ խօսակցութիւնները կեդրոնացած են միջ – եկեղեցական հարցերու եւ Լիբանանի ներկայ կացութեան վրայ: Արամ Եպիսկ. շեշտելէ ետք Լիբանանի Հայութեան վճռակամութիւնը՝ շարունակելու իր դրական չէզոքութիւնը, լիբանանեան տագնապին նկատմամբ, մաղթած է որ Վատիկանը աւելի ազդու դերակատարութիւն ունենայ լիբանանեան տագնապի լուծման աշխատանքներուն մէջ: Պապական նուիրակը, գնահատելէ ետք Լիբանանի Հայութեան կեցուածքը, յայտնած է, թէ ինք միշտ պատրաստ է գործակցելու Հայութեան հետ, ի խնդիր Լիբանանի խաղաղութեան, միութեան եւ համայնքներու գոյակցութեան:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Գալուստեան ազգային վարժարանին մէջ, Հոկտ. 12-ին, տեղի ունեցած է Հայ Մշակոյթին նուիրուած հանդիսութիւն մը, ներկայութեամբ Թեմին առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեանի: Բացումը կատարած է վարժարանին տնօրէնը՝ Նշան Վարդեան, անդրադառնալով հայկական վարժարանի դերին հայապահպանման աշխատանքներու մէջ: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն եւ մրցանակաբաշխումէն ետք խօսք առած են Արթօ Պըլքաննեան եւ Կայծ Կոկանեան թելադրելով Թարգմանիչներէն մեզի ժառանգ ձգուած մշակութային գանձին տէր կենալ եւ ջանալ աւելի հարստացնել զայն: Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդը շեշտը դրած է Թարգմանչաց վաստակին վրայ:

×

Յաջորդ առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Յովսէփ Վրդ. Մամուր: Զաւէն Արք. քարոզով մը նախ անդրադարձած է մեր Ոսկեդարը կերտող Թարգմանչաց սերունդի գործին, ապա ոգեկոչած է Վերժին Զագըճեանի յիշատակը, որուն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Ի դէպ, յիշենք, որ ողբացեալի յիշատակին 50 հազար եգիպտական ոսկիի հիմնադրամ մը հաստատուած է, որուն եկամուտը տարին երկու անգամ կը բաժնուի եգիպտահայ գաղութի ազգային վարժարաններու հայերէնի ուսուցիչներուն: Յաւարտ եկեղեցական արարողութեանց, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, ուր խօսք առած են Զաւէն Արք., Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Բիւզանդ Բրուտեան եւ Կայծ Կոկանեան, վեր առնելով Թարգմանչաց դերը մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

տխեղծ ու բոպիկ մանկութեանս դեղնած ու վեհերոտ վայրկեանները ետ դարձած էին. այրուբենի առաջին դասիս մտացման վիշտը կսկիծի մը խայթովն արթնցած՝ անհուն տենչանքի մը փոխուած էր կուրծքիս տակ. ու եթէ Մեծ Վարդապետին ստուերագիծ ձեռքը տեսնէի գէթ՝ ոսկի տառերով մագաղաթի մը վրայ, կամ աննման Քահանայապետին գոհար գիրերով զարդարուած լանջապանակ տախտակը գէթ տեսնէի, առաջին ու անգիտակից շարժումս պիտի ըլլար անգամ մըն ալ ծնրադրել ու Թախանձագին խնդրել իրմէ.

– Աղուոր Ա. Բ. Գ.էդ դաս մը տուր ինծի:

ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Արմաշ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Շէն աշխատանքի մէջ էր նաեւ «ժանտարմ ծեծող» Սոման, դէրուկ, կարմիր ու ճերմակ պտպղուն երեսներով, շէկ մազերով ու կապոյտ աչքերով: Անոր արծաթէ ձայնն ալ ամէն տեղ էր: Սոման բեռներ կը շալկէր ու կ՚օգնէր ամենուն:

– Սաքօ, սայլի մը վրայ տեղ ըրէք, էս իմ ամուսինը հիւանդ է, չի կրնար քալել, – կ՚ըսէր ան՝ մինչ ամուսինը տղու մը պէս կեցած կը հազար:

– Հէլպէթ, հէլպէթ, – կը պատասխանէր Սաքօն եւ սակայն պատանիի մը պէս կը կարմրէր դէմքը:

Սաքօն այդպէս էր, այդպէս: 20 տարի չակէ չիտակ կնոջ երեսին նայած ու խօսած չէր: Սոմայի համարձակ ձայնը, բաց աչքերը իր դէմքը աւելի կարմրցուցած էին: Ֆէտայիի իր աւանդութիւններն ունի, մանաւանդ Սաքօն այդ աւանդութիւններու վրայ հսկող խստակրօն ֆէտայիներէն էր:

Պատանիները առաջին անգամ անոր Տորք Անգեղի նման ահաւոր կերպարանքէն կը քաշուէին, չէին մօտենար: Շատ չանցած՝ անոնք Սաքոյի ամենամօտ բարեկամները դարձան:

– Սաքօ, էդ խոշոր պղինձը առնե՞մ:

– Սաքօ, էս խոնջան էնտեղ տեղաւորէ՛. ողորմած հոգի ամուսինիս չինած միակ յիշատակն է, – կը խօսէր պառաւ մը:

– Սաքօ, մեր տան հաւի թառը քակեցէ՛, լերան վրայ հաւերն ո՞ւր պիտի թառին:

– Սաքօ, էդ լերան վրայ օձ կա՞յ:

Տեսնես պատանի մը կը մօտենար Սաքոյին.

– Սաքօ, Մըկրը ինձ զարկաւ:

– Ո՞վ:

– Մըկրը:

– Կանչէ էստեղ:

– Հիմա դուն ալ Մըկրին զարկ, ա՛յ, էդպէս:

Գեղին շուներն իսկ Սաքոյի շարուխը հոտուըտալով բարեկամ դարձան, թէեւ առաջին անգամ սկսած էին հաչել անոր խիստ, Գաբրէլ հրեշտակապետի այլանդակ կերպարանքին վրայ:

Առանձին սայլին մէջ դրուած էին եկեղեցական անօթները՝ սկիհ, շամատան, քշոցներ, մեծ վարագոյրը, խաչելութեան հսկայ բանուածքով, փայտէ, արծաթէ ծանր խաչեր, բուրվառ, խնկաման, Աստուածամօր նկարը կապոյտ սաւանով – բիւզանդական մատռաններու նման սեւ խոշոր աչքերով, երկար թարթիչներով:

Գեղի քահանան նոյնիսկ չէր մոռցած առնել Ս. Սարգիսի նկարը, որ եկեղեցիի շինուած օրէն ի վեր կը մնար մկրտութեան աւազանին վերեւ: Նկարը խոշոր էր ու կոթնցուցած էր սայլի ճաղերուն: Ս. Սարգիս հեծած էր շատ լայն ու դէզ գաւակով ձիու մը վրայ: Ձին ունէր բարակ գլուխ, մանաւանդ շատ բարակ էին քթին ոսկորները, որոնց վրայ բացուած էին լայն ու խոշոր փնձածակեր, գիժ ու մեծ աչքեր: Ս. Սարգիս ձիուն ետեւ առած էր տիկնիկի նման փոքրիկ աղջիկ մը: Նկարը խունկի ծուխով սեւցած էր: Քահանան սայլին վրայ էր առանց խափլաղի, հին քարերու վրայ փորուած քանդակի նման:

– Է՛ս սայլին վրայ, էս սայլին վրայ, – ձայն կուտար Ջրաղացպան Նաւօն՝ ջրաղացքի խոշոր բանալին իր գօտին խըրած:

Գիւղացիք բոլորն ալ կ՚օգնէին իրարու: Իրարու հետ քէն ունեցողները առիթով մը կը հաշտուէին:

Այդ օր հաշտուեցան սանահայր Մարկոսն ու Ջուլհակ Մուսեխը, որոնք ամբողջ երեք տարի իրարու հետ չէին խօսեր իրենց տանիքներէն անցնող անձրեւի ջուրին համար: Սանահայր Մարկոս նոյնիսկ իր եփեննոսի պէս սեւ գոմէշին վրայ բեռցուցած էր Ջուլհակ Մուսեխի կէս գործուած սադրանճ կտաւը՝ կարմիր, կապոյտ ու ճերմակ առէջներով:

– Դէհ, հերիք է, հերի՛ք, Կիրոս, թող սայլերը շարժին, ժամանակ շատ չկայ, ձայն ձգեց Սաքօն:

(Շար. 102)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Սիւզի Ղազարեան, ժիրայր եւ Խաչիկ Մումճեան, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Էզիկեան, Տէր եւ Տիկին Գաբուճեան, Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան եւ զաւակները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

Տիկին ԱՂԱՒՆԻ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, 273, Պուլվառ Վոլթէռ, Փարիզ, Նոյ. 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Նոյ. 7, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յովհաննէս Վանլեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թուռնիքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պլուզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Վանլըեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՆԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Նոյ. 9, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

Այրի Տիկին Սօղոն Ասլանեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 9-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԹՈՐՈՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, եւ՝

ՎԱՀԱՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շրջանի բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրէ բաժակի մը շուրջ Հրայր Գիլնեան հարցին մասին խօսակցելու, Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 15ին, Շաւիլի Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

———×———

IMPORTANT!

La Croix Bleue de Chaville invite tous les Arméniens de la région à venir

DIALOGUER

SUR L'AFFAIRE KILNDJIAN

Un verre d'amitié sera offert le Dimanche, 16 Novembre, à 15 h., dans la Salle de l'Eglise Arménienne de Chaville, 4, Rue des Trois Champtiers.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հոգեհանգիստ կատարել կու տայ մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյ. 16ին, Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ.-Մըկըրտիչ Եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին, Միչակոյթի Տան մէջ՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին

Շաբաթ, Նոյ. 15, ժամը 21էն սկսեալ. Փալէ-տը-լա-Ֆուարի մէջ (Վալանս)

մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» Նուագախումբին եւ «Սարտարապատ» Պարախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

La Cappadoce

⁂

MENUS DE REVEILLON

NOEL A 300 F. (T.T.C.)	ST. SYLVESTRE A 350 F. (T.T.C.)
* SAUMON FUME	* SAUMON FUME
* CAVIAR	* CAVIAR
* CREVETTES Mayonnaise	* Demi Langouse Mayonnaise
* MOULES à la Broche	* Moules Farcies
* Sauce TARATOR	* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)
* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)	* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).
* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)	* VIN à volonté
* BUCHE DE NOEL au Cointreau	* Gateau Forêt Noire.
* VIN à volonté	* CHAMPAGNE
* CHAMPAGNE	

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPAODCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

U. G. A. - ARDZIV - MARSEILLE

GRANDE NUITÉE ANNUELLE

SAMEDI, 8 NOV. DE 22 h. A L'AUBE
Dans les Salons de l'ALHAMBRA (Bd. Chave).
avec
PAUL AKIAN vedette de la chanson
orchestres:
GUY ICARD et DAVID JOHN
Avec la participation de l'Enseunle Folklorique Musical Arménien:
GAROD

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Կիրակոսեան եւ Հօրտէքեան ընտանիքներուն, իրենց մօր եւ խնամիին՝ Տիկին Կիրակոսեանի մահուան առթիւ:

MANUEL

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*
Vendredi, 7 Novembre, de 18.30 à 20 h.

Ugab - Jeunes Ouvertures

vous convie à une dédicace des disques de
MANUEL
et à un Vin d'Honneur

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բարեսէր, տարեց հայրենակից մը, գընահատելով Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին գործունէութիւնը, իբրեւ քաջալերանք անոր դպրոցին եւ բարենըպատակ ձեռնարկներուն, կը նուիրէ՝ 10.000 Ֆ.: Այս առթիւ, մասնաճիւղս՝ մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նորայր Երամեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ՝ Այրի Տիկին Վարդան Աւետիսեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Վարժարանին, 200 Ֆ. Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի Վարչութիւնը իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ Շաբաթ, Նոյեմբեր 8, ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը (295, Ռիւ, Պուլառ): Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլ, Հայ Կաթողիկէ
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ
Եկեղեցւոյ

ԲԱՑՄԱՆ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
Կարդինալ ՌՈԺԷ ԷՋԷԿԱՐԱՅ-ի
(Մարսէյլի Արք.-ին)
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
(Ժողովրդապետ Մասէյլի եւ շրջանի Հայ-Կաթողիկէ համայնքին)
պատիւն ունի հրաւիրելու բոլոր հայ հաւատացեալները ժողովրդապետական նոր եկեղեցւոյ՝
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅԻ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ
Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
(Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ էքզարք)
Կիրակի, Նոյ. 16, առաւօտեան ժամը 10.30ին՝
26, Ռիւ Սիպիէ, 13001-Մարսէյլ
Հեռ. (91) 48.19.60

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

———×———

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE

GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, Boulevard Gouvion Saint — Cyr, 75017 — PARIS

Animé par:
* *ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.*
* *PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.*

et, pour son Premier Passage à Paris
MANUEL
Chanteur Arménien Internationelement Connu.
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48
— NAVASSARTIAN 985.36.53
— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

DU 22 NOVEMBRE AU 5 DÉCEMBRE
(DEPART GARANTI)

———×———

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
8
SAMEDI
8 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.772 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.772

ԱՇԽԱՐՀԻ ՉՈՐՍ ԿՈՂՄԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Նոյ. 6-ի ժընեւի ժուռնալ տը ժընեւը եւ Թրիպիւն տը ժընեւը կարճ անդրադարձում մը կ՚ունենային Արդարութեան Պալատին դէմ գործուած եղեռնափորձին մասին : Ընդհ. դատախազը՝ Ռէյմոն Ֆէօքս, ամբաստանութեան ատեանին ունկնդրութեան սկիզբը յայտարարութիւն մը ըրած է, պայթումին մասին եւ չեշտած. — «Մեն շատ քիչ բան գիտենք այս եղեռնափորձին մասին, բայց երախտապարտ ենք որ ուրիշ վիրաւոր չկայ քան այն թեթեւօրէն գլուխէն վիրաւորուած կինը, որու արագ ապաքինում կը մաղթենք : Իսկական հրաշք մըն է երբ գիտենք թէ տարին 200 հազար հոգի կը մտնէ Պալատը : Բայց կենսական հարց մը կայ, այն է որ եղեռնափորձին յաջորդ օրն իսկ, դատաւոր, պաշտօնատար, փաստաբան եւ լրագրող ներկայ էին եւ իրենց պաշտօնին գլուխը : Հո՛ս, ոչ ոք կ՚ազդուի սպառնալիքներէ կամ ահաբեկչութենէ : Աշխատանքը կը շարունակուի առանց ալեկոծութեան եւ բրտութեան, արդարութեան խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ» :

Ժուռնալ տը Ժընեւ հրատարակելէ զատ վերոյիշեալ յայտարարութիւնը, կ՚անդրադառնայ բացուած քննութեան ճշդելու համար թէ պայթուցիկներու վերաբերող օրէնքները Համադաշնակցութեան ձեռնհասութեան կը վերաբերին եւ նման հարց մը դատելու համար՝ ժընեւ պէտք ունի դաշնակցային հանրային Նախարարութեան մէկ պատուիրակութեան : Ներկայիս նախարարութիւնը նախնական փրնտռտուքներու ձեռնարկած է եւ ինք է նաեւ որ քննութիւն կը կատարէ Պօ – Սիթ պանդոկին մէջ պատահածին վրայ (ռումբ մը պայթած էր, Հոկտ. 3-ին, լիբանահայ երիտասարդի մը ձեռքին մէջ) : Բայց երկու հարցերն ալ ժընեւի ընդհ. դատախազին պիտի յանձնուին, ընդհ. դատախազը արդէն քննութիւն մը բացած է, քանի եթէ պատուիրակութիւն մը անհրաժեշտ է դատելու համար, անհրաժեշտ չէ քննութիւն տանելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ»Ի ԿՈՉԸ

Նոյ. 5-ի Լէ գ՚ԷՔօ օրաթերթը եւ Նոյ. 6-ի Լիպերասիոնը արձագանգ կը հանդիսանային Երեւանի «Կոմունիստ Արմենիի» մէկ կոչին, ուղղուած սահմանագլուխներու մօտ ապրող խորհրդային քաղաքացիներուն որոնց աչալրջութեան հրաւէր կ՚ըլլայ, որպէսզի ձերբակալեն անոնք, որոնք կը փորձուին ապօրինի կերպով հեռանալ երկրէն :

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԻԿԸՆ պաշտօնի գլուխ անցնելէ առաջ իսկ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Լոս – Անճըլըս : Զվարանեցաւ «ահաբեկչութեան մարմին» որակելէ ՊԱԿ-ը (Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) : Խորհ. Միութեան հետ բանակցութիւններու ակնարկելով, ըսած է թէ կարելի չէ միայն զէնքի ապազինումի մասին խօսիլ եւ մոռնալ Խորհ. Միութեան յարձակողական քաղաքականութիւնը :

ԼԻԲԻՈՅ բանակը Չատ մտած է եւ ամբողջովին իր հակակշռին տակ առած է երկրին հիւսիսը :

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ գիները հսկայ յաւելումներ կրած են, Փարիզ, վերջին քանի մը օրերու ընթացքին եւ ցուրտը միայն չի կրնար ոչ բացատրել, ոչ ալ արդարացնել եղածը : Կաղամբի գիները 78 առ հարիւր, պրասը՝ 118% համեմատութեամբ սղած են եւ Սպառողներու Դաշնակցային Միութիւնը (Իւ – էֆ – Սէ) պոյքոթի հրաւէր կը կարդայ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏ. 31 – ՆՈՅ. 3)

ԿԵԱՆՔԸ ՆՈՐ ՀԱՃԸՆԻ ՄԷՋ

Տաւրոս լեռներում վառուեց,
խորովուեց
Արծիւների բոյն Հաճընը հերոս,
Անիւնից նրա փիւնիկը ծնուեց՝
Նոր Հաճընը մեր կրկնակի հերոս...

Նոր Հաճընի վերածնունդը խորհրդանշող յաղթանակի այս երգը ամէն տարի, Հոկտ. 15-ին, կը հնչէ նահատակ Հաճընցիներու յիշատակը յաւերժացնող յուշարձան – կոթողի կամարներուն տակ : Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս տօնական տրամադրութեամբ հաւաքուած են անոնք եւ ծաղկեպսակ դրած յուշարձանին : Ճառեր արտասանած են. երբ հնչած է հերոսական փառերգը, ներկաները դարձեալ յիշած են Տաւրոսեան լեռներու կուրծքին մէջ բացած իր նեղ հունով հոսող Զաթախ գետը, անոր ափին ծուարած կիլիկիոյ Հաճըն հնամեայ քաղաքը, ուր խաղաղ կեանք մը կ՚ապրէին 30 հազար բնակիչները :

Վաթսուն տարի առաջ քեմալականները հրդեհեցին եւ աւերակի վերածեցին այդ խաղաղ ոստանը : Փրկուեցան ընդամէնը 400 Հաճընցիներ, որոնք ապաստան գտան օտար ափերը : Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք 450 Հաճընցիներ ներգաղթեցին հայրենիք, ուր հիմնեցին իրենց ոստանը՝ Նոր Հաճըն : Ներկայիս աւանը ունի իր վարդագոյն կառոյցները, գեղեցիկ տուներ, արդիւնաբերական հանգոյց, մշակոյթի օճախներ : Մինչ 1958-ին աւանի բնակչութեան թիւը չէր անցներ 300 հոգի, ներկայիս միայն այդքան ուսուցիչներ կան՝ որոնք կը դասաւանդեն վեց միջնակարգ, երաժշտական եւ նկարչական դպրոցներու մէջ : Նոր Հաճընի մէջ տարեկան 300 ծնունդ եւ 110 ամուսնութիւն կ՚արձանագրուի : Ներկայիս աւանը ունի 8 հազար բնակչութիւն, որուն տասը տոկոսը ունի բարձրագոյն կրթութիւն : Կան առեւտուրի եւ սննդեղէնի 14 կեդրոններ, հիւանդանոց, դարմանատուն, 5 գրադարան, հոյակապ մըշակոյթի տուն, որուն թատերախումբը արժանացած է ժողովրդական կոչումի :

1958-ին Նոր Հաճընի մէջ սկսած է արուեստագիտական ճշգրիտ քարերու գործատան շինարարութիւնը : Աւանի առաջին հիմնադիրներէն մէկուն՝ գործատան տնօրէն Աշոտ Յարութիւնեանի աշխատանքը կը պահպանուի ձեռնարկութեան եւ աւանի կեանքին մէջ տեղի ունեցած իւրաքանչիւր դէպք արձանագրած պատմական ալպոմը : 1959-ին գործատունը կը հաշուէր 217 բանուոր, իսկ ներկայիս անոնց թիւը կ՚անցնի 3700-ը : 1960-ին ձեռնարկութիւնը տուաւ իր առաջին արտադրութիւնը՝ 68 հազար ռուբլի գումարով, ներկայիս, ամէն տարի Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներն ու անոր սահմաններէն դուրս կը ղրկուին 80 տեսակ հաստոցներ, արուեստագիտական ճշգրիտ քարեր, զարդաքարեր ու բարդ սարքաւորումներ՝ շուրջ 20 միլիոն ռուբլի արտադրութիւն : Պետական առաջադրանքներու յաջող կատարման համար գործատունը արժանացած է «Պատուոյ Նշան» շքանշանին :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

Տարեկան երկու միլիոն հոգի կ՚այցելէ Հայաստանի թանգարանները : Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէ եւ արտասահմանէն այցելուներ կը ծանօթանան հայ ժողովուրդի բազմադարեան պատմութեան, անոր ինքնատիպ մշակոյթի արժէքներուն եւ աւանդութիւններուն : Հայաստանի մէջ թանգարանները վերելք ապրած են վերջին տասնամեակներուն, հնագիտական պեղումներու եւ գիտական արշաւներու շնորհիւ : Մշակոյթի այդ օճախները հարստացած են նոր գտնուած հետաքրքրական իրերով, գրական եւ կերպարուեստի յուշարձաններով, ազգագրական նիւթերով, փաստագրերով : Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը բանին տարբեր տեսակի 60 թանգարաններ, որոնց մէջ կը պահուին եւ կը ցուցադրուին մէկ միլիոն նմոյշներ : Ասկէ զատ, կան 200-է աւելի դպրոցական, արտադրական հիմնարկներու եւ այլ թանգարաններ : Մեծ աշխատանք կը տարուի նիւթական եւ իմացական արժէքներու մշակման, հետազօտման եւ ծանօթացման ուղղութեամբ : Հայաստանի պատմութեան, ազգագրութեան, յեղափոխութեան, Եղիշէ Չարենց գրականութեան եւ արուեստի, ինչպէս նաեւ այլ թանգարաններու ֆոնտերու հիման վրայ ստեղծուած են տասնեակ արժէքաւոր աշխատութիւններ եւ մենագրութիւններ. մասնագէտներու ձեռքով կորուստէ փրկուած են գեղարուեստական ստեղծագործութեան բազմաթիւ յուշարձաններ, ինչպէս նաեւ իրենց վերածնունդը ապրած են ժողովրդական արհեստները :

×

ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԱԳՐԻՆ ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Սովետսկի Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչականը լոյս ընծայած է Մկրտիչ Սարգսեանի «Սերժանտ Կարօն» գիրքը, ուր տեղ գտած են հեղինակին այն վիպակներն ու պատմուածքները, որոնց հերոսներու երիտասարդութիւնը զուգադիպած է Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն :

ՏԽՐՈՒՆԻ.—

ԼԵՒՈՆ ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ առաւօտ, թերթը մամուլի յանձնելու պահուն, իմացանք թէ Նոյ. 6-էն 7 լուսնալիք գիշերը, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Լեւոն Զօրմիսեան :

×

Ողբացեալը ծնած էր Պրուսա, 1896-ին, շրջանաւարտ էր Պոլսոյ Կեդրոնականէն : Հրապարակագիր, ճառախօս, հանրային գործիչ, Լեւոն Զօրմիսեան շրջան մը եղած է նաեւ անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ : Այդ շրջանին աշխատակցած է «Յառաջ»ի : Հեղինակն է նաեւ բազմաթիւ հատորներու նուիրուած ազգ. հարցերու, Ֆրանսահայութեան պատմութեան եւլն : Հրատարակած է նաեւ թերթեր, վերջինը՝ «Կարծիք» : Լեւոն Զօրմիսեան, կը պատկանէր մտաւորական այն սերունդին, որ իր դերը խաղաց գաղութներու ազգ. կեանքին մէջ :

×

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ :

Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

Ժան Քեհայեանի ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ

Ինչպէս կը սպասուէր համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն, դռնփակ նիստի մը ընթացքին, Նոյ. 6-ին, վաւերացուց Պուշ – Տիւ – Ռոնի դաշնակցային կոմիտէին արտաքսման վճիռը Ժան Քեհայեանի դէմ :

Ծանօթ է որ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը չի հանդուրժեր արտայայտութեան կամ տեսակէտի որեւէ ազատութիւն շարքերուն մէջ, հակառակ այդ մասին տրուած բոլոր «հաւաստիքներուն» Ժորժ Մառշէի եւ ղեկավար իր ընկերներուն կողմէ :

«Կարմիր Պրոլետարին Փողոց»էն ետք, որ առարկայական ձեւով եւ ամենայն անկեղծութեամբ կը նկարագրէր Խորհ. Միութեան ամէնօրեայ ապրուած կեանքը, Ժան Քեհայեան այս օրերս հրապարակ հանեց նոր հատոր մը՝ «Պիոդըրի թապուրէն», որու մէջ կը հրաւիրէ նաեւ շարքայինները չքուէարկել Ժորժ Մառշէի համար : Ուրբաթ օրուան մամուլը կ՚անդրադառնայ արտաքսման այս վաւերացումին, մինչ Քօթիտիէն տը Փարի գրութիւն մը հրատարակած է Ժան Քէհայեանէ, որու խորագիրն է՝ «Գուլագի Պահապանները մեր մէջն են» : Այդ գրութեան մէջ, Քեհայեան խիստ ոճով կը ձաղկէ այն բռնատիրական վարչակարգը, որ կը գործադրուի յանուն Լենինեան ըմբռնումներու եւ համայնավարութեան : Չի վարանիր գրելէ ի մէջ այլոց. – «Եթէ Լենինի յեղափոխութիւնը շատ բան չյաջողեցաւ գաղափարներու եւ տնտեսութեան ճակատին վրայ, յաղթանակեց սակայն մէկ մարզի մէջ՝ մինչեւ ծայրը երթալ, ամէնուն աչքին առջեւ, հաստատումին մէջ բռնատիրութեան մեծագոյն տարրալուծարանին, որ երբեք իրագործուած ըլլայ ցամաքամասի չափանիշով» : Բառերը չի ծամեր նաեւ երբ կ՚ուզէ որ արիկայէն աւելի զօրաւոր բառ մը հնարուի որակելու համար համայնավար այն մտաւորականները, որոնք յանուն իշխանութեան կատաղի փափաքին, համակերպած են սուտ խօսելու իրենց նմաններուն : Եզրակացութեան մէջ, կը յիշէ թէ Վարշաւայի մէջ կը պատմեն, որ առաջին դաշնակահարը, որ ոտքի կը նըւագէր Շոփէնն էր : Վասնզի յոգնած ատենը, դաշնակին վրայէն կը նայէր, թէ հորիզոնին վրայ Ռուսերը կ՚երեւին...

×

«Պզտիկ պատմութեան» համար յիշենք թէ 1967 Յունուար 26-ին, ի յուշ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան տասնամեակին, Ժան Քեհայեան, երիտասարդ լրագրող, Մարսէյլի Լը Փրովանսալ ընկերվարական օրաթերթին մէջ, կ՚ոգեկոչէր մեր խմբագրին կեանքն ու գործը, ամփոփ տողերու մէջ : Գրութիւնը, ֆրանսերէն, արտատպած ենք ատենին («Յառաջ», 1967 Փետր. 4) :

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը՝ լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Նոյեմբերի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ՓԱՐՈՍԸ՝
ԵՐԲ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ Է ՆԱՒՈՒՆ – Խաչիկ Թէօլէօլեան
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ – Զարեհ Մութաֆեան
ՍՊԱՍԵԼՈՎ ԿՈՏՈՅԻՆ – Յակոբ Փափազեան

Fonds A.R.A.M

ՊՆԱԿԱԼԻԶՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Վարուելակերպեր կան, որոնք հոգեբանութիւն մը կամ ընկերութիւն մը կրնան բնորոշել: Ծանօթ է: Այս մօտեցումը բացարձակ վերլուծական արժէք չունի անշուշտ: Կրնայ սակայն օգնել՝ ըմբռնելու որոշ կացութիւններ: Առաջարկութիւնը կարելի է նաեւ շրջել եւ ըսել. տուեալ հոգեբանութեան մը կամ ընկերութեան մը կը համապատասխանեն որոշ վարուելակերպեր: Մեկին է:

Որո՞նք են այն վարուելակերպերը, որ սփիւռքահայ ընկերութիւն մը (կամ ընկերութիւններ) կը բնորոշեն: Կա՞յ արդեօք վարուելակերպերու ստորոգելի մը (կամ ստորոգելիներ), որուն կարելի է հանդիպիլ սփիւռքի տարածքին՝ ներկայացուցչական բաւականաչափ յաճախակիութեամբ: Հաւանաբար այո:

Այս այոն՝ գիտական ոչ մէկ հիմք ունի: Պարզ է. չկան ընկերաբանական ուսումնասիրութիւններ: Այոն արդիւնք է ենթակայական փորձառութեան մը՝ սփիւռքահայ փորձառութիւն մը, որուն երկու եզրերն են գաղութային կեանք եւ սփիւռքահայ թերթերու ընթերցում:

Այս ենթակայութիւնը զիս կը մղէ մտածելու, որ եթէ կան որոշ թիւով վարուելակերպեր, որոնք բնորոշիչ եւ ներկայացուցչական հանգամանք ունին սփիւռքի տարածքին, ապա պնակալէզութիւնը անպայման մաս կը կազմէ այդ խումբին:

×

«Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»ին մէջ, Էդ. Աղայեան սահմանում մը կ'առաջարկէ «պնակալէզութիւն» բառին, որ ինծի պակասաւոր կը թուի: «Մէկի բարեհաճակամութեան շնորհներին արժանանալու համար նրան ստրկամտօրէն շողոքորթող» կը կոչէ պնակալէզը՝ Աղայեան: Իր այս բացատրութեամբ կը հասկցուի անշուշտ, որ պնակալէզութեան ենթարկուող անձը բարեհաճակամ մէկն է, որ զոհ կ'երթայ ստրկամիտ շողոքորթութեան:

Աղայեանի սահմանումին կը պակսի տրամախոհական եզրը: Այնքան ատեն, որ պնակալէզութիւնը մասնակի երեւոյթ է, ինքն իր մէջ վերջացած, խորհրդահայ լեզուագէտին բացատրութիւնը բաւական է: Բայց երբ պնակալէզութիւնը կը հասնի համակարգի մը աստիճանին՝ ինքն իրմով ապրող ու զարգացող, եւ կը դառնայ հիմերէն մին ընկերային կառոյցի մը, միակողմանի մօտեցումը չի բաւեր: Հարկ է ամբողջցնել այն զոյգը, որ շարժումն ու զարգացումը կարելի կը դարձնէ իր ներքին տրամախոհութեամբ:

Այդ զոյգը՝ բարերար - պնակալէզ զոյգն է: Անոր տրամախոհութիւնն է, որ պնակալէզութիւնը համակարգ - վարուելակերպի մակարդակին հասցուցած է սփիւռքի մէջ: Ու այդ՝ որովհետեւ զոյգի առաջին տարրը՝ բարերարը, դադրած է Աղայեանի սահմանած «բարեհաճակամ» անձը ըլլալէ, ու դարձած է ներգործական մասնակիցը հոլովոյթի մը, որ իրեն կուտայ տեղ ու օրինակարգային ճանաչողութիւն՝ սփիւռքահայ իշխանութեան կառոյցէն ներս: Այսպէսով «բարերարը» ստրկամիտ շողոքորթութեան մը զոհը չէ, այլ գիտակից մասնակիցը պնակալէզութեան խաղին: «Բարերարը» ուժի կեդրոն մըն է:

Բացառութիւններ կան անշուշտ, գիտենք: Բարեբախտաբար կան: Ու անոնց գոյութեան փաստը՝ իրենց լռութիւնն է: Քանզի չակերտաւոր «բարերարները»՝ լռութիւնը չեն սիրեր:

×

Այս բոլորը վերացականութիւններ կրնային նկատուիլ ու իբր այդ՝ անվնաս խաղեր, եթէ դարձած չըլլային բաղկացուցիչ տարրերը սփիւռքահայ դաստիարակչական փիլիսոփայութեան մը: Այդ փիլիսոփայութեամբ սերունդներ կը պատրաստուին այսօր սփիւռքահայ դպրոցներէ ներս ու մամուլ մը ամբողջ կը սնանի: Անոր գործած աւերները, որ մարդիկ միամտօրէն կամ չարամտօրէն «բարիք» կը կոչեն, քաղաքական մնայուն աղէտի մը աստիճանին հասած են: Խօսինք օրինակներով:

Մերօրեայ ամենամեծ բարերարներէն մէկուն անունով սփիւռքի մէջ կան դպրոցներ, մշակութային թէ մարզական կեդրոններ, հիմնադրամներ, գրական մրցանակներ ... եւայլն, եւայլն: Անոր երկրպագուներու ցանկը սահման չի ճանչնար Սփիւռքի մէջ: Տասը տարի առաջ, հազիւ խօսեցաւ հրաժարելու մասին իր բարեգործ պաշտօնէն՝ ահագին վլվուկ փրթաւ չորս դին: Վեց ամիս պէտք եղաւ ու «Պայքար» օրաթերթի սա ազերսագիրը.

«Անկասկած հարիւր հազարաւորների, նոյնիսկ միլիոնների աղաղակին արձագանգը հանդիսացած կ'ըլլանք գոչելով՝

– Ո՛չ պարոն Մանուկեան, պէտք չէ հրաժարիք, պէտք չէ հրաժարիք, պէտք չէ որբացնէք Բարեգործականը, պէտք չէ որբացնէք հազարումէկ դառն որբութիւն տեսած Սփիւռքահայութիւնը: Ո՛չ, պարոն Մանուկեան», (1) որպէսզի ան ընդունի ետ առնել իր որոշումը՝ «ցկեանս նախագահ» մնալու պայմանաւ:

Առկէ ի վեր, օր չանցնիր, որ անոր գովքը չհիւսուի Սփիւռքի ամբողջ տարածքին: Քանի մը ամիս առաջ՝ Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթը առաջին էջի վրայ օրե՛ր տրամադրեց (2) իր ընթերցողներուն ներկայացնելու համար յիսնամեայ պատմութիւնը այս «գթառատ քաղցրութեամբ» (3) օժտուած անձին հիմնած մետաղագործական ընկերութեան «Մասքօ»ին: Ու որպէս խոկումի նիւթ հաւանաբար, յօդուածի սկիզբը՝ զատէն անկիւնի մը մէջ տրուած էր խնդրոյ առարկայ գործարանատէրէն առնուած սա մէջբերումը. «Եթէ չես կրնար յաճախորդներուդ տալ աւելի լաւ արժէք մը եւ աւելի լաւ ապրանք մը, մի՛ ծախեր ապրանքդ»: Ըստ երեւոյթին, նոյն փիլիսոփայութեամբ ալ բարեգործութիւն կը կատարուի ու սերունդներ կը պատրաստուին:

Արդ՝ ինչպէ՞ս սերունդ դաստիարակել երբ Վարուժանի, Սիամանթոյի, Շահնուրի, Կոմիտասի տեղ ... տոլարի անուն կուտանք մեր դպրոցներուն ու մշակութային կեդրոններուն: Ի՞նչ կը սպասուի սերունդէ մը, սերունդներէ՛, որոնց կը սորվեցուի, որ այս ժողովուրդին համար տոլար դիզելը աւելի յարգելի է, քան մշակոյթ, արուեստ, սրբութիւն ... ու ամէն ինչ, ամէն ինչ, քանի նոյնիսկ քահանաներ կը հաշուէ այս տոլարը իր երկրպագուներու ցանկին վրայ:

Այո՛, պաշտամունքի վերջնագոյն նրգործութիւնը (վերջինին մասին հաւանաբար կանխահաս է խօսիլ) ... Վարդան քահանայ Տիւլկէրեան անունը կրող անձէ մը կուգայ, որ վերջերս՝ Լոս Անճըլըսի մէջ լոյս տեսնող «Նոր Սերունդ» թերթի առաջին էջը ամբողջ լեցուցած է քերթուածով մը՝ ձօնուած «Բարձրունքներու վրայ փառաշուք (...) վեհանիստ կոթողի մը նման» կանգնած այս «ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՅ»ուն (4): Կարմիր մելանով տպուած այս ձօնին կողքին, բազմած է սեւ - ճերմակ լուսանկարը մերօրեայ բարերարին, որուն հասցէին այս «քահանան» կ'ուղղէ ասոր նման խօսքեր.

«Դուն, Բարեհոգի Բարերար, պիտի չկրնայիր թառիլ
Անհպելի բարձունքները անստուեր բարեսրտութեան,
Եթէ չշահաւորէիր հոգիդ այն երկնաշնորհ բարութեամբ,
Զոր խաչին վրայ ցոլացուց Գողգոթայի Դատապարտեալը
Դուն (...) անստգիւտ տիպարն ես՝
Սիրոյ հզօր մատուցումներու,
Որ երկիրը բարոյապէս նուաճելէ ետք,
Նոյնպէս նուաճեցիր երկինքը իր աննուազ գանձերով:
Դուն նախընտրեցիր փառքը տեսնել
Ոչ թէ պռոստ պատիւներու,
Կամ փաղաքշական ցոյցերու ժխորին մէջ,
Այլ անդուլ զոհողութիւններով սրբագործուած
Աննահանջ նուիրաբերումներու մէջ:
Դուն բոլոր Հայերուն համար
ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՅՆ ես (...)
Դուն մեր դարուն բարեսրտութեան խորհրդանիշն ես»...
Ու տակաւի՜ն, տակաւի՜ն...

×

Լա՛ւ է, որ խայտառակութիւնը մարդ չի սպաններ: Եթէ ոչ «հազարումէկ դառն որբութիւն տեսած Սփիւռքահայութիւնը» քանիցս տակաւին որբացած պիտի ըլլար:

Բայց ամենամեծ խայտառակութիւններն իսկ՝ չափ ու սահման ունին: Ցեխեանս խայտառակութիւն՝ շա՛տ է այս ժողովուրդին համար: Ի՞նչ ընելու է, ի՞նչ տեսակի ազերսագիր գրելու է այս մէկուն վերջ տալու համար...

Բայց հարցը այլ է անշուշտ: Երբ «բարերարութիւն» ու պնակալէզութիւն այս մակարդակի կը հասնին՝ կը դառնան քաղաքական հարց: Ոչ մէկ նմանութեան եզր կայ այլեւս հոս, լուռ ու անանուն բարեգործութեան հետ:

Թողունք՝ որ Սփիւռքը մտահոգուի իր զաւակներուն դաստիարակութեամբ: Արժանապատուութեան նշոյլ մ'անգամ աւելի կ'արժէ՝ քան «Մասքօ»ի 600 միլիոն տոլարի գնահատուող բաժնեթուղթերը:

Այս ժողովուրդին արժանապատուութիւնը ծախու չէ: Պէտք չունի ան կազմակերպութիւններու, միութիւններու ու այլ պէս - պէս մարմիններու, որոնք «ազգային գործ» ըսելով քծնանք կը հասկնան: Պէտք չունի «բարերարներու» որոնք տոլարով թմբկահար կը գնեն: Փերեզակութիւնը իմաստութեան հետ շփոթելով՝ մարդիկ կը փորձեն համոզել մեզ, թէ «հարցը քանի մը անոյշ խօսքով ազգին լուման ապահովելու մէջ կը կայանայ»:

Հարցը այդ չէ՛, պարոնայք: Լոս Անճըլըսի «Նոր Սերունդ»ի խմբագրութիւնը աւելի «անկեղծ» է (կամ միամիտ) երբ կը գրէ. «Իւրաքանչիւր հայարիւն արարած չի կրող անհուն հպարտանքով չպաշտել՝ այս ձեռներէց, ազնիւ ու նուիրեալ մեծ Հայն»: Ահա՛ թէ ինչո՞ւմն է խնդիրը, թէ ո՞ւր հասած է հարցը: Homo erectus-ներու չափ իսկ իմաստութիւն չունեցող արարածներ՝ այս ժողովուրդին նոր «ոսկեայ հորթեր» կ'առաջարկեն, որպէս «պաշտամունքի» առարկայ:

Հին կտակարանը չկարդացած մարդիկ անգամ գիտեն, թէ ուր կը հասնի ժողովուրդ մը՝ երբ իր ինքնութիւնը ծախած՝ կը ծնրի հորթերու առջեւ, ըլլան անոնք ոսկեայ թէ ակնոցաւոր:

(1) .— «Պայքար» 1970, Դեկ. 30

(2) .— «Արեւ», Յուլիս – Օգոստոս 1980, Գահիրէ:

(3 եւ 4) .— «Նոր Սերունդ», Ե. տարի, թիւ 1, Լոս Անճըլըս:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ինչպէս շատ գաւառներում, Թուրքերը Զմշկածագում էլ չափից դուրս ծանր հարկեր էին դնում Հայերի վրայ, եւ չկարողացող վճարողներին ստիպում էին իսլամութիւնը ընդունել: Մերժողներին ամբողջ ունեցուածքն էին գրաւում կամ էլ սպաննում (Հ. Գասպարեան): Ջալալիների ըմբոստութեան տարիներին էլ (1600 թ.) Զմշկածագում իսլամացումի դէպքեր պատահել են փրկելու համար իրենց կեանքը:

20. ԽԱՐԲԵՐԴ ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Խարբերդը պատմական Հայաստանի կարեւոր քաղաքներից մէկը եղել է, Ծոփաց աշխարհի Հանձիտ գաւառի կենտրոնում: Հայկական իշխանութիւնից յետոյ, թէեւ զանազան տիրապետութեանց տակ գտնուել է, բայց միշտ պահել է իր հայկական դիմագիծը: 1515 թուին Օսմանցի Թուրքերը գրաւել են քաղաքը, որից յետոյ խառն բնակչութիւն ունեցել է, երկար ժամանակ պահելով իր հայ մեծամասնութիւնը: Թուրքերի տիրապետութեան շրջանին ինչպէս ամենուրեք, փորձեր են եղել Հայերին բռնի իսլամացնելու, բայց աննշան յաջողութիւն են միայն ունեցել:

Ըստ բնաշխարհիկ բառարանի, Խարբերդն ունէր 360 գիւղեր, որոնցից 65-ը հայաբնակ էին (1900-ական թուերին): Հայ գիւղերի անունները մեծ մասամբ հայկական էին, ինչպէս Մոքենիկ, Դատեմ, Կարմրի, Թլկատին, Եղէգի, Բագմաշէն, Կայսրիկ եւլն: Սոյն 65 գիւղերից 15-ը զուտ հայաբնակ էին, մնացեալ գիւղերը խառն: 16-րդ դարերից, երբ սկսուել է Հայերի սիստեմատիկ եւ զանգուածային բռնի իսլամացումը Փոքր Հայքում, Խարբերդի գիւղական հայ բնակչութիւնից եւս իսլամացումներ կատարուել են:

Շատ քուրդ գիւղեր կային, որ ժամանակին հայ եղած են, որոնք բռնութեան տակ իսլամանալով քրդացել են (Մ. Ծիզմէճեան): Այն քրդացած Հայերը դեռ պահում էին հայկական որոշ սովորութիւններ, ինչպէս խմորի վրայ խաչ նշել, աւերակ ուխտատեղիները ուխտի գնալ եւայլն: Քրդական շատ գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, խաչքարեր եւայլն (Ս. Ծոցիկեան): Քրդացած գիւղերի անուններից շատերը աղաւաղուած հայկական էին մնացել: Բնակիչների դիմագծերը աւելի հայատիպ էին, քան այլազգի: Քրդացած Հայերից շատերը իրանց աւելի մօտ էին զգում Հայերի, քան Թուրքերի: Շատերը իրենց հիւանդների փրկութեան համար աւերակ ուխտատեղիներ էին գնում եւ մատաղ անում: Հիւանդների վրայ հայ քահանայի միջոցով աւետարան կարդում էին:

×

Ձնգուշ աւանը Խարբերդի շրջանում հայ եւ քուրդ խառն բնակչութեամբ: Անցեալում եղել է զուտ հայաբնակ: Շրջանի քուրդ բնակիչների մի մասը Հայութիւնից դարձել էր բռնութեան դարերին, որպէսզի հանգիստ ապրեն: Այս աւանի քրդական գիւղերում եւս կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, խաչքարեր, եւայլն: Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ էլ Խարբերդի շրջանում բռնի իսլամացման դէպքեր տեղի ունեցել են:

21. ԲԱԼՈՒԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Բալու, Ծոփաց աշխարհի Բալահովիտ գաւառում, Խարբերդի հարաւային կողմում մի հայկական քաղաք է: Անցեալում Բալուն իր շրջականերով երկար դարեր հայահոծ եղել է հայ մեծամասնութիւնով բնակչութեամբ: Վերջին ժամանակներում ունէր խառն բնակչութիւն՝ Հայեր, Քրդեր եւ Թուրքեր: Գիւղական շրջաններում Քրդերը ճնշող մեծամասնութիւն էին կազմում:

Սելճուք Թուրքերը Բալուն գրաւել են 1123-ին: Աւելի ետք, 16-րդ դարում, Օսմանցի Թուրքերը կը տիրեն այդ կողմերին: Սկզբի դարերին Թուրքերը ամէն տեսակ բռնութիւն ի գործ կը դնեն Հայերին իսլամացնելու նպատակով, բայց շատ քիչ յաջողութիւն կ'ունենան:

(Շար. 25)

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏ

Մանազկերտ քաղաքը կը գտնուէր նոյն անունը կրող ներկայի գիւղին տեղը, Մանազկերտի ընդարձակ հարթութեան գրեթէ կեդրոնը, Արածանի (Արեւելեան Եփրատ) գետի միջին հոսանքին, անոր ձախ ափը։ Քաղաքի մօտէն կը հոսի Արածանիի ձախ կողմի Պատնոց կամ Մանազկերտի գետը։ Մանազկերտի շրջակայքը փռուած դաշտը պատած է հարթ, քանի մը չերտ կազմող՝ սեւ քարերով։ Ըստ աւանդութեան, հին ժամանակ հոնկէ տարած են (Վանայ լճի վրայով) Վանի եւ լճափնեայ քանի մը ուրիշ քաղաքներու շինարարութեան համար օգտագործուած սեւ քարերը, որոնց երկայնքը երբեմն կը հասնէր մինչեւ վեց մեթրի։

Մատենագրութեան մէջ Մանազկերտ քաղաքը երբեմն կոչուած է գիւղ կամ գիւղաքաղաք, իսկ երբեմն ալ՝ բերդաքաղաք։ Գոյութիւն ունի հայ ժողովուրդի պատմութեան հնագոյն ժամանակներէն։ Ուսումնասիրողներէն ոմանք կ'ենթադրեն, որ Մանազկերտը՝ ուրարտական առաջին թագաւոր Արամէի նոյն Արզաշկուն մայրաքաղաքն էր, որ հիմնադրուած էր Ն. Ք. 9-րդ դարու առաջին կէսին։ Անվիճելի է այն տեսակէտը, ըստ որուն Մանազկերտ անունը կապուած է ուրարտական Մենուա թագաւորի (Ն. Ք. 810 – 778) անունին եւ այդ թագաւորն ալ հիմնած է քաղաքը։ Հոն պահպանուած են Մենուա թագաւորի սեպագիր քանի մը արձանագրութիւնները, որոնք տեղ գտած են ուրարտական արձանագրութիւններու հաւաքածոներու մէջ։

Հայկական հնագոյն աւանդութեան համաձայն, Մանազկերտը իբրեւ թէ Ն. Ք. 2020-ին հիմնադրած է Հայկ Նահապետի որդին՝ Մանաւազ եւ իր անունով կոչած Մանաւազակերտ, որ յետագային աւելի կրճատուած ձեւով կոչուած է Մանազկերտ։ Աւանդութեան պատմական հիմքը այն է, որ ուրարտական պատմութեան այդ պահը կը դիտուի իբրեւ հայ ժողովուրդի աւանդական պատմութեան դրուագներէն մէկը։

Հայ Մատենագրութեան մէջ, սկիզբէն ի վեր Մանազկերտը, յիշատակուած է մեր պատմագիրներու երկերուն մէջ՝ (Փաւստոս Բիւզանդ, Խորենացի, Ստեփանոս Տարօնեցի, Լաստիվերտցի, Ուռհայեցի) եւ օտար հեղինակներու կողմէ (Յովհաննէս Սկիլիցէս)։

Մանազկերտը կը մտնէր Տուրուբերան աշխարհ»ի Ապահունեաց (ըստ ոմանց՝ Հարք) գաւառի մէջ եւ կը համարուէր վերջինիս կեդրոնը։ Հոն կը գտնուէր Մանաւազեան նախարարներու աթոռը։ Նոր ժամանակները Մանազկերտը Պիթլիսի նահանգի Պիթլիս գաւառի Մանազկերտի գաւառակի կեդրոնն էր։

Յովհաննէս Սկիլիցէս, (ԺԱ. դար) պատմագիրը կը հաղորդէ, որ Մանազկերտը ամէնէն ամուր եւ անառիկ քաղաքն էր ամբողջ Հայաստանի մէջ, որ իր ապրած ժամանակները քաղաքը ունեցած է սեւ քարէ կառուցուած եռաշարք, աշտարակաւոր պաշտպանութեան ամրակուռ պարիսպներ, որոնք ունեցած են հինգ դուռ։ Մանազկերտի բնակչութեան թիւը ԺԱ. դարու երկրորդ կէսին հաւանաբար հասած էր քանի մը տասնեակ հազարի։

Ուշադրութեան արժանի են Մանազկերտի քաղաքական պատմութեան հետեւեալ պահերը։ Տարօնի ընդարձակ իշխանութիւնը գրաւելէ երկու տարի ետք, 968-ին, բիւզանդական զօրքը կը նուաճէ Մանազկերտը։ 1000 թուականին Վասիլ Բ. կայսրը զայն կը շնորհէ Արծրունի իշխաններուն։ Քաղաքը սելճուկներու կողմէ առաջին անգամ յարձակման կ'ենթարկուի 1054ին։ Սելճուկ սուլթան Տուղրիլ մեծ բանակի գլուխ անցած ամէն կերպ կը փորձէ գրաւել Մանազկերտը, սակայն անոր գրոհները ապարդիւն կ'անցնին։ Քաղաքին զօրքն ու բնակիչները, իշխան Վասակ իշխանի գլխաւորութեամբ, յամառօրէն կը պաշտպանուին եւ մեծ զոհեր պատճառելով սելճուկեան բանակին, անոր կը ստիպեն նահանջել։

Սակայն Սելճուկներու այդ նահանջը ժամանակի բնոյթ ունէր։ Անոնք կը շարունակէին իրենց նուաճումները եւ հետզհետէ կը շարժէին դէպի արեւմուտք։ Հիւսիսային Հայաստանը գրաւելէ ետք, Սելճուկ Սուլթան Ալփ – Արսլան, Տուղրիլի որդին, նոր արշաւանք մը կը կազմակերպէ դէպի երկրի խորերը։ Այդ մասին լսելով, բիւզանդական կայսրը՝ Ռոմանոս Դիոգենէս, հարիւր հազարնոց մեծ բանակի գլուխ անցած կը շտապէ Ալփ – Արսլանի դէմ։ 1071 Օգոստ. 10-ին Մանազկերտի մօտ տեղի կ'ունենայ արիւնահեղ ճակատամարտ մը, որուն մէջ բիւզանդական հսկայ բանակը կը կրէ ճակատագրական պարտութիւն, ինքը՝ կայսրն ալ, գերի կ'իյնայ Սելճուկներու ձեռքը եւ ազատ կ'արձակուի միայն մեծ փրկագին վճարելէ ետք։ Ճակատամարտի ընթացքին կը քանդուի, սուրի կը մատնուի ու կը կողոպտուի բարգաւաճ Մանազկերտ քաղաքը։ Անկէ ետք Սելճուկները կայսրութենէն կը խլեն նաեւ Կարինը, Երզնկան, Փոքր Հայքը։

Մանազկերտի 1071-ի ճակատամարտով, փաստօրէն, քաղաքը կը սկսի շարունակ անկում ապրիլ եւ յետագայի կարգ մը կարճատեւ վերելքները գրեթէ էական նշանակութիւն չեն ունենար անոր վրայ, ան այլեւս չի կրնար հասնիլ իր նախկին փառքին։ Աւելին, ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն երբեմնի հարուստ քաղաքը կը վերածուի սովորական գիւղաքաղաքի, իսկ առաջին աշխարհամարտէն ետք՝ անշուք գիւղի։

Ինչպէս բնակչութեան քանակին նման, Մանազկերտի բնակչութեան թիւի մասին եւս արժանահաւատ տեղեկութիւններ չկան։ Ոմանց կարծիքով, քաղաքը հին ժամանակ ունեցած է 6000 տուն (այսինքն՝ մօտ 30 – 35 հազար բնակիչ), իսկ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, 1915-ին գիւղաքաղաքը ունեցած է 5000 բնակիչ, որուն մեծ մասը՝ Հայեր։

Նոր ժամանակներու Մանազկերտի բնակիչներու զբաղումները եղած են երկրագործութիւնը՝ յատկապէս հացահատիկներու մշակութիւնը, եւ մասամբ առեւտուրն ու արհեստները։

Մանազկերտի մէջ գումարուած են եկեղեցական երկու ժողովներ։ Անոնցմէ մէկը, իր բնոյթով հայ – ասորական համագումար ժողով էր, որ գումարուած է 726-ին, իսկ միւսը սովորական հայկական եկեղեցական ժողով էր, որ գումարուած է 719-ին Յովհան Օձնեցիի ղեկավարութեամբ։

Քաղաքի հին յուշարձանները համեմատաբար լաւ պահպանուած են։ Արեւելեան մասի հին միջնաբերդի պաշտպանութեան պարիսպները, աշտարակները, ինչպէս նաեւ միւս կոթողներու աւերակները եւս պահպանուած են։ Հին Մանազկերտը ամբողջովին կառուցուած էր տեղական սեւ քարէ։ Մասնաւորաբար լաւ վիճակի մէջ է միջնաբերդի ամէնէն մեծ աշտարակը, որ կառուցուած է ԺԱ. դարուն։

Քաղաքը ունէր երկու եկեղեցի, որոնցմէ մէկը երեք խորաններով Ս. Աստուածածինն էր, իսկ միւսը՝ Ս. Սարգիսը։ Մինչեւ Ա. Աշխարհամարտ, քաղաքին մէջ կար հայկական մէկ դպրոց։

Մանազկերտի մէջ ծնած է Դ. դարու կաթողիկոսներէն մէկը՝ Ներսէսին փոխարինած Շահակ Կաթողիկոս (373 – 377), որ կը կոչուէր Մանազկերտցի։

ԹԱԴԵՒՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԼԻՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) «Յուսաբեր» ակումբի Գարագաշեան սրահին մէջ, Հոկտ. 15-ին, տեղի ունեցած է ճաշ – ընդունելութիւն մը ի պատիւ նախկին եգիպտահայ եւ ներկայիս Լոս – Անճըլըս բնակող Պերճ Թօսունեանի, որ Եգիպտոս գացած էր հրաւէրովը պետական մարզական պատասխանատու մարմիններուն եւ Նախագահ Սատաթի ձեռամբ պարգեւատրուած «Մարզական շքանշան»ով։ Ընդունելութիւնը կազմակերպած են Հ. Մ. Ը. Մ. Արարատ ու «Յուսաբեր» ակումբը։ Դրուատանքի խօսքեր արտասանած են Տոքթ. Սուրէն Պայրամեան, Տոքթ. Գ. Մալումեան եւ Եգիպտոսի մարզական եւ երիտասարդական հարցերու փոխ – նախարար Եուսէֆ Ապու Օֆ։ Շնորհակալութիւն յայտնած է Պերճ Թօսունեան։ Հ. Մ. Ը. Մ. Արարատի վարչութեան ատենապետը՝ Վարուժան Գաղանճեան, յիշատակի արծաթեայ մետալներ յանձնած է Եուսէֆ Ապու Օֆին եւ Պերճ Թօսունեանին։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԽՍՏԱԿԵԱՑ ՎԱՐՔ

Չին բանակին երիտասարդ զինուորները, իրենց ուժերը պէտք չէ վատնեն կիներուն մօտ, նկատել տուած է Չին Երիտասարդութեան Թերթը։ Այս պատասխանը տուած է Լինկ Զիոնկ զինուորին, երբ այս վերջինը նամակով մը յայտնած է, թէ կը սիրէ եւ կը տեսակցի երիտասարդուհիի մը հետ։ «Բայց իմացայ, որ զինուորական կանոնագրութեամբ արգիլուած է մեզի ընկերակցուհիներ ունենալ մեր զօրանոցներուն մօտ»։

Պատկան մարմիններուն պատասխանը ունենալէ ետք թերթը ճշդած է. – ռազմիկներուն արտօնուած չէ, զինուորական իրենց ծառայութեան շրջանին, դունդին տեղափոխուած վայրին մէջ, սէրի մասին խօսիլ երիտասարդուհիներու հետ։ Արգիլուած է նոյնպէս, զօրացըրուումէն ետք տեղացի աղջիկներ տանիլ»։

Թերթը աւելցուցած է, թէ այս արգելքը չի վերաբերիր ապարէզով զինուորականներուն, պայմանով որ անիկա տեղի ունենայ իրենց բնակավայրին մէջ։

×

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի նուազագոյնը 860 հոգի մահապատիժի ենթարկուած են աշխարհի մէջ։ Էմնըսթի Ինթըրնէյշընըլի պատասխանատուներէն մէկն է, որ այս յայտարարութիւնը կատարած է վերջերս Քարաքասի մէջ։ Մոնտին հաղորդած վերոյիշեալ լուրին մէջ ճշդուած է, թէ մահապատիժի օրէնքը չէ ջնջուած 117 երկիրներու մէջ։ Վերջին հինգ տարիներուն մահապատիժի վճիռներ արձակուած եւ գործադրութեան դրուած են 60 երկիրներու մէջ։ Շատեր մահուան դատապարտուած են գողութեան, դրամաշորթութեան, շնութեան կամ ալ պերճանքի ամբաստանութեամբ։ Բազմաթիւ երկիրներու մէջ մահապատիժը իշխանութեան ձեռքին զէնք դարձած է՝ հրապարակէն չքացնելու համար քաղաքական ընդդիմադիրները։ Այս երեւոյթը տարածուած է։

×

ՍԵՌԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պրեմէն քաղաքը, Դաշնակցային Գերմանիա, երկու սեռերու հաւասարութեան սկզբունքը կիրարկութեան դրած է հեռաձայնի նոր տարեգիրքերուն մէջ։ Զուտտոյչ Ցայթունկ օրաթերթին համաձայն, քաղաքին հեռաձայնի նոր տարեգիրքին մէջ, ամուսնացած բոլոր կիներն ալ իրենց աղջկնութեան մականունով արձանագրուած են։ Առաջին անգամ ըլլալով հոն տեղ գտած են նաեւ ազատ կապով ընտանիք կազմած կամ հաւաքական ձեւի ընտանեկան միջավայր ստեղծած երկու սեռէ անձերուն անունները։ Չեն մատնանշուած միայն 18 տարեկանէն վար Պրեմցիները, ինչպէս նաեւ անոնք, որոնք չեն ուզած իրենց հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը հրապարակել։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱԶՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Գիւղացիները ճամբայ ինկան բեռներով, սայլերով, կենդանիներու օտարոտի բառաչներով ու սայլերուն ետեւ կապուած այծերով։

– Սաքօ, Սաքօ, էդ մեր Գեւոն տահա չէկաւ տունէն։

Սարխոշ Գեւոյի ծերացած հօրքերն էր խօսողը։

Սաքօն պատանի մը վազցուց Գեւոյի ետեւ, որ տունը չէր։ Պատանին երբ Մանան Ծուվարի տան քովէն կ'անցնէր, ներսէն լսեց Սարխոշ Գեւոյի երգին կտորտանքը։ Գեւոն առիթէն օգտուելով՝ մըտած էր Մանան Ծուվարին խցէնը։ Պոռաց, կանչեց՝ զինք մտիկ ընող չեղաւ։

Երկու կարաս խաս գինին՝ ետեւ ձգեցին ու գացին։

– Գացէք, գացէք, ես էստեղ կը մնամ, ո՞ւր թողում էս երկու կարաս լեցուն գինին, – Գեւոն կը պոռար մութին մէջէն, երբ պատանին ձայն տուաւ դըռնէն։

– Շուտ ըրէ, շուտ։

– Դէհ, լաւ, կուգամ, դուն գնա, գընա, – նորէն ձայն տուաւ մութէն միեւնոյն ատեն իր երգը շարունակելով.

Ով չշինեց քամկով տնիկ,
Չի քնեց մէջ անուշ քնիկ.
Պագնեմ, շինեմ քամկով տնիկ։

Պատանին վերադարձաւ կարաւանին միանալու։

Սարխոշ Գեւոն դուրս ելաւ դէպի փողոց։ Մի քանի քայլ հազիւ առած՝ նորէն երկու կարասներուն վերադարձաւ։ Մի քանի դոյլ եւս պարպեց ու ինկաւ ճամբայ։

Ճամբաներուն վրայ մութը ինկած էր արդէն։ Գեւոն իր ոտքերուն պէս երգն ալ իր լեզուին տակ փարտելով՝ սայլերու ձայնին կ'երթար, երբ կտուրին վրայ տեսաւ, մի – մինակ կեցած Խեւ Մանօն, աստղերուն ու հովերուն գաղտնիքն հասկցող խրտուիլակի մը պէս։ Անոր գլխուն մէջ Ջղջիկի թեւերով բան մը կը զարնուէր եւ ուղեղի կակուղութեան վըրայէն կարծես սարդ մը կ'անցնէր իր այլանդակ ճանկերով։ Ան ոչինչ կը յիշէր. կը յիշէր միայն, որ ժանտարմներէն մէկը եօթը կոճակ ունէր ու իրենց առաստաղին գերանները 12 են։

Խեւ Մանօն կարաւանին խառնուած չէր, որովհետեւ իր հօրեղբօր կինը նոր լաթերը իրեն տուած չէր հագնելու։ Ան կը կարծէր, որ գիւղացիները ուխտի կ'երթային։

– Հէ՛յ, Մանօ, էդ դո՞ւն ես։ Քարւանը գնաց, դուն ի՞նչ կեցեր ես։ Վար եկուր, հէ՛յ, ժանտարմները հիմա քեզ կ'իջնեն, – պոռաց Սարխոշ Գեւոն։

Սեւ Մանօն բաներ մը ըսաւ քթի ձայնով. Սարխոշ Գեւոն գրեթէ ոչինչ հասկըցաւ։

Ի հարկէ, Խեւ Մանոյի վիշտը հասկընալ Սարխոշ Գեւոյին տրուած չէր։

– Հէյ, քեզի կ'ըսեմ, չանորդի, – նորէն պոռաց Գեւոն ու բարկութենէն ծըռեցաւ, աղբանոցին վրայէն կակուղ բան բը վերցուց ու Մանոյին նետեց։

Խեւ Մանօն վերջապէս կտուրէն վար իջաւ, ու միասին ճամբայ ինկան։

Ուշ մնացողներէն էր նաեւ ըէնճպէր Յովակը։ Ան ալ գնացեր էր տունէն բահը առնելով։ Իր արտին մօտն պիտի անցնէին։ Կ'ուզէր արտին կաւառը շտկել, որ եթէ անձրեւ գայ, առուին ջուրը իր արտին մէջ իջնայ։

Գիւղացիները՝ սայլերով ու բեռներով երբ գիւղէն դուրս ելան, ճամբուն վրայ տեսան, որ 12 ձիաւորներ իրենց կը ըսպասէին։ Վարդաձորը պարպուելու ընթացքին 12 ձիաւորները Ջրաղացներու ճամբուն վրայ կեցած՝ գիւղն հսկած էին, մանաւանդ որ զինուորները այդ ճամբէն գիւղ պիտի իջնային։

Ձիաւորները կարաւանը իրենց մէջ առին ու դէպի լեռ շտկուեցան։ Ճամբուն վրայ, Զէրչի Կիրոս ձիաւորներէն մէկին հետ խօսքեր փոխանակեց։ Ցաւիտենական սոտուկը կռնակին զատուեցաւ կարաւանէն ու կամուրջին կողմը ծռեցաւ։

(Շար. 193)

Fonds A.R.A.M

Տիկին Անահիտ Զորմիսեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զորմիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Զորմիսեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ջանճուլեան, Թէյեան, Ֆաքիրեան, Թիրեաքեան, Պիպէրեան, Տրենցմարգարեան, Առաքելեան, Օհաննէսեան, Չէօրէքճեան, Թովմասեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԶՈՐՄԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 7-ին, սրտի տագնապի հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Նոյ. 10, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Քաշանի Քոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

25 Ռիւ Լավուազիէ, 94230 Քաշան:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

« COMBAT POUR LA DIASPORA »

Նոր պարբերականի թիւ 1ի եւ 4ի մէջ լոյս տեսած են երկու գրութիւններ Հայերու մասին. առաջինը՝

«LES ARMENIENS EXECUTES EN U. R. S. S.»

par Jacques Périgaud

միւսը՝

« ARMENITE MARGINALE ET LUTTES SOCIALES ARMENIENNES»

(Jacques Périgaud)

Հասցէ.–
«Combat Pour La Diaspora»
Ed. Syros
9, Rue Borramée — 75015 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, ողբացեալ Րաֆֆի Փափազեանի մահուան առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ իր ծնողքին, Տէր եւ Տիկին Շըմաւոն Փափազեանին, իր մեծ – հօր՝ Վարդան Պանտիկեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն: Այս առթիւ ստացուած են հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ հայկական դպրոցին համար.– Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեան 1000, Վարդան Պանտիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Աթոյեան 250, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Հոլոբիկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փաստըրմաճեան 200-ական, Գալուստ Ահարոնեան եւ ընտանիքը 200, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Շամիրեան, Տէր եւ Տիկին Քլոտ Չէքէմեան, Յարութիւն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Խայիկեան, Ֆէրտի Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Տօլապճեան ընտանիք, «Սոքոնոռ» ընկ. 100-ական, Վրոյր Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան, Ռուբէն Ասարլըղեան, Պետրոս Նազարեան 50-ական եւ 50 դպրոցին, Հայ Արենոյշներու կողմէ դպրոցին 100, Անդրանիկ Խլոյեան դըպրոցին 50 Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հոգեհանգիստ կատարել կու տայ մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյ. 16ին, կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հոլանտայէն՝ Պ. Նուպար Եսայեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան, Հայր Սերովբէ Ագըլեանի յիշատակին (ստանալ «Յառաջ») եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին Տիկին Մարթա Ոսկանեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի Վարչութիւնը իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ Շաբաթ, Նոյեմբեր 8, ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը (295, Ռիւ, Պուլաօ): Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյ. 15, ժամը 21էն սկսեալ.
Փալէ – տը – լա – Ֆուարի մէջ (Վալանս) մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» Նուագախումբին եւ «Սարտարապատ» Պարախումբին:
Հայկական ջերմ մթնոլորտ

ՆՈՒԷՐ

ԱՎԻՆՅՈՆ.– Տիկին Շնորհիկ Գոսմանեան, իր ամուսնոյն մեծ արկածէ մը ազատելուն ուրախ առիթով՝ կը նուիրէ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 100-ական ալ Ազքատախնամին եւ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»):

EREVAN restaurant

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՋԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՁԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝

ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Սէն – Լուի Թաղականութենէն՝ Վարդան Մուրատեանէ 100 Ֆ. Նարդուհի Տօնապետեանի եւ Գրիգոր Փիլիկեանի թաղման առթիւ, ընկ. Տիկին Ե. Վարժապետեանէ՝ 50 Ֆ., Տիկին Կիրակոսեանի թաղման առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շընորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Ետիքարտաշեան ընտանիքէն Եղիշէ Դաւիթեանի մահուան առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՅԱՏՈՒԿ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հայերէն Լեզուի յատուկ դասընթացքներ տեղի կ'ունենան ուսումնական 1980-1981 տարեշրջանին, մանուկներու եւ չափահասներու, ամէն մակարդակի համար:

Ա. Եռամսայի դասերը կը սկսին Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 18, ժամը 19ին, եւ Շաբաթ, Նոյ. 22, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Յակոբ Պօղոսեանի:

———×———

Cours Privés d'Arménien

Des Cours privés d'Arménien sont organisés durant l'année scolaire 1980 – 1981 et sont déstinés aux enfants et adultes de tous niveaux.

Les Cours du 1er trimestre débuteront le Mardi, 18 Nov. à 19 h. et le Samedi, 22 Nov. à 15 h.

Pour tous renseignements s'adresser à
HAGOP BOGHOSSIAN
5, Allée des Glycines
92260 — Fontenay - aux - Roses
Tél. 702. 52. 41 (le soir)

Մարսէյլ, Հայ Կաթողիկէ
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ
Եկեղեցւոյ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
Կարդինալ ՌՈԺԷ ԷՋԷԿԱՐԱՅ-ի
(Մարսէյլի Արք.ին)
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
(ժողովրդապետ Մասէյլի եւ շրջանի Հայ – Կաթողիկէ համայնքին)
պատիւն ունի հրաւիրելու բոլոր հայ հաւատացեալները ժողովրդապետական նոր եկեղեցւոյ՝
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅԻ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ
Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
(Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էքզարք)
Կիրակի, Նոյ. 16, առաւօտեան ժամը 10.30ին՝
26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ
Հեռ. (91) 48.19.60

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է Այրի Տիկին Օլիմփիա Գազանճեանէ 500 Ֆ.ի նպաստ դպրոցին, իր ամուսնոյն հոգեհանգիստին առթիւ:

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle

avec

HENRI TACHAN

———×———

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.
PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
9
DIMANCHE
9 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.773

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.773

ՓԱՐՈՍԸ՝

Ե՞ՐԲ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ Է ՆԱՒՈՐԻՆ

Վերջին կիսամեայի ընթացքին, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան պաշտօնական – օրինական մամուլի հաւատարիմ ընթերցողը, անպայման, կը նշմարէ որ ընկերավարականութեան նուիրուած յօդուածներու «կարկուտ»ին աւելցած է տեսութիւն – մտաւորականութիւն - մշակոյթ սուրբ երրորդութեան յատկացուող «ջրհեղեղ» մը:

Այս տողերը ստորագրողը, ինչպէս անկասկած «Յառաջ»ի բոլոր գրիչները, կը հրճուին նման մտաւորական յորդումով: Գրչակիցներուս անունով խօսելու իրաւունք չունիմ, եւ ուրեմն, անձապարեմ աւելցնել,– կը հրճուէի ես՝ գոնէ տարի մը կամ վեց ամիս առաջ, երբ սկսայ տեսութեան նուիրուած յօդուածներ տեսնել: Վերջապէս, ես ալ մէկն էի անոնցմէ, որոնք համոզուած էին, որ հայ միտքը տեսութենէն պէտք չէ անջատուի, ունայն գործնապաշտութեան մը անունով: Հաւատալով որ, տեսութեան դաշտին մէջ՝ մտաւորականներու պութանին շնորհիւ միայն կրնան բուսնիլ մեր մշակութային ու քաղաքական մտքի նոր ծիլերը, մի քանի սիրնակ ստորագրած էի տեսական հարցերու մասին, «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի էջերուն մէջ: Ու թէեւ, ըՍփիւռքեան մամուլը անապատ մըն է, ուր մտաւորականները ընդհանրապէս պարապ տեղ կը բարբառին. Ֆրանսան՝ նոյնքան խոպան ու երաշտահար չէ, որքան միւս գաղութները: Տեսութեան մասին, «Համերգ» մը լսուեցաւ այս էջերուն մէջ, վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին: Աւելի ճիշդ՝ «Բազմերգ» մը, հետաքրքրական՝ եթէ ոչ միշտ ներդաշնակ, ուր մեր խոպոտ ձայները եթէ համերաշխութիւն չգտան, երջանկութիւնը ունեցան հակաճառող լսելու:

Անուններու ցանկը, կարծեմ՝ անծանօթ չէ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն կամ ՒՔՈՄ-ի գործունէութեան հետեւողներուն,– Նշանեան, Պըլտեան, Թերզեան, Արմէն Խ., Սեդա Գարոյեան, երբեմն Վահէ Օշական ու Զ. Որբունի, եւայլն: Ինչպէս ըսի, այս գրչակիցներու անունով չեմ կրնար խօսիլ. սակայն, կրնամ վերահաստատել սա մէկ խօսքը,– երբ պաշտօնական Հ.Յ.Դ.ի օրինապահ օրգանները սկսան հրատարակել ու արտատպել տեսութեան նուիրուած շարք մը յօդուածներ՝ ուրախացայ: Ամէն մարդ եւ ամէն անձ՝ տեսական մտածումի պէտք ունի. սակայն, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, իբրեւ ամենակարեւոր կուսակցութիւնը հայ ժողովուրդին եւ ջահակիրը՝ անցեալի մը քաղաքական տեսութեան՝ ամէնէ՛ն աւելի պէտք ունի տեսական հարցերու վերարծարծումին:

Քննադատութիւններ ու գանգատներ կարելի է ունենալ՝ առաջին օրէն իսկ: Մամլոյ – դիւանական լեզուն, որ կը ծանրաբեռնէր տեսական յօդուածները, միշտ տանելի չէր, կամ, ոչ իսկ՝ մատչելի, հակառակ անոր, որ ժողովուրդին եւ անո՛ր մատչելիին փառաբանումը՝ Հ.Յ. Դաշնակցական սկզբունք մը եղած է անցեալին: Կրկնութիւնները շատ էին: Երբեմն այնպէս կը թուէր, որ ամէն մարդ նո՛յն Փրանսերէն դասագիրքը Սիմոն – Փօ – յէն տուն բերած, նո՛յն էջին դարձուցած «քիչ մը տարբեր» ձեւով թարգմանած էր: Բայց այս բոլորը հասկնալի ու ներելի էին: Լիբանանի արհաւիրքին մէջ հայ ժողովուրդի պատնէշ եղող Հ.Յ.Դ.ի տեսութիւնը՝ խոցելի էր, սակայն, պայմանները այնքա՛ն դառն էին, որ կարելի էր ըսել՝ «սպասենք, չխօսինք, չքննադատենք մեր ապահով ափերէն»: Քննադատութեան այս ինքնազսպումը՝ երբեմն անկարելի կը թուէր, եւ ես, գոնէ մէկ պոռթկում արտօնեցի ինքզինքիս, երբ Հ.Յ.Դ.ի գաղափարական գրաքննութեան խօսնակները անընդունելի հեղինակապաշտութեամբ պատգամեցին համայն Սփիւռքի իբր – թէ դասալիք մտաւորականութեան: (Տե՛ս « Սփիւռքահայ Մտաւորականութեան Հարցը », Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ, Յունիս 3, 1979):

Ուրեմն սպասեցինք: Լիբանանի անէծքը չվերացաւ եւ այսօր ամպերը մռայլ են նորէն Միջին Արեւելքի վրայ, թէ՛ Պէյրութի, թէ՛ Թեհրանի վերեւ: Իրաւունք չեմ զգար այդ շրջաններուն մէջ կատարուող ամէնօրեայ կարգադրութիւններուն ու գործնական աշխատանքներու մասին քննադատութիւն ընելու: Սկզբունքով կը հաւատամ, որ տեսութեան մը տեսական քննադատութիւնը՝ բացարձակ ազատութեան ոլորտին կը պատկանի. սակայն, գործնական, մանաւանդ՝ օրհասական գետնի վրայ տարբեր բնոյթ ունի հարցը: Օրինակ, առնենք՝ զինուոր մը: Պատերազմի ընթացքին իր պարտականութիւնն է հնազանդիլ, «յառա՛ջ» հրամանը երբ լսէ՝ գրոհել ու ի հարկին՝ մեռնիլ, այս է օրհասականին պահանջը, գործնական տեսանկիւնէ: Սակայն, այդ հասարակ զինուորը կրնայ կառչիլ տեսական իր հաւատքին, որ տրուած հրամանը սխալ քաքթիքային մտածումի արդիւնք էր: Իրաւո՛ւնք ունի հաւատալու, որ սպայակոյտը սխալ որոշումներու յանգած է,– եւ եթէ ողջ – առողջ վերադառնայ պատերազմէն, եւ կամ պատերազմը դառնայ տեւական, կէս–բնականոն վիճակ, իրաւունք մըն ալ ունի «տեսական հաշիւ» պահանջելու:

Այսօր, հայ մտքի տեսութեան պատնէշները Սփիւռքահայութիւնը Փաղանգաւորներու հրետանիին դէմ պաշտպանելու կոչուած չեն: Պուրճ Համուտի մէկ կարեւոր անկիւնն է տեսութեան դաշտին, որուն ընդահնուր տարածքը բոլոր ըՍփիւռքը կ՚ընդգրկէ, կը պարփակէ ըՍփիւռքահայութեան միտքը,– միտք մը՝ զոր կը տանջէ Լիբանանի հարցը, որ սակայն չի կրնար միայն այդ հարցով իփնոքիզէ (հմայեալ) մնալ: Մեզի կը մնայ ընել գործնական ինչ որ կրնանք (օրինակ՝ «Յառաջ»ի հանգանակութիւնները), սակայն՝ ո՛չ լռել: Տեսութեան դաշտին մէջ ոչ հրամանատար, ոչ ալ պատգամախօս կրնայ՝ մենաշնորհեալ եւ հեղինակաւոր դիրք ունենալ ինքնաբերաբար: Տեսութեան աշխարհին մէջ, հեղինակութեան միակ կռուանը՝ յստակ մտածելու եւ վճիտ անկեղծութեամբ գաղափարներ արտայայտելու փորձն է:Կուսակցութիւնը չէ կենսականը այս տարածքին մէջ, այլ՝ հաղորդ – ա – կցութիւնը: Մտքի կուսութիւնը չէ արժէքը, այլ՝ բեղուն յարաբերութեան մէջ մըտնելու կարողութիւնը:

Երբ կ՚ընդգծեմ «փորձ» բառը, կ՚ուզեմ շեշտել, որ տեսութիւնը անխուսափելիօրէն յարափոփոխ է. անոր աշխարհն ալ՝ լպրծուն պողոտաներ ու մայթեր ունի, ուր մարդիկ ոչ թէ յաւիտենական ճըշմարտութիւններ կամ մութը փարատող փարոսներ պէտք է յուսան գտնել, այլ՝ ճամբայ մը, որուն միակ առաքինութիւնն է մեզ տանիլ այսօրուան անելէն՝ վաղուան անելին: Հայ անձը ու հայ ժողովուրդը, իր կամքէն անկախ պատճառներով, շրջմոլիկ ճամբորդներու հաւաքականութիւն մըն է, որուն ճակատագիրն է թափառիլ՝ արդի պատմութեան լաբիւրինթոս ճամբաներուն վրայ:

Այդ ճամբան փնտռողներուն համար, տեսութիւնը՝ «մտքի լոյս» է, կամ՝ «կըրնայ ըլլալ», ինչպէս կ՚ըսէ վերջերս «Ազդակ Շաբաթօրեակ – Դրօշակ»ի մէկ խմբագրականը: Սակայն, ամէն լոյս փարոս չէ, մանաւա՛նդ ամէն տեսութիւն՝ փարոս չէ: Վերջերս, դժբախտաբար, Պէյրութէն դէպի Սփիւռք սփռուող փարոսեան ճառագայթները, մեզ (անդիտակցօրէն, անշուշտ) աւելի՛ աւազախըրումի կը հրաւիրեն, քան՝ ապահով նաւահանգիստի: Արդէն, անկարելի է այդ տեսական ապահովական տեսիլքը: ըՍփիւռքահայութեան համար, միա՛յն ժամանակաւոր ապաստաններ կան. ուղին երկա՛ր է, ու սալարկուած՝ լքուած տեսութիւններու ճերմկող կմախքներով:

Փորձեմ՝ բացատրել, թէ ո՞ւր եւ ինչո՞ւ վտանգ կը տեսնեմ:

×

Տեսութեան մասին մտածողն ու գրողը, ի՛նչ շրջանակի մէջ ալ գործէ, սակայն, մանաւանդ՝ եթէ Հայ է, ստիպուած է սկսիլ սա ընդհանուր եւ յաճախ մոռցուող հաստատումով,– «տեսութիւնը՝ երկինքէն իջած ճշմարտութիւն մը չէ, ու տեսական վէճ մը, անփոփոխելի, յաւիտենական ճշմարտութիւն մը հաստատելու փորձի պէտք չէ վերածուի: Անկասկած, կան տեսութիւններ՝ որոնք աւելի՛ հիմնական, համապարփակ ու բազմատենչ են, քան՝ ուրիշներ: Սակայն, տեսութիւնը՝ կրօնական ամբողջատիրական գաղափար չէ՛ եւ պէտք չէ՛ ըլլայ: Միածին չէ, եւ ոչ ալ՝ յաւիտենական»:

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹէՕԼէՕԼԵԱՆ

Ի՞նչ է, ուրեմն:

Պարզ է. տեսութիւնը՝ գիտակից մըտածումն է, որ կը փորձէ միտք – լեզու եւ աշխարհ – գործ կապերը սերտ պահել: Եւ, տեսութիւնը՝ եթէ լուրջ է, երբեք չի փորձեր մնալ զուտ անձնական, միածին տեսիլք, այլ՝ կը ձգտի մասնակցիլ «բազմերգ»ի, բազմաձայն խօսակցութեան: Կը փափաքի, ինքզինքը պարտադրել՝ խօսքի եւ գործի կրկնակ փորձադաշտերուն մէջ փորձուելով, եւ ոչ թէ՝ այս կամ այն կազմակերպութեան հեղինակութեան ապաւինելով:

Ի՞նչ հետեւանք ունին նման ընդհանուր բնորոշումներ:

Ա.– Նախ, տեսութեան այս սահմանումէն կը հետեւի, որ տեսութիւնը չի կրնար անկախ ըլլալ կեանքի գործնական պայմաններէն եւ հոլովոյթէն, անոր տնտեսական, թեքնիք ու քաղաքական իրավիճակէն: Ունինք մեր մէջ մտածողներ, որոնք փիլիսոփայական մտաւորութ մը կը նախընտրեն մշակել, ուր բառը միայն ուրիշ բառերու հետ կը խօսի, ոչ՝ ուրիշ անձերու եւ իրականութիւններու: Նման մարզանքներ օգտակար են սա իմաստով, որ մտածողին միտքն ու լեզուն կը մարզեն, բայց ի՞նչ օգուտ հաւաքականութեան մը՝ ունենալ մարզիկներ, որոնք միայն մենախօսութիւն ու մենամարզութիւն կը նախընտրեն: Կը մնան լուսանցքին վրայ: Իրենց ընտրութիւնն է այդ, ոչ գովելի, ոչ ալ պախարակելի, այլ պարզապէս՝ ցաւալի, եթէ ազգային մտահոգութիւններու տեսակէտէն նայինք անոնց:

Բ.– Այս առաջին սահմանումէն եւք կենսական է նոյնքա՛ն հաստատ շեշտելով ըսել,– տեսութիւնը կը մերժէ բըթամիտ մատերիալիզմ – նիւթապաշտութեան այն մօտեցումը, որ տեսութիւնը կը վերածէ գործնական իրավիճակի գերին ու խօսնակին: Ստալինի օրերուն, համայնավարութիւնը կը ճառէր այսպէս, ու մինչեւ այսօր ալ կան այսպէս արտայայտուողներ՝ ձախէն: Ամերիկայի մէջ, աջ – դրամատիրութեան խօսնակները ու անոնց պնակալէզները (շատերը՝ նոր հաբըստացած, պարարտ հայ պուրժուաներ) այսօր նոյն խօսքերը կը կրկնեն,– կարեւորը՝ դրամը կամ տնտեսականն է, կարեւորը՝ զէնքը կամ քաղաքական – զինուորական ուժն է, կարեւորը... ամէ՛ն ինչ է, բացի տեսական միտքէն: Այս լիրբ քաղքենիութեան ծառայողները, տեսութիւնը կը պատկերացնեն՝ իբրեւ գովաբանող եւ հլու – հնազանդ ազախինը «գործի »մարդոց,– հարուստները կամ հզօրները կը գործեն, իսկ տեսութեան կը մնայ արդարացնել անոնց ըրածը. տիրող դասակարգի մը կամ ընտրանիի մը շահերը պաշտպանել՝ հաստատելով որ խմբակի մը շահը՝ ամբողջ քաղաքականութեան մը շահն է: Այսինքն՝ տեսութեան կու տան համոզիչ ձեւով ստելու պարտականութիւնը:

Գ.– Տեսութեան բացարձակ անկախութիւնը եւ անոր ծառայական դիրքը հաւասարապէս մերժողին կը մնայ բնորոշել՝ թէ ի՞նչ է տեսութեան կիսանկախ բնոյթը, եւ ի՞նչի վրայ հիմնուած է ան: Գործ – Միտք բառերու բեւեռացումը մերժող ամէն անձ, պարտաւոր է բացատրել, թէ ի՞նչ են պայմանները՝ անոնց կիսանկախ գործակցութեան:

Տեսութիւնը, ինչպէս ըսի, բազմաթիւ մարդոց ու մտքերու խօսակցութեան արդիւնքն է,– ոչ միայն խօսակցութեան, այլ նաեւ՝ անցեալի հետ խորհրդակցութեան: Տեսութիւնը կիսանկախ է, որովհետեւ պատմական հորիզոններ ալ կը տեսնէ :Հաղորդակից է անցեալի ժամանակային տարածքին մէջ դեռ – յամեցող իմաստութեան: Միաժամանակ, ներկայի երկրագնդային մտածումներու ցանցին մաս կը կազմէ ,եւ կը մերժէ անոնցմէ խզուած զարգանալ: Բառին ու մտքին բնոյթը կ՚արտօնեն, որ տեսութիւնը աւելի շատ ու աւելի՛ հեռու տեսնէ, քան զուտ գործնական հորիզոններով գրաւուած միտքը :Այսպէս ըսել՝ գործնականը ըստորադասել չէ, այլ՝ պարզապէս հաստատել, որ բուն գործնականութիւնը... տեսութեան հետ զուգորդում մը կը պահանջէ, ամ՛էն ճիւղի մէջ:

Թող արտօնուի ինծի մատնանշել, որ ամերիկեան պիզնէսի ամէնէն յաջող հաստատութիւնները եղան անոնք, որոնք զուտ գործնականով սահմանափակուիլ մերժեցին: Զուտ գործնականին սեւեռող ընկերութիւն մը, կրնայ շինել եւ ծախել տարուէ – տարի աւելի՛ կատարելագործուած ու յաջող մեքենայ մը, որ երկար ատեն կրնայ այդ հաստատութեան արտօնել՝ շուկային տիրապետելու: Սակայն, շուկայի տեսութիւնը միայն կ՚արտօնէ գործի մարդուն տեսնել ՝որ բոլորովին նոր շուկաներ ՝բոլորովին տարբեր մեքենաներ պիտի պահանջեն...

Անշուշտ, գործնական – տնտեսական մարզի տեսութիւնը ունի իր անունը (տնտեսագիտութիւն) եւ իր քուրմերը: Սփիւռքահայութեան աւելի՛ բարդ ու պահանջկոտ գոյավիճակը... մեզի պէս «սիրող» տեսաբաններու մնացած է, հաս–

Fonds A.R.A.M

կրնալի պատճառներով: Կրնայ այդ վիճակը գոհացուցիչ չըլլալ, բայց ա՛յս է կացութիւնը: Ուրեմն՝ վերադառնանք տեսութեան – պատմութեան կապին:

Տեսութիւնը՝ պատմութիւնը կ'ուսումնասիրէ, հոն փնտռելու համար այն ուժականութիւնները, որոնք ձեւած – կազմած են անցեալը,– այդ անցեալը, որ փոխուած է, այդ անցեալը, որ անդարձ ու յաւէտ կորսուած է. այդ անցեալը՝ որուն կորուստէն մեզի մնացող միակ մխիթարանքը՝ փոփոխութեան անխուսափելիութիւնն է, նորի մը կարելիութեան հաստատումը: Իրատես տեսութիւնը «նորը անպայման լաւ պիտի ըլլայ» չըսեր, բայց՝ կը փորձէ բնորոշել նորի ուղղութեան զանազան կարելիութիւնները, եւ ներկայի մէջ ապրող առկախ ուժերը լծել գործի՝ որպէսզի իրականացուի նախընտրելի նորը: Կառլ Մարքսի տխտանական մեծութիւնը՝ ճիշդ ա՛յս կէտին մէջ իրականացաւ,– ստեղծեց՝ մեկնաբանութիւն կամ տեսութիւնը անցեալի, ու միաժամանակ փորձեց բացատրել ներկան ու մատնանշել ապագայի կարելիութիւնները: Եւ ահա, մէկուկէս դարէ ի վեր, պատմութիւնը փոխուած է իր այդ տեսութեան շնորհիւ, լաւ թէ վատ արդիւնքներով:

Տեսութեան կապը, անցեալին հետ՝ կ'երաշխաւորէ իր կխանկախութիւնը ներկայի եւ անմիջականի նեղ հորիզոնէն, սակայն, միաժամանակ՝ մեծ վտանգ մըն է ,տեսաբանին համար: Հ. Յ. Դ.ի ներկայ տես – արշաւին մէջ կը յայտնաբերուի այս վտանգը .այսինքն՝ անցեալի յաջող տեսութիւնը, որ մարմնաւորուած է արարքներու եւ արարքներ իրագործող կազմակերպութեան մը մէջ, իր ժամանակաւոր բնոյթը կը կորսնցնէ, կը դադրի իրականութիւնը պրպտող ու վերանորոգող մտային գործիք ըլլալ ու կը դառնայ տես – իլէ: Հայ ժողովուրդը՝ զգացական հաւաքականութիւն մըն է, մանաւանդ՝ իր դաշնակցական հատուածին մէջ: Գործ եւ իրապաշտութիւն կը ճառէ, վերացական, այսպէս կոչուած՝ «տեսական մտքի զբօսանքները» կը մերժէ, ու կը փարի տեսիլքին, իբրեւ գեղեցիկ ու բացարձակ արժէք: Սակայն, երբ տեսութիւնը տեսիլքի կը վերածուի՝ վտանգը շատ մեծ է: Կրօնք մը, իր նըշխարներով ու մասունքներով չապրիր, այլ՝ հաւատքի ու ծէսի ամէնօրեայ գործակցութեամբ: Կազմակերպութիւն մը եւ ժողովուրդ մը չեն կրնար ապրիլ տեսիլքով եւ առանց իսկական տեսութեան, որ փոխուող ու փոխող միաւորն է մըտքին: Օրինակներով խօսիմ:

«Հայրենիք»ի Օգոստոս 15, 1980ի թիւը կ'արտատպէ «Ազդակ Շաբաթօրեակ – Դրօշակ»ի «Մտքի Լոյսը» խմբագրականը, որուն ենթախորագիրն է «Տեսական առողջ մտածողութեան մը զարգացման ի խնդիր»: Կարելի է ըսել, որ այս յօդուածը սեղմ ամփոփումն է վերջին վեց ամիսներուն Հ.Յ.Դ.ի մամուլին մէջ տարածուած ու կրկնուած կարծիքներու՝ տեսութեան մասին: (Զեմ խօսիր տեսութիւն – մշակոյթ – մտաւորականութիւն երրորդութեան միւս երկու միաւորնե – րուն մասին, որոնք զատ յօդուածի արժանի են):

Ուրեմն՝ ի՞նչ բաներ կարելի է եզրակացնել այս յօդուածէն:

Յօդուածագրի մը բառամթերքը, ինչպէս նաեւ գիտակցօրէն եւ անգիտակցօրէն ընտրած պատկերներն ու օրինակները՝ շատ բան կը մատնեն անոր մըտային ենթակառոյցի մասին:

Այս խմբագրականը, Դաշնակցութեան վերջին տասնամեակի բառամթերքը կը պեղէ, կաղապարուած կամ՝ եթէ աւելի բարի ածական մը կը նախընտրէք՝ բիւրեղացած արտայայտութիւններ գտնելու համար: Բարեմիտ է փնտռտուքը, սակայն, կ'արտայայտէ մտածելակերպ մը, որ կորսնցուցած է տեսութեան կիրարկումի առաջին պայմանը,– ինքնագիտակցութիւնը, եւ յանձնած է ինքզինքը անցեալի տեսիլքին, զայն վերածելով տե – սութեան: Այսպէս:–

«Այն ժողովուրդը ,որ տեսական առողջ մտածողութեան տէր մտաւորականու – թիւն ,մանաւանդ՝ տեսական լայն մը – տահորիզոնով քաղաքական ղեկավարու – թիւն չունի, դատապարտուած է՝ անփառօս նաւու մը ճակատագրին, ենթակայ՝ ալեկոծ ծովերու կործանարար քմայքին»:

Խօսքը բարենպատակ է, եւ անոր հիմնական հաստատումին անկարելի է հա – մաձայն չըլլալ: Ո՞վ կրնայ ըսել, թէ «ո՛չ, հայ ժողովուրդը տեսական լայն մտահորիզոնով քաղաքական ղեկավա – րութեան պէտք չունի»: Գիտակից ո՛չ ոք: Սակայն, կարելի է ըսել,– փարոսը հաստատ կ է տ մըն է ու՝ անփոփոխ. տեսութիւնը՝ հաստատ ու անփո – փոխ ճշմարտութիւնը կը մերժէ, յարափոփոխ աշխարհի մը մէջ: Փարոս բառը ՝տեսիլք կը հասկնայ, եւ ոչ՝ տեսութիւն:

Ապա, կարելի է ըսել,– «ո՞վ պիտի բընորոշէ թէ ի՞նչն է «առողջ»ը, ի՞նչը՝ «հիւանդը» տեսական մարզին մէջ: Ին – չո՞ւ բժշկական հեղինակութեան այս լեզուն ու բառամթերքը, որ կ'ենթադրէ վիրաբոյժներու եւ հականեխիչներու անձնակազմ, որոնց գործը պիտի ըլլայ առողջ – հիւանդ զանազանութիւններ ըստեղծել: Տեսութեան աշխարհը չիյնար առողջապահական ծիրի մէջ, այլ՝ խօ – սակցութեան ու հաղորդակցութեան, եւ այդ աշխարհին մէջ միշտ պէտք է յիշել որ օգտակար խօսքը ամէն կողմէն կրնայ գալ, ոչ միայն իբրեւ «առողջ» բնորոշուողէն:

Խմբագիրը, կը հաստատէ, որ հայ ազատատենչ մտաւորականութիւնը Հ.Յ.Դ.էն առաջ զգացած է տեսութեան պահանջը: Շատ շիտակ է: Կը մէջբերուի Նիկողայոս Զօրայեանի 1852ի յօդուածէն խօսք մը, Ստեփան Ոսկանի 1859ի յօդ – ուածէ մը՝ ուրիշ խօսք մը, եւ վերջապէս, իբր փաստ Հ.Յ.Դ.ի տեսութեան հանդէպ ունեցած հոգատարութեան, Մ. Վարանդեանի 1910ի գործէն պարբերութիւն մը:

Մէջբերում – օրինակները՝ 70էն – 130 տարեկան խօսքեր են ,որոնք կը հաստատեն, թէ կարեւոր է տեսութիւնը: Խմբագրականը՝ կը հաստատէ նոյնը: Տեսութեան կարեւորութիւնը կը վերածուի ...տեսիլքի: Այնպէս, ինչպէս որ ընկերվարութեան տեսութեան կարեւորութիւնը վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին, վերածուած է կարգախօսքի մը, նոյն Դաշնակցական մամուլին մէջ: Ո՛չ մէկ նշան հասկացողութեան՝ որ տեսութիւնն ու ընկերվարութիւնը՝ եկեղեցւոյ մէջ պահուած մասունքներ չեն: Կարելի չէ շաբաթը անգամ մը զանոնք հաւատացեալներուն ցուցադրելով հաստատել, որ տեսական աշխատանք տարուած է:

Դաշնակցութեան սուրբ տեսութիւնը, իր ամէնէն գեղեցիկ օրերուն, ազգայնականութեան եւ ընկերվարութեան խառնուրդ մըն էր: Այդ տեսութիւնը՝ մեկնաբանեց 1890 – 1908 թուականներու իրավիճակը: Կազմուեցաւ, քանդուեցաւ, վէճի նիւթ եղաւ ամէն օր, մինչեւ Քաջազնունիի 1923–եան (եթէ չեմ սխալիր) «Հ.Յ.Դ.ն Անելիք Զունի Այլեւս» գիրքը: Սխալ էր Քաջազնունի: Հ.Յ.Դ.ն՝ ընելիք ունէր եւ ունի: Եւ, հիմա՝ աւելի՛ն պիտի ունենար, եթէ հիմնական վերանայումի ենթարկած ըլլար իր տեսութիւնն ու աշխարհիմացութիւնը: Զըրաւ, եւ այդ անտես – ումին վէրքը՝ կը կրենք այսօր, բոլորս:

Կազմակերպութիւն մը, մանաւանդ՝ Հ.Յ.Դ.ի նման կուսակցութիւն մը, իրաւունք չունի իր միտքը տեսական կու – սութեան դատապարտելու: Անարատ յըղութիւններու սովորական արդիւնքը ամլութիւնն է. Միածինի հրաշքը՝ միայն մէկ անգամ պատահած է պատմութեան մէջ: Կուսակցութիւնը՝ հաղորդակցու – թեան, խօսակցութեան ու կարծիքներու անդադար փոխանակութեան պէտք ունի, որպէսզի՝ խուսափի իր տեսութիւնը քարացած տեսիլքի վերածելու վտանգէն: Ինչ որ կը նշանակէ, թէ նախ՝ պէտք է գիտնալ, որ տեսիլքը ունի իր բացասական կողմերը, դրականէն անդին:

Իսկ խորհրդակցութիւնը՝ հաղորդու – թեան պէս սուրբ այս հաղորդակցութիւնը, կարծիքներու ազատ փոխանակու – թիւ՞նը,– ինչպէ՞ս իրագործել զանոնք: Այդ կարելի է միայն, երբ հեղինակու – թեան մարմաջը կը թուլնայ, երբ՝ «առողջ»ն ու «հիւանդ»ը ախտաճանաչողը՝ կը դադրի գոց դռներու պատսպարանէն խօսելէ ու կը մտնէ ազատ մամուլի ասպարէզը, ուր որեւէ խօսքի հեղինակութիւնը ըսուածին համոզիչ պարունակու – թեան վրայ միայն հիմնուած է, եւ ոչ՝ կուսակցութեան մը հերոսներու անցեալ զոհողութեանց վրայ: Հ.Յ.Դ.ի յիշա – տակները՝ սրբութիւններ են, որոնց եր – կրպագու է ամէն Դաշնակցական հաւա – տացեալ: Եւ ուրեմն, ոչ մէկ տեսութիւն իր անձեռնմխելիութիւնն ու հեղինակութիւնը կրնայ հիմնել անոր «առանձնա – շընորհեալ» ժառանգին վրայ:

Գառոլ Մալչուժինսկի՝ լեհ (իսկական) ընկերվարական մըն է, որ վերջերս ձաղկեց Լեհաստանի համայնավար, պաշտօ – նական ու պատգամախօս մամուլը: Այդ մամուլը, կը կրկնէ հին, տեսական յան- կերպներ, առանց տեսութիւն – իրակա – նութիւն երկախօսութիւնը քաջալերելու, Եւ, որ անշուշտ, ուրիշ Լեհերու տեսութիւններուն կը մնայ՝ բոլորովին անտարբեր: Մեղադրելով այս կրկնակ անտարբերութիւնը, Մալչուժինսկի կը գրէ,– «Մամուլը՝ ժողովուրդը Պետութեան միացնող հիմնական հաղորդուղին պէտք է ըլլայ», այսինքն՝ անոր միջոցաւ առաջնորդները ոչ միայն պարտաւոր են ճըշմարտութիւն խօսիլ եւ տեսութիւն բա – ցատրել իրենց ժողովուրդին, այլ նաեւ՝ հոն տեղ տալ ժողովուրդին տեսութեան եւ տես – ա – կէտին: Մտի՛կ ընել անոնց, խօսիլ անոնց հետ:

Սփիւռքահայութիւնը՝ Պետութիւն չունի: Ունի՝ երեք կարեւոր կազմակերպութիւններ,– Հ.Յ.Դ., Հ.Բ.Ը.Մ., Հայաստանեայց Եկեղեցի: Նաեւ, անշուշտ, ուրիշներ՝ որոնցմէ ոմանց դերը կ'ընդլայնի (ահաբեկիչներ, Արմէնեըն Ասէմպլի, եւ ուզուցէ՝ Հայկական Համագումար), եւ ուրիշներ՝ որոնք անկումի մէջ են: Ցաւն այն է որ, չունինք մամուլ մը, ուր այս կազմակերպութիւններուն տեսութիւն – ները (եթէ ունին), եւ տեսակէտները (անկասկած՝ ունին) բաց դաշտի վրայ փորձուին: Անոնք, պէտք է կարենան ասպետներու (Դաշնակցական մամուլին սիրելի՛ բառ) պէս ասպարէզ կարդալ իրարու:

«Յառաջ»ը՝ կը մնայ միակ Սփիւռքահայ թերթը, ուր որոշ տեսութիւններ կը համարձակին ու կ'արտօնուին ազատօրէն արտայայտուիլ, առանց անտեսուելու:

Խ. ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

"EN ATTENDANT GODOT"

Թատերախաղ՝ երկու արարով: «Մէկ արար շատ քիչ պիտի ըլլար, երեք արար՝ շատ» (Սամուէլ Պէքէթ): Ո՛չ ողբերգութիւն է, ո՛չ կատակերգութիւն: այլ՝ թրաժիքոմէտի, ըստ՝ Պէքէթի նախընտրած սահմանումին:

Առաջին արար.–

Տեսարանը կը ներկայացնէ գիւղական ճամբայ մը: Մերկ ծառ մը: Գիշեր է: Էսթրակոն, կը փորձէ, կը ջանայ կօշիկը հ ա ն ե լ. ապարդիւն: Քանի մը անգամ կը կրկնէ նոյն գործողութիւնը, կը ձախողի: Դարձեալ կը փորձէ: Տեսարանը կը բացուի ոչնչութեան վրայ: Մուտք մը, որ շատ բան կը բացատրէ: Էսթրակոն՝ «ոչինչ կարելի է ընել»: Ասոր կը յաջորդէ՝ Վլատիմիրի առաջին նախադասութիւնը «Կը սկսիմ հաւատալ ատոր... Երկար ժամանակ դիմադրեցի այդ մտածումին, ինքզինքիս ըսելով՝ Վլատիմիր, դուն քեզի եկուր. դեռ ամէն ինչ չփորձեցիր եւ դարձեալ պայքարելու սկսայ»: Թատերախաղը ա մ բ ո ղ ջ՝ կրկնութիւնն է այս վիճակին: Կայ ուրիշ գործողութիւն մը սակայն. անոնք կը սպասեն մէկու մը, որ Կոտօ կը կոչուի, որ հաւանաբար՝ Շաբաթ օր գայ, կամ Երկուշաբթի, կամ՝ Ուրբաթ: Անունին իսկ վստահ չեն. կը խորհին թէ՝ Կո – տօ կը կոչուի: Զեն ճանչնար զինքը, բայց գիտեն որ պիտի գայ. նոյնիսկ պահ մը կը կասկածին՝ որ եկած է եւ իրենք հոն չէին: Ժամադրութիւնը սակայն՝ մերկ ծառին մօտն է: Էսթրակոն, յաճախ կ'ուզէ՝ ձգել – երթալ. Վլատիմիր, սակայն, կը յիշեցնէ անոր, որ չեն կրնար երթալ, որովհետեւ Կոտոյին կը սպասեն: «Սարսափելի է,– կ'ըսէ Էսթրակոն,– ոչինչ կը պատահի. ոչ ոք կու գայ, ոչ ոք կ'երթայ»: Ներս կուգան Փօծծօն՝ իր մտրակով, Լաքիին հետ, որուն վիզէն երկար պարան մը անցուած է, կողով մը եւ խոշոր պայուսակ մը շալկած է: Յստակ չէ՝ ո՞ւրկէ կու գան. սակայն, յստակ կը թուի ըլլալ, թէ որոշ տեղ մը ունին երթալիք: Սպասողները պահ մը կը կարծեն թէ Փօծծօն՝ Կոտօն է: Երկչոտ տըղայ մը կու գայ եւ միայն կը պատասխանէ Վլատիմիրի հարցումներու տարափին: Կոտոյին պատգամաբերն է: Կոտօն այս գիշեր պիտի չգայ. բայց վստահաբար՝ վաղը: Պատգամ մըն ալ Վլատիմիր կը ղրկէ, որ տղան վստահաբար գիրենք տեսաւ: Արարի վերջաւորութեան, Էսթրակոն կ'առաջարկէ մեկնիլ. Վլատիմիր՝ համաձայն է, բայց տեղերնէն չեն շարժիր:

Երկրորդ արար.–

Նոյն տեղը, նոյն ժամուն, յաջորդ օրը: Տեսարանը նոյնն է, բացի՝ քանի մը կանաչ տերեւներէ, որոնք աւելցած են մերկ ծառին վրայ (յոյս մը թերեւս...): Վլատիմիր եւ Էսթրակօն կը շարունակեն՝ Կոտոյին սպասել: Փօծծօն եւ Լաքին կու գան. առաջինը՝ կուրցած է. երկրորդը՝ խուլցած: Կոտոյի պատգամաբերը դարձեալ կու գայ նոյն պատգամով, որ Կոտօն այս գիշեր պիտի չգայ, այլ՝ վաղը: Վլատիմիրն ալ կը ղրկէ նոյն պատգամը, թէ տղան ապահովաբար՝ զիրենք տեսաւ: Արարի վերջաւորութեան, այս անգամ՝ Վլատիմիր կ'առաջարկէ մեկնիլ. Էսթրակօն համաձայն է, բայց՝ չեն շարժիր: (Վարագոյր)...:

Այս չորս տիպարներէն իւրաքանչիւր զոյգ՝ միասին կ'երթան եւ զիրար կ'ամբողջացնեն զանազան մակարդակներու վրայ. Էսթրակոն – Վլատիմիր, Փօծծօ – Լաքի: Նոյնիսկ, անուններու տառերուն թիւը՝ իրարու կը համապատասխանեն: Առաջին զոյգը ութ տառերէ կը բաղկանայ, երկրորդը՝ վեց: Տակաւին չըսելու համար, թէ Էսթրակոնին բերանը կը հոտի, Վլատիմիրին՝ ոտքը...: Վլատիմիր եւ Լաքի նիհար են, Էսթրակօն եւ Փօծծօն՝ լեցուն: Էսթրակոն – Վլատիմիր զոյգը կը յիշեցնեն՝ Լոռել եւ Հարտին: Զորսն ալ կը կրեն չափլինեան գըլխարկներ: Եթէ ,Զափլինի պարագային, ազնուականի հագուստները եւ միւս կողմէ իր նիւթական եւ մտային «թափթփածութիւն»ը խոտոր կը համեմատին իրարու հետ, ապա, վերջիններու պարագային, իրենց ոչնչապաշտութիւնը ,ձանձրոյթը եւ անտարբերութիւնը՝ խոտոր կը համեմատին անգլիացի ազնուականներու լուրջ գլխարկին հետ: Ըստ՝ Ռոժէ Պլէնի Պէքէթ կ'ազդուի կարգ մը կատակերգակներէ. այսպէս, Զափլին՝ Վլատիմիր, Պասթըր Քիթըն՝ Էսթրկոն, Զարլզ Լօֆթըն՝ Փօծծօ: Պլէնի վերջին բեմադրութեան մէջ, Էսթրակոն աւելի խառնուրդ մըն է քլոշարի եւ հոպիտի մը միջեւ: Մինչ, Վլատիմիր աւելի՝ հպտալիտի կը նմանի, մանաւանդ՝ եթէ նկատի ունենանք որ, նիհար ըլլալով ՝աւելի ճկուն ըլլալու տուեալներ ունի: Լաքին եւ Փօծծօն առած էր՝ որպէս իշխողի եւ իշխուողի յարաբերութիւն: Առաւել, Փօծծօն իր մտրակով կը յիշեցնէ՝ սիրքի մէջ վայրի կենդանի խաղցնողները: Մինչ, Լաքի՝ կատարեալ մարդկային խլեակ մը, որ այլեւս հազիւ կը քալէ: Սքանչելի էին այն նուրբ վայրկեանները, որ Լաքի կը կատարէր իյնալու եւ հաւասարակշռութիւն պահելու միջեւ, որ հարազատութեամբ կու տար դերասանը: Պլէնի բեմադրութեան մէջ, տիպարներու ցոլացումը սիրքի անկիւնէն կը դիտուէր, բեմին շուրջ կատարուած բոլորակաձեւ շարժումները, որ տիպարները կը կատարէին ինչպէս սիրքի մէջ: Միւս կողմէ, Վլատիմիրի խաղին մէջ կար քոմէտիա տել արթէի ցատկռտելով շարժումները եւ քալուածքը, որ լաւ կը յարմարին նաեւ սիրքին: Դեռ, Վլատիմիրի եւ Էսթրակոնի արագ երկախօսութիւնը՝ կը յիշեցնէ սիրքի կամ ժա-

Fonds A.R.A.M

«ՍՊԱՍԵԼՈՎ ԿՈՏՈՅԻՆ»

«WAITING FOR GODOT»

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

մանցի յատուկ թատրոններու մէջ դասական զոյգ տիպարներու խաղերը, արագ հարցում–պատասխանները, կատակները, թիւրիմացութիւնները, խընդուքը, լռութիւնը:

Բնագրին մէջ յիշուած բեմադրական ցուցմունքներէն՝ արդէն կարելի է եզրակացնել որ, ներկայացումը կը պահանջէ՝ ճշգրիտ խաղարկութիւն եւ մեծ ուշադրութիւն՝ մանրամասնութեան վրայ: Մանաւանդ որ, թատերախաղը հիմնուած է վիճակներու վրայ եւ ոչ թէ՝ գործողութիւններու, ինչպէս դասական թատրոնին մէջ: Խաղը հիմնուած է տիպարներու շարժումներուն վրայ: Բեմադրութեան ամէնէն յաջող պահերէն էր, օրինակ՝ երբ Էսթրակոն կօշիկը կը հանէ, մէջը կը նայի եւ վրան կը զարնէ՝ բան մը փնտռելով. նոյնը կ'ընէ Վլատիմիր՝ իր գլխարկով. նկատելի էր երկուքին շարժումներուն ճշգրիտ ներդաշնակութիւնը: Սիրքի դասական տեսարաններէն մէկն էր՝ բ. արարին 3 գլխարկներու խաղը: Շարունակաբար, իրարու ետեւէ, Էսթրակոն եւ Վլատիմիր իրենց գլխարկները եւ Լաքիին մոռցուած գլխարկը իրարու կը փոխանցեն, գլուխներնուն վրայ զետեղելէ յետոյ: Ապա, արագ անցք մը երկախօսութեան. Վլատիմիր, կը հարցնէ, եթէ՝ գլխարկը կը յարմարի իրեն. եւ Էսթրակոնի անհեթեթ պատասխանը՝ «չեմ գիտեր»:

Հետաքրքրական է որ՝ իգական տիպար չկայ գործող անձերուն մէջ: Սակայն, բնագրէն յստակ է արդէն, թէ Վլատիմիր՝ որոշ իգականութիւն մը ունի եւ բեմադրութիւնը աւելի երեւելի դարձուցած էր ատիկա: Միւս զոյգէն՝ Լաքին աւելի իգական է, որ բեմադրութեան մէջ կը յայտնուի, երբ երկար մազերը ետեւ կը հրէ: Առաւել՝ որոշ մանկականութիւն մը կայ Վլատիմիրի եւ Էսթրակոնի մէջ, որ կ'երեւի ժամանակ անցընելու համար իրենց խաղացած խաղերու ընթացքին: Անոնք՝ Փոծծո եւ Լաքի կը խաղան: Կը խաղան՝ քաղաքավար եւ մարդավարի ըլլալու խաղեր: Քէն կը պահեն, կը հաշտուին: Ծառ ըլլալ կը ձեւանան՝ մէկ ոտքի վրայ կենալով: Երկուքէն աւելի մանկականը՝ Էսթրակոնն է. ձանձրացած, երբ այլեւս կ'ուզէ դուրս փախչիլ՝ կը վազէ բեմին ձախ կողմը, ապա՝ աջ, ապա՝ խորքը եւ դէպի հանդիսատեսները (խաչ մը շինելով...). եւ ամէն անգամ՝ սարսափահար, ձեռքը սրտին, կարծէք՝ խոշոր եւ քմայքոտ մանուկ մըն է, մինչ Վլատիմիր՝ գուրգուրոտ մայր մը: Իրենց այս մանկականութիւնը կու գայ՝ սպասումի ձանձրոյթէն եւ կը հակադրուի անշուշտ, խորքի բարդութեան:

1961ին, Փարիզի բեմադրութեան թատերախաղը կը ներկայացուէր՝ պարապ բեմի վրայ եւ տխեղծ ծառ մը՝ պատրաստուած Ճիաքոմէթթիի կողմէ: Մինչ Փիթըր Հոլի անգլիական բեմադրութեան ծառը կը զարդարէր՝ զանազան անպէտք առարկաներով: Պլէնի վերջին բեմադրութեան մերկ ծառը կար: Բոլորակաձեւ, ցեխոտ, չորցած, ճաթռտած յատակ մը պատրաստուած էր, որ կը շեշտէր՝ տիրող ամայութիւնը: Գետինը կ'ըլլայ՝ ցոլացումը տիպարներու հոգեվիճակին: Գետնին այս բեմայարդարումը՝ մերկ ծառին հետ, տարբեր մոլորակի մէջ ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէր (մանաւանդ, ամէն արարի վերջաւորութեան լուսինը կը բարձրանար...) եւ, ինչ որ կը համապատասխանէ՝ Պէքէթեան աշխարհայեացքին. հեռանալ՝ տեղի եւ ժամանակի սահմանափակումներէն:

Ո՞վ էր սակայն այս Կոտոն, որուն ամբողջ երկու արար դերասանները եւ հանդիսատեսները կը սպասեն, եւ որ՝ չի գար:

Ամերիկացի բեմադիր՝ Ալէն Շնայտըր, երբ հարց կու տայ Պէքէթին, թէ ի՞նչ ըսել է եւ ո՞վ է Կոտոն, վերջինը կը պատասխանէ. «Եթէ գիտնայի՝ պիտի ըսէի թատերախաղին մէջ»: Մինչ, Պէքէթ՝ Ռոժէ Պլէնին կը յայտնէ, թէ Կոտոն իրեն կը թելադրեն՝ «godillots» եւ «godasses» բառերէն, որոնք Ֆրանսերէն խօսակցական լեզուին մէջ կը նշանակեն՝ կօշիկ (նկատի ունենալ, որ թատերախաղը կը սկսի Էսթրակոնի կօշիկը գործողութեամբ: Ապա, իւրաքանչիւր արարի վերջաւորութեան, Էսթրակոն, բեմին յառաջամասը կը տեղաւորէ կօշիկները, ճիշդ Չափլինի ոտքերուն՝ վէ դիրքով: Կարծէք, ըսել կ'ուզէ՝ խեղճ կօշիկներն ալ կը սպասեն... Երբ, Էսթրակոն, խաղին սկիզբը վերջապէս կը յաջողի հանել կօշիկը եւ կը ձգէ որ քիչ մը շունչ առնեն, Վլատիմիր՝ կը բացագանչէ. «Ահաւասիկ մարդը ամբողջ, որ կ'ամբաստանէ իր կօշիկը, երբ իր ոտքն է յանցաւորը»: Եւ, դեռ խաղի ընթացքին կայ Էսթրակոնին՝ ի՛ր իսկ կօշիկները չճանչնալը, վերահագնիլը, եւլն.): Անգլիական առաջին բեմադրութեան հեղինակ՝ Փիթըր Հոլի նոյնիմաստ հարցումին պատասխանելով, Պէքէթ, կ'ըսէ թէ՝ Հոլի մեկնաբանութիւնը պիտի ըլլայ այնքան ճիշդ, որքան ՝միւսներունը:

Մարթին Էսլին, հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ. «God» անգլերէն կը նշանակէ՝ Աստուած. մինչ, Ֆրանսերէն «ot» յաւելուածը՝ կը պզտիկցնէ ենթական. ինչպէս՝ Փիէռ՝ Փիէռօ, Շառլ՝ Շառլօ, Կատ՝ Կօտօ: Էսլին, կը մէջբերէ նաեւ Էրիք Պէնթլին, որ կը յիշէ թէ, Պալզաքի կատակերգութիւններէն «Le Faiseur»ը աւելի կը ճանչցուի «Marcadet» անունին տակ: Ուրեմն, Մարքատէն՝ որ առեւտուրի մարդ է, իր բոլոր տնտեսական ձախողութիւնները կը վերագրէ իր նախկին ընկերակցին՝ Կոտոյին: Ինք կը վճարէ Կոտոյի ոճիրներուն գինը: Իր պարտատէրերուն առջեւ սակայն, ան միշտ յոյս ունի, որ Կոտոն պիտի գայ օր մը եւ պարտքերը վճարուին. «Ամէն մարդ իր Կոտոն ունի. սուտ Քրիստափոր Քոլոմպոս մը...» կը գրէ Պալզաք: Այսպէս, նախ կեղծ Կոտո մը կու գայ եւ վերջապէս, երբ Մարքատէն քանդուելու վրայ է՝ իրական Կոտոն կը յայտնուի, որ կը վերադառնայ Հնդկաստանէն՝ հսկայական հարստութեամբ:

Արդեօ՞ք սպասելով Կոտոյին, չի նշանակեր՝ սպասել Աստուծոյ կամ աստուծոյ մը, պարզապէս՝ «փոքրիկ Աստուած» մը, որ պիտի գայ: Ատիկա կրնայ նաեւ ըլլալ արտայայտութիւնը՝ Աստուածաշունչի ձգած ազդեցութեան՝ մարդկութեան հաւաքական ենթագիտակիցին վրայ, որ Յիսուս դարձեալ պիտի գայ եւ փրկէ մարդկութիւնը. «Կոտոն է այս. վերջապէս՝ փրկուեցանք» կը բացագանչէ Վլատիմիր, երբ ձայն մը լսելով կը կարծէ, որ՝ Կոտոն է: Միւս կողմէ, Ժան-Ժաք Մայուն կը նշէ, թէ «Կոտօ» իրլանտերէն խօսակցական լեզուի մէջ կը նշանակէ՝ Աստուած: Եւ կամ, ինչո՞ւ չէ՝ իւրաքանչիւր մարդ իր հասկցած Կոտոն ունի, որովհետեւ ամէն մարդ, վերջապէս՝ բանի մը կը սպասէ: Ինչ կը վերաբերի՝ Ռոժէ Պլէնի մեկնաբանութեան, երկրորդ արարին մէջ յատկանշանական ժեսթ մը տեղի կ'ունենայ, երբ Էսթրակոն կը կրկնէ, թէ պիտի երթայ այլեւս, Վլատիմիր, բեմին մէջտեղը, խորանի մը կամ բարձրութեան մը վրայ եղած ըլլալու հեղինակութեամբ՝ ձախ թեւը կը բարձրացնէ, ապա, մատնեմատը բթամատին միացնելով, կ'ըսէ թէ չեն կրնար երթալ, որովհետեւ Կոտոյին կը սպասեն: Դարձեալ ՝երկրորդ արարին, Լաքին եւ Փոծծոն արդէն ինկած են եւ խաչ մը կը կազմեն: Էսթրակոն եւ Վլատիմիր, ըսպասելէ յոգնած՝ իւրաքանչիւրը խաչաձեւ կ երկարի: Բեմին վրայ, կը պատկերացուի՝ տիպարներէ շինուած խաչ մը, որ կրնայ Կոտոյին սպասումին առթած տառապանքը նշմարել: Ասիկա՝ արտայայտութիւնը չէ՞ արդեօք Վլատիմիրի խօսքին. «իւրաքանչիւրին՝ իր պզտիկ խաչը»..., որ կը համապատասխանէ անշուշտ, Կոտո «պզտիկ Աստուծուն»:

Անհրաժեշտ է հոս անդրադառնալ՝ կրօնական խորքին, որ կարեւոր տեղ ունի թատերախաղին մէջ: Վլատիմիր կը հարցնէ Էսթրակոնին՝ եթէ Աստուածաշունչը կարդացած է. վերջինը կը պատասխանէ թէ, աչք մը նետած է եւ կը յիշէ գունաւոր քարտէսները եւ ուր կ'երազէր մեղրալուսինը անցընել: Վլատիմիր, կը յիշէ Յիսուսի խաչելութիւնը եւ երկու աւազակները, որոնցմէ մէկը կը փրկուի միւսը՝ կ'անիծուի: Հարց կու տայ, թէ չորս աւետարանիչներէն ինչո՞ւ մէկը միայն կը յիշէ՝ աւազակին փրկուած ըլլալը, եւ միւսները՝ ո՛չ. հակառակ անոր որ հոն կամ շրջակայքը պէտք էր ըլլային: Յատկանշական է հետեւեալ երկախօսութիւնը.–

Վլատիմիր.– Չես կրնար բոպիկ երթալ:

Էսթրակոն.– Բայց՝ Յիսուս գնաց:

Վլատիմիր.– Յիսո՞ւս... Յիսուս ի՞նչ գործ ունի ասոր հետ... Յուսամ՝ ինքզինքդ Յիսուսի հետ չես բաղդատեր...

Էսթրակոն.– Ամբողջ կեանքիս ընթացքին՝ ինքզինքս անոր հետ բաղդատած եմ:

Վլատիմիր.– Բայց, հոն ՝ուր որ էր, տաք կ'ընէր եւ՝ չոր:

Էսթրակոն.– Այո, եւ ուր արագ կը խաչէին...

Երկրորդ արարին մէջ, Էսթրակոն՝ Կայէնի եւ Աբէլի վերաբերեալ կ'ըսէ. «այդ՝ ամբողջ մարդկութիւնն է». այլ խօսքով՝ Կայէնի անէծքը մարդկութեան վրայ: Ուրիշ տեղ մը, կը փորձեն գղջալ՝ իրենց ծնած ըլլալուն: Վերջապէս, Լաքիի նշանաւոր ճառը, որ հետեւեալ ձեւով կը ըսկսի. «Նկատի ունենալով որ, ինչպէս կ'ըսուի հանրային գործերու մէջ: Փուչնըրի եւ Ուաթմանի անձնական Աստուծոյ մը գա – գա – գա – գա – գա... ճերմակ մօրուքով գա – գա – գա – գա – գա...»: Միւս կողմէն, նկատի պէտք է ունենալ, որ, երբ տղան կու գայ՝ Կոտոյին համար կ'ըսէ «Պարոն Կոտոն», այլ խօսքով՝ կը մարդկայնացնէ Կոտոն. մինչ, Լաքին կ'անձնականացնէ, հետեւաբար, կը մարդկայնացնէ՝ զԱստուած: Եթէ, անշուշտ, այս բոլորին մէջ մեկնինք այն վարկածէն, որ Կոտոն՝ Աստուած է:

Ստեղծագործական արարքը բարդ եղանակաւորում մը ըլլալով, հեղինակը, պարզ է, կ'ազդուի տարբեր նիւթերէ եւ ազդակներէ, եւ անշուշտ՝ անգիտակիցը ունի նաեւ իր դերը:

Կոտոյին ո՞վ ըլլալը՝ անշուշտ հարցադրումի կը մղէ հանդիսատեսը: Կոտոյին ինքնութեան շուրջ մէկ պատասխան չկայ. ատիկա, աւելի խորհրդաւոր եւ հետեւաբար՝ աւելի հետաքրքրական կը դարձնէ թատերախաղը: Իմաստ չունի հեղինակին հարցնել անոր ինքնութեան մասին, որովհետեւ հեղինակը իր բացատրութիւնը ունի եւ որ կը պատկանի իրեն. կարեւորը՝ բնագիրն ու բեմադրութեան տրուած մեկնաբանութիւնն է: Հակառակ դասական թատերախաղ մը չըլլալուն, ուր յստակօրէն կառուցուած դէպքեր չկան, հանդիսատեսները, Կոտոյի միջոցաւ կը կապուին սպասումին, ինչ որ գիտակցաբար կ'ընէ հեղինակը, տիպարներու սպասումին մասնակից դարձնելով հանդիսատեսը եւ անոր կը փոխանցէ ժամանակի անցքին իմաստը. «Թատերախաղին նիւթը՝ Կոտոն չէ,– կ'ըսէ Էսլին,– այլ՝ սպասումը. սպասելու արարքը, որպէս հիմնական եւ յատկանշական երեւոյթը՝ մարդկային վիճակին»: Հետաքրքրական է, երբ Վլատիմիր կ'ըսէ թէ, հակառակ սուրբեր չըլլալնուն, իրենք կը յարգեն ժամադրութիւնը եւ այդ՝ ինքնին նպատակ մըն է եւ համաձայն Էսթրակոնին՝ միլիոնաւոր մարդիկ պէտք է հպարտ ըլլան ատոր համար: Մինչ Վլատիմիր կ'ըսէ՝ «Այո, այս հսկայական խառնիճաղանճին մէջ մէկ բան յստակ է. կը սպասենք Կոտոյին՝ որ գայ»:

Պէքէթ կ'ըսէ. «Ժամանակին անցքը, մեզ դէմ յանդիման կը դնէ էութեան հիմնական հարցին հետ, ինքնութեան բնոյթին հարցը, ենթակայ ըլլալով ժամանակի յարատեւ փոփոխութեան եւ շարժումի մէջ ըլլալով, միշտ հեռու է ընկալուելէ»: Թատերախաղին մէջ, ժամանակը՝ միշտ ներկայ է եւ կը ճնշէ տիպարներուն վրայ: Առաջին արարին մէջ, Փոծծոն, միշտ ժամացոյցին կը նայի, աճապարանքի մէջ է կարծես, տեղ պիտի հասնի: Երկրորդ արարին, ժամացոյցը կորսնցուցած է (ժամանակը կը դադրի իրեն համար, որ բաղդատմամբ միւս երկուքին՝ աւելի իրական տիպար մըն է: Կամ, այս երկուքին հանդիպելէ յետոյ, կը կորսնցնէ ժամանակի հասկացողութիւնը..): Էսթրակոն, չի յիշեր, որ քանի՞ հոգի եւ ո՞վ էին զինք ծեծողները: Առաջին արարին մէջ՝ ծառը մերկ է. երկրորդ արարին, որ ըստ բնագրին մէկ օր յետոյ միայն տեղի կ'ունենայ, արդէն՝ քանի մը կանաչ տերեւներ կան: Երկրորդ արարին, Փոծծոն կուրցած է, Լաքին՝ համրացած: Էսթրակոն, չի յիշեր իրենց հանդիպած ըլլալը: Այս բոլոր անհեթեթ կացութիւնները տեղի կ'ունենան, որովհետեւ կարելի չէ բռնել ժամանակը եւ ըմբռնել ինքնութեան մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները: Ռոնալտ Հէյման, կ'ըսէ թէ Պէքէթ հետամուտ է ինքնութեան հարցով, որովհետեւ Իրլանտացի է ծագումով: Սակայն, այդ բոլորին փրկարարը՝ Վլատիմիրն է, որովհետեւ ան յիշողութիւնն է, տրամաբանութիւնը՝ դէպքերուն. ան, պատմութիւնն է բեմին. ինքն իր Կոտոն է եւ լուր չունի...

Թատերախաղին երկրորդ արարը՝ համաչափութիւնն է առաջինին: Հետաքրքրական պիտի ըլլար նոր ընթերցողի մը տալ բնագիրը եւ առաջին արարին տեղ՝ երկրորդը դնել: Պիտի տեսնենք, թէ ոչինչ կը փոխուի կացութենէն: Ինչո՞ւ. որովհետեւ, թատերախաղին մէջ՝ ամէն ինչ կը կրկնուի, տիպարները չեն զարգանար, բախում չկայ անոնց միջեւ, այլ՝ խորացում: Դէպքեր չեն պատահիր, որ կացութիւններ փոխեն: Եթէ, իւրաքանչիւր արարի վերջաւորութեան, Վլատիմիր եւ Էսթրակոն կ'որոշեն երթալ եւ չեն շարժիր, ատիկա՝ ձեւական աքթ մը չէ, ատիկա՝ հաստատումն է, թէ անոնք դեռ հոն պիտի մնան վաղը, միւս օրը եւ նոյն արաները անհամարօրէն կարելի էր կրկնել: Արդէն ,Պէքէթ ըսած է, թէ երրորդ արարը՝ շատ պիտի ըլլար: Միւս կողմէն, սպասում կը նշանակէ՝ ժամանակի ապրում. ատոր փորձառութիւնը, որ մշտական փոփոխութեան մէջ է: Թատերախաղի մէջ որքան որ փոփոխութիւններ տեղի ունենան, կացութիւնը սակայն, կը մնայ միշտ՝ նոյնը: Փոծծոն, օրինակ, կ'ըսէ. «Աշխարհի արցունքները՝ ճշդուած քանակ ունին... ամէն անգամ որ մէկը լալ կը սկսի, ուրիշ մը կը դադրի լալէ»: Հետեւաբար, Կոտոյին սպասումը եւ անոր գալուստը՝ պիտի ըլլայ փրկութիւնը՝ ժամանակի այս ճնշումէն:

Պէքէթ, աւելի հետաքրքրուած է գաղափարներու արտայայտուած ձեւերով քան՝ անոնց խորքով: Այսպէս, ձեւի վրայ հիմնուած նախադասութիւններ՝ կը լեցնեն երկախօսութիւնները: Պէքէթ, յաճախ կը յիշէ Ս. Օգոստինոսի հետեւեալ խօսքը. «Մի՛ յուսահատիք. գողերէն մէկը փրկուած էր. մի՛ ենթադրէք. գողերէն մէկը անիծուած էր»:

Ուրեմն, երբ խորքի զարգացում չկայ ո՛չ տիպարներուն, ո՛չ ալ դէպքերուն մէջ մարդուն (տիպարներուն ընդմէջէն...), գլխաւոր արժանիքը՝ իր հոն ըլլալն է, բեմին վրայ եւ ուրիշ արժանիք չունի, բացի՝ ներկայ ըլլալէն: Պէքէթի համար, միտքը անկարող է արձանագրելու կամ ըմբռնելու՝ իրականութիւնը: Իրականութիւնը՝ ցոլացումն է գիտակցութեան (մինչ, նիւթապաշտ մը՝ ընդհակառակն, պիտի ըսէր, թէ գիտակցութիւնը՝ ցոլացումն է իրականութեան): Թատերախաղին մէջ զարգացում

Fonds A.R.A.M

ԹԱՏՐՈՆ

չկայ․ զարգացումը՝ փոփոխութեան խարկանք է, Պէքէթի համար։ Անոր համար, երկու արարները որ կ՚անցնին, տեղի կ՚ունենան ժամանակի եւ անմիջական իրականութեան սահմաններէն դուրս։

Թատրոնի տիպարները հեռացնել ընկերային իրականութենէն, կը նշանակէ՝ օտարել մարդը, ինչ որ ձգտումն է ըսպառողական ընկերութեան եւ անոր քաղաքական ձգտումներուն։ Մղելով մարդը ծայրայեղ օտարումի եւ նոյնը պահելով իր անմիջական իրականութիւնը՝ աւելի կ՚անմարդկայնացնէ մարդուն գոյութիւնը աշխարհի վրայ ,ընկերութեան մէջ։ Վերջապէս, ընկերային անմիջական իրականութիւնը՝ իր որոշիչ դերը ունի մարդուն վիճակը ճշդելուն։ Ահա, նման պայմաններու մէջ տեղի կ՚ունենայ Կոտոյին սպասումը․․․։

Պէքէթի թատրոնը, յստակ է, չի՛ պատկանիր այն թատրոնին, որ աշխարհը կը դիտէ մշտական շարժումի եւ փոփոխութեան մէջ․ իրեն համար, արուեստը՝ առանձնութեան «աստուածացումն» է եւ միակ զարգացումը՝ զարգացումն է դէպի ներքին մարդը։ Ի՞նչ ալ ըլլայ սակայն, դիտողին աշխահայեացքը, ո՞ր մարդը, պահուան մը համար առնուազն՝ Կոտոյի մը չի սպասեր։ Եթէ, Փօծծօյի եւ Լաքիի յարաբերութիւնը առնուի՝ իշխողի եւ իշխուողի դիտանկիւնէն, հոն նորութիւն չկայ․ շատ նախնական է այդ կապին բացատրութիւնը։ Բեմադրութեան մէջ, ապա, Վլատիմիր՝ Փօծծոյի վրայէն անցնելով, կ՚ըսէ․ «մարդկութիւնը ամբողջ»․ ընկճելու, իշխելու կապը՝ Փիզիքական վայրագութենէն անդին կ՚երթայ (նոյնպէս՝ Լաքիին վիզէն կախուած պարանը․․․)։ Հասկնալով հանդերձ այս բոլորը, կարելի չէ սակայն անտեսել Կոտոյի սպասման գիւտը։ Ամէնէն անիմաստ երեւոյթները՝ երկախօսութեան վերածելու եւ բեմադրութեան համար անշարժ վիճակ մը՝ շարժումի վերածելու արուեստի պահերը եւ բանաստեղծական վիճակները։

Վլատիմիր․— Արդեօ՞ք ես քնացած էի, մինչ՝ միւսները կը տառապէին։ Հիմա, արդեօ՞ք ես կը քնանամ վաղը։ Երբ կարծեմ որ արթնցած եմ, ի՞նչ պիտի ըսեմ այսօրուան համար․․․որ, այստեղ, բարեկամիս՝ էսթրակոնին հետ մինչեւ գիշեր սպասեցինք Կոտոյին․․․

Յ․ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«*En Attendant Godot*» (*Théatre de l'Odéon, Octobre* 1980).

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ․—

«Սպասելով Կոտոյին» գրուած է ֆրանսերէնով․ եւ գիրքի ձեւով, առաջին անգամ լոյս կը տեսնէ՝ 1952ին։ Առաջին բեմադրութիւնը տեղի կ՚ունենայ Յունուար 5, 1952ին։ Թէաթր Պապիլոնի մէջ, բեմադիրն էր՝ Ռոժէ Պլէն։ Անգլերէն թարգմանութիւնը, այլ խօսքով՝ հեղինակութիւնը կ՚ընէ՝ Սամուէլ Պէքէթ, մեծ բծախնդրութեամբ։ Որոշ տարբերութիւններ ալ կան երկու բնագրերու միջեւ։ Թատերախաղը, թարգմանուած եւ բեմադրուած է՝ 20 լեզուներով։

1.— «*En Attendant Godot*».
Les Editions de **Minuit**.

2.— «*Waiting For Godot*».
Faber.

3.— «***The Theatre of the Absurd***» — ***Martin Esslin.***
A Pelican Book.

4.— «***Samuel Beckett***» — ***R. Hayman.***
H.E.B. Paperback. Contemporary Playwrights Series.

5.— «***Beckett***» — ***Piérre Mélèse.***
Seghers.

6.— «***A Student Guide to the Plays of Samuel Beckett***» ***By B. Fletcher, J. Fletcher, B. Smith, W. Bachen.***
Faber.

7.— «***Pour un Nouveau Roman***». (***Samuel Beckett, ou la présence sur scène***).
Alain - Robbe Grillet.
Les Editions de Minuit.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

ԺԸ․ դարուն վերջերը, տեսաբանութիւնը կը դադրի փիլիսոփայութեան մենաշնորհը ըլլալէ ու կը ստանայ գրականութեան քաղաքացիութիւնը։ Փարիզի «սալոն»ները կը վերածուին քննադատութեան մարզարաններու։ Անոնց յաբուցած գեղագիտական վէճերուն հետաքրքրութիւնը կը վարակէ քաղաքագէտներն անգամ․ անոնք եւս նկարներ կը վերլուծեն ու երբեմն ալ կը սաստեն պարկեշտութեան դէմ մեղանչող քննադատները։ Այդ փաղանգին մէջ են Հանրապետութեան ապագայ նախագահները՝ Կիզօ, Թիէր եւ Փուանքարէ։ Բոլորն ալ՝ գրականութիւն կ՚ընեն՝ քննադատութեան տարազին տակ։ Արուեստի եւ գրականութեան մօտենալու ձեւերը տակաւին չեն անջատուած իրարմէ։

Ա․

Տիտըրօ, սալոններու վրայ գրուած յօդուածներով ինքզինքին կու տայ արուեստը ղեկավարելու եւ նկարիչներ պատրաստելու առաքելութիւնը։ Յաւակնոտ յօդուածներով սարսափ կ՚ազդէր նկարիչներուն վրայ այնքան՝ որ անոնք կը նախընտրէին անմահանալ անոր մէկ խօսքին, քան՝ իրենց գործին մէջ։ «Տաղանդի ջարդարար» կ՚անուանէ կինները, ու կը թելադրէ նկարիչներուն, որ չհետեւին անոնց «տափակ ճաշակ»ին։ Բայց, ինք եւս կը դառնայ տաղանդի ջարդարար, երբ կը յանձնարարէ արուեստագէտներուն, որ նկարեն պատմական, դիցաբանական եւ տրամաթիք նիւթեր, «այլապէս՝ ի՞նչ․բանի կը ծառայէ նկարչութիւնը»։ Տիտըրօ, համոզուած է իր անսխալականութեան վրայ․ «լաւ կը զգամ նկարչութիւնը, եւ լաւ կը դատեմ գոյն։ Ժամանակը՝ պիտի որդեգրէ ճաշակս եւ դատողութիւնս»։ Այս յաւակնոտ խօսքերուն առընթեր, կ՚արտայայտէ նաեւ անժխտելի ճշմարտութիւններ․ «Մեծ գծողներ շատ ունինք, մեծ քոլորիստներ՝ բնաւ չունինք։ Նկարչութիւնը կ՚արտայայտուի ոչ թէ գոյներու եւ ձեւակերպերու միջոցով, այլ՝ գոյներուն եւ ձեւակերպերուն մէջ»։ Այսքան ճիշդ եւ գեղեցիկ մտածում՝ երբեք չէր յայտնուած իրմէ առաջ։

Երբ, Տիտըրօ, արուեստի վրայ մտածումներ կը գրէ՝ կը հասնի մեծութեան, երբ նկարներ կը վերլուծէ՝ կ՚իջնէ միջակութեան։ Փունջ մը՝ իր քննադատելու ձեւերէն․ «Խեղճ Շալը՝ այլեւս երիտասարդ չէ․ ըսէք ինծի, թէ ի՞նչ կրնանք ընել տալ իրեն, որ չնկարէ»։ «Պր․ Ֆրակոնար, երբ նկարիչ մը անուն ունենայ, պէտք է որ քիչ մըն ալ ինքնաքննադատութեան տէր ըլլայ»։ «Պր․ Լէփիսիէ․ ձգեցէք այդ նիւթերը․ անոնք կը պահանջեն ճաշակ մը՝ որ դուք չունիք»։ Տիքտաթորական այս խօսքերը՝ քննադատական ոչ մէկ բառ կը պարունակեն․ կը մնան ծիծաղելի յոխորտանքներ։

Մեծ տեսաբանի մը լաւագոյն կարելիութիւններով օժտուած, Տիտըրօ՝ կը կորսնցնէր մտածելու եւ դատելու հաւասարակշռութիւնը՝ ինքնահաւանութեան մէջ։ Բայց, մեծ արժանիք մը ունի ան, վերանորոգելու եւ արդիականացնելու համար քննդատութեան սեռը, որուն մէջ իմաստասիրական ծանրութիւն մը դրած էին գերմանացի տեսաբանները։

×

Սթանտալ՝ աւելի քննադատ էր, քան՝ տեսաբան, նոյնքան յաւակնոտ եւ հակասական, որքան՝ Տիտըրօ։ Երկուութիւն մը կայ իր մէջ։ Դասական է մշակոյթով, վիպական է՝ խառնուածքով։ Նկարչութենէն՝ զգայնութիւն կը պահանջէ, բայց հազիւ կ՚ընդունի՝ Տըլաքրուայի գոյնին շնորհը։ Հոգի կը փնտռէ կտաւներուն վրայ, փոխանակ՝ նախ նկարչութիւն փնտռելու։ Ապացոյց մը՝ թէ չէ կրցած հեռանալ բռնակալ դասականութենէն․ սակայն, քննադատութիւնները կը գրէ ռոմանթիք ոգիով։ Կը գովէ դասականները, կը ձաղկէ զանոնք, համաձայն՝ իր երկուութեան թելադրանքին։ Երբ կ՚ըսէ․ «Նկարչութիւնը երբեք կայուն չէ մնացած», կ՚ընդունի թէ արուեստին պատմութիւնը՝ յեղաշրջումներու թուական է ,որուն վերանորոգուելու փորձերը՝ կը ծագրուին միշտ․ «վա՛յ անոր՝ որ կը յանդգնի հնարել»։

Սթանտալի բացատրութիւնները՝ մտածումի նորութիւն ունին, քիչ անգամ՝ խորութիւն․ կը յորդորէ նկարիչները՝ որ ճամբորդեն։ Աչքի հարստութեան անհրաժեշտ կը գտնէ՝ նոր հորիզոններու ծանօթութիւնը․ «Տիեզերքը՝ բաց գիրք մըն է․ անոր առաջին էջը կարդացած կ՚ըլլաք, երբ մէ՛կ երկիր միայն տեսած էք»։

Սթանտալ, կը հանդիպի այն շրջանին, երբ Տաւիտի դասականութիւնը սկսած էր աչքերը ձանձրացնել։ Ֆրանսական արուեստը, Տաւիտի մէջ անշարժացած՝ նկարիչ – թութակներ կ՚արտադրէր։ ըՍթանտալ, կ՚ուզէ որ՝ արուեստը չենթարկուի մեծի մը գեղագիտական իտէալին, վերանորոգուի միշտ, որպէսզի գեղեցիկը փայլատակի թարմութեան մէջ։

×

«Արուեստը՝ արուեստին համար» պատգամող տեսաբանն է՝ Թէօֆիլ Կօթիէ։ Հակառակ իր սուր զգայնութեան, չկրցաւ քննադատի միատեսակ ըմբռնում մը ձեւակերպել, մեծ արուեստագէտ մը գոված ատեն, կը յիշէ՝ միջակներ ալ։ Կը մեկնի՝ հինէն, հասկնալու համար՝ նորը։ Կ՚առնէ՝ նորը, բացատրելու համար՝ հինը։ Մտքի յարատեւ երթեւեկով՝ կը բանայ մտածումներու ծալքը։ Կը կարծէ Կօթիէ, թէ կարելի է լաւ գծող ըլլալ, միեւնոյն ատեն՝ լաւ քոլորիստ։
քոլորիստ։

Հաշտեցնել ԷնկրԻ նկարած ձեւակերպերը՝ Տըլաքրուայի նկարածներուն հետ՝ անկարելի է։

Զգայուն գոյնը եւ մտածուած ձեւակերպը, կը յատկանշեն արուեստին երկու բեւեռները՝ դասականութիւն եւ վիպականութիւն։

Կօթիէ՝ մտածումներու մէջ չի տաբածուիր․ գիտէ թէ, շատ բան ըսել ուզողը՝ քիչ բան կ՚ըսէ, բայց, կը յայտնէ մնայուն ճշմարտութիւններ։ «Քիչ աշխատուած նկարը, վերաջացած կ՚ըլլայ երբ նկարիչը աւելցնելիք բան չի գտներ․ շատ աշխատուածը՝ կրնայ բնաւ վերջացած չըլլալ»։

Գրեց՝
ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

×

Հազիւ քանի մը էջ գրած է սալոններու վրայ․ քանի մը էջ ալ՝ տարբեր առիթներով․ եւ սակայն, քննադատութեան անդաստանին մէջ, իր փոքր տեղն ունի՝ Ալֆրէտ տը Միւսէ։ Արուեստի գործը, համաձայն այս բանաստեղծին, հաճելի պէտք է ըլլայ՝ թէ հասկցողին եւ թէ ժողովուրդին․ «Նկարել միայն ժողովուրդին համար՝ արհեստ ընել է․ նկարել միայն հասկցողին համար՝ գիտութիւն ընել է»։ Բարձր մտածումներ յայտնելու յաւակնութիւնը չունի Միւսէ․ կ՚ըսէ պարզապէս՝ ինչ որ կը զգայ յստակօրէն։ Ինքնատիպութիւն որոնողներու կողմը չէ, գիտէ թէ, արժէքաւոր գործը՝ արժէքէն կը ծնի ու արժէքը՝ նախասիրութիւն չունի․ կ՚այցելէ թէ՛ ինքնատիպին, եւ թէ՛ նմանողին։ «Ինչո՞ւ դատապարտել նմանութիւնը, երբ արդիւնքը՝ գեղեցիկ է։ Վիրգիլիոս՝ զաւակն է Հոմերոսին․ Թասսօ՝ զաւակն է Վիրգիլիոսին։ Ի՛նչ ալ ըլլայ ակը ներշնչումին, սրբազան է, երբ կը ստեղծագործէ՝ մնայուն գործեր»։ Մինչեւ հիմա, արուեստի գործը՝ այս ձեւով ըմբռնող չէ եղած մտածումի պատմութեան մէջ։

×

Վիպական քննադատ մը՝ Պոտլէր։ Կը պահանջէ նկարչութենէն՝ յուզականութիւն եւ բանաստեղծականութիւն։ Կը գնահատէ նկարը, իր հոգիին բերած երազանքներուն չափով։

Պոտլէրի աստուածը՝ Էնկրն էր։ Համոզուած՝ թէ անոր «Օտալիսք»ին առջեւ Ռաֆայէլն անգամ պիտի դողար։ Երկար չի տեւեր այս պաշտամունքը։ Էնկրը կը դառնայ՝ տաղտկալի։ Անոր պատուանդանին վրայ կը բարձրացնէ՝ «բոլոր ժամանակներու ամէնէն ինքնատիպ արուեստագէտը՝ Տըլաքրուա»։

Երեք տեսակ արուեստագէտ կը ճանչնայ Պոտլէր․ իրապաշտը՝ ծոյլ հոգի, դասականը՝ եսէ զուրկ, երեւակայողը՝ ստեղծագործ։ Յատկանշական է կը - ծագրութեան վրայ ունեցած համոզումը։ Մօտէլի մը ներկայութիւնը նկարիչին դիմաց՝ աւելորդ կը գտնէ, որովհետեւ, Տըլաքրուա կը նկարէ՝ առանց մօտէլի։ Ճշգրիտ գծագրութիւնը՝ անխօս կը գտնէ, որովհետեւ՝ «մեծ գծողները, իրենց ուղեղին մէջ դրոշմուած մօտէլն կ՚առաջնորդուին»։

Պոտլէր, կը սիրէ ընթերցողը ապշեցնել՝ նորակերտ բացատրութիւններով եւ փաքատոքսալ կարծիքներով։ Նկարչութիւնը կը բաղդատէ՝ երաժշտութեան հետ, կը գտնէ նմանութիւններ։ Նկարին մէջ կը տեսնէ՝ հարմոնի, մելոտի եւ քոնթրբփուան․ արձանագործութեան մէջ՝ գոյն, գրականութեան մէջ՝ կերպընկալ, ու կ՚եզրակացնէ․ «Արուեստները կը ձգտին եթէ ո՛չ իրար լրացնելու, գոնէ՝ իրարու փոխադարձ ուժեր ընծայելու»։ Աւելի առաջ մղելով տեսութիւններուն ինքնատպութիւնը, կ՚ըսէ․ «Եթէ երաժշտութիւնը մը լսեմ, նմանութիւններ կը գտնեմ՝ գոյներու, ձայներու եւ անուշահոտութիւններու միջեւ»։ Մտածումին տարօրինակութիւնը որոնող Պոտլէր, քննադատութեան կու տայ լեզու մը, որ աւելի կը պատշաճի երաժշտութեան։ «Մելոտին՝ մեծութիւնն է գոյնին»։ Այս բարդ գովերգը, որ կը կոչուի գոյն, լոյսին մեծ համերգը»։ Քննադատութիւնը կը գրէ աֆորիզմներով․ «Գեղեցիկը միշտ տարօրինակ է»․ «Իրականը՝ արդէն կ՚ըլլայ գեղեցիկին»․ «Կարմիրը՝ փառքը կ՚երգէ կանանչին»։ Ինքնատիպ մտածում մը եւս․ Նկարչութիւնը կը բացատրէ՝ կլիմաներու ազդեցութիւնով։ «Ռոմանթիզմը՝ զաւակն է հիւսիսին, որովհետեւ երազները կը ծնին մշուշէն»։ Հարաւի չոր կլիմային մէջ կը գտնէ իրապաշտութիւնը։

Պոտլէր՝ չկրցաւ հաւատարիմ մնալ իր ռոմանթիք ոգիին, որ այնքան լաւ կը զգար արուեստի յուզականութիւնն ու գոյնին մեղեդին։ Քննադատի յստակ ուղղութեան մը պակասը, պատճառ եղաւ՝ որ գոյութիւն չունենայ արուեստի մէջ պոտըլէրական տեսութիւն մը։

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
11
MARDI
11 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.774 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.774

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ

ՌՈՔԱՐ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

Ընկերվարական կուսակցութեան որւած «սիրտ հատնում»ը վերջ գտաւ Շաբաթ օր, երբ Ֆրանսուա Միթերան պաշտօնապէս յայտնեց թէ թեկնածու է նախագահական ընտրութեան։ Անմիջապէս Միշել Ռոքար քաշեց իր թեկնածութիւնը, յանուն կուսակցութեան միասնականութեան։

Ուրեմն Շաբաթ առտու ժամը 9.45–ին էր, որ ամէն բան յստակ դարձաւ, երբ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէին առջեւ, Ֆ. Միթերան յայտնեց, նամակով մը զոր կարդաց Մեռմազ, թէ թեկնածու է։ Նման նամակ մըն ալ կար Մ. Ռոքարէն, բայց արդէն ամէն ոք գիտէր թէ ըստ իր տուած խոստումին Ռոքար կը քաշէ իրը, ինչ որ ըրաւ ժամը 15.30–ին, չեշտելով սակայն. – «Ֆր. Միթերան յայտնեց իր թեկնածութիւնը։ Որոշումը տուաւ որովհետեւ կը խորհի թէ լաւագոյն տեղն ու դիրքն ունի պարտութեան մատնելու համար Հանրապետութեան ներկայ Նախագահը։ Ամէն մարդ իր պատասխանատուութիւնները ստանձնեց։ Միշտ ըսած եմ որ կը մերժեմ հակամարտութիւն մը որ ծանրօրէն կը տըկարացնէ կուսակցութիւնը»։

Ուրեմն երրորդ անգամ ըլլալով Միթերան թեկնածու է եւ գիտակից է անշուշտ թէ 1981–ը շատ աւելի դժուար է քան 1974–ը։ Այն ատեն Ձախի յոյսեր կային, ժողովրդական շարժում մը կար։ Այս անգամ նախ՝ ծերացած է։ 70–ի դուռն է եօթնամեակի մը համար։ Ձախը պառակտուած է եւ իր իսկ կուսակցութեան ծոցը, դժուարութիւնները չեն պակսիր աջ թէ ձախ կողմը։ Բայց եւ այնպէս ընդունելով հանդերձ, ինչ որ կարելի չէ ուրանալ թէ Միթերան անձնական փառամոլութենէ զերծ մէկը չէ, հարկ է նաեւ չանտեսել թէ միակ պատճառը չի կրնար ըլլալ իր թեկնածութեան։ Ոմանք կրնան առարկել թէ Ռոքար երիտասարդ է, բայց ուրիշներ կըրնան պատասխանել թէ «հին դերասանները» յաճախ աւելի ապահով արժէք են քան սկսնակները թէկուզ խոստմնալից...։ Յետոյ Միթերան կը մտածէ նաեւ կուսակցութեան միասնականութեան ինչ որ իր թեկնածութիւնը կրնայ պահպանել։ Ի վերջոյ սակայն կը հասնինք ուրիշ եզրակացութեան մը, այն թէ ոչինչ փոխուած է եօթը տարի, քանի որ 1981–ի գարնան, պիտի ունենանք նոյն հակամարտութիւնը, Ժիսքար – Միթերան, Բ. շրջանին։

×

Թեկնածութեան յաջորդ օրը, Ժօրէսի հայրենիքին մէջ է, Քարմօ, որ Ֆ. Միթերան ճառ մը արտասանեց ուր զգացուց թէ չէ կորսնցուցած բանաձեւումներու իր վարպետութիւնը, ոչ ալ ճարտասանութեան տաղանդը։ Զխնայեց ոչ՝ իշխանութեան ոչ ալ համայնավարներուն։ «Ի՞նչ է ընկերվարութիւնը եթէ ոչ ազատութիւնը։ Ազատ եմ ղեկավար դասուն նկատմամբ։ Ոչ ոքի պարտք ունիմ, ոչ՝ Ուաշինկթընի հանդէպ, ոչ ալ՝ Մոսկուայի» չեշտեց Միթերան, որ կ'աւելցընէր «համայնավար կուսակցութիւնը եւ իշխանութիւնը հաւասարակաց մէկ կէտ ունին՝ մեզ տապալելու կամքը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ Թրքական հիւպատոսարանին դէմ զօրաւոր ռումբ մը դրուած է Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան։ Պայթումը միայն նիւթական մեծ վնասներ պատճառած է և շէնքին ճակատը քարուքանդ եղած է։ Ահաբեկչական արարքին տէր եղած են Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակը եւ Քիւրտ Աշխատաւորներու կուսակցութիւնը։

ԻՐԱՆԻ մէջ ձերբակալուած ու բանտը նետուած է Յեղափոխութեան խորհուրդի անդամ եւ Արտաքին նախկին նախարար Սատէղ Ղոթպզատէ, որովհետեւ հեռատեսիլէն քննադատած է գրաքննութիւնը։ Շեշտած էր «մարդիկ այլեւս չեն հաւատար Ձայն – հեռատեսիլին, պէտք չէ վերածել զիրենք։ Ձայն – հեռատեսիլը նախատեց մարդիկ, որոնք կ'ըսէին թէ պատանդներու հարցը պէտք է կարգադրուի, այսօր, ամէն ժամ կը պոռայ թէ պէտք է կարգադրուի»։ Այս խօսքերուն առթիւ է, որ Պաշտպանութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը զեկոյցով մը կը մեղադրէր Ղոթպզատէն որ «մտահոգութիւն առթած է մահմետական ժողովուրդին մէջ»։ Իբրեւ հին ընկերը Խոմէյնիի մարդը կը կարծէր որ իր գլխուն փորձանք չի կըրնար գալ։ Որպէս հետեւանք այս խնդրին, նախագահ Պանի Սատր այլեւս որոշած է սուս ըլլալ...։ Միւս կողմէ քարիւղի գինը եռապատկուած է Իրանի մէջ, Իրաքի հետ պատերազմին իբրեւ հետեւանք։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ մէկ շաբթուան ընթացքին 599 հոգի ձերբակալուած են իբրեւ անձեր, որոնք մասնակցած են բիրտ արարքներու։ Միւս կողմէ Անգարայի զինուորական Ատեանին առջեւ սկսած է դատավարութիւնը ձախ ալօրինի Պարտիզան կազմակերպութեան 11 անդամներու, որոնք կրնան մահուան դատապարտուիլ։

ՏԸ ԿՕԼԻ մահուան տասնամեակը ոգեկոչուեցաւ Քոլոմպէի գերեզմանատունէն մինչեւ Փարիզի Սէն – Լուի տէ զ'էնվալիտ եկեղեցին։ Նախագահ Ժիսքար Էլիզէի վրայ ծածանող եռագոյնը կէս պարզել տուաւ, ի նշան սուգի։

ԸՆԴԻՄԱԴԻՐ կուսակցութիւնները, լրագրողներու սենտիքաները, փաստաբաններու սենտիքան բուռն կերպով կը բողոքեն Արդարադատութեան Նախարար՝ Փէյրըֆիթի ներկայացուցած բողոքին առթիւ Լը Մոնտ թերթի հինգ յօդուածներու առընչութեամբ։ Լոյս տեսած 1977–էն 80–ի շրջանին, ըստ Նախարարին այդ յօդուածները խնդրոյ առարկայ կ'ընեն անդարադատութեան անկախութիւնը։

«ՊՐԱՒՏԱ» Խորհ. Միութեան կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, իր կարգին, «վաւերացուց» եթէ հարկ էր Ժան Քեհայեանի արտաքսումը, յօդուածով մը, լոյս տեսած Նոյ. 9–ին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Նոյ. 7–ին տօնուեցաւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 63–րդ տարեդարձը։ Արեւմտեան ոչ մէկ դեսպան ներկայ եղաւ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արդարութեան Նախարարը՝ Խաչիկ Պապիկեան հրահանգ կարգացած է Լիբանանցիներուն, յատուկ զեկոյցով մը, որ զէնք չպարպեն այլեւս իբրեւ ուրախութեան նշան, տօներու առթիւ, որպէսզի «ուրախ առիթները չսգաւորուին»։ Նման առիթով մըն է որ երկու հոգի մեռած էին վերջերս Թրիփոլի։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 31–Նոյ. 3)

ՊԱՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Մանկական Պատկերասրահին մէջ բացուած է պատանի նկարիչներու գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ջրաներկներ, մատիտի գործեր, սկահակներ, ասեղնագործութիւններ ու խճանկարներ, զորս պատրաստած են 5 – 14 տարեկան երախաներ։ Պատանի նկարիչները ներկայացուցած են առաւելաբար կառոյցներ ու ծաղկուն դաշտեր, գործատուներ եւ ջրակայաններ, անուանի դէմքեր եւայլն։

×

ՀԱՅ ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Հայ մասնագէտները, օգտուելով երկրի վրայէն վաղուց անհետացած մանրէներու «դիմանկարներ»է, կրնան մեծ ճըշգրտութեամբ որոշել Հայաստանի տարածութեան երկրաբանական տարիքը։ Հայ երկրաբանները տուած են աւելի քան հարիւր տեսակ միաբջիջ էակներու մանրամասն նկարագրութիւնը։ Կենդանի էակները միլիոնաւոր տարիներու ընթացքին կենսաբանական զարգացման երկար ճամբայ կտրած են։ Անոնց սերունդները այլեւս նման չեն իրենց նախնիքներուն։ Մանր էակներու կառուցուածքի մէջ կատարուած այդ աննշան վերափոխումները երկրաբաններու համար դարձան յատուկ չափանիշ մը, կարենալ ճշդելու համար այս կամ այն հատուածի ժամանակաշըրջանը։ Նման դասակարգում մը կրնայ հիմք ծառայել օգտակար նիւթերու որոնման ժամանակ օգտագործուող մանրամասն երկրաբանական քարտէզներու կազմումին համար։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Պատուոյ Գիրով պարգեւատրուած է Երեւանի քաղաքապետը՝ Մուրադ Յովհաննէսի Մուրադեան, ի գընահատութիւն իր ընծայած ծառայութիւններուն, իր ծննդեան 50–ամեակին առթիւ։

Նոյն Գիրով պարգեւատրուած է նաեւ Հրազդանի քաղաքապետը՝ Ռազմիկ Արմենակի Պետրոսեան, իր ծննդեան 50ամեակին առթիւ։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԵՀՐԱՆԻ «ՌՈՍՏՈՄ» ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը «Ալիք», Նոյ. 3–ի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ «Ռոստոմ» Երիտասարդական Միութեան մէկ յայտարարութեան, ամերիկացի պատանդներու ազատ արձակման մասին։ Յիշեալ յայտարարութեամբ Միութիւնը պահանջած է, որ պատանդները դատուին ժողովրդական դատարանի մը առջեւ։

«Իրանի ժողովուրդների արդար պահանջն է, – կ'ըսուի յայտարարութեան մէջ, – ամերիկացի պատանդների դատավարութիւնը մի ժողովրդական դատարանում, որի հետեւանքով պիտի քօղազերծուեն ամերիկեան իմպերիալիզմի դաւերը, նրանց ներքին գործակալները եւ այն բոլոր յետադէմ տարրերը, որոնք իրենց հաշտուողական դիրքով աշխատում են շեղել Իրանի ժողովուրդների պայքարի ուղին։ Մենք պահանջում ենք նաեւ Խորհրդարանի հայ պատգամաւորներից, որպէսզի պատանդների խնդրի կապակցութեամբ եւս որդեգրեն յստակ դիրքորոշում եւ պաշտպանեն Իրանի ժողովուրդների շահերը ու հակաիմպերիալիստական պահանջները»։

ARMENIE 1980

La Fin d'une Culture?

Արքեօլօժիա պարբերականի Նոյեմբերի թիւին մէջ վերոյիշեալ լրագրական քիչ մը շատ «զգայացունց» խորագրին տակ եւ Քոլին Փուարիէօի ստորագրութեամբ կարճ յօդուած մը լոյս տեսած է պատկերներով ճոխացած։

×

Յօդուածագիրը առաւելաբար կը ծանրանայ Հայկ. ճարտարապետութեան վըրայ, մանաւանդ կրօնական պետնի վրայ անոր ինքնատիպ բնոյթին։ Անդրադառնալով Թուրքիոյ հայկ. յուշարձաններուն, Քոլին Փուարիէօ կը գրէ թէ անոնք անհետանալու վրայ են Թուրքիոյ բըռնած ընթացքին պատճառով։ 1974–ին կատարուած քննութենէ մը կը պարզուէր որ, 920 վանքերու վրայ, 476–ը անհետացած էին, 252–ը՝ աւերակի վերածուած, կը մնար միայն 192 հատ։ Ապա, յօդուածագիրը կուտայ մանրամասն տեղեկութիւններ, չեշտելու համար վերջաւորութեան. – «Եզակի յուշարձաններու ամբողջութիւն մըն է, զոր պէտք է փրկել վերջնական աւերումէ մը։ Միայն հանրային կարծիքի զօրաւոր հոսանք մը, զարկ առած այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր Հայկ. Հարցը ջերմ համակրանքներ կը վայելէ, կրնայ կասեցնել այդ աղէտը։ Մշակոյթ մը մէկ ժողովուրդի մը մենաշնորհեալ սեփականութիւնը չէ։ Մէկ երեսն է նաեւ ընդհանրական հարըստութեան եւ ատենն է որ միջազգային մարմինները, ի մասնաւորի ԻՒՆԷՍՔՕՆ ձեռք առնեն այս հարցը»։

Այս գրութեան կողքին հակիրճ պատմականը կայ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին 2200–էն Ն. Ք. մինչեւ 1920 փոքր քարտէզով մը եւ երկուն նկարներով։ Նաեւ առանձին, փոքրիկ ազդ մը որ կը յիշեցնէ Հայկ. Ճարտարապետութեան ցուցահանդէսը Լիոնի մէջ։ Ըստ երեւոյթին, այս յօդուածը արդիւնք է Լիոնի Հայերու Իւնէսքոյի Ակումբին տարած աշխատանքներուն։ Եթէ խիստ գնահատելի է նման աշխատանք մը, կը թուի սակայն թէ յօդուածագիրը իր խորագրով իսկ քիչ մը չփոթութեան մէջ է եւ աճապարած է «մշակոյթի մը վախճանը» տեսնելով նոյնիսկ հարցականի տակ։

Մնաց որ, Հայոց պատմութիւնն ալ – բարեբախտաբար – չէ «կեցած» 1920ին Հայաստանի խորհրդայնացումով, եթէ նոյնիսկ չէ շարունակուած մեր ուզածին պէս։

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ (Նոյ. 11) տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Նոյ. 12–ի թիւ) մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի Նոյ. 13։

Fonds A.R.A.M

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

(Լ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ ԱՐԾԱՐԾԱԾ ՀԱՐՑԵՐԸ)

Խորհ. Միութեան «Տասներորդ գումարման Գերագոյն Սովետի չորրորդ նստաշրջանը» Հոկտ. 22 – 23–ին, օրակարգի չորս հարցեր ունեցած է: Առաջին՝ ներկայ տարեշրջանի պետական ծրագրին եւ պիւտճէին իրագործման պատկերը, 2րդ՝ յառաջիկայ տարուան պետական ծրագիրը ու պիւտճէն, 3րդ՝ վարչական բնոյթի իրաւախախտումներուն վերաբերեալ նոր օրէնքին նախագիծին ներկայացումը համամիութենական եւ միութենական, այսինքն՝ Հանրապետութիւններուն համար եւ, վերջապէս, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագիրներուն հաստատումը:

Ազգութիւններու Խորհուրդին խօսք առած եւ Հայաստանի համար կարեւոր նկատուած կարգ մը հարցեր արծարծած է Երեւանի Շահումեան ընտրական շրջանի (օկրուգ՝ ինչպէս կ'ըսեն հոն), դեպուտատ Լ. Ներսիսեան:

Երեսփոխանը նախ հաւաստիքը տուած է, թէ Հայաստան պիտի իրականացնէ 10–րդ հնգամեայ ծրագիրը, ապա, ընկալեալ կարգով Հայաստանի աշխատաւորութեան անունով շնորհակալութիւն եւ անկեղծ երախտագիտութիւն յայտնած է Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին, նախարարներու Խորհուրդին (կառավարութիւն) եւ «անձամբ ընկ. Լ. Ի. Բրեժնեւին»՝ Հայաստանի նկատմամբ անոնց ցոյց տուած բարոյական, նիւթական եւ թեքնիք օժանդակութեան համար:

Երեսփոխան Լ. Ներսիսեանի արծարծած կէտերէն առաջինը եղած է հում, բնական նիւթերուն հայթայթումին հարցը: Իրողութիւնն այն է, որ Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումին վրայ բացասական անդրադարձ ունեցած են եւ դեռ կ'ունենան անոնց անկանոն, անբաւարար մատակարարումը Խորհ. Միութեան այլ շրջաններէն: Յաճախ կեդրոնի նախարարութիւններուն անփութութեան հետեւանքով: Գործատուներ, ձեռնարկութիւններ կը հաստատուին լայն ու մեծ ծրագիրներով, առանց կանոնաւոր ապահովելու անոնց անհրաժեշտ հում նիւթերը, յաճախ նաեւ նիւթկանն ու թեքնիքը: Այսպէս, երեսփոխանին մատնանշումով, Կիրովականի քիմիական թելի գործատունը երկու տարիէ ի վեր իր տարողութեան յիսուն տոկոսովը կը բանի: Անկանոն կը բանի նոյնպէս Երեւանի Նաիրիտ գործատունը: Այս երկու օրինակները թուելէ ետք, Լ. Ներսիսեան յստակ յայտարարած է. – Աշխատանքին խանգարող եւ դէպի պլանի թերակատարում տանող գլխաւոր պատճառներից մէկը նիւթատեխնիկական ոչ կայուն մատակարարումն է: Պետական ցածր կարգապահութեան դրսեւորումների, որոշ կազմակերպութիւնների կողմից հումքը եւ կոմպլեկտաւորող առարկաները ժամանակին չմատակարարելու հետ մէկտեղ առկայ են նաեւ պլանների անհաշուեկշռուածութիւն, առանձին միութենական մինիստրութիւնների եւ գերատեսչութիւնների կողմից կարեւոր հարցերի լուծումը ձգձգելու փաստեր» եւայլն:

Երեսփոխանը անհրաժեշտ նկատած է, որ Խորհ. Միութեան քիմիական արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը արագ եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնէ, որպէսզի Հայաստանի սահմաններուն մէջ գտնուող այդ եւ միւս ձեռնարկութիւններուն հարցերը լուծուին:

Ծանօթ է, որ արտաքին պատճառներով (պարսկական կազին ընդհատումը), վերջին տարիներուն վառելանիւթի սուր տագնապ ստեղծուեցաւ Հայաստանի մէջ: Ցատկապէս ձմրան եղանակին գործատուներ հարկադրուեցան ժամանակ առ ժամանակ սահմանափակել եւ, նոյնիսկ, բոլորովին դադրեցնել իրենց արտադրութիւնները: Տագնապը առաւել զգալի դարձաւ բնակարաններուն եւ հանրային սպասարկութեան համար, քանի բընակելի տարածութիւններուն 95 տոկոսը քաղաքներուն եւ աւելի քան 86 տոկոսը գիւղերուն մէջ բնական կամ հեղուկ կազով կ'ապահովէն իրենց ջեռուցումը:

Դեռ 1976–ին, Խորհ. Միութեան «Իններորդ գումարման Գերագոյն Սովետի հինգերորդ նստաշրջան»ին, երեսփոխան Լ. Մարտիրոսեան դիտել կուտար, թէ տարուան ընթացքին 29 անգամ, ընդհանուր տեւողութեամբ 200 օր, կազի մատակարարման սահմանափակումներ արձանագրուած են, իսկ 4 անգամ ալ բոլորովին դադրած են:

Տարիներ ետք, նոյնպէս Գերագոյն Խորհուրդին նիստին մէջ, երեսփոխան Լ. Սահակեան անհրաժեշտ կը նկատէր մատակարարումին կայունացումը ընդգծելով, թէ այս հարցը քննութեան առարկայ պէտք է դառնայ Խորհ. Միութեան Պետպլանին եւ համապատասխան նախարարութիւններուն կողմէ:

Այս անգամ երեսփոխան Լ. Ներսիսեանն է, որ կրկին անգամ ըլլալով արծարծած է հարցը յայտարարելով. «Վերջին տարիներս Հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութիւնը լուրջ դժուարութիւններ է կրում վառելիքի մատակարարման գործում: Յուսալի գազամատակարարման բացակայութիւնը, յատկապէս ձմրան ժամանակաշրջանում, տենդագին վիճակի մէջ է դնում արդիւնաբերութեան աշխատանքը, մեծ խաթարումներ ստեղծում բնակչութեան կոմունալ – կենցաղային սպասարկման գործում: Գազը մազութով փոխ – հատուցելը լրիւ եւ կայուն կերպով չի կատարւում երկաթուղային տրանսպորտում տիրող լարուած վիճակի պատճառով»:

Երեսփոխանը, իր կարգին, անհրաժեշտ նկատած է հարցին լուրջ քննութիւնը կեդրոնական մարմիններուն կողմէ:

Աւելցնենք, թէ Հայաստանի պատկան մարմինները կարեւոր որոշումներ տըւած են այս ուղղութեամբ, ինչպէս, օրինակ, 1982 – 83–ին վերակառուցանել Ղազախ – Երեւան կազամուղին Դիլիջան – Սեւան հատուածը, 1983–էն 85ին՝ հաստատել Նախիջեւան – Երեւան կազամուղը եւայլն: Այս ծրագիրներուն իրականացումով կը նախատեսուի 1985–ի վերջերը կազի մատակարարումին տարողութիւնը հասցնել տարեկան 8 միլիառ խորանարդ մեթրի: Այս քանակութիւնը, ինչպէս կը հաստատէ Լիզա Բալասանեան, Գազիֆիկացիայի վարչութեան պետը, «լիովին կը բաւարարի Հանրապետութեան գազամատակարարման կարիքները»:

Լ. Ներսիսեանի հրապարակ դրած կէտերէն մէկն ալ՝ բեռներու, ապրանքներու փոխադրութիւնը երկաթուղիով, հին հարց մըն է: Հայաստանի գործատուներ եւ ձեռնարկութիւններ շատ յաճախ ուշացումով, անկանոն ձեւով եւ ոչ – բաւարար չափով կ'ապահովեն իրենց անհրաժեշտ բեռները եւ ապրանքները: Ընթացիկ անկանոնութիւններուն կարգին հարկ է մատնանշել այն իրողութիւնը, թէ Հայաստանի մատակարարումին համար հիմնական նկատուած երկաթուղին գիծը կ'անցնի Ազրբէջանէն, իսկ այդ գիծը անգոհացուցիչ եւ ոչ – բաւարար կը նկատուի: Լ. Ներսիսեանի յայտարարութեամբ «նպատակայարմար կը լինէր լըբացուցիչ երկաթուղագիծ գործարկելու հարցը յատուկ քննարկման առարկայ դարձնել համապատասխան միութենական մարմիններում»:

Երեսփոխան Լ. Ներսիսեանի արծարծած վերջին հարցն եւս շատ կարեւոր է: Ծրագիր մը մշակուած է ոռոգելի հողերը աւելցնելու համար, մշակելի հողերուն արդիւնաւէտ օգտագործումը եւս: Ասոր իրականացումով մօտակայ տարիներուն զգալի կերպով կ'աւելնայ գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը եւ կը բարելաւուի բնակչութեան անհրաժեշտ պարենին հայթայթումին պատկերը: Միւս կողմէ, սակայն, ինչպէս դիտել տուած է ան, 1981–ին համար կեդրոնին յատկացուցած նիւթական միջոցները անբաւարար են: Յայտարարած է յստակ. – Սակայն 1981 թուականի համար յատկացուող կապիտալ ներդրումները ակնյայտօրէն անբաւարար են այդ ծրագիրը ժամանակին կատարելու համար: Մենք ՍՍՀՄ Պետպլանին եւ ՍՍՀՄ ջրային տնտեսութեան մինիստրութեանը խնդրում ենք քննութեան առնել այդ նպատակներով յատկացումներն աւելացնելու հարցը: Համապատասխան շինարարական կարողութիւններ Հանրապետութիւնում կան»:

Այլ խօսքով՝ Հայաստան ի վիճակի է իրականացնելու այս խիստ կարեւոր ծրագիրը, եթէ անշուշտ, Մոսկուա հարկ նկատուած յատկացումները կատարէ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Հոկտ. 25

ՅՈՒՇԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 60–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

———o———

Կիրակի, Հոկտ. 26–ին, Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութիւնը, Հաճնոյ հերոսամարտի 60–րդ տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տուաւ վեց հազար նահատակներու յիշատակին, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին: Պատարագի ընթացքին Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան քարոզով մը վեր առաւ Հաճնոյ հերոսներու ոգին եւ վերապրողներու հաւատարմութիւնը նահատակներու պատգամին:

Կէսօրէ ետք ժամը 1.30–ին տեղի ունեցաւ ճաշ եւ մատաղի բաշխում, Հայ Մշակոյթի Կեդրոնը, ուր սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին հայրենակիցներ եւ հիւրեր:

Սեղանապետութիւնը վարեց Վ. Մնակեան: Խօսք առնելով Մարտիրոս Գրաճըեան, Միութեան քարտուղարը, անդրադարձաւ Հաճընցիներու ինընամսեայ քաջարի դիմադրութեան եւ վեր առաւ դաւադրութենէ: նոր վերադարձած եւ քիչ ռազմամթերքով թշնամիին կանոնաւոր զօրքին դէմ դրած Հաճնոյ հերոսներու ոգին: Ապա խօսք առաւ Խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան Ա. քարտուղարը՝ Ռուբէն Սահակեան, որ 1919 – 1922 թուականներու Կիլիկիոյ մէջ թուրք – ֆրանսական յարաբերութիւններու մասին գրած իր գիրքին մէջ ներկայացուցած է Մարաշի, Հաճընի, Զէյթունի եւ Այնթապի ինքնապաշտպանութեան շարժումները: Այնուհետեւ յուշեր պատմեցին Գ. Պագըրճեան, Ն. Պըշտիկեան, Պ. Կէնճեան եւ Մ. Կիւլպէնկեան:

Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տէր եւ Տիկին Փեհլիվանեան (քանոն եւ կիթառ), որոնք հայկական տոհմիկ նուագներով խանդավառ պահեր ստեղծեցին:

Յուշի հանդէսը վերջ գտաւ «Կիլիկիա» երգի միաբերան մեկնարանութեամբ:

Մ. Գ.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Բալուն ունէր 48 հայաբնակ գիւղեր, իսկ գաւառը 460 գիւղեր (Գ. Սրուանձտեան): Յիշեալ 38 հայաբնակ գիւղերից 20–ը զուտ հայաբնակ էին, մնացեալները խառն (հայ եւ քուրդ): Բալու գաւառը ունէր 7 գիւղախմբեր, որոնք գրեթէ բոլորը Քրդերով բնակուած էին: Բալուի Քրդերի մի մասը Հայութիւնից դարձել էր (Հ. Ղ. Ինճիճեան). Նրանք մեծ մասամբ գլլպաշ ալէվի էին եւ Հայերին մօտիկութիւն էին ցոյց տալիս: Նրանց կանայք խօսակցութեան մէջ հայերէն բառեր էին խառնում. պահել էին քրիստոնէից մօտ գաղտնի արարողութիւններ, ինչ որ ենթադրել կը տայ որ Հայութիւնից էին դարձել: Քրդերից շատերը Հայոց վանքերն էին յաճախում պտղի եւ ընծաներ էին տալիս եւ աղօթում: Հայ քահանայ տեսնելուց մինչեւ անգամ սեղանը օրհնել կը տային եւ ձեռը համբուրում էին (Պ. Նաթանեան):

Բալուի Հայերի մի մասը քրդացել էր, երբ այդ կողմերը քրդական աշիրէթների տիրապետութեան տակ էր գտնւում: Հայերը խուլմացել էին քրդերի հաւասար իրաւունքներ վայելելու եւ կեղեքումներից ազատուելու համար: Ըստ Պ. Նաթանեանի, նրանց աշիրէթներից ոմանք Հայոց հին նախարարական ցեղերից սերել էին: Քուրդ գիւղեր կային հայկական անուններով, որոնք ունէին եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ եւ պահել էին հայկական որոշ սովորութիւններ, ինչ որ ենթադրել է տալիս որ առնուազն հայ գիւղեր եղել են, որոնք յետոյ քրդացել են:

Այս գլլբաշ Քրդերը հայու հետ խօսակցութեան ժամանակ ասում էին. «Մեր եւ ձեր միջեւ եղած տարբերութիւնը մազի չափ է»: Նրանք հաւատում էին աւետարանին, Ս. Սարգսի տօնը տօնում էին, Հայոց ուխտատեղիներ էին յաճախում, խմոր շաղելիս խաչանիշ էին քաշում (Մ. Մինասեան), նրանց շատերը օգնում էին Հայոց որբերին եւ յարգանք էին ընծայում: Նրանց դիմագծերը դժուար էր զանազանել Հայերից: Բալուում էլ մի եկեղեցի առնուազն մզկիթի է վերածուել:

×

22. ՊԱՂԻՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Պաղինը կամ Պաղնատունը, Բալուի հարաւային կողմում մի հին պատմական հայաբնակ աւան էր, որ շրջապատուած էր բազմաթիւ քուրդ գիւղերով: Այս գիւղերը գրեթէ բոլորն էլ առնուազն հայկական են եղել, որոնց բնակիչները արշաւանքների եւ կոտորածների հետեւանքով մասամբ կրօնափոխ են եղել եւ մասամբ բնաջնջուել (Պատմութիւն Պաղնատան, Պոսթոն 1960): Շատ այդպիսի գիւղեր դեռ պահել էին իրենց հայկական հին անունները, ինչպէս Գոմեր, Օշին, Սըմ Սարգիս, Վարդագոմ, Ալիբտուն, Սահման, Հոսանք, Միքրառն եւայլն: Այս կողմերի քրդացող Հայերը պահել էին դեռ հայկական որոշ սովորութիւններ եւ աւանդութիւններ: Օրինակ, խմորը ծածկում էին խաչերկաթով, յաճախում էին Հայոց աւերակ վանքերը եւ ուխտատեղիները աղօթում բուժուելու համար (Պատմութիւն Պաղնատան):

Պաղինը հայաբնակ էր, շուրջը կային խառն բնակչութեամբ հայ եւ քուրդ գիւղեր հայանուն, ինչպէս Հալալգոմ, Արմենան, Դաւթիկ, Արին, Պուլիկեր, Թոշէ, Թիլ, Նոր Գիւղ եւայլն: Այս Քրդերը Հայերի շատ մօտ էին ինչպէս Տերսիմի Քրդերը: Կանայք խօսակցութեան մէջ հայերէն բառեր էին գործածում, հայոց վանքերը ուխտի էին գնում, ընծաներ էին տալիս: Թուրքերի նման մզկիթ, նամազ (աղօթք) չունէին, թլփատութիւն էլ չունէին եւ չէին սիրում Թուրքերին: Կանայք Թուրք տղամարդ տեսնելուց թաքնւում կամ դէմքերնին ծածկում էին, մինչ հայ տղամարդկանց մօտ չէին քօղարկւում, երեւում է, որ հայոց հետ իրենց կապերը չէին խզել: Պաղնատան քուրդ բնակիչների դիմագծերը աւելի Քրդհայատիպ էին, քան թաթարական: Քրդական գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, խաչքարեր, զորս Քրդերը յարգում էին:

Ինչպէս Բալուն, Պաղնատունն էլ առնուազն ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն. Տէրէպէյիների (ձորապետ) եւ աշիրէթների տիրապետութեան շրջանին, Հայերի մի մասը խուլամանալով քրդացել է, մի մասն էլ ցրուել կամ կոտորուել է:

([illegible] 26)

Fonds A.R.A.M

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԸՐՋԻԿԼՔԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԵՆՍԱՎԷՊԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՅՈՒԼԻՍ 1981, ԻՏԱԼԻԱ

1984 Եգիպտոսի եւ Եթովպիոյ եկեղեցիները

1987 Նեստորական եւ Արեւելքի հին աւանդական եկեղեցիները

1990 Յունական ուղղափառ եկեղեցին

Գիտաժողովի «սեմինար» բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս ամսու մէջ, իտալիոյ քաղաքական հեղինակութիւններու եւ մշակութային ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ. – Հայ եկեղեցւոյ պատմական ենթահողը

Առաջին աշխատանքի մասնաճիւղ

Հեթանոսութենէն մինչեւ քրիստոնէութիւն. ծնունդ եւ զարգացում

– Իրանական եւ յունա – հռովմէական աշխարհներու տագնապները

Հոգեկան արժէքներու տագնապները եւ փնտռուք նոր հորիզոններու

Ծնունդ – սկզբնաւորում եւ քրիստոնէութեան թափանցման պատճառները Հայաստան

Առաջին առաքեալները եւ ճգնաւորները: Հայաստանի քրիստոնէացումը

Թագաւոր մը՝ Տրդատ

Կրօնական քարոզիչ մը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ

Հայկական եկեղեցիի ձեւակերպումը. ինքնութեան փնտռուք

Քրիստոնէութիւնը եւ հայ ազգը. հայկական եկեղեցին որպէս հաստատութիւն

Ազգը եւ հայ եկեղեցին. քրիստոնէութիւնը որպէս ազգային ինքնութիւն

Երկրորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՍԿԶԲՆԱՂԲԻՒՐԸ. ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ՓՆՏՌՏՈՒՔԸ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԶԳԱՑՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աղօթքը. գրաբար որպէս կրօնական ազդակ

Ուղղափառութեան փնտռտուքը. Ս. Երրորդութիւն, Հոգին Սուրբ: Յարութիւն, Մկրտութիւն, Քարոզ, Զարչարանք, Յարութիւն, Սէր, Կուսութիւն, ամուսնութիւն, մահ, մեռելի մարմինը, մահուան արարողութիւնը, հոգին, տանջանք, հոգէառ հրեշտակ, դեւեր, սատանաներ եւայլն

Սրբութիւնը. չարունակութիւնը աւանդութեան՝ քրիստոնէութեան միջոցով

Հեթանոսութիւնը եւ քրիստոնէութիւնը. համարկումի ռազմավարութիւնը

Հեթանոսական սրբութիւնները եւ եկեղեցին. համահաշտութիւն եւ փոխադարձ ներթափանցում

Ծգնաւորութիւն. փոխընտրական ըղձայնութիւն մը

Ծգնաւորութիւնը որպէս հաստատութիւն. վանական անկախութիւն եւ առաքելութիւն

Երրորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԿԱՌՈՅՑ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔ

Նուիրապետական ծառը, կրօնաւորներ, քահանաներ, վարդապետներ, եպիսկոպոսներ, կաթողիկոսներ

Եկեղեցին եւ հաւատացեալները. «մայր» եկեղեցին որպէս համայնքի ծննդարերող եւ խթան ուժը

Հայ կաթողիկոսները. ամբողջ ազգի «հայրը»

Թագաւորները եւ կաթողիկոսները. դերերու տեղափոխումներ, մրցակցութիւններ եւ երկեակութիւններ

Միջնադարեան համայնքները եւ եկեղեցին. գիւղացիական տնտեսութիւնը, գործնական ընկերութիւնները, ճարտարապետները, գիւղացիները, իշխանները, համքարութիւնները, ընկերային դասակարգերը եւայլն

Ընկերային բարոյական յղացքը. դատարաններու վճիռները

Չորրորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ. Արկածախնդրութի՞ւն թէ ինքնութեան փնտռտուք

Պատմական ճնշիչ ուժերը եւ հայ եկեղեցին. կրօնական ինքնութիւն որպէս ինքնապաշտպանման ռազմավարութիւն

Կրօնական պատերազմներ. Վարդան եւ ուրիշներ

Փոխ յարաբերութիւններ հռոմայեցոց, բիւզանդեցւոց եւ քոյր եկեղեցիներու հետ. անկախութեան յոյսեր եւ ձըգտումներ ուղղափառական դրօշին շուքին ներքեւ

Ընկերութիւնը եւ համայնքի փոխյարաբերութիւնները. կաթողիկոսներու պատմական ենթահողը

Հակակաթողիկոսներու յղացքը. Աղուանքի եկեղեցին

Վրաստան, Աղուանք եւ Հայաստան. Կովկասեան երեք քոյր եկեղեցիներ

Յունական ուղղափառութիւնը, Հայերը եւ նոր եկեղեցիի մը կառուցումը՝ Զուարթնոց

Արաբները եւ քրիստոնէութիւնը. վերապրումի ռազմավարութիւն

Հայկական միջնադարը. եկեղեցին, ընկերային դասակարգերը, մետաքսի ճանապարհը եւ միջազգային առեւտուրը

Կիլիկեան եւ միջազգային առեւտուրի նոր ճանապարհներ. ի՞նչ պղուոր է օտարին հողը

Կիլիկիայի կաթողիկոսութիւնը. հովիւը կը հետեւի իր հօտին

Հռովմէական կաթոլիկ եկեղեցին եւ Հայերը: Կիլիկեան եւ Հայաստանը որպէս քրիստոնէական խարիսխներ

Խաչակիրները. հայկական միջնորդութիւններ

Միջնադարը եւ դեղին հրոսակները. սկիզբ անկման

Սելջուկ, թաթար, պարսիկ, թուրք եւ օսմանեան յարձակումներ. եկեղեցին որպէս ամենակարեւոր գոհողութեան թիրախ

Գաղթականութիւնը որպէս գոյատեւման եւ «հանգիստ» ապրելու ազդակ

Հայ սուրբեր օտար կամարներու ներքեւ

Հայաստանը արտածում է քրիստոնէութիւն: Սեւ ծովու ափեր, պալքանեան երկիրներ եւ Իրլանտա

Աղանդական շարժումները եւ հայ եկեղեցին

Անկումի դարերը եւ հայ եկեղեցին. երեք Հայաստաններու ստեղծումը

Հայ եկեղեցւոյ դերը օսմանեան կայսրութեան մէջ

Տասնիններորդ դար: Ազգային ազատագրական շարժումները եւ հայ եկեղեցին

Քաղաքացիացման հանգրուանը եւ հայ եկեղեցին: Փոխ յարաբերութիւններ հայկական կուսակցութիւններու եւ մտաւորականներու հետ

Ցարական կայսրութիւնը եւ հայ կաթողիկոսները: Ռուսասիրութիւնը որպէս ազգային ազդակ

Հայ եկեղեցին եւ կուսակցութիւնները 19-րդ դարուն: Համագործակցութիւններ եւ անհաշտութիւններ

«Միլլէթ» համակարգը եւ հայ պատրիարքարանները

Հայ վանքերը եւ վանականները: Քայքայում եւ բնաջնջում

Ջարդերը եւ հայ եկեղեցին: Խաչաձեւում եւ հանդուցաւորում ազգայնամոլութեան եւ անելի քաղաքականութեան

Ազատագրման պայքարները: Ա. համաշխարհային պատերազմը, Հայաստանի անկախ հանրապետութիւն, խորհրդային Հայաստանը եւ հայ եկեղեցին

Սփիւռքները եւ հայ եկեղեցին 1920 թուէն մինչեւ այսօր: Քաղաքական, տընտեսական եւ կրօնական միաձուլում

Արեւմուտքը եւ հայ եկեղեցին: Ի՞նչ ձեւի յարակցութիւն

Հայ եկեղեցին Ա. եւ Բ. համաշխարհային պատերազմներու միջեւ: Ինչո՞ւ Ստալին վերահաստատեց Էջմիածինի կաթողիկոսութիւնը:

Հայ եկեղեցին սառ պատերազմի տարիներուն: Կիլիկեան կաթողիկոսութեան վերահաստատումը

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի աշակերտութեան համար Հոկտեմբերը եղած է Հայ Մշակոյթին նուիրուած ամիս մը: Գրատախտակներ, ցուցատախտակներ, դասարանի, միջանցքներու պատերը զարդարուած են հայ լեզուին նուիրուած կարգախօսքերով, բանաստեղծութիւններով եւ նկարներով: Տնօրէնութիւնը ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտ գործադրած է մասնաւոր յայտագիր մը, նախակրթարանի աշակերտութեան յատուկ: խօսք առած են ուսուցիչները եւ ներկայացուցած Մեսրոպի գիւտին, թարգմանչաց վաստակին արժէքը հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մեր ներկայի գոյութեան մէջ: Երկրորդականի 200 աշակերտները, Հոկտ. 10-ին, տօնած են հայկական տառերու գիւտը: Ուսուցիչ Հայկազ Թրթռեան վարած է յայտագիրը, բացատրելէ ետք մշակոյթին իմաստը: Խօսք առած է վարժարանին տընօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, շեշտը դնելով հայերէն խօսելու անհրաժեշտութեան վրայ՝ բակին մէջ, տունը եւ դասարանին մէջ: Բանախօսած է Արմէն Տօնոյեան պատմական ակնարկով մը ներկայացնելով ազգային, քաղաքական եւ ընկերային այն պայմանները, որոնց մէջ Մեսրոպ Մաշտոց կատարեց հայկ. տառերու գիւտը: Խօսք առած են նաեւ երաժշտութեան ուսուցիչը՝ Արա Մանաչ եւ Անի Փափազեան – Աստուրեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեանի Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքն ու գործը ներկայացնող խօսքով:

×

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի տեսուչ նշանակուած է Ներսէս Քհնյ. Ճէպէճեան, Եղիշէ Պատրիարքի կարգադրութեամբ: Զոյգ հաստատութեանց վերատեսուչն է Պատրիարքարանի դիւանապետ Շահէ Արք. Աճէմեան: Նոր տեսուչը Նիւ Եորքի Ատելֆա Համալսարանէն պսակաւոր Արուեստից տիտղոսը ստանալէ ետք աստուածաբանական ուսումը շարունակած է Քէյմպրիճի (Միացեալ Նահանգներ) Եպիսկոպոսաց Ճեմարանին մէջ, ուր ստացած է Մագիստրոսի տիտղոսը (1961): 1969-ին Տիրան Արք. Ներսոյեանի ձեռամբ քահանայ ձեռնադրուելով նշանակուած է հոգեւոր հովիւ Սփրինկֆիլտի, Մէսէչուսեց նահանգի, Ս. Յովհաննէս Աւետարանիչ Եկեղեցւոյ: Ներսէս Քհնյ. աւելի քան 20 տարիներ մասնակցած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի եւ Ամերիկայի Ազգային Եկեղեցիներու Խորհուրդի զանազան համագումարներուն, այլեւայլ հանդամանքներով:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Գիւղացիներէն շատեր գիւղէն ելլելէ յետոյ կարծես ըմբռնեցին որ կը դատուէին իրենց տուներէն, թէեւ դռները գոցած, բանալիները գօտիներուն մէջ դըրած էին:

Ձիաւորները տուներէն մինչեւ գլուխ զինուած էին: Անոնց մէջ նոյնիսկ կային սպիտակ ու լայն մօրուսով տարիքոտներ: Հագած էին ինչ որ գտած էին՝ մազէ կուրտիկ, քէչէ, գլուխնուն փափաղ, մաղէ շալվար, չարուխ, ճղմէ: Ոմնէին արջի նման մազոտ կուրծքեր: Բրդոտ ականջները կ՚ըսես մէջ – մէկ ծիծեռնակներու բոյներ ըլլային: Գլխներուն մազերը երկար էին, ոմանց մինչեւ ուսերը ինկած: Ոմնէին նոյնպէս մազոտ ձեռքեր, կրիայի տաշտի նման կոշտացած եղունգներով: Առհասարակ լուռ էին ու հագուստներէն կուգար քրտինքի ու վայրի կենդանիներու հոտ:

Անոնց մէջ ծերուկ մը կար, Մուրատը, Մեծն Ներսէսի փառահեղ մօրուսով, առջեւի ակռաները թափած, կլոր կռնակով եւ սակայն ձիու վրայ նստած էր շիտակ. աչքերուն մէջ գայլի աչքերուն փայլը կար:

Ձիաւորներու տարեցները լեռներուն մէջ ծերացեր էին ու առած էին լեռներու բնաւորութիւնը՝ լուռ, ուժեղ ու հըպարտ: Անոնք երկնքի ու լեռներուն պէս իրենց խօսելու բնաւորութիւնները կորսնցուցած էին կարծես: Երբ խօսէին գիւղացիներուն հետ՝ բառերու պակասը անուշ ժպիտով մը կը լրացնէին: Անոնց մարմիններուն վրայ դանակի ու գնդակի հետքեր կային: Մէկն իր երկու մատները ռումբին տուած էր: Ուրիշ մը մի քիչ կը կաղար, որովհետեւ մարմնին մէջէն 9 գնդակ անցած էր, ու տակաւին կ՚ապրէր ուրիշի մը երջանկութեան համար:

Տասներկու փէտայիներ էին: Անոնց պղինձի նման ժիր դէմքերուն վրայ ոչ մէկ բան կրնար զարմացումի գծեր տալ, նոյնիսկ եթէ Հայաստանի լեռներուն վըրայ տեսնէին Քրիստոսի իջնելը: Եւ սակայն այդ օրերուն անոնց զարմացնողը խալֆայի աշկերտին հերոսութիւնն էր, ոչ թէ որովհետեւ Մարտիկ սպաննած էր հարիւրապետ մը, այլ որովհետեւ անոր գլուխը ջարդած էր չոպանի մականով մը միայն:

Կարաւանը բերնէ բերան Մարտիկի մասին կը խօսէր: Ջրաղացպան Նաւօն ամբողջ ճամբու ընթացքին գրեթէ մոռցած էր ամէն ինչ: Մոռցած էր նոյնիսկ իր ջըրաղացքը ու կը մտածէր մէկ բանի մասին միայն՝ լեռ ելլէին ու քահանայով տիրացուով Մարտիկի համար «Տէր ողորմեա» մը երգել տար, որ Աստուած Մարտիկը փորձանքներէ ազատէր:

– Մարտիկը ինտո՞ր տղայ է, Նաւօ, – կը հարցնէր ձիաւորներէն մէկը:

– Որ. ձին հեծած է, կ՚ըսեն որ մէկէն ափ ու չիք եղած է արտերուն մէջ:

– Էդ ատենը ես տանիք ելած էի, տեսայ արտերուն մէջ տուման մը բռնեց: Երբ վար իջայ՝ ըսին որ էդ շան պէյնը դուրս թափած են:

Կիներու խօսակցութեան առարկան էր նոյնիսկ Զէյնապը:

– Արեւի նման աննման աղջիկ է եղեր. մայրը հայ է, պիթլիսցի Ալմասին աղջիկը, – կ՚աւելցնէր տարեց կին մը:

Կինը կը պնդէր, որ Ալմասը տակաւ ողջ է ու իր ամուսինին հետ էրզրումի կողմերը կը մնայ: Աղջիկները գլուխնին ծուռ մտիկ կ՚ընէին՝ Ջրաղացքի շուքին տակ մեծցող ծաղիկներու պէս գունաթափ երեսներով:

– Նայեցէք, հեղ մը՝ «Մհերի Դուռը», – կը կատակէր Արջ Սաքօ ձիաւորներուն, ակնարկելով Մուրատին, որ խօսքի բըռնուած էր գիւղացիներուն հետ: Չէ, անոնք զգոյշ էին. Մուրատ չպէտք էր իմանար իրենց կատակները:

Ծերունի Մուրատ ձիէն վար իջած էր, եւ գիշեր ժամանակ, տարին մէկ անգամ դաշտերուն մէջ պտըտող ծերացած Մհերի մը պէս գիւղացիներուն հետ կը խօսէր.

– Հարս ճան, երախան ինչո՞ւ կը լացընես: Մի վախեր աղջիկս, բան չկայ: Երախային հանգիստ ծիծ տուր:

(Շար. 194)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Գրիգոր Պիլալեան,
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Պիլալեան եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Ժերար Պիլալեան եւ զաւակը,
ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԻԼԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 12, ժամը 8·45ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները՝ Պ. Դանիէլ Պիլալեանի եւ ընտանիքին:

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Մուրատեան եւ զաւակները, Խաչիկեան եւ Տիւրկէրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, նանիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 6-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Նոյ. 12, ժամը 15·30-ին Իսիի Ս. Մարիամ-Աստուածածին Եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուռկէն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, այլ նախընտրաբար փոխան ծաղկեպսակի, նուէրներ՝ բարեսիրական հաստատութեանց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Տիկին Աղաւնի Շոմլէքճեանէ, իր ամուսնոյն՝ Կարապետ Շոմլէքճեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ. նաեւ՝ Տէր եւ Տիկին Ղ. Ահարոնեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Ե. Վարդանեանէ 100 Ֆ. իրենց եղբօր՝ Հրաչ Վարդանեանի մահուան առիթով:

ՔՐԻՍՏՈՍ՝ ՄԵՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Գրեց՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Գին՝ 10 Ֆ.: — *Դիմել՝*
Archimandrite:—
V. IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tatéos
Camp. Périer, St. Antoine
13015 — *MARSEILLE*

Նոր երգապնակ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) *ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ* (տաւիղ)

ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (*ալթօ*), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան (*թէնօռ*)

ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Փնտռել՝ երգչախումբի անդամներուն եւ հայ գրավաճառատուներու մօտ:

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARME NIENNE D'ALFORTVILLE
Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube
Dans la Salle des Fêtes — Rue Voltaire, ALFORTVILLE.
Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»
BAR, BUFFET, SPECIALITES ARMENIENNES

DISQUES RECUS:

KOMITAS

CHANTS DE MARIAGE
CHANTS ET DANSES RUSTIQUES
Chœurs Mixtes Arméniens de
SIPAN — KOMITAS
Direction: GARBIS APRIKIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ.ծ.ի, Ասատուր Օհաննէսեանի *մահուան տխուր առթիւ.— Մի ոմն 5000, Պ. Փասքալ Օհաննէսեան 1000, Պ. Արթիւր Օհաննէսեան 1000, Պ. Արման Ուզունեան 500, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան 500, Պ. Կարապետ Քէլէկեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեան 150 Ֆ.:*

×

Մարսէյլ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Արծրունի Չրբաշեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով՝ Տիկին Էլիզ Չրբաշեանէ 1000, նոյն առիթով՝ Վարդան Պանտիկեանէ 500: Տիկին Գոհարիկ Գիւլբասեանէ իր հօրաքրոջ զաւկին՝ Նշան Միհրանեանի մահուան առթիւ 100, ողբացեալ Րաֆֆի Փափազեանի մահուան առիթով՝ Վարդան Պանտիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեանէ 500-ական, Տէր եւ Տիկին Ֆէրտի Հրաչեանէ 200, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Միլտոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէր-Կարապետեանէ 100-ական:

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյ. 15, ժամը 21էն սկսեալ.
Փալէ – տը – լա – Ֆուարի *մէջ* (Վալանս)
մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» Նուագախումբին եւ «Սարտարապատ» Պարախումբին:
Հայկական ջերմ մթնոլորտ

- ՃԱՇ -

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէն Թ'Անթուանի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ Սէն Թ Անթուանի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները իր ճաշին, Նոյեմբեր 16, Կիրակի օր, ժամը 12·30էն սկսեալ, Ֆապրեկուլ, Մարսէյլի Հանրակառքի ընկերութեան սրահին մէջ:

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյ. 12ին: Դիմել՝ Պ. Սիսակ Մրմրեանի, հեռաձայն՝ (91) 51–35–35:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը շրջանի բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրէ բաժակի մը շուրջ Հրայր Գիլնեճեան հարցին *մասին խօսակցելու, Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 15ին, Շավիլի Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:*

×

IMPORTANT!

La Croix Bleue de Chaville invite tous les Arméniens de la région à venir
DIALOGUER
SUR L'AFFAIRE KILNDJIAN
Un verre d'amitié sera offert le Dimanche, 16 Novembre, à 15 h., dans la Salle de l'Eglise Arménienne de Chaville, 4, Rue des Trois Champtiers.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հոգեհանգիստ կատարել կու տայ մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյ. 16ին, Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13·30*ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝* 17, *Rue Bleue, Paris 9*ᵉ

Մարսէյլ, Հայ Կաթողիկէ
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ
Եկեղեցւոյ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
Կարդինալ ՌՈԺԷ ԷՋԷԿԱՐԱՅ-ի
(Մարսէյլի Արք.ին)
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
(Ժողովրդապետ Մասէյլի եւ շրջանի Հայ-Կաթողիկէ համայնքին)
պատիւ ունի հրաւիրելու բոլոր հայ հաւատացեալները ժողովրդապետական նոր եկեղեցւոյ՝
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅԻ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ
Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
(Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էպիսկոպոս)
Կիրակի, Նոյ. 16, առաւօտեան ժամը 10·30ին՝
26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ
Հեռ. (91) 48·19·60

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE
19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4ᵉ — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT KOMITAS

PAR

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE
GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ), *ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ* (*պարիթօն*)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեներգ՝ Թէրէզ Քէչէճեան ալթօ, *Մկրտիչ Պօղոսեան, Ռընէ Մարթայեան* թէնոր, *Ժիլպէռ Չիպսի* պաս:

ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 Ֆռ

Vente des billets:
— *PARIS 9ᵉ: Maison de la Culture Arménienne,* 17, *Rue Bleue. Tél.* 824.63.89
— *PARIS 9ᵉ: Librairie PALOUYAN,* 9, *Rue de Trévise. Tél.* 523.24.97
— *ALFORTVILLE* (94): *Maison de la Culture Arménienne,* 9, *Rue de Madrid. Tél.* 376.55.89
— *ARNOUVILLE* (95): *Alimentation NIGOGHOSSIAN,* 121, *Ave. H. Barbusse. Tél.* 985.04.46
— *ASNIERES* (92): *Alimentation VAROUJ,* 49, *Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél.* 793.64.02
— *CLAMART* (92): *Télé - Condorcet.* 175, *Ave. Jean Jaures. Tél.* 642.56.17
— *VILLEMOMBLE* (93): *M.etMme.Zahredjian Armand.* 142, *Rue Bernard Gante Tél.* 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

La Cappadoce

MENUS DE REVEILLON

NOEL
A 300 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *CREVETTES Mayonnaise*
* *MOULES à la Broche*
* *Sauce TARATOR*
* *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
* *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)*
* *BUCHE DE NOEL au Cointreau*
* *VIN à volonté*
* *CHAMPAGNE*

ST. SYLVESTRE
A 350 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *Demi Langouse Mayonnaise*
* *Moules Farcies*
* *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
* *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).*
* *VIN à volonté*
* *Gateau Forêt Noire.*
* *CHAMPAGNE*

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPADOCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
13
JEUDI
13 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.Ç. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.775 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.775

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԵՐ, ՔԻՒՐՏԵՐ, ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ «ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»Ը

Մեր նախորդ՝ Նոյ. 11-ի թիւով քանի մը տողով միայն կրցած էինք արձագանգ հանդիսանալ այն ահաբեկչական արարքին, որ նիւթական մեծ վնասներ հասցուցած էր Սթրազպուրկի Թրքական հիւպատոսարանին եւ որուն տէր եղած էին հաւաքաբար Հայկ. Գաղտնի Բանակը եւ Քիւրտ Աշխատաւորներու կուսակցութիւնը: Երեքշաբթի օր, փարիզեան մամուլին մէկ մասը կ'անդրադառնար եղեռնափորձին եւ ոմանք, ինչպէս՝ Քօթիտիէն տը Փարի եւ Ֆիկառօ բաւական լայն տեղ կուտային, երկրորդը նոյնիսկ առիթը օգտագործելով «նոր» վերլուծումի մը, ինչ կը վերաբերի Հայկ. ահաբեկչութեան:

Քօթիտիէն տը Փարի կը խորագրէր՝ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ. – ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՀԱՐՈՒԱԾԵՆ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ, ու կուտար նախ դէպքին մանրամասնութիւնները: Պայթումը պատահած էր Երկուշաբթի 0 ժամուն եւ Երկուշաբթի առտու պատասխանատուութիւնը ստանձնած էին Հայկ. Գաղտնի Բանակը (ԱՍԱԼԱ) եւ Քիւրտ Աշխատաւորներու Կուսակցութիւնը (ՔԼՓ), հեռաձայնով մը Պէյրութի Ա. Ֆ. Փ.-ին, այսինքն մամուլի ֆրանսական գործակալութեան: Հեռաձայնող բանբերը չեշտած է թէ «գործողութիւնը դէպքերով կը պատկերացնէր պտղաբեր գործակցութեան մը սկիզբը»: Ռումբը շատ զօրաւոր եղած է եւ ջարդուփշուր ըրած կրկնակ դուռը, 50 սանթիմէթրի փոս մըն ալ բանալով մայթին մէջ: Ջարդուփշուր եղած են նաեւ մինչեւ 50 մէթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող շէնքերուն բոլոր ապակիները: Շէնքը միայն օրուան մէջ պաշտպանութեան տակ է զինեալ ոստիկաններու կողմէ: Քօթիտիէն ապա կը խօսի Հայկ. Գաղտնի Բանակին մասին ըսելու համար «Հայկ. Գաղտնի Բանակը մարքսիստ հակումով, կը պայքարի անկախութեան համար Հայաստանի, այսօր բաժնուած Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Այս շարժումը կը պնդէ որ Հայերը միշտ խտրականութեանց զոհ են Թուրքիոյ մէջ եւ կ'ուզէ որ այդ երկրին մէջ ճանչցուին ազգային իրենց մասնայատկութիւնները ինչպէս նաեւ 1915ի իրականութիւնը (մէկուկէս միլիոն զոհ)»: Թերթը կը յիշէ Հոկտ. 11-ի եւ 12-ի պայթումները Նիւ-Եորքի եւ Լոս-Անճըլըս, Օգոստ. 5-ին Լիոնի արարքը Թրք. հիւպատոսարանին դէմ: Գալով քրտական շարժումին, կ'աւելցնէ թերթը, Մերձ. Արեւելքի քրտական քաղաքական կուսակցութեանց ամէնէն ձախն է, ասոնք կը պայքարին քիւրտ անկախ Պետութեան մը ստեղծման համար – Իրաքի հիւսիս-արեւմուտքը, Իրանի հիւսիսը եւ Թուրքիոյ հարաւ-արեւելքը: Գրութեան վերջաւորութեան «հանդըրուան մը» ենթախորագրին տակ, կ'ըսուի. – «Պէյրութի արեւմուտքը հաստատուած երկու շարժումներու ղեկավարութիւնը յայտարարած էր իրենց զինակցութիւնը անցեալ Ապրիլին եւ ամբաստանած Թուրքիան, որ իրենց հայրենակիցներու բնաջնջումը կը հետապնդէ: Ա. Ֆ. Փ.ի հեռաձայնող բանբերը չեշտած է. «Այս գործողութիւնը զոր միասին կազմակերպեցինք յեղափոխական հանգրուան մըն է կրագիւսելու համար մեր հաւաքական պայքարը անկախ Հայաստանի մը եւ Քիւրտիստանի մը համար»:

×

Ֆիկառօ-ի յօդուածագիրը նոյն Ժան-Շառլ Ռէքսն է, որ Հոկտ. 23-ի թիւին մէջ կը խօսէր «Հայկ. Ֆիլիէռ»ի մը մասին ռիւ Կոպերնիկի եղեռնափորձին առթիւ: Պարզ է, որ բաւական բողոքներ ստացած է ֆրանսահայ կազմակերպութիւններէ կամ անձերէ, որ պատճառ պէտք է եղած ըլլան բոլորովին տարբեր մօտեցումը ցոյց տալու այս անգամ: Խորագրէն իսկ չեշտը տուած է երբ կը գրէ ՆԱԵՒ ՀԱՅԵՐ (եւ ոչ՝ Հայերը) ու ըսկիզբն իսկ կը ճշդէ. – «գրել Հայերը կրկին զարկին, պիտի նշանակէր անկասկած նախատել Ֆրանսայի Հայերուն համայնքին 300 հազար քաղաքացիները, վերապրած 1915-ի ահաւոր ցեղասպանութենէն: Սակայն, իրենց հայրենակիցներէն փոքրամասնութիւն մը, գլխաւորաբար եկած Լիբանանէն, ուր իրենց նախնիքը հաստատուեցան 1921-ին, կը ձգնին առնել մը ի վեր մտքերը պղտորել»:

Այս նախաբանը եւ յօդուածին վերջաբանը բացայայտ կերպով կը ձգտին «անմեղացնելու» Հայերը ընդհ. ձեւով եւ մեղքը ձգելու անհատողական շարժումներու վրայ: «Հայ դատի այս կորուսեալ զինուորները» կ'ըսէ Ռէքս հաւաքուած, մարզուած եւ պատրաստուած են Մերձաւոր - Արեւելքի ամէնէն կարծր ահաբեկչական շարժումներուն կողմէ: Կը թուէ զանազան եղեռնափորձեր զուիցերական թիրախներու դէմ, կրկին կ'անդրադառնայ ռիւ Կոպերնիկի ու ահաբեկչական շարժումներու, քանի մը անուններ կուտայ, չեշտելով սակայն՝ «իրենք զիրենք հայ կոչող գաղտնի խմբակներու ցանկը հոս չի կենար, Իտալիան ալ ունի «Հայկ. Դիմադրութեան Նոր Շարժումը (Հռոմ՝ 1979, Դեկտ. 10, 1980 Մարտ 11): Այլապէս յատկանշան է յօդծին վերջաւորութիւնը. – «Եւրոպայի երկիրներուն հակահաբեկչական սպասարկութիւնները (որոնք կը խորհրդակցին դէմ դնելու համար այս խնկական աղէտին) նկատած են Հայկ. ահաբեկչութեան վտանգաւոր յառաջխաղացում մը: Ցարդ կը հանէր նշանակուած Թուրք անձնաւորութեանց կամ հաստատութեանց: Բայց քանի մը ամիս է, կը թուի թէ իր գործողութիւնները կ'ուղղուին շէնքերու կամ հիմնարկութեանց դէմ ընտրուած որպէս խորհրդանիշ «աշխարհակալութեան նոյնիսկ իրեն հետ նոյնացած սիոնականութեան»: Եւ այս նըկատումը կը մղէ մասնագէտները իրենք իրենց հարց տալու թէ այս շարժումը, ձեռք առնուած, հաւանաբար թափանցուած, գործիք չէ՞ մարդոց որոնք օտար են Հայկ. խնկական հարցին»:

×

Լիպերասիոն կարճ տողերով միայն արձագանգ կուտար:

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

«Հոկտ. 3 Կազմակերպութիւնը» հեռաձայնով, տէր եղած է 2 եղեռնափորձի, գործուած՝ մէկը Հռոմի Սիւիսէռի գրասենեակին, միւսն ալ երկաթուղի - զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին դէմ:

×

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Սթրազպուրկի եղեռնափորձին կ'անդրադառնայ թրքական մամուլը Նոյ. 11 թուականով:

«ԹԵՐՃԻՒՄԱՆ»

«ՌՈՒՄԲ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ԹՐՔ. ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ»

«6 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ 3-Ը ԹՈՒՐՔ»

«Ֆրանսայի Սթրազպուրկ քաղաքին Թրք. հիւպատոսարանին դէմ, առջի գիշեր, ժամը 23.58-ին՝ ռմբաձիգ յարձակում մը գործուեցաւ: Դէպքին պատճառով, բարեբախտաբար մահացողներ կամ վիրաւորեալներ թէեւ չեղան բայց հիւպատոսարանի շէնքն ու շրջակայքի շէնքերը մեծ վնաս կրած են: Շատ մեծ քանդիչ ուժ ունեցող ռումբի պայթումով շաֆ անցընող հիւպատոսարանին երկու թուրք պահակները, ժամը 23.30-ին իրենց վերադարձին դուռին առջեւ կասկածելի ոչինչ տեսած են: Սենեակի մը կից գտնուող Թրք. հիւպատոսարանը, գիշերը մինչեւ 23.30 ֆրանսական ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ գըտնըւած ըլլալուն, յիշեալ ռումբը այդ ժամէն վերջ միայն դուռին առջեւ դըրուած կրնայ ըլլալ: «Պայթումին հետեւանքով, շէնքին 100 մէթր շրջակայքը գտնուող բոլոր շէնքերուն ապակիները փշրուած, եւ հիւպատոսարանին մայր դուռն ու պատը մեծ վնաս կրած են: Նըմանապէս, ռումբին դրուած մայթին վրայ 50 մէթր տրամագիծով խոռոչ մը բացուած է: Միւս կողմէն, դէպքի պահուն հիւպատոսարանին 60 – 70 մէթր մօտակայքէն անցնող ֆրանսացի մը, պայթումին սաստկութենէն գետին իյնալով վիրաւորուած է:

«Պէյրութ գտնուող գործակալութեան մը հեռաձայնելով, անծանօթ մը, յանուն «Հայաստանի Ազատագրման Հայկ. Գաղտնի Բանակ»ի «Քիւրտ Բանուորական Կուսակցութեան»՝ յարձակումին պատասխանատուութիւնը ստանձնած է: Միեւնոյն անծանօթը, Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.ի եւ Ք. Բ. Կ.ի միջեւ «արդիւնաւէտ» գործակցութեան մը գոյութիւնը յայտնած է:

«Դէպքէն վերջ, Թրք. հիւպատոսարանի շէնքին գտնուած փողոցը երթեւեկին փակուած եւ պաշարուած է: Նորէն, յիշեալ դէպքին կապակցութեամբ, ցարդ ոչ մէկ յայտարարութիւն ընելով հանդերձ, ֆրանսական ոստիկանութիւնը 6 հոգի ձերբակալած է 3-ը՝ Թուրք: Ձերբակալուած Թուրքերուն «Ափօճուլար» (քիւրտ, ապօյին) կազմակերպութեան անդամները ըլլալը յայտնուած է»:

×

«ՄԻԼԼԻԵԹ»

Միլլիյէթ ալ, լուրի մանրամասնութիւններուն անդրադառնալով, կը ճշդէր որ՝ դէպքին կապակցութեամբ 3 Թուրքեր ձերբակալուած են:

×

Մեր վաղուան թիւով՝ այլ թերթերու արձագանգներ եւ «յայտնութիւններ» որոնց լայն տեղ կուտան թըրքական թերթերը, ի մասնաւորի Թէրճիման եւ ուր կը խօսուի Ք. Կ. Պ.ի եւ ՆՕՔԱ.ի մասին...:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Բանուորներու Յաղթանակի Օրը

Վճռական օր էր Լեհաստանի համար Նոյեմբեր 10-ը երբ Գերագոյն Ատեանը պիտի վերաքննէր Վարշաւայի դատարանին Հոկտ. 24-ի վճիռը Սոլիտառիթէ անկախ սենտիքայի ծրագիր - կանոնագրին վերաբերեալ: Ծանօթ է որ դատաւորը հատուած մը աւելցուցած էր, ուր կը չեշտուէր թէ ամէն պարագայի մէջ, կ'ընդունուի՝ կուսակցութեան ղեկավար դերը: Այս կէտը բաւական աղմուկ հանած էր անկէ ի վեր, Կանիա Մոսկուա գացած - եկած էր մինչ Նոյ. 12-ի համար ընդհ. գործադուլի հրահանգ կար ամբողջ երկրին մէջ եթէ Գերագոյն Ատեանը վաւերացնէր վճիռը: Բայց կարելի է ըսել թէ Լեհաստանի բանուորները կարեւոր յաղթանակ մը տարին եթէ նոյնիսկ շարքերը բոլորովին գոհ չէն եւ ոմանք կը մեղադրեն Վալեզան որ «հաշտարար» ոգի ցոյց տուած է: Ի՞նչ էր Գերագոյն Ատեանի որոշումը: Նախ ի սկզբանէ ճըշդած էր որ Վարշաւայի դատարանի դատաւորը իր իրաւասութիւններու սահմանը գլած - անցած է կամայական կերպով փոխելով կանոնագրին բնագիրը: Ճամբան բաց էր ուրեմն եւ Նոյ. 10-ին ալ Գերագոյն Ատեանը կը բեկանէր այդ վճիռը եւ Սոլիտառիթէի ծրագիր - կանոնագիրը կը մնար իր նախնական հարազատութեան մէջ: Ուրախութիւնը մեծ էր եւ Վալեզա օրուան հերոսը: Եթէ սակայն դժգոհներ կան, պատճառն այն է որ բուն ծրագիր - կանոնագրին կը կցուէր յաւելուած մը 3 փաստաթուղթերէ բաղկացած ուր յանձնառութիւն կայ յարգելու կուսակցութեան ղեկավար դերը, Սահմանադրութիւնը եւ Լեհաստանի զինակցութիւնները ինչպէս նաեւ աշխատանքի միջազգային կազմակերպութեան թիւ 87 եւ 98 պայմանագրերը: Բայց եւ այնպէս նախընտրելի է մտածել թէ Վալեզա խոհեմ շարժեցաւ եւ գիտցաւ թէ մինչեւ ուր կարելի է հեռու երթալ: Կարդինալ Վիշենսկի, որ Հռոմէն կը վերադառնար փոխանցեց Վալեզայի՝ ջերմ ողջոյնը Պապին, որ կը թելադրէր նաեւ «հանդարտ եւ հաւասարակշռուած մնալ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ամէն ջանք կը թափուէր առաջքն առնելու համար խզումի մը: Ծանօթ է որ 35 պատուիրակութիւններ (ամերիկեան պատուիրակութեան մէջ է Էտուարտ Մարտիկեան) կը հաւաքուէին քննելու համար Հելսինքիի ժողովին համաձայնագրերու գործադրութիւնը: Կարելի չէր իսկ համաձայնիլ օրակարգի մը շուրջ եւ ժամացոյցի խաղի մը շնորհիւ է որ ժամանակ կը շահուէր: Արդարեւ Երկուշաբթի ժամը 11.57-ին ժամացոյցները կը կենային միաձայն որոշումով նախնական աշխատանքները կարենալ վերջացնելու համար ըսելով միշտ՝ «դեռ Նոյ. 10 է»: Խնդրոյ առարկայ գըլխաւոր հարցն այն էր թէ արեւմուտք կ'ուզէ մարդկային իրաւանց մասին խօսիլ, Ցորհ. Միութիւն չուզեր: Փոքր միջադէպ մը ազդեցութիւն չէ ունեցած լեթոն Ամերիկացի մը երակը բացած ու արիւնը կաթեցուցած է Խորհ. դրօշակին վրայ: Ուրիշ խորհրդային այլախոհ մը՝ գրագէտ Անտրէ Ամալրիք մեռած է կառքի արկածէ մը (ինք կը վարէր):

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ Էշրէֆիէ քրիստոնեայ թաղամասին մէջ շատ ծանր եղեռնափորձ մը կատարուած է առջի օր, երբ երկու կառք - ուր ռումբ զետեղուած էր - քանի մը վայրկեան տարբերութեամբ պայթած են: 11 մեռեալ եւ շուրջ 70 վիրաւոր կար:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԿԱՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Խօսքը կը վերաբերի ա՛յն նկարին, որ ծանօթ է «Հայաստան» կամ «Հայաստանի ոգի» անունով:

Մինչեւ հիմա այդ նկարը, այսպէս ըսած, պաշտօնական ճանաչում չէ ստացած, ծանօթ չէ անոր հեղինակը, մինչեւ իսկ անոր ստեղծման վայրն ու թուականը: Այսուհանդերձ նկարը մինչեւ այսօր ալ կը գրաւէ բոլորին ուշադրութիւնը:

Անծանօթ նկարիչին գործը ապրած է, ընդօրինակուած ու բազմացուած ... 120 տարիէ ի վեր:

Տարիներէ ի վեր զիս կը հետաքրքրէր այդ նկարը, անոր անծանօթ մնացած հեղինակը: Երկար որոնումներէ ետք այդ մասին յիշատակութիւն մը գտայ երբ անցաւ ձեռքս, մեր հին թերթերէն մէկուն հաւաքածոն՝ մաքուր տպագրութեամբ ու լաւ պահպանուած, «Փարիզ», կիսամսեայ, խմբագրութեամբ Աբրահամ Մուրադեանի (1833 – 1903): Թերթին մէջ յայտնուած է առաջին տպագիր լուրը «Հայաստան» նկարի մասին. «Արգոյ պ. Ճանիկ Արամեան գեղեցիկ եւ խորհրդաւոր պատկեր մը տպագրել տուաւ, որ սիրելի Հայաստանին աւերակները կը ներկայացնէ, որոնց վերա բազմած կը տեսնուի Հայաստանի ոգին՝ բուն հայկական չքնաղ եւ զուարճախառն տխուր խորհրդածութեանց մէջ ընկղմըւած դէմքով: Անշուշտ, ամէն Հայ, որ հայրենասիրութիւն ունի, պիտի բաղձայ ստանալ այս խորհրդաւոր պատկերէն եւ իւր սենեակին ընտիր զարդարանք մը ընել»:

Այս հաղորդումը, որ տպագրուած է թերթի 1861 Օգոստ. 16-ի թիւին մէջ, նաեւ կը վերապատմէ նկարին բովանդակութիւնը, թէեւ թերթին խոստովանութեամբ, «պատկերին բոլոր պարագաները պատմելն անկարելի» էր: Այդ ժամանակ, մեծադիր, չինական ընտիր թուղթի վրայ հիանալի տպագրութեամբ բազմացուած նկարը արդէն կը ծախուէր Փարիզ, Կ. Պոլիս, Զմիւռնիա եւ այլ գաղութներու մէջ՝ բաւական պատկառելի գինով՝ 15 Ֆ. Փարիզի մէջ, 16 Ֆ. այլ վայրեր:

Սակայն «Հայաստան» կամ «Հայաստանի ոգի» նկարը ունի իր նախապատմութիւնը, որ սերտօրէն առընչուած է պատմական ժամանակաշրջանի հայ հանրային – քաղաքական կեանքի հետ եւ ուղղակի արտայայտութիւնն էր ազգային – հայրենասիրական այն մթնոլորտին, որ կը տիրէր Թուրքիոյ հայկական բնակավայրերու մէջ, յատկապէս՝ Կ. Պոլիս:

1850-ական թուականներու վերջերը Արեւմտեան Հայաստան եւ Թուրքիոյ մեծ քաղաքները կեդրոնացած Հայութեան շրջանակին մէջ ազգային ոգին յստակ զարթօնք մը կ'ապրէր: Հայկական կեանքի բոլոր ասպարէզներու մէջ նկատուող աշխուժութիւնը կը նախապատրաստէր այն վերելքը, որ ընդհանուր երեւոյթ դարձաւ 60-ական թուականներուն: Լոյս տեսան նոր պարբերականներ, ստեղծուեցան մշակութային ընկերութիւններ, հիմնուեցան տպարաններ եւ նկատելի թափ ստացաւ գիրքի տպագրութիւնը. հրատարակուեցան հայ պատմագիրներու երկերն ու մատեանները: Լայն ծաւալ ստացաւ աշխարհաբարը հաստատելուն համար տարուող պայքարը եւ հրատարակուեցան եւրոպական դասականներու երկերը: Երկար պայքարի շնորհիւ կեանքի կոչուեցաւ Արեւմտահայութեան Ազգային Սահմանադրութիւնը: Ազգային – հայրենասիրական ոգիի զարթօնքը, շաղախուելով ազգային – ազատագրական պայքարի ու ձգտումներու հետ, կը նախապատրաստէր այն գաղաթը, որուն վրայ պիտի ծածանէր Զէյթունցիներու դիւցազնութեան դրօշը:

Ազգային կեանքի ու մշակոյթի սկզբնաւորման այդ վերելքի տարիներուն հայ հանրային մտքի առանցքը կը կազմէին Հայոց անցեալի պատմութիւնը, ժողովուրդի դարաւոր տառապանքն ու մաքառումները: Եւ ո՛ւր որ ալ արթննար հայկական ոգին, հայկական հայրենասիրութիւնը՝ Հնդկաստան թէ Ֆրանսա, Մոսկուա թէ Վենետիկ, ժողովուրդին հայեացքը ուղղուած էր դէպի Մայր հայրենիք, նախնիքներու օրրանը. անոր բոլոր մտորումներու կիզակէտը Հայաստանն էր՝ գոյատեւման իր բոլոր մաքառումներով:

Տակաւին 1820 – 1830-ական թուականներուն, հեռաւոր Զմիւռնիոյ մէջ Յովհան Վանանդեցի կը կերտէ «Ոսկի դար Հայաստան»ի, «Տեսարան հանդիսիցն Հայկայ, Արամայ եւ Արա»յի, «Արփիական Հայաստան»ի դիւցազներգութիւնները՝ աւելի քան 22 հազար բազմավանկ տողերով, եւ գեղեցիկ երգ մը, որ Կոմիտասեան երաժշտութեամբ մինչեւ այսօր ալ կը հնչէ՝ «Հայաստան, երկիր դրախտավայր»: Ուժեղ էր մանկավարժ – քերթողի գրիչը, ուժեղ էին անոր հնչեցուցած չեշտերը, եւ, ինչպէս Մ. Աբեղեան բնութագրած է, ան յայտնաբերած էր մեր նոր բանաստեղծութեան իսկական աղբիւրը՝ հայրենասիրութիւնը: Յատկանշական է նաեւ այն, որ այդ նոյն Զմիւռնիոյ մէջ լոյս տեսած մեր անդրանիկ ազգային թերթը, որ գոյատեւեց 45 տարի, (1840 – 1884) կոչուած է «Արշալոյս Արարատեան», իսկ յաջորդը՝ «Հայրենասէր»: Գաղութին դպրոցը, որ հիմնուած է 1799-ին, կը կոչուէր «Մեսրոպեան» եւ գոյատեւած է 125 տարի: Հոն է, որ առաջին անգամ Հայերէն հընչած ու տպագրուած է «Մարսէյէզ»ը:

Դէպի «Երկիր Դրախտավայր» բեւեռուած էր նաեւ «Հայաստան» նկարը կերտող Ճանիկ Արամեանի (1820 – 1879) հայեացքը. մեծ երախտաւոր մը՝ որ մէկ դարէ ի վեր կը սպասէ հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ իր վաստակած տեղի գնահատութեան: Տակաւին 26-ամեայ երիտասարդ, Ճանիկ Արամեան 1846-ին եկած է Փարիզ արհեստներու հետեւելու նպատակով եւ ընդգրկած է տպագրական ասպարէզը: Ֆրանսական տպարանի մը մէջ ան հիմնած է հայկ. տպագրական բաժին մը, ապա, հաստատած է առանձին տպարան մը, ստեղծած տառատեսակներ եւ զարկ տուած հայ գիրքի տպագրութեան: Իր մշակած եւ ձուլած տառատեսակները դիմացած են ամէնէն մեծ փորձութեանց եւ այսօր ալ անոնք իր անունով կը կոչուին «Արամեան», որ մեր ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն պարզ ու ընթեռնլի տառատեսակն է: Արամեան տպարանին մէջ շունչ ու կեանք առած է Եւրոպայի մէջ առաջին հայկական ազատ կարծիքի մամուլը՝ Ստեփան Ոսկանի «Արեւելք» (1855 – 1856) եւ «Արեւմուտք» (1859, 1864 – 1865) հանդէսները: Ժամանակի առաջնակարգ տպարաններէն մէկը՝ Արամեանի գործատունը, հայկական տպագրութեան պարգեւած է բարձրորակ հրատարակութիւններ՝ թերթեր, հանդէսներ եւ հարիւրաւոր գիրքեր:

Աւելին, Ճանիկ Արամեան ունեցած է նաեւ գրելու տաղանդ: Իր գրիչին կը պատկանի հայ նոր երգիծական գրականութեան անդրանիկ գործերէն մէկը՝ «Ընդունելութիւն ընծայի», զոր ան հրատարակած է Թոռնակ Կըկոիկեան ծածկանունով: Այդ գործին մասին հիացումով արտայայտուած է Մ. Նալբանդեան իր «Յիշատակարան»ին մէջ:

Ճանիկ Արամեանի հեղինակութեամբ հրատարակուած գիրքերուն մէջ յիշատակելի է 1860-ին լոյս տեսած «Դասարան Հայկազն մանկանց» 9 մասերէ բաղկացած դասագիրքը, որ նոր էջ մըն է թէ հայկական տպագրութեան եւ եւ թէ դասագիրքի զարգացման պատմութեան մէջ: Աշակերտներուն Հայոց այբուբենն ու պատմութիւնը ուսուցանելու նպատակով Արամեան իր դասագիրքը շարադրած է մատչելի լեզուով, այբուբենի իւրաքանչիւր տառին տակ տալով որեւէ դրուագ եւ այդպէսով ամբողջ ազգային պատմութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ Դաւիթ Բէկի նուաճած անկախութիւնը, Սիւնեաց թագաւորութեան անկումը: Իւրաքանչիւր դրուագին ան կցած է մեծ խնամքով պատրաստուած փորագրեալ պատկերներ: Ամբողջ գիրքին մէջ Արամեան առած է 236 նկար:

Ահա այդ նկարներու շարքին, դասագիրքի 94-րդ էջին վրայ, որով կը վերջանայ ազգային պատմութեան ըստ այբուբենի տրուող վերջին՝ «Փ» հատուածը, Արամեան դրած է «Արդեան վիճակ Հայաստանին» կոչուած պատկերը՝ Հայոց աւերակներ, տխուր բայց «լուսափիլու աչօք» Հայուհի մը, որ յոգնաբեկ ու անյոյս նստած է այդ աւերակներուն վրայ ու կը մտածէ. «Օրըստօրէ Հայաստան ոտնակոխ եղաւ, – կողքի պարբերութեան մէջ կը գրէ Արամեան եւ կ'աւելցնէ, – իսկ Հայաստանի ոգին ողջ մնաց, հսկէ նա .. աւերակաց վրայ ... դիտէ՝ մանաւանդ ի լուսաւորութիւն յորդորէ իր սեռն»: Յաջորդ թերթին՝ 96-րդ էջին վրայ, ամբողջ էջ մը գրաւած է ուրիշ նկար մը՝ «Ոգի Հայաստանեայց» մակագրութեամբ: Հերարձակ, բոպիկ, տխրադէմ Հայուհին հովերու դէմ կը քալէ անապատ դարձած երկրին մէջ, աւերակներու վերածուած ու անշնչացած Հայաստանի մէջ: Այդ երկու գծանկարներու միջեւ՝ 95-րդ էջին մէջ հրատարակիչը տեղաւորած է պատմական Հայաստանի քարտէզը:

Պատկերները, քարտէզը եւ դասագիրքին բուն իսկ բովանդակութիւնը հիմք ծառայած են Արամեանի, որպէսզի ան յաջորդ տարին՝ 1861ին, միահիւսէ հանրածանօթ «Հայաստան» մեծադիր նկարը, որ մինչեւ այսօր ալ կը գտնուի շըրջանառութեան մէջ:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Բալուից, Պաղնատունից հարաւ Տաւրոսեան լեռնաշղթայի սարերը մինչեւ Ալպոտան (Կիլիկիա) ապրող բնակիչների մեծ մասը քրդացած Հայեր էին, որոնք երկար դարեր կիսանկախ էին:

23. ԱՐՂԱՆԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Արղանա կամ Թուրքերէն Պախըմատէն փոքր քաղաք է Բալուի մօտերը: Ունէր խառն բնակչութիւն Հայեր, Թուրքեր, Քուրդեր եւ Ցոյներ, շուրջ 10.000 բնակչութեամբ: Իսկ Արղանա գաւառը ունէր 30.000 բնակչութիւն, մի քանի հարիւր գիւղեր խառն բնակչութեամբ: Հայերը Արղանայում ունէին 15 գիւղեր, մնացեալ գիւղերը Քրդերով բնակուած էին: Իսկ հեռաւոր անցեալում գաւառը մեծ մասամբ բնակուած է եղել Հայերով: Շրջանի Քրդերի մի մասը Հայերից դարձել էին բռնութեան դարերին եւ պահում էին դեռ հայկական որոշ սովորութիւններ: Կային շատ քրդաբնակ գիւղեր հայանուն, ինչպէս Ախոռներ, որ ունէր մի աւերակ եկեղեցի: Ուրիշ քրդաբնակ, բայց հայանուն էին հետեւեալները. Համբարման, Կարմիր Քար, Աղբակ, Ս. Թորոս, Բակուր, Վարի Գեղ, Թլխըկոր, Հալբար, Ագրակ, Ջանկաթիլ, Թլխում եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Քրդական շատ գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, որտեղ Քրդերը ուխտի էին յաճախում եւ զոհեր մատուցում (մատաղ): Անցեալում հայկական եղող այս գիւղերի բնակիչները հարստահարութեանց պատճառով մի մասը հեռացել է, մի մասը իսլամանալով քրդացել է (Գ. Սրուանձտեան): Այն կողմերի Քրդերի դիմագծերն էլ դժուար էր զանազանել Հայերից: Այս Քրդերն էլ, որոնց իսլամութիւնը շատ մակերեսային էր, իրանք իրանց Հայերի աւելի մօտ էին զգում, քան Թուրքերի:

Ջերմուկ աւան Արղանայի մօտ, Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի միջեւ ունէր շատ լքեալ եւ աւերակ հայ գիւղեր: Սրանց բնակիչների մի մասը հարստահարութեանց պատճառով հեռացել էին, մի մասն էլ քրդացել, ինչպէս Արղանայի գիւղերի Հայերը: Այս լքեալ գիւղերի մէջ հատ ու կէնտ Քրդեր էին ապրում: Կային եկեղեցիների աւերակներ հայատառ արձանագրութիւններով (Գ. Սրուանձտեան):

Ջերմուկի աւերակ գիւղերում էլ կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, ուր Քրդերն ուխտի էին գնում, մատաղ անում, եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Ակիլ քրդաբնակ աւանում էլ կային եկեղեցիների աւերակներ, ինչ որ վկայում է, որ առենօք Հայեր ապրելիս են եղել, որոնք յետագայում քրդացել են:

×

24. ՄԱԼԱԹԻԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Մալաթիա, Փոքր Հայքի հարաւակողմում պատմական յայտնի քաղաք եղել է, որ կոչուել է նաեւ Մելիտինէ: Անցեալում գտնուել է զանազան պետութիւնների իշխանութեան տակ եւ ունեցել է խառն ազգաբնակչութիւն, հայ մեծամասնութիւնով: Տիգրան Մեծի իշխանութեան ժամանակ (Ա. դար Ն. Ք.) կարճատեւ մաս կազմել է ընդարձակ Հայաստանի:

Սելճուքեան Թուրքերը Մալաթիան գըրաւել են 1058 թուին: Ինչպէս ուրիշ տեղերում, Մալաթիայում էլ տեղի են ունեցել քրիստոնեաների բռնի իսլամացման դէպքեր: Սելճուքեան Թուրքերու Մալաթիան գրաւելու ժամանակ, ազգաբնակչութեան 90 տոկոսը կազմուած է եղել Հայերից (Ա. Ալպօյաճեան) 1516 թուին Օսմանցի Թուրքերը կը գրաւեն Մալաթիան: Ջալալիների ապստամբութիւնների ժամանակ (1600 թ.) ինչպէս Լէնկթիմուրի, Մալաթիան եւս կ'ենթարկուի աւերումի եւ տեղի կ'ունենան բռնի իսլամացումներ:

Օսմանեան տիրապետութեան սկզբից պետութիւնը ամենուրեք հետեւած է երկիրը ամէն գնով թրքացնելու քաղաքականութեան: Այս նպատակին հասնելու համար, կատարուել են քրիստոնեաների անհատական (մասնակի) եւ խըմբերի բաւական բռնի իսլամացման շատ դէպքեր, Մալաթիայի շրջանում էլ լայնօրէն կիրառուել է այս մեթոդը:

(Շար. 27)

Fonds A.R.A.M

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ ԿԵՆՍԱՎԷՊԸ

(Բ. և վերջին Մաս)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՅՈՒԼԻՍ 1981, ԻՏԱԼԻԱ

Հինգերորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ՀԱՒԱՏՔ, ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ, ԱՐՈՒԵՍՏ։ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԵՒ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Կլոր ձեւերը

Ուղղանկիւն քառակուսիները եւ ծաւալի սուրբ իմացականութիւնը։

Երկուապաշտ խորհրդանշական ձեւեր, կենդանական այլաբանութիւններ, օձը, կենաց ծառը, մահը, աւետարանիչները, գեւեր եւ սատանաներ, կախարդներ, սուրբեր, այլակերպողներ եւ այլն

Գիրքը։ Հայոց աւետարանը դարերու ընթացքին

Ձեռագիրները՝ աւանդապահութեան եւ գիտութեան գործիքներ

Հայոց գրերու գիւտը՝ հանդուցաւո֊րում մը մշակոյթի եւ կրօնքի միջեւ

Թարգմանչաց դար. ազգային մշակոյթի մը ստեղծումը կրօնական շրջանակի մը մէջ

Վանականները որպէս մտաւորական֊ներ. մշակութային յեղափոխութիւնը

Հայկական ճարտարապետութիւնը 6րդ դարէն մինչեւ 20րդ դար

Կրօնական փառացոյց եւ աշխարհական իշխանութիւնը. 1001 եկեղեցիներով քաղաք

Հայ միջնադարեան մշակոյթը։ Համահաշտական թէ՞ համադրական մշակոյթ

Հայ եկեղեցին որպէս հայ մշակոյթի մեկենաս

Վանական հաստատութիւններ եւ հայ եկեղեցին։ Ի՞նչ ձեւի մշակոյթ

Կրօնական — վանական հաստատութիւններ. վանականութիւնը որպէս մշակոյթ

Փիլիսոփայութիւն, գրականութիւն, բանաստեղծութիւն, թատրոն, երաժշտութիւն. ի՞նչ ենք ժառանգած Դաւիթ Անյաղթէն մինչեւ Սայաթ — Նովա

Անկման շրջանի մշակութային եղափոխութիւնը եւ հայ եկեղեցին. հայ մամուլը

19-րդ դարու վերածնունդը եւ հայ եկեղեցին. մերժում եւ աշխարհականացում

Հայ մշակոյթը եւ եկեղեցին գոյգ կաթողիկոսարաններու վերահաստատումէն յետոյ։

Վեցերորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԲԶԿՏԸ — ԻԱԾ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԷՋ

Հայ եկեղեցւոյ կառոյցը ուԹսունական թուականներու սեմին

Էջմիածնի կաթողիկոսութիւնը։ Ի՞նչ կը նշանակէ կրօնական հաստատութիւն մը Սովետական Միութեան մէջ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը։ Միայն պաղ պատերազմին արդիւնքներէն մի՞ն

Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքաբանները։ Գոյութիւն եւ նշանակութիւն ունի՞ «Միլլէթ» համակարգը այսօր

Հայ եկեղեցին Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Տնտեսական ուժին դրօշին ներքեւ

Կաթողիկէ եւ բողոքական փոքրամասնութիւնները

Վանական հաստատութիւնները այսօր

Եօթներորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ՄՇԱԿՈՅԹ, ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՅՍՕՐ

Արուեստի եւ ճարտարապետական արտադրութիւնները եւ հայ եկեղեցին

Արուեստագէտները, մտաւորականները եւ մշակութային արտադրութիւնները. հայ եկեղեցւոյ դերը որպէս խնամակալ — մեկենաս եւ յաճախորդ

Հայապահպանում։ Մշակութային — քաղաքական նախադրեալները

Հայապահպանում։ Վերջնական — վճռական կործանիչ ազդակը հայ սփիւռքեան մշակոյթի՞

Մշակութային եւ կրօնական հաստատութիւններ. յարաբերութիւններ եւ փոխ — յարաբերութիւններ

Ոչ հայ մշակոյթներ եւ հայ եկեղեցին։ Ներմուծութիւններ եւ կեղեքում

Ութերորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՈՐՊԷՍ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հայ եկեղեցին Սովետական Հայաստանի մէջ, կրօնական հաստատութի՞ւն թէ սփիւռքներու մէջ մշակութային — քաղաքական թափանցման գործիք

Հայ եկեղեցին սփիւռքներու մէջ. ի՞նչ կը նշանակէ եկեղեցի՝ որ կը ներկայացնէ նաեւ քաղաքական — տնտեսական հաստատութիւն եւ ազդակ սփիւռքներու տարածքին վրայ

Հայ եկեղեցիներու եւ եկեղեցական հաստատութիւններու բաժանումները եւ պառակտումները. միայն քաղաքակա՞ն պատճառներով

Եկեղեցական հաստատութիւնները հայկական կուսակցութիւններու ազդեցկութիւններուն եւ անձնական ճնշումներուն տակ

Հայ սփիւռքներու մշակութային — քաղաքական շահագործումը կաթողիկոսարաններու եւ կրօնական հաստատութիւններու կողմէ

Միջազգային քաղաքական ուժերու ազդեցութիւնը հայ սփիւռքներու քաղաքական — կրօնական կառոյցներու վրայ

Իններորդ աշխատանքի մասնաճիւղ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

Արժէքի, Մշակութային եւ կրօնական հաստատութիւններու տագնապները

Հոգեւոր կոչման եւ հոգեկան տագնապներ

Միջազգային էքումենիք շարժումը եւ հայ եկեղեցին

Ժամանակակից հայ եւ ոչ — հայ ընկերութիւնները եւ հայ եկեղեցին

Ընտանիքը եւ հայ եկեղեցին. ամուսնութիւն, ապահարզան, ամուսնալուծում, ընտանեկան ծրագրաւորում, վիժում, կուսութիւն եւ այլն

Գաղափարաբանութիւնները եւ հայ եկեղեցին

Ի՞նչ չափանիշ — նախատիպ կարելի է ստեղծել — յղանալ

Համագումարին գլխաւոր նպատակները հետեւեալներն են՝ ա. — Քննութիւն եւ վերլուծում հայ եկեղեցւոյ դրութեան անցեալին եւ ներկային բ. — Առիթ մը վիճաբանելու եւ ծանօթանալու վերոյիշեալ խնդիրներուն գ. — Նախնական փընտռտուք հայ եկեղեցւոյ դիմագծին շուրջ

×

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Համագումարը բաց է բոլոր անոնց որոնք կը հետաքրքրուին նշուած հարցերով ու բնանիւթերով։

Ճանապարհածախք, հիւրանոց եւ ուրիշ ծախքեր կը հոգացուին մասնակիցներուն կողմէ։ Ունկնդիրներ՝ 30.000 իտ. լիրէթ։ Ուսանողներ, ուսումնասիրողներ եւ հոգեւորականներ 5.000։ Զեկուցում ներկայացողներ՝ անվճար

Մասնակցողները պարտին ներկայ ըլլալ բոլոր նիստերուն։ Հաղորդագրութիւն ներկայացողները կ'ունենան 2 ժամ իրենց տրամադրութեան տակ դրոյթները ներկայացնելու եւ վիճաբանութեան համար

Հաղորդագրութիւնները կը հրատարակուին առանձին գրքով

Աշխատանքի մասնաճիւղերուն վերջաւորութեան տեղի պիտի ունենայ ընդհանուր վիճաբանութիւն մը

Յաւելեալ տեղեկութիւններ մասնակցողներու ցանկին եւ նիւթերուն վերաբերեալ՝ պիտի հաղորդուին յառաջիկային հայ մամուլին միջոցով

Մասնակցութեան դիմումնագիրները կը ստացուին մինչեւ 15 Յունիս 1981

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիւս կը հաղորդենք թէ Լիոնի եւ շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութեան ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի 26 Հոկտեմբեր 1980–ին։

Ընտրութիւնը կատարուեցաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Տասներէկ հետեւեալ անդամները ձայներու մեծամասնութեամբ ընտրուեցան։

Աճէմեան Վարուժան, Գապագճեան Պետրոս, Գրիգորեան Վարուժան, Միրճանեան Ժան – Փիէր, Յարութիւնեան Թորոս, Պէրպէրեան Ժան, Պորոյեան Գէորգ, Սարեան Սեպուհ, Քիթապճեան Վահէ, Օհաննէսեան Ժորժ, Ֆաքրիքեան Արթիւր։

Նորընտիր վարչութիւնը Երեքշաբթի 4 Նոյեմբերին հրաւիրուեցաւ ժողովի, որու ընթացքին տեղի ունեցաւ նոր Վարչութեան Դիւանի կազմութիւնը գաղտնի քուէարկութեամբ։ Ընտրուեցան հետեւեալները. —

Պ. Սարեան Սեպուհ — Նախագահ

Պ. Յարութիւնեան Թորոս — Փոխ – Նախագահ

Պ. Գապագճեան Պետրոս — Քարտուղար (Հայերէնի)

Պ. Պորոյեան Գէորգ — Քարտուղար (ֆրանսերէնի)

Պ. Քիթապճեան Վահէ — Գանձապահ

Պ. Աճէմեան Վարուժան — փոխ – Գանձապահ

Իսկ արտաքին յարաբերութեանց նոր պաշտօնին վրայ ընտրուեցաւ՝ Պր. ՎԱՌՈՒԺԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ։

Հայր Նորվան Վարդապետ շնորհաւորելէ ետք նորակազմ Դիւանի անդամները, յաջողութիւն մաղթեց ամբողջ Վարչական Կազմին, որպէսզի իրենց յառաջիկայ քառամեայ գործունէութեան շրջանը ըլլար արդիւնաշատ ու բեղնաւոր շրջան մը, Լիոնի եւ շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առաւել եւս պայծառութեան եւ անսասանութեան համար։

Հայր Սուրբի Տէրունական աղօթքով ժողովը փակուեցաւ։

ԴԻՒԱՆ
ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(ԿՆԻՔ)

VIENT DE PARAITRE:

Dans le cadre du 90ème Anniversaire du Parti, une brochure
La FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE DASCHNAKTZOUTIUN
par la Commission Propagande du Comité
Hratch Papazian
15, Rue de 24 Avril, 1915, 69150, Décines
FRANCE

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱԶՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Ծերունի Մուրատ իր խօսելու ընդունակութիւնը կորսնցուցած էր։ Բառերը իրարու ետեւէ չէին գար, յետոյ վայրենացած էր, կարծես առաջին անգամն էր որ Վարդաձորի բնակիչներուն հետ ընտանի բան մը կը զգար, կ'ըսես իր գլուխը կակուղ բարձի վրայ դրած ըլլար, ձիթէ ճրագը իր մօտ։ Մուրատ նոյնիսկ փոքրիկ երախան իր գրկին մէջ առաւ։ Անոր ձայնը կտրելու համար լուսնկան ցոյց կուտար, մինչ երախան աւելի շատ իրմէ էր որ կը վախնար ու ձայնը չէր կտրեր։ Մուրատ կը զգար որ չի գիտեր երախան գրկել, կարծես հրացան գրկած ըլլար։ Է՜հ, քսան տարի առաջ էր. Մուրատ յիշեց իր փոքրիկ երախան, իր կինը՝ Սառիկը։

— Այ, էն է, էն, լուսնկան է, — կը կրկնէր Մուրատ։

Ձայնին մէջ ի զուր կը փորձէր կակուղութիւն դնել։ Քսան տարի առաջ Մուրատի ձայնին մէջ հօր մը քնքուշութիւնը կար։ Քսան տարի յետոյ Մուրատ առաջին անգամն էր որ իր յիշողութիւններուն առջեւ կանգ կ'առնէր, կը թուլնար, եկեղեցիին դուռը կեցող անկար ու ծեր մուրացկանի մը պէս։

— Սպասէ՛, պաճի ճան, ես իմ տրեխները կուտամ, — այս անգամ Մուրատ խօսեցաւ պառաւի մը, որ քարերուն վրայ բոպիկ ոտքերով կը քալէր։

Ծերունի Մուրատ գիտէր, որ հայոց աշխարհի մէջ հնձուորները մանգաղ չունին, մեռելները լացող չունին, կօշկակարը կօշիկ չունի, ընճապէրը՝ ցորեն։ Գիտէր որ արտերուն մէջ սերմ ցանող չկայ, ճահիճներուն ժպիտ չկայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ ինկած էր հրաբխային քարերով դաժան ու երկաթէ գոյն լեռներուն մէջ։ Կռուած էր քսան տարի՝ հնձուորին մանգաղ ու պառաւին կօշիկ տալու համար։

Մուրատ կը զգար, որ սիրտը ապառաժներէն կաթող վայրի մեղրին նման կակուղցեր էր։ Մէկ շաբաթ առաջ ընկերներով իրենց կռնակները քարերուն տուած նստած էին, երբ Արջ Սաքօն երգեց «Ծիծեռնակ»ի երգը։

Արջ Սաքոյի հսկայ մարմնին, եղան նըման ձայնին մէջ զգացումի քնքշութիւն կար այնպէս, ինչպէս դաժան ու երկաթէ քարերուն մէջէն դուրս եկող սպիտակ ծաղիկ մը։

Մուրատ այն օրերուն զգաց, որ իր կոպերը արցունքով ծոցուրեցան։ Արցունքը իր ընկերներէն պահելու համար, անվեր ելաւ իր տեղէն ու հրացանը անութին տակ քարի ետեւ անցաւ եւ հոն թափեց իր արցունքի երկու կաթիլը։ Անտարակոյս, ընկերները պիտի խնդային ու ծաղրէին իր արցունքը։

Այդ օր Մուրատ վար իջած էր ձիէն, կը քալէր բոպիկ ոտքով, տրեխներն ուրիշին տուած։ Կը խօսէր բոլորին հետ, կը ժպտէր երախաներուն՝ իր առջեւի թափած ակռաներով։ Ընկերներուն զարմանքը մեծ էր, որովհետեւ «Մհերի Դուռը» շաբաթը անգամ մը հազիւ իր բերանը կը բանար խօսելու համար։

— Քուրիկ ճան, մարդդ ո՞ւր է, — կը հարցնէր բաւական տարեց կնոջ մը։

— Երսուն տարի մարդս զուրպէթն է, աղբերս, — կը խօսէր կինը։

Ծերունի Մուրատ միայն խօսելու համար հարցուցած էր կարծես։ Ան գիտէր, որ ամէն հայի սիրտ կոտրած խաչքարերով գերեզման մըն էր, որ ամէն հայ պատմութիւն մը ունէր։ Այդպէս էր, այդպէս հայոց աշխարհը։

Լուսնկին լոյսով կարաւանը կը մօտենար լերան՝ սայլերու ճռոցով, խօսքերու աղմուկով եւ Արջ Սաքոյի շէն ձայնով։ Հեռուէն անոնց կը հետեւէին Սարխոշ Գեւոն ու Խենթ Մանօն։ Լուսնկին տակ անոնց շարժումներէն այնպէս կ'երեւէր, որ երկուքն ալ իրարու հետ լաւ ճամբորդներ չէին։ Սարխոշ Գեւոն Մանոյի վրայ կը պոռար։ Երբ գետնէն քար կը վերցնէր, Մանօն կը փախէր քովէն։ Յետոյ երկուքն ալ նորէն իրարու մօտ կուգային։ Անոնք հազիւ երկու քայլ առած էին, տեսնես այս անգամ նորէն իրարու ձեռքէն բան մը կը քաշէին։ Սայլի մը վրայէն ինկած գօտի մըն էր։

(Շար. 195)

Fonds A.R.A.M

Պ. Ժոզէֆ Առաքելեան եւ զաւակը՝ Ռոպէր – Գրիգոր Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Շամլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Ճէյմս Ուոլս, Տէր եւ Տիկին Ատալեան, Տիկին Քէօֆթէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շամլեան եւ զաւակը, Պ. Արա Շամլեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Քլօտ Պահապան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ատալէն, սրտի խոր ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քը – րոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Տիկին ՇԱՔԷ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Հայկազնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Նոյ. 13, ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցին (13, Ռիւ տիւ Փէռշ – ռիւ – Շառլօ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Տիրան Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սարաֆեան, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 16ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին՝

Տիկին ՍԻՐՎԱՐԴ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ՝ Զոլաքեան, Սարաֆեան, Հալաճեան ըն – տանիքներու ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յի – շատակը յարգողներուն:

———×———

Տէր եւ Տիկին Պահարեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Կարապետեան, Տիկին Արմինէ Արսլան-կիւլեան, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհան-գըստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրա-կի, Նոյ. 16, Փարիզի Ս. Յովհ.–Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Նայլախանեան)

մահուան 15րդ եւ իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցներուն առթիւ. ինչպէս նաեւ՝ Նայլախանեան եւ Կարա-պետեան ընտանիքներու համայն նըն – ջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յի – շատակը յարգողներուն:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հո-գեհանգիստ կատարել կու տայ մահա – ցած ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյ. 16ին, Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. – Մը-կըրտիչ Եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Rue Bleue, Paris 9e

- ՃԱՇ -

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէն Թ'Անթուանի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ Սէն Թ Անթուանի եւ շրջակայ-քի բոլոր հայրենակիցները իր ճաշին, Նոյեմբեր 16, Կիրակի օր, ժամը 12.30էն սկսեալ, Ֆապրեկուլ, Մարսէյլի Հան – րակառքի ընկերութեան սրահին մէջ:

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյ. 12ին: Դիմել՝ Պ. Սիսակ Մրմրեանի, հեռաձայն՝ (91) 51–35–35:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձում-եան 500–ական Ֆ. կը նուիրեն Աղքատա-խնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յա-ռաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Ազնիւ Մուրատեանի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը՝ երկու տարեցներու խնամք տանելու համար: Սնունդ եւ բնակութիւն՝ ապա-հովուած: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝ ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

547 – 81 – 56

իրիկուան ժամը 8–էն ետք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շը-նորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ֆաքիրեանէ, իրենց սի – րելի մօրեղբօր՝ Լեւոն Զորմիսեանի մահ-ուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
A. S. STE. MARGUERITE
DIMANCHE, 16 NOVEMBRE
à 15 h.
Stade Ganay

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ.-

LE COUPE CHOU — BEAUBOURG
94, Rue St. Martin, Paris 75004

Կը ներկայացուի ամէն իրիկուն (բացի Կիրակիէ), ժամը 21.30ին՝

ԺԱՆ – ԺԱՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

նոր գործը՝

LE ROI DES BALCONS

———×———

ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏՐԵԱՆ

իր գործերը կը ներկայացնէ Նոյեմբեր 12 – 29, ժամը 14էն 20, Երեքշաբթիէն Շաբաթ:

GALERIE PLANTIN — MORETUS
6, Place du Marché Ste. Catherine
Métro: St. Paul.

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41

———×———

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Vendredi, 14 Novembre: SOIREE BRESIL
avec le guitariste-chanteur JOSE PARRAS

———×———

Vendredi, 21 Novembre: SOIREE RUSSE
avec les Guitaristes Russes SERGE et PIERRE CAMP'S

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

———×———

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

Մարսէյլ, Հայ Կաթողիկէ
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ
Եկեղեցւոյ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ Կարդինալ ՌՈԺԷ ԷՋԷԿԱՐԱՅ-ի (Մարսէյլի Արք.ին)

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ (Ժողովրդապետ Մասէյլի եւ շրջանի Հայ – Կաթողիկէ համայնքին) պատիւն ունի հրաւիրելու բոլոր հայ հաւատացեալները ժողովրդապետա-կան նոր եկեղեցւոյ՝

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅԻ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ (Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էջարքը)

Կիրակի, Նոյ. 16, առաւօտեան ժամը 10.30ին՝

26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ
Հեռ. (91) 48.19.60

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին

Շաբաթ, Նոյ. 15, ժամը 21էն սկսեալ. Փալէ – տը – լա – Ֆուարի մէջ (Վալանս) մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» Նուագախում – բին եւ «Սարտարապատ» Պարախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE
19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4e — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT KOMITAS

PAR

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE
GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ), ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեներգ՝ Թէրէզ Քէչէճեան ալթօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, Ռընէ Մարթայեան թէ-նոր, Ժիլպէռ Զիպսի պաս:

ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 Ֆռ.

Vente des billets:

— *PARIS 9e: Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue. Tél.* 824.63.89
— *PARIS 9e: Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise. Tél.* 523.24.97
— *ALFORTVILLE (94): Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid. Tél.* 376.55.89
— *ARNOUVILLE (95): Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Ave. H. Barbusse. Tél.* 985.04.46
— *ASNIERES (92): Alimentation VAROUJ, 49, Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél.* 793.64.02
— *CLAMART (92): Télé - Condorcet. 175, Ave. Jean Jaures. Tél.* 642.56.17
— *VILLEMOMBLE (93): M.etMme.Zahredjian Armand. 142, Rue Bernard Gante Tél.* 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale.

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

DU 22 NOVEMBRE AU 5 DÉCEMBRE
(DEPART GARANTI)

———×———

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
14
VENDREDI
14 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.776 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.776

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՅԺԲԵԿՈՒՄ

ՄԹՐԱԶԳՈՒՐԿԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ՝

ՆՈՐ «ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

Շարունակելով թրքական մամուլի արձագանգները, յայտնենք թէ *Հիւրրիյէթ*, *Միլլիյէթ* եւ *Թէրճիւման*, միասնաբար եւ հաւանաբար նոյն աղբիւրէն ներշնչուած, տեղ կուտային լուրի մը, ըստ որուն՝ «ԷՕՔԱ – Բ (յոյն կիպրական) եւ ՔԿՊ–ն (խորհրդային Գաղտնի Սպասարկութիւն) Հայ ահաբեկիչներու թիկունք կ'ըլլան»: Միեւնոյն խորագրով, թրքական երեք թերթերու մէջ ալ լոյս տեսած լուրը՝ *Թէրճիւման*ի մէջ քիչ մը աւելի մանրամասնութեամբ տեղ կը գտնէր, որմէ թարգմանաբար կ'արտատպենք յիշեալ լուրը, ամբողջութեամբ:

×

«Հայ Գաղտնի Բանակ»ին կողմէ, անցեալ ամիս, Թուրքիոյ ՄԱԿ–ի առընթեր ներկայացուցչութեան դէմ գործուած ռմբաձիգ յարձակումէն ետք, այդ առընչութեամբ հետախուզութիւն մը կատարող եւ միջազգային ահաբեկչական հարցերու շուրջ հեղինակութիւն համարուող՝ Ճոն Ռիգ անունով անգլիացի լրագրող մը, Հայերուն Կիպրացի Յոյներու ԷՕՔԱ – Բ. եւ խորհրդային գաղտնի սպասարկութեան՝ Ք. Կ. Պ.ի կողմէ քաջալերուած ըլլալու վարկածին ակնարկած է:

«Տը Ռիվիու օֆ տը Նիուզ» պարբերաթերթի լուրերու բաժնի խմբագիրը՝ Ճոն Ռիգ, Թրք. ներկայացուցչութեան եղեռնափորձին հետեւանքով, ամերիկեան Գաղտնի Գործակալութեան իշխանութիւններու կողքին, համանման ուրիշ կարգ մը գործակատարներու հետ տեսակցութիւններ ունեցած ըլլալով, ըստ իրեն յոյն ազգեցիկ խմբակցութեան ճընշումներուն հետեւանքով է, որ Միացեալ – Նահանգներու արտաքին սպասարկութեանց պատասխանատուները լուռ կը մնան Հայերուն եղած յունական քաջալերանքին մասին եւ կը նախընտրեն հայկ. ահաբեկչութեան ետին ՊԱԿ–ը գտնուելուն վարկածը տարածել:

×

«Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱՅԿ. «ԼՈՊԻ»Ն»

«Ճոն Ռիգ, պարբերաթերթին Հոկտ. 24 թիւին մէջ հրատարակուած իր հետախուզութենէն ետք մամուլի Անատոլու – գործակալութեան հետեւեալն ըսեր է. – «Միացեալ – Նահանգներուն մէջ գտնուող հայկ. կազմակերպութիւնները օր ըստ օրէ աւելի կը զօրանան եւ մօտ ապագային՝ յունական խմբակցութեան չափ ազդեցիկ կրնան ըլլալ: Կիպրացի Յոյներուն եւ Ք. Կ. Պ.ին նպատակը՝ Թուրքիոյ կայունութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը խախտելն է. Յոյները, ԷՕՔԱ – Բ.ի միջոցաւ, իրենց նպատակին հասնելու համար՝ միջոցներու մէջ խտրութիւն չեն դներ»:

×

«ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ»

Անգլիացի լրագրողը, Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած Հայկ. ահաբեկչական արարքներու առընչութեամբ իր ըրած հետազօտութեան մէջ, վերջին եօթը տարիներու ընթացքին՝ Միացեալ – Նահանգներ, Աւստրիա, Սպանիա, Յունաստան, Իտալիա եւ Ֆրանսայի մէջ՝ 130 նման յարձակումներու ակնարկելով, հետեւեալ եզրակացութեանց հասած է.–

«Այս յարձակումները՝ հայկ. միայն երկու կազմակերպութիւններու կողմէ իրագործուած են: Անոնք՝ «Հայ Գաղտնի Բանակը» եւ «Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարադատ Քոմանտօներ»ն են: Եւ սակայն, Թուրքիոյ դէմ գործուող Հայկ. արարքները, իրենց իսկական ծաւալէն աւելի ցուցադրելու եւ զայն առասպելականացնելու համար՝ մեծ թիւով հայկ. կազմակերպութիւններու անունը տարածելու ջանք կը թափուի: Հայ ահաբեկիչները, Թուրքիոյ մէջ ալ, քաղաքական հարիւրաւոր ոճիրներու մէջ դեր խաղացած ըլլալով հանդերձ, ցարդ՝ յանցագործներէն ոչ ոք բռնուած է: Ամերիկայի զանազան նահանգներուն եւ ի մասնաւորի՝ Նիւ – Եորքի մէջ, վերջին տարիներուն, հայկ. մեծ գաղութներ ստեղծուած են: Վերջին 10 տարիներու ընթացքին, հայկ. գաղութը 25% համեմատութեամբ աւելցած է: Լիբանանէն եւ Խորհ. Միութենէն, ամէն ամիս՝ 800 Հայեր Ամերիկա կը գաղթեն: Ամերիկայի գաղթականներու գործակալութեան մը համաձայն, 1976 – 1980՝ հազարաւոր խորհրդահայեր Ամերիկա գաղթած են: Ամերիկա գաղթող խումբերու մէջ՝ Հայերը ամէնէն մեծ թիւը կը ներկայացնեն եւ որոնց 90%ը Հարաւային Գալիֆորնիոյ մէջ հաստատուած են»:

×

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ»

Անցնող եօթը տարիներու ընթացքին, Հ. Գ. Բ.Ն՝ Թուրքիա, Լիբանան, Յունաստան, Սպանիա, Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ զանազան ահաբեկչական արարքներ կազմակերպած է: Այս արարքներուն՝ մահափորձերն ու ռմբաձիգ յարձակումներն ալ ներառեալ են: Յունաստանի եւ Լիբանանի մէջ կատարուած յարձակումներու ընթացքին, այս կազմակերպութիւնը՝ խորհրդային զինուորական հրթիռներ գործածած է: Կարգ մը տուեալներու համաձայն, Հ. Գ. Բ.Ն՝ ՊԱԿ–ի, ԻՐԱ–ի, ԷԹԱ–ի և ԷՕՔԱ–Բ.ի հետ կապեր ունի: Հ. Գ. Բ.Ն, իր նիւթական նպաստը՝ Արեւմտ. Եւրոպայի եւ Ամերիկայի կարգ մը հայ մեծահարուստներէն կը ստանայ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Հ. Գ. Բ.ին կեդրոնը՝ Պէյրութ կը գտնուի. իսկ այլ աղբիւրներու համաձայն, Հայ ահաբեկիչները՝ Կիպրոսի մէջ, ԷՕՔԱ – Բ.ի կողմէ կը մարզուին: Սակայն, Հ. Գ. Բ.ին խորհրդային զէնքեր գործածելուն մասին՝ բոլոր աղբիւրներն ալ համաձայն են: Վերջերս ալ, ՕԹԱՆ–ի առընթեր, Պրիւսէլի մէջ գտնուող Թուրք զինուորական իշխանութիւններու եւ դիւանագէտներուն դէմ Հ. Գ. Բ.ին կողմէ մահափորձ մը կազմակերպուած ըլլալուն շուրջ տեղեկութիւններ կան»:

Թրքական թերթերը դեռ շատ ուրիշ յօդուածներ ալ կը «նուիրեն» Հայերու այս միջոցին: Կ'անդրադառնանք հետըզհետէ մեր յաջորդական թիւերով:

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Le Prof. SEN AREVCHATIAN à Paris

DAVID L'INVINCIBLE

ET LA PHILOSOPHIE MEDIEVALE ARMENIENNE

Du 13 au 16 Mai 1980, l'Académie des Sciences de la R. S. S. d'Arménie a célébré le 1500ème anniversaire de la naissance du philosophe arménien, David l'Invincible, qui se trouve également coincider avec le 1600ème anniversaire du théologien Eznik de Koghb, auteur du traité *Contre les Sectes*.

Désirant rappeler le magnifique développement de la philosophie arménienne médiévale, nous avons demandé, par l'intermédiaire du Président de l'Institut National des Langues et des Civilisations Orientales, d'organiser à ce sujet une conférence publique à la Sorbonne, pour laquelle nous demanderions la participation d'un des spécialistes les plus qualifiés de la R. S. S. d'Arménie.

C'est chose faite. Nous attendons, vers le 17 Novembre, la visite à Paris du Prof. Sen Arevchatian, Docteur ès sciences philosophiques, Directeur du Département d'Etude et de Publication des Textes au Madenataran d'Erevan.

Deux manifestations sont programmées:

— *Jeudi, 20 Novembre, 1980:*
Dans les salons de l'Institut National des Langues et des Civilisations Orientales, 2, Rue de Lille (75007 — Paris), de 15 h. précises jusqu'à 17 h.30 environ: Débat sur la philosophie médiévale arménienne.

— *Vendredi, 21 Novembre, 1980:*
A 20 h. 30 précises, dans l'Amphithéatre, 16, Rue de la Sorbonne (75005 - Paris), Conférence publique du Prof. Sen Arevchatian: «David l'Invincible et le développement de la philosophie arménienne médiévale, Ve — XVe siècles».

Toutes les personnes intéressées sont cordialement invitées à ces manifestations, principalement le Vendredi soir, à la Sorbonne. Des philosophes et universitaires français seront également présents.

Ayant l'intention de présenter la conférence du Prof. S. Arevchatian en retraçant dans ses grandes lignes l'histoire de la philosophie médiévale arménienne, nous ne jugeons pas inutile d'en dire d'avance quelques mots. Comme son nom même l'indique, la philosophie est d'origine grecque et son apparition en Arménie est liée à la diffusion de l'hellénisme. Nous ne savons presque rien de positif à ce sujet avant l'invention de l'alphabet national, au début du Ve siècle. A partir de cette date, et jusqu'à la fin du Moyen - Age, au XVe siècle, on peut distinguer nettement trois époques du développement de la pensée philosophique arménienne.

Du Ve siècle à la première moitié du VIe siècle:

C'est une période de formation, dans laquelle la philosophie ne se constitue pas comme une discipline à part de la théologie. Plus exactement, tout en prétendant réfuter dans l'ensemble les philosophes païens, les théologiens font eux-mêmes appel à des concepts ou à des notions philosophique qu'ils se gardent bien d'exposer dans des ouvrages particuliers. Cette période peut être symbolisée par le nom du plus grand penseur arménien du Ve siècle, Eznik Koghbatsi.

De la seconde moitié du VIe siècle jusqu'à la fin du VIIe siècle:

La philosophie arménienne se constitue comme une discipline spécifique, une matière du *cursus* universitaire, éventuellement dissociable de la théologie. Ce mouvement s'appuie sur la traduction, par l'Ecole Hellénisante, d'un grand nombre d'ouvrages techniques, de grammaires, de rhétorique, de logique, de dialectique et de philosophie générale. Platon, Porphyre, Jamblique, Hermès Trismégiste et, singulièrement, Aristote font partie de ce nombre; mais l'auteur le plus important que l'on traduit à cette époque est le philosophe David l'Invincible, dont l'influence fut si considérable que les Arméniens le célèbrent, à juste titre, comme l'un de leurs auteurs nationaux, le père de la philosophie arménienne. La constitution de cette philosophie en une discipline autonome est, d'autre part, indissociable de l'extraordinaire développement, dans l'Arménie des VI — VIIe siècles, des sciences de l'homme, de la nature et du raisonnement logique et mathématique. On ne saurait donc, d'un point de vue historique, dissocier le nom de David l'Invincible de celui du plus prestigieux des savants arméniens, Anania Chirakatsi.

Du VIIIe au XVe siècle:

Avec des nombreuses variations résultant des vicissitudes de l'histoire, s'épanouit ce que l'on pourrait nommer la scolastique arménienne, qui est essentiellement une réflexion sur l'être et sur les catégories du savoir. On pourrait citer de nombreux auteurs. Cependant la postérité a surtout retenu celui qui clôt en quelque sorte cette période, Grigor Tatevatsi. Dans son couvent de Tatev, en Siounik, à l'extrême nord-est de l'Arménie, il est l'un des derniers savants médiévaux à avoir bénéficié du minimum de calme nécessaire à la pensée spéculative, au milieu des malheurs entraînant sa patrie.

×

Le Prof. Sen Arevchatian est né à Erévan en 1928. Travaillant au Maténadaran depuis 1959, il est de ceux qui connaissent le mieux les richesses des quelques 15.000 manuscrits arméniens qui s'y trouvent. Parmi ses nombreuses publications, sur la traduction arménienne de Platon, Grigor Tatevatsi, Yovhannes Orotnetsi, les Canons du Concile de Dvin etc., on peut citer son édition en arménien classique et sa traduction en arménien moderne des œuvres de David l'Invincible (Erévan, 1980). Il travaille présentement à une étude sur l'idéologie des Pauliciens.

Jean Pierre MAHE

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԿԱՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջ)

«Հայաստան»ի նման նկարի մը ստեղծումը կ'ենթադրէ հայ ժողովուրդի պատմութեան քաջ ծանօթութիւն, անոր անցեալի նիւթական մշակոյթի խոր իմացութիւն: Ճանիկ Արամեան ցուցաբերած է այս բոլորը՝ նկարի մանրամասնութիւնները կերտելու ընթացքին: Ըստ երեւոյթին ան ծանօթ էր հին հռոմէական տիրապետութեան ժամանակաշրջանին վերաբերող այն պեղուած դրամներուն, որոնց վրայ Հայաստանը կը պատկերացուէր կնոջ կերպարանքով: Ան ծանօթ էր նաեւ մեր գրչագիր ողբերուն՝ ձօնուած Հայաստանի: Հարազատ մնալով պատմական աւանդութեան, Արամեան կտաւի մը շրջանակին մէջ հաւաքած է Հայոց տարեգրութեան ու նիւթական մշակոյթի մեզի հասած յուշարձաններու էջերն ու նմոյշները (1857 Յունուարին Յ. Սվաճեանի «Մեղու» հրատարակած է «Հայաստան Մայր» այլաբանական ակնարկը, որ կրնար անմիջական խթան դառնալ Ճանիկ Արամեանի յղացքին համար): Բուն օրինակը, անշուշտ, ինք կերտած – նկարած է, ապա ապսպրած Կրավիւրի Ֆրանսացի փորագրիչ վարպետներուն՝ որոնք պատկերը փորանկարած են իր ամէնօրեայ հսկողութեան տակ:

Դժբախտաբար չկրցանք գտնել «Հայաստան» պատկերի առաջին տպագրութեան որեւէ օրինակ, բայց ժամանակին հրապարակուած բացատրութիւնը հնարաւորութիւն կու տայ ամբողջական պատկերացում մը ունենալու անոր մասին: «Փարիզ»ի մէջ լոյս տեսած կարճ ազդէն ետք, Ճանիկ Արամեան Զմիւռնիոյ «Արշալոյս Արարատեան» թերթին մէջ, որ ժամանակի ամէնէն տարածուած պարբերականն էր, հանդէս եկած է հետեւեալ բացատրութեամբ.

«Աւերակաց վրայ նստողն է գեղեցիկն Արմենիա կամ ոգին Հայաստանեայց: Անոր ձախակողմի հեռուէն տեսնուած լեռներն են Մասիս եւ Այրարատ: Մասեաց ստորոտին երեւցած ջուրն է Երասխ գետը: Գետին այս կողմի եզեր վրայի բարձրադիր ու բազմասիւն աւերակն է Մեհեան դիցուհւոյն Անահիտայ, ի յԱրտաշատ: Անոր արեւելեան կողմինն է Արմաւիրայ բերդն, ու անոր քովի գմբէթաւոր շէնքը Կաթողիկէն Ս. Էջմիածնայ: Քիչ մը անդին կլորաձեւ աւերակն է բերդ Երուանդաշատայ, եւ անոր ետեւոքը ջրին մօտ հեռուն երեւցած սիւնազարդ փլատակն է Տաճար Վահագնի (Հայ Դիւցազնոյ)»:

Բացատրելով նկարին մէջ տեղ գտած կրօնական խորհրդանշաններու իմաստը, Արամեան կը նշէ ուրուագծուած աւերակներու բեկորներուն մէջ յիշատակուող 12 քաղաքները՝ «սկսեալ ի Վաղարշապատայ մինչեւ ի Սիս» (Տիգրանակերտ, Մուշ, Կարին, Վան, Անի, Դուին, Արմաւիր, Նախիջեւան, Արտաշատ, Կարս): Նկարին մէջ բաւական տեղ կը գրաւէ Ն. Ք. առաջին դարուն հայկական պետականութեան գլխաւոր աստուածուհին՝ Անահիտը, եւ անոր պաշտամունքի հետ կապուած վայրերու պատկերացումը: Հայ դիցաբանութեան մէջ իբրեւ ռազմի աստուածուհի ներկայացուող պտղաբերութեան, արգասաւորութեան աստուածուհիի անտառը, անոր մեհեանը՝ Բարձր Հայքի Երիզա քաղաքին մօտ, Վահագնի մեհեանը՝ Աշտիշատի մէջ, Բելի գրահը՝ իբրեւ խորհրդանիշ «յաղթանակի» կ'իջնեն աւերակ դարձած Հայաստանի ընդհանուր ուրուագծին վրայ, որ խորհրդանշուած է Անիի բերդի ու ամրոցի փլատակներով: Տիգրանի ու Տրդատի թագերուն մօտ ինկած է Արշակունիներու արծուանիշ դրօշը: «Կանգուն սեան մօտիկ, – կը բացատրէ Ճ. Արամեան, – աւերակաց մէջէն դուրս ելած լուսափիւռ ձեռքը, նշան է Սահմանադրութեան եւ Հայրենասիրութեան ... Պատկերին վարի կողմինն է դաշտ պատերազմացն Հայոց, եւ նոյն դաշտին վրայի ցիրուցան նկարուածներն ասոնք են: – Քակեալ փունջ, նշան է ցրման Հայոց: – Գանկ ու ոսկորտիք, նշան են նահատակութեան վասն հայրենեաց: – Գաւազան, նշան իշխանութեան Հայոց, Աղեղն, նետ, եւ վահան եւ սաղաւարտ, զէնք Հայկազանց: – Դրօշակ գառնակիր, Բագրատունեանց: – Կացին, մուրճ, լախտ, թուր, սլաք, սուր եւ տէգ, բոլորն ալ Հայկական զէնքեր են, վաւեր օրինակներէ նկարուած»:

Ինչպէս կ'երեւի Արամեան ձգտած է իր կերտած պատկերին մէջ խտացնել ամբողջ Հայոց պատմութիւնը հեթանոսական ժամանակներէն մինչեւ իր օրերը, երբ առաջին վաւերացումով կեանքի կոչուած էր Արեւմտահայութեան Ազգային Սահմանադրութիւնը եւ անոր ձօնուած աւելի քան հարիւր չափածոյ գործերու շարքին խրոխտ կը հնչէր անոր փառերգը՝ Յ. Սվաճեանի «Արիք Հայկազունք»ը:

Նկարի առաջին տպագրութենէն շատ չանցած՝ 1862-ի վերջերը, աւելի լայն տարածման նպատակով, Արամեան «Հայաստանի ոգի» պատկերը տպագրած է աժան գինով՝ «ամէն վիճակի ազգայնոց քսակին դիւրամատոյց», 40 եւ 60 ղրուշով: Այդ նպատակով ալ ան հաւանաբար նորէն պատկերը վիմանկարել տուած է թերեւս Ֆրանսացի նոյն վիմագրող վարպետին, որուն անունին կը հանդիպինք «Դասարան»ի էջերուն մէջ գրուած նկարին տակ՝ «Փէկարո»:

Ժամանակի ընթացքին Ճանիկ Արամեանի նկարը ապրած ու վերապրած է բուն իսկ ժողովուրդի ճակատագիրը: Ան դարձած է ամէնէն տարածուած նշխարքը՝ վերակերտուելով հազար ու մէկ ձեռքերով՝ կտաւներու վրայ գորգերու, ձեռագործերու մէջ, դաջուած է փայտի վրայ, պատկերուած է բնակարանի ամբողջ պատին, բեմի վարագոյրներուն, հրատարակութիւններու կազմին եւ այլն: Նկարին գաղափարը թափանցած է ժողովուրդի հոգիին մէջ, վերարծարծուած է գրական երկերու եւ բանաստեղծական մտորումներու, մամուլի եւ գրականութեան էջերուն մէջ:

«Ոգի Հայաստանի» պատկերը յետագային եւս լայն տարածում ունէր Արեւելեան Հայաստանի մէջ, մանաւանդ Երեւան՝ ազգային – ազատագրական ըմբռնումներու հետ միահիւսուած: Այս իմաստով յատկանշական է Երեւանի նահանգային վարչութեան 1883-ին կազմած մէկ զեկուցագիրը՝ նուիրուած՝ «Հայասէր» եւ «Ազգասէր» գաղտնի կազմակերպութիւններու բացայայտուած գործունէութեան: Այդ զեկուցագրին մէջ կ'ըսուի, որ հայ բնակչութիւնը ազատագրական պայքարի մղելու նպատակով կը տարածուին նաեւ այն նկարները, որ կը պատկերացնեն «Հայոց նախկին մայրաքաղաք» Անին եւ «Ոգի Հայաստան»ի՝ երիտասարդ ողբացող կոյսի կերպարանքով, որ կուլայ այդ աւերակներու եւ թագի վրայ, որ պատկերացուած են այդ նկարին մէջ. Նման նկարներ դարձած են իւրաքանչիւր հայկական տան ու հայկական դպրոցի պարտադիր պէտոյքը:

Տարածուելով գրեթէ ամէնուրեք, ուր Հայեր կային, «Ոգի Հայաստանի» նկարը «լուռ» կը կատարէր իր մեծ դերը՝ Հայոց հայրենիքի գաղափարը կը դարձնէր շօշափելի, Հայութիւնը կը տոգորէր հայրենասիրութեամբ եւ վրէժ կը մղէր: Եւ պատահականութիւն չէր այն, որ հայ ազատագրական պայքարի աշխուժացման արշալոյսին՝ 1881-ի սկիզբները, Թրքական Բարձրագոյն Դուռը յատուկ հրահանգ կու տար գաւառապետներուն «արմատախիլ անել ազգային գրգռման արմատները», մանաւորաբար շեշտելով Վարդան զօրավարի եւ «Հայաստանի աւերակներու վրայ» ողբացող կնոջ պատկերը բռնագրաւելու եւ ոչնչացնելու անհրաժեշտութիւնը:

«Ոգի Հայաստանի» նկարը նպաստած է ազգային զարթօնքին, ազգապահպանութեան եւ ազգային վերածնունդի գաղափարաբանութեան:

Ժամանակին, երբ Արեւմտահայութեան գոյատեւման հարցը կը վճռուէր Եաթաղանի ու ցեղասպանութեան բիրտ տրամաբանութեամբ, Ճանիկ Արամեանի «Հայաստանի Ոգի»ին արգիլուած, հալածուած, խոշտանգուած է, բայց եւ այնպէս ապրած ու գոյատեւած է իր ժողովուրդի հետ միասին, անոր ճակատագրով:

Այսպէսով, «Հայաստանի Ոգի» պատկերը դարձած է հայ ժողովուրդի պայքարի ու յոյսերու «լուռ» աջակիցը, կարծէք ներկայ եղած է հայ ազգային – ազատագրական ու յեղափոխական մարտերու ելած մարտիրոսներու կողքին: Այսօր Հայաստանէն չքացած է ողբը, ուր աւերակներէն յարութիւն առած են ձեռակերտ շինութիւններ, գիւղեր ու քաղաքներ: Երբեմնի ողբացող Հայուհին՝ Հայաստանի ոգին, ամբողջովին վերափոխուած է եւ վեր խոյացած Երեւանի Յաղթանակի այգիին մէջ, թուրը ձեռքին՝ իբրեւ խորհրդանիշ անոր, որ անսասան է այն ժողովուրդը, որուն աղջիկները գիտեն նաեւ թուր բռնել:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔ

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») – Փլաս Ժան Ժորէսի եւ Ռիւ Ա. Թիէռի անկիւնը ցցուող եւ Ռիւ Սիպիէի վրայ երկարող Սէնթ Ֆամիյը Տը Պորտոյի քոյրերու նախկին հանգստեան տունը եւ նոյն ատեն դարմանատունը սեփականութիւնն է այսօր Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին:

Ընդարձակ կալուած մը իր տարածութեամբ եւ բաժանումներով: Քաղաքին կեդրոնն իսկ: Պատկառելի շէնք մը, մէկ մասը երկու եւ միւս մասն ալ երեք յարկերու վրայ բարձրացող: Շուրջ երկու հազար մեթր քառակուսի տարածութիւն իր մէջը բովանդակելով՝ եկեղեցի մը, մեծ սրահներ, բնակարաններ, բազմաթիւ սենեակներ, յարակից բաժիններ եւ մէջտեղը ընդարձակ բակ մը: Շէնքը գնուած է երեքուկէս միլիոն ֆրանքի: Գումարը մեծ մասամբ տրամադրած են ամն բարերարներ առանց տոկոսի, փոխատուութեան ձեւի տակ:

×

Տարիներու երազ մըն է որ կ'իրականանայ: Ունենալ սեփական եկեղեցի մը, սեփական շէնք մը լաւագոյն կերպով կազմակերպելու եւ վարելու համար համայնքին ժողովրդապետական, մշակութային եւ ազգային կեանքը: Սպասումը եղաւ երկար, շուրջ վաթսուն տարի, բայց իրագործումը այսօր՝ փառաւոր: Երէցները պէտք է յիշեն Ռիւ Սէն Պարթէլէմիի՝ Սաքրէ Քէօրի դպրոցին սրահը (1923-էն 1924), ապա Սէն Վէնսան Տը

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ըստ Գէորգ Մելիտինեցիի, դեռ 1800-ական թուերին եւ նրանից էլ առաջ, Մալաթիոյ շրջանի բնակչութեան 50 տոկոսը Հայեր են եղել, որոնք հերթական կոտորածների սարսափից մասամբ բնաջինջ են եղել եւ մասամբ կրօնափոխ: Մալաթիոյ շրջանակներում 1900-ական թուերին մեծամասնութեամբ իսլամ էր, բայց ցեղով ոչ թուրք եւ դուցէ մեծ մասը իսլամացած Հայեր, Ասորիներ, Յոյներ (Գ. Մելիտինեցի): 17-րդ դարուց յետոյ է, որ Թուրքերը բաւականի ընտուարացել են բռնի իսլամացնելով Անատոլիայի բնակչութիւնը: Օսմանեան տիրապետութեան սկզբից գնալով աւելացել են բռնի իսլամացումի դէպքերը:

Ըստ մալաթիացի հեղինակների (Գ. Մելիտինեցի, Պէնէեան), Մալաթիոյ շրջակայ Աղճա տաղի, Իզաօղլուի, Քէախտէի, Բէկտաղիի քուրդ կամ թուրք բնակչութեան շատ մը ընտանեկան անունները հայկական են: Իրենց սովորութիւնները քրիստոնէական էին (խմորի վրայ խաչանիշ դրոշմել, իրենց ձեռագործները, գորգ կապելը եւլն, պատկերների գլուխները և մէջտեղը խաչի պատկերներով զարդարել) (Մ. Քէշիշեան): Մալաթիոյ Քրդերուն կարեւոր մէկ մասը իսլամացած Հայեր էին, ինչպէս ուրիշ շատ տեղեր (Բալու, Բաղէշ, Տերսիմ եւայլն):

Քրդական շատ գիւղերում դեռ կանգուն մնում էին հայ եկեղեցիների աւերակներ, հին գերեզմանոցներ խաչքարերով (Գ. Մելիտինեցի): Աղճա տաղի Քրդերը, որոնք հայատիպ էին, որոշ է որ իսլամացած Հայեր էին (Գ. Սրուաստեան): Աղճա տաղում գտնուել են խաչքարերի աւերակոյտեր, որոնց յարգում էին գիւղացիները, ասելով, որ ժամանակին եկեղեցի եղած են: Խաչքարերի վրայ կային հայերէն, յունարէն եւ ասորերէն տառեր: Ինչ որ վկայում է, որ քրիստոնեաներ եղել են, որոնք իսլամացել են: Գ. Սրուաստեանը յիշատակում է, որ Ղուրչունլու Կալէ գիւղի գիւղացիները մի աւերակ փորելիս, մի քանի խաչքարեր ելեր էին եւ եկեղեցի կամարներ: Այդ կողմերում կար Ս. Թորոս անուն մի վանքի աւերակները եւ այլ եկեղեցիների աւերակներ, որտեղ Քրդերը ուխտի էին գնում եւ մատաղ անում:

Ըստ վերեւ նշուած մալաթիացի հեղինակների Քրդերից եւ Թուրքերից կարեւոր հատուածներ գաղտնի քրիստոնեաներ էին կամ իսլամացած Հայեր, որոնք չնայած դարեր անցած լինելուն, դեռ պահում էին իրենց քրիստոնէական աւանդութիւնները: Սրանք գզլբաշներ էին, որոնք հայկական ծագում ունէին:

Մալաթիա ունէր 150 գիւղեր, որոնցից շատ քիչերը միայն հայաբնակ էին վերջին ժամանակներում: Մինչդեռ 17-րդ դարուն մեծամասնութեամբ Հայեր եղած են, որոնք հաւաքական կերպով բռնի իսլամացուել են (Մ. Քէշիշեան): 1900-ական թուերին Մալաթիոյ գաւառը դեռ ունէր շուրջ 30 հայաբնակ գիւղեր (խառն բնակչութեամբ): Մուշեղկայ հայ գիւղի շրջակայքում կային 4 – 5 աւերակ եկեղեցիներ:

Մալաթիոյ ամբողջ դաշտին եւ շրջապատող լեռնաշղթայի Քրդերը դաւանափոխ եղած Հայեր էին: Կրօնափոխութիւնները կատարուել են յարատեւ կերպով եւ այս կերպով Հայերի թիւը նուազել էր:

Մալաթիոյ Քեախտէ (Գաղթոց) գաւառակի մէջ կային ուխտատեղիների աւերակներ, կործանուած եկեղեցիներ, որոնց բնակչութեան մի մասը կոտորուել, մի մասը դաւանափոխ են եղել (Ա. Պէնէեան): Քրդերը շարունակում էին աւերակ եկեղեցիներում ուխտի գնալ: Առենօք Մալաթիա ունեցել է շատ վանքեր: Ս. Գրիգոր վանքում յիշատակւում է, որ 1057 թուին գրչագրուած է եղել մի աւետարան: Առենօք եղել են հայանուն գիւղեր, ինչպէս Գայլակաճ, Եղէգաց Ձոր եւայլն: Կէրկէր քրդաբնակ աւանում Բուբինեանց ժամանակ, հայ իշխաններ են ապրել եւ Հայերով բնակուած է եղել: Այժմ Քրդեր եւ քրդացած Հայեր են ապրում (Ա. Ալեքսանդրեան):

Մալաթիոյ մօտ էր Ատիամանի աւանը ըստ Սարգիս Տէմիրճեանի, տեղի Թուրքերի մի մասը Հայութիւնից դարձել էին (բռնի): Մալաթիայում էլ մանկաժողով կատարուել է եւ մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել:

(Շար. 28)

Fonds A.R.A.M

փոլի Եկեղեցւոյ Ներքնատունը (1924–էն 1934) ուր տեղի կ'ունենային պատարագներն ու արարողութիւնները: Իսկ յետոյ անշուշտ Ռիւ Տ'Օպանիլի Եկեղեցին, մինչեւ 1980, որպէս փարձակալ: Քանի պատմական ակնարկ մը ըրինք յիշենք Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Ջուհաճեանի երկարամեայ ծառայութիւնը սկիզբէն, այսինքն 1923–էն մինչեւ 1973: Յունուար 1974–էն իրեն կը յաջորդէ այժմու ժողովրդապետը, Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան: Երիտասարդ Վարդապետը, աշակերտ Հռոմի Լեւոնեան Վարժարանի եւ միաբան Զմմառու վանքի (Լիբանան) առաջին մէկ օրէն կ'որոշէ դուրս ելլել անապահով եւ անյարմար այս վիճակէն ու կը ծրագրէ օժտել համայնքը իր սեփական արժանավայել եկեղեցիով եւ շէնքով: Իր փափաքն ու ճիգերը այսօր անկասկած իր ակնկալածէն աւելի կիրարկուեցան: Իր նախաձեռնող եւ ձեռներէց ոգին, աննկուն հաւատքն ու յարատեւ կամքը գտան իրենց արդար վարձատրութիւնը: Մեր այցելութեան առթիւ տեսանք վարդապետը ներկարարի, որմնադիրի հագուստներու մէջ, օրն ի բուն: Շաբաթներէ ի վեր քրտինք կը թափէ: Շէնքին նորոգութեան ենթարկուած մասերուն (եւ քիչ չեն), որոնց մէջ անշուշտ Եկեղեցին, ներկերն ու որմաթուղթերը իր աշխատանքն են, ինչպէս նաեւ որմնադրութեան կարգ մը գործեր: Տեսանք իր աչքերուն մէջ անսահման ուրախութեան, խանդավառութեան եւ գոհունակութեան կայծեր: Տեսանք իր մէջ վճռակամութիւն զարգացնելու եւ ծաղկեցնելու համար այս շէնքը որ եկեղեցիէն անդին պէտք է դառնայ կեդրոն մտաւորական, կրթական, մշակութային գործունէութեանց: Ծրագիրները մեծ են անշուշտ այս ուղղութեամբ:

Բացման արարողութեան առթիւ աւելի երկար կը գրենք: Ըսենք միայն որ Ալֆորվիլի հայ գաղութը Նոյ. 16–ին խմբուելու պէտք է ներկայ ըլլայ Վերափոխումն Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ բացման հանդիսութեան որ կը վայելէ նախագահութիւնը Կարդինալ Ռոժէ Էթչկարայի եւ նախագահութիւնը Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեանի: Այս ձեռնարկը միայն յատուկ չէ Հայ Կաթողիկէ համայնքին, այլ ձեռնարկ մըն է որ պատիւ կը բերէ ընդհանուր գաղութին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԺԱՖԻ Արուեստի եւ Մշակոյթի 7–ՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Հոկտեմբերի վերջին շաբաթավերջը Փարիզի եւ շրջաններու Հայութեան պարգեւեց հայկական արուեստի հաճելի պահեր, շնորհիւ ԺԱՖի կազմակերպած 7–րդ փառատօնին: Արդարեւ Ֆրանսայի հայահոծ զանազան շրջաններէ Փարիզ հաւաքուած էին հայկական ժողովրդական նուագախումբեր, պարախումբեր, երգիչներ, երգչախումբեր, արտասանողներ եւ նկարիչներ, շուրջ 400 հոգի, իրենց արուեստը ցուցադրելու եւ մրցակցութեան մթնոլորտի մը մէջ զայն հանդիսականներուն ներկայացնելու համար:

Արուեստի եւ Մշակոյթի 7–րդ Փառատօնին նախագահն էր Գառզու:

Պանթէոյի Վիքթոր Հիւկօ թատերասրահին մէջ է, որ Հոկտ. 31–ին եւ Նոյ. 1–ին, ելոյթ ունեցան փառատօնին մասնակցող խումբերն ու անհատ արուեստագէտները: Յատկանշական երեւոյթ էր այն՝ որ մասնակցողներու ստուար մեծամասնութիւնը բաղկացած էր երիտասարդներէ, որոնք կարծէք այս վերջին տարիները յատուկ ջերմութեամբ փարած են հայկական ժողովրդական եւ տոհմիկ արուեստին:

Կիրակի, Նոյ. 2ին, ժամը 15ին Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէի մէջ տեղի ունեցաւ կալա մը, որուն մասնակցեցան փառատօնին դափնեկիրները՝ Յակոբ Պօյաճըեան (դուդուկ), Ռոզլին Մինասեան (դասական երգ), Պրիժիթ Թաթիկեան եւ Երուանդ Արունեան (արտասանութիւն), Անդրանիկ Մինասեան եւ Աննա Գարագայա (ժողովրդական երգ), Ժիրայր Տէր – Յարութիւնեան (թառ), «Նշան» նուագախումբ (ժողովրդական նուագարաններ), «Սահակ – Մեսրոպ» երգչախումբ եւ Մարսէյլի ԺԱՖի պարախումբը:

Յայտագրին մէջ նախատեսուած էր նաեւ Հայաստանէն խումբ մը արուեստագէտներու մասնակցութիւնը, սակայն մարդ չէր եկած (աննախընթաց երեւոյթ մը չէր):

Փառատօնին դատական կազմին պաշտօնը, պէտք է ընդունիլ, որ դիւրին չէր դափնեկիրներու ընտրութեան մէջ, բայց քանի մը պարագաներէ, երբ մասնակցող անհատը կամ խումբը իր ճիւղին մէջ մրցակից չունէր, սակայն ինչ կը վերաբերի պարախումբերու մէջէն կատարուած դափնեկիրի ընտրութեան, ներկաներու մեծամասնութեան մօտ կը նկատուէր դժգոհութեան արտայայտութիւն մը:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Փորժ Ե. պանդոկի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ փառատօնին փակման հանդիսութիւնը, ճաշ – պարահանդէսով մը, որու ընթացքին կատարուեցաւ մրցանակաբաշխութիւնը: Երեկոյթին խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեց «Կայծակ» նուագախումբը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՒՐՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Կլէնտէյլ Հայ Սքուլ»ի ընդարձակ սրահին մէջ, Հոկտ. 26–ին, նշուած է Հ. Յ. Դ.ի 90–ամեակը, կազմակերպութեամբ Լոս Անճըլըսի Միջ – Կոմիտէական Յանձնախումբին: Ներկայ եղած են երկու հազար հոգի: Բացումը կատարած է ընկ. Բաբգէն Սասունի: Հ. Ե. Դ.ի Կեդր. Վարչութեան կողմէ ուղերձ մը արտասանած է (անգլերէն) ընկ. Միսաք Յարութիւնեան: Խօսք առած են Հ. Օ. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան կողմէ Ալիս Մաթէնլեան, Սալբի Ղազարեան (անգլերէն) եւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկ. Խաժակ Տիգինեան: Օրուան դըլխաւոր բանախօսը՝ ընկ. Սարգիս Չէյթլըեան (Պէյրութէն), անդրադառնալէ ետք դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդի մղած գոյատեւման պայքարին, շեշտը դնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնական առաջադրանքին վրայ, ըսած է. «Հ. Յ. Դ.ն իր հիմնական առաջադրանքը կը սեպէ հայ ժողովուրդը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 90–ամեակի սեմին կ'ըսէ հայ ժողովուրդին. – 90 տարի դուն ուզեցիր որ ամէն տեղ ըլլամ, որպէսզի ապրիս: Քանի 90 տարի անցնի, միշտ զոհուողներու առաջին գիծին վրայ պիտի մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որպէսզի դուն ապրիս, որպէսզի Հայոց պատմութիւնը մտնէ իր ճշմարիտ ուղիին մէջ»: Փակման խօսքը արտասանած է հանդիսավարը՝ ընկ. Բաբգէն Սասունի:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Հոկտ. 24 – 26, տեղի ունեցած են նորակառոյց մարզադաշտին բացումը եւ պասքէթպոլի մրցումներ, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Քալիֆորնիոյ, Պոսթընի եւ Թորոնթոյի խումբերուն: Հոկտ. 26–ին տեղի ունեցած է բացման պաշտօնական հանդիսութիւնը, ներկայութեամբ կառավարական դէմքերու եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու: Հրաչ Տէր – Սարգիսեան արտասանած է բացման խօսքը: Ապա տողանցք մը կատարուած է, որմէ ետք յաջորդաբար խօսք առած են Եդուարդ Ֆրունճեան՝ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ. – Կամքի Քանատայի Շրջ. Վարչութեան եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին, Շահան Բագրատունի՝ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ, Ժան Սովէ՝ Քանատայի Դաշնակցային Խորհրդարանի նախագահուհի, Վարուժան Սերոբեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդրոնական վարչութեան անունով, օրուան նախագահ Հայկ – Արամ Առաքելեան եւ Կի Թարտիֆ՝ յանուն Քէպէքի կառավարութեան: Նոր կառուցուած մարզադաշտը կոչուած է «Հ. Մ. Ը. Մ. – Կամք»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են դասական ըմբշամարտի միջազգային մրցումներ, մասնակցութեամբ Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Խորհ. Միութեան, Սուրիոյ եւ Հայաստանի «Դինամօ» մարզական ակումբի երիտասարդ ըմբշամարտիկներուն: Իրենց համապատասխան ծանրութեան դասակարգին յաղթական հանդիսացած են Հայաստանէն Ա. Յարութիւնեան եւ Ա. Պետրոսեան:

×

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Բելոռուսիոյ Մոգիլիով քաղաքին մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի «Սպարտակ» մարզական ընկերութեան համամիութենական ախոյենութեան մրցումներուն, Հայաստանի մարզիկներէն ախոյեան հանդիսացած է լենինականցի Սէյրան Յակոբեան (63 քիլօ):

×

ԺԻՒՏՕ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են ժիւտոյի համամիութենական մրցումներ, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ դրուած մրցանակի համար: Համապատասխան ծանրութեան դասակարգերուն մէջ առաջնութիւն շահած են Ս. Գիւլնազարեան եւ Ա. Յարութիւնեան (Երեւանէն), Ն. Առաքելեան (Լենինականէն), Յ. Խաչատրեան (Թալինէն), Դ. Նավերիանի եւ Գ. Գելուբիանի (Թիֆլիսէն), Ա. Տարասով (Դաշնակցային Ռուսիայէն) եւ Գ. Գանզերբելի (Ուզբեկիստանէն): Խմբային դասաւորման մէջ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ տեղերը գրաւած են Երեւան, Թիֆլիս, եւ Լենինական:

×

ՀԵԾԵԼԱՐՇԱՒ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են «ըՍպարտակ» մարզական ընկերութեան կեդրոնական խորհուրդի կողմէ կազմակերպած հեծելարշաւի բաժակի մրցումներ: Ընդհանուր արդիւնքներով առաջին տեղը գրաւած եւ բաժակը շահած է Երեւանի հաւաքական խումբը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Սայլերը այլեւս լեռնէն վեր չէին ելլեր: Ձիաւորներն ու գիւղացիները նորէն աշխատանքի մէջ էին: Բեռներն այս անգամ կենդանիներուն, Գողան Կիրոյին եւ շատերուն կը բեռցնէին, սայլերը պարպելու ու բեռները լերան գագաթը հանելու համար: Ու բոլորը՝ հեռուէն տեսնըւող կենդանիներու հօտին պէս լերան կողին շարուած՝ կատարը բարձրացան, երբ մօտ էր կէս գիշերը ու գիւղը կորսուած էր լուսնկոտ մութին մէջ:

×

Վարդաձորի լեռը բռունցքի պէս վեր ցցուած անառիկ բարձունք մըն էր: Հարաւի կողմը կը բացուէր լայն հովիտ մը, ուր խոշոր քարերէն պաղ ջուր կը պղպըկար:

Արջ Սաքօն նորէն տենդոտ աշխատանքի մէջ էր: Կը բերէին հսկայական քարեր բերդ կապելու այնտեղ, ուր գիւղացիները իրենց սաւանէ վրանները կը զարնէին: Կիներ մէկ կողմէն սկսած էին քարերով օճախներ շինել: Տղամարդիկ ցիցեր կը զարնէին գետինը ու անկողինները կը տեղաւորէին, մինչ ձիաւորները, ձիերը ցիցերու կապած, ցրուած էին լերան եզերքի դիրքերը:

Վարը, Վարդաձորի կողմը շարժում չկար: Կը տարածուէր լուսնկին հետ շաղուած մութ տարածութիւն մը:

Գիշերուան այդ պահուն էր, երբ հեռուէն ձիաւորները լսեցին «Տէր ողորմեա»յի աղաչաւոր եղանակ մը, որ կարծես իրենց մարմիններուն կը զարնուէր արձագանգի համար, թէեւ արձագանգը ինկած էր հովտին մէջ:

Եղանակը առաջին անգամ քահանան սկսած էր իր խնկոտ ու կերկեր ձայնով, յետոյ ձայնակցած էին ժամասաց պատանիները, որ Աստուած օգնէր Մարտիկին ու պաշտպանէր Վարդաձորի բնակիչները: Արձագանգներուն հետ ձայները ուժեղացած էին: Եղանակին հետ ձայն ձգած էին բոլորը, բոլորը, – կօշկակարը, նաճարը, ըէնճպէրը, Նաւօն, երեսփոխը: Ձայն ձգած էին կիներն ու աղջիկները: Ձիաւորները առանց իրարու ձայն տալու, ապառաժներուն մէջէն հատ հատ մօտեցած էին, շարքով կեցած էին իրարու մօտ, գլխարկնին վար չոպած, բնակիչներուն հետ ձայն ձգած էին: Այդ բոլորին մէջէն կը լսուէր Արջ Սաքոյի ուժեղ ձայնը: Խժոռ, ուժեղ, բամբ կանացի ձայներով Տէր Ողորմեայի ուժեղ ալիք մը բռնած էր ու կը ծաւալէր երկաթէ ապառաժներու արձագանգներով:

Ձիաւորներու շարքին կեցած էր ծերունի Մուրատը, երկիւղած, գլխարկը վար, լայն բացուած ճաղատով: Անոր այնպէս կը թուէր, որ միակ ինքն էր որ կ'երգէր: Ամբողջ քսան տարի երգած չէր, իր ձայնը լսած չէր, եկեղեցի մտած չէր Մուրատ: Ու երգը կը տարածուէր, կ'ընդարձակէր, կ'ըսես լեռներն իրենց ձայնը խառնած էին՝ ուժեղ ու աղաչաւոր:

Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա.
Արի Աստուած հարցն մերոց,
Որ ապաւէնդ ես ննջեցելոց,
Հաս օգնութիւն ծառայի քո,
Լեր օգնական ազգիս հայոց,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա:

Ինչպէս անձրեւը կ'իջնէ դեղնած կանանչներուն վրայ, այնպէս «Տէր ողորմեա»ն օրհնութեան մը պէս կ'իջնէր ֆէտայիներու հոգիներուն մէջ: Անոնք բոլորն ալ գրեթէ երկար ատեն եկեղեցի մըտած չէին, խունկի հոտ առած չէին: Իրենց շուրջ միշտ վառօդի ծուխը կար: Անոնք երախաներու դէմքերու պէս ժըպտուն, յիշեցին իրենց եկեղեցին, վարագոյրը, քահանան, դրակալը, աւազանը, շարականը...

Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա...

(Շար. 196)

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

ՀՌՈՄԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ

ՈՒԹ ՎԻՐԱՒՈՐ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ահաբեկչական երկու արարքներ գործուած էին Հռոմ, Զուիցերական Օդանաւային Գիծերու – Սիւիսէռ – գրասենեակին եւ զրօսաշրջիկութեան եւ երկաթուղիի գրասենեակին դէմ: Քոռիէռէ Տէլլա Սեռա Նոյ. 11–ի իր թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այդ մասին. – Խուճապ ստեղծուեցաւ քաղաքին սիրտը երկու ռումբերու պայթումէն, Երկուշաբթի իրիկուն: Ութ հոգի վիրաւորուած են, բարեբախտաբար ոչ ծանրօրէն, երկու եղեռնափորձերը կատարուած են երկու վայրկեան տարբերութեամբ եւ հազիւ քանի մը հարիւր մեթր հեռաւորութեամբ: Սկիզբը վախ կար որ վիրաւորներու թիւը աւելի մեծ է քանի Վիա Վեններօ եւ Վիա Պիսսոլաթի երկու բանուկ փողոցներ են: Առաջին ռումբը պայթած է ժամը 21.10ին, Վիա Պոսսոլաթի Վիա տի Ս. Պազիլիօ–ի անկիւնը եւ քարուքանդ ըրած է Սիւսէռի ցուցափեղկերը եւ կահկարասին: Երկրորդ ռումբը պայթած է մէկ վայրկեան ետք 24 Վիա Վեններօ եւ մեծ վնասներ պատճառած է: Խուճապը մեծ եղած է էնփէռիալ պանդոկի յաճախորդներուն մօտ, որ կից է զուիցերական գրասենեակին: Երկու եղեռնափորձերուն տէր եղած են, կը շարունակէ իտալական օրաթերթը, «Հոկ. 3 Կազմակերպութիւնը», հայկ. ծայրայեղ խմբակ մը որ իբրեւ անուն ընտրած է այն թուականը, որ կը զուգադիպի երկու հայրենակիցներու ձերբակալութեան Ժընեւի մէջ: Հեռաձայնով Ռօյթըրի եւ Ֆրանս – Փրէսի, ահաբեկիչները ըսած են. – «Ներողութիւն կը խնդրենք անմեղ զոհերուն համար: Ազդարարութիւն մըն է թէ զուիցերական ֆաշիզմին համար եւ թէ՝ իտալական: Շատ պիտի լսէք մեր մասին»:

ԺՈՒՌՆԱԼ ՏԸ ԺԸՆԵՒ կարճ անդրադարձում մը կ'ունենար Նոյ. 11–ի իր թիւին մէջ գրելով մինչեւ իսկ թէ «տէր եղած է ցարդ անծանօթ խումբ մը՝ Հոկտ. 3», մոռնալով որ այդ խումբին մասին ծանօթութիւններ տուողն ալ ինք էր Հոկտ. 14–ի իր թիւով (տես «Յառաջ»՝ Նոյ. 6): Նոյ. 12–ի թիւով աւելի երկար կ'անդրադառնայ նկար մըն ալ հրատարակելով բայց այս 2 արարքներուն պատասխանատուութիւնը, կ'ըսէ, ստանձնած են Հայկ. Գաղտնի Բանակը եւ Քիւրտ Բանուորական Կուսակցութիւնը Պէյրութի մէջ, ինչ որ չփոթութիւն մը պէտք է ըլլայ Սթրազպուրկի եղեռնափորձին հետ: Կը յիշէ թէ Զուիցերիոյ դէմ ահաբեկումները հետեւանք են Սիւզի անուն կնոջ մը արգելափակման (Հոկտ. 3–ին երբ ռումբ մը կը պայթէր երիտասարդ Հայու մը ձեռքը: Այս վերջինը միշտ հիւանդանոցն է): Թերթը կ'ըսէ թէ Հռոմի գրասենեակներուն վնասները շատ մեծ են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ թրքական ծանօթ օրաթերթը, կեդրոն – ձախ հակում ունեցող, փակուեցաւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, ցնոր տնօրէնութիւն: Նախապէս փակուած էին նաեւ Այտըն–լըք, Դեմոկրատ եւ Հէրկիւն: Ճումհուրիյէթ սակայն ձախ միակ թերթն էր, որ կը մնար զինուորական պետական հարուածէն ետք: Վերջին, Նոյ. 11–ի թիւին մէջ, խմբագիրը կ'ընդդիմանար այն տեսակէտին որ կը ձգտի 40 տարիէ պահպանողական բնոյթ տալ քեմալականութեան, մինչ անիկա «բաց գաղափարաբանութիւն մըն է դէպի յառաջդիմութիւն»:

«ԽՂՈՒՆՋ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ» մը սկըսած են բեռնատար կառքերու վարորդները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Ինչպէս յայտնի է անունէն, ժամական միայն 5–էն 10 քիլոմեթր ընելով, կը խանգարեն ամբողջ երթեւեկը կառուղիներուն եւ մեծ քաղաքներու մուտքին ու ելքին:

ՂՈԹՊԶԱՏԷ Իրանի Արտաքին նախկին նախարարը որ բանտը նետուած էր առջի օր ազատ արձակուեցաւ, հաւանաբար իբրեւ հետեւանք երկրին մէջ բարձրացած աղմուկին:

ԿԻՊՐԱԿԱՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ «հետքերէն» ետք, հիմա ալ սպանական «վարկած» մը գտնուեր է ռիւ Կոպերնիկի ահաբեկումին առընչութեամբ: Մատրիտի ոստիկանութիւնը ճշդած կ'ըլլայ ինքնութիւնը այն անձին որ ռումբը զետեղած է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Փարիզի ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, այս Կիրակի, Նոյ. 16ին, իր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հոգեհանգիստ կատարել կու տայ մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյ. 16ին, Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. – Մըկրտիչ Եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Rue Bleue, Paris 9e

KARIEVOR ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շրջանի բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրէ բաժակի մը շուրջ Հրայր Գիլընեանի հարցին մասին խօսակցելու, Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 15ին, Շաւիլի Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ.– Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իրենց շատ սիրելի կընքահօր՝ Հրաչ Վարդանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

MAISON DE LA RADIO
116, Ave. du Président Kennedy
Studio 116
Libre Parcours: Récital
Création d'EUGENIE ALECIAN
Samedi, 15 Novembre, à 20 h. 30

récital

PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.
LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.
Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:
PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97
TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17
JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)
LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30
Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux
PRIX: 50, 70, 90 F.

DAVID L'INVINCIBLE

ET LE DEVELOPPEMENT DE LA PHILOSOPHIE ARMENIENNE MEDIEVALE
(Ve — XVe SIECLE)

Pour célébrer la naissance, il y a plus de 1500 ans, de la Philosophie Arménienne Médiévale, l'Institut National des Langues et des Civilisations Orientales accueille

Le Prof. SEN AREVCHATIAN
Directeur de Recherche au Matenadaran, Bibliothèque des Anciens Manuscrits de la R. S. S. d'ARMENIE

Programme des manifestations:

JEUDI, 20 NOV., de 15 à 17 h. Dans les Salons de l'I.N.A.L.C.O 2, Rue de Lille, 75007 — Paris

Séminaire et Débat

Les étudiants du Département d'Arménien de l'I.N.A.L.C.O. et toutes les personnes intéressées sont cordialement invitées.

VENDREDI, 21 NOV., à 20 h. 30 en Sorbonne: Entrée de l'Amphithéatre 16, Rue de la Sorbonne

Conférence Publique en Français du Prof. SEN AREVCHATIAN

avec la participation de Monsieur JEAN - PIERRE MAHE *Prof. à l'I.N.A.L.C.O., Paris III, Sorbonne Nouvelle.*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԷՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Միութիւնը իր պատւոյ նախագահուհիներէն, տարաբախտ՝ Տիկին Շաքէ Առաքելեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ փ.ծ.ի Դպրոցասէր Վարժարանին, Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին եւ Ս. Մեսրոպ Կըրթարանին 200–ական Ֆ.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Նոյ. 16, ժամը 9.30ին Հայկ. Յայտագիր՝ հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

BEYROUTH
ALLER ET RETOUR PAR AVION
2100 F.
Avec des Conditions Spéciales
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT. 7e étage — 75015 Paris
Tél. 538.67.47

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուրբաթեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր՝ Պօղոս Ալեքսանեանի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Նոյ. 1ի մեռելոցի առթիւ՝ Տիկին Սօնա Աքաշեանէ 100 Ֆ.:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.– Տիկին Մալաթեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Ղ. Անանեանէ 300, Պ. Թաշճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Մ. Պալեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Թ. Պետիկեանէ 200, Տիկին Ն. Փափազեանէ 50 Ֆ.:

×

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Եղսա Սիմոնեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Սիմոնեան եղբայրներ 300, Պօղոս Գուլումճեան, Նարդուհի Պապուչեան, Տօնապետեան ընտ., Վարդան Գասպարեան 50–ական. Զապէլ Յովհաննէսեանի յիշատակին.– Կրուսոն, Նիքոլա, Կարապետ Ճանիկեան, Մաննիկ Փիլոյեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Սեպուհ Ճանիկեան, Տամլամայեան 100–ական, Ժաք Յովհաննէսեան 70, Պայծառ Քիւրէճեան 30 Ֆ.:

×

Մուրատ Խաչենցի, Պարգեւ Խաչենցի, Նազլու Խաչենցի, Նազելի Խաչենցի, Գառնիկ Խաչենցի, Մինաս Խաչենցի, Վերժին Սայրիմ իրենց հօր եւ հօրեղբօր՝ Նշան Խաչենցի մահուան քառասունքին առթիւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ պայծառութեան 700 Ֆ. նուիրած են, ինչպէս նաեւ 100 Ֆ. «Յառաջ»–ին:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է, Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղէն 200 Ֆ., յաւերժ հեռացած ընկերուհիներու հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեանէ փ.ծ.ի 200 Ֆ. Տիկին Էմմանուէլեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս՝ Տիկին Պետրոսեանէ 500 Ֆ. նոյն առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE
19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4e — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT KOMITAS
PAR
SIPAN - KOMITAS
SOUS LA DIRECTION DE
GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
(ԻՐ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)
ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ), ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Մեներգ՝ Թէրէզ Քէչէճեան ալթօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, Ռընէ Մարթայեան թէնոր, Ժիլպէռ Զիպսի պաս:
ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 Ֆռ.

Vente des billets:
— *PARIS 9e: Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue. Tél.* 824.63.89
— *PARIS 9e: Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise. Tél.* 523.24.97
— *ALFORTVILLE (94): Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid. Tél.* 376.55.89
— *ARNOUVILLE (95): Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Ave. H. Barbusse. Tél.* 985.04.46
— *ASNIERES (92): Alimentation VAROUJ, 49, Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél.* 793.64.02
— *CLAMART (92): Télé - Condorcet. 175, Ave. Jean Jaures. Tél.* 642.56.17
— *VILLEMOMBLE (93): M.etMme.Zahredjian Armand. 142, Rue Bernard Gante Tél.* 854.27.92
ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
15–16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.777 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.777

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ՝ ԹՈՒՐՔԷՆ ԱԼ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ...

Կը շարունակենք թարգմանաբար ներկայացնել, թուրք թերթերու վերջին օրերու (Սթրազպուրկի եղեռնափորձէն ետք) հրատարակած գրութիւնները․–

×

«ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»

«ԹԷ՛ ՌՈՒՄԲ Կ'ՈՒՏԵՆՔ, ԵՒ՛ ԹԷ ԱԼ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐՈՒԻՆՔ»

«Աթաթիւրքի մահուան 42–րդ տարելիցին, Սթրազպուրկի Թրք. հիւպատոսարանի դէմ կատարուած ռմբաձիգ յարձակումէն ետք, Ֆրանսայի պատասխանատուները իրենք զիրենք չքմեղացնելով «Ֆրանսայի մէջ ահաբեկչութիւնը Թուրքերն են որ կը ստեղծեն» ըսելու կը միտին։

«Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, իր հարցաքննութիւնը Սթրազպուրկի մէջ գտնուող ձախակողմեան Թուրք ուսանողներու մօտ կը կատարէ։ Այդ կապակցութեամբ, պատերու վրայ լոզունգներ գրող 3 Թուրք ուսանողներ ձերբակալուած են։ Սթրազպուրկի մէջ գտնուող, քաղաքական Թուրք դէտեր, ֆրանսական ոստիկանութեան՝ ռմբակոծումին դէպքին Թուրքերու կողմէ կատարուած ըլլալու առնչութեամբ եղած պնդումները դիտել տալով, այսպիսով, վարչապետ Պառի «Ֆրանսայի մէջ թէռէօրը Թուրքերը կը ստեղծեն, ատոր համար Թուրքերու վիզա դրուեցաւ» յայտարարութիւնը արդարացնել կը ջանան։ Մինչ այդ, ֆրանսական ոստիկանութեան ռումբին եւ ռմբակոծողներուն արտասահմանէն Ֆրանսա եկած ըլլալուն մասին եղած պնդումները՝ Թրք. հիւպատոսարանին իշխանաւորներուն կողմէ անվաւեր նկատուած է»։

×

Միւս կողմէն, Հիւրրիյէթի Լոնտոնի գրասենեակը հետեւեալ լուրը հաղորդած է։

«Վերջին անգամ ըլլալով, անցեալ ամիս, Լոնտոնի Թրք. Զբօսաշրջիկութեան Գրասենեակին դրուած ռումբին պատասխանատուութիւնը ստանձնող Հ. Գ. Բ.Ն, մէկ ամիս վերջ, Կիրակի առտու Թրք. հիւպատոսարանին մէջ պաշտօնավարող 4 հոգին եւ հիւպատոսն ալ ներառեալ՝ 6 Թուրք դիւանագէտներու տուները հեռաձայնելով՝ սպառնացած ըլլալը հաղորդած է։ Խնդրին, մամուլին չթափանցելու համար, ծայրայեղ զգուշութիւն ցոյց տուող Սքոթլընտ Եարտ, այդ առընչութեամբ տեղեկութիւն տալէ խուսափած է։ Սակայն, անձնապէս, ինքն ալ սպառնալիքի ենթարկուած, Լոնտոնի Թուրք հիւպատոսը՝ Եւուքսէլ Սէօյլէմէզ, Հիւրրիյէթին հետեւեալ տեղեկութիւնը տուած է․ –

«Երէկ առտու, ես եւ ընկերներս, մինչ տունը կը գտնուէինք հեռաձայնը հնչեց։ Հեռաձայնողը՝ կոկիկ Թրքերէնով բայց ծանր առոգանութեամբ խօսիլ ջանալով՝ «մենք Հայկ. Գաղտնի Կազմակերպութիւն ենք, փոխվրէժին պատրաստուեցէք. այժմ, կարգը՝ ձերն է» ըսաւ։ Կացութիւնը անմիջապէ՛ս ոստիկանութեան իմացուցինք։ Անգլիական ոստիկանութիւնը, անմիջապէս լայնծաւալ նախազգուշութիւնները ձեռք առաւ»։

«Անցեալ ամիս, Լոնտոնի մէջ Թրք. Զբօսաշրջիկութեան Գրասենեակին դրուած ռումբին հարցաքննութեանց ընթացքին, յիշեալ դէպքին երկու Թուրքերու ալ մասնակից ըլլալը յայտնաբերուած է»։

×

Այս անգամ «Թէրճիւման»ի մէջ է, որ Աhմէթ Գապաքլը (ծայրայեղ աջ – ազգայնական) «ծանօթ» հրապարակագիրը, գրգռիչ եւ դառնութեամբ լի տողեր կը ստորագրէ (Նոյ. 12)

×

«ՀԱՅԿ. ՈՃԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ»

—o—

«Հայոց Պատրիարքը՝ մեծայարգ Շընորհք Արք. Գալուստեան՝ «հակաթուրք բոլոր արարքները կը դատապարտեմ» ըսած է։ Ասոնք, Թուրքիոյ Հայերուն նըման ընտիր գաղութի մը ներկայացուցիչը հանդիսացող կրօնական իշխանաւորէ մը՝ մեր ակնկալած խօսքերուն նուազոյնն էր։ Զոր օրինակ, մեծայարգ Պատրիարքին, այս խնդրին առնչութեամբ՝ փաստարկեալ, ընդարձակ հաղորդագրութիւնները, ամերիկեան, անգլիական, գերմանական եւ ֆրանսական մամուլի մէջ պէտք է հրատարակուին։ Գործուած մարդասպանութիւններէն անմիջապէս ետք, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի մէջ, եւ հեռատեսիլէն եւ՛ ձայնասփիւռէն, Գալուստեանի՝ Հայկ. ոճիրները դատապարտող յայտարարութիւնները իմացուելու են։ Վասնզի, գիտենք որ, մեր Հայ հայրենակիցներն ալ, իրենց ցեղն իսկ արատաւորող այս մուրին, այսինքն՝ Հայ «քոմիթաճի»ներու գործած ոճիրներուն պատճառով՝ առնուազն մեզի չափ արտցաւ են։ Արտասահմանի մէջ Թուրք դիւանագէտներու, Թուրքիոյ մէջ ալ՝ մեր երիտասարդներուն դէմ դաշնակցական «չէթէ»ներու կողմէ ուղղուած յարձակումներուն դիմաց տիրող անտարբերութեան ամօթը՝ միայն Գալուստեան անունով մեր հայրենակիցին չենք կրնար բեռցնել։

×

«Ցայսօր, Հնչակեան եւ Դաշնակցական գազաններուն 20–ի չափ զոհ տուող եւ այս վայրագութեանց դէմ առաջին ատեանի չահագրգռեալ դիրքի մէջ գըտնուելով հանդերձ, Թուրք Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը հանրային կարծիքին դիմաց ո՛չ մէկ դիրք, եւ ո՛չ իսկ գրքոյկով մը ելած է։ Զբօսաշրջիկութեան, Մշակոյթի եւ Լուսաւորութեան Նախարարութիւններն ալ միեւնոյն լռակեաց ընթացքին հետեւած են։ Նոյնիսկ, յիշեալ Նախարարութիւնները զոհի մը մօրը անձնական ջանքերով պատրաստուած՝ «Հայկական Հարցը Թուրքիոյ մէջ» անունով անգլերէն գիրքին հետաքրքըրութիւն ցոյց տալով, զայն աշխարհին ծանօթացնելու ջանք չեն թափած։ Ցիշեալ գիրքին առնչութեամբ պատմաբան եւ վիպագիր Սէմիհա Այվէրտի այս հարցը չահագրգռող նամակը ստորեւ կը ներկայացնէք. – Այս շատ կարեւոր նիւթին շուրջ պիտի շարունակեմ գրել»։

(Տար. 1)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԺԻՍՔԱՐԻ 29 ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ՖՐԱՆՍԱՆ ՈՐ ՉԻ ՊԱՅՔԱՐԻՐ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նամակով մը իր նախարարապետին, Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն «յատուկ կարեւորութիւն» ներկայացնող 29 հեռանկարներ կը պարզէ, որոնք պէտք է իրագործուին նախքան նախագահական ընտրութիւնը։ Ասոնցմէ յիշենք՝ գործադրել որոշուած բարեփոխումները, որոնք կը հաստատեն ընտանեկան նուազագոյն եկամուտը եւ այրիութեան ապահովութիւնը։ Ստեղծում երախային հիմնարկին։ Արհեստի գետնի վրայ հաւասարութիւն այրերու եւ կիներու միջեւ։ Ծերութեան թոշակ առեւտրականի կամ արհեստաւորի կողակիցին։ Հնգամեայ ծրագիր որ թոյլ տայ երիտասարդներուն արհեստագիտական պատրաստութիւն մը ապահովել եւլն. եւլն.։

×

Սթրազպուրկի մէջ Եւրոպայի Խորհուրդը մեղադրած է Ֆրանսան, որ հարկ եղածին չափ չի պայքարիր ահաբեկչութեան դէմ եւ թէ Ֆրանսան բոյնն է բոլոր ահաբեկիչներուն։ Մեղադրողներուն գըլխաւորներն են՝ Սպանացիք եւ Թուրքերը։ Թէեւ Անգլիացիք ալ նոյն տեսակէտը կը բաժնեն։ Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա դիւրին ապաստան կուտայ բոլոր երկիրներէ գաղթողներուն եւ այդ ձեւով կը քաջալերէ ահաբեկչութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔ բանուորներ Լոռէնի ածխահանքերուն, անմիջապէս գործէ հանուած են տնօրէնութեան կողմէ, որովհետեւ գործադուլի ընթացքին բեռնըւած են մորակով եւ բրիչի կոթերով։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական դատարանը ձերբակալման հրամանագիրներ հանեց ծայրայեղ ձախ բանուորական եւ դիւսակցութեան 49 ղեկավարներու դէմ։ Ազգայնականներու եւ ծայրայեղ – աջ Ազգ. Կուսակցութեան 48 ղեկավարներու դէմ։ Առաջիններու դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ անդամակցած են համայնավար կազմակերպութեան մը, միւսները՝ իբրեւ մասնակից սպանութիւններու եւ յարձակումներու քաղաքական հակառակորդներու դէմ։

ՔԼՈՏ ՄՈՌԿԱՆ գրագէտ եւ նախկին տնօրէն՝ Լէթր – Ֆրանսէզի մեռաւ առջի օր Օրլէանի հիւանդանոցը 82 տարեկանին։ Համայնավար շարքերը մտած էր սպանական պատերազմի օրերուն բայց հեռացած 1958–ին։ 1956–ին արդէն հըրապարակային դիտողութեան արժանացած էր դիրք բռնած ըլլալու համար խորհրդային միջամտութեան դէմ՝ Հունգարիա։

«ԼԸ ՄՈՆՏ»ի դէմ Արդարութեան Նախարարին բացած դատը կը շարունակէ վրդովել մամուլէն զատ նաեւ քաղաքական շրջանակները։ Ազգ. Ժողովին մէջ ալ ընդդիմութիւնը բաւական նեղը դրաւ Նախարարը։ Գալով Մոնտի, Հինգշաբթի իրիկուան իր թիւին մէջ չորս կարեւոր սխալներ կը «բռնէր» Նախարարին յայտարարութեանց մէջ։ Նախարարը արդարացնելու համար ինքզինքը կ'առարկէ թէ պէտք չէ շփոթել քննադատութիւնը եւ նախատինքը, բայց ընդհ. ձեւով պարզ է, որ շատ ճարպիկ բան մը չէր Փէյրըֆիթի նախաձեռնութիւնը երկրի մը մէջ, ուր մամուլի ազատութիւնը նուիրական սկզբունք է։ Արտասահմանն ալ – ինչպէս Իտալիա օրինակ, կառավարական վենտէթթա մը կը տեսնէ եղածին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, նախաձեռնութեամբ ի շարս ուրիշներու – Ժան Քեհայեանի, միջազգային ժողով մը գումարուած է նուիրած աշխատաւորներու կացութեան Խորհ․Միութեան մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ Ա Հ

ՓՐՈՖ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԵԼԻՔՍԵԹԵԱՆԻ

—o—

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Նոյ. 6–ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է «Եղիշէ Չարենց» գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին տնօրէնը՝ Սարգիս Ալէքսանդր Մելիքսեթեան։ Ծնած էր 1899–ին՝ Գանձակ (Կիրովաբադ)։ Աւարտած է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը։ 1921–ին Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով գացած է հայրենիք եւ վարած զանազան պաշտօններ։ 1935–ին Սարգիս Մելիքսեթեանի նախաձեռնութեամբ հիմնուած է Հայաստանի Թատերական Թանգարանը, որուն տնօրէնը եղած է տասը տարի։ 1954–ին նշանակուած է «Եղիշէ Չարենց» գրականութեան եւ արուեստի պետական թանգարանի արուեստի բաժնի վարիչ, իսկ 1963–էն ի վեր նոյն թանգարանի տնօրէն, պաշտօն մը, որուն շնորհիւ ան մեծ նպաստ բերած է Հայաստանի մէջ թատերական արուեստի պատմութեան ու տեսութեան հարցերու գիտական մըշակման գործին։ Առանձին գիրքերով լոյս տեսած են չորս տասնեակէ աւելի իր գիտական ուսումնասիրութիւնները, ինչպէս՝ «Յովհաննէս Աբելեան», «Մեր թատրոնի ուղին», «Ուրուագիծ սովետահայ թատրոնի պատմութեան», «Բեմ եւ կեանք», «Շէյքսպիրը եւ մերոնք» եւայլն։ Սարգիս Մելիքսեթեան մեծ ծառայութիւններ ունի նաեւ Հայաստանի մէջ թատերական վարիչներու պատրաստութեան տեսակէտէն։ Գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Թատերական Հիմնարկի հիմնադրութեան. եղած է դասախօս, թատրոնի պատմութեան ամպիոնի վարիչ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8–ԻՆ «ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ԹԻՖԼԻՍԻ «ԴԻՆԱՄՕ»ԷՆ (0 – 4)

Խորհ. Միութեան 43–րդ ախոյեանութեան մրցաշարքի 31–րդ հանգրուանին «Արարատ» Թիֆլիսի մէջ պարտուեցաւ տեղւոյն «Դինամօ»էն (0 – 4)։ Հակառակ անոր որ Երեւանցիները ցուցադրած են իրենց լաւագոյն խաղարկութիւններէն մէկը, սակայն բերդապահը մեծ սխալներ գործած է եւ գլխաւոր պատճառը դարձած «Արարատ»ի պարտութեան։

×

Նոյ. 12–ին, իր դաշտին վրայ «Արարատ» պարտուած է 0–ի դէմ 1 կէտով Պախտակորէն։

Fonds A.R.A.M

ՆԱՀԱՊԵՏՆ ՀԱՅՈՑ

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 160-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ազգային Զարթօնքը կարելի չէ պատկերացնել, առանց Ս. Ղազարի այս տիրական անունին։

Շառաւիղ մըն է, որ բացաւ – գծեց մեր իմացական եւ հոգեկան աշխարհներուն մէջ։ Ցորդ եւ թաթաւուն սիրտով, բանաստեղծական հունձքով։ Իմաստասիրեց, մարմնաւորեց Ոսկեդարեան եւ Միջնադարեան մեր Հայրերը, եւ անոնց նման մենաստանի մը խուցին մէջ կծկըտած, կում մը ջուրով եւ նկանակով ըլքնեցաւ օրեր եւ տարիներ, տասնամեակներ շարունակ՝ իր ժողովուրդին վերադարձնելու համար մոռացութեան փոշիներուն մէջ թաղուած անոր երբեմնի հարստութիւնները։

Միտքը՝ երեւակայական հզօր թափով, խորք եւ պատառ ունեցաւ հեռու – հեռաւոր, թանձր մշուշով պատատուած Հայրենիքը. – պատմական Հայաստանը։ Ո՞վ, բացի իրմէ, յաջողեցաւ այնքան ճշգրիտ, վաւերական գիծերով եւ, մանաւանդ, պատմական տուեալներով լուսարձակել բովանդակ երկիր մը՝ անցեալը իբրեւ դրօշ պարզելով։ Անշուշտ, իբրեւ ներշնչումի աղբիւր, կոչ՝ մարտահրաւէրի։

Հայր Ալիշանի գրչին տակ Հայաստանեան քարերը, բիւրերանգ ծաղիկները, վճիտ ակերը, յորդառատ գետերը եւ լեռներու լանջերուն թէ բարձունքներուն գոյացած ծործորներն ու հոն ծուարած պատմական յուշարձանները, – այլ խօսքով՝ Հայոց Աշխարհը, – ինքնուրոյն, հարազատ դիմագիծերով բնութագրուեցան։

Ոգին Հայկազեան՝ ամէնուր ցայտուն մնաց՝ սրտեր հրահրելով եւ միտքեր խըթանելով։

Բանաստեղծ, երկրախոյզ, քերթող, հընչարան, պատմաբան։ Եւ դեռ այլ ստորոգելիներ իր անունին կապուեցան մըշտական կերպով։ Եւ արդար իրաւունքով։ Որովհետեւ, Ս. Ղազարի մենակեացին միտքը, – անոր առընթեր անպայման նաեւ սիրտը, այնքան բարախուն, տրոփուն, վառվռուն, – հոգեհարազատ եռքով մը սաւառնեցաւ իր ժողովուրդին անցեալին եւ օրուան վրայ. – հող, պատմութիւն, հոգեկան եւ իմացական արժէքներ՝ այլազան, բազմազան։

Հանգամանք մը հրապարակ դրաւ։ Ներիրական՝ անպայման։

– Ճանաչել եւ պահել անվթար զսեփական շնորհս ազգիս, զլեզու նորա, զսովորութիւն եւ զախորժակս նորա անվրէնաս, զհարազատ դպրութիւն նորա եւ զփառս անուան նորա։ Զայսպիսի կամիմ հայրենասիրութիւն»։ (Բազմավէպ, 1848)։

Այս հաւատամքին խնկարկու սերունդներ, իրենց քայլերը նետեցին կենդանացնելով Ազգն ու Հայրենիքը։

Աւետեց, աւելին՝ շեփորեց հայ ազատագրական պայքարը։ Մարտական ոգիին արտայայտութիւնը հանդիսացաւ կղզեակի մը ճգնարանէն։ Հայ յեղափոխական շարժումը լայն ու տարածուն թափ ստացաւ, որովհետեւ Ալիշաններ մարտահրաւէր կարդացին ազգը յօշոտողներուն դէմ եւ զինեցին հոգիները Հայ երիտասարդութեան։

Աւարայրի պլպուլը, Կարմիր Վարդանը, յիշելու համար մէկ քանին միայն, սերունդներու սիրտը մտրակող, կամքերը պրկող, բազուկները մկանող երգեր դարձան։ Յեղափոխութեան կարմիր դրօշին տակ՝ Ազատութիւն կամ Մահ նշանաբանով, բանակ մը շարժեցաւ Հ. Ալիշանի շեփորով.

Ի զէն, ի վրէժ, օ՜ն անդր յառաջ։

Այսօր եւս, Հ. Ղեւոնդ Ալիշան կը մընայ մեծ ուսուցիչը սերունդներու՝ Հայաստան թէ Սփիւռք։ Ուսուցիչ ազնուութեան, աշխատանքի, կիրքի, զոհաբերութեան եւ բարձր ու վսեմ զգացումներու։

Վենետիկի կղզեակէն՝ Ս. Ղազարէն, մեծ Սեբաստացիին շունչով սնած Հայոց Նահապետին ձայնը, պատգամախօսի մը ուժգնութեամբ կը սաւառնի մեր սրտերուն վրայ։

Որովհետեւ այդ ձայնը ուղի եւ պատգամ է միաժամանակ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅՈՒՇԻԿՔ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՀԱՅՈՑ»

(ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ)

... Ամէն ազգ ալ որ հին քաջ մը կամ Դիւցազն ունեցեր է, իր Վիպասանն ալ պիտի ունեցած ըլլայ. ետեւի եկող քաջերուն ալ եւ անոնց ազգակցացն ալ սիրտ տուողը Վիպասանից երգերն էին, եւ են միշտ։ Պատմութիւնն ամէն ազգաց վրայ տեղեկութիւն չի տար մեզի. բայց կը յիշէ որ Յոյնք վիպասաններ ունէին Րաքսոտ ըսուած, որոնք իրենց անմահ Հոմերոսին ալ հայրն են. – Արեւելքի հին Թագաւորներն իրենց արքունեաց մէջ ունէին իրենց Գուսանները, կամ հանդիսի ատեն բերել կուտային, որ նախ քաջութեան երգիչք էին, վերջը մեղկացան, եւ անոնց տեղ կանայք ալ մտան։ – Եւրոպայի հիւսիսական ազգերն ունէին իրենց Սքալտ ըսուած վիպասանները, որ իրենց քաջերուն երգովը ցուրտ եւ մառախլապատ Սկանտինաւեան աշխարհքները կը մխիթարէին. – արեւմտակողմք ալ, հին Բրիտանիացիք եւ Գաղղիացիք, ունէին իրենց մեծահամբաւ Բարդ կամ Պարտ վիպասանները, որ պատերազմի բանակներուն մէջ ալ կը մտնէին, եւ քաջերուն երգերովը նոր քաջեր կը պատրաստէին. ասոնք այնչափ անուանի եղան, որ շատ հեղ Եւրոպացիք բանաստեղծ ըսելու տեղ Բարդ կ'ըսեն, ինչպէս որ մենք ալ իրենց պէս յունական բառէն առած Պուետ կ'ըսեմք։ – Ինչուան Ամերիկայի Բերու ծաղկած աշխարհքն ալ ունէր իր Ամաւտաս երգիչները։

Հապա հինն Հայաստան չունէ՞ր իր Վիպասանները, իր Բարդերը։ – Թէ որ աս աշխարհքն է ամենայն աշխարհի մայր եւ դայեակ, թէպէտ չեմք կրնար ըսել թէ ամէն բանի ալ ինքն է օրինակ տուողը, բայց չեմք սխալիր ըսելու՝ որ առջին երգերը Հայոց լեռներուն արձագանգներովը ձեւացան։ Թէպէտեւ վիպասանութիւն մը մեզի հասած չէ, ի նախնեաց, ոչ ամբողջ եւ ոչ մասամբ, սակայն Խորենացւոյն պատմութենէն եւ քանի մը ուրիշներէ կ'իմացուի որ Հայոց մէջ ալ շատ հնուց մտած էին եւ շատ վիպասանութիւններ կային, եւ թէ Հայք շատ սիրող էին այս վիպասանութիւնները լըսելու եւ երգելու. Թէպէտ եւ նոյն Խորենացին տեղ մը կը մեղադրէ մեր հին Թագաւորները՝ թէ բանաւոր երգարանաց անհոգ էին, թերեւս դրով չթողլուն համար կ'ըսէ. վասնզի նաեւ իր պատմութիւններէն կ'երեւի որ վիպասանական բանից սկիզբն Հայաստանի մէջ Հայկայ օրերուն պէս եւ աւելի հին է. վասնզի ինչպէս կը յիշէ, Աթէնքի իմաստնոց ժողովքին մէջ Ոլոմպիոդոր փիլիսոփայն կը պատմէր ընկերացը, թէ հին գիրք մը կայ եղեր առջի ատենները Նոյի եւ իր որդւոցը պատմութեան, եւ այս պատմութիւններուն դիպուածները, կ'ըսէ, հին Արամազնեայք ալ, այսինքն Հայերն, իրենց բամբիռն ըսուած նուագարանով եւ պարով կ'երգէին։ Յայտնի որ այն բաներն երգի վրայ առնուած էին հնուց, որ ռամիկ ժողովուրդն ալ աւանդութեամբ սովրած կ'երգէր առանց գիր ճանչնալու. եւ յիշատակեալ երգոց մէջ ամէնէն հին աս է Ջրհեղեղէն ետեւ։

×

ԵՐԶՆԿԱ

.. Խորհրդաւոր հնութեան եւ յունութէ շնորհք ունող հայկական անուանց մէկն է Երիզա, որ մեր հայրենի երկրին քանի մը կողմերը յիշուելէն զատ՝ կու գտնուի նաեւ Յունաց կողմերը. Կիլիկիոյ արեւմըտեան դրացի գաւառաց մէկուն մէջ կար Երիզա անուամբ եպիսկոպոսանիստ քաղաք մ'այլ։ Նշանաւոր պատճառ եւ ծագում մը պէտք է ունեցած ըլլայ այս անունս, բայց ստուգութիւն անյայտ է ինծի, եւս եւ որ ազգէն որ լեզուէն ծագիլը, ի Հայո՞ց՝ (ինչպէս կ'ուզեմ կարծել՝ մեր երկրին հնութեանն եւ ազգաց շուարան ըլլալուն համար), եթէ դիպուածով յօտարաց ի մեզ մտած. – վասնզի եթէ այս անուանս նախնական պատճառը սեպեմք երկրի նշանակութիւն մը, ոչ միայն մեր՝ այլեւ արաբացի եւ գերմանական լեզուաց մէջ մեր Երէզ բառին համաձայն եւ համանիշ բառք կան։ Յոյնք ունին առասպելեալ անձինք այլ Երիս կամ Երիզ անուամբ, ինչպէս խռովարար դիցուհի մ'այլ Էրիս՝ որ է ըստ նշանակութեանն եւ ըստ ձայնին հեռ (կռիւ, ատելութիւն) եւ անշուշտ հեռի է Երիզայ անուանագրութենէն։ Բայց անունը թողլով եւ իրաց գալով՝ կու գըտնեմք որ այդ անունը կրող տեղեաց մէջ ամէնէն նշանաւորն եւ մնայունն եղած է մեր Բարձր Հայոց աշխարհին եւ Եփրատ գետոյն նոր ձեւացեալ եզերաց վըրայ կանգնուած Երէզ աւանն, որ 2000 տարուան յիշատակաւ՝ այսօր այլ ծանօթ է ամէնուն Երզնկա անուամբ քաղաք մը, Էրզնճեան ըստ Թուրքաց, կամ Երզընկան, Էրզիրումի կուսակալութեան վիճակաց մէկն հիմա. իսկ մեր նախնեաց եւ տէրութեան ատեն գլխաւոր քաղաք Եկեղեաց հռչակաւոր գաւառին, որ շատ ծանօթ էր Յունաց Ակիլիսինէ կոչմամբ, եւ Լատինաց՝ Աչչիլիզէնէ կամ Զելզինէ։ Ով որ Փոքր Ասիոյ միջնաշխարհէն ի Հայս կ'երթար, կամ ի Հայոց՝ հոն, կ'անցնէր յԵկեղեաց եւ յԵրիզայ. ինչպէս որ Գ. դարուն վերջը եւ Դ. դարուն սկիզբը, Տրդատայ եւ Լուսաւորչի գործոց եւ գնացից մէջ կու յիշեն ժամանակակից պատմիչք։ Բայց միայն ճամբու վրայ ըլլալուն համար չէր Երզընկայի շնորհքն, այլեւ երկրին հանգամանաց, եւ ամէնէն աւելի կրօնական դիպաց համար։

×

ԱՌ ՀԱՅԿԱԿ

... Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնն չէ ասուպ կամ փայլակ մը յանկարծ երեւցող եւ անցնող. ոչ հուր մոլի եւ թափառիկ, եւ ոչ կայծակն անկուշտ այրող լափող. այլ հանդարտ ջերմութիւն մը, յստակ լուսով, անստգիւտ խղճով...։

Ո՜վ անձնուրաց ոգի, բարեխնդիր հայրենասիրութիւն. դու պատրաստէ, վառէ սրբէ զսիրտ Հայկակայ։ Բազմով վառուած սիրտն՝ անխայթ եւ անմուխ լոյս կ'արձակէ. եւ եթէ խարկի մըկի սիրտն, եւ անցնի երկնաւոր մասամբն, երկնունակ մասն՝ մնայ ի վերայ հայրենեաց, որպէս հոտ մշկի եւ կնդրկի։

Եւ շատ սեղաններ, շատ տապաններ, շատ քարեր ու հողեր կան ի Հայաստան, ուսկից դարէ դար եւ անդադար կու ծխէ հոտն անուշութեան, հոտն հայրենեաց, զոր չեն կրնար ջնջել ոչ զէնք եւ ոչ քէնք։

Վասնզի մեր առաջինի եւ ճշմարիտ, ընկերասէր, ազգասէր, որդեսէր եւ հայրասէր նախնիքն, այն երկրին վրայ իրենց պարկեշտ նշխարքը թողլով, անմահութեան շնչով վերէն անոր վրայ միշտ կու շնչեն եւ կու չշնջեն։

Շնչեցէ՛ք ո՛վ շունչք մտաբացք, սըրտարծարք, հոգեվառք. շնչեցէ՛ք հոգի՛ք Գրիգորեանց, Ներսիսեանց, Սահակեանց, Մովսիսեանց, Ղեւոնդեանց, Վար-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐԴԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

25. ՏԱՐՕՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՑ ԳԱՒԱՌՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Տարօնը պատմական Հայաստանի Տուրուբերան նահանգի մէկ գաւառն էր։ Տարօնի կենտրոնը Մուշ քաղաքն էր։ Անցեալում Տարօնն ունեցել է գրեթէ զուտ հայ բնակչութիւն։ Նոր ժամանակներում ունէր խառն ազգաբնակչութիւն (Հայեր, Քրդեր եւ Թուրքեր) հայ մեծամասնութեամբ։ Տարօնի քուրդ բնակչութիւնը արաբների կողմից Հայաստան է բերուել մասնաւոր կերպով 8-րդ դարում, իբրեւ վստահելի յենարան։ Իսկ Թուրքերը ԺԱ. դարում, այդ կողմերը գրաւելուց յետոյ է, որ սկսել են քիչ-քիչ բազմանալ, բայց միշտ կազմել են փոքրամասնութիւն։ Անվարան կարելի է սաել, որ Տարօնը մինչեւ մեր օրերում պահել էր իր հայկական դիմագիծը։

Սկսած 16-րդ դարից, Տարօնը կառավարել են քրդական աշիրէթները, որպէս վասսալ Պոլսի Թուրք կառավարութեան։ Եւ այդ ժամանակներից Քրդերն սկսել են զգալիօրէն աճել։ Ըստ Կ. Սասունու, Քրդերի կէսից աւելին, հին դարերում իսլամացած Հայեր էին, հայ նախարարական տների բեկորներ, որոնք ուզել են պահել իրենց զէնքն ու զօրութիւնը։ Սամըգնի, Բագրունի, Հայտաբանի եւ այլ յորջորջումներով քուրդ ցեղերը անշուշտ Մամիկոնեան, Բագրատունի նախարարութեան մնացորդներն էին։ Թուրք գերդաստաններից ոմանք էլ ըստ յոյն հեղինակի, հայկական ծագում ունէին, որոնք բռնութեան չդիմանալով ժամանակին իսլամացել էին, պահելու համար իրենց դիրքն ու կալուածները։ Յետագայում, թրքական եւ քրդական հարստահարութիւնների ժամանակ, ուրիշ Հայեր էլ քրդացել են, կարողանալու համար հանգիստ ապրել (Հ. Մ. Զամըչեան)։

Մշոյ դաշտն ունէր 105 հայաբնակ գիւղեր հայկական անուններով, ոմանք զուտ հայաբնակ, ոմանք հայ եւ քուրդ խառն։ Իսկ քրդաբնակ գիւղեր՝ 50, որոնցից շատերը հայանուն էին, ինչպէս Փրկոք, Քրտագոմ, Սալորիկ, Խաչուգեղ, Գոմս, Կուրկուր, Աճմանուկ, Հերկեր, եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիճեան), ինչ որ վկայում է, որ Հայերի կողմից են հիմնուել, հայաբնակ են եղել եւ յետագայում քրդացել են կամ էլ ցրուել են եւ Քրդեր են եկել բնակուելու։

Մշոյ քրդաբնակ գիւղերի մէջ կային հայկական վանքերի, եկեղեցիների, գերեզմանների աւերակներ։ Քրդերը այդ հայկական ուխտատեղիները յաճախում եւ Հայերի հետ ուխտ ու մատաղ էին անում, որը եւ վկայում է, որ հայութեան հետ իրենց բոլոր կապերը չէին խզել։ Նրանք նոյնպէս յարգում էին հայկական վանքերը եւ պատահում էր, որ իրենց հիւանդների վրայ աւետարան էին կարդալ տալիս հայ քահանայի կողմից։ Մըշոյ գաւառի Քրդերի դիմագծերը հայկականի աւելի մօտ էին, քան այլազգիներին։ Հայկական հարստահարութիւններ ժամանակ էլ որոշ թուով ընտանիքներ ազատուելու համար ծանր հարկերից եւ հարստահարութիւններից, իսլամութիւն են ընդունել, պահելու համար իրենց գոյութիւնը։

Ինչպէս շատ գաւառներում, Տարօնում էլ մոնղոլ թուրքական եւ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ շատ Հայերի ստիպել են իսլամութիւնը ընդունել իբրեւ ազատութեան պայման, շատերն էլ նահատակուել են, եթէ մերժել են։ Մըշոյ մէջ էլ մի հայկական եկեղեցի մըզկիթի է վերածուել ժամանակին։

Տարօնի շրջակայ գաւառներն էլ ինչպէս Մանազկերտ, Վարդօ, Բուլանը, Կինճ, Ճապաղջուր, հայկական իշխանութեան ժամանկ զուտ հայաբնակ վայրեր են եղել, իսկ թրքական տիրապետութեան տարիներին դարձել են մեծ մասամբ քրդաբնակ։ Հայերի մի մասը իսլամացել, մի մասը ցրուել է կեղեքումների պատճառով եւ Քրդերը դարձել են մեծամասնութիւն։

Բուլանուխի գաւառակը ունէր 60 գիւղեր, որոնցից 29 հայաբնակ էին, մնացեալները քուրդ։ Քուրդ գիւղերից շատերը նախկինում հայաբնակ են եղել, բայց հալածանքների պատճառով Հայերը իսլամացել, քրդացել են։

Մանազկերտ գաւառակն ունեցել է 126 գիւղեր, որոնցից 60-ը հայաբնակ։ Այստեղ էլ Հայերի մի մասը բռնութեան տակ իսլամանալով, քրդացել են։ Բայց շատ գիւղերի անունները հայկական են մնացել։

(Շար. 29)

Fonds A.R.A.M

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Ծնած է Պոլիս, 1820 Յուլիս 18–ին: Աւազանի անունն է եղած՝ Քերովբէ Ալիշանեան: Նախնական կրթութիւնը ըստացած է տեղւոյն Զալըխեան դպրոցը 1830 – 32–ին: Ապա մեկնած է Ս. Ղազար: Դասընթացքը աւարտած է 1840ին: Այդ թուականէն սկսած է Հ. Ղ. Ալիշանի միաբանական – ուսուցչական գործունէութիւնը: Ուսուցչական պաշտօն վարած է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան Վարժարանին մէջ 1841–էն 1850, երկրորդ անգամ 1866–էն 72, եղած է տեսուչ 1848–ին: Բազմավէպի խմբագիր 1849 – 51, ուսուցիչ Փարիզի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանը 1859 – 61:

Պատմագիտական աշխատանքներուն նուիրուած է 1872–էն սկսեալ: Եղած է գաճնեկիր Ֆրանսական Ակադեմիայի Պատուոյ Լեգէոնի՝ 1886, Ենայի փիլիսոփական Ակադեմիայի պատուոյ անդամ եւ դոկտոր՝ 1897. անդամակցած է իտալական, ռուսական եւ այլ գիտական ընկերութիւններու:

Բազմավէպի մէջ, 1847 – 60–ին, շարք մը բանաստեղծութիւններ լոյս ընծայած է Նահապետ ստորագրութեամբ. – Ողբամ զքեզ, Հայոց աշխարհ, Հրազդան, Մասիսու սարերն, Հայոց աշխարհիկ, Վերջին երգ վիրաւոր բամբռահարին, Աչօտ Երկաթ ի ծովուն Սեւանայ, Պլպուլն Աւարայրի, Շուշանն Շաւարշանայ:

Մինչեւ 1852 լոյս ընծայած է բանաստեղծական հինգ առանձին հատորներ՝ Նուագք ընդհանուր խորագիրին տակ: Գրքոյկներուն անուններն. – Մանկունի (1857), Մաղթունի, Խոհունի, Բնունին (1857), Հայրունի (1858), Տխրունի (1858) եւ Տխրունի (1858):

Արձակ էջերը ամփոփուած են Խորհրդածութիւնք ընդ Եղեւնեաւ 1874, Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց 1869 – 70 եւ հրապարակային այլ հատորներու մէջ: Հայաստանի պատմական գաւառներուն տեղեկագրութիւնը արձանագրած է Տեղեկագիր Հայոց Մեծացի մէջ, 1855: Նախատեսած է աշխատասիրել Հայաստանի 15 նահանգներուն մասին պատմական – աշխարհագրական բնոյթի աշխատութիւններ՝ 20 – 25 մեծադիր հատորներով: Շարքէն լոյս տեսած են՝ Շիրակ 1881–ին, Սիսուան 1885–ին, Այրարատ 1890–ին, Սիսական 1893–ին:

Լոյս ընծայած է հայ պատմագիրներու աշխատութիւններ: Ասոնցմէ՝ Կիրակոս Գանձակեցիի Համառօտ պատմութիւնը (1865) Լաբունեա սարքի մատենագիրին Թուղթ Աբգարու (թարգմ. անգլերէնէ (1868), Խոսրով Անձեւացիի Մեկնութիւն աղօթից պատարագին (1869), Սմբատ Գունդստաբլ Հայոց եւ Անտիոքայ (հայերէն բնագիրով եւ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ, 1876), Կամենից, Տարեգիրք Հայոց Լեհաստանի եւ Ռումենիոյ (1896), Սոփերք հայկականք մատենաշարին 22 գրքոյկները՝ 1853 – 61:

1859–ին հրատարակած է Հայբուսակ կամ հայկական բուսաբանութիւնը, նոյն թուականին Հին հաւատք կամ հեթանոսական կրօնք Հայոց հատորները:

Այլ երկեր.– Հայ – Վենետ. 1896, Արշալոյս քրիստոնէութեան Հայոց 1901, Հայապատում 1901, Հայաստան, յառաջ քան զլինելն Հայաստան 1904 եւայլն:

Պատմագիտական եւ այլ բնոյթի աշխատասիրութիւններուն կապակցութեամբ հետեւեալը գրուած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանին մէջ. – Իր գիտական հսկայական ժառանգութեամբ (աւելի քան 45 հատոր) Ալիշան մեծապէս նպաստել է հայրենական գիտութեան զարգացմանը: Նրա գործերից շատերն այսօր էլ ունեն ճանաչողական արժէք եւ սկզբնաղբիւրի նշանակութիւն»:

Տիրապետած է եւրոպական եւ արեւելեան բազմաթիւ լեզուներու: Թարգմանութիւններէն են եղած օրինակ. – Միլտոնի Դրախտ կորուսեալը (հատուած, Ծաղկաքաղ քերդողաց Անգղիացւոց 1852), Պայրընի Իտալիան (Զայլտ Հարոլտ քերթուածին չորրորդ երգը 1869), Շիլլէրի Երգ ի Զանգակն 1871, Լոնկֆելլոյի Հնձողն եւ ծաղկունքը (Քնար Ամերիկեան 1874) եւայլն:

Վախճանած է 1901 Նոյեմբեր 9/22–ին: Թաղուած է Ս. Ղազար:

ԲԱՂՀԱՆ

...գանանց, Վահանանց, Սմբատաց, Աշոտոց, Լեւոնեանց եւ Հեթմեանց. սուրբ թագաւորք, հայրապետք, վարիչք եւ վարդապետք Հայոց, չնչեցէ՛ք յերկնից յերկիր: Խառնուի ձեր երկնաւոր շունչն՝ յերկրաւոր շունչ Հայկակայ. որ երբ հասնի աւանդելու իր վերջին շունչն ալ՝ եթէ հանդարտ ու հեզիկ, եւ եթէ հրահատ ու հառաչաձայն, հաւասարապէս խառնուի ձերիններուն հետ:

Եւ երբ իր օրական եւ տարեկան շըրջաններուն պէս՝ երկիրս իր բազմադարեան շրջանն ալ աւարտելով՝ դադրի եւ կորչի, եւ նոր երկրի մը հրաւիրակ փողն հնչէ, այս հին լուծեալ եւ լքեալ երկրիս վերջին արձագանգաց միջէն՝ վերջնագոյն արձագանգ մ'ալ ըլլայ քուկդ, սուրբ սէր հայրենեաց...:

Եւ ո՛հ, թէ այս խորին եւ լռին արձագանգաց՝ նուաղ վանգիւն մ'ըլլար այս իմ քեզի նուիրածս, Հայկակ, Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց:

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

ԽՄԲ. – Հատուածներ քաղուած Հ. Ղ. Ալիշանի Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց Բ. հատորէն, տպ. «ի Ս. Ղազար Վենետիկոյ, 1870»

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զափաբերական քերթուածոց մէջ արժանապատիւ վարդապետը ախոյեան չունի: Նորա «Աւագ եւ փոքր Մասիս», «Հայոց աշխարհիկ», «Պլպուլն Աւարայրի» տաղերգութիւնները ջերմացուցեր են շատ սրտեր Նահապետի անունին վերայ:

ՄԻՔԱՅԵԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

×

Ալիշան բանաստեղծ էր, որ գիտութիւն կ'ընէր: – Այս կը նշանակէ, թէ գիտութիւնը կը ժողովրդականացնէր: Իր թանգարանին, իր մագաղաթներուն, մատենադարանին եւ առահասարակ հայրենի բոլոր աւերակներուն մեծութեանը վերեւ կախուած էր հսկայական տաւիղը, եւ ահա Խորենացիին խօսքը երգի կը փոխուէր, Եղիշէի աղաղակը՝ դիւցազներգութեան, Եզնիկի մտածումը՝ երեւակայութեան, Շնորհալիի աղօթքը՝ օրհներգութեան, աւերակներու տրտմութիւնը եւ անցեալի նշոյլը՝ հրդեհի...

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

×

Ղեւոնդ Ալիշանը դարուս հայկական հանճարի ներկայացուցիչն է: Իբրեւ բանաստեղծ՝ բոլոր բանաստեղծների Նահապետն է, իբրեւ եկեղեցական՝ մի Շնորհալի է, իբրեւ գիտնական՝ մի հանրագէտ է:

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆ

×

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան այն մեծաշուք դէմքն էՀ. Ղեւոնդ Ալիշան, որուն մտքի լոյսը ճաճանչած է երկար ատեն թէ' Թրքահայ եւ թէ' ռուսահայ գրականութեանց վրայ, որուն հայրենասիրական շունչը եւ քերթուածներուն տաքութիւնն ծաւալած են տարիներ ու տարիներ, ԺԹ. դարու մեր ազգային եւ մտաւորական վերածնութեան արշալոյսին մէջէն: Ալիշան, որպէս բազմահմուտ եւ քննասէր, խորապէս հետազօտած ըլլալով մեր երգիչներուն եւ միջնադարեան աշուղներուն ոգին եւ ձեւը, կրցած է իր աշխարհաբար քերթուածներուն մէջ՝ տալ իր քնարերգութեան եւ եւ իր լեզուին աշուղական միամտութիւն, անկեղծութիւն եւ հայադրոշմ քաղցրութիւն:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

×

Հայր Ալիշա՛նը... Նրա գրքերին պատկառանքով էինք մօտենում, որոնք մեզ համար բացարձակ հեղինակութիւն էին: Նրա աշխարհագրական երկերի վրայ սովորում էինք Հայաստանը եւ նրա պէս չտեսած հայրենիքի նուիրական վայրերը, սիրում էինք մի անբացատրելի սիրով: 90–ական թուականների մեր սերնդի համար նա ամենահմայիչ անունն էր:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

×

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան մեզի ձգած է մեծատարած գործ մը, բազմերես, բազմազան, ուր խորունկ ձգտումներ, ազնուագոյն կիրքեր ու մեծ երազներ կապրին քով քովի, եւ ուր զգայնութեան որոշ քանակ մը, իր թարմութեան օրերուն ընդարձակ բարիք մըն էր այդ գործին թափանցումին, լայն խաւերէ ներս: Իրմէն տպուածը կը լեցնէ միջակ մեծութեամբ մատենադարան մը: Իրմէն անտիպները եթէ ոչ իբրեւ թիւ, գէթ իբր ծաւալ կը մնան հաւասար տպեալին: Ծաւալի սա հարցը, Ալիշանի հետ, պատկառանքին չափ կ'ազդէ սարսափ:

Եթէ ուզէինք քանի մը շատ ընդհանուր ուղղութիւններ զատորոշել այդ գործին ներսը, դժուարութեան մէջ պիտի չըլլայինք առաջարկելով սա կարգի ընդհանրացումներ.

Ալիշանի ամբողջ վաստակը կնիքին տակն է՝

Ա.– Զօրաւոր, խորունկ, անսրբագրելի հայրենասիրութեան մը:

Բ.– Նոյնքան զօրաւոր, խորունկ, բացարձակ հաւատքի մը:

Գ.– Նոյնքան զօրաւոր ու բացարձակ օգտապաշտութեան մը:

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

×

Բայց ահա հայկական ազատասէր հայրենասիրութեան ձայնը հնչում է նոյնիսկ Լէօփարդիի հայրենիքից... Համեւրոպական յեղափոխութեան հզօր արձագանգը հասնում է Վենետիկ, փոթորկում է Ս. Ղազարի չնաշխարհիկ անդորրութիւնը եւ մենաւոր խուցերից դուրս է կոչում երիտասարդ աբեղային – ամէնից զգայուն եւ ամէնից բանաստեղծ – որ սկսում է անհանգիստ ականջ դնել Արեւմուտքից ու Հիւսիսից տեղացող բամբիւններին եւ ապա բանաստեղծական ու ռազմական մի վսեմ յափշտակութեան մէջ առնում է քնարը, ուղղում իր վեհափառ եւ բոցավառ նայուածքը դէպի հեռու Արեւելք, դէպի սորուկ, բազմաչարչար հայրենիքը եւ երգում.

Էգ, սթափեաց, սթափեաց աղէ զարդիր, յուշ, յուշ քեզ Հայաստան,

.

Նոր ժողովուրդք ի վեր ի վեր ելցեն, իջնես դու վայրիվայր

Նոքա տիարք ազատացեալք, դու հէգ ծառայ, սորուկ, գերի,

Աշխարհ ամէն հրճուեալ, դու յանմըխիթար համակեալ սուգ...

Հայր Ալիշանն էր, հայոց սիրեցեալ նահապետը:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

×

Ոչ մէկ Հայ, կարելի է ըսել, չէ ցոյց տուած այդքան վիթխարի աշխատասիրութիւն մը՝ այդքան հարուստ ու փայլուն արդիւնքով մը պսակուած: Քսան հոգիի գործ կատարած է Ալիշան իր կեանքի ընթացքին մէջ, ամբողջ մատենադարան մը, ամբողջ աշխարհ մը թողած է մեզի, եւ հայ պատանիներու համար որ նոր կը սկսին ուսանիլ, զարգանալ ու կազմուիլ եւ որոնք պէտք ունին իրենց ազգին ու հայրենիքին վրայ իրենց խօսող տաք ու ազնիւ ձայնի մը, չկայ աւելի կազդուրիչ, աւելի հրահանգիչ ու հրապուրիչ մատենադարան քան այն զոր Ալիշան կանգնած է:

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱԶՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Ծերունի Մուրատի դէմքին վրայ միայն ոսկեհուռ վարագոյրի նման ծանրութիւն մը իջաւ:

«Տէր ողորմեա»յի հետ ընտանի կեանքի մը ջերմութիւնն իջած էր իր հոգիին մէջ: Երգած պահուն կը զգար, որ իր ձայնը կը դողար կոպերուն մէջ հաւաքուող իր արցունքներուն հետ: Մուրատ այլեւս իր արցունքները չէր կրնար պահել: Բոլորը, բոլորը կ'երգէին, ու ոչ ոք նկատեց, որ խոշոր արցունք մը Մուրատի մազոտ ձեռքերուն վրայ ինկաւ: Ամբողջ քսան տարի չարուխը ոտքին, փամփշտակալը մէջքին, քնացած էր Մուրատ: Քսան տարի անկողին տեսած չէր: Քսան տարի կուիւ ըրած էր, որ իր ցեղի զաւակները արտերուն մէջ «հօրովել» երգեն, հալալ աշխատանք ընեն, երգեն իր ցեղի աղջիկները, աղուորնան ու հընձուորներուն ետեւ խուրձ ու սէր կապեն, որ դաշտերուն մէջ յորդի խաղողը, գինին ու աղօթքը:

Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա..

×

Երգին ձայնը հին վանքերու հազարամեայ աղաղակն ըլլար կարծես: Ու այդ ուժեղ, զօրչ եղանակին մէջէն կ'անցնէր նաեւ բերդակցի Մարտիկը, լեռներուն վրայէ քարերը ճաթեցնելով: Երգին վերջի վանկերը արձագանգներով հատած էին, ու քահանան «պահպանիչ»ը կ'ըսէր իր դողդղան ձայնով, երբ Վարդաձորի մէջ տեսնուեցաւ խոշոր ծուխ ու բոց:

Գիւղացիները իրար խառնուեցան այնպէս, ինչպէս անձրեւի տարափ մը մեղուներու պարսին վրայ կը թափի: Կիներ սկսան լալ: Նոյնիսկ մեծ յուզում կար Խեւ Մանոյի դէմքին վրայ:

– Բան չկայ, բան չկայ, – ամէն կողմէ ձայն կուտային ձիաւորները:

Արջ Սաքօն՝ աչքերը բացած՝ չորս ինկած էր: «Բան չկայ, բան չկայ» կը պոռար՝ քարի մը վրայ կանգնած:

– Մայրեր, քոյրեր, – շարունակեց Սաքօն, – Սուլթանը իր թախթի վրայ էնքան ապահով չէ, որքան դուք էս լերան վրայ էք: Մեր կեանքերը մատաղ կ'ընենք, ձեր եղունգը պահելու համար: Էս օր լուսաբացին Վարդանն էստեղ կ'ըլլի: Բան չկայ, հանգիստ եղէք ու քնացէք:

Սաքօ երբ ճառը լրացուց, ընկերներէն Պետօն նոյնիսկ սկսաւ կատակներ ընել:

– Նայէ, Մուրատ, մեր գլխին ուրիշ թանաք լիզող մըն ալ աւելցաւ:

«Թանաք լիզող»ը ծերունի Մուրատի բառն էր: Սաքօն խօսած պահուն նոյնիսկ նայեցաւ Մուրատին:

Ծերունի Մուրատ, «Թանաք լիզող» կ'ըսէր անոնց, որոնք ճեմարանի երես կը տեսնեն, գաղիերէն, ինկլիզերէն կը կոտրտեն, լեզու կը թափեն ու բառեր, բառեր: Մուրատ երբ մէկը կ'ուզէր անպատուել, անոր «Թանաք լիզող» կ'ըսէր կամ «կեանքէ պէխապար խամ քուռակներ»: Ճառախօսութիւնը Մուրատի համար կեղծիք էր:

Ընկերները այդ երեւոյթը յաճախ ծաղրայեղութեան կը տանէին: «Թանաք լիզող կ'ըսէին անոր, որ նոյնիսկ քարի մը վրայ կանգնած՝ ուզած էր երկու խօսք ըսել: Չէ, Մուրատ նոյնիսկ չնկատեց որ Սաքօ ճառախօս էր դարձեր: Մուրատ դէմքի ծանրութիւնով կը կրկնէր իր մօտիկներուն.

– Բան չկայ, բան չկայ: Զօրքերը գիւղ մտած են, անոնք այստեղ չեն կրնար գալ:

Գիւղացիներուն մէջ էն շատ շփոթուողը գիւղի ծեր չունն էր՝ Զալօն, որ կարաւանին հետ մինչեւ լեռ ելած էր: Ի հարկէ, ան ոչինչ հասկցաւ Սաքոյի ճառէն: Անոր մէջ անհանգստութիւն մը կար, միջոցը կը հոտուըտար, կը հաչէր: Հեռուի բոցը այնքան շփոթած էր զինք ու յուզած:

(Շար. 197)

Fonds A.R.A.M

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Կիրակոսեան եւ Խորանէքեան ընտանիքներուն, իրենց սիրեցեալ մօր եւ խնամիին՝ Տիկին Կիրակոսեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը՝ միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (ռիւ Պլէօ):

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օ – ՏԸ – ՍԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Վարչութիւնը միութեան անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, նոր վարչութիւն ընտրելու, նոր կանոնագիր հաստատելու եւ կանոնաւորելու՝ Ալժերիոյ պատերազմին նախկին ռազմիկներուն քարթերը, Հայ Մշակոյթի Տունը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի – լէ – Մուլինօ, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 15էն սկսեալ:

Ընտրութենէն ետք, Նախկին Ռազմիկներու Վարչութիւնը, անդամները եւ իրենց ընտանիքները, ինչպէս նաեւ նուիրատուները՝ ճաշի կը հրաւիրէ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ
ի նպաստ՝ Հրայր Գիլիճճեանի և Դպրոցին
Salle des Fêtes de Sevran

- ԿԱՅԾԱԿ -

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

Tenue correcte exigée

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ յառաջիկայ Կիրակի, Նոյ 23ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Վալանսի Հոգ. Հովիւ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Բազմաձայն պատարագը կ'երգուի Վալանսի Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Հայազատ Օհանեանի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԻ
Հանդիսութիւնը
Յետաձգուած է
Կիրակի, Յունուար 11ին:

×

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Կիրակի, Դեկտ. 21-ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
50-րդ Տարեկան Հանդէսը
Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE — NUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

Au Profit des Etudiants Arméniens Boursiers

SAMEDI, 29 NOV., de 14 h. à 19 h.
DIMANCHE, 30 NOV., de 14 h. à 20 h.

———×———

CITE UNIVERSITAIRE
57, Boulevard Jourdan, Paris XIVe — Métro: Porte d'Orléans
(Facilité de Parking)

* *Cadeaux de Noël, Parfumerie, Jouets- Livres, Disques, Foulards, Cravates*
* *Jupes, Chemisiers, Linge de Maison, Layette*
* *Produits d'Entretien, Alimentation*

Buffet, SPECIALITES ARMENIENNES
Le Dimanche, 30 Nov., de 16 h. à 18 h.
JACQUES CHANCEL
PIERRE DANINOS
PAUL GUIMARD
Signeront leurs Ouvrages

Grande Loterie:
Voyages PARIS — NEW YORK, offert par Remi ARCA.
PARIS — NICE, offert par l'U.T.A.
Séjours offerts dans des grands hôtels, congélateur Siemens, Bijoux, Chaise XIXe, Panneau décoratif en laque de Coromandel, Tableaux, Dessins, Lithographies, Invitations à diner dans de grands restaurants, etc...

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle
avec

HENRI TACHAN

——×——

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS
PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HA RATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE
19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4e — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT KOMITAS

PAR

SIPAN - KOMITAS
SOUS LA DIRECTION DE
GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ), ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեներգ՝ Թէրէզ Քէչէճեան ալթօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, Ռընէ Մարթայեան թէնոր, Ժիլպէռ Զիպսի պաս:

ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 Ֆռ.

Vente des billets:

— *PARIS 9e: Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue. Tél.* 824.63.89
— *PARIS 9e: Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise. Tél.* 523.24.97
— *ALFORTVILLE (94): Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid. Tél.* 376.55.89
— *ARNOUVILLE (95): Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Ave. H. Barbusse. Tél.* 985.04.46
— *ASNIERES (92): Alimentation VAROUJ, 49, Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél.* 793.64.02
— *CLAMART (92): Télé - Condorcet. 175, Ave. Jean Jaures. Tél.* 642.56.17
— *VILLEMOMBLE (93): M.etMme.Zahredjian Armand. 142, Rue Bernard Gante Tél.* 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agréé INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
18
MARDI
18 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.778 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.778

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

«ԹԷՐՃԻՄԱՆ»Ի ՑՈՒՌԱՄԸ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ՝ ԹՈՒՐՔԷՆ ԱԼ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ...

Ստորեւ շարունակութիւնը Ահմէք Գապաքլըի յօդուածին, որ լոյս տեսաւ յաջորդաբար «Թէրճիւման»ի մէջ, Նոյ. 12 եւ 13–ին:

Ահմէթ Գապաքլըի ուղղուած նամակին բովանդակութիւնը. –

«Հինգ տարի առաջ, Լոս Անճըլըսի Գալթիմոր հիւրասենեակը հրաւիրուելով, Մկրտիչ (Գուրգէն) Եանըգեանի կողմէ սպաննուած երկու Թուրք դիւանագէտներէն Պահատըր Տէմիրի մայրը՝ Նէճիւէ Քէրէմ Տէմիր, Թուրք – Հայկական յարաբերութիւններու կապակցութեամբ, լուրջ աշխատանքի մը շնորհիւ, իրողութիւնները յայտնաբերող գիրք մը պատրաստած է: Մայրական զգացումները մէկ կողմ ձգելով, անկողմնակալ նշմարներու հիմքով պատրաստած այս գիրքը, յետագային, «Հայկական Հարցը Թուրքիոյ մէջ» անունին տակ՝ անգլերէն թարգմանել տուած է: Եւ սակայն, հանրային կարծիքը իրողութիւններուն հետ ծանօթացնելու դիտումով թափուած այս ջանքին, երկրիս ո՛չ մտաւորական դասակարգը եւ ոչ ալ՝ Արտաքին Գործոց իշխանութիւնները շահագրգռութիւն ցոյց տուած են: «Եթէ Թուրք մը մարդասպան Դ ա շ ն ա կ մը սպաննած ըլլար, աշխարհի բոլոր Հայերուն ու անոնց համակիրներուն կողմէ առնուազն քանի գիրք հրատարակուելով միջազգային լեզուներու կը թարգմանուէին եւ դէպքին արձագանգները երկինք կը հասցնէին: Մինչդեռ, Թուրքիան ներկայացնելու կոչուած Թուրք դիւանագէտները՝ Հայերուն թիրախը դարձած ըլլալով հանդերձ, Թուրք մամուլին մէջ առեղծուող աղմուկը՝ լուրի սահմաններէն անդին չանցնիր: Մեր Արտաքին գործոց իշխանութիւններն ալ կարծէք թէ յանցաւորը մենք ենք՝ կը լռեն, եւ այդ լռութեան փոխադարձ՝ դիմացինները կը քաջալերուին:

«Այս տմարդի ոճիրներուն հանդէպ մեր անտարբերութիւնը պիտի շարունակուի՞, Հայկ. այս վայրագութիւնը քաջագործութիւն համարողները, Թուրք պաշտօնական մարմիններու կողմէ ինչո՞ւ չեն ըզգուշացուիր:

«Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ հայրենակիցներու քիթն իսկ արիւնելը չմտածելով հանդերձ, մեր այս մեծագոհի արարքին փոխարէն, հայկ. վայրագութիւնը աշխարհին ծանօթացնելու մէջ որքա՛ն ուշ մնացած ենք»: Այս ոճիրներուն դիմաց մեր Արտաքին գործոց նախարարութեան ցոյց տուած անտարբերութիւնը՝ տակաւին որքա՞ն պիտի շարունակուի»...:

×

»ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ»

«Արտասահմանի մէջ Թուրք դիւանագէտները, եւ երկրին մէջ ալ մեր երիտասարդները սպաննող հայկ. չէթէներու դիմաց, մեր Պետութիւնը՝ անխօս, Արտաքին Նախարարութիւնը, թոյլ, իսկ մեր համալսարաններն ալ, փառք Աստուծոյ՝ չէզոք են: Ահա, մեր այս վիճակին ցաւող, պատուաւոր անգլիացի լրագրող մը՝ Ճոն Ռիյ, հայ ահաբեկիչները սնուցանող աղբիւրներու շուրջ հետազօտութիւն մը կատարելով՝ կարգ մը արդիւնքներ ձեռք ձգած է: Անծանօթ բան չէ, եւ սակայն՝ նորէն անդրադառնանք. –

ա. – Հայ չէթէները, խորհրդային Գաղտնի Սպասարկութեանց՝ Ք. Կ. Պ.–ի Յոյներու եւ մասնաւորաբար՝ կիպրացի Յոյներու կողմէ կը քաջալերուին.

բ. – Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը, այս երկրին մէջ գտնըւող յոյն եւ հայկական լոպիներուն միացեալ ճնշումին հետեւանքով, այս իրողութիւնը տեսնելով՝ ոչ մէկ լուրջ քայլ կ'առնէ.

գ. – Մ. Նահանգները, այս չէթէներու ետին յունական եւ խորհրդային մատ գտնուելուն տեղեակ ըլլալով հանդերձ, քոմիթաճիներուն ՊԱԿ–ի կողմէ քաջալերուած ըլլալու մասին լուրեր կը տարածէ:

«Ինչպէս կը նշմարենք, մեր գործը օտարներուն մնացած է. – Թէ՛ սպաննըւողները թէ՛ վիրաւորուողները մեր արտաքին պաշտօնատարները եւ մեր երիտասարդները պիտի ըլլան, եւ թէ՛ ալ աշխարհի մէջ ամէն կողմ եւ ամէն առիթի մեր ժողովուրդը ոճրագործ եւ բարբարոս եղած ըլլալով պիտի անարգուի, եւ սակայն, ամէն լեզու գիտցող, ամէն տեսակ կարելիութեան տէր՝ Արտաքին Նախարարութիւնը՝ պիտի լռէ, մեր համալսարանները շուքերու ետին պիտի ապաստանին, եւ հարիւր հազարաւոր թըրքահայ հայրենակիցներու խօսնակը հանդիսացող Պատրիարքարանն ալ, այսքան սարսափելի դէպքերը՝ կամ լռութեամբ եւ կամ ալ՝ աժան յայտարարութիւններով պիտի անցընէ... Յետոյ, անգլիացի լրագրող մը պիտի ելլէ, եւ իրողութիւնները բացէ ի բաց յայտնէ: Ռ. Միութիւնը, ներսը եւ դուրսը ամէն տեսակի բարբարոս խառնակչութիւններ պիտի շարունակէ ընել, Միացեալ Նահանգները՝ երկերեսութիւն պիտի ընեն, եւրոպական խորհրդարաններն ու կառավարութիւններն ալ, մշտապէս՝ մեզի դէմ պիտի արտայայտուին ... Վա՜յ մեզ, վա՜յ մեզ...

«Սօն Հաւատիս» թերթի գրիչներէն, եւ հարիւր հազարաւոր ազգայնական թըրքահայ հայրենակիցներու բանբերը հանդիսացող՝ Լ. Փանոս Տէպպաղեան, Թուրքիոյ Հայոց վերաբերեալ շատ արժէքաւոր գրութիւններ ունի: Զոր օրինակ, Տէպպաղեանին «Սօն Հաւատիս» թերթին մէջ լոյս տեսած, եւ սակայն առանձին գիրք ըլլալով լոյս չտեսած երկու գրութիւնները՝ Արտաքին եւ կամ Մշակոյթի նախարարութեանց պատասխանատուներուն՝ մասնաւորաբար կը յանձնարարեմ: Ասոնք են. – ա. – Պատմութեան լոյսին ներքեւ՝ Հայկ. Հարցը, բ.– Սուլթան Ալփասլանի Օրով՝ Հայերը: Այս գրութեանց յատկութիւնը կը կայանայ անոր մէջ, որ հեղինակը՝ 5էն աւելի Հայոց Պատմութիւն ուսումնասիրած եւ հարիւրաւոր փաստաթուղթեր քննարկելով այս յայտնութիւնները ըրած է: Արտաքին, Մշակոյթի եւ կամ Զբօսաշրջիկութեան նախարարութիւններէն մին, այս գրութիւնները՝ անգլերէն, ֆըրանսերէն, գերմաներէն, եւ ըստ կարելիութեան հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով ալ հրատարակել տալու է:

Բաւական ըսի – ըսաներով լեցուն շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք, անցեալներս, Թուրք լրագրողներուն, մեր ժողովուրդին, Պետութեան եւ Թուրքիոյ Հայոց խաղաղութեան եւ հանգիստին վերաբերեալ կարգ մը բաներ ըսող՝ Պատրիարք Գալուստեանին ալ ըսելիքներ ունինք: Մեր տրամադրութեան տակ՝ ունինք կարգ մը օտար թերթերու կտորներ, որոնք զինքը սուտ կը հանեն:

Ան պէտք է անպայման հերքէ այս բոլորը: Աշխարհի չորս կողմը, Թուրքիոյ Հայ գաղութին հանգիստն ու խաղաղութիւնը պատմելու համար յանձնախումբեր պիտի ղրկենք ըսած է: Ըստ իս, այս գործը՝ խօսքով ու յանձնախումբով չըլլար: Ան, կրնայ Թուրքիոյ կամ Փարիզի մէջ մամլոյ ասուլիս մը կատարել աշխարհի առջեւ, իր փափաքած բոլոր իրողութիւնները կրնայ ըսել: Պատրիարքարանին մամուլի, ժողովուրդին եւ Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւններու բաժնին մէջ, հարիւր հազարաւոր Անատոլուցի եւ հայրենանէր հայ արհեստաւորները ներկայացնելու համար, Լ. Փանոս Տէպպաղեանի նման գրագէտի եւ պատմաբանի մը կարիք կայ: Վասնզի, Հայերուն եւ Թուրքերուն՝ իսկական թշնամին եղող այս չէթէներուն՝ միայն ճշմարիտ գիտակցութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ կարելի է դէմ դնել»:

×

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ՝ ԼՈՒՏԵՐԻ ԵՐԿԻՐԸ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑԻ ՆԱԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յովհ. Պօղոս Բ. Պապ մըն է, որ իր դրոշմը պիտի դնէ Պատմութեան մէջ, ոչ միայն իբրեւ կրօնական առաջնորդ մը, այլեւ մանաւանդ քաղաքական դէմք մը: Անկասկած իր այցելութիւնը դեր մը խաղաց Լեհաստանի վերջին անցուդարձերու համար եւ Գերմանիոյ մէջ ալ՝ շեշտը զոր դրաւ երկու Գերմանիաներու վերամիացման մաղթանքին վրայ, շատ «անմեղ» խօսք մը չէր:

Դժուար ճամբորդութիւն մըն էր այս անգամ, քանի Պապը ոտքը կը դնէր երկրի մը մէջ, ուր մեծամասնութիւնը բողոքական է: Շաբաթ օր, Քէօլնով կը սկսէր իր ճամբորդութիւնը, անպոտ երկինքի մը տակ ու նաեւ անձրեւի: Հակառակ այս աննպաստ օդին, բազմութիւն կար եւ օդակայանէն ետք ալ (ուր զինքը կը դիմաւորէր Հանրապետութեան նախագահը քանի Պապը նաեւ Պետութեան մը ղեկավարն է) Քէօլնի Մայր տաճարին մէջ համախմբուած էր կաթողիկէ եւ բողոքական հոծ հասարակութիւն մը: Պոննէն ետք, Կիրակի օր՝ Օսնապրիւքի բողոքական բերդը կ'այցելէր, ուր տեղատարափ անձրեւը արգելք չէր ըլլար խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան հակառակ անոր, որ պատարագը՝ բացօթեայ էր: «Կը յուսամ քրիստոնեայ ամբողջական յոյսով, որ բոլորովին թափ – թաց չեղաք»...:

Պապը նաեւ շեշտեց թէ ինչ որ կը միացնէ աւելի մեծ է քան ինչ որ կը բաժնէ, եւ էքիւմէնիք ոգիով թելադրեց Կաթողիկէներուն որ խորացնեն շփումը Բողոքական եղբայրներուն հետ:

Պապը տեսնուեցաւ Շմիտի հետ: Օսնապրիւքէն Յովհ. Պօղոս Բ. անցաւ Մայնս, ուր ելոյթին մէջ ձաղկեց բռնատիրութիւնը եւ մարդկային իրաւանց խախտումը, ու Ֆուլտալէ ետք, Միւնխէնով, կը վերջացնէր իր շրջապտոյտը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԱՆԱՅԻ մէջ անծանօթ մը սպաննած է ամերիկացի զինուոր մը, որ կը պաշտօնավարէր Ինճիրլիքի թրքական օդային ուժի կայանը: Երկուշաբթի ոչ ոք տէր եղած էր սպանութեան:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը յանկարծ յետ – քայլ ըրաւ ընդունելով օրակարգը զոր առաջարկեցին եօթը չէզոք եւ ոչ – ուղեկից (Աւստրիա, Շուէտ, Եուկոսլաւիա, Մալթա, Սան – Մարինօ, Կիպրոս, Լիխթընշթայն) երկիրներ եւ ըստ որուն մինչեւ Դեկ. 19 պիտի քննուին Հելսինքիի վերջին Համաձայնագրին գործադրութիւնը Պելկրատէն ի վեր եւ մարդկային իրաւանց հարցերը: Մոսկուա ցարդ կը մերժէր որեւէ հարց որ կրնայ Աֆղանիստանի մասին խօսիլ: Տարակարծութիւնները վերջ չեն գտած բայց կը թուի թէ Ռուսերը ստիպուեցան տեղի տալ չէզոքներու ճնշումին:

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ԺԵ. համագումարը տեղի ունեցաւ Մատրիտի մէջ եւ ժողովը շատ վճռական դիրք բռնեց ինչ կը վերաբերի մարդկային ազատութեանց իրաւունքին: Միթերան շեշտեց թէ ականատես ենք ազատութեանց նահանջի մը ամէնէն հին ժողովրդապետութեանց մէջ:

ՄԱՐՔՍԻՍԹ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ Լուի Ալթիւսէր իր բժիշկին խորհուրդով Սէնթ՛–Անն յիմարանոցը ներկայացած է առջի օր խնամուելու համար մինչ ռիւ տ'Իւլմի Նորմալ – Սիւփ վարժարանի իր բնակարանին մէջ կը գտնուէր կնոջը դիակը:

ՊՈՒՐԺԷԻ հանրաժողովին շատ խիստ ելոյթ մը ունեցաւ Միթերանի դէմ, որ կը դաւաճանէ ի շահ «դասակարգի հակառակորդին»: Թիւ մէկ թշնամին՝ ընկերվարական կուսակցութիւնն է: Պարզ է որ Մառշէի գլխաւոր մտահոգութիւնն է ա. շրջանին Միթերանէն առաջ հասնիլ...:

ՁԻԱՐՇԱՒԻ առաւ – փախաւութեան մեծ ցանց մը երեւան ելած է Ֆրանսայի հարաւը – Թուլոն եւ Մարսէյլ, ուր Պուքմէյքըրներ բռնուած են:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նոյ. 16–ի, դարձի նախավերջին հանդիպումին «Արարատ» իր դաշտին վրայ յաղթեց Կայրաթի 1–ի դէմ 2 կէտով: Միւս արդիւնքներն են. –

Դինամօ (Թ) – Կուբան – 3 – 0
Շախտեօր – ԲԿՍԱ – 1 – 2

Դասաւորման գլուխն է միշտ՝ Դինամօ (Կիեւ) իր ետին ունենալով Սպարտակը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի, Նոյ. 16–ին, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը հակառակորդի դաշտին վրայ 1–ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Ա. Էս. Սէնթ Մարկըրիթի:

ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ՝ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Միւս կողմէն, Նոյ. 16 թուակիր «Թէրճիւման»ի մէջ լոյս տեսած լուրի մը համաձայն, Հէյպէլիատայի (Պոլիս) Կրօնական վարժարանի մէջ պաշտօնավարող՝ Հայկօ Մանուէլ Էլտէմիր անունով հայ հոգեւորական մը, Հայկ. Գաղտնի Կազմակերպութիւն մը հիմնելու մեղադրանքով ամբաստանուած եւ ձերբակալուած է: Իսկ հայ հոգեւորականին հետ ձերբակալուած 8 ուրիշներ՝ ազատ արձակուած են:

«Թէրճիւման» այս կարճ լուրը կուտայ շատ զգայացունց ձեւով, առաջին էջը առանձին շրջանակի մէջ երեք երկար տող խորագրի մը տակ, եւ շարունակութիւնն ալ խոստանալով իր 9–րդ էջին վրայ, ուր նոյն խորագրին տակ միայն 2 տող մընացած է եւ միւս 3 սիւնակները որեւէ կապ չունին այլեւս դրգռիչ խորագրին հետ:

Fonds A.R.A.M

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Հայերէնին, ինչպէս նաեւ շարք մը այլ լեզուներուն մէջ, բառ ըսելով լեզու ալ կ'ըմբռնենք: Յ. Թումանեան ըսած է. – մի բառը մի աշխարհ է եւ, հետեւաբար, բառերուն հանդէպ յարգանք պէտք է ունենանք: Վերջերս ռուս բազմաթիւ գըրագէտներ, լեզուաբաններ ռուսերէնի մաքրութեան մասին արտայայտուած են: Լեզուաբան, ակադ. Ֆ. Ֆիլին յօդուածներով յատուկ շեշտած է, թէ ռուսերէնին բառապաշարը պէտք է մաքուր պահել, խուսափիլ անհարկի փոխառութիւններէ: Ազգեր կան, որ յատուկ պետական յանձնախումբեր ունին. ասոնց նպատակն է արգիլել, որ անտեղի կերպով փոխառեալ բառեր գործածուին իրենց մամուլին մէջ:

Այս ներածականով է, որ Ռաֆայէլ Իշխանեան, շահեկան յօդուած մը հրապարակած է Երեւանի Գրական Թերթ շաբաթաթերթին մէջ: Գլխաւոր նպատակն եղած է ցոյց տալ կարեւորութիւնը մեր լեզուին անաղարտ պահպանումին՝ օտար անտեղի բառերու մեկուսացումով:

Մեր լեզուն, դիտել տուած է ան, հետաքրքրական յատկանիշ մը ունի. զայն որակած է ինքնայատկեցում: Սահակ – մեսրոպեան ժամանակներէն սկսեալ հայ թարգմանիչները, հեղինակները ամէն մէկ նոր միտքին, ըմբռնումին համար հայերէն բառեր գտած կամ յօրինած են. բոլոր միջոցները սպառելէ ետքն է միայն, որ փոխ առած ու գործածած են օտար բառը: Հայերէնը ժամանակի ընթացքին այդպիսի շատ փոխառութիւններ ներկատարած է, բայց միաժամանակ իր միջոցներով կազմած է նոր բառեր կամ վերակենդանացուցած է հինները եւ, ստիճանաբար, զանոնք գործածած է օտար լեզուներէն քաղուած բառերուն փոխարէն: Մէկ խօսքով՝ փոխառութիւնը ժամանակաւոր բնոյթ կրած է: Ահա թէ ինչ օրինակներով իր հաստատումը կատարած է յօդուածագիրը.

– Միջնադարում մեր մատենագրութեան մէջ որպէս փոխառութիւններ գործածուել են այսպիսի պարսկերէն բառեր՝ բալափուշ (վերարկու), դաստիշոն (կոնք), սարուփարդա (վրան), սուրխամահի (ձուկ) եւայլն, կամ յունարէն բառեր՝ ագրիտիս (սէզ), ամնոս (գառն), անափորա (աղերսագիր), ափիմեռինոս (ամէնօրեայ) եւայլն: Ժամանակի ընթացքում այս բոլորի տեղը գրաւել են համապատասխան հայեցի բառեր, որոնք եւ այժմ գործածւում են: Մի հարիւր տարի առաջ հրատարակուած մեր մամուլում, գրականութեան մէջ կարելի է հանդիպել այսպիսի բառերի՝ գէոգրաֆիա, դիպլոմատ, էկոնոմիա, օքսոգէն, հիդրոգէն, տելեֆոն եւայլն, բայց շուտով նրանց փոխարինում են աշխարհագրութիւնը, դիւանագէտը, տնտեսը, թթուածինը, ջրածինը, հեռախօսը կամ հեռաձայնը եւայլն: Մշակը եւ Հորիզոնը թերթելիս՝ բազմիցս հանդիպում ենք այսպիսի բառերի՝ արտիլերիա, պուլեմիոտ, մինամիոտ, խաշչիկ, վելիսոպեդ, զավոդ, ստանոկ, պալտօ, կոնտրիբուցիա, գարանտիա, դոկումենտ, կրուժոկ, կարտոն, միկ – րոսկոպ եւայլն: ... Փոխարինուել են հրետանի, գնդացիր, ականանետ, արկղ, հեծանիւ, գործարան, հաստոց, վերարկու, ռազմատուգանք, երաշխիք եւ այլ հայերէն բառերով: Իսկ մի 20 – 25 տարի առաջ հայերէն մամուլում, գրքերում առատօրէն գործածւում էին փիլոլոգ, փիլոլոգիա, բիոլոգիա, բիբլիոգրաֆիա, գաստրոլ, մարկա (գործարանային), ստարտ, տիրաժ, ցեխ, կոմպլեկտ, շտատ եւայլն: Այժմ սրանց փոխարէն եւս գըրական արեւելահայերէնը գործածութեան մէջ է դրել հայեցի այնպիսի բառեր, ինչպէս՝ բանասէր, բանասիրութիւն, կենսաբանութիւն, մատենագիտութիւն, հիւրախաղ, մակնիշ, մեկնարկ, տպաքանակ, արտադրամաս, համալիր, հաստիք եւայլն: Եւ բոլոր այսպիսի դէպքերում կա՛մ հայերէն նոր բառեր են ստեղծուել, կա՛մ հին, վաղուց չգործածուող («մեռած») հայերէն բառերը կենդանացել են ու սկսել գործածուել նորօրեայ իմաստներով»:

Յօդուածագիրին համար, այս երեւոյթը Հայոց գրական լեզուին մէկ կարեւոր յատկանիշն է, անոր զարգացումին նպաստող ներքին օրէնքներէն մէկը: Եւ, հետեւաբար, պէտք չէ անիմաստ միջամըտութիւններ կատարուին «այսինչ կամ այնինչ հայերէն բառը չգործածելու» ուղղութեամբ:

Ատեն մը, յիշեցուցած է Ռ. Իշխանեան, մեր լրագիրները կը գործածէին Մարզական գեղեցիկ խորագիրը: Յանկարծ բոլորն ալ մէկ խօսք ըրած «հրաժարեցան» անկէ եւ սկսան միայն Սպորտ խորագիրը գործածել: «Հաւանաբար ինչ – որ մէկին դուր չէր եկել այդ բառը»: Այլ օրինակներ ալ տուած է անհարկի միջամտութիւններուն մասին: Գրած է, թէ մեր թերթերը (խօսքը Հայաստանի մամուլին մասին է) քանի մը տարի առաջ սկսան գործածել լրագրող, լոլիկ, երգահան, համոյթ, նուագավար եւ շարք մը այլ հայերէն բառեր: Յանկարծ ասոնք դուրս ձգուեցան եւ ամէն տեղ իրենց դիրքը վերագրաւեցին ժուռնալիստ, պոմիդոր, կոմպոզիտոր, անսամբլ, դիրիժոր եւ այլ օտար բառերը:

Միջամտութեանց օրինակներ ալ տըւած է: Արձանագրենք մէկ քանին:

– Որոշ բանասէրներ երգահան բառի հանելը բացատրում են այսպէս. «Կոմպոզիտորը միայն երգ յօրինող չէ, այլ ընդհանրապէս երաժշտութիւն»: Նոյնպէս անհամոզիչ է, հայերէն երգ նշանակում է նաեւ մեղեդի, երաժշտութիւն: Լրագրողի դէմ առարկում են, թէ իբր նեղ է իմաստը ժուռնալիստի համեմատ: Ֆըրանսիացի մի ծանօթ հայագէտ ճիշդ հակառակ կարծիքի է...: Ինչ վերաբերում է լոլիկ բառին, որ յառաջացել է կոլոլիկ բառից, վաղուց ի վեր գործածուած լինելով (յատկապէս արեւմտահայերէնում), քննութիւն է բռնել: Նոյնիսկ կօօպարի (իմա՝ քօօփերաթիվ առեւտուր) խանութներում յաճախ լոլիկ են գրում եւ ոչ թէ պոմիդոր, չուկայում էլ են սկսել գործածել այդ բառը (այնպէս, ինչպէս խիարի փոխարէն սկսեցին վարունգ գործածել)»:

Եթէ այս եւ այլ բառերը միջամտութիւններու ճամբով հրապարակէն դուրս չհանուէին այսօր արդէն ասոնք հարազատ կը հնչէին նոյնիսկ՝ առարկողներու ականջին:

Յօդուածագիրը յիշատակած է բանաստեղծ Վահան Տէրեանի տեսակէտը օտար բառերու գործածութեան վերաբերեալ: Անկէ երեւան կուգայ, աւելի ճիշդ կը հաստատուի այն բացայայտ իրողութիւնը, թէ ցաւը հին է, այլ խօսքով՝ արեւելահայերուն մօտ լեզուին մաքրութեան նկատմամբ բծախնդրութիւնը պարզապէս խնդրական եղած է, առնուազն՝ անտարբեր:

– 1914 Թուականին Վահան Տէրեանը կտրականապէս դէմ էր արտայայտւում այն ժամանակ արեւելահայ մամուլում նոր երեւացող մի շարք հայերէն բառերի՝ հեծանիւ, վերարկու, վառարան, կրկնակօշիկ, մտաւորականութիւն եւ այլն, պահանջում էր գրել վելոսիպեդ, պալտօ, փեչ, գալոշ, ինտելիգենցիա... Հիմա պատկերացրէք, որ այն ժամանակ մեր մեծ բանաստեղծի առաջարկով որեւէ յանձնախումբ գործածութիւնից հանած լինէր յիշեալ հայերէն բառերն արեւելահայ մամուլից: Արդիւնքն այն կը լինէր, որ լեզուն կը կաշկանդուէր, կ'արգելակուէր նրա ինքնայատկեցման ընթացքը, եւ կը մահանային վերարկուն, հեռախօսը, վառարանը, հեծանիւը: Մեր շատ սիրելի բանաստեղծը այսօր անպայման կը խոստովանէր, որ 1914 թ. այդ բառերի հարցում ինքը ճիշդ չէր, եւ որ սխալի միակ պատճառը եղել է դարձեալ անհատական ճաշակը, նոր բառերին անընտել լինելը:

Պէտք է օգնել լեզուին, որ նա իր ներքին օրէնքներով զարգանայ եւ ոչ թէ կաշկանդել նրան»:

ԲԱՂՀԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԱՔԱՏԵՄԻ ԿՈՆՔՈՒՐԸ ԵՒ «ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («ՅԱՌԱՋ») Խորագիրը կըրնայ զարմանք պատճառել, տարօրինակ թուիլ, եւ սակայն առընչութիւն մը ունի նշանաւոր Աքատէմի Կոնքուրի հետ: Ոչ անշուշտ գրական մրցանակի մրցումին մէջ այլ որպէս մասնակցող այդ մրցանակին ընտրութեան առթիւ սարքուած յատուկ ընդունելութիւններուն:

Արդարեւ, Ակատէմի Կոնքուրը այս տարի մտաւորական ապակեդրոնացման մը մտահոգութեամբ, Փարիզը ձգելով իջաւ գաւառ, Մարսէյլ, պատասխանելով երեսփոխան – քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէրի հրաւէրին:

Ըստ սովորութեանց եւ ըստ կանոնի կանոնին մրցանակին բաշխումը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբերի երրորդ Երկուշաբթին «Տրուան» ճաշարանի սրահներուն մէջ: Սակայն ընտրութիւնները կատարելու համար Ակատէմիի անդամները իրարու կը հանդիպին, կը խորհրդակցին, կը գտեն, կ'ընտրեն, կը կեդրոնացնեն իրենց ընտրութիւնները երեք, չորս երկերու վրայ եւ ապա վերջնական ընտրութիւնը, որոշումը կուտան այդ «պատմական» օրը, «պատմական» դարձած վայրին մէջ: Արդ, այս բոլոր խորհրդակցական ընտրութիւններու ժողովներն են որ Ակասէմի Կոնքուրի անդամները ունեցան Նոյեմբեր 3-էն 8-ի շաբաթը, Մարսէյլի մէջ, Նոյեմբեր 7-ը ըլլալով պաշտօնական ընդունելութեան օր քաղաքապետարանի կողմէ, ընդունելութիւն՝ զոնաւորուած տեղական ժողովրդային բարքերով, որոնց վրայ չենք ծանրանար:

Քաղաքապետարանի մէջ եղած ընդունելութեան առթիւ է որ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը ունեցաւ ելոյթ մը: Քաղաքապետի եւ Ակատէմի Կոնքուրի ընդհ. քարտուղարի՝ Արման Լանուի ճառէն յետոյ, որպէս փաստ ֆրանսական քաղաքակրթութեան իւմանիզմի որ գիտէ իր հողին վրայ ընդունիլ եւ պահպանել դուրսէն եկած բարքերը, Խաչիկ Ելմազեանի ղեկավարութեամբ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը ներկայացուց հայ Մշակոյթի մէկ ինքնատիպ արտայայտութիւնը՝ երաժշտութիւնը, խմբական երգը: Մեկնաբանեց՝ Շուպերթի «Սանքթուս»ը (գերմաներէն), Թ. Ալթունեանի «Իմ Նազանի Եար»ը եւ Ա. Բաբաճանեանի «Ազգ Փառապանծ»ը:

Ներկայ հասարակութիւնը բաղկացած մեծ մասամբ մտաւորական դասի պատկանող անձնաւորութիւններէ՝ ինչպէս – թէօտ Տ'ակատէմի, համալսարանի եւ լիսէի փրոֆէսէօր, տեղական գրական եւ գիտութեանց ակադեմիի անդամներ, հրատարակիչներ, գրավաճառներ եւ ընդհանրապէս մշակոյթը սիրողներ ջերմ ծափահարութիւններով գնահատեցին ելոյթը երգչախումբին որ պատուով ներկայացուց Հայ երգը եւ Հայ գաղութը այս բացառիկ առիթով: Դուրս ելլել մեր ծիրէն, մասնակցիլ երկրի մշակութային կեանքին բերելով մեր ինքնատիպ մասնակցութիւնը երբ որակը հասած է ներկայանալի մակարդակի մը, այս պէտք է ըլլայ նպատակներէն մին մեր կատարած ձեռնարկներուն եւ ճիգերուն: Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար մարմինը Արշամ Պապայեանի գլխաւորութեամբ հասկցած է այս իրողութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Վարդոյի գաւառուկն ունէր 10 հայաբնակ գիւղեր եւ աւելի մեծ թուով քըրդաբնակ գիւղեր, որոնց մէջ կային հայկական եկեղեցիների աւերակներ, խաչքարեր եւայլն (Գ. Տէր Կարապետեան, Հ. Ղ. Ինճիճեան):

Կինճը Մշոյ արեւմտեան կողմը մի գաւառ է, վերջին ժամանակներում մեծ մասամբ քրդաբնակ եւ քիչ Հայեր են եղել միայն: Քրդական գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ: Կինճի Քրդերի մի մասը Հայութիւնից է դարձել:

Ճապաղջուրն ունէր 100-ից աւելի գիւղեր, որոնցից 32-ը միայն հայաբնակ էին: Քրդաբնակ գիւղերի անուններից շատերը հայկական էին ինչպէս Ագաբակ, Մատրակ, Սեակ, Մուշիկ, եւայլն: Հայերը կեղեքումներից ազատուելու համար մի մասը իսլամանալով քրդացել էր (Պ. Հաթանեան):

26. ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Սասունը, Մշոյ հարաւային կողմը Տաւրոս լեռնաշղթայի վրայ մի գաւառ էր հայ եւ քուրդ խառն բնակչութեամբ: Հայկական իշխանութեանց շրջանին բընակչութիւնը բաղկացած էր զուտ Հայերից: Արաբական տիրապետութեան շըրջանում է, որ (8-րդ դար) հարաւից եկել են Քրդեր, քիչ քիչ բնակել Սասնոյ սարերում: Իսկ 15-16րդ դարերում Օսմանեան տիրապետութեան շրջանում, դարձեալ կը բերուեն հարաւից, որոնք կը տեղաւորուեն Սասունում եւ յարակից գաւառներում: Քրդերը կառավարութիւնից քաջալերուած, կը սկսեն նեղել Հայերին, որոնցից շատերն իրենց տունն ու կալուածները չկորցնելու համար ընդունում են իսլամական կրօնը եւ քըրդանում (Ս. եւ Մ. Բոեան): Յետագայում էլ Հայերը եւ Քրդերը միմեանց հետ խառնուել են եւ շատ Հայեր ձուլուել են Քրդերի հետ: Սասունում մի մաս Հայեր էլ կեղեքումներից զերծ մնալու համար, արաբական պետութեան ժամանակ իսլամութիւնն են ընդունել իսլամի հաւասար իրաւունքներ վայելելու համար: Այս քրդացած Հայերը մեծ ակնածանքով էին վերաբերւում Հայոց սրբատեղիների հանդէպ: Նրանք պահել էին հայկական որոշ սովորութիւններ, Հայոց հետ վանքերը ուխտի էին գնում, զոհ մատուցում, աղօթում, եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիճեան):

Շատ քրդական գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, զորս Քրդերը յարգում էին Սասնոյ Պէլէկցի քուրդ աշիրէթը հայկական ծագում ունէր:

Որոշ տեղերում էլ, Քրդերը Հայերի հետ տօնում էին Վարդավառը եւ վանքերը յաճախում: Սասնոյ քրդական գիւղերի անուններից շատերը հայկական էին: Այս քրդացած Հայերի մահմէդականութիւնը շատ մակերեսային էր եւ մզկիթ, նամազ եւայլն չունէին: Սասնոյ Քրդերը իրենց աւելի մօտ էին զգում Հայերի շրջանակում քան Թուրքերի: Նըրանք Հայերի հետ ունեցած իրենց բոլոր կապերը լրիւ խզած չէին դեռ եւ ընդհանրապէս հաշտ էին ապրում Հայերի հետ: Ինչ որ վկայում է իրենց հին արիւնակցական կապերը հայութեան հետ (հայկական ծագումը):

27. ԲԱՂԷՇԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Բաղէշ կամ Պիթլիս, անցեալում կոչուել է նաեւ Սուլնաձոր, մի գաւառն էր պատմական Հայաստանի Աղձնեաց նահանգին: Նոր ժամանակներում ունէր խառն բնակչութիւն՝ Հայեր, Քրդեր եւ Թուրքեր: Իսկ շրջակայ գիւղերը մեծ մասամբ քրդաբնակ էին, ունէր նաեւ շատ հայաբնակ գիւղեր: Հեռաւոր անցեալում, հայկական իշխանութեան ժամանակ, եւ յետագայում էլ երկար ժամանակ ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն: Շրջանի Քրդերը, արաբական տիրապետութեան ժամանակ են բերուել հարաւից (8-րդ դար): Թրքական տիրապետութեան ժամանակ էլ ԺԱ. եւ ԺԶ. դարերում նոյնպէս Քրդեր են բերուել հարաւից: Յետագայ դարերում, Հայերի կեղեքումների եւ հալածանքների պատճառով Հայերը սկսել են նուազել: Նրանց մի մասը իսլամանալով քրդացել է, մի մասն էլ ցրուել է: Այս կերպով է, որ Քրդերը աճել են եւ մեծամասնութիւն կազմել նոր ժամանակներում:

(Տար. 30)

Fonds A.R.A.M

Կ. Պոլսոյ Պատրիարք

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Հռոմի մէջ

ԽՄԲ. – Այս այցելութեան առթիւ, Նոյ. 6-ի մեր թիւով հրատարակած էինք Տարօն վրդ.-ի յօդուածը բայց տրուած ըլլալով անոր կարեւորութիւնը, աւելորդ չնկատեցինք հրատարակել նաեւ Հռոմի մեր թղթակցին գրկած գրութիւնը:

×

ՀՌՈՄ (Յառաջ). – 29 Հոկտեմբերին Հռոմ հասաւ Պոլսոյ Պատրիարք՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան:

Ան հիւրընկալուեցաւ Լեւոնեան Հայ ժառանգաւորաց Վարժարանի կողմէ:

Զինք դիմաւորեցին Քրիստոնէից միութեան քարտուղարութեան փոխ – նախագահ՝ Մոնս. Թորէլլա Գասզանդէ, Հայր Տիփրէ, Մոնս. Նիքոլաուս Վիրվօլ եւ Լեւոնեան Հայ Վարժարանի մեծաւորը ու վարդապետները:

Հմայեակ – Պետրոս Ժէ. Կաթողիկոս Պատրիարքը – (որ կաթողիկէ եպիսկոպոսաց Սինոդի առիթով ամիսէ մը ի վեր կը գտնուի Հռոմ) – Դպրեվանքի դահլիճին մէջ ողջունեց Շնորհք Պատրիարքը:

30 Հոկտեմբեր, ժամը 11-ին, Պատրիարքը ընդունուեցաւ Յովհաննէս Պօղոս Բ.-ի կողմէ:

Իրեն կ'ընկերանային Հ. Շնորհք Ծ. Վ. Գասպարեան, Հայր Տարօն Ճերեճեան եւ Հայր Վիգէն Այվազեան վարդապետները եւ Միհրան Սրկ. Տապազը:

Ունկնդրութեան աւարտին որ տեւեց կէս ժամ, Շնորհք Արք. Գալուստեան նուիրեց Նորին Սրբութեան՝ Երուսաղէմի Հայոց վանքին Թանգարանի եւ մատենադարանի ալպոմը եւ Թանկագին շրջանակի մը մէջ զետեղուած՝ հայկական մանրանկարչութեան մէկ նմոյշը: Իսկ Նորին Սրբութիւնը ամէնուն նուիրեց իր քահանայապետութեան Բ. տարուան յիշատակի մետալները եւ քանի մը Թանկագին հրատարակութիւններ:

Հռոմ, հասնելէ առաջ, ամսոյս 27-ին, Պատրիարքը այցելեց Ասիզի քաղաքը եւ Ս. Ֆրանչիսկոսի եւայարկ Եկեղեցին: Գիշերը անցուց սրբավայրին Ֆրանչիսկեան վանքը, եւ յաջորդ առաւօտ պատարագեց Մեծ Սուրբին գերեզմանին առջեւ:

Երեքշաբթի, 28 Հոկտեմբերին, կէսօրին հասաւ Նափոլի: Շնորհք Գալուստեան Պատրիարքը այցելեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հոյակապ եկեղեցին, ապա բարձրացաւ ընդարձակ Նախկին հայ կուսանաց վանքը, ուր կը գտնուի, Ժ. դարէն ի վեր, Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի գանկը եւ անոր ծունկի ոսկորները: Կէսօրին Պատրիարքը ճաշեց նոյն վանքին մէջ իրեն ընկերացող հոգեւորականներու եւ Նափոլի քաղաքի օգնական Եպիսկոպոսին հետ:

Երեքշաբթի իրիկուն, Շնորհք Պատրիարքը հասաւ Մոնթէգասսինօ-ի Բենետիկեան վանքը, գիշերը հոն անցուց եւ առաւօտը՝ Սրբազան պաշտամունքէն ետք, այցելեց պատմական վանքը եւ երեկոյեան հասաւ Հռոմ:

30 Հոկտեմբեր, Լեւոնեան Վարժարանի մէջ տեղի ունեցած կէսօրուան ճաշի ընթացքին, Շնորհք Պատրիարքը նախ խօսք առաւ. «Ուխտագնացութեամբ՝ դէպի Երուսաղէմ՝ սկսուած իմ ճամբորդութիւնը, ուխտագնացութեամբ՝ ի Հռոմ վերջ կը գտնէ» ըսելով: Ապա Սրբազան Հայրը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Յովհաննէս Պօղոս Բ.-ին՝ որ թէ Պոլիս եւ թէ Հռոմ, եղբայրական հանդիպումի առիթները տուաւ; եւ ապա՝ յուզուած չեշտով նշեց թէ Ներկայ Քահանայապետը, նախախնամութեան կողմէ ղրկուած այն անձն է որ կրնայ իրականացնել եղբայրական սիրոյ միութիւնը:

Ասկէ զատ, իր բաժակաճառին մէջ, Շնորհք Արք. շնորհակալութիւն յայտնեց Քրիստոնէից Միութեան քարտուղարութեան՝ որ այնքան սիրով եւ եղբայրութեամբ օժանդակեց Իտալիոյ իր ճամբորդութեան բարւոք ընթացքին համար, ուրախութիւնը յայտնեց Հմայեակ-Պետրոս Ժէ. Կաթողիկոս Պատրիարքին հանդիպելու Հռոմի մէջ, եւ հուսկ շնորհակալութիւն յայտնեց Լեւոնեան Վարժարանի տեսչութեան, որ այնքան սիրով դռները լայն բացած էր իր առջեւ:

Շնորհք Պատրիարքէն ետք, Լեւոնեան Վարժարանի Տեսուչը, իր համառօտ խօսքին մէջ՝ հիացումը յայտնեց Սրբազան Հօր հանդէպ, տեսնելով անոր անձին մէջ շարունակութիւնը այն մեծ եւ սրբակենցաղ հայ հոգեւորականներուն, Ե. դարու եւ Կիլիկեան շրջանի, որոնց կեանքի սրբութենէն կը բխէր Քրիստոսի Ս. Եկեղեցւոյ միասնականութեան խոր եւ անկեղծ սէրը, ու անոնց շունչով՝ ոչ թէ պառակտում, այլ միութիւն եւ եղբայրութիւն կը ստեղծուէր:

«Մենք կը հաւատանք, ըսաւ նոյն տեսուչ վարդապետը, որ Քրիստոսի Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը՝ ոչ միայն Հայ Եկեղեցւոյ հոգեկան աւելի մեծ հարստութիւն կ'ընծայէ, այլեւ մեր ժողովուրդին համար ալ՝ ամէն կարգի բարիքներու դուռը պիտի բանայ»:

Հուսկ խօսք առաւ, Քրիստոնէից Միութեան Քարտուղարութեան փոխ նախագահը՝ Թորէլլա Գասզանդէ Գերապայծառը:

Ան յիշեց, չորս տարի առաջ, Հայաստան կատարած իր ճամբորդութիւնը, եւ նշեց թէ ի՛նչպէս քրիստոնէական հաւատքը արմատացած է դեռ Հայ ժողովուրդին մէջ. ապա՝ մաղթեց որ Ամենապատ. Շնորհք Պատրիարքին իղձերը՝ ի նպաստ Քրիստոսի Եկեղեցւոյ միութեան՝ իրականանան եւ միութեան Ս. երազը՝ դառնայ յոյսի իրականացում մը:

Ճաշի ներկայ էին, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Հայր Տիփրէ, Մարինէլլի եւ Վիրվօլ Գերապայծառները՝ Արեւելեան ժողովէն եւ քրիստոնէից քարտուղարութենէն, Լեւոնեան Վարժարանի, եւ Հռոմի Մխիթարեան վանքի հայրերը ու ժառանգաւորները:

Շնորհք Պատրիարքը, 30 Հոկտեմբեր Հինգշաբթի, ժամը 17-ին, այցելեց Ս. Աթոռի մօտ գտնուող Թուրքիոյ Դեսպանին:

Սրբազան Հայրը մօտէն հետեւեցաւ Լեւոնեան Դպրեվանքի կեանքին եւ մասնակցեցաւ իր հետեւորդներով, հաւաքական աղօթքներուն:

Վատիկանեան Ռատիօն, 24 տարբեր լեզուներով կատարած իր հաղորդումներու ընթացքին, անդրադարձաւ Շնորհք Պատրիարքին կատարած այցելութեան:

Շաբաթ առաւօտ, 1 Նոյեմբեր, ընկերակցութեամբ Շնորհք. Ծ. Վրդ. Գասպարեանի, Շնորհք Պատրիարքը Պոլիս վերադարձաւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՆՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1960-ական Թուականներուն Լիբանանի մէջ երգի կալուածէն ներս իր պատուոյ տեղը գրաւելէ եւ ապա 1969-ին, Աթէնք տեղի ունեցած Երգի Բ. Միջազգային Ողիմպիականի մրցանակը նուաճելէ ետք Մանուէլ (Մենենկիչեան) կը նետուէր Ամերիկայի երաժշտական կեանքի յորձանքին մէջ, լի հաւատքով եւ վճռականութեամբ, որ պիտի կարենայ դիմանալ ամերիկեան Շօ Պիզնէսի բազմապիսի դժուարութիւններուն: Ու Մանուէլ յաջողեցաւ շնորհիւ իր տաղանդին: Կարճ ժամանակուան մէջ ան գրաւեց ամերիկեան մեծ սրահներն ու ծանօթ գիշերաբոյները լեցնող բազմահազար ունկնդիրներու ուշադրութիւնը, Թափանցելով նոյնատեն ձայն – հեռատեսիլէն ներս: Ամերիկեան մամուլը չխնայեց իր սիւնակները ողջունելու համար լիբանահայ այս երգիչին գալուստը Միացեալ – Նահանգներ, դրուատելով անոր արուեստը եւ վեր առնելով երգիչին արժէքը իբրեւ տիրական ներկայութիւն մը բեմին վրայ: Բացի երգի կալուածէն Մանուէլ ընդգրկեց նաեւ, վերջին տարիները, շարժանկարի ասպարէզը գլխաւոր դերեր ստանձնելով հայերէն՝ «Երջանկութեան արցունքները», «Սիրոյ Խոստումը», «Սասունի զաւակները», ինչպէս նաեւ ամերիկեան՝ «Տը Փայրըթ», «Սթէփ մատըր» եւ այլ ժապաւէններու մէջ:

Ճագի երգի ասպարէզին մէջ փայլուն դիրքի հասած այս արժէքաւոր երգիչը, Իսիի Եկեղեցւոյ Անի երգչախումբին հրաւէրով առիթը ունեցաւ ներկայանալու Փարիզի Հայ հասարակութեան, երգահանդէսով մը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի, Նոյ. 4-ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Շուրջ երկու ժամ տեւած երեկոյթի ընթացքին Մանուէլ կրցաւ սրահը լեցուած բազմութեան ուշադրութիւնը կեդրոնացնել իր վրայ, մեկնաբանելով 25 երգեր՝ հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, յունարէն, սպաներէն: Մանուէլ ունի ձայնի իր սեփական երակն ու երգելու ի՛ր ոճը, ի՛ր երգացանկը: Մինչ հրապարակը լեցուցած հայ երգիչները իբարմէ կը խլեն ու կը մեկնաբանեն հայերէն երգերը, Մանուէլ ունի ի՛ր երգացանկը: Ան կ'երգէ, կը պարէ, մանրավէպեր կը պատմէ եւ հանդիսականներուն հետ յանպատրաստից տօնական մթնոլորտ մը կը ստեղծէ սրահին մէջ, ամերիկեան էնթըրթէյնմընթի ոճ մը, որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ունկնդիրներուն մէջ:

Երգիչին կ'ընկերանար Արմինեըն սընշայն նուագախումբը (ղեկավար՝ Ռոպէր Փափազեան), որ իր կարելին ըրաւ երգահանդէսի յաջողութեան համար:

Երգահանդէսի աւարտին կազմակերպիչ Անի Երգչախումբը քոքթէյլ մը սարքեց ի պատիւ Մանուէլի, առիթ տալով սրահին մէջ ներկայ եղող մամուլի, հայկական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ հայ երգիչներուն եւ արուեստագէտներուն մօտէն ծանօթանալու դերասան – երգիչ Մանուէլի:

×

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Նոյ. 5-ի երեկոյեան, Անի Երգչախումբը ընդունելութիւն մը սարքած էր ի պատիւ Մանուէլի, Իսիի եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ուր ներկայ էին նաեւ Հոգաբարձութեան անդամներն ու Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին ներկայացուցիչները: Ներկաները ընկերային ջերմ մթնոլորտի մը մէջ ծանօթացան դերասան – երգիչին ցայժմ ձեռք ձգած նուաճումներուն եւ ապագայի ծրագիրներուն, հաստատելով նաեւ թէ Մանուէլ իր յաջողութիւններուն մէջ չի մոռնար իր ժողովուրդը եւ թէ ան խորապէս կապուած է իր ազգին եւ իւրաքանչիւր առիթ կ'օգտագործէ զայն ծանօթացնելու համար օտարներուն:

×

ՄԱՆՈՒԷԼ Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Նոյ. 7-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբն էր, որ քոքթէյլով մը կը պատուէր Մանուէլը, «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային Կեդրոնին մէջ: Ներկայ էին մեծ թիւով երիտասարդներ, որոնք մտերիմ շրջանակի մը մէջ, հարցումներու դծով, կը ծանօթանային դերասան – երգիչին գործունէութեան, մաղթելով դարձեալ զինք տեսնել փարիզեան բեմերուն վրայ:

Հ. Ա.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱԶՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Զալօն կ'ուզէր լեռնէն վար իջնել. հազիւ լերան եզերքին կը մօտենար՝ յետոյ կը վերադառնար ու ծանօթներուն երեսը կը նայէր, պոչ կը շարժէր, աչքերուն մէջ իմացական Թափանցկոտութիւն մը բռնած: Զալօն նոյնիսկ, երբ առաջին անգամ տեսաւ արջի փոսթ հագած ձիաւորները, ճամբան մի քանի անգամ հաջեց անոնց վրայ ու լռեց, երբ իրեն ծանօթ դէմքեր բարկացան վրան եւ սակայն աչքին ծայրը միշտ անոնց վրայ էր: Զալօն այժմ անոնց բարեկամն էր, նոյնիսկ մօտեցած էր անոնց մի քանի անգամ ու տրեխները, հրացանները հոտուըտած էր, թէեւ իր մէջ կը պահէր միշտ անվստահութիւն մը:

Զալօն անկիւն մը, Թաթերը երկնցուցած, գլուխը Թաթերուն վրայ կը պառկէր իրեն շատ մօտիկ բարեկամ բէնճպէր Թաթօյենց ընտանիքին մօտ ու այդ անծանօթ մարդոց մասին կը մտածէր: Կը մտածէր, որ եթէ այդ մարդոց մազէ հագուստները ու տրեխներու անհասկնալի հոտը չըլլար, թերեւս աշխարհը չշրջէր – ւէր ու լուսնկայի կտորը գետին չիյնար ու չայրէր: Ո՞վ գիտէ:

Վարդաձորի բոցը կը բարձրանար, կը մեծնար, ճուկ կուտար ու կը ծխէր:

– Եկեղեցին է, տէրպապ, եկեղեցին է կ'այրի, – ձայն կուտային գիւղացիները:

Քահանայի դէմքը կորուած գլխի մը պէս գունատ էր ու մռայլ:

Ցէտայինները գրաւած էին իրենց դիրքերը: Հրդեհի լոյսերուն տակ կ'երեւէին ձիաւորներ ու նէֆէր զինուորներու բազմութիւն մը ու փոքր ձայն:

– Բան չկայ, բան չկայ...

Գիւղացիներուն մէջ Արջ Սաքօն էր որ կը խօսէր, կը ժպտէր ու կը կատակէր:

Սէլիմ պինպաշին 600 զօրքով, գիշերով Վարդաձոր իջած էր: Ան կանուխ իջած էր, բնակիչները գիւղին մէջ գըտնելու համար: Հազարապետը կը հաւատար, որ Վարդաձորի բնակիչները իրենց տուներուն մէջ են: Երբ լսեն իր գալը ու զինուորներու համաչափ անցքը ջրաղացներու ճամբէն, անոնք քահանայով, խաչով – խաչվառով, աղ ու հացով իր դէմ պիտի գան: Բայց հազարապետը բոլորովին դատարկուած գտած էր գիւղը: Զինուորներու ու ձիաւորներու համաչափ քալուածքները այդ դատարկութեան մէջ արձագանգ կու տային, կարծես խոշոր ու պարապ ամբարի մը մէջէն քալէին: Ջրաղացները լռած էին: Առաջին ձայնը որ առին գիւղի մօտիկ այգիներուն մէջ՝ չուներէ հալածուած հաւերու աղեկտուր ճչոցներն էին:

Մութ փողոցներուն մէջ զինուորները տեսած էին մի քանի սայլեր, ճամբուն վրայ Թափած ցորեն, մէկ կողմ նետուած բարձ մը առանց աստառի ու սայլերուն տակ չուներ, որոնք իրենց պոչերը փորերուն տակ ծալած՝ պահուած էին զօրքերու սարսափէն ու կը հաջէին: Դռները գոցուած էին ժիր: Տուներու մէջ ոչ մէկ մարդկային շունչ:

Պինպաշու հրամանով՝ զօրքերը կը կոտրտէին դռները: Այդ սարսափէն բռնուած՝ մութ կրակտուներէն դուրս կը փախչէին կատուները միայն: Պատերէն կախուած մնացած էին մանգաղներ ու խուփեր: Բակերու մէջ կային լուծ ու արօր:

Զօրքերը կոտրտեցին փեթակները: Այրեցին եկեղեցին, կրակ ձգեցին նաեւ չոր խոտով լեցուած մի քանի մարագներ ու հրդեհը իրենց ետեւ Թողուցած՝ փոքր ձայնով դէպի լեռ սկսան յառաջանալ:

Պինպաշին զարմացած էր որ Վարդաձորը այնքան շուտ լեռ ելած էր: Շրջանի քիւրտ բնակիչները, Վարդաձորի հրդեհը տեսնելէ յետոյ իմացան, որ գիւղը զօրք մտած է ու Վարդաձորը՝ լեռ ելած: Քիւրտ կիներն ու տղամարդիկ, ճամբաներէն, այգիներու մէջէն, էշերով ու ոտքերով գիւղ կը մտնէին Թալանելու՝ ինչ որ ձգած էին գիւղացիները:

Սէլիմ Պինպաշին վրան զարկաւ Նոր Ջուրի ծառերուն տակ: Դիմացը, առասպելական հսկայի մը պէս Թիկունքը երկինքի ծանրութեան տուած, կեցած էր Վարդաձորի լեռը, ուրկէ կը լսուէր շունի հաջոց ու կը տեսնուէր կրակ:

(Շար. 198)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, առաւօտեան ժամը 10·30ին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Վերափոխումն Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ (26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ)

ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳՂԼԵԱՆԻ

Տեսուչ՝ Սամուէլ-Մուրատեան Վարժ.ի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ վաստակաւոր դաստիարակին յիշատակը յարգողներուն եւ մասնաւորապէս Ս. Մուրատեան եւ Մ. Ռափայէլեան Վարժարաններու նախկին աշակերտութեան:

× Այս առթիւ, Մարսէյլի Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը 2000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին:

Conférences

Cette année encore, les conférences d'Arménien Classique auront lieu à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes

SORBONNE

45 - 47, *Rue des Ecoles,* - 75005 *PARIS*

Reprise des cours: Mercredi, 19 Nov., à 10 h. La conférence a lieu le premier et le troisième Mercredi de chaque mois, de 10 à 12 h., Escalier E, Galerie Richelieu, premier étage.

Le programme de cette année comportera deux aspects:

I. Question de grammaire comparée de l'arménien.

II. Etude de textes classiques (Evangile).

Selon le réglement de l'école, aucune condition d'âge, de diplôme, ni de nationalité n'est exigée pour suivre les conférences, et l'enseignement est gratuit. Il est simplement démandé aux auditeurs d'apposer leur nom sur le registre qui se trouve au secrétariat de la section.

EN SOUVENIR

Mr. et Mme. Richard Cezveci offrent 500 *F. au Journal «Haratch», à la mémoire de* Mr. Krikor Bilalian *et présentent leurs condoléances à son fils, Mr. Daniel Bilalian.*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ յառաջիկայ Կիրակի, Նոյ 23ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Վալանսի Հոգ. Հովիւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Բազմաձայն պատարագը կ'երգուի Վալանսի Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Հայազատ Օհանեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

0 – ՏԸ – ՍԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Վարչութիւնը միութեան անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, նոր վարչութիւն ընտրելու, նոր կանոնագիր հաստատելու եւ կանոնաւորելու՝ Ալժերիոյ պատերազմին նախկին ռազմիկներուն քարթերը, Հայ Մշակոյթի Տունը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի – լէ – Մուլինօ, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 15էն սկսեալ:

Ընտրութենէն եւք, Նախկին Ռազմիկներու Վարչութիւնը, անդամները եւ իրենց ընտանիքները, ինչպէս նաեւ նուիրատուները՝ ճաշի կը հրաւիրէ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

CAMPAIGNE DE SOUTIEN A

MAX HRAIR KILNDJIAN

CARTES DE SOUTIEN

Les 16 modeles de Cartes de Soutien peuvent être obtenus par simple démande au Comité de Soutien, accompagnée d'une participation financière (frais d'édition et frais d'expedition).

Comité de Soutien à

MAX HRAIR KILNDJIAN

68, Rue Sainte — 13001 Marseille

FRANCE

LE GROUPE ARMENIEN

ASHTARAK

sera heureux d'animer vos

MARIAGES, BANQUETS, FETES CHAMPETRES etc.

×

MUSIQUE ET CHANTS

Modernes, Orientaux et Folkloriques

Tél. (91) - 70.01.28 ou 66.30.66

ou écrire à Mr. A. BABAYAN

Résidence Fondacle E 1 —

280, *Bd. de la Comtesse*

13013 — *MARSEILLE*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Զարեհ Սարեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Լիսաեան – Բարեկամական Միութեան պատուոյ նախագահուհիներէն՝ Շաքէ Առաքելեանի մահուան առթիւ:

Հ.Բ.Ը.Մ. — ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ի պատիւ՝

Երեւանէն հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝

ՓՐՈՖ. ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆԻ

Դոկտ. փիլիսոփայական Գիտութեանց Մաշտոց Մատենադարանի գիտական աշխատող

եւ

Պատմաբան՝ ՌՈՒԲԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ Ա. Քարտուղար Ս. Միութեան Դեսպանատան:

Չորեքշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 20ին Փրոֆ. Ս. Արեւշատեան կը խօսի.–

Հայ Միջնադարեան փիլիսոփայութեան եւ Դաւիթ Անյաղթի մասին

Պատմաբան Ռ. Սահակեան կը խօսի.–

Հ.Բ.Ը.Միութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութեան մասին՝ իր մօտալուտ 75–ամեակին առթիւ:

Մուտքը ազատ է

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris* 17ᵉ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ՝ Պայծառ եւ Պերճուհի Մաղաքեանի, իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝ Տիկին Փէրուզ Վանեանի մահուան առթիւ, եւ 100 Ֆ. կը նուիրեն Վալանսի Հայ Մշակոյթի Տան ֆոնտին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը՝ միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (ռիւ Պլէօ):

Նոր երգապնակ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)

ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան (թէնօռ)

ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Փնտռել՝ երգչախումբի անդամներուն եւ Հայ գրավաճառատուներու մօտ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

ի նպաստ՝ Հրայր Գիլիճեանի և Դպրոցին

Salle des Fêtes de Sevran

- ԿԱՅԾԱԿ -

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

Tenue correcte exigée

La Cappadoce

⁕

MENUS DE REVEILLON

NOEL

A 300 F. (T.T.C.)

* SAUMON FUME
* CAVIAR
* CREVETTES Mayonnaise
* MOULES à la Broche
* Sauce TARATOR
* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)
* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)
* BUCHE DE NOEL au Cointreau
* VIN à volonté
* CHAMPAGNE

ST. SYLVESTRE

A 350 F. (T.T.C.)

* SAUMON FUME
* CAVIAR
* Demi Langouse Mayonnaise
* Moules Farcies
* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)
* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).
* VIN à volonté
* Gateau Forêt Noire.
* CHAMPAGNE

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPAODCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE

19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4ᵉ — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 *NOVEMBRE A* 20 *H.* 45

GRAND CONCERT KOMITAS

PAR

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE

GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

կը մասնակցին՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ), ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեներգ՝ Թէրէզ Քէչէճեան ալթօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, Ռընէ Մարթայեան թէնօր, Ժիլպէռ Զիպսի պաս:

ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 Ֆռ

Vente des billets:

— *PARIS 9ᵉ: Maison de la Culture Arménienne,* 17, *Rue Bleue. Tél.* 824.63.89
— *PARIS 9ᵉ: Librairie PALOUYAN,* 9, *Rue de Trévise. Tél.* 523.24.97
— *ALFORTVILLE (94): Maison de la Culture Arménienne,* 9, *Rue de Madrid. Tél.* 376.55.89
— *ARNOUVILLE (95): Alimentation NIGOGHOSSIAN,* 121, *Ave. H. Barbusse. Tél.* 985.04.46
— *ASNIERES (92): Alimentation VAROUJ,* 49, *Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél.* 793.64.02
— *CLAMART (92): Télé - Condorcet.* 175, *Ave. Jean Jaures. Tél.* 642.56.17
— *VILLEMOMBLE (93): M.etMme.Zahredjian Armand.* 142, *Rue Bernard Gante Tél.* 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
19
MERCREDI
19 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. — Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.779 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.779

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ԵՒ «ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»Ի ԽԱՌՆԱՇՓՈԹ «ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ»ՆԵՐԸ

Նոյ. 14 թուակիր «Հիւրրիյէթ»ն է որ խառնաշփոթ տեղեկութիւններով կը լեցնէ իր սիւնակները մեղադրելով Հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութիւնները իրենց տուած «անհիմն տեղեկութիւններուն» համար: Ինչպէս կը տեսնուի ստորեւ Հռոմի եղեռնափորձին ատթիւ թէ Զուիցերիոյ ձերբակալութեան, Սիւիսէրը կը շփոթուի Թրք. Օդային Գիծերու եւ ժընեւն ալ Լօզանի հետ, եւ դեռ ինչեր...

×

«Եւրոպայի մէջ, գաղտնի գործունէութիւններ կատարող Հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութիւնները՝ անհիմն տեղեկատուութիւններով մթնոլորտը խառնակելու եւ իրենց քարոզչութիւնը ընդլայնելու կ'աշխատին: Արդարեւ, առջի օր, «Հայ Գաղտնի Բանակ»ի իբրեւ անդամ ահաբեկիչ մը, էսոշիէյթըտ Փրէսի Պէյրութի գրասենեակին հեռաձայնելով, Երեքշաբթի օր (Նոյ. 11), Հռոմի Թրք. Օդային Գիծերու գրասենեակին նետուած ռումբին պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր իսկ, իտալական ոստիկանութիւնը՝ նման յարձակումի մը գոյութիւնը հերքած է:

«Մինչ այդ, ինքնութիւնը անյայտ անձ մը, երէկ (Նոյ. 13), իտալական ԱՆՍԱ գործակալութեան հեռաձայնելով, միեւնոյն Հայկ. կազմակերպութեան, Վատիկանի շրջակայքը, կառքի մը մէջ ռումբ մը դրուած ըլլալը յայտնած է: Սակայն, շրջանին մէջ հետախուզութիւն մը կատարող իտալական ոստիկանութիւնը՝ ոչինչ գտած է: Ոստիկանական պատասխանատուները, ահաբեկիչին յայտնած եւ տեղը անյայտ նման կառք մը գտած ըլլալով հանդերձ, ռումբի չեն հանդիպած: Հեռաձայնողը՝ «Մենք՝ Հայկ. Բանակը, մեր ընկերներուն Լօզանի մէջ ձերբակալուելուն վրէժը առնելու համար կառքին մէջ ռումբ դրինք» ըսած է: Ինչպէս յայտնի է, Զուիցերիոյ Լօզան քաղաքին մէջ, Հոկտ. 3-ին, բաղմաթիւ հայ ահաբեկիչներ յայտնաբերուելով՝ ձերբակալուած էին:

«Միւս կողմէն Ա.Փ-ի Հռոմի գրասենեակը հեռաձայնող ուրիշ անձ մըն ալ, Հռոմի Զուիցերական Օդային Գիծերու եւ Զուիցերական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակներուն դրուած ռումբերու պատասխանատուութիւնը ստանձնած է, յանուն՝ «Հոկտ. 3» անունով Հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութեան: Դրուած ռումբին հետեւանքով՝ 5 հոգի վիրաւորուած էր: Ահաբեկիչը, հեռաձայնէն հետեւեալը ըսած է. – «Այս ռումբերը իտալական եւ զուիցերական կառավարութիւններուն՝ մեր վերջին ազդարարութիւնն է: Դէպքին հետեւանքով վիրաւորուած անմեղ անձերու համար ներողութիւն կը խնդրենք»:

×

«ՀԱՅԿ. ԼՈԲԻ–Ն ԿԸ ՀԻՄՆՈՒԻ

«Միւս կողմէն, Գարթըրի իշխանութեան շրջանին իրենց իղձերը չիրագործող ամերիկացի Հայեր, հիմա ալ, իրենց յոյսերը Ռիկընի իշխանութեան կապած են: Գալիֆորնիոյ Հայեր, նոր իշխանութեան մէջ ազդեցիկ դիրք գրաւելու համար մեծ ջանք կը թափեն: Ամերիկեան ընտրութիւններէն 6 շաբաթ առաջ, Ռիկընի ընտրապայքարի ճառերը խմբագրելու համար, այդ մարզին մէջ հեղինակութիւն եղող՝ Խաչիկեան անունով Հայ մը պաշտօնի կոչուած է:

«Նմանապէս, Հայերու կողմէ հիմնուած եւ յունական Լոպի-էն աւելի ազդեցիկ ըլլալու հաւանականութիւն ունեցող Հայկ. ԼՈԲԻ-ի ղեկավարութեան՝ Գալիֆորնիոյ Արդարութեան նախարարը՝ Ճորճ Տէօքմէճեան, Ֆիլիփ Տէփոյեան, Ներկայացուցիչներու Ժողովին Հանրապետական անդամ՝ Չարլզ Փաշայեան եւ Տէմոքրաթ անդամ՝ Ճորճ Տանիէլըն կոչուած են:

×

«ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ»
ՑԻՒՐԻԽԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ՝ ԴԷՄ»

«Ցիւրիխի մեր հիւպատոսարանը, վերենք «Հայ Գաղտնի Բանակ»ի անդամ ըլլալով ներկայացնող անձերու կողմէ ըսպառնալիքի ենթարկուած է: Ռումբ դընելու սպառնալիքին հետեւանքով, Ցիւրիխի ոստիկանութիւնը մեծ նախազգուշութիւն ձեռք առած է:

«Սպառնալից հեռաձայնը ժամը 13-ին հնչեց: Հեռաձայնին պատասխանող, հիւպատոսարանի պաշտօնեաներէն մէկուն՝ հիւպատոսարանը օդը հանելու, քար քարի վրայ չձգելու եւ հիւպատոսարանին մէջ պաշտօնավարողներուն կեանքերուն «Հայ Գաղտնի Բանակ»ի կողմէ վերջ տալու նման խօսքեր ուղղուած են:

«Ցիւրիխի հիւպատոս՝ Նամըք Այթաչ, դէպքը ոստիկանութեան իմացուցած է, լիճի եզերքը գտնուող Թրք. հիւպատոսարանը եւ քաղաքին Թէլ պողոտային վրայ գտնուող Թրք. Օդային Գիծերու գրասենեակներուն առջեւ՝ ոստիկանութեան կողմէն նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ, ըստ աւանդութեան, սկսան Կոնքուռով եւ Ռընոտոյով: Առաջինին արժանացաւ, 6-րդ քուէարկութենէն ետք, Իվ Նավառ (Ֆըլամառիոն հրատարակչական) Լը ժառտէն տ'Աճլիմաթասիոն վէպին համար, որու նիւթը միասեռականութիւնն է եւ երիտասարդ տղու մը ապրած տագնապը քաղքենի ընտանիքի մը ծոցը, ուր հայրը կ'ամչնայ զաւկին՝ «բնութեան դէմ» հակումներէն: Ռընոտոն ստացաւ, առաջին քուէարկութեամբ Տիկին Տանիէլ Սալընաւ «Լէ Փոռթ տը Կիւպիօ» վէպին համար (Հաշէթ) որ մտերիմ օրագիրն է երաժշտութեան դասատուի մը, կեդրոնական Եւրոպայի մէկ երկիրը ապրող:

ԼՈՒԻ ԱԼԹԻՒՍԷՐ, որ իր բժիշկին խորհուրդով Սէնթ՝ Անն յիմարանոցը մըտած էր առջի օր, իր կինը խեղդած էր ինչպէս հաստատուեցաւ դիազննութենէն: Փիլիսոփան, անդամ է համայնավար կուսակցութեան, թէեւ չէ քաշուած քննադատելէ, մանաւանդ 1978-ին, մեղադրելով կուսակցութիւնը որ հրաժարած է «Պրոլետարիատի մենատիրութենէն»: 62 տարեկան, ողջ Ֆրանսացի մեծագոյն փիլիսոփան կը նկատուէր, որու համբաւը արտասահման ալ մեծ էր: Կը պարզուի սակայն թէ Ալթիւսէրի ջղային հիւանդութիւնը նոր չէր եւ երեսուն տարիէ կը տառապէր, այդ է պատճառը, անկասկած, որ սկիզբէն բացայայտ կերպով ջանք թափուեցաւ որ «հասարակ ոճրագործի» մը պէս չըռնուի ինչ որ կը դատապարտուի այսօր կարգ մը թերթերու կողմէ, ի վերջոյ ոչ ոք առանձնաշնորհեալ պէտք է նկատուի նիւթական թէ մըտաւորական «առաւելութիւններու» պատճառով: «Կամաւոր մարդասպանութեան» համար ձերբակալման հրամանագիր ելաւ, բայց Ալթիւսէր հոգեբուժարանը կը մընայ մինչեւ որ իր վիճակը թոյլ տայ, որ հարցաքննիչ դատաւորին ներկայանայ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, երիտասարդ կին մը ըսպաննուած է անծանօթ պայմաններու մէջ, 1973 Նոյեմբերի տարեդարձին ցոյցերուն առթիւ: Հարիւր հազար հոգի տողանցած էր ի պատասխան ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց հրաւէրին բայց ուսանողներու խումբ մը, չհնազանդելով Յունաստանի Ուսանողական Ընդհ. Դաշտակցութեան հրահանգներուն, ուզած է ամերիկեան դեսպանատուն երթալ եւ այդ միջադէպին ընթացքին է որ բախումներ եղած են: Կ'ըսուի թէ շուրջ 200 հոգի վիրաւորուած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի բացը 1980-ի համար արդէն իսկ 50 միլիառը կ'անցնի: Միւս կողմէ Եւրոպացիները դիմում մը ըրած են Ճափոնցիներուն, որպէսզի նուազեցնեն կառքի արտածումը դէպի Եւրոպա:

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱԹԷՆ» օրաթերթը էջ մը նուիրած էր Երեքշաբթի օր Լիբանանի քրիստոնեաներու փոքրիկ «Հանրապետութեան» ուր յայտնելէ ետք թէ Լիբանանի մէջ ոչ ոք կրնայ ճանչնալ Քրիստոնեայ Պետութիւն մը, հարց տուած է Քարիմ Բագրատունիի թէ այդ պարագային՝ ինչ՞ կրնայ ըլլալ Քրիստոնեայ Լիբանանեան Ճակատին ռազմավարութիւնը ու ստացած սա պատասխանները. – Ա) Լիբանանի տագնապի լուծում չկայ առանց Միջին - Արեւելքի տագնապի լուծումին: Բ) Բայց նաեւ Միջին - Արեւելքի լուծում չկայ առանց Պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումին: Գ) 3-էն 5 տարուան հեռանկարի մը ընթացքին իմաստուն չենք գտներ Պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը, Իսրայէլ պատրաստ չէ ընդունելու նման պայմանաժամի մը ընթացքին: Միացեալ – Նահանգները հարկ եղած ճնշումը պիտի չընեն Իսրայէլի վրայ, որ ընդունի: Դ) Ի չգոյէ պաղեստինեան կարգադրութեան մը եւ որովհետեւ Պաղեստինցիք թիզ մը պիտի չթողուն այն հողամասէն որ իրենց իբրեւ Պետութիւն կը ծառայէ Լիբանանի մէջ, ցորչափ համապատասխանը չգտնեն ուրիշ տեղ, պէտք է կազմակերպուինք տեւելու համար, որպէսզի երբ լուծումը տեսնուի, ի վնաս մեզի չկատարուի: Ե) Կազմակերպուիլ, մեզի՝ քրիստոնեաներուն համար, կը նըշանակէ զինեալ ուժ մը ստեղծել, միակ երաշխաւորութիւնը, զոր կրնանք ունենալ ոչ՝ «սուրիականացուելու, ոչ սիոնականացուելու, ոչ ալ որեւէ հոգատարութեան տակ դրուելու»: Բագրատունիի համար ռազմագիտական միակ որոշումը՝ որոշում չտալն է, քանի ներկայիս ամէնէն վտանգաւոր քաղաքականութիւնը կ'ըլլայ ընտրութիւն մը

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 4 – 13)

Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Յակոբ Օշականի, Երեւանի մէջ իր երկերու հաւաքածոյի լոյս ընծայման առթիւ: Բացումը կատարելով Նորայր Ադալեան շեշտած է այն մեծ դերը, զոր ունեցած է Յ. Օշական, շուրջ հինգ տասնամեակ, հայ գրականութեան մէջ՝ իր ժողովուրդին թողլով գեղարուեստական, գիտական ու քննադատական բացառիկ հարուստ ժառանգութիւն մը: «Յակոբ Օշականի աշխարհը» նիւթին շուրջ զեկուցումով մը հանդէս եկած է Տօքթ. Կարլէն Դանիէլեան, իսկ Մելիքսէթ Մելքոնեան խօսած է «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» բազմահատոր գործի գիտական ոճի կարգ մը հարցերու մասին: Երկերու հաւաքածոն կազմողն ու յառաջաբանը գրողը՝ Ստեփան Կուրտիկեան, ներկայացուցած է Յ. Օշականի կեանքն ու գործը:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՏՐԱԿԻ ԿԱՆԱՆՑ 40-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Հայաստանի Ճատրակի Կեդրոնական Տան մէջ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան ճատրակի կանանց 40-րդ ախոյեանութեան մրցաշարքը վերջ գտած է: Սկիզբէն իսկ 16 մասնակցողները բուռն պայքարի անցած են առաջին քառեակին մէջ տեղ գրաւելու համար, որպէսզի կարենան մասնակցիլ Ալմա Աթա տեղի ունենալիք եզրափակիչ մրցաշարքին: Առաջին հանդիսացած է Լենինգրադի ախոյենուհին 22-ամեայ Ելենա Բելովա, 15 հընարաւորներէն շահելով 9,5 միաւոր: Երկրորդ եւ երրորդ տեղերը գրաւած են Լարիսա Մուչնիկ (Պերվոմայսկէն) եւ Վալենտինա Կոզլովսկայա (Պետրոդվորեկէն) 9-ական միաւորով, իսկ չորրորդ հանդիսացած է Ելենա Ֆաթալիբեկովա 8,5 միաւորով: Հայաստանի ախոյենուհի Մերի Մանգրեան, որ մրցաշարքին մասնակցած է Էստոնիոյ ախոյենուհի Մայա Ռանիկուի փոխարէն, 3 միաւորով գրաւած է վերջին տեղը:

ԺԸՆԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ 2 ՀԱՅԵՐԸ՝

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆ ԵՒ ՍԻՒԶԻ ՄԱՀՍԷՐԷՃԵԱՆ

Փարիզի «Հայ Պայքար» պարբերականը բացառիկ ձրի թիւ մը հրապարակ հանած է նուիրուած այն երկու հայ երիտասարդներուն, որոնք ձերբակալուեցան Հոկտ. 3-ին Ժընեւի Պօ - Սիթ պանդոկը:

Այդ թիւէն կ'իմանանք թէ լիբանահայ երիտասարդը, որու ձեռքը պայթած է ռումբը, կը կոչուի Արա - Ալեքսանտր Ենիգոմշեան, 25 տարեկան, ներկայիս ծանրօրէն վիրաւորուած, կը գտնուի բանտը եւ զրկուած է անհրաժեշտ բժշկական խնամքներէն: Թեթեւօրէն վիրաւորուած էր նոյն առթիւ Սիւզի Մահսէրէճեան, 24 տարեկան, ամերիկահայ: Այս տեղեկութիւնները տուող հաղորդագրութեան մէջ, Հայկ. Գաղտնի Բանակը կոչ կ'ընէ միջազգային Կարմիր Խաչին, որպէսզի միջամտէ ի նպաստ այս երկու երիտասարդներուն:

×

Վերջերս ստացանք նաեւ «Հայաստան» պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակի (Հոկտեմբեր թիւ 0): 40 էջնոց այս թերթը, հայերէն, անգլերէն եւ արաբերէն կը պարզէ կազմակերպութեան նպատակները, հայ - քրտական զինակցութեան հեռանկարը ու զանազան գրութիւններով կը ձաղկէ Հայկ. աւանդական կուսակցութիւնները:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջ)

Ռաֆայէլ Իշխանեան այնուհետեւ ընդգծած է, թէ պէտք չէ սարսափիլ օտար բառերու գործածութենէն, քանի անիմաստ է: Մենք, գրած է ան, այսօր հայերէն կ'արտայայտենք տրոլեյբուս, տրամվայ, շոկոլադ, ստաժ, բուլկի, կակաո, քվանտ, լազեր եւայլն: Այդ բառերը պէտք են լեզուին: Հարցն այն է, որ եթէ վաղն ու միւս օր այդ բառերուն մէկն ու մէկուն տեղը մամուլը կամ հեղինակ մը հայերէն բառ մը սկսին գործածել՝ պէտք չէ արգիլել: Այս է հարցին էութիւնը. եթէ բառը կենսունակ չէ, երկար չի դիմանար, իսկ եթէ կենսունակ է՝ մնաք բարով կ'ըսենք օտար բառին եւ կը սկսինք օգտագործել անոր հայերէնը:

– Այդպէս կոֆէի փոխարէն սուրճը մտաւ մեր լեզուի մէջ, կաֆէի փոխարէն՝ սրճարանը, կաբաչկիի փոխարէն դդմիկը, այսօր բուլդոզերի փոխարէն սկսում է կարծես գործածուել մղանը, ինդեքսի փոխարէն՝ դասիչը, սիւժէի փոխարէն՝ դիպաշարը եւայլն: Թողնենք, որ գործածուեն, եւ լեզուն գնայ իր ընթացքով»:

Գրական Թերթի յօդուածագիրին համար առաւել դատապարտելին երկար տարիներէ ի վեր գործածուած եւ արմատացած հայերէն բառերուն փոխարինումն է օտար բառերով: Իբրեւ օրինակ առած է խորհուրդ բառը, որ տարիներէ ի վեր սովետականի վերածուած է: Մէջբերենք հատուածը, քանի մանրամասնութիւններ ալ տուած է փոփոխութեան մասին:

– Օրինակ, հնուց ի վեր հայերէնում խորհուրդ բառը ունէր նաեւ հաւաքական, ներկայացուցչական իմաստ. 1905 – 6-ից այն սկսեց գործածուել բանուորների պատգամաւորական Խորհուրդ (Խորհուրդներ) իմաստով, 1917-ից գործածուեցին նաեւ խորհրդային խորհրդայնացում բառերը եւ շատ տարիներ հայերէն մամուլում գրքերում անուանումների մէջ, նաեւ բանաւոր խօսքում այս բառերը հրաշալի կատարում էին իրենց դերը մինչեւ 1940 թ. Օգոստոսի 28: Այդ օրը հրապարակուեց տերմինաբանական կոմիտէի որոշումը, որով յիշեալ բառերը, նրանց հետ նաեւ ուրիշ հայերէն բառեր (կուսակցութիւն, յեղափոխութիւն՝ եւայլն) պէտք է հանուէին գործածութիւնից եւ փոխարէնը պէտք է գործածուէին սովետ, սովետական եւայլն: Յաջորդ օրուանից որոշումը ուժի մէջ էր: 1966 թ. տերմինաբանական կոմիտէն հանուած բառերը վերականգնեց, բացի խորհուրդ, խորհրդային, խորհրդայնացում բառերից: 1940-ի որոշման մէջ յիշեալ բառափոխման միայն մէկ պատճառաբանութիւն կար, որ իբր աշխարհի բոլոր լեզուներում համապատասխան հասկացողութիւնների համար գործածւում էին միջազգային բառեր, իսկ հայերէնը ետ էր մնացել, պէտք է հասնել միւսներին»:

Ասիկա, յօդուածագիրին համար բացարձակ կերպով մտացածին, սխալ պատճառաբանութիւն եղած է: Ցիշատակումներով ցոյց տուած է, թէ շարք մը Հանրապետութիւններ, ինչպէս Վրաստան, Պալթեան երկիրներ, Ուկրանիա եւ ուրիշներ, իրենց լեզուին համապատասխան բառը կը գործածեն սովետականին տեղ: Մատնանշած է նոյնպէս, որ մինչ Հայաստանի մէջ սովետական բաղադրիչը կը գործածուի մեր Հանրապետութիւնը անուանելու համար, անդին խորհրդային այլ Հանրապետութիւններ իրենց լեզուին հարազատ բառը կը սահմանեն Հայաստանի համար:

Այսպէս, Ուկրանիացիք կ'անուանեն Ռադեանսկա Վերմենիա, Վրացիք՝ Սաբճոթա Սոմխեթի, Լիթուանացիք՝ Տարիբու Արմենիա, Էստոնիացիք՝ Նոուկոգուքէ Արմենիա, Լաթուիացիք՝ Էաթոմիու Արմենիա եւայլն: «Մինչդեռ հայերէնի խորհրդային բառը չենք գործածում մեր իսկ Հանրապետութեան անուան մէջ: Կա՞յ, արդեօք, տրամաբանութիւն»:

Խորհրդայինը Սովետականով փոխարինելու մասին եղած կարգադրութիւնը հետեւեալ ձեւով կատարուած է, համաձայն յօդուածագիրին. – Իրականում եղել է այսպէս. մի գրականագէտ կար, նրա ուղեղում միտք ծագեց հայերէն մի շարք բառեր՝ իր պատկերացմամբ միջազգային բառերով փոխարինելու մասին: Յօդուածներ գրեց դրա վերաբերեալ, յետոյ յաջողեցրեց տերմինաբանական կոմիտէին պարտադրել իր գաղափարը: Այդ գրականագէտը վաղուց չկայ, բայց նրա ուղեղում ծագածն այսօր էլ պարտադիր է մնում»:

Ռ. Իշխանեան չէ մատնանշած գրականագէտին անունը:

Արգելքը՝ խորհրդային, խորհրդայնացում եւ այլ հայերէն բառերուն գործածութեան դէմ, դեռ կը շարունակուի պարտադիր կերպով:

Յօդուածագիրը հաստատած է այս իրողութիւնը գրելով. – Նորերս մեր հրատարակչութիւններից մէկում ինձ ասացին. «Գրքոյկիդ մէջ խորհրդային բառը պէտք է փոխես, այլապէս չենք տպագրի»: Քանի՛ քանի անգամ եմ նոյնը լսել: Ասում եմ՝ «Ախր, այդ բառը գործածել են Շահումեանը, Միասնիկեանը, Ալավերդեանը, Ղարիբջանեանը, մեր դասականներից՝ Թումանեանը, Յովհաննիսեանը, Նար – Դոսը, Զարեանը, Բակունցը»... Պատասխանում են՝ «Նշանակութիւն չունի, մենք էլ ենք խորհրդայինին կողմնակից, բայց որոշում կայ»: Այսպէս, 1940 թ. այն գրականագէտի գլխում ծագած միտքը այսօր պարտադիր օրէնք է, ուրեմն, եթէ այդ միտքը նրա ուղեղում ծնուած չլինէր, ամէն ինչ բնականոն վիճակում կը լինէր»:

Վերջացնելով աւելցնենք, թէ Հայաստանի տերմինաբանական կոմիտէն վերջին տարիներուն կարգ մը որոշումներով վերահաստատեց շարք մը օտար բառերու հայերէնին պարտադիր գործածութիւնը Հայաստանի մէջ:

Այսպէս՝ սէնիան դարձաւ նստաշրջան:

(*) Հոկտեմբեր 24 ՔԱՂՀԱՆ

Ակնարկ մը՝ Նարլըգափուի Պատմական Հիւանդանոցին Վրայ

Ուսումնասիրեց եւ պատրաստեց՝

ԳԷՈՐԳ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ա.

Այս սրբավայրը Իսթանպուլի հայ ազգային պատմութեան մէջ ունի իր կարեւոր տեղը, նկատելով որ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի հաստատութենէն շուրջ դար մը առաջ գոյութիւն ունեցած եւ եղած է Իսթանպուլի առաջին Ազգային Հիւանդանոցը:

Իբրեւ բնիկ Նարլըգափուցի մը, կ'ուզեմ համառօտ կերպով նկարագրել եկեղեցիին պատմական անցեալը:

×

Նարլըգափուն Իսթանպուլի պատմական պարիսպներուն Ա. դուռն է: Այսպէս կոչուած է որովհետեւ այդ շրջակայքը առենօք եղած է ընդարձակ նռնաստան մը: 17-րդ դարուն այս վայրը կը կոչուէր «Ջիւկիւրտ եայլասի» որ կը նշանակէ աղքատներու օթարան, ապաստարան: Նարլըգափուի ծովեզերքը կը գտնուէին գինետուներ, ուրտեղ զուարճացողներէն կ'օգտուէին շրջակայքի աղքատները: Բանասէր Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան իր «Ստամպօլոյ Պատմութիւն» աշխատասիրութեան մէջ, այս գինետուներուն մէջ պատահած անհաճոյ դէպք մը կը պատմէ, Յովհաննէս Խուլ Վարդապետի առընչութեամբ:

Այնպէս կը կարծուի թէ Նարլըգափուի Ազգ. Հիւանդանոցը ճիշդ այս Ջիւկիւրտ Եարլասի կոչուած տեղը շինուած է, եւ տրամաբանական կը նկատուի այս պնդումը, քանի որ աղքատներու ապաստարան մը դիւրաւ կրնայ հիւանդանոցի վերածուիլ:

Մինչեւ այսօր մեզի հասած տեղեկութիւններէն այսքան միայն գիտենք թէ, 1743-ին Նալեան Հոգելոյս պատրիարքն էր որ առաջին անգամ Օսմանեան Պետութենէն խնդրեց որպէսզի Հայերուն համար Հիւանդանոցի յարմար տեղ մը շնորհուի, պատճառաբանելով ժանտախտի ահաւոր համաճարակը որ այդ տարին կը տիրէր երկրին մէջ:

Ուստի այդ աղքատներու օթարանն էր որ տրուեցաւ մեզի եւ այնտեղ հաստատուեցաւ, մեր առաջին հիւանդանոցը՝ որ ապա նորոգութիւններ կրելով վերջնապէս բացուեցաւ 1751-ին, . Ղափանցի Գէորգ Պատրիարքին օրով, բայց վերջը՝ դարձեալ Նալեանի երկրորդ պատրիարքութեան միջոցին կրեց զանազան փոփոխութիւններ:

Այս փոփոխութիւններուն ամէնէն նշանակալիցն է 1789-ին եղածը, ինչպէս կը հաստատենք Նարլըգափուի Եկեղեցին պահուած կոնդակէ մը որ 1907 Յուլիս 10-ին «Արեւելք»ի մէջ ամբողջութեամբ հրատարակուած է՝ բանասէր Տօքթ. Վահրամ Յ. Թորգոմեանի կողմէ:

Այս նորոգութեան եւ կամ վերահաստատութեան մասին Բիւզանդ Քէչեան «Պատմութիւն Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին Հայոց» աշխատասիրութեան չորրորդ էջին մէջ հետեւեալը կ'ըսէ: Կրցած եմ գտնել մանաւանդ Կայսերական երկու կարեւորագոյն Հրովարտակներ, մին տուեալ Օսման Գ. Սուլթանէն, յամի 1755, վերահաստատող 1743 թուին տրուած ուրիշ Հրովարտակ մը, նորա եղբօր Սուլթան Մահմուտ Առաջնոյ, եւ միւսը տուեալ ի Սուլթան Սէլիմի, յամին 1792, ամէնքն ալ վերաբերեալ ԺԸ. դարուս մէջ Կ. Պոլսոյ Հայոց ունեցած հիւանդանոցներուն եւ անոնց առթիւ ծագած վէճերուն, ի վերահաստատութիւն ազգային բարեգործական առանձնաշնորհման:

Նարլըգափուի հիւանդանոցի հիմնարկութեան եւ վերանորոգութիւններուն մասին Սարգիս դպիր Սարրաֆ Յովհաննէսեան «Տեղեկութիւն Կ. Պօլսոյ» անուն անտիպ գործին մէջ հետեւեալը կ'ըսէ. (ըստ Տօքթ. Վ. Թորգոմեանի):

«Աստի դէպ յարեւելս ընթանալով նաւակաւ ընդ աջմէ ունենալով զբիւթանիա եւ ի ձախմէ զպարիսպն քաղաքիս տեսանեմք ցմէրմէր գուլէի առ պարսպաւ եւ անդ մօտ է առաջին դուռն քաղաքիս Նարլըգափու կոչեցեալ. եւ դիրք դրանս այսորիկ բարձր է եւ սակս գոլոյ նախագոյն ի սմա ծառուց նռնենեաց կոչեցեալ է դուռնս այս Նարլըգափու: Գոյ աստանօր առ ծովեզերսն մերձ ի դուռն պարիսպին հիւանդանոց մի զոր ստացան մեռայինք ի թուականին ՌՄ (1751): Եւ ապա վասրն գոլոյն հին եւ խախուտ բազում ծախիւք նորոգ շինեցին զնա ի հիմանէ մեծ եւ ընդարձակ ըստ ամենայն պիտոյից ի թուականին ՌՄԽԳ (1794) Ուր դարմանեալ տածեն անտէրունչ եւ աղքատ հիւանդք տրօք ողորմութեան հաւատացելոց»:

Այս մասին Հ. Ղուկաս Ինճիճեան ալ իր Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի ե. հատորի 116րդ էջին մէջ կը գրէ հետեւեալը.

«Իսկ Հիւանդանոց Հայոց է մերձ՝ ի դուռն Նարլըգափուին՝ առ ծովեզերբն, որ շինեցաւ՝ ի 1751, ի ժամանակս Ղափանցի Գէորգ Պատրիարքին եւ նորոգեցաւ՝ ի 1794»:

Այս յիշատակարաններէն յայտնի կ'ըլլայ որ 1751-ին բացուած հիւանդանոցը փոքր շէնք մըն էր, սակայն մօտաւորապէս կէս դար ծառայելէ յետոյ 43 տարի վերջ կը քանդուի եւ 1794-ին կրկին կը

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

16-րդ դարից Բաղէշը եղել է քրդական կիսանկախ փաշայութիւն, որ վասալական կախման մէջ է գտնուել Պոլսոյ թըրքական կառավարութիւնից: Այս դրութիւնը տեւել է դարեր: Այդ ժամանակ տեղի է ունեցել Հայերի աւելի մեծ թըւով իսլամացում, քրդացում: Պատճառը եղել է երբեմն բռնութիւնը եւ յաճախ էլ Քրդերի հաւասար իրաւունքներ եւ ապահով ապրելու ձգտումը:

Ըստ պատմիչ Թ. Մեծոփացու, Բաղէշում մի մաս Հայեր աղքատութեան, սովի եւ նեղութեան պատճառով խառնուել են Քրդերին եւ քրդացել: Հ. Մ. Զամչեանն իր հերթին գրում է, որ 15րդ դարում և նորանից առաջ եւ յետոյ էլ հազարաւոր Հայեր նահատակուել են Բաղէշում, Վասպուրականում և Տիգրանակերտում, հաւատքնին չուրանալու պատճառով: Մի մասն էլ բռնութեան տակ հաւատափոխ են եղել:

Հեղինակները ենթադրում են, որ (Մ. Օրմանեան, Կ. Սասունի) այս գաւառներին Քրդերի շուրջ կէսը հայութիւնից դարձել ու քրդացել են դարերի ընթացքում: Բաղէշն ունէր 434 գիւղեր, որոնցից 92-ը միայն հայաբնակ էին, մնացեալները քրդաբնակ եւ մի քիչ խառն Թուրքերով:

Շատ քրդաբնակ գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ, խաչքարեր: Բաղէշում էլ առենօք մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել: Բաղէշի Քրդերի դիմագծերը աւելի հայատիպ էին, քան այլ ազգի:

Շատ Քրդերի մօտ պահուել էին հայկական սովորութիւնների մնացորդներ (խմորի վրայ խաչ նշել, աւերակ ուխտատեղիներ յաճախել, եւայլն):

Մոնղոլական արշաւանքների ժամանակ էլ Բաղէշում իսլամացումներ կատարուել են իբրեւ ազատութեան պայման:

28. ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Վասպուրականում Հայերի զանգուածային բռնի իսլամացման դէպքեր չեն յիշւում հեղինակների կողմից: Բայց Մոկսում եւ Կորճէզում պատահել են Հայերի քրդացման դէպքեր: Պատճառը եղել է Քրդերի հաւասար իրաւունքներ վայելելը եւ աւելի ապահով լինելը: Քուրդ բէկերի կողմից Վասպուրականի գիւղերում յաճախ էին տեղի ունենում հայ կիների եւ աղջիկների առեւանգումներ եւ բռնաբարումներ, որոնց զոհերը բռնի իսլամացւում էին (Պ. Նաթանեան):

Սելճուքեան Թուրքերը եւ մոնղոլթաթարները, գրում է Հ. Ղ. Ալիշանը, շատերին ստիպում էին ուրանալ քրիստոնէութիւնը, մերժողներին չարչարելով սպաննում էին, շատերն էլ առ ահի կրօնափոխ էին լինում: Երբեմն էլ բռնի թըլփատում եւ ստիպում էին իսլամութիւնը ընդունել:

Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ էլ շատերին ստիպում էին դաւանափոխ լինել, իսկ մերժողները նահատակւում էին (Հ. Մ. Զամչեան):

Նոյնպէս Թուրք – պարսկական երկարատեւ պատերազմների ժամանակ, Վասպուրականում էլ պատահել են շատ իսլամացման դէպքեր (Ղ. Ալիշան):

Վասպուրականում կային շատ քրդաբնակ գիւղեր Հայանուն, որտեղ կային եկեղեցիներ, գերեզմանների աւերակներ, որոնք նախապէս հայաբնակ են եղել, բնակիչներից շատերը հարստահարութեան պատճառով հեռացել են, պատահել են իսլամացման դէպքեր եւ քրդացել են (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Ըստ նոյն հեղինակի, Ռոշկանցի աշիրէթը՝ Ռըշտունիներից, Մէնտէքըլի աշիրէթը Մանդակունիներից սերած եւ ժամանակին քրդացել են, պահելու համար իրենց իրաւունքները: Այս կողմերի Քրդերի դիմագծերը դժուար էր զանազանել Հայերից: Շատ քրդական գիւղերում պահուել էին դեռ հայկական սովորութիւնների մնացորդներ, ինչպէս խմորի վրայ խաչ նշել, աւերակ ուխտատեղիներ ուխտի գնալ եւայլն: Շատ Քրդեր ընդունում էին որ իրենց նախնիները Հայեր են եղել:

Այդ շրջանի քրդական իշխանութեան ժամանակ, շատ Հայեր էլ Քրդերի հետ խառնուելով քրդացել են գիւղական խուլ շրջաններում: Վանում էլ առենօք մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել: Պ. Նաթանեան նշում է, որ Խիզան գաւառում քուրդ բէկերի կողմէ հայ աղջիկների բռնաբարումն ու իսլամացումը յաճախակի պատահող դէպքեր էին:

(Շար. 31)

Fonds A.R.A.M

շինուի Կաղզուանցի Զաքարիա Պատրիարքի նախաձեռնութեամբ։ Այս վերաշինութեան գլխաւոր սատարողը եղած է Շնորհք Մկրտիչ Ամիրա Միրիճանեան, որ նաեւ նոյն թուականին հաստատած է Պոլսոյ երկրորդ Ազգ. Հիւանդանոցը Բեքալի մէջ (այժմու Ս. Յարութեան Եկեղեցւոյ կից)։

Այս վերաշինութենէն 9 տարի յետոյ 1803 Դեկտեմբեր 14-ին դարձեալ կը նորոգուի, որուն համար Աւետիս Պէրպէրեան սապէս կը գրէ.

«Ի սմին ամի 1803 հրամանաւ Տէրութեանն նորոգուեցաւ Յովհաննէս Պատրիարք ի հիմանէ զհիւանդանոցն Կոստանդնապոլսոյ շինել ի նմին եւ զմատուռ մի յանուն Յովհաննէս Աստուածաբան Աւետարանչին»։

Յայտնի կ՚ըլլայ թէ այս նորոգութեան ընթացքին շինուած է նաեւ փոքրիկ մատուռ մը Ս. Յովհաննէս Աւետարանչին նուիրուած, որուն տեղ եկեղեցին վերաշինուած է յետոյ 1807-ին։ Սոյն տաճարը այժմ Ս. Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին նուիրուած ըլլալով, եկեղեցւոյ աջակողմը կը գտնուի։

Այս շինութեան առթիւ կայ մարմարեայ յիշատակարան մը ուր կը կարդանք հետեւեալը.

«Աստուծոյ անհուն ողորմութեամբ, ի Տեառն Դանիէլի Սրբազան Կաթողիկոսի Հայրապետութեան, եւ ի Տեառն Յովհաննէսի Արքեպիսկոպոսի Պատրիարքութեան, հրաշափայլս Տաճար՝ որ յԱնուն Սրբոյն Յովհաննու Աստուածաբան Աւետարանչի, ի ձեռն ջանից Ազնուաբեան կարապետ Ամիրայի եւ Պաշպագիրկեան միւթէվէլլի Մահտեսի Յովհաննէս աղայի, եւ խաքամաճի Տաֆէնեան Նազր Յովհաննէս Աղայի եւ Տիւլպէնտճի Պարոն Մկրտչի, եւ Տէր Ղուկաս Վարժապետի։ Եւս Քիւրքճի Մահտեսի Յարութիւնի, Ոսկերիչ Պարոն Պօղոս, խալբախճի Պետրոս Գաբրիէլ եւ Պարոն Պօղոս, Պարոն Մերկերիոս եւ Քէրէստէճի Պարոն Պետրոս՝ հոգետանն հոգաբարձուաց աշխատութեամբ կառուցաւ ի յիշատակ իւրեանց, եւ համայն Ազգին, ի ՌՄԾԶ-ին»։ (1807)։

Այսպէս Հիւանդանոցի, կողքին Ս. Յովհաննէսի տաճարը կատարեց իր նախախնամական դերը մինչեւ 1833 թուականը։ Այս մասին սրտաշարժ դէպք մը կը պատմէ Պէզճեան Յարութիւն Ամիրայի քեռորդի Նշան Աղա Նուրեան։ Նարլըգաբուի այժմեան Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյն տակի նկուղն էր երբեմնի Հիւանդանոց, եւ տաճարին ճիշդ դիմացը կը պահուէին յիմարք։ Ինչպէս հիմա Ս. Համբարձման օրն է Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին համար, այն ատեն ալ Որդւոց Որոտման օրն էր Նարլը-Գաբուի Հիւանդանոցին տարեկան այցելութեան օրն, յորում Ամիրայք նաւակներով կ՚ելնէին Ս. Յովհաննու եկեղեցւոյն նաւամատոյցը, մեծածախս խնջոյք կը կազմէին, եւ հաստատութեան տարեկան բացը գոցելու համար հանգանակութիւն կ՚ընէին իրենց միջեւ։ Անգամ մը, այսպիսի այցելութեամբ մը, Պէզճեան Ս. Պատարագի ներկայ կը գտնուէր Նարլըգաբուի եկեղեցւոյն մէջ, երբ ճիշդ նոյն միջոցին որ «Առէք կերէք»ի նուիրական բառերը կ՚արտասանուէին, անդիէն թըշուառ խելագարի մը սոսկալի հայհոյութեանց աղաղակները կը խեղդէին պատարագամատոյց եկեղեցականին ձայնն, եւ ամէն բարեպաշտ երկրպագուց ուշադրութիւնը կը դարձնէին դէպի խեղճ, անբնակելի անկիւնն, ուր շղթաներու եւ փալախաներու տակ կը հեծէին խելագարք։ Այս «սրբապղծութիւն»ը այսպէս ազդեց Պէզճեանի ջիղերուն, այնպիսի սոսկմամբ եւ արգահատութեամբ լեցուց անոր սիրտն, որ պատարագն աւարտելուն պէս, կանչելով Ամիրաները, մեծանուն բարերարն ըսաւ թէ անհրաժեշտ է այլուր փոխադրել հիւանդներն ու յիմարները նոր եւ աւելի անդորրաւէտ Հիւանդանոց մը շինելով։

Այս դէպքը եղաւ անմիջական շարժառիթը Պէզճեանի՝ ձեռնարկելու նոր Հիւանդանոցի մը շինութեան։ Ու ինչպէս գիտենք այժմու Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցը հիմնուեցաւ 1832-ին իսկ բացումը կատարուեցաւ 1834-ին, Պէզճեանի մահէն քանի մը ամիս յետոյ։

Բիւզանդ Քէչեան հետեւեալը կ՚ըսէ.

Ունինք քանի մը ականատես Նարըլ-Գաբուցիներու վկայութիւնն՝ հիւանդներուն, յիմարներուն եւ այլ խղճալեաց Նարըլգաբուի հիւանդանոցէն ի նորաշէն հիւանդանոցն փոխադրման վրայ։ Հիւանդները շալկելով տարին։ Յիմարք կը կրէին իրենց անբաժանելի շղթաներն։ Ի բաց առեալ անոնք որ զգալու կարողութիւն չունէին եւ Նարըլգաբուի այն ողորմելի շէնքին մէջ շատեր կորսուած պէտք է ըլլային զգալու կարողութիւնը, պատսպարեալք ընդհանրապէս ուրախ էին, ի համբաւոյ լսած ըլլալով արդէն թէ իրենց համար շատ աւելի հանգիստ եւ առողջարար բնակարան մը կը պատրաստուէր։

Այս փոխադրման առթիւ, ի նոր հիւանդանոցն տարուեցան ոչ միայն հին հիւանդանոցին գործածելի գոյքերն, այլ եւ Նարըլգաբուի եկեղեցւոյն սրբազան անօթներէն կարեւոր մաս մը, բերել աւաջին օծիտ Ս. Փրկչեան նորաշէն եկեղեցւոյն։

(Շար. 1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

60 ՏԱՐԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Այս տարի, հայ ժողովուրդը, հայրենի երկրին մէջ, թէ աշխարհի տարածքին, նշեց Հայկական Ցեղասպանութեան 65-ամեակը։

Ապրիլեան Եղեռնը ոչ միայն մեզ դարձուց Սփիւռք՝ բառին ամենադաժան իմաստով, այլեւ կացինահարեց մեր հազարամեայ ժողովուրդին ամենակենսունակ եւ մնայուն մէկ արտայայտութիւնը՝ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ։

Թուրքին տապարը արմատախիլ ըրաւ մեզ, խլելով մեր պապենական հողերն ու ինչքերը, բռնագրաւելով մեր պատմական կոթողներն ու հարստութիւնները, որոնք ե՛ն ու կը մնա՛ն հայ մարդուն անկապտելի եւ անժամանցելի իրաւունքն ու պահանջը, այսուհանդերձ չկրցաւ, չյաջողեցաւ երբեք արմատահան ընել Հայ Գիրի կաղնին, որ թէեւ ճղակոտոր, վերընձիւղեցաւ վերանորոգ գեղեցկութեամբ։ Ու ծնաւ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Արեւմտահայ Գրականութեան արդար ժառանգորդն ու արժանաւոր շարունակողը։

Այս տարի է՛ նաեւ 60-ամեակը Սփիւռքահայ Գրականութեան։

Երէկ Պոլիսն էր Արեւմտահայ Գրականութեան միակ օրրանը. անցնող վաթսուն տարիներու ընթացքին, տարատրնկուեցաւ ան երկրէ երկիր եւ տասնամեակէ տասնամեակ. եթէ առաջին տասնամեակին, Արեւմտահայ Գրականութեան Սփիւռքեան թեւը հիմնաւորուեցաւ առաւելաբար Ամերիկայի մէջ՝ Համաստեղներով եւ Վահէ Հայկերով, Նուբիկեաններով եւ Արամ Հայկազներով, երկրորդ տասնամեակին, ան ծաղկեցաւ ի մասնաւորի Ֆրանսայի մէջ՝ Շահնուրներով եւ Շուշանեաններով, Նշան Պեշիկթաշլեաններով եւ Նիկողոս Սարաֆեաններով, Որբունիներով, Նարդունիներով եւ Փոլատեաններով։ Ի՛նչ խօսք որ արդէն չորս տասնամեակներէ ի վեր, Սփիւռքահայ Գրականութեան ծանրութեան կեդրոնը, իր որակական եւ քանակական արժէքներուն մէջ, խարսխուած կը մնայ Միջերկրականի այս ափերուն վրայ։

Այս տարի արդէն քառասնամեակն է ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ։

Անցնող վաթսուն տարիներու ընթացքին, անհատ գրողներ յաջողած են հատորներու մէջ մէկտեղել իրենց ստեղծագործութիւններուն լաւագոյնը, սակայն անվիճելի իրողութիւն է, թէ Սուրիահայ եւ Լիբանանահայ Գրականութեան մաս կազմող էջերուն մեծագոյն տոկոսը տակաւին անթեղուած կը մնայ մեր գրական հանդէսներու եւ պարբերական մամուլին մէջ։ Նո՛յնն է պարագան այլ գաղութներու մէջ ծաղկած մեր գրականութեան։

Ժամանա՛կն է մտածելու, ամէնուրեք, հաւաքագրի՛ մասին։

Առիկա պէտք է ըլլայ անյետաձգելի պարտականութիւնը իւրաքանչիւր գաղթօճախի։ Այդ պարտականութեան գիտակցութեամբ է որ ներկայ կոչը ստորագրողները կը ծրագրեն պատրաստել Սուրիահայ եւ Լիբանանահայ գեղարուեստական գրականութեան «Ընտիր էջեր»ը (իբր անթոլոժի), որոնք պիտի ընդգրկեն ոչ միայն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ցարդ ստեղծագործող անունները, այլեւ բոլոր անոնք որոնք իրենց գրական նախաքայլերը առած են այս գոյգ գաղութներուն մէջ, անցնող վեց տասնամեակներու ընթացքին։

Ձեռնարկը կը նպատակադրէ ըլլալ ամբողջական ըստ կարելւոյն, գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն միացնելով ներածութիւն, կենսագրութիւն, ծանօթագրութիւն եւ մատենագիտութիւն։ Կ՚առաջադրէ դառնալ իսկապէս համապատկեր Սուրիահայ եւ Լիբանանահայ գեղարուեստական գրականութեան՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։

Նման ծանրածանր եւ երկարաշունչ գործ մը կարենալ յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, մենք պէտք ունինք անխտիր բոլորին աջակցութեան, թելադրանքներուն եւ ցուցմունքներուն։ Կը մըտադրենք առաջին հերթին հարցարաններ ուղղել Սուրիահայ եւ Լիբանանահայ բոլոր գրողներուն, որոնք ցարդ կ՚ապրին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ եւ կամ այլուր։ Դժբախտաբար մեր տրամադրութեան տակ չունինք բոլորին հասցէները. անոնցմէ իւրաքանչիւրը թող պարտականութիւն զգայ օգնելու մեզի՝ փութով ամբողջացնելու համար մեր հասցէարանը։ Իսկ անհետացած գրողներու հարազատներէն կը խնդրենք անյապաղ հաղորդակցութեան մէջ մտնել մեզի հետ։

Մենք խորապէս համոզուած ենք, թէ իւրաքանչիւր գրող, մտաւորական եւ գրասէր ոչ միայն լիովին կը գիտակցի նման ձեռնարկի մը աւելի քան կենսական բնոյթին, այլեւ իր թանկագին նպաստը անպայմանօրէն չի՛ գլանար, որպէսզի անոր իրագործումը ըլլայ արժանի՛ այն շքեղ նուաճումին որ կը կոչուի Սփիւռքահայ Գրականութիւն։

Պէյրութ 21 Օգոստոս 1980

ԱՐՄԷՆ ԴԱՐԵԱՆ ԵՐՈՒԱՆԴ ՓԱՐՍՈՒՄԵԱՆ ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Բոլոր թղթակցութիւնները կատարել հետեւեալ հասցէին.—

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
Նամակատուփ 11 – 6651
Պէյրութ – Լիբանան

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Կէս գիշերը վաղուց անցած էր, երբ սկսաւ հրացանաձգութիւնը։ Վարդաձորի բնակիչներուն վրայ լուսնկան կը վառէր Յորդանանի մէջ Յիսուսի գլխին վըրայ իջած լոյսի մը պէս։ Կիները կըծկուած էին՝ երախաներն իրենց կուրծքերուն սեղմած, եւ քահանան ծանր համբիչի հետ կը ձգէր «Հաւատով Խոստովանիմ»ի բառերը։ Նոյնիսկ կը լսուէր փոքր Մինասի ձայնը.

«Ով Տէր, Աբրահամի ու Իսահակի Աստուած»...

– Դուն ինչո՞ւ այստեղ նստած ես, աղբէր ճան,– Արջ Սաքօն հարցուց փոքր Մինասին, որ իր ընտանիքով ժողովուրդէն հեռու նստած էր։

– Մենք, մենք՝ բողոքականներ ենք, պարոն Սաքօ։

– Ի՞նչ, – հարցուց Սաքօն՝ իր խոշոր ձայնին մէջ զարմանք դրած։

– Մենք, մենք՝ բողոքականներ ենք։

– Հէյ, սատանի ծնունդ, պոռաց Սաքօն,– գիւղացիներուն մօտեցիր՝ նորէն բողոքական եղիր։

Եւ Սաքօն, լաթի ծրարի մը պէս Մինասը ձեռքերուն մէջ առաւ ու տակի մինտէրով գիւղացիներուն մօտ թըփ վար ձգեց։ Գիւղացիները այս որ տեսան՝ նոյնիսկ խնդացին այնպէս, ինչպէս գերեզմանէն դարձող սգաւորները զանազան խօսքերով կը հեռանան, տեսնես կը խնդան մոռնալու համար մեռելը։

– Բա, դուն Հայ չե՞ս,– պոռաց Սաքօն։

Գիւղացիներուն սրտերը կարծես աւելի լայնցան, երբ Սարխոշ Գեւոն քարի մը վրայէն քահ – քահ մը փրցուց, կ՚ըսես քարին վրայ տակառ կը գլտորէին ու խնդուքին մէջ աւելցուց՝ Մինասին ակնարկելով.

– Վա՛յ ես քու էծ մօրուս պատուելին... Սաքօ, հարցուր, հարցուր, – կը պոռար Գեւոն, – հարցուր, թէ ո՞ւր պահած է օլին-չիչերը։

Արջ Սաքօն գիւղացիներուն մօտեցուց փոքր Մինասին կինն ու մէկ զաւակը։

– Այ տղայ, – ըսաւ Արջ Սաքօն՝ փոքրիկին ականջները թեթեւ մը քաշելով, – որ մեծնաս, պապիդ պէս մինտէրդ զատ չձգես, հասկցա՞ր։

Սաքօն չախչախով դարձած ջրաղացի մը շէնութիւնն ունէր ժողովուրդին մէջ. երբ հեռուէն կուգար, կարծես չէն օրերու ճամբաներուն վրայ ցորենի խուրձերով բեռցուած սայլ մը ըլլար։

– Տեղդ ինտո՞ր է, մամիկ ճան, – հարցուց Սաքօն պառաւի մը։

– Ինտո՞ր լաւ ըլլի, ղուրպան. մեր բըլըշակներէն զատուեցանք։ Էս լերան գըլուխը նէ ժամ կայ, նէ աղօթք։ Գործերը ինտո՞ր կ՚ուզես որ լաւ ըլլան։

– Հոգ մի՛ ըներ, մամիկ ճան, էստեղ քեզի համար ժամ ալ կը շինենք։

Սաքօն մտածեց՝ գիւղացիներու շուրջ խոշոր քարերու պատնէշը լրանալէ յետոյ, նոր քարեր բերել, փոքրիկ բոլորակ մը շինել ու ըսել պառաւին։

– Մամիկ ճան, ահա քու ժամը։

Գիւղացիները կարծես հեղհեղէ վարժուեցան հրացանի ձայներուն։ Հատ հատ հրացանաձգութիւն սկսուած էր նաեւ փէտայիներու դիրքերէն։ Վաղը իրենց դիրքերուն վրայ պիտի ըլլային նաեւ ճահիլները։ Մայրերը սկսան նոյնիսկ երախաները ծունկերուն վրայ առնել ու հեքերնին խօսիլ։ Րէնճպէր Գաբօն մը– տածեց վաղը նայիլ լերան կողի հողի տեսակին։

Այդ գիշեր Գաբոյի փորին մէջ կարծես հրդեհ կար։ Թրքաց զօրքերը հիմա բոլոր ցանուած արտերը կոխկռտեցին, աւերեցին պարտէզները։ Գաբօն կը մտածէր այդ բոլորի մասին՝ գլուխը բարձին, ճակատն աստղերուն տուած. մոռցած էր, որ լերան քարերուն գնդակները կը զարնուէին։

Գիւղացիներուն մէջ էն ուրախը տասը տարեկան փոքրիկ Կարպուկն էր։ Ուրախ էր, որ իրենց սեւ առաստաղին տակ չէին ու գիւղացիները բոլորը միասին էին։ Կարպուկին մէջ այդ գիշեր հանդիսաւորութիւն մը կար։ Ի՛նչ լաւ էր որ միշտ այդպէս ըլլար։ Գիւղացիները իրենց կերակուրները միասին պատրաստէին, մէկ ընտանիք ըլլային։ Կարպուկ ուրախ էր մանաւանդ, որ իր անկողինը Սօմայի անկողինին մօտ ձգուած էր։

(Շար. 199)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը եւ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 11ին, Վարժարանի մատրան մէջ, ի յիշատակ տեսուչ – վարդապետին՝

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին:

Ի գիտութիւն՝ Վարդապետին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

Մարսէյլի Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, առաւօտեան ժամը 10·30ին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Վերափոխումն Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ (26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ)

ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

Տեսուչ՝ Սամուէլ–Մուրատեան Վարժ.ի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ վաստակաւոր դաստիարակին յիշատակը յարգողներուն եւ մանաւորապէս Ս. Մուրատեան եւ Մ. Ռափայէլեան Վարժարաններու նախկին աշակերտութեան:

———×———

ԼԻՈՆ.– Տէր եւ Տիկին Գ. Աւագեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյն մէջ, 295, Փիւ Պուալօ, իրենց եղբօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

մահուան (Քալիֆորնիա) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ յառաջիկայ Կիրակի, Նոյ 23ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը՝ միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (ռիւ Պլէօ):

———×———

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օ – ՏԸ – ՍԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Վարչութիւնը միութեան անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, նոր վարչութիւն ընտրելու, նոր կանոնագիր հաստատելու եւ կանոնաւորելու՝ Ալժերիոյ պատերազմին նախկին ռազմիկներուն քարթերը, Հայ Մշակոյթի Տունը, 45 Ռիւ տը լա Տէփանս, Իսի – լէ – Մուլինօ, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 15էն սկսեալ:

Ընտրութենէն ետք, Նախկին Ռազմիկներու Վարչութիւնը, անդամները եւ իրենց ընտանիքները, ինչպէս նաեւ նուիրատուները՝ ճաշի կը հրաւիրէ:

LYON LYON

GALA

CHARLES AZNAVOUR

LE JEUDI, 27 NOVEMBRE, A 21 h.

AUDITORIUM MAURICE RAVEL

Au Profit des Associations Arméniénnes de Lyon: St. Gregoire de Narek, C. L. F. A., U. G. A. et patronnage de l'Eglise Apostolique St. Jacques.

Places numérotées — Billets disponibles à l'Eglise, 295, Rue Boileau.

ՎՐԱՑՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 18ին, Ամերիկան Եկեղեցւոյ մէջ՝

65, *QUAI D'ORSAY*

Յայտագրին կը մասնակցին.– Վիրժինիա Փաթթի (երգ), Ռուբէն Յարութիւնեան (երգ եւ թառ), Արամ Քերովբէեան (քանոն), գործեր՝ Նաղաշ Յովնաթանէ, Սայաթ – Նովայէ, Հաւասիէ եւ ժողովրդական երգեր:

UGAB — PARIS

COURS DE LANGUE ARMENIENNE

Initiation, Perfectionnement, Préparation au BAC.

Tous les Samedis, de 13 à 16 h.

(118, rue de Courcelles — Paris 17)

Rensignements et inscription:

UGAB, 11, Square Alboni, Paris 16e

Tél. 520. 03. 18

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle

avec

HENRI TACHAN

———×———

A PARTIR DU 16 JANVIE R, 1981 — POUR 6 JOURS

PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԱՐԱՐԱՏԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 11ին, նախաձեռնութեամբ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Մարսէյլի Բարեկամական Միութեան, կը յիշատակուի ԱՐԱՐԱՏԻ 62–րդ Տարեդարձը եւ ՋՕԱ. ՏԸ ԿՕԼ–ի մահուան տասնամեակը, պատարագով եւ հոգեհանգստեան պաշտօնով՝ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Յաւարտ պատարագի գինեձօն Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ: Կը նախագահէ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սմբատ Նազարէթեանի եւ զաւակներուն, Նազարէթեան եղբայրներուն եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարգար Աւետիսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ֆէրտի Հրաչեանի եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր, մեծ – մօր, կեսուրին, զոքանչին, խնամիին եւ ազգականին՝ Այրի Տիկին Մարիամ Նազարէթեանի մահուան առթիւ:

grand bal

Organisé par LA CROIX BLEUE (Section de Lyon)

Samedi, 22 Novembre, de 21 h. à l'aube

dans les Salons du Casino Charbonnières

avec la participation de l'Orchestre KOJA — KIAN

et le Chanteur LEVON KATERDJIAN

Cotillons et Ambiance Arménienne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

ի նպաստ՝ Հրայր Գիլիճեանի և Դպրոցին

Salle des Fêtes de Sevran

- ԿԱՅԾԱԿ -

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

Tenue correcte exigée

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Ամանորի եւ Ծնունդի մերձաւոր տօներուն առթիւ, Տիկին Սիանի – Ղամպարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրեղբօր՝ Կարապետ Ղամպարեանի՝ Միխիպէլ:

MEETING

LIBERATION ARMENIENNE

Pour la libération de

ALEC et SUZY

Combattants de l'A.S.A.,

Emprisonnés en Suisse, depuis le 3 Oct.

Samedi, 22 Novembre, à 20 h. 30

A. G. E. C. A.

177, *Rue de Charonne, Paris* 11e

Métro: A. Dumas

Հ.Բ.Ը.Մ. — ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ի պատիւ՝

Երեւանէն հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝

ՓՐՈՖ. ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆԻ

Դոկտ. փիլիսոփայական Գիտութեանց Մաշտոց Մատենադարանի գիտական աշխատող

եւ

Պատմաբան՝ ՌՈՒԲԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Ա. Քարտուղար Ս. Միութեան Դեսպանատան:

Չորեքշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 20ին

Փրոֆ. Ս. Արեւշատեան կը խօսի.–

Հայ Միջնադարեան փիլիսոփայութեան եւ Դաւիթ Անյաղթի մասին

Պատմաբան Ռ. Սահակեան կը խօսի.–

Հ.Բ.Ը.Միութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութեան մասին՝ իր մօտալուտ 75–ամեակին առթիւ:

Մուտքը ազատ է

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville a le plaisir de vous annoncer la création des nouvelles activités suivantes:

— *MUSIQUE: Piano - Violon.*
les Mercredi et Samedi ap. midi.
Inscriptions closes — Liste d'attente possible.

— *COURS DE CIVILISATION ARMENIENNE:*
les Mardi, de 19 à 20 h.

— *ARTS MARTIAUX:*
Samedi, de 10.30 à 12 h.

— *COURS DE DANSE:*
Adolescents — Adultes.
Samedi, de 14 à 16 h.

— *ACCUEIL AUX ANCIENS:*
Tous les 2e et 4e Jeudis du mois
(début: le 27 Novembre).

Venant ainsi s'ajouter à:

l'Ecole de Danse (enfants). Séances d'Eveil (enfants) et à la Troupe de Théatre «Apelian».

N'hesitez pas à venir vous renseigner.

Maison de la Culture Arménienne,
9, *Rue de Madrid,* 94140 - *Alfortville*
Tél. 376. 55. 89

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HA RATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE

19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4e — Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT KOMITAS

PAR

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE

GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Արնուվիլէն օթոքառ մը կը մեկնի սթասիէն առջեւէն ժամը 19·15–ին: Արձանագրութեան համար, դիմել պ. Նիկողոսեանի:

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
20
JEUDI
20 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.780 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.780

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏ

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ՝ ՄԻՋՆՈՐԴ ԸԼԼԱԼ...

Լօզանի «24 ժամ» օրաթերթին մէջ է, որ Շառլ Ազնաւուր առաջարկած է միջնորդի դեր կատարել Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ: Ֆիկառօ արձագանգ կը հանդիսանար այս լուրին Չորեքշաբթի օրուան իր թիւին մէջ, գրելով. – «Ազնաւուր փափաք յայտնած է միջնորդ ըլլալ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, ասոնք իրարու դէմ հանող հարցին մէջ: Ազնաւուր ծագումով հայ է եւ շատ ազդուած է եղեռնափորձերու այն շարքէն, զոր կը կատարէ Եւրոպայի մէջ Ա. Ս. Ա. Լ. Ա. Ն. (Հայաստանի Ազատագրութեան Հայկ. Գաղտնի Բանակ»):

×

«ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ՝ «ԹՐԻՊԻՒՆ ՏԸ ԺԸՆԵՒ»

Երկուշաբթի Նոյ. 17-ի Թրիպիւն տը Ժընեւ-ը իր առաջին էջին վրայ հսկայ խորագրով մը կը յայտնէ թէ «Հայ յեղափոխականները կը սպառնան զուիցերական կառավարութեան» ու ներսի էջին մէջ ալ այլ մանրամասնութիւններ կու տայ այդ մասին: Կը գրէ թէ, Պէյրութ, Հայկ. Գաղտնի Բանակը հաղորդագրութեամբ մը հեռաձայնով փոխանցուած Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.) յայտնած է թէ «բանտարկուած երկու հայ յեղափոխականները Ալեքս Ենիգոմշեանն եւ Սուզի Մահսերէճեանն են եւ թէ Նոյ. 11էն կամաւոր ծոմի ձեռնարկած են մինչեւ որ մահը հասնի» քննութեան անմարդկային մեթոդներու ենթարկուած ենք զուիցերական իշխանութեանց կողմէ, որոնք մեզ կը չարչարեն սրսկումով եւ կը հարցաքննեն գործակցաբար Սէ – Ի – Ա-ի, սիոնական Մոսատի եւ Թրքական սպասարկութեանց գործակալներու հետ: Իրենց հարցաքննութիւնը կը վերաբերի վերջին եղեռնափորձերուն Թրքական, ամերիկեան եւ սիոնական հաստատութեանց դէմ»:

Ու զուիցերական օրաթերթը կը շարունակէ. – «Հետեւաբար ԱՍԱԼԱ-ն կ'ազդարարէ զուիցերական կառավարութեան, որ իր յարմար դատած ձեւով պիտի հակազդէ ցորչափ իր յեղափոխականները բանտը կը մնան»:

×

«ՍԱ ՀԱՅԵՐԸ ՈՐՈՆՑ ՄԱՍԻՆ ՑԱՆԿԱՐԾ ԱՇԽԱՐՀ ԿԸ ԽՕՍԻ»

Այս խիստ յատկանշական խորագիրն ալ կը պատկանի Ժընեւ Հոմ էնֆորմասիոն թերթին եւ ինքնին շատ բան կ'ըսէ: Նախաբանին մէջ ալ, յօդուածագիրը՝ Ռոլան Կոտէլ, կը շեշտէ. – «Անշուշտ լեզուն կ'ապրի, եկեղեցին կը բանի, մշակոյթը կը մնայ, բայց շատոնց է որ Հայը լաւ վարժուած է իր նոր հայրենիքին, յաղթահարելով մասամբ սփիւռքի մը անդամի իր կացութեան յատկանշական երկդիմութիւնը: Դարձած է քաղաքենի մը, յարգանքի արժանի քաղաքացի մը, ընկերային որոշ դիրքի մը հասած է եւ ի վերջոյ միայն մտերմութեան մէջ է, որ կը ցուցաբերուի ազգ. անխաթար զգացումը. – Շէմայի ձեւով կարելի է ըսել որ Հայուն առարկայական հայրե-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԻ – ՖՐԱՆՍ ԿԱՌՕ մամուլի իր առաջին ասուլիսը տուաւ առջի օր, որպէս թեկնածու նախագահութեան թեկնածութեան: Այս առթիւ յայտնեց թէ հրապարակային «դէմ – դիմաց» մը կ'ուզէ Ժորժ Մառշէի հետ, բուն հարցը հո՛ն ըլլալով: Կը խոստովանի, որոշ հեգնանքով անշուշտ՝ «Ֆրանսայի լաւագոյն անտեսագէտը չեմ», ապահովութիւն կու տայ որ օտար աղբիւրէ մէկ սանթիմ պիտի չգայ իր ընտրապայքարին համար: Գալով Քոլիւշի թեկնածութեան, կը գտնէ թէ «լուլք» է եւ փաստն է ժողովրդապետութեան անկման: Ցիշենք սակայն թէ շատ «լուրջ» մարդիկ, ինչպէս փիլիսոփայ՝ Ժիլ Տըլէօզ, հոգեբոյժ՝ Կաթառի զօրավիգ կը կենան Քոլիւշի թեկնածութեան եւ կոչ կ'ընեն քաղաքապետներուն որ ստորագրեն: Ծանօթ է որ թեկնածու ըլլալու համար, 500 ստորագրութիւն հարկաւոր է, քաղաքապետէ կամ թաղապետութեան անդամէ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Ժիսքար տ'Էսթէն հեռատեսիլէն բացատրեց Ֆրանսացիներուն թէ ի՞նչ կը պատահի հիւլէական պատերազմի մը ընթացքին եւ թէ ինչ պայմաններու մէջ, տէրն է կացութեան 10 վայրկեանէն կարենալ պատերազմ մղելու համար:

ՃԱՓՈՆՑԻՔ տեղի չտուին Եւրոպացիներու դիմումին, ինչ կը վերաբերի կառքի արտածումի նուազումին եւ Թոքիօ գացած «դեսպաններուն» ճամբորդութիւնն ալ աւելորդ եղաւ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կը բացուի հրապարակային դատավարութիւնը «չորսերու խմբակ»ին, որոնց մէջ է Մաոյի այրին:

նիքը իր ապրած ու աշխատած երկիրն է, իր ենթակայական ազգը կը մնայ անցեալի Հայաստանը»:

Հաւանաբար այս կարճ վերլուծումը վրդովումի ալիք մը բարձրացնէ Հայերուն մօտ, որոնք շատ չեն սիրեր «առարկայական չորուցամաք նման վերլուծումներ»:

Նախաբանին կը յաջորդէ երկար յօդուած մը, որու կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով:

×

ԺԸՆԵՒԻ ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Լը Մոնտ, Երեքշաբթի իրիկուն (Նոյ. 19-ի թիւ) հետեւեալ լուրը կը հրատարակէր. –

«Ժընեւի դատախազը հերքեց Հայկ. Գաղտնի Բանակի, Պէյրութի մէջ, կատարած ամբաստանութիւնները, ըստ որոնց, Հոկտ. 3-էն Զուիցերիա բանտարկուած իր անդամներէն երկուքը՝ չարչարանքի ենթարկուած են եւ կամաւոր ծոմի դիմած են: Արա Ենիգոմշեան և Սուզի Մահսերէճեան վիրաւորուած էին արկածալի պայթումէն ռումբի մը, զոր կը պատրաստէին Ժընեւի մէկ պանդոկը: Առաջինը կը խնամուի Ժընեւի հիւանդանոցը: Երկրորդը Նոյ. 17-ին դատարանին առջեւ յայտարարեց թէ բանտարկութեան պայմաններէն դժգոհելու պատճառ չունի: Հաստատեց թէ Պէյրութի Պաղեստինցիներուն կողմէ պաշտօնուած էր իրեն Ժընեւ երթալ ծագումով հայ անձնաւորութեանց հանդիպելու, ի նպաստ Հայկ. Գաղտնի Բանակին եւ լրտեսելու քաղաքին Թրքական հիւպատոսարանը«:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ Է ՀՐԱՅՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Չորեքշաբթի, Նոյ. 5-ի առաւօտեան Իրանի Իսլամական Խորհրդարանի դըռնբաց նիստին, վարչապետ Ռաճայի ներկայացնելէ ետք աշխատանքի եւ արդարադատութեան նախարարներու թեկնածութիւնը, յայտարարած է թէ պատրաստ է պատասխանելու բազմաթիւ այն հարցումներուն՝ որոնք տրուած են երեսփոխաններու կողմէ, այդ կարգին՝ նաեւ փոքրամասնութեանց: Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Նոյ. 6-ի թիւէն կ'իմանանք թէ թէեւ Խորհրդարանի դիւանին հետ համաձայնութիւն գոյացած էր նախապէս, որ Խորհրդարանին մէջ չարծարծուի հայկական դպրոցներու հարցը, այլ կարգադրուի բարեկամօրէն, այնուհանդերձ քանի վարչապետը առաջարկած է, երեսփոխան Հրայր Խալաթեան նախագահին յանձնած է բացատրական ամփոփ գրութիւն մը, որ կարդացուած է նախագահութեան Ա. քարտուղարին կողմէ եւ յանձնուած վարչապետին՝ ի գործադրութիւն:

Հրայր Խալաթեան հետեւեալը ըսած է յիշեալ գրութեան մէջ.

«Ցարգանօք, անձս, ամիսներ առաջ մի շարք հարցումներ էի յղել կառավարութեանը հայկական եւ կրօնական փոքրամասնութիւնների դպրոցների փակման կապակցութեամբ: Բարեբախտաբար, վերանալով փոքրամասնութեան դպրոցների դէմ եղած քաղաքական անհիմն վերաբերումը, դպրոցների փակման հարցը փակուած է, եւ սակայն այնուամենայնիւ, Հայոց դպրոցներում դեռ կան մի շարք խնդիրներ եւ դժուարութիւններ, որոնց համար ցանկալի է որ վարչապետին յայտնենք, որ նա անհրաժեշտ կարգադրութիւններն անի յատկապէս այն հայկական դպրոցներում, որոնք գտնւում են Թեհրանի կրթադաստիարակչական վարչութեան թիւ 2, 3 եւ 14 բաժանմունքներում: Ուստի Խորհրդարանի ժամանակը չզբաղեցնելու համար ներկայացնում ենք այս գիրը»:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Ալիքի նոյն թիւին մէջ հրատարակուած է Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհուրդի հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

«Ներկայիս ,յայտնում ենք թէ ռազմաճակատում հտնուող հայ զինուորների կողմից Ազգ. Առաջնորդարանին ներկայացուած մի շարք կենցաղային դժուարութիւնների համար, Թեմական Խորհուրդը հեռագիրներ յղեց պատկան մարմիններին:

«Այս առթիւ ընդհ. դատախազ Այաթոլլահ Տոքթ. Մոհամմատ Հուսէյնէ Պեհեշթին պատասխանելով հեռագրին յայտնում է, թէ՝ այդ առընչութեամբ պարտն ու պատշաճը տնօրինել է: Եւ այնուհետեւ իր գոհունակութիւնն է ներկայացնում հայ ժողովրդին եւ յոյս յայտնում, որ միասնական ճիգերով վերացնենք նման միջադէպերն եւ ծառայենք իրական նպատակին:

«Ցարմար ենք նկատում յայտնելու որ Այաթոլլա Պեհեշթին, հեռատեսիլով սփռուող իր մէկ ելոյթի ընթացքում, անդրադառնալով յղուած հեռագրին յայտնեց, որ Իրանցիները լաւ վերաբերում ունենան Հայերի եւ մասնաւորաբար հայ զինուորների հետ որպէսզի նըրանք զգան որ այստեղ իրենց տունն է»:

ՏԽՐՈՒՆԻ.—

ԴԱՆԻԷԼ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ցաւով իմացանք թէ Նոյ. 9-ին, Մոնրէալի մէջ (Քանատա) ուր հաստատուած էր քանի մը տարիէ, յանկարծամահ եղած է ընկ. Դանիէլ Դանիէլեան:

Մեր ողբացեալ ընկերը, շուրջ 70 տարեկան, տիրական դէմքերէն էր յունահայ գաղութին, որու ծոցին մէջ, տարած իր անշահախնդիր գործունէութեամբ համակրութիւնը կը վայելէր բոլորին: Ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, ըլլայ մանաւանդ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Դանիէլ Դանիէլեան անսակարկ ոգիով ծառայած է, տասնեակ տարիներ: Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Յունաստանի Շրջ. վարչութիւնը տասնօրեայ սուգ յայտարարած է ի յարգանս վաստակաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.-ականի, մարզիկ եւ Շրջ. վարչութեան երկարամեայ անդամ՝ եղբայր Դանիէլ Դանիէլեանի յիշատակին:

Ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նոյ. 12-ին:

Մեր ցաւակցութիւնները Դանիէլեան ընտանիքին:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒՉԸ՝

Հ. Յովհաննէս Դերձակեան

Քանի մը օր առաջ Հալէպէն Փարիզ ժամանեց Հ. Յովհաննէս Վ. Դերձակեան, որ կուգայ փոխարինել ողբացեալ Հ. Սերովբէ Ազըլեանը, իբրեւ տեսուչ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի:

Հ. Յովհաննէս, թէեւ քիչ ծանօթ մեր գաղութին, բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է կրթական մարզին մէջ, դըլխաւորաբար Միջին – Արեւելք, երկար տարիներ պաշտօնավարելով Հալէպի թէ Աղեքսանդրիոյ Մխիթարեան վարժարանները: Նախավերջին պաշտօնն էր Վենետիկի Մխիթարեան վանքին ընդհանուր մատակարարութիւնը, որմէ ետք կրկին կը մեկնէր Հալէպ, հուսկ՝ Փարիզ:

Վստահ ենք որ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նոր տեսուչը, իր դժուար առաքելութեան մէջ, ինչպէս իր նախորդը, իրեն զօրավիգ պիտի ունենայ ֆրանսահայ գաղութը:

LE QUOTIDIEN DE PARIS

LE MASSACRE D'UN PEUPLE

Քոթիտիէն տը Փարի Նոյ. 18-ի թիւին իր գրական էջերուն դրախօսականներու շարքին, կ'անդրադառնայ Ժ. Շալեանի և Իվ Թերնոնի վերջերս հրապարակ հանած հատորին «Հայերու ցեղասպանութիւնը» խիստ դրական մօտեցումով: Ցօդուածագիրը՝ Փաթրիկ Ռեսթէն շեշտելէ ետք թէ այդ կոտորածը երբեք չճանչցուեցաւ Թրքական կառավարութեան կողմէ, որ դեռ այսօր կ'ուրանայ որեւէ ակնարկութիւն ցեղասպանութեան, կ'աւելցնէ. –

«Վերջին ամիսներու ահաբեկչական արարքները Թուրք դիւանագէտներու դէմ, ստանձնուած հայկ. կազմակերպութեանց կողմէ, լայն զանգուածներուն՝ դիտակցութիւնը տուաւ այդ դէպքէն, որ վերջնական մոռացութեան մէջ իյնալու վըտանգին տակ էր»:

Fonds A.R.A.M

ՇԱԼԵԱՆ ԵՒ ՏՈՔԹ. ԹԷՐՆՈՆ ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ (*)

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմական Գիտութեան Տոքթոր)

Հեղինակները ծանօթ են Ֆրանսահայ ընթերցողներուն Հայկական Դատի առընչութեամբ իրենց բերած գրական նպաստով: Այս փոքրածաւալ գիրքը կը պարունակէ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր, որոնք քաղուած են Ա. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարի մը շրջանին լոյս տեսած հրատարակութիւններէ, Շալեան եւ Թէրնոն թարգմանաբար կը ներկայացնեն Լորտ Պրայսի, Լէփսիուսի գիրքերուն վաւերագրերէն հետաքրքրականները, որոնք հակառակ անցնող աւելի քան վաթսունեւհինգ տարիներուն հայկական ցեղասպանութեան ցարդ լոյս տեսած վաւերաթուղթերու հաւաքածոներու ամենակարեւորները կարելի է նկատել եւ կը պահեն ու պիտի պահեն միշտ իրենց այժմէականութիւնը պատմութեան դատաստանին առջեւ: Դեսպան Մօրկընթաուի եւ գերմանացի լրագրող Շթիւրմէրի յուշերէն հատուածներ եւս այս գրքոյկին մէջ տեղ կը գրաւեն, ինչպէս նաեւ այլ վաւերաթուղթեր:

×

Գրքին Ա. մասը (էջեր 3 – 40) պատրաստուած է բժ. Թէրնոնի կողմէ: Թէրնոն հայկական ցեղասպանութեան կանխամտածուած ծրագիրն ու գործադրութիւնը անկողմնակալ եւ չէզոք դիրքորոշումով կը պատկերացնէ: Իր նախաբանին մէջ, Թէրնոն Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ դիրքը կը ներկայացնէ իբր անզօր որոնք ուրիշ միջոց չունէին եթէ ոչ միմիայն «դիւանագիտական միջամտութիւններ»: Կ'ուզենք այս առթիւ յիշեցնել թէ համամիտ չենք եւ չենք կրնար ալ ըլլալ Գերմանիոյ պետական շրջանակներու պղատոնական դիրքին հանդէպ: Անոնք անհերքելիօրէն քաջալերեցին Իթթիհատական ոճրագործ աւազանին իրենց հայասպան գործունէութեան մէջ: Այլապէս ինչպէ՞ս կարելի է արդարացնել Գերմանիոյ կայսրը որ չվարանեցաւ նոյնիսկ մեծ ոճրագործ Թալէաթի կուրծքը զարդարելու Գերմանական Արծիւ շքանշանով:

Գոհունակութեամբ կարդացինք մանաւանդ որ Թէրնոն Վանի Հայոց «ապստամբութիւնը» ինքնապաշտպանութիւն կը կոչէ, ինչ որ իրականութիւն է: Հակառակ անոր որ շատ յաճախ ալ մեր հայրենակիցները կ'ուզեն զայն որակել «ապստամբութիւն»: Բնականաբար եթէ Վանի Հայերը այդ միջոցին չդիմէին իրենց վախճանը ուրիշ բան պիտի չըլլար այլ մեր ոչնչացում, ինչպէս ուրիշ վայրերու մէջ եւ նոյնինքն «բարեխնամ» Օսմանեան կառավարութեան զինուորական ջոկատներուն կողմէ:

Թէրնոն պատմականը կ'ընէ նաեւ Հայկական Հարցի սկզբնական շրջանին՝ Պերլինի Վեհաժողովէն մինչեւ Համիտեան արիւնոտ ջարդերը եւ անկէց ալ մինչեւ Երիտ Թուրքերու իշխանութիւնը 1908 – 1918: Միայն կ'ուզենք հոս յիշել նաեւ թէ 61-րդ յօդուածին բովանդակութիւնը զոր Թէրնոն կը յիշէ լրիւ, ճըշգրիտ կերպով չէ տրուած: Բ. Դուռը յանձն կ'առնէ այդ յօդուածով ոչ թէ Հայերը «Չէրքէզներու եւ Թուրքերու» յարձակումներուն դէմ պաշտպանելու (էջ 27) այլ «Չէրքէզներու եւ Քիւրտերու» դէմ: Աւելորդ է հոս անդրադառնալ թէ դաշնագրերու մէջ ոչ թէ իւրաքանչիւր բառը, այլ նոյնիսկ ստորակէտը իր մասնաւոր նշանակութիւնը ունի:

Հեղինակը հայ յեղափոխական կազմակերպութիւններու ծնունդը եւ շարժումները համառօտ կերպով կը ներկայացնէ (էջեր 28 – 29): Միայն չկրցանք հասկընալ թէ ո՞ւր գտած է փաստերը այն եզրակացութեան թէ Հնչակեան կուսակցութիւնը «աքսորական» ուսանողներու կողմէ կազմուած է: Մեզի համար, նաեւ նորութիւն եղաւ որ Ցարական Ռուսաստանի Հայոց հանդէպ հալածանքները կը գերազանցեն Սուլթանի հալածանքները (տե՛ս էջ 28): Իսկ գալով Յեղափոխական կազմակերպութիւններու սարերկեայ գործունէութիւններուն, Թէրնոն կը գրէ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ 1896 – 1908 «պարթիզանական (կեռիլլա) կռիւներ մղեցին» (էջ 29): Մեզ ցարդ մատչելի եղած բազմաթիւ պետական դիւաններու փաստաթուղթեր այս խնդրին մասին կը ստիպեն որ վերապահ ըլլանք:

Թրքական ազգայնական շարժումի վերազարթնումի շրջանը (1896 – 1908) Թէրնոն շատ յաջող կերպով ներկայացուցած է (տե՛ս էջեր 30 – 35): Իսկ յաջորդ էջերը հեղինակը ժէօն Թուրքերու իշխանութեան գլուխ անցնելուն, Ատանայի մէջ տեղի ունեցած ջարդերուն եւ Հայոց հիասթափութեան նուիրած է (տե՛ս էջեր 36 – 40):

Համաշխարհային պատերազմին Թուրքիոյ մասնակցութիւնը համառօտ կերպով ներկայացուած է: Թէրնոն Սաբըղամիշի պարտութենէն յետոյ «Իթթիհատական կառավարութիւնը յետին մանրամասնութեամբ հայկական եղեռնը կը պատրաստէ» կը գրէ (էջ 39) ինչ որ իրաւացի է ըստ մեր ձեռքն ալ գտնուած այլազան փաստաթուղթերու: Թէրնոն այս առթիւ զանց չառներ նաեւ յիշելու թրքական ձրի գրպարտութիւնը ըստ որում 1.000.000 Թուրքեր սպաննուած են Հայոց կողմէ: Այս առթիւ ընտրեալ վաւերաթուղթերու շարք մը ընթերցողին կը ներկայացնեն կանխամտածուած ոճրին չափանիշն ու ծաւալը. (էջեր 49 – 120): Թէրնոն կ'անդրադառնայ նաեւ յետպատերազմեայ շրջանի Իթթիհատական պարագլուխներու դատավարութեան մասին եւ կը ներկայացնէ դատախազին ամբաստանագրէն հատուած մը որ շատ քիչ ծանօթ է եւ իսկական փաստ մըն է հայկական ցեղասպանութեան (էջեր 126 – 132): Ան կ'անդրադառնայ նաեւ գլխաւոր յանցապարտներու փախուստին մասին (էջ 121): Հոս կ'ուզենք ճշդել որ երբ մեծապատի՛ւ ոճրագործներու «չքախումբը» 3 Նոյեմբեր 1919-ին Օտեսա հասաւ Էնվէր խումբէն բաժնուեցաւ ու Պերլին չգնաց ինչպէս կը գրէ Թէրնոն: Նկարագրով արկածախնդիր եւ յանդուգն, ան փափաքեցաւ Կովկաս անցնիլ իր շահատակութիւնները հոն շարունակելու համար: Էնվէր քովը 40.000 Օսմանեան կարմիր ոսկի ունէր:

×

Ժէրար Շալեան գրքին Բ. մասին մէջ (էջեր 155 – 178), Հայկական Հարցին այժմէականութեան մասին կը գրէ: Նախ դիտել կու տայ թէ Հանրապետական Թուրքիոյ եկող – գացող բոլոր կառավարութիւնները բոլորն ալ անզիջող դիրքորոշում մը ընդգրկած են հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ: Իրաւամբ հեղինակը կ'անդրադառնայ թէ քաղաքական դէպքերու բոլորովին աննախատեսելի ծաւալումը վիժեցուց հայկական ցանկութիւններու իրականացումը: Մինչ կ'ըսէ Շալեան Ազգերու Դաշնակցութիւնը (Սօսիէթէ տէ Նասիոն), 18 Նոյեմբեր 1920ին, «Հայաստանի համար համակրանքով կ'արտայայտուէր, արդէն Հայաստան հոգեվարք էր»: Շալեան ցասումով եւ ընդվզումով կը յիշէ թէ Լօզանի դաշնագիրը երբ մեծ պետութիւններու եւ Թուրքիոյ միջեւ կը ստորագրուէր (24 Յուլիս 1923) «ոչ Հայաստանը կը յիշուէր, եւ ոչ ալ Հայոց իրաւունքը» (տե՛ս նոյն տեղ):

Շալեան կ'անդրադառնայ նաեւ ջարդերուն եւ տարագրութեան: Բայց կ'ըսէ «ամբողջ Թուրք բնակչութիւնը չմասնակցեցաւ բնաջնջումի գործողութեան: Այսպէս թուրք ընտանիքներ հայ տղաք պահեցին, Թուրք գիւղեր ջուր եւ ուտելիք բաժնեցին աքսորեալ կարաւաններուն (էջ 161): Բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ մերժեցին տեղահանումի հրահանգները գործադրել (նոյն տեղ): Պիտի չկարենանք հոս հեղինակին համակարծիք ըլլալ: Հեղինակը թող ներէ եթէ հոս յայտնենք թէ իրաւ է որ թուրք ընտանիքներ բազմաթիւ հայ տղաք պահեցին, բայց ոչ թէ յանուն մարդկութեան եւ արդարութեան ձայնին անսալով այլ պարզապէս զանոնք նախ իսլամացնելու եւ յետոյ որդեգրելու համար: (1) Այս պատճառաւ ալ դժբախտ տարագրեալներու կարաւաններէն երբ մինչեւ 10 – 12 տարեկան մանչեր կամ աղջնակներ բռնի անջատուեցան, ծախուելու կամ Թուրք ընտանիքներու միջեւ բաշխուելու համար, միշտ գեղեցիկներն ու քաջառողջները եղան որ շուտով նոր «ծնողքներ» գտան:

Իսկ գալով հայ երիտասարդները եւ մանկամարդուհիները փրկելու (՞) մարդասէր արարքի պատճառին, կ'արժէ զանոնք պրպտել ու ճշդել անոնց ճակատագիրը նոյնինքն՝ Պրայսի եւ Լեփսիուսի հաւաքածոներուն մէջ: Ընդունիլ վերոյիշեալ վարկածը կամ ենթադրութիւնը իբր ճշմարտութիւն զոր Շալեան կ'ընէ, պիտի նշանակէր իւրացնել նաեւ Ժանն Լառօշ անունով թրքասէր Ֆրանսուհիի մը յերիւրածոյ յօդուածին ոգին որ երեւցաւ Լը Մոնտի (2) մէջ տարի մը առաջ, ինչ որ այնքան ցասումով դիմաւորուեցաւ գաղութիս այլազան շըրջանակներուն կողմէ:

Իսկ թէ բազմաթիւ թուրք պաշտօնատարներ ընդդիմացան տեղահանութեան հրահանգներուն դէմ սա եւս ըստ մեզի չափազանցուած կարծիք է: Հազիւ տասնի մօտ այլ աստիճանով պաշտօնեաներ չուզեցին հետեւիլ ոճրին եւ մեղսակից չըլլալու համար հրաժարեցան եւ կամ պաշտօնանկ եղան Իթթիհատական կեդրոնական կոմիտէի կողմէն: Իսկ ստուար մեծամասնութիւնը ոչ թէ միայն յարեցաւ մեծ ոճրին, այլեւ եռանդով փարեցաւ թուրք եւ քիւրտ ժողովուրդին հետ անձնուրաց այն կողոպուտին որ յաջորդեց տարագրութեան եւ սպանդին: (3)

Շալեան կ'անդրադառնայ նաեւ Հայկական Հարցի այժմէականութեան մասին: Կ'երեւի թէ համոզուած ալ է որ ահաբեկչական արարքները Հայոց կամ Հայերու կողմէ կը կատարուին: Բայց ան դիտել կու տայ թէ ի՞նչ առընչութիւն ունին հայկական պահանջները եւ օտար օդանաւային գրասենեակներու քանդումը: (Տես՝ էջ 177):

×

Գրքոյկը քանի մը հետաքրքրական նկարներ ալ ունի (տես՛ էջեր 147 – 154): Միայն կը թուի թէ հեղինակները շփոթած են Էնվէր Փաշան Ճէմալ Փաշային հետ: Այսպէս Ճէմալ Փաշան ներկայացուած է իբր Էնվէր Փաշա: Խնամքով պատրաստուած անուանացանկ եւ տեղանուններու ցուցակ մը կ'ամբողջացնէ գրքոյկը: Աւելորդ է ըսել թէ գրքոյկը գըրուած է շատ յստակ եւ դիւրահասկնալի ոճով մը եւ ընթերցողը քանի մը ժամուան մէջ երբ լրացնէ ընթերցումը արդէն ինքզինքը լուսաբանուած պիտի ըլլայ հայկական ցեղասպանութեան մասին, ինչ որ՝ էականն է:

(*) «*Le Génocide des Arméniens*», **1980, Ed. Complexe**, *Bruxelles*, *In - 8*, 190 *pages*.

(1) Շատ քիչ բացառութիւններ եղան:

(2) «*Le Monde*», 1979, 2 *Mai*, *N°* 10.653

(3) «*Le Génocide des Arméniens*», *p.* 72.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

29. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Տիգրանակերտը Հայաստանի հարաւային մասում պատմական կարեւոր մի քաղաք է: Անցեալում կարճ ժամանակ գտնուել է հայկական իշխանութեան սահմաններում եւ ունեցել է խառն ազգաբնակչութիւն հայ մեծամասնութեամբ: Դարերի ընթացքում թէեւ տարբեր տիրապետութեան տակ է գտնուել, բայց երկար ժամանակ պահել է իր հայկական դիմագիծը: Տիգրանակերտը որպէս նահանգային կենտրոն, ունէր իրեն ենթակայ մի քանի հայաշատ աւաններ, բազմաթիւ գիւղերով, ինչպէս Հազարէ, Պչերիկ, Ֆարղին, Սլիվան, Հայնի, Ռաշկոտան:

Սելճուք Թուրքերի եւ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ (ԺԱ. եւ ԺԴ. դար), բարբարոս նուաճողները շատերին ստիպել են, որ հաւատքնին ուրանան եւ մերժողներին չարաչար տանջանքներով սպաննել են: Ժամանակագիրները հարիւրաւոր Հայերի նահատակութեան դէպքեր են յիշում (Հ. Մ. Չամչեան, Հ. Ղ. Ալիշան): Պատահել են շատ դէպքեր, որ քրիստոնեաները առ ահի ուրացել են հաւատքնին, կեանքերնին փրկելու համար: Երբեմն էլ Հայերին բռնութեամբ թըլփատում էին, որպէսզի ստիպուեն իսլամութիւնը ընդունել (Ղ. Ալիշան): Տիգրանակերտում էլ մի եկեղեցի մզկիթ է վերածուել եւ այդ ժամանակ բռնի իսլամացումի դէպքեր են տեղի ունեցել:

Ատենօք Հայերն ունեցել են մի քանի վանքեր եւ բազմաթիւ ուխտատեղիներ, որը վկայում է գաւառի հայահոծ լինելը: Վերջին տարիներում սակայն իսլաները (քուրդ եւ թուրք) մեծամասնութիւն էին կազմում, բռնի իսլամացումների հետեւանքով: Շատ գիւղերում Քըրդերն էլ Հայերի հետ աւերակ ուխտատեղիներ ուխտի էին գնում եւ մատաղ անում: Տիգրանակերտ գաւառի Թուրքերի եւ յատկապէս Քրդերի մի մասը հայութիւնից եւ ասորիներից դարձած, իսլամացած են (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Տիգրանակերտի շրջանում էլ մի մաս Հայեր աւելի հանգիստ եւ ապահով ապրելու համար ժամանակին քրդացել են, երբ Քրդական իշխանութեանց տակ էր գտնուում գաւառը:

×

Հայնի աւան Տիգրանակերտի շրջանում, խառն բնակչութեամբ (հայ եւ քուրդ): Ժամանակի ընթացքում եղել են կրօնափոխութիւններ: Հայնիի մօտ կար Ներպ անունով մի քրդաբնակ գիւղ, որի բնակիչները խօսում են, որ իրենց նախնիները Հայեր են եղել, որոնք յետոյ իսլամացել են ու քրդացել: Մինչեւ հիմա դեռ իրենց խօսակցութեան մէջ հայերէն բառեր են գործածում, ինչպէս եզուն, խրճիթ եւայլն, խմորի վրայ խաչանիշ էին դրոշմում եւայլն: Նոյն շրջանի Սալորիկ եւ Նուր Գեղ (մաքուր գեղ) քըրդաբնակ գիւղերն էլ ատենօք Հայեր են եղել: Հայնիի բնակիչների մի մասը քըրդացած Հայեր են (Բ. Ժամկոչեան): Շատ Քրդեր հայկական աւերակ ուխտատեղիներ էին յաճախում, մոմ վառում եւ աղօթում էին:

Ինչ որ տեղի է ունեցել Հայնիում, Տիգրանակերտի ուրիշ աւաններում էլ նոյնն է կատարուել եւ մի մաս Հայեր քրդացել են: Մոնղոլական տիրապետութեան ժամանակ էլ (ԺԶ. դար) մի մաս Հայերին ստիպել են հաւատքն ուրանալ, իբրեւ ազատութեան պայման: Շրջանի Հայերի իսլամանալով, քրդացումը կամ տաճկնալը տեղի է ունեցել 16-րդ եւ 17րդ դարերում: Շրջանում թուրք – պարսկական պատերազմների ժամանակ էլ քրիստոնեաների իսլամացման շատ դէպքեր են տեղի ունեցել:

(Շար. 32)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՀԱԶԱՆԳ
Հեղինակ՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ
(նկարիչ՝ Արշակ), Ֆիլատելֆիա 1980

×

DISQUES RECUS:

KOMITAS

CHANTS DE MARIAGE
CHANTS ET DANSES RUSTIQUES
Chœurs Mixtes Arméniens de
SIPAN — KOMITAS
Direction: [illegible]

Fonds A.R.A.M

Ակնարկ մը՝ Նարլըգափուի Պատմական Հիւանդանոցին Վրայ

Ուսումնասիրեց եւ պատրաստեց՝
ԳԷՈՐԳ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Բ.

Հին յիշատակ «Ոտանաւոր» մը կայ ինչպէս պիտի տեսնենք, Նարլըգափուի Հիւանդանոցին գանձանակին վրայ դըրուած եւ որուն շարադրողը եղած է անուանի Գէորգ Դպիր Պալատցին ուր հետեւեալը գրուած է։

Այս է գանձանակ՝ անտէր հիւանդաց
Յայսըմ նորաշէն՝ յարկի բնակողաց
վասն ձեր կենաց՝ միշտ աղօթողաց,
եւ ողորմութիւն՝ ակընկալողաց։

Ո՛վ իմ պատուելի՝ եղբարք սիրական
Սիրով յիշեցէք՝ զբարբառ տիրական
Յորժամ մըտանէք՝ յայս տեղ նուիրական,
Դուք 'ի միտ բերէք՝ զայն բան իրական։

Որ մեզ պատուիրէ՝ ըզտես հիւանդաց,
Ըզգարման մերկոց՝ բանտեալ աղքատաց,
Հաց տալ քաղցելոց՝ եւ ջուր ծարաւեաց,
Տեղի պատրաստեալ՝ անտուն օտարաց։

Այս պատուէր փրկչին՝ մեր կենարարին,
Յորդորէ, ըզմեզ գործել ըզբարին,
Արդ՝ լըսո՛ղ լերուք՝ մաքուր բերանին,
Որ դուք ժառանգէք՝ լիով զերանին։

Դանիէլ բաբունի՝ դիտապետ եղեալ,
Յաթոռ բիւզանդեան՝ պատուով զետեղեալ,
Որ զանձրեւ բանին, տարափով տեղեալ,
Զովացոյց զամէն ծարաւով նեղեալ։

Հաշիւն էր Հայոց՝ հազար 'ւերկ հարիւր
Քառասուն եւ ութ՝ ընդ նոյն համարիւն,
Զոր Քրիստոս հովիւ՝ փոխան արար իւր,
Յոր տէր յաւելցէ՝ ո՛րչափ է կար իւր։

Շինեցաւ 'ի Գէորգէ կոս 'Պօլիս
պատուելի կոչեցելոյ

Ինչպէս կը հասկցուի Ոտանաւորին 21–րդ եւ 22–րդ տողերէն, այս ոտանաւորը շարադրուած է Հայոց ՌՄԽԸ (1248 եւ Քսի. 551) = 1799 Թուին, հեղինակ ունենալով Պալատցի մականունեալ նըշանաւոր Գէորգ Դպիրը, որ 75 տարեկանին մեռած է 1812–ին, բազմահատոր երկեր թողլով։

Ոտանաւորին 5–րդ տունին սկիզբը յիշուած «ԴԱՆԻԷԼ ՐԱԲՈՒՆԻ ԴԻՏԱՊԵՏԸ» Դանիէլ Սուրմառեցին է, որ տարի մը միայն պատրիարքութիւն ըրած է 1799–1800 եւ ընտրուած Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց։

Գէորգ Պալատցին այս ոտանաւորը յօրինած է կ'երեւի այն ատեն, երբ Նարլըգափուի Հիւանդանոցը կը վերաշինուէր, որովհետեւ երկրորդ տողին մէջ «Յայսըմ նորաշէն յարկի բնակողաց» կը դրէ։

Եւ արդարեւ՝ գիտենք թէ այդ վերաշինութիւնը տեղի ունեցած է 1794–ին։ Կը կարծուի թէ Հիւանդանոցին վերաշինուած մասը այն քարուկիր շէնքն է, որ այժմ Նարլըգափուի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցիին Թաղային Խորհրդարանն է՝ եւ որուն ճակատը արձանագրուած կը կարդանք հետեւեալը.–

«Է»
Յիշատակ է քարաշէն սենեակս
Արեւելցի Պապայի որդի Մահտեսի
Կարապետին, եւ կենակցացն
Մահտեսի Եղիսաբէթին, եւ իւր
Որդի Մահտեսի Հայրապետին
Եւ համայն ննջեցելոց եւ
կենդանեաց հոգւոյն
'ի 1243 թուին 1794
Յունուարի Ա.

×

1929–ի Հիւանդանոցի Ընդարձակ տարեցոյցին մէջ «Բժիշկ Քահանայ մը» խորագրով վաւերագրութիւն մը լոյս տեսած է Տօքթ. Վահրամ Յ. Թորգոմեան ստորագրութեամբ զոր կը հրատարակենք նոյնութեամբ։

×

Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցը՝ մուտքի դրան քով կախուած կայ իւղաներկ պատկեր մը, որ գեղարուեստական տեսակէտով արժէք մը չունի, բայց ԺԹ.րդ դարու Հայ բժշկական պատմութեան համար կարեւորութենէ զուրկ չէ. որովհետեւ՝ այդ պատկերը մեզ կ'ուսուցանէ անունը «Հայ Քահանայի» մը, որ բժշկական դեր մը կատարած է իր կեանքին մէջ։

Կը վերաբերէր ան մեր Ազգային հին Հիւանդանոցին, երբ սա տակաւին կը գտնուէր Նարլըգափուի ծովեզերքը, արդի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցիին ներքեւը ու քովը։

Գծութիւնը եւ ոդորմածութիւնը կը խորհրդանշէ. կը ներկայացնէ՝ Տաճարի մը սիւնազարդ ու գմբէթաւոր խորանը, որուն վերեւը՝ վարագոյրի մը բացուածքէն դուրս կ'երեւի Յիսուս Քրիստոս, լանջովը շողափիւռ, աջովը օրհնառաք, ձախովը խաչունակ, երկու կողմերը թեւատարած մէկ մէկ հրեշտակ, որոնք Գաբրիէլեան փողը կը հնչեցնեն։ Ամբողջը իմացնել կ'ուզէ թերեւս՝ Մատթէոս Աւետարանչին այն խօսքը, թէ՝ «Եւ տեսցեն զորդի մարդոյ եկեալ եւ ի վերայ ամպոց երկնից զօրութեամբ եւ փառօք բազմօք։ Եւ առաքեսցէ զհրեշտակս իւր փողով մեծաւ...» եւայլն (Մատ. ԻԴ. 31)։

Պատկերը գծագրել տուողն ու Հիւանդանոցին զայն նուիրողը եղած է՝ (ՌՄՀԱ 1271+551) = 1822 Թուականին, ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆ անունով ՔԱՀԱՆԱՅ մը, որ «Տնտես» տիտղոսն ալ ունի, եւ յայտնի է գրուածքէն, թէ այդ Քահանային «Տնտեսութիւն»ը Հիւանդանոցին վերաբերեալ է։

Պէտք չէ սակայն Տնտես ըսելով, գըլպոցներու մէջ ծառայող «տնտես»ները իմանալ, (մեր մանկութեան տնտես աղբարը) ո՛չ. հոս Յիշատակարանին մէջ յիշուած «ՏՆՏԵՍ»ը այսօրուան մեր գիտցած Տնօրէնն է, կամ վերակացուն եւ կամ լաւ եւս՝ Ներքին Հոգաբարձուն, որով կրնանք անմիջապէս գիտնալ թէ ո՛ր աստիճանի կարեւոր պաշտօն մը ունէր Տէր Ստեփան Քահանան Նարլը Գափուի Հիւանդանոցին մէջ։

Ես կ'ընդունիմ թէ նա հոգեւին նուիրող մը եղած է այդ Հաստատութեան, անոր նիւթական անձուկ վիճակին դարման ճարելու համար էր թերեւս որ նըկարել տուաւ սոյն պատկերը եւ անպատճառ զայն կախեց Հիւանդանոցին դուռը, որպէսզի այցելուներու ուշադրութիւնը լարէ դէպի այդ յարկը Գթութեան, եւ անոնց առատաձեռնութիւնը գրգռէ. ճշմարիտ տնտես մը եղած է նա, բայց կ'երեւի թէ միայն Հիւանդանոցին տնտեսութիւնը չէր որ կ'ընէր, այլեւ՝ բժշկութիւնը, բժշկապետութիւնը։

Եւ գլխաւորապէս զիս շահագրգռող կէտն ալ այս է, Տէր Ստեփան Քահանային բժշկական պաշտօնավարութիւնը, զոր օտար մը մեզի կ'աւանդէ, Յրանսացի Տօքթ. Պուայէր բժիշկը։

(Շար. 2)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինը, Հոկտ. 5–ին, տօնած է «Հայ Գիրքի Օր»ը, Հայ Կեդրոնին մէջ։ Ցուցադրուած են հայերէն բազմաթիւ հին ու նոր գիրքեր, ինչպէս նաեւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն տըպուած Հայկ. Դատի եւ արուեստի վերաբերեալ գիրքեր։ Երեկոյեան նշուած է Թարգմանչաց Տօնը։ Հանդիսավարը՝ Անդրանիկ Արթինեան, բացման իր խօսքով անդրադարձած է Համազգայինի աշխատանքներուն։ Բանախօսած է Րաֆֆի Տէր – Պօղոսեան ներկայացնելով Հայութեան կեանքը Դ. եւ Ե. դարերուն եւ շեշտելով Ս. Մեսրոպի եւ Թարգմանիչներու դերը մեր պատմութեան մէջ։

×

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայաշէն Թաղամասի Ս. Յովհաննու Կարապետ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կազմակերպութեամբ, Հոկտ. 23–ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, տեղւոյն Ժողովրդային Տան մէջ։ Ազատուհի Սիմոնեան խօսած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ յիշատակուած Խաչի երեք տօներու մասին։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Լիսէօ» Թատերասրահին մէջ, Հոկտ. 27–ին, Համազգայինի տեղւոյն Թատերախումբը ներկայացուցած է Ժագ Ս. Յակոբեանի «Կռունկը կը կանչէ» Թատերախաղը, բեմադրութեամբ Ժորժ Սարգիսեանի (Պէյրութէն), որ քանի մը ամիս առաջ Արժանթին գացած էր, Համազգայինի հրաւէրով, Թատերախումբ մը կազմելու նպատակով։ Բեմադրութիւնը մեծ ընդունելութիւն գտած է ներկաներու մօտ եւ կրկնուած Նոյ. 3–ին, Օտէոնի մէջ։

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Մաքետոնիքոն Սփուտոն» սրահին մէջ, Նոյ. 3–ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Րաֆֆի Պետրոսեանի (Փարիզէն) նուագահանդէսը, Սքարլաթթիի, Մոցարթի, Շումանի, Շոփէնի, Տըպիւսիի եւ Խաչատրեանի գործերէն բաղկացած յայտագրով մը։ Դաշնակահարը նուագահանդէս մըն ալ տուած է Նոյ. 5–ին, Աթէնքի «Փառնասոս» սրահին մէջ։

×

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Նոյ. 5–ին, սրտի տագնապի մը հետեւանքով մեռած է Տօքթ. Նազարէթ Տիլսիզեան։ Ողբացեալը տարիներ պաշտօնավարած է իբրեւ ուսուցիչ Կեդրոնականի մէջ։ Եղած է Վարժարանի եւ Եկեղեցւոյ խնամակալութեան անդամ, իսկ վերջին տարիները ատենապետ Կեդրոնական Սանուց Միութեան։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նոյ. 8–ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Գնդակներու ձայները հետզհետէ կը շատնային։ Բնակիչները՝ վերմակներն իրենց գլուխներուն քաշած՝ մտիկ կ'ընէին լեռան։ Կոկորդէն բռնուած լռութեան մէջ ատեն ատեն փոքրիկ երախաներու ձայներ կը լսուէին եւ ապառաժներուն վրայ որպէս պահակ կ'երեւէր Արջ Սաքոյի կերպարանքը։ Գիւղացիներէն ոմանք նոյնիսկ սկսած էին խորհիլ։ Ուրիշներ իրենց վախերուն՝ Թարթիչ Թարթիչի վրայ չէին կրնար դնել։ Շունը՝ Զալօն ամէն հրացանի ձայնին կաղկանձ կը ձգէր ու կ'ոռնար։ Բէնճպէր Մարգար հեռուէն իր խոշոր կօշիկը նետեց շանը՝ ոռնուկը դադրեցնելու համար։

Զալօն գիտէր, որ գիւղացիները իր ձայնէն չէին ախորժեր, մանաւանդ գիշեր ժամանակ, եւ սակայն Զալօն միշտ կը զգար. ինքզինքը չէն պահելու համար միայն երբեմն ձայն կուտար։ Գնդակներու ձայները զինք շատ կը նեղէին։ Ժողովուրդի կողքին գիւղի տաւարներն էին եւ փէտայիններու ձիերը ցիցերուն կապուած։ Լռութեան մէջ այծի եւ ձիերու փռշտոց, գնդակներու ձայն, լուսնկի լոյսով ձեւուած կենդանիներու ստուերներ, մէկ մըն ալ Սարխոշ Գեւոյի երազը – Մանան Ծուվարի գինու երկու կարասները, իրարու ետեւէ գիւղի կըտուրներէն կը ցատկէին։

×

Այդ գիշեր սպիտակ ձիաւորի համար երգուած «Տէր ողորմեա»յի եղանակը անձրեւէն յետոյ գեղեցիկ արեւի մը պէս բացուած էր ծերունի Մուրատի հոգիին մէջ։ «Տէր ողորմեա»ն յիշեցուցած էր իր մանկութիւնը, իրենց գիւղի ցած դռներով եկեղեցին, իր Նարեկի դասը, քահանան, եկեղեցիին տանիքին խոտերը ու խոտերուն մէջ չար տղայի մը կողմէն նետուած իր նաշխուն թէլիկը։ Յիշեց մօրը կարմիր ու կապոյտ խայթանով նաշխուն գոգնոցը, երեք փէշերով էնթարին ու շալը կարմիր։

Նիհար գայլի մը պէս ոռնացող, բուք ու բորան լեռներով, գորշ ու երկաթէ քարերով Հայաստանի փոխան այդ օրը ծերունի Մուրատի հոգիին մէջ արեւաբաղ Հայաստան մը կար – փոր փորի շարուած գինու կարասներ, ջրաղացներու ցատկոտան քարեր, տօն օրերու բոլորակ պար, գոմէշներու կռիւ, աղջիկներու Թաւշեան Թեւեր, արծաթէ սաղաւարտ ու պատարագ։

Լեռնէն վար ձիաւորներու շարժում կը տեսնուէր եւ գնդակները քարերուն կը զարնուէին, մինչ Մուրատի դէմքին վըրայ ծաղիկներու պարտէզին մէջ ինկող փոքրիկ երախայի մը ժպիտը կը խաղար։ Իր այդ գեղեցիկ աշխարհին մէջ էր, երբ Արջ Սաքոյի ձայնը սթափեցուց զինքը յանկարծ.

– Հէյ, Մհերի դուռ, ո՞ւր ես։

– Եկ, Սաքօ, էստեղ եմ, – ձայն տըւաւ Մուրատ իր դիրքէն։

Սաքօն անտառի չոր տերեւներուն մէջ – ջէն անցնող արջի մը ագմուկով մօտեցաւ Մուրատին։

– Քանի՞ էսկեար ծակեցիր, Մուրատ։

Մուրատ այդ օր չէր կրնար կռուիլ. «Տէր ողորմեա»յի ձայնը խաշխաշի պէս իր ուղեղը բռնած էր։

– Սաքօ, – ձայն տուաւ Մուրատ։

– Ի՞նչ կայ, Մուրատ։

– Դուն լաւ կ'երգես, Սաքօ, եկ, էստեղ «Տէր ողորմեա» մը երգէ։

– Մուրատ, «Տէր ողորմեա»յի ատե՞նը գտար. հիմա երգելու կարգը գնդակներունն է։ Կը տեսնես որ թշնամին իր գընդակները շատցուց։ Հարաւի կողմի հովիտին անցքը որ բռնեն՝ Վարդանի մուտքը պիտի դժուարանայ։

– Էնտեղ ո՞վ կայ, Սաքօ։

– Էնտեղ Պետօն ու Սերոմն են։

– Բաւական է, բաւական։ Էսքան ատեն կռիւ ունեցած էինք, սակայն էս լեռան պէս ապահով դիրք ունեցած չէինք։ Էս կռիւ չէ, Սաքօ, կոկանի խաղ է, կոկանի խաղ։ Գիւղացիները հանգիստ կը քընանա՞ն։

Բայց Մուրատին ի՞նչ է պատահեր, այնպէս թուլցած է անոր ձայնը, կը զարմանար Սաքօն։

– Երգէ, Սաքօ նորէն էն «Արի Աստուած»ը երգէ, – կը կրկնէր Մուրատ։

(Շար. 200)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը եւ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 11ին, Վարժարանի մատրան մէջ, ի յիշատակ տեսուչ – վարդապետին՝

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին:

Ի գիտութիւն՝ Վարդապետին յիշատակը յարգողներուն:

—×—

Մարսէյլի Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, առաւօտեան ժամը 10·30ին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Վերափոխումն Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ (26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 – Մարսէյլ)

ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

Տեսուչ՝ Սամուէլ–Մուրատեան վարժ.ի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ վաստակաւոր դաստիարակին յիշատակը յարգողներուն եւ մասնաւորապէս Ս. Մուրատեան եւ Մ. Ռափայէլեան Վարժարաններու նախկին աշակերտութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ — Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Վահանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մաղաքեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Վարսենիկ Մելքոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եսթեր Յակոբեան եւ զաւակները, ու նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռաձայնով, հեռագրով, ծաղկեպսակով ու փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց սիրելի մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՓԵՐՈՒԶ ՎԱՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

× Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մաղաքեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ յառաջիկայ Կիրակի, Նոյ 23ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԱՐԱՐԱՑԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 11ին, նախաձեռնութեամբ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Մարսէյլի Բարեկամական Միութեան, կը յիշատակուի ԱՐԱՐԱՑԻ 62–րդ Տարեդարձը եւ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ–ի մահուան տասնամեակը, պատարագով եւ հոգեհանգստեան պաշտօնով՝ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Յաւարտ պատարագի գինեձօն Արծրունի Ջրբաշեանի սրահին մէջ: Կը նախագահէ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

ի նպաստ՝ Հրայր Գիլիճեանի և Դպրոցին

Salle des Fêtes de Sevran

- ԿԱՅԾԱԿ -

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

Tenue correcte exigée

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պալեան (Ալֆորվիլ) իրենց աներձագին եւ եղբօր՝ Գրիգոր Գասպարեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 400 Ֆ. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Մշ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան իրենց ազգականին՝ Լեւոն Զորմիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

grand bal

Organisé par LA CROIX BLEUE (Section de Lyon)

Samedi, 22 Novembre, de 21 h. à l'aube
dans les Salons du Casino Charbonnières
avec la participation de l'Orchestre KOJA — KIAN
et le Chanteur LEVON KATERDJIAN

Cotillons et Ambiance Arménienne

A VENDRE

MATERIEL DE CONFECTION

10 Machines plates, 1 boutonnière Pose bouton, Ourleuse, Surjeteuses, Double aiguilles, zigzagueuse, presses, nombreuses autres machines, chaises, et petit matériel.

(Prix intéressant)

Téléphoner au 236. 65. 27

Offre d'Emploi

RECHERCHONS

Coupeur ou Coupeuse, petite série mesure, prêt - à - porter féminin de luxe, robes, manteaux, tailleurs.
Sérieuses références exigées.

ISA - VERA

1, *Rue de Provence*, 75009 - *Paris*
Tél. 770. 43. 13

նոր երգայնակ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)

ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան (թենօր)

ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Փնտռել՝ երգչախումբի անդամներուն եւ հայ գրավաճառատուներու մօտ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 8ին, Ֆրանս - Քիլթիւռէն:

DAVID L'INVINCIBLE

ET LE DEVELOPPEMENT DE LA PHILOSOPHIE ARMENIENNE MEDIEVALE (Ve — XVe SIECLE)

Pour célébrer la naissance, il y a plus de 1500 ans, de la Philosophie Arménienne Médievale, l'Institut National des Langues et des Civilisations Orientales accueille

Le Prof. SEN AREVCHATIAN
Directeur de Recherche au Matenadaran, Bibliothèque des Anciens Manuscrits de la R. S. S. d'ARMENIE

Programme des manifestations:

JEUDI, 20 NOV.. de 15 à 17 h.
Dans les Salons de l'I.N.A.L.C.O
2, Rue de Lille, 75007 — Paris
Séminaire et Débat

Les étudiants du Département d'Arménien de l'I.N.A.L.C.O. et toutes les personnes intéressées sont cordialement invitées.

VENDREDI, 21 NOV., à 20 h. 30 en Sorbonne: Entrée de l'Amphithéatre 16, Rue de la Sorbonne
Conférence Publique en Français du Prof. SEN AREVCHATIAN avec la participation de Monsieur JEAN - PIERRE MAHE
Prof. à l'I.N.A.L.C.O., Paris III, Sorbonne Nouvelle.

COMME TOUS LES 4e DIMANCHE DE CHAQUE MOIS
vous convie

UGAB - JEUNES OUVERTURES

à Un Cocktail Dansant
Dimanche, 23 Nov. de 17 à 22 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Musique Arménienne et Occidentale

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը՝ միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (ռիւ Պլէօ):

—×—

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օ – ՏԸ – ՍԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Վարչութիւնը միութեան անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, նոր վարչութիւն ընտրելու, նոր կանոնագիր հաստատելու եւ կանոնաւորելու՝ Ալժերիոյ պատերազմին նախկին ռազմիկներուն քարթերը, Հայ Մշակոյթի Տունը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի – լէ – Մուլինօ, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 15էն սկսեալ:

Ընտրութենէն ետք, Նախկին Ռազմիկներու Վարչութիւնը, անդամները եւ իրենց ընտանիքները, ինչպէս նաեւ նուիրատուները՝ ճաշի կը հրաւիրէ:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE — NUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

Au Profit des Etudiants Arméniens Boursiers

SAMEDI, 29 NOV., de 14 h. à 19 h.
DIMANCHE, 30 NOV., de 14 h. à 20 h.

—×—

CITE UNIVERSITAIRE
57, *Boulevard Jourdan, Paris XIVe — Métro: Porte d'Orléans*
(Facilité de Parking)

* *Cadeaux de Noël, Parfumerie, Jouets- Livres, Disques, Foulards, Cravates*
* *Jupes, Chemisiers, Linge de Maison, Layette*
* *Produits d'Entretien, Alimentation*

Buffet, SPECIALITES ARMENIENNES
Le Dimanche, 30 Nov., de 16 h. à 18 h.

JACQUES CHANCEL
PIERRE DANINOS
PAUL GUIMARD
Signeront leurs Ouvrages

Grande Loterie:
Voyages PARIS — NEW YORK, offert par Remi ARCA.
PARIS — NICE, offert par l'U.T.A.

Séjours offerts dans des grands hôtels, congélateur Siemens, Bijoux, Chaise XIXe, Panneau décoratif en laque de Coromandel, Tableaux, Dessins, Lithographies. Invitations à dîner dans de grands restaurants, etc...

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

—×—

9, *RUE DU NIL*, 75002 — *PARIS*
TEL. 296.37.41

—×—

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Vendredi, 21 Novembre: SOIREE RUSSE
avec les Guitaristes Russes SERGE *et* PIERRE CAMP'S

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

—×—

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
21
VENDREDI
21 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.781

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.781

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ՀՌՈՄ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Միւնխէնով է, որ Յովհ. – Պօղոս Բ. վերջացուց գերմանական իր շրջապտոյտը, ուր խուռներամ բազմութիւնը ողջունեց զինքը մինչ ինք ալ յայտարարած էր արդէն. – «Պաւլոսիս եմ, հաբաղատ Գերմանիոյ մէջ» :

Ընդհանուր գիծերու մէջ, ճամբորդութիւնը թոյլ տուած է որ կարգ մը առկախ հարցեր հարթուին եւ «բաժանեալ եղբայրներն» ալ լեզու գտնեն տեղ–տեղ : Հինգ օրուան մէջ, Պապը հանդիպած է ընտանիքներու, գիտնականներու, քաղաքական դէմքերու, հաշմանդամներու, բանուորներու, ժառանգաւորներու, օտար աշխատաւորներու, կրօնաւորներու, աստուածաբաններու, երիտասարդներու, տարեցներու, արուեստագէտներու, չմոռնալով Արեւմտեան Գերմանիոյ լեհ համայնքը : Վերջին հաւաքոյթը, որու նախագահեց, տեղի ունեցաւ Միւնխէնի Թէրէզիընվիզըի վրայ, հոն ուր ռումբ մը պայթած էր Սեպտ. 26–ին, գարեջուրի տօնին օրը : Այս առթիւ հրաւիրուած երիտասարդները զգուշացուց «հիմնական միակ ճշմարտութեան՝ Աստուծոյ ճշմարտութեան փախուստին դէմ» : Փոքր միջադէպի մը դուռ բացած է գերման կաթոլիկէ Երիտասարդութեան Համանախագահուհիին մեղադրանքը Եկեղեցւոյ, որ «վախկոտ դիրք մը ունի սեռականութեան, ամուրիութեան եւ կիներու տեղին նկատմամբ», բայց հետեւանք չէ ունեցած եւ Պապն ալ չէ պատասխանած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ոճիր եւ յանցանք ըղդալի յաւելում կրած են 1979–ին, 8,5 առ հարիւր համեմատութեամբ բաղդատմամբ նախորդ տարուան : Այս համեմատութիւնը նոյնիսկ 9,22%ի հասած է մարդասպանութեան, հոլտ – ըփի, պատանդ բռնելու ճիւղին մէջ : Ընդհանուր պատկերին մէջ, գլուխը կը հասնի՝ Փարիզ, իրեն կը յաջորդեն Մարսէյլ, Վերսայլ, Լիոն, Լիլ, Մոնփըլիէ, Ստրազպուրկ, Տիժոն, Պորտօ եւլն. եւ վերջինն է Այաչիօ... : 15 վերջին տարիներու ընթացքին ոճրականութիւնը 260 առ հարիւր տոկոսով աւելցած է :

ԱԼԺԷՐի մէջ Իրանի խորհրդարանին նախագահը՝ Ռաֆսանճանի յայտարարած է թէ ամերիկացի պատանդներու հարցը ի մօտոյ կը կարգադրուի, որովհետեւ Միացեալ – Նահանգները ընդունած են դրուած 4 պայմանները : Տեղւոյն վրայ ալ, Նախագահ Պանի Սատր չատ բուռն կերպով քննադատած է մոլլաները, այսինքն իսլամական հանրապետական կուսակցութեան իր հակառակորդները, «որոնք կ'ուզեն իրենց մենաշնորհեալ տիրապետութեան ենթարկել Իրանը» : Ճակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին :

ՋՈՐ. ԽՎՐԷՆ շրջապտոյտ մը կը կատարէ երկրին մէջ, քննելու համար պաշարման վիճակի հրամանատարութեանց գործունէութիւնը : Իզմիրէն ետք Պոլիս անցած է : Միւս կողմէ դատ բացուած է Ալփասլան Թիւրքէշի դէմ «կառավարութեան բարոյական անձնաւորութեան դէմ նախատինքի» համար :

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսը հովուապետական այցելութեամբ կը գտնուի Քալիֆորնիա : Հայրապետը Հոկտ. 30–ին ժամանած է Լոս Անճըլըս, ուր օդակայանին մէջ դիմաւորուելէ ետք Թեմին առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի, եկեղեցական դասու, Ազգային Վարչութեան, զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներու կողմէ, առաջնորդուած է Հոլիվուտի Ս. Կարապետ Մայր Եկեղեցի, ուր արժանացած է ժողովրդային եւ «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» Ազգային վարժարանի աշակերտութեան ջերմ ընդունելութեան : Կանոնական աղօթքէն ետք Հայրապետը տուած է իր առաջին օրհնութիւնը :

Հոկտ. 31–ին, Գարեգին Բ. ընկերակցութեամբ Եփրեմ Եպիսկ.ի, Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի, Սմբատ Եպիսկ. Լախաճեանի, Անուշաւան եւ Պարոյր վարդապետներու, Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Արմանտ Քէօսեանի եւ Ընդունելութեան Յանձնախումբի անդամներուն, այցելած է Լոս Անճըլըսի քաղաքապետ Թամ Պրէտլիի : Սիրալիր խօսակցութեան աւարտին քաղաքապետը Լոս Անճըլըս քաղաքի բանալին յանձնած է Հայրապետին : Ապա Գարեգին Բ. առաջնորդուած է Լոս Անճըլըսի քաղաքային Խորհուրդի դահլիճը, ուր օրուան նիստին բացումը կատարելով Հայրապետը ըսած է. «1915ի Եղեռնէն ճողոպրած եւ վերապրած իմ ժողովուրդս կայք հաստատեց այս հողին վրայ ոչ միայն իր ֆիզիքական գոյութիւնը եւ առօրեայ կարիքները ապահովելու համար, այլեւ ապրելու, սիրելու, կռուելու եւ մեռնելու ազատութեան համար, որ այս երկրին գերագոյն խտէալը եղած է ու կը շարունակէ մնալ» : Նոյն օրը Գարեգին Բ. այցելած է Լոս Անճըլըսի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Թիմոթի Մէնինկի :

Նոյ. 1–ին, «Պէվըրլի Ուիլշըր» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ Հայրապետին, կազմակերպուած Սրբոց Նահատակաց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ : Ներկայ եղած են 500 հոգի, որոնց մէջ Քալիֆորնիոյ նահանգապետը, Ընդհ. դատախազը՝ Ճորճ Տէօքմէճեան, ծերակուտականներ եւայլն : Սեղանը վարած է հոգեբարձութեան ատենապետ Դերենիկ Գուճաքեան : Ողջոյնի խօսք արտասանած է Սրբոց Նահատակաց Եկեղեցւոյ հովիւ Պարոյր Վրդ. Եըմէքճեան : Խօսք առած են «Ֆերահեան» վարժարանի տնօրէն Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, Մարտիկ Յովսէփեան եւ Արեւելեան Ամերիկայի Հայոց առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան : Յարգանքի արտայայտութիւններ ունեցած են Քալիֆորնիոյ նահանգապետը, Լոս Անճըլըսի քաղաքապետը, ընդհ. դատախազը եւ Թեմակալ առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ., որմէ ետք Գարեգին Բ. անդրադարձնելով շնորհակալութիւն յայտնած է քաղաքական բոլոր անձնաւորութիւններուն, իրենց գնահատութեան արտայայտութիւններուն համար : Ապա Հայրապետը անդրադարձած է (հայերէն) Ամերիկայի մէջ հայկ. դպրոցի եւ հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան : Ներկաներու կողմէ երգուած «Կիլիկիա» խմբերգով վերջ գտած է ճաշը :

Նոյ. 2–ին, կատարուած է Հոլիվուտի Ս. Կարապետ Մայր Եկեղեցւոյ օծումը, ձեռամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի : Յաւարտ արարողութեան, Հայրապետը քարոզով մը անդրադառնալէ ետք օծման խորհուրդին, ըսած է. «Երբ օծումը կը կատարէի, կը մտածէի, թէ քանի – քանի կաթողիկոսներ ու եպիսկոպոսներ մեր Հայրենի քարերով շինուած եկեղեցիներ օծեցին : Թշնամին եկաւ ու քանդեց, բայց չկրցաւ քանդել Հայոց սրտի եկեղեցին : Այն եկեղեցին, որ կը սահէ մարդուս հոգին, այն եկեղեցին որ ներկայութիւնն է Հայոց : Թշնամին չկրցաւ գտնել զայն : Չկրցաւ գտնել մեր եկեղեցիին այդ գաղտնի ճամբան, զոր ես կը կոչեմ մեր ուխտաւոր Հայութեան հաւատարմութեան ճամբան : Կ'արիւնին ոտքերը անոնց՝ որ կ'ուզեն ոտնակոխել մեր հոգին : Մենք ուրիշին ձեռքէն մահ չենք տեսներ : Միայն անձնասպան կրնանք ըլլալ այն պահուն, երբ դադրի մեր սրտի հաւատքը, խամրի մեր լեզուն, ազատութեան տենչը : Այն ատեն է որ մահը կուգայ» : Ապա պատարագած է Գարեգին Բ. : Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ աղաւիներ արձակուած են եւ ժողովուրդը երգած է «Կիլիկիա»ն :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 14)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Սփիւռքահայութեան Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ 1980 թուականի Նոյեմբերի 24 – 25ը, Երեւանում գումարուելու է Սփիւռքահայ Համայնքների Ներկայացուցիչների Ժողով, հետեւեալ օրակարգով.– «Վերածնուած Հայրենիքը եւ Սփիւռքը / Պայքար՝ Յանուն Խաղաղութեան եւ Առաջադիմութեան» :

Օրերս, կայացաւ ժողովի գումարման Կազմակերպական Կոմիտէի նիստ, Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի պրեզիդենտ՝ Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեանի նախագահութեամբ :

Նիստում նշուեց, որ Սփիւռքահայ Համայնքների Ներկայացուցիչների Ժողովի գումարումը մեծ արձագանգ է գտել Մերձաւոր եւ Միջին – Արեւելքի, Եւրոպայի, Ամերիկայի, Աւստրալիայի հայ համայնքներում : Շատ երկրների առաջադիմական հայ մամուլը Սով. Հայաստանի մայրաքաղաքում այդպիսի ժողովի գումարման գաղափարը գնահատում է որպէս Մայր Հայրենիքի ամենօրեայ հոգատարութեան մի նոր վառ վկայութիւն, հանդէպ՝ իր այն ուստրերի եւ դուստրերի, որոնք ճակատագրի բերումով ցրուել են աշխարհով մէկ, որպէս ըՍփիւռքահայ համայնքների հետ Սով. Հայաստանի կապերի ամրապնդման վըկայութիւն :

Նիստում նշուեց, որ ժողովի գումարման նախապատրաստական աշխատանքը հիմնականում աւարտուած է : Կազմկոմիտէի անունից հրաւիրագրեր են ուղարկուած Սփիւռքահայ Համայնքների ներկայացուցիչներին, հասարակական ու մշակութային առաջադիմական կազմակերպութիւնների ղեկավարների, հասարակական ու քաղաքական ականաւոր գործիչների, գրողների, նկարիչների, ժուռնալիստների, գիտնականների, հայկական դպրոցների ուսուցիչների, գործարար շրջանների ներկայացուցիչների :

Նրանցից շատերից արդէն ստացուել են պատասխաններ, որոնցմով պատրաստակամութիւն են յայտնում մասնակցելու ժողովին, օրակարգի քննարկմանը : Հրաւիրեալները, խորին գոհունակութիւն են արտայայտում, որ իրենց հնարաւորութիւն է ընձեռնւում Սով. Հայաստանում գտնուել այն օրերին, երբ տօնուելու է հայ ժողովրդի Պատմութեան փառապանծ տարեթիւը՝ Սով. Հայաստանի 60–ամեակը :

Ժողովի գումարման Կազմկոմիտէն մշակել է արտասահմանի հիւրերի այցելութիւնների ծրագիր : Նրանք կը ծանօթանան ՍՍՀՄ ժողովրդների եղբայրական ընտանիքում տնտեսութեան ու մշակոյթի բընագաւառում Հանրապետութեան աշխատաւորների ձեռք բերած նուաճումներին, ուղեւորութիւններ կը կատարեն Հանրապետութիւնում, կ'այցելեն տեսարժան վայրեր, թանգարաններ ու ցուցահանդէսներ : Ժողովի հրաւիրուածները կը մասնակցեն Հայաստանում սովետական իշխանութեան հաստատմանը եւ Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցութեան կազմաւորման 60–ամեակին նուիրուած տօնական միջոցառումներին :

Սփիւռքահայ Համայնքների Ներկայացուցիչների Ժողովի գումարման առթիւ՝ թողարկուել են յուշամեդալ, ինչպէս նաեւ՝ կրծքանշան :

×

ԽՄԲ.– Մեր ընթերցողները կը յիշեն հաւանաբար, թէ այս «նշանաւոր» ժողովին մասին, Երեւանի Հեռատիպը առաջին լրատուութիւն մը կատարած էր Հոկտ. 6ին («Յառաջ», Հոկտ. 14), կարգ մը «ներկայացուցիչների» անուններով ճոխացած : Մեր ըսելիքը ըսած էինք այն ատեն, եւ աւելցնելիք բան մը կրնայինք չունենալ եթէ չհասնէր Նոյ. 14ի այս «յաւելուած»ը, որմէ կը պարզուի թէ, Սփիւռքի այս «բարեմիտ» ներկայացուցիչները չինծու ժողովի մը պիտակին տակ, հրաւիրուած են տօնելու՝ Հայաստանի խորհրդայնացման 60–ամեակը, ինչ որ մեզի համար անակնկալ մը չէ : «Նրանցից շատերը» արդէն պատասխաններ են հրաւէրին եւ գոհունակութիւն ալ յայտներ, որ այս ձեւով իրենց հնարաւորութիւն կը տրուի Հայաստան գտնուիլ այն օրերուն, երբ՝ «տօնուելու է Հայ Պատմութեան փառապանծ տարեթիւը՝ Սովետական Հայաստանի 60–ամեակը» :

Ի՞նչ դիպուած... : Հա՞րկ էր հաստատել, թէ ժողով – մողով՝ պատրուակի մը սահմանները չանցնիր ու Սփիւռքի կը մնայ շահագործուելիք ապրանք մը, որ ի՛ր խօսքը չունի ըսելիք, իբրեւ հետեւանք իր իսկ անձնատուութեան, որ ուրիշ բան չէ քան լուռ մեղսակցութիւն :

" CES ARMENIENS, DONT SUBITEMENT LE MONDE PARLE „

Մեր նախորդ թիւով (Նոյ. 20) արձագանգ հանդիսացած էինք Ժըննէ Հոմ էնֆորմասիոնի Նոյ. 13–ի թիւին մէջ լոյս տեսած յօդուածին, վերոյիշեալ խորագրով եւ Ռոլանը Կոտէլի ստորագրութեամբ : Խորհրդածութեանց մղող այս գրութեան գլխաւոր մասերը, կու տանք քանի մը օրէն, բնագրին լեզուով :

Fonds A.R.A.M

ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹ

ԽՄԲ. – Հայաստանէն՝ արտասահման ամիսներէ ի վեր կ'ոգեկոչուի Դաւիթ Անյաղթի 1500-ամեակը (այդ առթիւ Փարիզ է, այս օրերս, Փրոֆ. Սէն Արեւշատեան եւ դասախօսութիւններ կու տայ): Այժմէական նկատեցինք ուրեմն տալ էջ մը Մխիթարեան հմուտ գրիչէ մը՝ Հ. Կիւրեղ Քիպարեանէ (Պատմութիւն Հայ Գրականութեան), ուր շահեկան տողեր կան Դաւիթի եւ Դաւիթներու մասին. –

×

ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՄԱՏ

Դաւիթ՝ աւանդութենէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, մեր ամենամեծ իմաստասէր դէմքն եղած է 5-րդ դարու վերջերը եւ իրեն ընծայուած են փիլիսոփայական ինքնագիր կամ թարգմանածոյ բոլոր գործերը, որ Զ – է դարերու մեր գրականութեան մէջ երեւան եկան. Անյաղթ կոչուած է իր անպարտելի գիտութեան համար: Զինքը կը ներկայացնեն ծննդով Հարք գաւառէն եւ Հերեթ գիւղէն, որով անուանուած է նաեւ Հարքացի եւ Հերեթացի. կոչուած է նաեւ Ներքինացի, իբր Ներքին աւանէն ըլլալուն կամ Ներքնավանքի մէջ մեռած ըլլալուն համար: Իր ուսումը առած է հայրենիքէն հեռու՝ Աթէնքի կամ լաւ եւս Աղեքսանդրիայի մէջ, վասն զի աւանդութիւնը զինքը ազգական կը ներկայացնէ Մ. Խորենացիի եւ միասին ճամբորդած արտասահման. իսկ ուրիշ աւանդութեան մը համեմատ իրեն աշակերտած է: Երբ կը դառնայ Հայաստան՝ երկիրը աւերած վիճակի մէջ կը գտնէ ու Խորենացիի պէս կ'ապրի առանձնացած՝ զբաղելով իր ուսումով. մահը կը պատահի Տարօնի մէջ. իր եկեղեցական ըլլալու մասին տեղեկութիւն չունինք:

×

ԴԱՒԻԹԻ ԸՆԾԱՅՈՒԱԾ ԵՐԿԵՐ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԸ

Դաւիթի ընծայուած են բազմաթիւ գործեր, մեծ մասով թարգմանածոյ: Իբր հեղինակութիւն իրեն կը վերագրուի ճառ մը Խաչին վրայ Բարձրացուցէք զՏէր Աստուած մեր սկզբնաւորութեամբ, գրուած Գիւտ կաթողիկոսին խնդրանքով, որու նամակն ալ կը գտնուի ճառին սկիզբը. կան որ կը համարին թէ այդ ճառը արտասանուած ըլլայ Դաւիթէն Աթէնքի մէջ իբր աւարտաճառ: Երկրորդ ինքնագիր գործն է Հարուածք գրութիւնը, որ իմաստասիրական նիւթերու վրայ համառօտ տեսութիւններ են հարցում պատասխանի ձեւով: Այս երկուքէն զատ իր անունով հասած են իմաստասիրական զանազան գործեր. Սահմանք իմաստասիրութեան՝ կոչուած նաեւ Գիրք էակաց, Վերլուծութիւն Ներածութեան Պորփիւրի, Մեկնութիւն ԺԴ. գլխոց Արիստոտելի ի վերլուծականն, Մեկնութիւն Ստորոգութեանց Արիստոտելի, Մեկնութիւն Պերիարմենիաս գրքին Արիստոտէլի եւ ուրիշներ: Այս բոլոր գործերուն հեղինակը չէր կարող միեւնոյն անձը ըլլալ, լեզուի եւ գաղափարներու տարբերութեան պատճառաւ. կատարուեցան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ բանասէրներէ, Կոնիբէրէ, Տէր – Մկրտչեանէ եւ մանաւանդ Մանանդեանէ, եւ մեզի հետեւեալ եզրակացութիւնները տուին, որոնցմէ մաս մը տեսանք արդէն:

×

ԴԱՒԻԹ ՀԵՂԻՆԱԿ «ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՑԷՔ»Ի

Նախ ունեցած ենք Դաւիթ մը հեղինակ Բարձրացուցէք ճառին, հաւանօրէն ապրած հինգերորդի վերջերը կամ վեցերորդի սկիզբները. թէեւ կան որ եօթներորդ դարու մէջ կը դնեն: Ճառը կը պարունակէ ընտիր եւ բարձր իմաստներ, ոճը սակայն շատ հռետորական է եւ լեզուն հելլենաբան՝ քերականական ձեւերէն աւելի բառերու գործածութեան եւ կազմին մէջ: Իսկ սկիզբը դրուած գիւտի նամակը անիմաստ գրութիւն մըն է, զոր կարելի չէ այդ անունը կրող Հայրապետին ընծայել:

×

ԴԱՒԻԹ ՀԱՐՔԱՑԻ

Երկրորդ Դաւիթ մը հեղինակ է Հարցըւածք գրութեան եւ կրնայ Հարքացի կոչուածն ըլլալ. ինքը ազդեցութեան տակն է Փիլոնի փիլիսոփայական տեսութիւններուն եւ որոշապէս քրիստոնեայ է: Թէ երբ ապրած է եւ ուրիշ ի՞նչ կրնայ գրած ըլլալ՝ յայտնի չէ. հաւանօրէն վեցերորդ դարու պատկանող անձ մըն է:

×

ԴԱՒԻԹ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ

Երրորդ Դաւիթն է նոր պղատոնական իմաստասէր մը, որ կ'աշխատի հաշտեցնել Արիստոտէլը Պղատոնի հետ եւ հեղինակ է Սահմանք իմաստասիրութեան եւ Վերլուծութիւնք Ներածութեան Պորփիւրի գրքերուն եւ Առածք հինգ գըրուածքին. կը պատկանի վեցերորդ դարուն, սորված է Աղեքսանդրիա՝ աշակերտելով Ոլիմպիոդորոս կրտսեր իմաստասէրին եւ հաւանօրէն քրիստոնեայ է: Ունինք առաջին երկու գրքերուն յունարէններն ալ եւ երկրորդինը հայերէնէն աւելի ընդարձակ է: Այս Դաւիթին հայազգի ըլլալուն որեւէ ապացոյց չունինք. եթէ հայ իսկ ըլլայ, իր գրքերը յունարէն գրած է: Դաւիթի այս գործերուն թարգմանիչը տարբեր է այդ անձէն՝ որ թարգմաներ է Դաւիթի վարժապետին Ոլիմպիոդորոսի գործերը, որ են. Մեկնութիւն ԺԴ. գլխոց Արիստոտէլի ի վերլուծականն որու յունարէնը չկայ, Մեկնութիւն Ստորոգութեանց Արիստոտէլի եւլն.: Դաւիթի երկասիրութեանց թարգմանութիւնը կատարուած է եօթներորդ դարու շրջանին. Ոլիմպիոդորոսի գործերը քիչ մ'աւելի ուշ թարգմանուած են:

×

ԴԱՒԻԹ ՔԵՐԱԿԱՆԱԳԷՏ

Ունինք նաեւ չորրորդ Դաւիթ մըն ալ փիլիսոփոս յորջորջուած, որ յօրիներ է Մեկնութիւն մը քերականութեան Դ. Թրակացիի՝ եօթներորդ դարու շրջանին, գոնէ Ստ. Սիւնեցիէ առաջ:

Վերոյիշուած իմաստասիրական գործերէն զատ հայերէնի թարգմանուած են, ինչպէս տեսանք արդէն, Արիստոտէլի եւ Պորփիւրի գործերէն մասեր. ասոնց թարգմանութիւնը կանուխ է քան Դաւիթի գործերունը: Այս ամէնէն կը հետեւի թէ իմաստասիրական սոյն բազմաթիւ գործերը, աւանդութենէն միակ անձի մ'ընծայուած՝ Դաւիթ Անյաղթի, ոչ միայն տարբեր հեղինակներ, այլ նաեւ զանազան թարգմանիչներ ունեցած են նոյն իսկ միեւնոյն խումբին պատկանող գործերուն համար: Սահմանք իմաստասիրութեան գրքին մէջ կէտեր կան, որ կարծես գրչին հայ ըլլալուն նշան են. այսպէս ունինք Տիգրան անուան յիշատակութիւնը. մարմին բառը կը մեկնէ այսպէս. «վասն որոյ մարմին կոչի, այսինքն ընդարմ, վասն զի ընդարմացուցանէ զհոգին եւ ընդարմանայ ի գերեզմանի». սակայն ասոնք թարգմանիչէն ներմուծուած են:

Իմաստասիրական այս բոլոր գրուածքներուն մէջ լեզուն զուտ հելլենաբան է, այն ոճով որ սոյն դպրոցը ուզեց կերտել գիտական գրութիւններու համար. շատերու մէջ թարգմանիչը ստրկաբար կը հետեւի յունարէնի բառակազմութեան եւ քերականական ու շարադրութեան ձեւերուն, որով շատ անգամ հայերէնի չափ հարկաւոր է յունարէն գիտնալ՝ հասկնալու համար: Այս բարբարիկ լեզուն տիրող հանգամանքով կը տեսնենք երկրորդ խումբի պատկանող գործերուն մէջ, այն է Արիստոտէլի եւ Յամբլիքոսի գործերու թարգմանութեանց մէջ:

Հ. Կ. Ք.

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մեռած է ընկ. Տոքթ. Արամ Աբրահամեան: Ողբացեալը ծնած էր Քէօթահիա, ուր առած է իր նախակրթութիւնը, ուրկէ ետք անցնելով Պոլիս, իր ուսումը շարունակած է Պէրպէրեան Վարժարանին մէջ, զոր աւարտելէ ետք պաշտօնավարած է հոն մինչեւ Քէմալական ուժերու ներխուժումը: 1923-ին ապաստանած է Յունաստանի Քսանթի քաղաքը եւ եղած տնօրէն Ազգային Վարժարանի: 1925-ին հետեւած է Փարիզի համալսարանի առատմնաբուժութեան ճիւղին եւ 1927-ին վերադարձած Աթէնք, տարի մը ետք վկայուելով իբրեւ ատամնաբոյժ: Աթէնքի համալսարանը ուսանելու տարին կազմակերպած է 120 հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը եւ հնչեցուցած հայերէն երգը հայ եւ յոյն շրջանակներու մէջ: 1928-ին Սելանիկի մէջ ունեցած է երաժշտական գործունէութիւն՝ Երգչախումբի պծով: Տոքթ. Արամ Աբրահամեան Պոլսոյ մէջ ուսանողական շրջանին մտած էր Հ. Յ. Դ.-ի շարքերը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Հոկտ. 28-ի առաւօտեան տօնուած է Հ. Յ. Դ.-ի 90-ամեակը: Կազմակերպիչ յանձնախումբին ներկայացուցիչը բացումը կատարելով վեր առած է Դաշնակցութեան դերը վերջին տասնամեակներուն: Բանախօսած է ընկ. Անդրէ Ամուրեան անդրադառնալով Դաշնակցութեան գործունէութեան գլխաւոր հանգրուաններուն եւ շեշտը դնելով անոր կազմակերպած աշխարհնկումներուն վրայ: Իր խօսքի վերջաւորութեան բանախօսը յոյս յայտնած է, որ «մինչեւ երկու տասնամեակ մեր երիտասարդ սերունդը ականատես պիտի լինի Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի գոյութեան, որ պիտի ձեռք բերէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»: Խօսք առնելով «Ալիք» օրաթերթի ներկայացուցիչը անդրադարձած է Դաշնակցութեան ստեղծումին, իբրեւ հետեւանք ազգային ազատագրական տարերային պայքարի, եւ շեշտած անոր ընկերվարական նկարագիրը: Ապա կարդացուած են Պատանեկան Կազմակերպութեան, Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» Երիտասարդական Միութեան եւ «Փոթորիկ»ի ուղերձները, օրուան առթիւ:

×

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» Վարժարանի սրահին մէջ, Հոկտ. 29-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հ. Կ. Խաչի: Դասախօսած է Իրաքի Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդի օգնական Հ. Անտոն Վրդ. Ադամեան, որ այցելութեամբ Աթէնք կը գտնուէր: Դասախօսութեան նիւթը եղած է «Հայ Մայրը»:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

30. ՈՒՐՖԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Ուրֆա կամ Եդեսիա, հիւսիսային Միջագետքում, հին պատմական մի նշանաւոր քաղաք է խառն բնակչութեամբ: Դարերի ընթացքում Ուրֆան գտնուել է տարբեր տիրապետութիւնների տակ: Հայոց Տիգրան Մեծի (75 Թ. Ք. Ա.) եւ ԺԱ. դարերին էլ Փիլարտոս հայ զորավարի իշխանութեան ժամանակ կարճատեւ հայկական իշխանութեան տակ է գտնուել: Օսմանեան տիրապետութիւնից առաջ (ԺԶ. դար) քաղաքն իր շրջականերով ունեցել է քրիստոնեայ մեծամասնութեամբ ազգաբնակչութիւն (հայ եւ ասորի): Հայերը Ուրֆայի ազգաբնակչութեան մէջ երկար ժամանակ մեծամասնութիւն են կազմել եւ գերակշռող տեղ գրաւել: Յետագայ տարիներին է, որ բռնի խլամացումների հետեւանքով, մահմէդական տարրը սկսել է մեծամասնութիւն կազմել (թուրք, քուրդ, արաբ): Անցեալում քրիստոնեայ տարրի մեծամասնութիւն կազմելուն վկայ են գաւառի ամէն կողմերում բազմաթիւ վանքերի եւ ուխտատեղիների աւերակները:

Այդ կողմերի քրիստոնեաների խմբական իսլամացումները սկսուել են 12-րդ դարից եւ շարունակուել 13-րդ եւ 14-րդ դարերում: Հ. Մ. Զամըչեանը նշում է, որ թուրք – պարսկական պատերազմների ընթացքում շատ քրիստոնեայ մանուկներ խլուել են իրենց ծնողներից, թըլփատուել ու իսլամացուել են, եւ նրանց եկեղեցիները մզկիթների վերածուել:

Ըստ Հ. Ղ. Ինճիճեանի, Հայերը Եդեսիայում ժամանակին ունեցել են 361 հայկական եկեղեցիներ եւ ուխտատեղիներ, որոնք յետագայում աւերուել են եւ ժողովրդի մի մասը բռնի կրօնափոխ է արուել:

Եդեսիան նոր ժամանակներում ունէր տասնեակներով իսլամ գիւղեր (թուրք եւ քուրդ) եւ միայն մի քանի հայ եւ ասորի գիւղեր: Մինչ առենօք հակառակն է եղել: Եդեսիայի Կարմունճ հայաբնակ գիւղը ունէր 4 – 5 աւերակ վանքեր, ինչ որ վկայում է, որ ժամանակին շրջանը հայահոծ է եղել: Մոնղոլների եւ Լէնկ – Թիմուրի արշաւանքների ժամանակ Ուրֆայում էլ շատ քրիստոնեաների ստիպել են իսլամութիւնը ընդունել իբրեւ ազատութեան պայման (Հ. Մ. Զամըչեան): Ուրֆայում էլ մի հայ եւ մի ասորի եկեղեցի մզկիթի են վերածել, եւ բռնի կրօնափոխութիւն է կատարուել:

Սրուճ, Եդեսիա գաւառին մէջ մի կարեւոր շրջան էր, որի ժողովուրդը քըրդացած և քրդախօս էր, կային միայն 50-ից 60 հայ ընտանիքներ: Շրջանի գիւղերում կային մեծ թուով քրդացուած Հայեր, որոնք պահել են դեռ որոշ սովորութիւններ (ուխտատեղիներ ուխտի գնալ, եւայլն): Երբ նրանց հարց էր տրւում, թէ ի՞նչ ազգութեան էք պատկանում, պատասխանում էին. – «Ձեմ գիտեր, հայրս կ'ըսէր, թէ մենք հայ ենք»: Կային երկու քուրդ ցեղեր, Շէխանլի եւ Գէբանգի, որոնք հայկական ծագում ունէին եւ պահում էին իրենց քրիստոնէական մի կարգ հաւատալիքները (Ա. Սահակեան):

Առհասարակ այն կարծիքն էր տիրում, որ Սրուճի դաշտում ապրող Քրդերը նախապէս հայ են եղել, որոնք դարերի ընթացքում կորցրել են իրենց լեզուն եւ կրօնը (Ա. Սահակեան): Այս Քրդերը աւելի հայկական դիմագծեր ունէին, քան այլ ազգի, եւ միւս մահմէդականների նման Հայերի հանդէպ մոլեռանդութիւն չէին ցուցաբերում:

Ուրֆայի շրջանի Զազա Քրդերը դիմագծերով եւ սովորութիւններով շատ նման էին Հայերին եւ Հայերի հետ տօնում էին Վարդավառը (Յ. Հիսարեան):

31. ԵՓՐԱՏԱՑ ԹԵՄԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Եփրատաց թեմ, կամ Կոմագինէ կոչուող շրջանը, մի գաւառ էր Մալաթիայից հարաւ Եփրատի եզերքին, որ անցեալում հայաշատ մի գաւառ է եղել: Այս երկրամասը Փոքր Հայքից հարաւ, տարածւում էր մինչեւ Կիլիկիա: Գլխաւոր քաղաքներէն էին Պեհեսնի, Պէրէճիկ եւ Սամսատ կամ Սամոսատ պատմական աւանը: Կոմագինը կարճ ժամանակ Տիգրան Մեծի օրօք Հայաստանին մաս է կազմել, իսկ յետագայում տարբեր տիրապետութիւնների տակ է գտնուել: Ունեցել է միշտ խառն բնակչութիւն՝ Հայեր, Ասորիներ, Քրդեր եւ Թուրքեր:

(Շար. 33)

Fonds A.R.A.M

Ակնարկ մը՝ Նարլըգափուի Պատմական Հիւանդանոցին Վրայ

Ուսումնասիրեց եւ պատրաստեց՝
ԳԷՈՐԳ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Գ. եւ Վերջ)

Տոքթ. Պռայէռ 1815 – 1824, ինը տարի շարունակ Կ. Պոլսոյ մէջ բժշկութիւն ընելէ յետոյ, պոլսական կեանքին, սովորութիւններուն, նիստ ու կացին, ու զանազան հաստատութիւններուն վրայ գրուած երկհատոր սքանչելի գիրք մը կը հրատարակէր «Ինը տարի Պոլիս» անունով, որուն Ա. Հատորին 54-րդ էջը կը նուիրէր մեր Նարլը Գափուի Հիւանդանոցին, եւ անոր վրայ կը գրէր հետեւեալը.

ԹԱՐԳՄ.

Հայոց Նարլը Գափուի Հիւանդանոցին Տնօրէնն է՝ Հայ Քահանայ մը, որ միանգամայն անոր բժշկապետն է:

Արդ՝ բաղդատելով պատկերին ու Տոքթ. Պռայէռի թուականները, վստահաբար կրնանք ընդունիլ, թէ ինը տարի Պոլիսին յիշուած ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆ ուրիշ ո՛չ ոք կրնար ըլլալ, բայց եթէ պատկերատու Տէր Ստեփանը, երբ մանաւանդ նկատի առնենք «Տնտես» բառը որ Հիւանդանոցին մէջ անոր ունեցած մէկ կարեւոր պաշտօնը կը յայտնէ:

Ցաւալի է որ Տոքթ. Պռայէռ Քահանային անունը չէ գրած, ո՞վ գիտէ ինչ նկատումով, բայց մեզ համար կասկածի տեղի չկայ եւ պատկերին շնորհիւ կ'ընդունիմ, թէ Տէր Ստեփան Նարլը Գափուի Հիւանդանոցին նաեւ բժշկապէս ծառայող մըն էր:

Ըստ այսմ՝ դժուար չէ այսօր ըսել, թէ Տէր Ստեփան այդ հիւանդանոցին, անձնուէր բարերարը եղած է եւ հեղինակ անոր բարեկարգութեանը, որովհետեւ Տոքթ. Պռայէռ բժիշկը իր աշխատասիրութեանը մէջ քանի մը տող վարը կը գրէ նաեւ սա խիստ ուշագրաւ տողերը՝ թէ,

ԹԱՐԳՄ.

Թէեւ տեղը շատ անյարմար է, եւ բնա՛ւ երբե՛ք չի կրնար հաւասարիլ Եւրոպայի մէջ այժմ գոյութիւն ունեցող նրմանօրինակ գեղեցիկ շէնքերու, սակայն կարելի է ըսել թէ այս հիւանդանոցը խիստ մեծ քայլ մը առած է քաղաքակրթութեան ճանապարհներուն մէջ:

Հիւանդանոցին մէկ մասը յատկացուած է սովորական հիւանդութիւններու, մէկ մասն ալ կը ծառայէ իբր ապաստանարան մտային խանգարումի ենթակայ եղողներու:

Ըսել է թէ՝ Տէր Ստեփան իբրեւ բժիշկը կամ՝ Պռայէռի բառով բժշկապետը Հիւանդանոցին, կը դարմանէ ո՛չ միայն սովորական հիւանդները, այլեւ՝ յիմարները, ո՛րչափ շահեկան եւ հետաքրքրական կ'ըլլար մեզ համար այսօր, տեղեկութիւններ ունենալ այդ մասին եւ գիտնալ թէ ի՞նչ էին անոր գործածած դարմանական միջոցները. Թէեւ՝ վերիվերոյ գուշակելի է՝ որ տեսակ տեսակ ծաղիկներու արգանակները մեծ դեր կը կատարէին՝ առհասարակ բոլոր հիւանդութիւններու բուժումին մէջ, իսկ յիմարադարմանաբանութեան մէջ, կը գործածուէին՝ զսպողական ամենաբիրտ միջոցները ծեծը, սաստը, շղթայակապութիւնը, արգելափակութիւնը եւայլն. եւ այս բոլորը ո՛չ թէ միայն մեր խեղճուկրակ հիւանդանոցին մէջ տիրական էր, այլ նաեւ՝ ամենուրեք ու Փարիզի մէջ, ուր անուանի Բինէլ մեծ բժիշկը անցեալ Դարու սկիզբները հա՛զիւ կրցաւ իր քարոզութիւններով ու դասերով հասկցնել. Թէ խենթերը, յիմարները հիւանդներ են՝ չէ թէ յանցապարտներ, որով յաջողեցաւ զանոնք կապկըպող ու տանջող ծանրակիր շղթաները կոտրել, փշրել տալ, ինչպէս մեր մէջ ալ նոյն բանը ըրաւ անուանին Սերվիչէն 1858 – 1860-ի միջոցները:

×

Մեծապէս երախտապարտ ենք Տոքթ. Պռայէռի, որ այսչափ մը գո՛նէ աւանդած է մեր Նարլը Գափուի Հիւանդանոցին, ու անոր բժշկապետին մասին, եւ ես այսօր բախտ կ'ունենամ 19-րդ Դարու առաջին քառորդի Հայ բժշկական պատմութեան մէջ անուն մըն ալ աւելցնել, անուն մը՝ որ ի սպառ մոռացութեան պիտի մատնուէր, եթէ Տէր Ստեփան Քահանայ, վերոյիշեալ պատկերին ներքեւ իր յիշատակը արձանագրած չըլլար:

Ամէն կերպ գրուատիքի արժանի է այս Քահանան, որ իսկապէս եղած է անձնուէր հովիւ քաջ ու կրցած է վարել մեր Ազգային հին Հիւանդանոցը թէ՛ իբրեւ Տնտես՝ (ըսենք Տնօրէն) եւ թէ՛ իբրեւ բժիշկ, եւ պահել զայն ա՛յնպիսի վիճակի մը մէջ, որ Ֆրանսացի հեղինակ բժիշկի մըն ալ հրապարակային գովութեանը նիւթ է եղած:

Ի՞նչպէս եւ ո՞ւր սորված էր այս Քահանան իր բժշկութիւնը, չգիտեմ, բայց կ'ենթադրեմ թէ սա ալ ուրիշ շատերու նման հին բժշկարաններու աշակերտ եղած ըլլայ, ինքնուս բժիշկ մը, որ գիտցած դեղերուն հետ Հարկաւ Նարեկեան աղօթքներ ալ իր հիւանդներուն մատակարարելով, ի պահանջել հարկին ալ կը դիմէր թերեւս կարողագոյն բժիշկներու խորհուրդին, զի անցեալ դարուն ըսկիզբները Կ. Պոլսոյ մէջ չէին պակսեր քիչ ու շատ օրինաւոր քանի մը Հայ բժիշկներ, որոնք գուցէ մինչեւ Նարլը Գափու երթեւեկելու դժուարութիւններուն երեսէն, չէին համարձակեր տեւական պաշտօն ստանձնել Հիւանդանոցին մէջ, եւ գործը թողած էին Տէր Ստեփան Քահանային գիտցած դէշ – աղէկ բժըշկութեանը:

Ազգ. Հիւանդանոցին այս պատկերը, կրնարեմ ինձ ըսել թէ՝ մեծ խնամքով պահուելիք առարկայ մըն է. Թանկագին յիշատակ մը մեր երբեմնի Ազգ. Հիւանդանոցէն, որուն սկիզբը կը կորսուի Նալեան մեծանուն Յակոբ Պատրիարքին առաջին գահակալութեան օրերուն մէջ:

1912 Յուլիսին ես այդ պատկերին մէկ լուսանկարը Ֆրանսերէն գրութեամբ մը ներկայացուցի Փարիզի բժշկապատմութեան ընկերութեան, որ զայն ընդունեցաւ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ գնահատական նամակով ալ գիս պատուեց:

Պատկերը թանկագին է նաեւ անոր համար, վասնզի ինձ կը թուի, թէ անոր մէջ ներկայացուած աղքատ ծերունիներուն դէմքը Տէր Ստեփանինն է. Թէ՝ հագուստ առւոդ Քահանան, նոյն ինքն ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆՆ է նկարուած, եւ ո՛րչափ ակնյայտնի նմանութիւն այս վերջինին ու առաջիններուն միջեւ:

Այս առթիւ հարկ կը համարիմ յայտնել, թէ այս պատկերը Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցի հին շէնքէն մնացած մէկ բաժնին մէջ, անկիւն մը նետուած էր իբրեւ անկարեւոր ինչ, եւ ես՝ 1906-ին Հոգաբարձութեան անդամ եղած ատենս, այդ կողմէ աչքէ անցուցած միջոցիս տեսայ զայն, դուրս հանել տուի փոշիներու տակէն, տարի նորոգել, մաքրել տուի նկարիչ Սիմոն Յակոբեանի (այժմ հանգուցեալ) եւ շրջանակի մէջ զայն առնելով, յղեցի Ազգ. Հիւանդանոց, միատեղ եւ յիշատակագրութիւնս սապէս.

«Ազգ. Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցին
«Սեպհական այս պատկերը՝ որ եղծեալ
«էր եւ խաթարեալ, վերանորոգեցաւ
«Անձնուէր աշխատութեամբ Հայազգի
«Նկարիչ Սիմոն Յակոբեանի եւ հոգածութեամբ բժիշկ Տոքթ. Վ. Յ. Թորգոմեանի»:
Բերա 20 Մայիս 1906

106 տարուան հնութիւն մըն է այս պատկերը. զայն դիտելով յիշե՛նք միշտ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆ բազմերախտ քահանան, յիշե՛նք յարաժամ գթութեան ու ողորմութեան կարօտ ցաւի եւ հեծութեան Տունը, մեր Ազգ. Հիւանդանոցը, օդնենք միրովսամն այդ պատկառելի հաստատութեան, որուն նախորդը Նարլը Գափուի ծովափին վրայ հիմնուեցաւ 185 տարի առաջ՝ 1743-ին, Նալեան Պատրիարքի նախաձեռնութեամբ եւ բացումը տեղի ունեցաւ 1751-ին Ղափանցի Գէորգ Պատրիարքին օրով: Արդեօք Տէր Ստեփան Քահանան ալ դեր մը չունեցա՞ւ Հիւանդանոցը Նարլը Գափուէն Եդի Գուլէ փոխադրելու ծրագիրը յղացողներուն քով...: Պէզճեան Յարութիւն Ամիրայի սիրտը շարժողներէն մէկը չեղա՞ւ ան...:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէս – ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Նոյ. 8-ին, Փարիզի Մէրիտիէն պանդոկին մէջ:

Ժամը 20-ին կը սկսէին գալ բոլոր անոնք՝ որոնք Կեդրոնական Սանուց գործունէութեան զօրավիգ են ու պատրաստ անոնց նախաձեռնութիւնը յաջողեցնելու: Ժամը 21-ին արդէն, գեղեցկօրէն պատրաստուած սեղանները գրաւուած էին եւ կազմակերպիչ մարմինը ստիպուած էր սեղաններ աւելցնել շուրջ 400-ի հասնող բազմութեան գոհացում տալու համար:

Ճաշի սպասարկութեան հետ «Ուսափութին» գիշերաբոյնի 20 հոգիէ բաղկացած լարաւոր գործիքներու նուագախումբը կը սկսէր հնչեցնել ռուսական, ցիկան եւ հայկական մեղեդիներ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծելով սրահին մէջ, ուր ներկայ էին նաեւ Փարիզի քաղաքապետ Ժաք Շիրաքի ներկայացուցիչը՝ Անտրէ Լաքազ, գեղարուեստի մարզի ծանօթ դէմքերէն՝ Ռոզի Վարդ, Կրէկուար Ասլան, հեռատեսիլի լրագրողներ եւ այլն: Երեկոյթը կը վարէր հեռատեսիլի խօսնակներէն՝ Մարթին Շարտոն:

Ժամը 23.30-ին Միութեան անունով խօսք առնելով Ռոպէր Աղամեան շեշտը կը դնէր ազգապահպանման աշխատանքներու անհրաժեշտութեան վրայ, նշելով որ Կեդրոնական Սանուց Միութեան առաքելութիւնն է այդ:

Միութիւնը այս տարի իր ձեռնարկի գեղարուեստական յայտագրին համար իբր վըտէթ հրաւիրած էր Լոս Անճըլըսէն գերասան – երգիչ Մանուէլը, որ կէս գիշերին ներկայացաւ մէկ ժամուան յայտագրով մը՝ մեկնաբանելով հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն եւ յունարէն երգեր, որոնք խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ, պարի հրապարակը հաւաքելով ներկաները: Մանուէլ իր մեկնաբանական արուեստով եւ իւրայատուկ ոճով գրաւեց ներկաներու ուշադրութիւնը եւ արժանացաւ անվերապահ գնահատանքի:

Այնուհետեւ Ռոպէր Փափազեանի ղեկավարութեամբ «Արմինըն'զ Ըընշայն» նուագախումբը հնչեցուց պարանուագներ շարունակելով պահել խանդավառ մթնոլորտը: Քոթիյոններ և վիճակահանութիւններ իրարու յաջորդեցին եւ ներկաները չխնայեցին իրենց քսակները լայն բանալու, որպէսզի Կեդրոնականը կարենայ իրականացնել ազգօգուտ իր ծրագիրները: Մանուէլ դարձեալ գրաւեց բեմը եւ իր նոր երգացանկով եկաւ հաստատելու, որ ան մթնոլորտ ստեղծող եւ ունկընդիրներու ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացնող արուեստագէտ երգիչ է:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Սաքօ չէր կրնար մերժել: Զէր մերժեր, եթէ նոյնիսկ ըսէին. «Սաքօ, էդ խոշոր գլուխդ տուր պարպենք մէջը, կեղեն ալ հայոց ազգի ձիերուն համար ջուրի սթիլ գործածենք»:

Մուրատ առաջին անգամ ցած ձայնով հետեւեցաւ Սաքոյի ձայնին: Յետոյ ինքն ալ չգիտցաւ, թէ ինչպէս ձայնը բարձրացուց ու երգեց Սաքոյին հետ: Անոր ձայնը կ'երերար, կը դողար, երամէն ետ մնացած վիրաւոր կռունկի ձայնին պէս: Սաքօն զգաց, որ Մուրատի ձայնը թուլցաւ, արցունքոտեցաւ:

– Ի՞նչ եղար, Մուրատ, քեզի պինդ պահէ, – ձայն տուաւ Սաքօն:

Մուրատ ինք ալ չէր գիտեր, թէ իրեն ի՞նչ կը պատահէր: Ծերութիւնն էր, որ թուլցուցած էր զինքը ու երազներուն մէջ ձգած: Զէ, Մուրատի համար ներելի չէր: Այդ խիստ կռուողը ինքզինքը չէր կրնար պինդ պահել:

– Ամօթ է, Մուրատ, դուն երախայ չես:

Սաքօն կ'ուզէր սփոփել, մխիթարել Մուրատը, սակայն զգաց որ իր ձայնն ալ կը թուլնար: Մուրատի այդ երեւոյթը ազդեց իր վրայ, թէեւ կը կրկնէր յաճախ, «Ամօթ է, Մուրատ, դուն երախայ չես»:

– Լաւ երգեցիր, Սաքօ բա, աշխարհի վերջն է: «Մհերի դուռը» երգել սկսած է, – պոռաց իր դիրքերէն Գէորգը. – Սաքօ, նայէ ո՞վ է դիրքերուն կողմը կուգայ:

Սաքօն ետեւ նայեցաւ ու տեսաւ գիւղացիներէն մէկը, որ ծառի մը պէս շիփ – շիտակ դէպի դիրքերը կը քալէր: Սաքօն ոտքի ելաւ, ձայն տուաւ ու հրացանը ուսին ձգած՝ այն կողմը քալեց:

Դէպի դիրքերը քալողը Վարդաձորի քնաշրջիկ բրուտն էր: Սաքոյի երթալէն յետոյ կարծես անծանօթ ուժ մը նորէն հրմշտկելով Մուրատը՝ նոյն գեղեցիկ երազներուն մէջ ձգեց: Մուրատ այս անգամ իր հօրենական տան այգիին մէջ էր ու անցնող ճամբորդին կոյգ մը խաղող կ'երկարէր: Այգիին մէջ Սաւիկի հետ խաղողի բեռներ կը կապէր: Սաւիկը իր կինն էր՝ խաղողի պտուղներուն պէս խաս աչքերով ու ճերմակ կոնակով:

Մուրատ երկու տարի հազիւ մնաց իր կնոջ մօտ ու գիշեր մը առանց լուր տալու անոր, պղնձէ դէմքով Պուտտայի նըման հեռացաւ տունէն, ինկաւ լեռները՝ աշխարհի անիրաւութիւններուն դէմ պողպատով ու վառօդի ձայնով խօսելու համար: Զարսանճագի կողմերէն էր, մեծատան զաւակ: Եղբայրը Տէրսիմի ճամբուն վրայ սպաննուած էր ժանտարմի մը ձեռքով: Հօրեղբօր աղջիկը Թուրքերը փախցուցած էին: Այդ բոլորէն յետոյ օր մը որ գիւղի հրապարակին վրայ կը տեսնէ դաժան ժանտարմ մը, որ բոլորովին անօգնական ծերուկ պառաւ մը կը ծեծէ տուրքի համար: Այդ օր կը մտածէ գիշերով հեռանալ գիւղէն: Այլեւս այն հեռանալն էր:

Անցած էր քան տարի: Մուրատ այլեւս լուր չունէր Սաւիկէն, ոչ ալ իր զաւկէն: Այն օրէն ի վեր Մուրատ վայրենացած էր ու այնքան սակաւախօս էր դարձեր որ ընկերները իրեն «Մհերի դուռ» կը կանչէին: Ժողովներու ժամանակ, երբ խնդրի մը շուրջ անհամաձայն, ըլլար, ընկերներու ճառերու ի պատասխան տեսնես անկիւնէ մը ձայն կուտար. «Ես համաձայն չեմ»: Այդ երեք բառերուն մէջ Մուրատ իր ամբողջ հոգին կը դնէր, ճակատին գծերը իրար կը խառնուէին, ու յօնքերը վար կը կախուէին: Ընկերները նկատած էին, որ անոր վար կախուած յօնքերուն մէջ միշտ բան մը կար:

Երբ գիշերով անտառի խորքը ընկերները լուռ պար կը սարքէին, ծերունի Մուրատ չէր մասնակցեր պարին: Անկիւն մը նստած՝ ան իր չարուխը կամ ընկերներու փամփշտակալները կը կարկըտնէր եւ կամ ձիերու թամբերը կը նորոգէր:

Այդ գիշեր Մուրատ կը զգար, որ իր գլուխը երազներով ծանրացեր էր ու իր կուրծքէն չէր կրնար վերցնել: Վարը՝ ձիաւորներու շարժում կար: Գնդակները քարերուն կը զարնուէին, ու ձիաւորներ ձիերէն վար կը շրջուէին:

– Հէյ, սատանի ճագ, ո՞ւր կ'երթաս էդ կողմը:

Արջ Սաքոյի ձայնն էր ապառաժներուն մէջէն:

(Շար. 20)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը եւ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 11ին, Վարժարանի մատրան մէջ, ի յիշատակ տեսուչ – վարդապետին՝

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին:

Ի գիտութիւն՝ Վարդապետին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի հայ հաւատացեալները, Կիրակի, Նոյ. 23ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի: Օրուան պատարագը եւ քարոզը կը մատուցանէ Խսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմարանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ, Ս. Պատարագ կը մատուցուի յառաջիկայ Շաբաթ, 22 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 10.30–ին:

Կը պատարագէ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

ի նպաստ՝ Հրայր Գիլիճեանի *և Դպրոցին*

Salle des Fêtes de Sevran

- ԿԱՅԾԱԿ -

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

Tenue correcte exigée

MEETING

LIBERATION ARMENIENNE
Pour la libération de
ALEC et SUZY
Combattants de l'A.S.A.,
Emprisonnés en Suisse, depuis le 3 Oct.
Samedi, 22 Novembre, à 20 h. 30
A. G. E. C. A.
177, *Rue de Charonne, Paris* 11e
Métro: A. Dumas

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 8ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռէն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.
Salaire Intéressant.
Téléphoner au (94) 95. 00. 30

BEYROUTH

ALLER ET RETOUR PAR AVION

2100 F.

Avec des Conditions Spéciales

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT. 7e étage — 75015 Paris
Tél. 538.67.47

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube
Dans la Salle des Fêtes — Rue Voltaire, ALFORTVILLE.
Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»
երգ՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ
BAR, BUFFET, SPECIALITES ARMENIENNES

grand bal

Organisé par LA CROIX BLEUE (Section de Lyon)

Samedi, 22 Novembre, de 21 h. à l'aube
dans les Salons du Casino Charbonnières
avec la participation de l'Orchestre KOJA — KIAN
et le Chanteur LEVON KATERDJIAN
Cotillons et Ambiance Arménienne

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. –,–,– ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Նոյ. 29, Շաբաթ, ժամը 18ին:

Օրակարգ.— ա) Նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: բ) Վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագրի ընթերցում եւ վաւերացում: գ) Վարչութեան ընտրութիւն:

———×———

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

0 – ՏԸ – ՍԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Վարչութիւնը միութեան անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, նոր վարչութիւն ընտրելու, նոր կանոնագիր հաստատելու եւ կանոնաւորելու՝ Ալժերիոյ պատերազմին նախկին ռազմիկներուն քարթերը, Հայ Մշակոյթի Տունը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի – լէ – Մուլինօ, *Կիրակի, Նոյ. 23, ժամը 15էն սկսեալ:*

Ընտրութենէն ետք, Նախկին Ռազմիկներու Վարչութիւնը, անդամները եւ իրենց ընտանիքները, ինչպէս նաեւ նուիրատուները՝ ճաշի կը հրաւիրէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Կիրակի, Դեկտ. 21–ին

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

50–րդ Տարեկան Հանդէսը

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30*ին*, Սալ տը լա Շիմի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԻ
Հանդիսութիւնը
Կիրակի, Յունուար 11ին:

récital

PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.
LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.
Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:
PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97
TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17
JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)
LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30
Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux
PRIX: 50, 70, 90 F.

COMME TOUS LES 4e DIMANCHE DE CHAQUE MOIS
vous convie

UGAB - JEUNES OUVERTURES

à Un Cocktail Dansant
Dimanche, 23 Nov. de 17 à 22 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Musique Arménienne et Occidentale

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

EREVAN restaurant

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ *ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ *ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ*
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ *ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ*

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝

ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

JACQUES CHELELEKIAN

HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Archag MALIAN

ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

DU SAMEDI 27 DECEMBRE AU VENDREDI 9 JANVIER

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN
Jacques

VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation: HAVAS VOYAGES Lic. 97

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

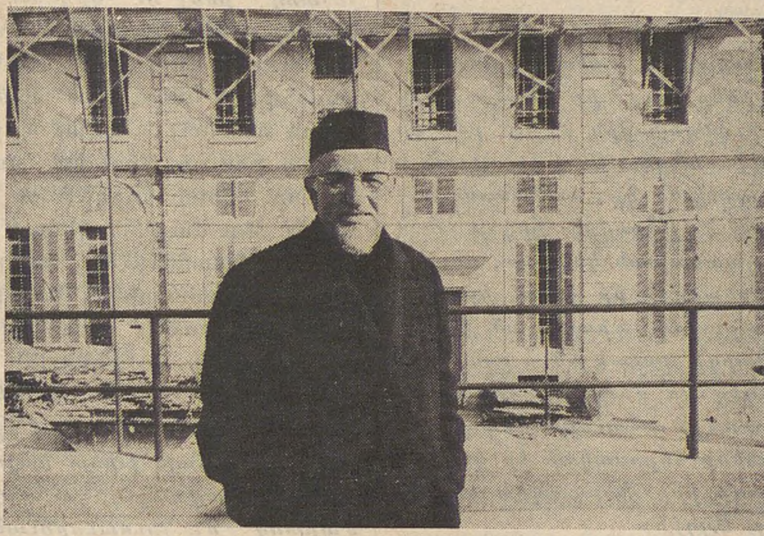
56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.782 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.782

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ
Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

(ՀՈԳԵԿԻՑ ՄԻԱԲԱՆԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ)

Միաբան Մխիթարեան
Բարեպաշտօն ու երկիւղած
Աստուածանուէր ծաղիկ Մարաշի
Քահանայ Աստուծոյ
Հոգիներու սիրով բոցարծարծ
Անբասիր կենցաղով
վաստակեցաւ անձնուիրաբար
Վենետիկէն Փարիզ
Քառասուն զարուններ անընդհատ
Ու սփռելով սերմեր բարութեան
Լուսաւորեց հայազարմ հոգիներ
Եւ Աստուծոյ մօտեցուց
Ձերդ մարգարէ ներշնչուած

Ազնիւ սրտեր պատանի
Զոհելով հանգիստն իր արդար
Ի սէր Կրօնքին եւ Ազգին
Հայ դպրոցին
Մեծասքանչ մեր լեզուին
Ու պատնէշէն նուիրական
Սեւրի Մուրատեան վարժարանին
Զոր այնքան սիրեց ու շէնցուց
Անխոնջ թռաւ յեղակարծ
Դէպի լոյսն անմահութեան
Երկնքի արքայութեան
Աստուած հոգիդ լուսաւորէ,
Ո՛վ սիրելի Հայր Սերովբէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՐԶԱՊԷՍ՝ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ...

Տարիները, երբ յաջորդեն տարինե – րուն ու ժամանակը իր մշուշով պատէ յիշատակները, վաստակաւորները պիտի յիշուին, առաւելաբար, իրենց չորու – ցամաք կենսագրականներով: Ծնած էր՝ այսինչ Թուականին, այսինչ տեղը, գա– ցած էր այսինչ դպրոցը, ստացած էր այսինչ վկայականը, ապա՝ այս ըրած էր, այն ըրած էր:

Այս յիշատակութիւններէն պիտի բա – ցակայի ինչ որ նիւթական չէ, այսինքն՝ կարեւորը:

Այսպէս, երբ տարիները յաջորդեն տա– րիներուն, ու մեզի հետ կամ մեզմէ քիչ ետք, անհետանան տակաւ առ տակաւ, Մուրատ – Ռափայէլեան Թէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարաններու նախկին աշակերտները, Հայր Սերովբէ Ագըլեանէ պիտի մնան, անունին կողքին՝ Թուա – կաններ, պաշտօններ, գործեր ու՝ վերջ: Պիտի պակսի կենսականը, որ մարդն էր, ոգին էր: Արդարեւ ըսել Թէ Հայր Սե – րովբէ ծնած էր Մարաշ, 1910–ին, ճաշա– կած սեւ Ապրիլի լեղին դեռ՝ մանուկ, մտած՝ Ս. Ղազար 1925–ին, ուխտը՝ կա– տարած 1931–ին, քահանայ ձեռնադրը – ւած՝ 1936–ին, վարդապետ դարձած՝ 1947–ին, Սամուէլ – Մուրատեան վար – ժարանի տեսուչ եղած՝ 1957–ին, Մու – րատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ՝ 1964–էն 70, Աթոռակալ Մխիթարեան Միաբանութեան՝ 1970–էն 1976, կրկին տեսուչ Սամուէլ – Մուրատեան վարժա– րանի՝ 1976–էն 1980 ու մահկանացուն կնքած՝ 1980 Հոկտ. 13–ին, ուրիշ բան չեն քան՝ անանձնականացած գիծերը կենսագրականի մը, որոնց ընդմէջէն գա– լոց սերունդները պիտի չկարենան տես – նել բուն ու հարազատ դիմագիծը մեր սիրելի վարդապետին:

Ինչ որ մարդը կ'արժեւորէ, կարելի չէ գտնել Թուականներու կամ պաշտօններու ցանկի մը ետին, քանի մարդուն ոգի՛ն է, նկարագիրը, ներքին հարստութիւնը, անշօշափե՛լին, որ ամէն մէկուն կուտայ իր խուրայատուկ դրոշմը: Աւելի զգալի կը դառնայ այս կէտը, երբ անձը չէ Թո– ղած գրաւոր մեծ ժառանգ մը, որու պըր– պըտումով կարելի ըլլայ փնտռել ու եր– բեմն գտնել՝ մարդը, հեղինակին ետին, այլ եղած է ամէնէն սքանչելի բայց եւ ամէնէն ապերախտ ասպարէզին նուիրեալ սպասարկուն, պարզապէս՝ դաստիարակ:

Սերունդ պատրաստել: Մխիթարեան – ներուն համար, Մեծն Մխիթարէն սկսեալ եւ անկէ ի վեր եղած է առաքելութեանց Առաքելութիւնը:

« J'oublierai peut-être votre visage, j'oublierai peut-être jusqu'à votre nom, mais je ne peux oublier ce que vous m'avez appris ».

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի աշակերտի մը սա պարզ տողերը, գըր – ուած Հայր Սերովբէի յիշատակին նուիր– ուած տոմարին մէջ, անցեալ Հոկտ. 16–ի արարողութենէն ետք, լաւագոյն պատ – կերացումն են դաստիարակի կոչումին: Ինչ որ կը մնայ ոչ անուն մըն է, ոչ իսկ դէմք մը, այլ անշօշափելի եւ Թանկագին աւանդ մը, կը մնայ՝ տուածը:

×

Հինգ տարի անցեր է, արդէ՛ն: Դեռ ե– րէկ էր, Դեկտեմբերի ցուրտ իրիկուն մը, վենետիկեան մշուշին մէջ Թաղուած, կը հասնէինք Ս. Ղազար: Հրդեհ ծագած էր, քանի մը օր առաջ, ու աւեր գործած: Մօրուքը լայն ձգած, ալիշանեան կերպա– րանք մը առած, Հայր Սերովբէ, այդ օ– րերուն Աթոռակալ, յանկարծ ծերացած էր: Այնքան Թախիծ կար իր աչքերուն խորը, այնքան ցաւ իր սրտին մէջ, որ դժուար կրնար պատմել պատահածը: Գուրգուրանքով ցոյց կուտար փրկուած աւետարան մը ու արցունքը աչքին՝ մոխ– րացած շուրջառները: Տխուր էր:

Ու այսօր, մենք է որ տխուր ենք, սի– րելի վարդապետ, մինչ դուն գտած ես վերջնական հանգիստդ, հո՛ն, հո՛ն ուր տարին քեզ, կղզիին ծոցը Մեծն Մխիթա– րի, Ալիշանի կողքին՝ «ուր միաբանք վաս– տակեցին հանգչին եւ անդ»:

Հանգչէ՛, սիրելի վարդապետ, քանզի վարձքդ է՝ կատար:

«ՑԱՌԱՋ»

ԱՆՏԷՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՏԷՐԵՐԸ...

Խե՛ղճ հայ ժողովուրդ: Անտէր ժողո – վուրդ որու ամէն Հայ տէր կ'ըլլայ: Ա– մէն Հայ ինքզինքին իրաւունք կուտայ խօսելու հայ ժողովուրդի անունով բայց այդ իրաւունքը կը մերժէ՝ միւս Հայուն: Վերջին արարներէն մէկը մեր անսահման ողբերգութեան կը պարզուի այս օրե – րուս օտար մամուլի էջերէն: Լօզանի «24 Ժամեր» օրաթերթին է, որ Ազնաւուր կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած էր (տես «Յառաջ» Նոյ. 20) եւ յայտնած իր պատրաստակամութիւնը միջնորդի դեր կատարելու Հայերու եւ Թուրքերու մի – ջեւ հայ դատը լուծելու համար ու Նոյ. 21–ի «Մոնտ»էն կ'իմանանք թէ Հ ա յ Գաղտնի Բանակը հաղորդագրութեամբ մը հեռաձայնուած Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան «կ'ուրանայ Շառլ Ազ– նաւուրին իրաւունքը ինքզինքը ներկա – յացուցիչ հռչակելու ֆրանսահայերուն կամ ամբողջ սփիւռքին»...:

×

Ֆրանս – Սուար *աքսոր* մը ընելու փութ– կոտութեամբ գացեր գտեր է Ազնաւուրը Մոնփըլիէ, որպէսզի աւելի մանրամաս– նութիւններ առնէ Ազնաւուրի տրամադ – րութիւններուն մասին ու երգիչը շեշտեր է. –

«Բիրտ ուժի դէմ եմ, բայց անկեղծօ – րէն չեմ կրնար դատապարտել այն Հա – յերը որոնք այդ ուղին ընտրած են: Ցա– ւալի բան մըն է: Ի մօտոյ 21–րդ դարուն կը հասնինք, կը մաղթեմ որ ժողովուրդ– ները աւելի իմաստուն դառնան, որ ճամ– բայ մը բացուի, տխալոկ ըլլայ: Ճիշդ է որ չենք գիտեր Թէ ուրո՞ւ հետ է մեր գործը, ծանօթ չենք հայկ. ազատագրու– թութեան շարժումներուն: Բայց եթէ **ԻՆՁՄԷ ՋԱՏ ՄԱՐԴ ՉԿԱՅ** (ընդգծումը՝ մեր կողմէ) *լսելի դարձնելու համար այս ժողովուրդին ձայնը, լուծում մը գտնե– լու համար Թուրք իշխանութեանց հետ, ինքզինքս կ'առաջարկեմ»:*

Ու ինչպէս չըսել մեր սիրելի Ազնա – ւուրին. –

«Հոգ մի՛ ըներ, Շառլ, քեզմէ զատ շատ ու շատ մարդ կայ այս ժողովուրդին ա– նունով խօսող, եթէ գիտնաս Թէ որքա՛ն *տէր* ունի այս *անտէր* ժողովուրդը»:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը, ընկե – րակցութեամբ Բարսեղ Թուղլաճեանի, Հինգշաբթի առաւօտ այցելեց Պոլսոյ կուսակալ՝ Նէվզաթ Այազի եւ բաւական երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ հա – մայնքը յուզող կարգ մը հարցերու շուրջ: Այս հարցերը կը վերաբերէին մասնա – ւորաբար երեք գլխաւոր կէտերու. – Ա) Ծանօթ է որ զինուորական իշխանու– թեան օրով, արգիլուած է նուիրահաւա– քութիւնները ազգային հաստատութեանց ի նպաստ եւ որովհետեւ ճիշդ այս շըր – ջանին է որ սիրոյ սեղանները իրարու կը յաջորդեն այդ նպատակաւ, Շնորհք Արք. կ'ուզէր ապահովութիւն ստանալ: Բ) Կարեւոր հարց մըն է նաեւ հայկ. վարժարանները պակսեցնելու հարցը, քանի անոնց Թիւը մեծ է աշակերտու – թեան բաղդատմամբ եւ այդ ուղղու – թեամբ ալ Պատրիարքը առաջարկած է որեւէ որոշում խորհրդակցաբար տալ: Վերջապէս երրորդ կարեւոր ու ծանօթ հարցն է անձնագիրներու խնդիրը, որու բովանդակութեան նոր կարգադրութիւն– ները դժուարութիւններ կուտան հայ ա– շակերտներուն:

×

Հեռաձայնով, Ուրբաթ առաւօտ, մեր առած այս տեղեկութիւնները, կը խոր – հինք Թէ վերջ կը դնեն այն անհիմն շշուկներուն, որոնք բերնէ բերան կը տարածուին մեր գաղութին մէջ: Աւել – ցընենք Թէ ներկայիս միայն Հ. Մանուէլ Վրդ. Երկաթեանն է, որ բանտը կը մը– նայ մինչ իր ձերբակալութենէն ետք, հսկողութեան տակ առնուած կարգ մը ծանօթ հայ անձնաւորութիւններ, բո – լորն ալ, ազատ արձակուած են:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ 131 առաջարկներով ծրագիր մը պատրաստած է ինչ որ աւելի ժողովուրդին ներկայացնելիք պահանջ – ներն են քան խոստումներ իր կողմէ, իբրեւ Թեկնածու նախագահութեան: Ա– սոնց կարգին՝ հանգստեան կոչուիլ 60 տարեկանին, 35 ժամ աշխատիլ, ամսա – կան նուազագոյն աշխատավարձքը՝ 3300 Ֆր.ի հասցնել, 23 հաստատութիւններ ազգայնացնել եւլն. եւլն.:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Մըսքի հաստատեց Թէ իր կառավարութիւնը սկզբունքով ընդու – նած է Պարսիկներու չորս պայմանները պատանդներու ազատագրման համար:

ՌԻԿԸՆ, որ Ուաշինկթըն էր քանի մը օրուան համար տեսնուեցաւ Գերմանիոյ նախարարապետ՝ Շմիտի հետ, հակա – ռակ անոր որ սկզբունքով պէտք չէ տես– նուի պետութեան ոեւէ ղեկավարի հետ ցորչափ պաշտօնապէս նախագահ չէ (Ցունուար 20): Այս օրինազանցութիւնը բաւական ջղայնացած է Պեկինը, որով – հետեւ Ռիկըն մերժած էր ընդունիլ Իս– րայէլի նախարարապէս ճիշդ այդ պատ– ճառով:

ՄԱՈՑԻ այրին եւ ընկերներուն՝ «չոր– սերու խմբակին» դատավարութեան ա– ռաջին նիստը հեռատեսիլէն (աշխարհա – սփռում) ներկայացուեցաւ ինչ որ աննա– խընթաց դէպք մըն է Չինաս – տանի մէջ: Ընդհանուր ձեւով 48 ամբաս– տանութիւն կայ, զորս կարելի է ամփո– փել 3 գլխաւոր գլուխներու մէջ. – Ա) Հալածանք եւ նոյնիսկ գնդակահարում 500 հազար հոգիի, 1966–էն 1976 մշա – կութային յեղափոխութեան ընթացքին: Բ) Դաւ՝ տապալելու եւ սպաննելու հա– մար Մաօ Ցէ Թունկը 1971–ին: Գ) Ապըս– տամբութեան փորձ 1976–ին, Մաօյի մա– հէն ետք Շանկայի մէջ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ նախագահը սպառնած է արտաքսել բոլոր անոնք, որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն «յաւիտենական բարե – կամութեան եւ համախոհութեան շարու– նակումը Խորհ. *Միութեան Լենինեան համայնավար կուսակցութեան հետ».*

Fonds A.R.A.M

ԽՕՍՔ՝ ՄԱՀԷՆ ԱՆԴԻՆ

Գրեց՝ Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Մեծերը իրենց մահէն անդին կը շարունակեն ապրիլ ու կը պատգամեն ապրած իրենց կեանքով։

Հայր Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան մեռաւ 13 Հոկտեմբերին։ Վերջին այս չորս տարիներուն ապրեցայ իրեն հետ, տեսայ զինքը իր կեանքին մէջ, եղայ իրեն գործակիցը, միասնաբար ծրագրեցինք, ու ձեռնարկեցինք ազգային մեր կրթական գործունէութիւնը ամբողջող աշխատանքներուն։ Հիմա յանկարծակի, անսպասելիօրէն ան բաժնուեցաւ մեզմէ, անցաւ մահուան դռնէն։

Պիտի ուզէի կատարելագործել մտերմութիւնս իրեն հետ եւ ապրիլ ձեւով մը իմ մահս, ոչ անշուշտ այնպէս ինչպէս բանաստեղծը պիտի ուզէր ապրիլ այլ ինչպէս ինքը լուսահոգին հիմա կը ներշնչէ ինծի։

Այո՛, պիտի ուզէի դէթ անգամ մը համար ըլլալ այս միակ ու անխուսափելի իրականութեան մէջ, աւելի լաւ կերպով հասկնալու համար զինքը, որ այժմ մահէն անդին կը շարունակէ իր ներկայութիւնը։

Մահը – մեռնիլը միակ ու անվիճելի ճշմարտութիւնը։ Ամէն մարդ, առանց զանազանութեան, ըլլայ անիկա հեթանոս, քրիստոնեայ թէ պարզապէս անաստուած, գիտակից է եւ կ'ընդունի թէ կեանքը կարճատեւ է եւ ժամանակաւոր այս կեանքի բոլոր երեւոյթները՝ վաղանցուկ։ Մենք եւս կուգանք երթալու համար։ Դէպի ո՞ւր։ Բնական աչքերովս ու պարզ փորձառութեամբս ոչինչ կըրնամ պատասխանել. բայց շատ լաւ գիտեմ թէ մահուան դիմաց քաջութիւնը առաքինութիւն մըն է որուն օր մը չէ օր մը պէտք պիտի ունենամ, դիմագրելու եւ տոկալու համար մահուան պատճառած սարսափին, խաղաղ ու յստակատես համակամութեամբ կատարելու համար անցքը կեանքէն դէպի հոն ուր մահէն անդին սպասուած եմ։ Կը խորհրդածեմ հետեւաբար թէ երկրաւոր այս կեանքիս ընթացքին է որ ամէն ինչ պիտի որոշուի։ Ոչ վաղը եւ ոչ ուրիշ տեղ. այլ՝ այսօր եւ հո՛ս է որ մենք պիտի ձեւենք մեր իսկական դիմագիծը իբր մարդ. ոմանք կ'ըսեն ճակատագիր. ես կ'ըսեմ իրագործել հիմա եւ հոս այն ինչ որ իմ ընելիքս է եւ կոչումս իբր մարդ։ Համոզուած եմ թէ կայ տեսակ մը կայծ ամէն մարդու մէջ, որ պէտք է բոցավառի կեանքի ընթացքին եւ փոխանցուի ուրիշին։

Հայր Սերովբէ Վրդ. Ագըլեանը մեզի փոխանցեց այդ կայծը որ իսկական ապրումին համոզիչ վկայութիւնն էր։ Որովհետեւ այն ինչ որ մեզի կը սպասէ մահէն անդին պիտի ըլլայ համաձայն մե՛ր ապրած կեանքին։ Մենք է որ կը ստեղծենք մեր կեանքի ընթացքին մեր մութ ու լուսաւոր պահերը։ Եւ ինքը Հայր Սերովբէ Վարդապետ, հայ կրօնաւորական կեանքին, եկեղեցականի ու առաքեալ – դաստիարակի իր զոյգ կոչումով, տիպար օրինակներէն մին եղաւ։ Բոլոր անոնք, որոնք մօտեցան իրեն մընացին հմայուած ու տպաւորուեցան անոր սրբակեաց կեանքէն ու խոր ազգասիրութենէն։ Հ. Սերովբէ վարդապետին համար կեանքը մէկ էր, չկայ անցեալ եւ ոչ ապագայ, այլ մնայուն ու շարունակեալ ներկայութիւն մը որ սկիզբ կ'առնէ կեանքով մնալու համար՝ կեանք մահէն անդին։ Կարեւորը այն է որ այս կեանքի ընթացքին Աստուծոյ տուած քանքարներ այսինքն ձիրքերն ու կարողութիւնները օգտագործուած ըլլային դառնալով պտղաբեր ու բարերար բոլոր անոնց որոնք զինք կը շրջապատէին։ Այն ատեն լոկ կրնանք հասկնալ ու դատել թէ արդեօ՞ք շահած ենք մեր կեանքը թէ կորսնցուցած եւ այս անգամ, յաւիտենականութեան համար եւ մահէն անդին։

Քառասուն օրեր անցան այն օրէն երբ Հայր Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան փակեց իր աչքերը ժամանակաւորին առջեւ բանալու համար զանոնք յաւիտենականութեան մէջ։ Խօսիլ իր մասին, չունի ուրիշ նպատակ բայց եթէ շօշափելի օրինակով զգալի ընել թէ ինչու կեանքը պէտք է ապրուի եւ ինչպէս կրնանք արժեւորել նոյն այդ կեանքը, խուսափելով ամէն կարգի միջակութիւններէ կամ դատալիքի վիճակներէ։

Հայր Սերովբէ վրդ. Ագըլեան ապրեցաւ 71 տարիներ ու գարուններ յաջորդեցին ձմեռներու եւ բնութեան եղանակներու փոփոխումը եղաւ տեսակ մը պատկերը իր կեանքին, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ յարատեւ պայքար եւ ձգտում միշտ դէպի կատարեալը։ Կեանք մը, որ մշտական շարժում էր, որ հանդրուան առ հանդրուան կը բարձրանար կեանքի սանդուխներէն, անոր նուազագոյն պայմաններէն, ջարդուող սերունդի մը սարսափներէն անօթութեան ու ծարաւի խեղդիչ պապակներէ, գաղթականութեան տաղտուկներէն մինչեւ իր պերճ երիտասարդութիւնը, ուր իր կեանքին իսկական իմաստ մը տալու իղձով, Աստուծոյ մէջ գտաւ իր միակ անդորրանքը եւ ուխտեց քահանայական սուրբ օծումով ծառայել Աստուծոյ։ Եւ եղաւ միանձն Մխիթարեան, վարդապետ աշխարհութեան եւ որդեգիր Աստուածածին կոյսին։

Եղաւ հաւատարիմ աշակերտը, Մեծն Սեբաստացիին՝ Մխիթար Աբբահօր։ Երկակն է կոչումը Մխիթարեան վարդապետին։ Եթէ կոչումը աստուածային է իր ծագումին մէջ, ազգային կը դառնայ իր արտայայտուելու եւ իրագործուելու եղանակին մէջ։ Մխիթարեան վարդապետը կը նուիրուի Աստուծոյ իրեն հետ սրբացնելու համար իր ազգի զաւակները։ Եւ Հայր Սերովբէ վարդապետը իր մէջ կը ցոլացնէր այս 2 կոչումները հաւասարակշիռ արտայայտութեամբ, անբաժանելի մէկը միւսէն, անդարացնելով գործնականօրէն օրինակը իր մեծ վարդապետին՝ Մխիթար Աբբահօր, որ կ'ըսէր թէ երբեք չէր կրնար ուրանալ իր կրօնքը ազգին համար եւ ոչ իր ազգը՝ կրօնքին համար։

Այս համոզումներով է որ գործեց անխոնջ Հայր Սերովբէ վրդ. Ագըլեան եւ ամէնուրեք ցոյց տուաւ հոգի մը նուիրուած Աստուծոյ, եւ տիպար առաքեալ – դաստիարակը իր ազգի զաւակներուն։ Ազգին դաստիարակները կը վերանորոգեն մշտական աւիշը սերունդին որպէսզի ցեղը անմահանայ, կը կերտեն մարդիկ, որոնք չեն նմանիր տպուած հատորներու այլ կենդանի խօսուն փոխանցական ապրումներու որոնք իրենց կարգին կը վերանորոգուին յարատեւ, կ'ազդեն օրինակով, կը պահանջեն իրաւունքով որ պէտք է տեւէ հակառակ ժամանակի կործանիչ ուժին, ու կոթողուի հայ մշակոյթը ի սփիւռս աշխարհի։

Լուռ աշխատանքն էր օրակարգը Հայր Սերովբէ վրդ.ին։ Փակուած վարժարանի ամրոցին մէջ կը զբաղէր հայ ժողովուրդը յուզող բոլոր հարցերով ու կ'աղօթէր ու կ'իջնէր հրապարակ իր գրիչով ու անձնական հանդիպումներով իր տարիներու փորձառութիւնն ու համոզումները փոխանցելու հայութեան, ցոյց տալու անոնց թէ այսօր միակ հրամայականը, պարտադիր անհրաժեշտութիւն, «Հայ դպրոցն է»։ Համոզուած էր ու վըճռական կ'արտայայտուէր թէ բեմական ճառերով չէ որ պիտի փրկուի Հայութիւնը, այլ դպրոցական կրթութեամբ, որովհետեւ միայն հայ դպրոցը կրնայ տալ Հայուն պահանջուած ազգայնական գգայնութիւնը, կը ներշնչէ ուժ, կը գոյացնէ համոզումներ ու կը ստեղծէ մընայուն արժէքներ ու գաղափարականներ հայ պատանիին մէջ, կազմելով ամուր պատուար մը, օտար ամէն կարգի ազդեցութիւններուն։

Իր երազն էր տեսնել հայ վարժարանը մեծ եւ լի հայ պատանիներով, ողջայ ու աղջիկ, հայախօս եւ հպարտ իրենց ինքնութեամբ ու գիտակից իրենց հայութեամբ։ Ասոր համար կ'ուզէր որ հայ վարժարանը, այս պարագային Սամուէլ-Մուրատեան Մխիթարեան Վարժարանը ըլլար գրաւիչ նաեւ նիւթապէս իբրեւ շէնք եւ դառնար կեդրոն հայ կրթական գործունէութեան, ասոր պահանջած բոլոր յարմարութիւններով։ Սովոր էր կրկնել յաճախ, «Հայ պատանին պէտք է հպարտ զգայ ինքզինք իր դպրոցով, պէտք է հայ դպրոցը ըլլայ նախանձելի վայր մը հայ պատանիին համար». եւ ձեռնարկեց մեծդի ծրագրի մը՝ վերանորոգել հիմնովին ամբողջ վարժարանը, արդի պահանջներով, ուսումնական մակարդակի բարձրացումին եւ այժմէականացումին նպաստող վայրերու ստեղծումով, ըլլայ անիկա գիտական փորձերու աշխատանոց, ըլլայ անիկա աշակերտներու ննջասենեակներ, մարզական կեանքի յարմար միջավայր եւ հուսկ ընդլայնել վարժարանը ու շատոնց ցանկացուած ու շատերէ ակնկալուած Մանկապարտէզը վերջապէս իրագործել, որպէսզի հայ մանուկը իր մատղաշ տարիքին սնանի հայութեամբ մեծնայ հայութեամբ եւ ըլլայ իսկական հայ, բառին ամբողջական առումով։

Եւ մաշեցաւ Մխիթարեան Վարդապետը իր այս բուռն աշխատանքի թափին մէջ, եւ օրէ օր կը տեսնէինք որ յոգնութիւնը ծանր կը կշռէր իր ուսերուն։ Եւ ինք ոչինչ կը զգացնէր, մանաւանդ թէ աւելի եռանդով կը հետեւէր գործերուն եւ կ'ուզէր վայրկեան մը առաջ տեսնել գործը իր ամբողջականութեան մէջ։ Սակայն իր յոգնութեան աղբիւրը մէկ չէր. ֆիզիքական, հոգեկան, ընկերային, ազգային իր անցեալէն, ու ազգը շարունակ կը խօսէր իր սրտին. ցեղին սիրտը կ'ուզէր յաւերժացնել։ Պէտք էր զոհուիլ մինչեւ վերջին վայրկեան եւ ինկաւ աշխատանքի վրայ, գիտակից իր ձեռնարկի վեհութեան։

Ջարդերէն ազատած մանուկը, տարինե՛ր եւ տարիներ ետք, իր մահէն ամիս մը առաջ, հիւանդանոցին մէջ, բժիշկի հարցումին թէ անցեալին ի՞նչ հիւանդութիւններ ունեցած էր, եօթանասունմէկ տարեկան Հ. Սերովբէ Վրդ.ը անվարան մէկ պատասխան կուտար, որովհետեւ մէկ էր արդէն իր ցաւը, եւ մէկ ողբերգակ տրամով դրոշմուած էր իր կեանքը. – Ջարդի զաւակ եմ – ըսաւ բըժիշկին ու ձգեց որ մենք խորհրդածենք իր ապրած տրամին ահաւորութեանը վըրայ ու ըմբռնենք հերոսական իր կեանքի ազդու դրուագը իբր վարդապետ եւ վեհանձն մշակը Ազգին։

Ես ինքս Մխիթարեան Վարդապետ, ապրեցայ իրեն հետ։ Մահուան անկողինին մօտ երբ կը համբուրէի սառած իր ճակատը, արցունքը աչքերուս, կարծէք վերջին անգամ մը մահէն անդին ան խօսեցաւ ինծի հետ, որ կը մնայի դեռ կենդանի իր գործին վրայ։ Թաքուն պատգամ մը անդենականէն, մահուան քունէն փոխանցեց ինծի։ Իր կեանքով կը բացատրէր ինծի մահուան իմաստը։

Կ'ըսուի յաճախ թէ մահը մեր փորձառական ծիրէն դուրս կը մնայ։ Թէ մարդ մէկ անգամ կը մեռնի եւ անկէ ասդին ոչ ոք վերադարձած է խօսելու համար մեզի հետ, պարզելու մեզի անդենականի խորհուրդը։ Բայց այդ օրը, Հայր Սերովբէի մահուան անկողինին մօտ զգացի թէ մահը հեռու չէր ինծմէ. եւ դիտեցի երկա՛ր եւ աղօթեցի. վաղը կարգը իմս է. ինքն ալ հսկած էր հոգեկից վարդապետներու մահուան անկողինին մօտ։ Այսօր կարգը իմս է հսկելու։

Եւ կը խորհրդածեմ թէ հոս եւ հիմա է որ մարդ ինքզինք կ'իրագործէ։ Հ. Սերովբէն կեանքով իրագործեց ինքզինք. անցողական այս կեանքը արժեւորեց յաւիտենականին տեսանկիւնով. սեփականացուց իր կեանքը միջամտելով նոյն այդ կեանքին մէջ աստուածապարգեւ իր ձիրքերն ու տաղանդը ծառայեցնելով ի սպաս Աստուծոյ եւ իր ազգին հոգեւոր ու մտային լուսաւորութեան։

Կեանքը կ'ըսէ, Սուրբ Օգոստինոս լատին մեծ հօվիւն ու աստուածաբանը, նուէր մըն է զոր Աստուած կը պարգեւէ մարդուն որպէսզի մարդը իր կարգին ընծայէ զայն Աստուծոյ։ Հայր Սերովբէի կեանքը եղաւ խօսուն արտայայտութիւնը այս ճշմարտութեան ու վրան աւելցուց հաւատարմութիւնը ի՛ր Մխիթարեան կոչումին, նուիրելով զայն նաեւ ի՛ր ազգին գործնական ու առաքելական – կըրթական դաշտին վրայ։

Թող Աստուած լսէ աղօթքը իր հաւատարիմ ծառային եւ տայ մեր ազգին մըշակներ նման Մխիթարեան այս մեծ Վարդապետ առաքեալին եւ շարունակուի օղակը Մխիթարեան գործունէութեան՝ «յօգուտ եւ ի լուսաւորութիւն ազգիս Հայոց»։

ՍԻՐԵԼԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ,

Քանի մը ժամով ուշացայ մեր վերջին ժամադրութեան։ Հաւանաբար պատգամ մը կամ խօսք մը ունէիր ըսելիք։ Ափսոս։ Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, լռութեամբ լեցուն, գտայ միայն պարզ դագաղ մը քահանայական օծուն զգեստներով ծածկուած եւ չորս կողմը դէմքեր՝ ծանօթ ու անծանօթ, որոնց մէջ քու աշակերտներդ, երէկուան եւ այսօրուան։

Երկրային անցքիդ այս վերջին տեսարանն անգամ, խորհրդանիշը եղաւ քու կեանքիդ իմաստ տուող սկզբունքին՝ Կրօնական հոգի եւ Ազգայնական զգացում, ծառայութիւն Աստուծոյ եւ Ազգին։

Մինչ պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուէր, ես կը տեսնէի մեր ուսումնասէր եւ ազատ տեսուչ վարդապետը, մերթ վարժարանի բակին մէջ հաստատ եւ վճռական քայլքով մը շրջիլ, մերթ դահլիճը հանդիսաւոր օրուան մը առթիւ կամ մատուռի խորանին վրայ կիրակնօրեայ պատարագի քարոզի ընթացքին ուղղել իր հայրական յորդորները, տալ իր պատուէրները, ընել իր յանձնարարութիւնները եւ մերթ դասարանը հայերէնի կամ քրիստոնէական դասերու ընթացքին համոզիչ խօսքերով եւ զօրեղ շեշտով ըսել ու կրկնել՝ «...տղա՛ք, բախտը ունիք հայկական վարժարան յաճախելու. դուք մեծնալէ ետք, ազգը վաղը ձեզմէ մեծ ակնկալութիւններ պիտի ունենայ. պէտք է վերադարձնէք Ազգին ինչ որ հոս կը ստանաք։ Ասոր համար պիտի սորվիք հայերէնը որովհետեւ ձեր մայրենի լեզուն է, իսկ պիտի սերտէք ֆրանսերէնը, անգլերէնը, իտալերէնը Ֆրանսացիէն, Անգլիացիէն եւ Իտալացիէն աւելի լաւ։ Այս է ճշմարիտ Մխիթարեան աշակերտի ուսումնական աշխատանքը...»։ Ու ես մեկնեցայ վարժարանէն հետս տանելով պատկերը՝ քու սուր եւ յաճախ խիստ նայուածքիդ, երբեմն անթափանցելի ու երբեմն թեթեւ ժպիտով մը լուսաւորուած, տեսնելով հոն ուժեղ անհատականութեան, նկարագրի մը արտայայտութիւնը։

Մելամաղձոտ շարականները առաւել տխրեցուցին զիս։

Բայց միտքս կը սուրայ ... տարիները կ'անցնին ու կը սահին, տասնըհինգ տարի, ու զիրար վերագտանք Մարսէյլ, սիրելի Վարդապետ։ Մեր ուրախութիւնը եղաւ անսահման։ Մեր կապը աւելի զօրաւոր։

×

Այսօր, քառասուն օր է որ թողուցիր մեզ ու սլացար երկինք միանալու քու Աստուծոյդ, մեր Սուրբերուն, Հայ Գիրը եւ Մշակոյթը ծաղկեցնող փաղանգին, զոր այնքան պաշտեցիր եւ որոնց նուիրեցիր կեանք մը ամբողջ։ Բնութիւնը օժտած էր քեզ գիտուն դաստիարակի մը ընտիր շնորհներով, ուժեղ իմացականութեամբ, անխորտակ կամքով, գորովագին սրտով, ու դուն դարձար Մխիթարի յաջորդներու բանակին արժանաւոր գինուորագրեալը եւ համբերատար աշխատանքով ուղղեցիր հոգիներ եւ մտքեր դէպի աղբիւրը լոյսին։ Ջփնտռեցիր անուն, պատիւ, փառք եւ ոչ ալ արծաթ, այլ փնտռեցիր միայն սրտեր ու մտքեր անոնց մէջ տպաւորելու Մեսրոպի պատկերը հարազատ, անոնց մէջ ցանելու սերմերը գիտութեան, անոնց մէջ կերտելու, դարբնելու նկարագիր եւ անհատականութիւն որպէսզի դառնան գիտակից Հայեր, որպէսզի իրականանան արդար ձգտումները ազգին։

Սիրելի Վարդապետ, որպէս դաստիարակ եւ կրթական մշակ՝ ունեցար խօսք եւ գործ միանգամայն. խօսքդ այնքան զօրեղ եւ կրթիչ եղաւ որ դեռ թարմ է յաջորդական սերունդներ կազմող աշակերտներուդ մտքին մէջ. իսկ գործդ կենդանի եւ խօսուն քանի պատկերն իսկ է Մխիթարեան կրթական առաքելութեան։

...ՖԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՄԸ ԽՕՍՔԸ՝ ԻՐ ՏԵՍՈՒՉԻՆ

Տխուր մթնոլորտ մը կը տիրէր Հոկտեմբեր 15-ին, Մխիթարեան Վարժարանին մէջ: Մեր տեսուչին մարմինը կը հանգչէր, Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: Դագաղին չորս կողմը կանգնած էինք անձայն, յուզուած եւ տխուր: Ձինքը կորսնցուցինք:

Երկուշաբթի Հոկտեմբեր 13-ին իմացանք մեր ուսումնապետ Վրդ.էն, մեր տեսուչի մահը: Լուրը մեզ ցնցեց: Փոքրիկները եթէ այնքան չէին հասկնար կամ զգար այս կորուստին իմաստը, գիտէին սակայն որ այլեւս պիտի չտեսնէին իրենց սիրելի տեսուչը: Մեզի մեծերուս համար եղաւ առիթ մը մտածելու նոր ձեւով իր մասին եւ մահուան մասին. խոստացած էր կեանքը տալ եւ ամէն գիշեր պառկելէ առաջ կ'երթայինք խումբով ամփոփուելու մեր սիրելի տեսուչին մօտ. կը մտածէինք իր մասին. խոստացած էր կեանքը տալ Աստուծոյ եւ ազգին. յարգած էր իր խոստումը: Մենք ամէն օր այդ կը տեսնէինք ու կ'ապրէինք իրեն հետ: Կը ըզգայինք թէ շատ քիչեր կրնային ընել այն ինչ որ ինք իր խօսքով ու օրինակով ցոյց կուտար մեզի: Մեզի համար դժուար է երեւակայել որ այլեւս զինք պիտի չտեսնէինք, որովհետեւ դպրոցական կեանքի մեր պահերը կը խօսին միշտ իր մասին: Չորս տարի եղաւ մեր տեսուչը բայց մենք կը տեսնէինք որ մեզմէ առաջ եղած է անիկա տեսուչ շատերու: Սովորութիւն ունէր յաճախ ընթրիքէն ետք մեզի խրատելու: Հիմա որ կը վերյիշենք այդ խրատները, խրատունք կուտանք իրեն եւ կը զգջանք նախապէս լաւ գործադրած չըլլալնուս համար իր խրատները:

Շատ կը սիրէր դպրոցի աշակերտները: Զբօսանքի պահերուն երբեմն սուլիչով կ'ազդարարէր յանկարծ պզտիկի մը որ վտանգաւոր խաղի մը կամ դիրքի մը մէջ կը գտնուէր: Կը կանչէր իր մօտ ու հանդարտօրէն կը բացատրէր այդ վտանգաւոր խաղերուն հետեւանքները: Ամէնքս կը յարգէինք զինք: Գիտէինք կը զգայինք որ մեզ շատ կը սիրէր:

Ընդհանրապէս երբ մէկը մահանայ, կը մոռցուի: Բայց եթէ այդ անձը կատարած ըլլայ գործ մը, նոյն իր այդ գործը զինք կ'անմահացնէ ու կը դառնայ օրինակ ուրիշներու:

Հայր Սերովբէ Վարդապետ Ագըլեան կը պատկանի այս խումբին: Մենք աշակերտներս խօսք տուինք իրարու ըլլալու համար իրեն պէս հայրենասէր ու ազնիւ հոգի մը:

Արդարեւ Հայր Սերովբէ Վարդապետը մեզի համար եղաւ աւելի հայր մը քան թէ պարզ դպրոցական տեսուչ մը: Եւ մենք իբր իր զաւակները պիտի շարունակենք իր կեանքը՝ մեր կեանքով:

ՎԱՉԳԷՆ ՏԷՏԷԵԱՆ

«L'exemple est d'une éloquence, que le silence amplifie»

Դժուար է ոգեկոչել Հ. Սերովբէ Ագըլեանը:

Ի՞նչ մտաբերել, արդարեւ, բարեհըռչակ իր համբաւէն. ողջախոհ մա՞րդը, բարեկրօն մխիթարեա՞նը, կա՞մ քաղցրախօս դաստիարակը:

Տիպար դէմքերը բարեմասնութիւններու ձոյլ են: Ուղիղ չէ, թերեւս, հատուածաբար քննարկել զանոնք: Միշտ՝ դրուատիք մը գլացած ըլլալու խայթը կը մնայ:

Եւ սակայն, դրդուած ենք Հ. Սերովբէին սեւեռելու մանաւանդ որպէս կրթիչ :Պիտի վարանէինք լոկ այս նախապատուութեամբ մերձենալու իր յիշատակին, եթէ չըլլայինք քաջահաւատ՝ թէ կրթական ասպարէզին մէջ գտաւ լրում իր բազմաշնորհ անձնաւորութիւնը: Կարելի ալ պիտի չըլլար հաւանաբար այլ տեսանկիւնէ դիտել անձ մը՝ որ «ի պաշտօնէ» իսկ ուսուցչութեան սահմանուեցաւ գլխաւորաբար:

Եթէ Հ. Սերովբէի կենսագրութենէն յապաւենք աթոռակալութեան շրջանը, գինքն ամպիոնի վրայ պիտի գտնենք մօտ քառասուն տարի, Մուրատ - Ռափայէլեանի մէջ կամ Սեւրի վարժարանը: Քառասնամեակ մը կենսապատ, որուն ընթացքին բարենշմար տպաւորութիւններ միայն թողուց. եղաւ հոգեզարդ միանձն, սակայն ոչ մարդախոյս, կուսակրօն քահանայ, բայց հայր հոգեւոր, խստաբան տեսուչ եւ ջերմաձայն մտերիմ:

Մխիթարեան առաքելութեան էական գիտումներէն մէկը դաստիարակութիւնն է: Բայց ամէն մխիթարեան դաստիարակ չի դառնար, ինչպէս ամէն մխիթարեան բանասէր չէ:

Վանական բարեհամբոյր մթնոլորտը պարզապէս կ'ուռճացնէ կրթական մշակ հանդիսանալու ընդոծին հակում մը, եթէ կայ: Չի ստեղծեր զայն: Հոն ոչինչ բռնագբօսիկ է: Ուսումը, յետոյ, փորձառութեամբ պսակուած, կ'ընէ անհըրաժեշտ հպումները:

Նորընծայ Կարապետը, դեռ «հատն ցորենոյ» որպէս մանկածու, Մխիթարի ակօսին մէջ իյնալու շնորհքն ունեցաւ եւ հոն ընձիւղ արձակեց:

Իբր ներհուն դասախօս կամ հաճոյալուր գրուցակից, խանդով աւանդեց միշտ մեր անցեալին պաշտամունքը, որ պիտի չըլլար «անվերապահ եւ չտես», այլ «քննական, բայց բարեմիտ»:

Ամէն առիթով կրկնեց լիաթոք, թէ այդ պաշտամունքը ներկան ըմբռնելու նախապայման է եւ ոչ թէ արդի երաշտ մը ծպտող բարդոյթ, ապագային ընդառաջող ողջոյն՝ եւ ոչ թէ զայն դիմագըրաւելու սարսափ:

Սաստկացուց գրաբարը, պահանջեց Ոսկեդար ու Նարեկացի, յետոյ Քուչակ եւ Սայաթ - Նովա, որպէսզի «հասկընանք» Ինտրան եւ Վարուժանը, Սարաֆեանն ու Ահարոնը...:

Արփիարեան, տանօք, պէտք է Հ. Սերովբէին պէս վարդապետներու աշակերտած ըլլայ, քանի համոզուած էր, թէ «Մխիթարեանները գրաբար կ'ուտեն, գրաբար կը խմեն, որովհետեւ հինը կը պաշտեն՝ նորը սիրելու համար»:

Սովորաբար վանարնակ Մխիթարեաններն են գիտական ուսումնասիրութիւններով զբաղողները: Բայց անոնց վաստակը սեղմ շրջանակներու միայն մատչելի է: Միարանութեան «դեսպանները» մեր հասարակութեան մէջ Մխիթարեան վարժարաններու Հայրերը կը մնան միշտ:

Զանոնք տեսնելով է որ կը կաղապարուի հանրութեան գաղափարը Միաբանութեան մասին: Անո՛նց գործունէութիւնն է զանգուածը հետաքրքրողը, անո՛նց կենցաղն է շարունակ զուգակշիռ ենթակայ:

Քառասուն տարի գործել ամենատես ժողովուրդին մէջ եւ բարեյիշատակ մեկնիլ վարկի մը անեղծութեան մեծագոյն գրաւականն է անկասկած, որուն Հ. Սերովբէ լրիւ արժանացաւ:

Ձենք կարծեր անձնական յուշերէ միայն թելադրուած ըլլան այս վկայութիւնները: Առնուազն նոյնը պիտի հաստատէին յոգնաթիւ իր միւս աշակերտներն ալ, իր «գրած հատորները», ինչպէս կ'ըսէր:

Զինքը սիրեցինք, որովհետեւ այդպէս ճանչցանք. սրբահոգի եւ մտահարուստ: Հուսկ ողջոյնի տրտում պահուն ալ, երբ բարետեսիլ անդորրութեամբ անշնչացած էր այլեւս, զգացինք թէ օրինակ մը կտակելով բաժնուած էր բոլորէն:

Գիտէր, անտարակոյս, թէ՝ «l'Exemple est d'une éloquence que le silence amplifie».

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Փատովա

ԾՆՈՒՆԴԸ

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

Մարդուն կեանքը ունի երկու երես՝ մին ծիծաղ միւսը՝ լաց:

Ունի երկու բեւեռ՝ մէկ կողմը սպիտակ - լոյս, միւսը՝ կարմիր - արիւն:

ՄՍՈՒՐ եւ ԳՈՂԳՈԹԱ

Եթէ Մսուրը ուրախութեան խոստումն Գողգոթան է զայն շահողը ... ցաւն է ուրախութեան խողովակը:

Յարութիւն, նոր կեանք, Անմահութիւն՝ Աւագ Ուրբաթի ծածկուած երեսին մէջն է:

Բանաւոր մարդը, որ՝ միայն թէ նախապաշարումներ չունենայ, աստուածամարդուն ծննդեան եւ յայտնութեան մերձաւոր տօներուն առթիւ՝ պէտք է լրջօրէն խորհրդածէ այն ճշմարտութիւններուն վրայ՝ որոնք Մարդացեալ Աստուծոյ սոսկալի խորհուրդին մէջ պարունակուած են, անոնցմով մեր երկրաւոր կեանքը պայմանաւորուած է, եւ օր մը՝ երբ երկրաւոր կեանքի թելը հատնի - ուզելով չուզելով - պիտի ընկղմի մարդանոց ծոցին մէջ... ինչպէս արեւմուտքին՝ արեւին սկաւառակը կ'ընկղմի հորիզոնի անսահմանութեան մէջ:

Մարդեղութեան - աստուածայայտնութեան խորհուրդը, Քրիստոսի կուսական, եզական ծնունդը՝ յայտնուեցաւ հոգեղէններու աւետաբեր երգերով, ընծայաբեր հովիւներու երկրպագութեամբ, Բեթղեհէմի կիներուն եւ աղջիկներուն ցնծութեան աղաղակներով:

Ծնունդ՝ որուն մէջն էր ամենամեծ նուաստացումի եւ գըկանքի խորհուրդը: Հոն է ամենազօր, ամենագէտ խոնարհած Աստուած ... մահկանացուներու մէջ իբր մահկանացու: Հոն է Անստեղծ լոյսը՝ աշխարհի խաւարին մէջ իջած... Կոյս մօրմէն նորածին՝ ախոռի մը անկիւնը, նիւթապէս եւ հոգեպէս աղքատներու թշուառութեան հետ նոյնացած, անոնց ստոր, տկար բնութիւնը հագած՝ որպէսզի երկրաքարշ մարդը բժշկէ, նորոգէ եւ աստուածացնէ:

Խորին խորհո՜ւրդ, որուն առջեւ մարդուն միտքը կ'ապշի, կը մոլորի խաւարած... եթէ հաւատքի լոյսը օգնութեան չհասնի:

Հաւատացեալին համար ցնծութեան խորհուրդ՝ որ յոյսի, սիրոյ, խաղաղութեան, անմահութեան աղբիւր է:

«Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը որ մինչեւ անգամ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ հաւատայ Անոր չկորսուի, այլ ընդունի յաւիտենական կեանքը»:

17 դարերէ ի վեր, Ծնունդի եւ Աստուածայայտնութեան տօներուն՝ հայ հաւատացեալը իր Ս. Հայրերուն յօրինած գրական ամենաչքեղ ձեւերու եւ աստուածաբանական խոր մտքերու մէջ պարունակուած հաւատքով կ'աղօթէ, կ'երգէ եւ կը փառաւորէ Փրկիչը:

«Յառաջ» Դեկտ. 22/23, 1979

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Սաքօն յանկարծ իր պոռպռան ձայնը ձգած էր, երբ տեսած էր, որ Խեւ Մանօն լեռներէն վար կ'իջնէր գիւղ երթալու համար:

Խենթ Մանօն չէր կրցած քնանալ: Կարծես բաղում սարդեր իր գլխին մէջ կը դառնային եւ ուղեղը կը ճանկռտէին: Լեռ ելլելէն ի վեր, աստղեր համրելով զբաղած էր: Մէկ, երկու երեք ... Մանօն 12-էն աւելի չէր կրնար համրել, եւ աստղերու շատութիւնը զինքը անհանգիստ կ'ընէր: Դժգոհ այդ բոլորէն՝ ելած էր իր տեղէն, կ'ուզէր գիւղ իջնել ու իրենց առաստաղին տակ քնանալ: Այդ օր դրկուած էր իրենց տան գերանները համրելու հաճոյքէն:

Ամէն գիշեր, ճրագի լոյսով, գլուխը բարձին, Մանօն իրենց տան առաստաղները համրած էր միշտ: Առաստաղին գերանները 12 հատ էին: Թերեւս այդ էր պատճառը, որ 12-էն աւելի չէր կրնար համրել: Գիտէր, թէ ո՛ր գերաններուն վրայ ճեղք կար, ո՛ր գերանները ծուռ էին, ո՛ր գերաններէն մամուկը վար կը կախուէր:

Խեւ Մանօն առանց իրենց 12 առաստաղներուն չէր կրնար քնանալ: Կէս գիշերին յաճախ կ'արթննար, ճրագը կը վառէր ու պատերուն վրայ կորսուած մամուկը կը փնտռէր: Յաճախ, դուրս ելած ատեն, երբ միտքը կ'իյնային առաստաղները, խոշոր քայլերով տուն կը վազէր ու կը սկսէր համրել, մէկ, երկու, երեք...

Արջ Սաքօն մութին մէջէն պոռաց ու հասաւ Մանոյին ետեւէն, որ բաներ մը ըսաւ ինքնիրեն, ուզեց բաներ մը հասկըցընել, սակայն Սաքօն անողոք էր:

Մանոյի վիշտը հասկնալ Արջ Սաքոյին տրուած չէր: Մանօն ճարահատ նորէն ժողովուրդին մօտ վերադարձաւ:

Սաքօն Մուրատի դիրքին մօտեցած էր, ուզեց նորէն Մուրատին մօտենալ, անոր հետ կատակներ ընել ու մոռցնել անակընկալ վիշտը.

- Հէյ, Մհերի դուռ...

Ծերունի Մուրատ այս անգամ ձայն չէր տար, գլուխը երկրագունդի մը պէս ծանրացեր էր իր կուրծքին ու կը զգար տաք սեղմում մը իր աջ քունքին վրայ: Մուրատ՝ իր երազներուն մէջ թմրած՝ ոչինչ զգացեր էր: Հրացանի գնդակները հատ հատ կը զարնուէին քարերուն: Մուրատ ուզեց ձայն տալ, շարժիլ եւ սակայն մթութիւնն ու լռութիւնը քարայրի մը պէս իր բերանը լեցուեցաւ եւ իր ձեռքերուն վրայ զգաց արիւնի տաք կաթիլներ: «Հէյ Մհերի դուռ», Սաքոյի ձայնն էր կարծես: Քանի հովը կը զարնուէր իր քունքերուն վրայ, կը զգար նոյնիսկ վէրքին բերանը, եւ ոտքերուն ջիղերը կը քանդուէին: «Սաքօ, Սաքօ» կ'ուզէր պոռալ: Անոր կը թուէր, որ մըթութիւն մըն ալ իր ձայնին վրայ կ'իջնէր ու դուրս չէր գար:

- Ո՞ւր ես, Մուրատ, - հեռուէն նորէն լսեց Սաքոյի ձայնը, որ միջնատի ձայնին պէս կը զարնուէր ականջին:

Մուրատ ձեռքերը աղակուրտեց, կ'ուզէր ոտքի ելլել: Չէ, չէ, ան չներեց ինքնիրեն, որ յանկարծ թուլցած էր ու ինկած էր երազներու մէջ: «Տէր ողորմեա» երգած պահուն նոյնիսկ արցունք թափած էր:

«Սաքօ, Սաքօ» ձայնը վէրքէն դուրս կուգար: Ձեռքերն ու ոտքերը իրարմէ գնդակ մը իյնալու չափ հեռու ըլլային կարծես: Մուրատ տակաւին կը պահէր իր ճանկերուն ուժը: Խեչափառի մը ըռնազդով իր ամբողջ ուժը գործածեր էր զէնքը ձեռքէն վար չձգելու: Աչքերուն կոպերը պղնձէ կարմիր մը բռնած էր ու այդ կարմրութեան մէջ վերջալոյսի պէս տակաւին կը յամենային մի քանի գոյներ երազներէն: Յետոյ այդ գոյները գորշացան, կարծես սեւ արջ մը ծուարեցաւ հորիզոնին վրայ: Արջի այդ սեւ կերպարանքը մեծցաւ, ընդարձակեցաւ ու մթութիւն, մթութիւն...

Լուսնկան հսկայ պղնձի մը պէս լերան վրայ ինկած էր:

(Շար. 202)

Fonds A.R.A.M

Կը խնդրուի ծանուցանել
ՇԱՒԱՐՇ ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Տիվրիկցի)
մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 17-ին:
Թաղումը կը կատարուի Ժանթեյիի գերեզմանատունը Երեքշաբթի, Նոյ. 25, ժամը 14-ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժէռոմի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փափազեան եւ Պանտիկեան ընտանիքներուն, իրենց ողբացեալ զաւկին եւ թոռան՝ Րաֆֆի Փափազեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ, փ.ծ.ի ստացուած է Տիկին Լուսարարեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Հօթոթեանէ 50 Ֆ.:
Նաեւ, Այրի Տիկին Վահրամ Մանուկեանէ, Այրի Տիկին Մառօ Թիւթիւնճեան – Մանուկեանէ, Այրի Տիկին Ալիս Տէր-Մինասեանէ, Այրի Տիկին Գալֆայեանէ 50-ական Ֆ., իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր, հօր, մեծ – հօր, քեռայրին մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊԱԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն 20.000, Եան'ց Քլիւպի անդամներ 10.000, Կեդրոնական Նախկին Սանուց Միութիւն 10.000, Ոմն 10.000, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն 5.000, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձ. 5.000, Սուրէն Գործունեան 5.000, Պերճ Ճէզվէճեան 5.000, Ժաք Քեաթիպեան 5.000, Հայ Որբ մը 4.000, Ոմն 3.500, Տոքթ. Ս. Թիրիաքեան 3.000, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձ. անդամներ 2.500, Ոսկիան Գալայճեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձ. անդամներ, Էսաեան – Բարեկամական Միութիւն, Տիկին Հրանտ Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան 2.000-ական, Անտիյյի Հանգստեան Տան պատսպարեալներ 1.670, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պատսպարեալներ 1.610, Ճօնի Էլմասեան (Լոս – Անճելըս) 1.500, Գլակ Ղազարեան, Տիկին Սիլվի Նշանեան, Հ.Բ.Ը.Միութեան Երիտասարդաց, Գալֆայեան եւ Կիւլպէնկեան եղբայրներ, Յարութիւն Սինանեան, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Դպրաց Դաս, Տիկին Մարիամ Սաատէթեան 1.000-ական Ֆ.:
(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հրաչ Պալեանէ 500 Ֆ. իր մօրեղբօր՝ Գրիգոր Գասպարեանի մահուան տարելիցին առթիւ:
Նոյն տխուր արթիւ, Ս. Մեսրոպ Կըրթարանը ստացած է.– Պ. Երուանդ Պալեան 200, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօյաճեան 50:

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube
Dans la Salle des Fêtes — Rue Voltaire, ALFORTVILLE.
Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»
երգ՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ
BAR, BUFFET, SPECIALIT ES ARMENIENNES

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Նազենի Կիրակոսեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.– Ողբացեալին զաւակները եւ թոռները եկեղեցւոյ եւ դըպրոցին 250-ական, Սեւինէ դպրոցին կողմէ եկեղեցւոյ 350, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Թագւորեան 100 եւ 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Տէր – Զաքարեան, Տէր – Մինասեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ս. Հաթէմ – եան, Այրի Տիկին Յովհաննէս Վարժապետեան 100-ական, Անահիտ Կտաւճը – եան, Տէր եւ Տիկին Պապանեան, Թօն – կուրեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Հ. Ենովքեան, Այրի Տիկին Մանուկեան եւ Այրի Տիկին Տէր – Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Տէր – Գալուստեան, Արթօ Տէր – Մինասեան, Թումայեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Մասիս Աւետեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ասարլըգեան, Գէորգ Տէր – Կազէրեան, Մինաս Աճէմեան, Բիւզանդ Խաչատուրեան, Աղաւնի Սվազլեան 30-ական: Դպրոցին.– Այրի Տիկին Խօրտէքեան, Օր. Քրիսթին Շաքարեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթոռեան 50-ական, Հայ Արենոյշներու կողմէ, Սէն – Ժէռոմի Կապոյտ Խաչին կողմէ 100-ական, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Նահապետեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան 30-ական, Ոսկեան Շէրպէթեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խոզեան 20-ական Ֆ.:

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle
avec

HENRI TACHAN

——×——

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS
PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CENTRE CULTUREL
STS. SAHAK — MESROB
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Samedi, 29 Novembre, à 21 h.
CONFERENCE

Archag Tchobanian

OU LA PASSION DE L'ARMENIE
par Edouard Khayadjian
agregé de Lettres
Le conférencier sera préseenté par le Doct. A. Khazinedjian
Entrée Libre

Maison de la Culture Arménienne,
9, Rue de Madrid, 94140 - Alfortville
UN CENTRE CULTUREL
ARMENIEN — JERUSALEM

Conférence

par C. et O. Kouyoumdjian
Vendredi, 28 Novembre à 20 h. 30
PROJECTION

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

——×——

Association Arménienne
d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St.Raphaël
Pour les Personnes du Troisième Age
— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser: A.A.A.S.
77, *Rue La Fayette* .. 75009 *Paris*
Tél. 878.02.99 *et* 281.17.80

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.
demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

voyage en Arménie

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

——×——

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
25
MARDI
25 NOVEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.783 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.783

N.D.L.R.— Suite à nos premiers échos (voir «Haratch», des 20 et 21 Novembre), nous donnons ci- dessous le «chapeau» et la dernière partie de l'article de Roland Godel, paru dans «Genève Home Informations» du 13 Novembre. Le début de l'article est un historique succinct des Arméniens, jusqu'en 1920. Cette dernière partie, donne, nous pensons, matière à réflexion, que l'on soit d'accord ou non.

« ces Arméniens, dont subitement le monde parle »

En plus de soixante ans d'indifférence et d'oubli généraux, l'Arménien du monde a su relativement bien s'adapter aux modes de vie et de pensée de ses terres d'exil.

Certes, la langue vit, l'Eglise fonctionne, la culture subsiste, mais il y a belle lurette que l'Arménien s'est bien habitué à sa nouvelle patrie, surmontant en partie l'ambiguïté caracteristique de sa situation de membre d'une diaspora. Il est devenu un bourgeois, un citoyen respectable; il a accédé à un certain statut social et finalement ce n'est que dans l'intimité que se manifeste l'inaltérable sentiment national arménien: schématiquement l'on pourrait dire que la patrie objective de l'Arménien est son pays de résidence et de travail, sa nation subjective demeurant l'Arménie du passé.

×

«....En 1920, grâce à la contribution du très arménophile président Wilson, le Traité de Sèvres reconnut l'Arménie commen un «Etat libre et indépendant». Mustapha Kemal Atatürk, grand sauveur de la Turquie en débâcle, fort de son pouvoir presque charismatique, refusa cette clause du Traité de Sèvres, enfonça la résistance arménienne avant de se heurter aux troupes russes. Voilà ce qu'il reste aujourd'hui de la grande Arménie: une province soviétique, une république socialiste soviétique du Caucase où vivent bon gré mal gré environ quatre millions d'Arméniens, alors que deux à trois autres millions de leurs frères sont disséminés dans le monde et forment ce qu'on appelle la diaspora.

×

IDENTITE NATIONALE, AMBIGUE ET COMPLEXE...

Je n'ai pas employé le terme d'assimilation ou d'identification lorsque j'ai parlé de l'Arménien du monde et de sa nouvelle patrie: en effet pour les Arméniens — comme pour les Juifs — se pose d'une façon particulière le problème de l'identité, de la conscience nationale. De surcroît, l'Arménien ne dispose même pas de la possibilité de rejoindre un foyer national équivalent à l'Israël des Juifs. Ainsi l'on peut se demander pourquoi on demeure Arménien, comment on le demeure (rôle de la famille, centre d'unité et de transmission des cultures) et quel est le degré ou la qualité de l'intégration à la culture sociale du pays d'accueil (rôle des media et des écoles, appareils de socialisation).

Faut-il raisonner à la manière des républicains français volontaristes: «Est Français celui qui veut l'être»? Faut-il se référer à la conception pan-germaniste classique: «Est Allemand celui qui parle l'allemand»? Ou bien encore y a-t-il autre chose d'indéfinissable, de mystique, qui grave dans l'esprit de chaque homme une marque d'appartenance nationale? Je ne vois personne qui soit capable de fournir une réponse définitive à de telles interrogations, pourtant il paraît évident que l'immense majorité des Arméniens de la diaspora ne peut pas approuver les actes terroristes que commettent certains membres de la communauté: ces agissements les placent dans une situation fort gênante vis-à-vis du pays d'accueil dans lequel ils se sont efforcés depuis longtemps d'obtenir une place et un statut social, contribuant en échange à l'activité et au développement de la société dans un climat de confiance et de paix.

APPRENTIS - TERRORISTES: VENGEANCE ANACHRONIQUE ET DEMESURE

En observant la stratégie déployée par ces nouveaux terroristes, on ne peut s'empêcher d'y voir une certaine naïveté: s'en prendre à des organes publics ou quasi publics suisses pour se venger d'une attitude politico - juridique qui comporte, soi-disant, des apriorismes antiarméniens... Voilà qui relève d'une vision «ayatolesque» des choses! D'autre part, de telles méthodes n'aboutissent même pas une à une éventuelle sensibilisation des peuples occidentaux au problème arménien. Il suffit pour s'en rendre compte de constater que la plupart des journalistes et commentateurs ne vont pas au-delà de la simple et facile condamnation de tout acte de nature terroriste. Autre question: est-ce que la floraison des terrorismes à fondement nationaliste et non idéologique conduit de plus en plus à la formation d'autres mouvements semblables? Tout jugement sur la nature de cette violence mis à part, une chose demeure évidente, c'est que revendiquer la restitution au peuple arménien de son territoire historique (dans le but d'y fonder un Etat) et une de l'esprit absolument insensée, complètement irréalisable. Point n'est besoin d'être palestinien ou kurde pour s'en rendre compte.

Mon intention, dans cet article, n'est nullement de culpabiliser le peuple turc tout entier, ni même le peuple turc qui, à l'époque, participa plus ou moins directement aux génocides: on sait aujourd'hui — la psychologie sociale a abondamment étudié le sujet — combien les mécanismes de l'obéissance sont universels et combien il est aisé pour un gouvernement habile et dans une conjoncture favorable de répandre des doctrines factices au nom desquelles les individus pourront commettre les pires actions avec l'intime conviction que tout cela est parfaitement légitime et normal. Mais la conscience du peuple turc est-elle donc réellement si fragile aujourd'hui qu'elle ne supporterait pas une reconnaissance officielle de la vérité, de erreurs commises? Pour les Turcs, il ne s'est jamais rien passé ressemblant à un massacre: ces épisodes de la glorieuse histoire du pays sont absents de tout manuel. L'acte symbolique de la reconnaissance de l'erreur représentrait une profonde victoire psychologique pour l'ensemble des Arméniens. Voilà, à mon sens, la première des choses qu'ils doivent exiger, avec le soutien de tous ceux qui se soucient d'équité. Cet objectif est certes bien mince et abstrait et il ne mérite donc pas d'être atteint dans le sang.

Pour ce qui est du reste, j'ai bien peur que la lutte des Arméniens doive se concentrer uniquement sur le maintien et le développement des moyens de garantir la survie de leur culture dans les pays où ils vivent, sur le maintien des contacts fraternels entre les diverses communautés du monde et, éventuellement, sur les problèmes que peut rencontrer l'Arménie soviétique face à l'idéologie - bureaucratie envahissante de Mocou.

Disons, pour terminer, que les membres des diasporas ont aussi un peu de chance dans leur malheur du fait qu'ils se sont, par la force des choses, ouverts à de nouveaux modèles culturels qui, ajoutés à leur culture héritée, leur donne une capacité d'analyse particulière, une possibilité d'apprehender le monde de façon peut-être plus globale. Pourquoi n'en profiteraient-ils pas aussi pour concentrer avec énergie ces dispositions sur un combat pour l'internationalisation des rapports et des échanges culturels humains ainsi que pour le développement de la tolérance envers les cultures non occidentales?

ROLAND GODEL

×

Մեր վաղուան թիւով, կարգ մը տեղեկութիւններ ժընեւի հայ 2 բանտարկեալներուն եւ զուիցերական իշխանութեանց դիրքին մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ՝ ՀԱՐԱՒ. ԻՏԱԼԻԱ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ՝ ՆԱՓՈԼԻ ԵՒ ՇՈՒՐՋԸ

Կիրակի երեկուն ժամը 7.30-ի ատենները երեք յաջորդական ցնցումներ խուճապ եւ աւեր ստեղծած են Հարաւային Իտալիա, գլխաւորաբար՝ Նափոլի եւ շուրջի փոքր գիւղաքաղաքներ ինչպէս՝ Փոթէնցա, Ավելլինօ, Սալեռնօ: Ռիխթէրի աստիճանին վրայ, երկրաշարժին ուժը 7-ի հասած էր ինչ որ շատ զօրաւոր է:

Երկուշաբթի առտու առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 400 մեռեալ կար եւ բազմահարիւր վիրաւորներ: Նափոլիէն 200 քիլոմեթր հարաւը գտնուող փոքրիկ գիւղ մը՝ Պալվանօ բոլորովին քարուքանդ եղած է: 3000 բնակիչներէն վերապրողները փախած են ամէն ինչ թողլով: Բուռն ցնցումը պատահած է երբ պատարագ կը մատուցուէր ու եկեղեցին յանկարծ փլած է: Աւերակներու տակ 120 դիակ գտնուած էր արդէն բայց բոլոր հաշուեկշիռները առժամեայ բնոյթ ունէին: Նափոլիի մէկ միլիոնի հասած բնակչութիւնն ալ գիշերով հեռացած էր տուներէն: Ցնցումը այնքան զօրաւոր եղած է որ զգացուած է մինչեւ Հռոմ, ուր երթեւեկը դադրած է մօտ ժամ մը:

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 12 օրուան ընթացքին 460 հոգի ձերբակալուած է մինչ պաշարման վիճակի տեղւոյն հրամանատարութիւնը կ'արտօնէր որ Ճումհուրիյէթ կրկին լոյս տեսնէ (փակուած էր Նոյ. 11-ին ցնոր տնօրինութիւն): Միւս կողմէ զեկոյցով մը, նոյն հրամանատարութիւնը կը հաղորդէր թէ Պոլիս ձերբակալուած 460 հոգիներուն 347-ը՝ կը պատկանի ծայրայեղ-ձախին եւ 113-ը՝ ծայրայեղ-աջին: Ներքին նախարարութիւնն ալ հաստատած է թէ ամբողջ երկրին մէջ 785 կասկածելիներ ձերբակալուած են: Զինուորական ատեաններն ալ կը բանին եւ զինուորական դատախազը մահապատիժ պահանջած է 42 ահաբեկիչի համար, որոնք ծայրայեղ-ձախ շարժումներու կը պատկանին: Անդարայի զինուորական հրամանատարութիւնն ալ պաշտօնանկ ըրած է պետական 169 պաշտօնեաներ, որոնք ամբաստանուած են խափանարարական գործունէութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Կիրակի օր, եօթը երեսփոխաններ պէտք է ընտրուէին փոխարինելու համար անոնք որոնք կամ պաշտօններու գլուխ անցած էին ինչպէս՝ Ռոպէր Ֆապր, կամ ծերակուտական ընտրուած: Այս ընտրութիւնը քիչ մը «ջերմաչափ» կը նկատուէր բայց առաջին հաստատումն այն էր որ ձեռնպահներու համեմատութիւնը՝ 42 առ հարիւր էր: Այս առաջին շրջանին ոչ ոք ընտրուեցաւ, բոլոր թեկնածուները համեմատականի մնացած ըլլալով: Ընդհանուր ձեւով ինչ որ յատկանշական է զգալի կայունութիւն մըն է: Թէեւ նահանջ մը արձանագրած է համայնավար կուսակցութիւնը, թէեւ յառաջխաղաց մը՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը թէեւ ինչպէս միշտ բոլորն ալ գոհ են եւ կուսակցական ղեկավարներն ալ կը յաջողին արդիւնքները իրենց ի նպաստ վերլուծել:

ԼԱՍ-ՎԵԿԱՍԻ մեծագոյն պանդոկը՝ ԷՄ-Ժի-ԷՄ հրոյ ճարակ եղաւ առջի գիշեր բայց 85 մեռեալներն ու 584 վիրաւորները աւելի ծուխին զոհ գացած են քան բոցերուն: Պանդոկին մէջ 5000 հոգի կար (26 յարկ եւ 2300 սենեակ): Անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ են ապահովութեան անբաւարար միջոցները: Լաս-Վեկասի հրշէջներու պետը յայտարարած է թէ ուրիշ աղէտներն ալ ակնկալելի են մինչ Ֆրանսայի իր պաշտօնակիցը ապահովութիւն կուտայ որ նման բան մը անկարելի է Ֆրանսայի մէջ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով կաթողիկէ մը՝ Օզտովսկի փոխ-վարչապետ նշանակուեցաւ: Միւս կողմէ փոխ-վարչապետ Ժաժիէլսկի Փարիզ եկած էր և ձեռք ձգեց դրամանակն լայն օժանդակութիւն մը: Այս առթիւ նախագահ Ժիսքար ընդունեցաւ Վարշաւա այցելելու պաշտօնական հրաւէր մը: Տեղւոյն վրայ Սոլիտառիթէ անկախ սենտիքայի մէկ գործակիցը, գրաշար մը, ձերբակալուած է ինչ որ նոր լարուածութիւն մը ստեղծած է: Անմիջական ազատ արձակումը կը պահանջուի հակառակ պարագային նոր գործադուլի պատրաստութիւններ կը տեսնուին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻՒ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը, Սենաֆրիքայի իր դաշտին վրայ 1-ի դէմ 5 կէտով յաղթեց Է-Էս Միլուազի:

Fonds A.R.A.M

ԴԱՆԻԷԼ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Յունաստանի Հայ եւ յոյն մարզասէր հասարակութեան կուռքն էր։ 1930 – 1938 թուականներուն իր անունը կը գրաւէր յունական ոտնագնդակի թերթերուն առաջին էջը։ Կեդրոնական սլենն էր յոյն ազգային խումբին եւ իբր այդ մասնակցած միջազգային բաժակներու ոտնագնդակի հանդիպումներուն։ Երբ դաշտ իջնէր «պրաւօ»ներով կը դիմաւորուէր որովհետեւ կը մարմնացնէր ոչ միայն վարժ խաղացողը այլեւ մարդը – կը իր ամբողջական իմաստով. առողջ՝ մարմինով ու միտքով։ Եթէ հեռատեսիլը գոյութիւն ունենար այն ժամանակներուն այսօր իր մահուան տխուր առիթով, կարելի պիտի ըլլար վերապրել այն տաք ու խանդավառ մթնոլորտը, որ կը ստեղծուէր շնորհիւ իր ներկայութեան ախոյենական մրցումներու առթիւ։ Պատանի էինք եւ որքան հպարտ որ յոյն ազգային խումբին գլխաւոր եւ տաղանդաւոր «հերոս»ը Հայ մըն էր։

Ամէն յատկութիւն ունէր կեանքին մէջ յաջողելու համար։ Սելանիկի Ամերիկեան Քոլէճը աւարտելէն վերջ, զուգահեռաբար իր մարզական ասպարէզին զանազան վաճառականական գործերով ընտելցած էր ապրուստի բարեկեցիկ պայման մը իրեն եւ ընտանիքին համար։ Եւ որովհետեւ խմբով աննկունպաշտ էր, ո՛չ մնայուն գրասենեակ ունեցած էր, ո՛չ ալ վաճառատուն։ Միշտ ժպիտը երեսին, կարծես քօղարկելու համար իր ներքին ապրումները։ Տարիներ վերջ միայն երբ հասուն դարձանք մեր կարգին, մօտէն ճանչցանք իսկական Դանիէլը։ Բարի, զոհաբերող, ազնիւ, անկաշառ, գաղափարապաշտ նուիրեալ անձ մը։ Կրնար, շնորհիւ իր համբաւին յունական մարզական Լիկա–ին նախագահը դառնալ ու դեռ խորհրդատու մարզիչը՝ վաստակաւոր խումբերու։ Նախընտրեց Հ.Մ.Ը.Մ.–ը ու դարձաւ անդամ այդ միութեան ինչպէս նաեւ մարզանքի ուսուցիչ հայկական դպրոցներուն։ Որքան ուրախ էինք որ Դանիէլը նախընտրած էր մեր ածուն քան փառքերով լեցուն ապագայ մը յունական ասպարէզի մը մէջ։

1968–ին, ընտանիքէն ետք, ինքն ալ մեկնեցաւ Գանատա ուր եւ վերջ գտաւ իր կեանքը։ Դժուար համակերպեցաւ այդ մեկնումին։ Յունաստանը եղած էր իր ազգային գործունէութեան դաշտը։ Դպրոց, եկեղեցի, ակումբ, Հ.Մ.Ը.Մ. Գթութեան Խաչ, օրաթերթ, ահա իր առօրեայ մտահոգութիւնները։ Մտաւորական չէր բայց յարգը գիտէր մշակոյթին։ Հոգեբանական դպրոց չէր աւարտած բայց շուկան եւ կեանքը, մարդը ճանչնալու գաղտնիքը սորվեցուցած էին։ Մարդկային տկարութիւնները աչքէն չէին վրիպեր։ Վատութիւններուն հանդէպ ալ ներողամիտ էր, աչք կը գոցէր, եթէ հարկաւ այդ ստորնութիւններէն վնասուողը իր անձը ըլլար միայն։ Բայց անողոք էր, երբ անոնք ուղղուած ըլլային, իրեն համար սրբութիւն սրբոց հանդիսացող, հայութեան շահերուն, անոր բարոյական ըմբռնումներուն, հայու արժանապատուութեան դէմ։ Ազնիւ Դանիէլը կը դառնար գիժ։ Հայութիւնը խորանն էր իր ապրումներուն. վա՛յ անոր որ այդ խորանը խորտակել փորձէր։

Կը յիշեմ դէպք մը որ կը յատկանշէ իր այս խառնուածքը։ Յունական դաշտի մէջ ենք հազարաւոր հանդիսականներու կարգին։ Պատանի էինք. 11 – 13 տարեկան։ Ախոյենական մրցում մը «Արիս»ի եւ «Փաօք»ի միջեւ։ Դանիէլ «Արիս»ին կը պատկանէր եւ գնդակը փոխանցեց աջ թեւին վրայ գտնուող խաղացողին։ «Արիս»ի «աւաճ – սանթր»ը պահանջած էր Դանիէլէն որ գնդակը իրեն ղրկէ, բայց Դանիէլը ինչպէս տեսանք աւելի յարմար նկատած էր միւս ընկերոջը փոխանցել զայն։ «Աւաճ – Սանթր«ը որ խումբին շփացած տղան էր, բերնէն հայհոյանք մը փախցուց։ Մարզադաշտի մը վրայ շատ կը պատահին նման դէպքեր. ջղային նոպայի մը արդիւնքը։ Բայց այս հայհոյանքը ուրիշ ծաւալ առաւ քանի բուածը «սալ Արմէնիէն»ի պէս բան մը կը նշանակէր։ Հազարաւոր հանդիսականներ եւս լսած էին հայհոյանքը բայց տարուած խաղի մթնոլորտէն մոռցած կը թուէին ըլլալ զայն։ Եւ ո՛չ ոք կը սպասէր յաջորդող պատկերին։ Դանիէլը ձեռքը օդը հանելով պահանջեց որ գնդակը իրեն ղրկուի. այդպէս ալ եղաւ։ Բոլոր խաղացողները անշարժ կեցած իրենց դիրքերուն վրայ՝ կը դիտէին։ Դաշտը լռութեան մատնուած էր։ Վրճռական քայլերով Դանիէլը յառաջացաւ դէպի իր «յանձապարտ» խաղընկերը որ արդէն անդրադարձած իր յանցանքին, արձանի մը պէս անշարժ եւ գլուխը կախած, կը սպասէր պատիժին։ Զուշացաւ. Դանիէլին ձեռքը բարձրացաւ օդին մէջ եւ զօրաւոր ապտակ մը հասցուց անոր երեսին։ Ցուցիչ պահ մըն էր քանի պատժուողը միշտ գլուխը կախած՝ անշարժ կը մնար։ Դանիէլ ծանօթ էր մարզական օրէնքներուն. ձգեց դաշտը, մեկնեցաւ։ Զարմանալիօրէն խաղը դադրեցաւ։ Մարզիկները դուրս եկան դաշտէն ու մնացինք մենք սպասելով դէպքերու շարունակութեան։ Տասը վայրկեան վերջ երկու խումբերը դարձեալ ներկայացան դաշտ. Դանիէլը հոն էր. «հանդիսականները «պրաւօ Դանիէլ»ով դիմաւորեցին զինքը։

«Յանցաւոր» խաղընկերը բոլորին առջեւ եկաւ իր ձեռքը սեղմեց, Դանիէլը ուսին թափ մը տուաւ։ Հարցը փակուած էր։

Վերջը իմացանք որ դադարի ընթացքին «յանցաւոր»ին եղբայրը որ այդ խումբին նախագահն էր, անձամբ եկած եւ ներողութիւն խնդրած է Դանիէլէն, դժբա՛խտ միջադէպին համար։ Այդքանով ալ չբաւականանալով, երկու ապտակ ալ ինքը հասցուցած էր անառակ եղբօրը։

Տարիներ վերջ կառավարական հաստատութեան մը մէջ պաշտօն մը ապահոված էր, բայց աւելի բացակայ էր քան ներկայ։ Կ'երթար ապահովելու համար իր ամսական ռոճիկը որ ամբողջութեամբ կը յանձնէր ընտանիքին։ Քովընտի «սեւ» աշխատանքներով ալ կ'ապահովէր իր անձնական ծախքերը։ Անձնական ըսելով պէտք է հասկնալ իր կուսակցական գործունէութեան ընթացքին կատարած ծախքերը. հիւր մը պատուել, չքաւոր ընկերոջ մը ձեռք երկարել, ճամբու ծախքեր հոգալ։ Դանիէլին ձեռքը դէպի գրպանը, միշտ ալ աւելի շուտ շարժած է։ Կուսակցութեան գործավարի հանգամանքով ներկայ էր ամէն հանդիսութեան ու մանաւանդ մասնակից ամէն ծախքի։ Եթէ կլանուած չըլլար կուսակցութեան գործերով, Դանիէլը այսօր Աթէնքի կեդրոնը մէկ երկու անձնական շէնքեր կրնար ունենալ. չափազանցութիւն չէ։ Նախընտրեց, որ յունահայ գաղութը քանի մը դպրոց աւելի ունենայ։ Ունեցաւ այդ հոգեկան գոհունակութիւնը։ Որքան առատ կը ծախսէր իր ունեցածը այնքան ժլատ էր ազգին դանձերուն նկատմամբ։ Ֆրանք մը խնայելու համար գործը կը ձգէր, որպէսզի մօտէն հսկէ դպրոց մը կամ ակումբ մը շինող որմնադիրներու աշխատանքին։ Այդ էր պատճառը, որ երբ Դանիէլ կամ իր ընկերները դիմէին գաղութին օժանդակութեան, դժուար թէ փակ մնային դռները։

Պարզ ընկերոջ մը կեանքէն առնուած հատուած մըն է, զոր կը ներկայացնեմ հոս։ Մեր գաղութին անծանօթ Հայու մը կեանքը կրնայ եւ չհետաքրքրել ընթերցողը։ Այս տողերով ուզեցի իմ յարգանքս մատուցանել ոչ միայն Դանիէլ Դանիէլեանին, այլեւ մեր ժողովուրդի բոլոր խոնարհ եւ պարզ մարդոց, որոնց տարած լուռ աշխատանքներուն շնորհիւ մեր գաղութները ճահիճին մէջ չխրեցան։ Շատ անգամ տարակուսանքով ընդունած եմ Խորենացիի նկարագրած հայ ազնուական կերպարներու գոյութիւնը։ Դանիէլները հաշտեցուցած են զիս Խորենացիին հետ ու հասկնալի դարձուցած՝ մեծ պատմագիրին խօսքերը. «Բազում գործք արութեան, գտանին գործեալ եւ ի մերում աշխարհիս, եւ արժանի գրոց յիշատակի»։

Սիրելի՛ Դանիէլ, դեռ քանի՛ քանի՛ յիշատակներ կրնայի պատմել աւելի լաւ բնութագրելու անձդ։ Բայց կ'անդրադառնամ որ դժուար է պարզ մարդոց պատմութիւնը գրել։ Անհատնում գանձեր են անոնց պատմութիւնը, պատմութիւնները։

Այսքանը ըսեմ որ սկսած գործդ Յունաստանի մէջ կը շարունակուի, ազնիւ, մաքուր, անբասիր եւ պարզ ընկերներուդ ջանքերով ու զոհողութիւններով։ Ուրիշ ըսելիք չկայ ու դուն ալ անկասկած պիտի նախընտրէիր որ խօսքերուն տեղ գործը շարունակուի։

Հեռաւոր Գանատայի մէջ, մտերիմ ընկեր մը կորսնցուցի։ Կը բաժնեմ իր կենոջ, զաւակներուն ու թոռնիկներուն ցաւը։

Կը բաժնեմ Դաշնակցական ընկերներուս յուզումը որ մեծ է։ Անխարդախ ու անվերապահ նուիրումի կոչումով պատուական Հայ մը անվերադարձ մեկնեցաւ։ Կ'ըսեն որ կը մնայ ոգին. բայց «...Ես ինչ ընեմ ոգիով»։

ԱՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Չինաստանի Թրքախօս Մահմետականները

Չինաստանի հիւսիս – արեւմուտքը, ընդարձակ նահանգ մը պաշտօնապէս կը կրէ Քինիանկ Ույկուր անունը եւ կը նկատուի Ինքնավար Մարզ։ Բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ թրքախօս ժողովուրդներէ՝ Ույկուր, Ղազախ, Ուզբեկ, Մոնկոլ, բոլորն ալ մահմետական։

Այսուհանդերձ, Մարզին վարչական իշխանութիւնը կը գտնուի Չինացիներուն ձեռքը։ Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը Չինացի է, նոյնպէս Չինացիներ են կուսակցութեան ութ քարտուղարներէն վեցը, ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան զինուորականները։

Փեքին՝ քաղաքական նպատակներով, տասնամեակներէ ի վեր կը ստուարցնէ չինացի տարրին ներկայութիւնը Մարզին մէջ։ 1949–ին, երբ Համայնավարները իշխանութեան գլուխ կուգան, Չինացիները միայն 6 տոկոսը կը պարզեն 4 միլիոն հաշուող բնակչութեան մէջ։ Այժմ՝ 12 միլիոնի բարձրացած ընդհանուր բնակչութեան 42 տոկոսը կը ներկայացնեն։

Նկատելի է, որ եկուոր տարրը չիւրացըներ տեղական լեզուն կամ լեզուները, քանի որոշ տարբերութիւններ կան այս կամ այն ժողովուրդին խօսած թրքերէնին մէջ։

Ծանրակշիռ բնոյթի շարժումներ չեն նկատուիր տեղացի բնակչութեան մօտ՝ տիրապետող տարրին եւ իշխանութեան դէմ։ Սակայն հակակրութիւնը ակներեւ կը մնայ։ Իբրեւ պատմական իրադարձութիւն արձանագրենք, թէ հակաչին վերջին խլրտումը տեղի ունեցաւ 1960ական թուականներուն, եւ հազարաւորներ փախուստ տալով երկրէն՝ Խորհրդային Կեդրոնական Ասիա անցան։

Խորհրդային ձայնասփիւռը, իր չինական հաղորդումներուն մէջ յաճախ բախումներու եւ ըմբոստութիւններու մասին կ'արտայայտուի։ Անցեալ Ապրիլին, օրինակ, հարիւրաւոր տեղացիներ եւ չինացի զինուորներ կը սպաննուին, երբ զինական բախումներ տեղի կ'ունե-

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ռուբինեան իշխանութեան ժամանակ Քէսունը (Պեհեսնի) իշխան Գող Վասիլի նստոցն է եղել։ Անիի անկումից յետոյ էլ այդ շրջանը հայ զօրավար Փիլարտոսի իշխանութեան տակ է գտնուել եւ հայ մեծամասնութեամբ բնակութիւն է ունեցել։ Սելճուքեան եւ Օսմանեան տիրապետութեան սկզբներում էլ հոծ հայութիւն է ունեցել։

16–րդ դարից սկսած, երբ սուլթաններն սկսում են զանգուածային կերպով Փոքր Հայքի եւ այլ շրջանների Հայերին իսլամացնել, Եփրատայ թեմի Հայերին էլ բռնի կրօնափոխ են անում։ Այդ ժամանակներից երկրամասը իր դիմագիծը փոխում է եւ դառնում է մեծ մասամբ քրդաբնակ (Ա. Ալեքսանդրեան)։

Պեհեսնին կամ Քէսուն, Ռուբինեան իշխանութեան ժամանակ հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն է ունեցել։ Հայերը ունեցել են շատ գիւղեր, վանքեր, ուխտատեղիներ։ Յետագայ տարիներում Հայերի մի մասը բռնի իսլամանալով քրդացել են, մի մասն էլ ցրուել են (Ա. Ալեքսանդրեան)։

Պէրէճիկ՝ Եփրատի եզերքում փոքրիկ քաղաք էր խառն բնակչութեամբ։ Շրջանն ունեցել է 145 գիւղեր մեծ մասամբ Քրդերով բնակուած։ Ատենօք ունեցել է մեծամասնութեամբ հայ բնակչութիւն, բայց 16 – 17–րդ դարերում բռնի իսլամացումի հետեւանքով Հայերը դարձել են աննշան փոքրամասնութիւն եւ իսլամները (Քրդերը) մեծամասնութիւն։ Այդ գաւառակում էլ անցեալում Հայերն ունեցել են շատ եկեղեցիներ եւ ուխտատեղիներ (Ա. Սահակեան)։

Սամսատ կամ Սամոսատ պատմական նշանաւոր աւան, խառն բնակչութեամբ։ Հ. Ղ. Ինճիճեանը նշում է, որ անցեալում ունեցել է հոծ հայութիւն եւ երեւելի վանքեր եւ ուխտատեղիներ։ Այստեղի Հայերի մի մասն էլ բռնի իսլամացուել են եւ մի մասն էլ ցրուել (Ա. Ալեքսանդրեան)։ Քրդական շատ գիւղերում կային քրիստոնէական ուխտատեղիների աւերակներ։ Սամսատի մօտերը կային հայանուն քրդաբնակ գիւղեր, ինչպէս Կամնոց, Գրճուկ, Խաչվառ, Մուճիկ եւայլն (պատմութիւն Մալաթիոյ)։

32. ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Սեբաստիա կամ Սվազ, Փոքր Հայքի մէջ, Ալիս գետի եզերքը անցեալում պատմական կարեւոր քաղաք է եղել խառն բնակչութեամբ՝ Հայեր, Թուրքեր եւ Յոյներ։ Մինչեւ Թուրքերի այդ կողմի տիրապետումը (ԺԱ. դար) ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն։ ԺԱ. դարի առաջին քառորդում, Վասպուրականի Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորի այդ կողմերը տեղափոխուելուց յետոյ, դառել է աւելի հայահոծ եւ ըստացել հայկական դիմագիծ եւ երկար ժամանակ պահել է այն, երբ ԺԱ. դարի վերջերին սելճուք Թուրքեր տիրապետում են այդ շրջանը. դրանից յետոյ է, որ Թուրք տարրը սկսում է աճել։ Թուրքերի տիրապետութեան սկզբից էլ տեղի են ունենում աւերումներ եւ քրիստոնեաների բռնի իսլամացում։

Օսմանցի Թուրքերը Սեբաստիան տիրապետում են 1513 թուին, այդ ժամանակից աւելի յաճախադէպ են դառնում բռնի իսլամացման դէպքերը։ Շատ հոգեւորականների ստիպում են իսլամութիւնը ընդունել. մեր ժողովրդին չարչարանքով սպաննում են (Հ. Մ. Զամչեան)։ Սեբաստիայում էլ պարբերաբար մանկաժողովներ են տեղի ունենում։ Յիշւում է, որ 1520 թուին մանկաժողով է տեղի ունենում եւ շատ քրիստոնեայ մանուկներ ծնողներից խլուելով իսլամացուել, ենիչէրի զինուոր են եղել։ 1543 թուին նորից մանկաժողով է տեղի ունենում եւ նոյնը կրկնւում։ 1621 թուին նորից մանկաժողով է տեղի ունենում (Ա. Ալեքսանդրեան)։ Այդ ժամանակներում մի հայկական եւ մի յունական եկեղեցի մզկիթի է վերածւում։ Ինչպէս սելճուքների արշաւանքների սկզբին եւ աւելի ուշ, ԺԳ. դարում մոնղոլ – թաթարների եւ յետոյ, մանաւանդ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ, նոյնպէս Հայերի բռնի իսլամացումներ են տեղի ունենում։

(Շար. 34)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՐՎԻԷՅԻ ՄԷՋ

Շարվիէյի Հայ Ազգային Միութիւնը երրորդ տարիքի հայրենակիցներուն ինչպէս ամէն տարի, կազմակերպած էր ճաշ մը որ տեղի ունեցաւ Նոյ. 9–ին, «Պահատուրեան» սրահին մէջ։ Հակառակ օդին աննպաստ ըլլալուն, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր։ Ժամը 12–ին տարեցները տեղ գրաւած էին սեղաններու շուրջ։ Ներկայ էին Տէսինէն Ազգ. Միութեան նախագահ Մ. Պայընտրեան, Մկրտիչ քհնյ. Պալապանեան եւ պատուելի Աբրահամեան։

Ճաշի ընթացքին խօսք առաւ Մ. Պայընտրեան, որ գրուատեց Շարվիէյի Ազգ. Միութեան աշխատանքները եւ հին սերունդը ի մի հաւաքելու գաղափարը, շեշտը դնելով արտասահմանի մէջ Հայը Հայ պահելու ճիգերուն վրայ։ Խօսք առնելով պատուելի Աբրահամեան անդրադարձաւ օրուան հաւաքոյթին օգտակարութեան։

Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրուեցաւ։ Լիւսի Քէմիքճեան, ընկերակցութեամբ Ջութակահար Պ. Աբրահամեանի, մեկնաբանեց «Կռունկ» եւ «Արաքսի արտասուքը» երգերը։ Հիներն ալ երգեցին, արտասանեցին եւ խօսք առին։

Շարվիէյի Ազգային Միութեան նախագահը՝ Արիս Խաչատուրեան, վարեց հաւաքոյթը եւ երկու խօսքով իր ուրախութիւնը յայտնեց ստեղծուած ջերմ մթնոլորտին համար։ Տէսինի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը 500 ֆրանք նուիրեց ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, որուն յաջորդեցին սրտաբուխ այլ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ 3025 ֆրանք։

×

Ներկաները մեկնեցան ուշ ատեն, իրենց հետ տանելով գեղեցիկ յիշատակներ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ»

Ահաւասիկ եօթը տարիներէ ի վեր աւանդութիւն է դարձած Փարիզի միջազգային համալսարանական ոստանի Հայկական տան մէջ կազմակերպուած «Բարեկամական Օրեր» ձեռնարկը։ Խումբ մը հայ տիկիններ տեսնելով հայ ուսանողներու նիւթական անմխիթար վիճակը՝ 1974–ին հիմնեցին միութիւն մը Մարի – Նուպար Հիմնարկութեան Բարեկամներու Միութիւն անունով, որ կոչուած է փարատելու վերոյիշեալ տան մէջ ապրող հայ ուսանողներու նիւթական մտահոգութիւնները։ Այս միութիւնը, չնայած իր կարճ կեանքին. ունեցած է արդիւնաւոր գործունէութիւն՝ կազմակերպելով այլազան ընդունելութիւններ ու հանդէսներ։ Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս ան ստանձնած է կազմակերպումը Նոյեմբեր 29 – 30–ին տեղի ունենալիք բարեկամական օրերու։

Գուցէ շատերուն ծանօթ, հաւանաբար շատերուն ալ անծանօթ, Հայկական Տունը այս տարի կը բոլորէ իր 50–րդ տարին։ Տուն մը, որ իր տեսակին մէջ միակն է բովանդակ սփիւռքի տարածքին վրայ։ Չի գտնուիր քաղաք մը, որ հայ համալսարանական երիտասարդներ ունենան իրե՛նց տունը։ Հայ երիտասարդներ եկած այնտեղ զանազան վայրերէ. բացի շարունակելէ իրենց ուսումը, կ'ապրին ու կ'աճին հայ շունչով, հայկական յարկի տակ՝ կազմելով մէկ հայ ընտանիք։ Ապրած են ուսանողներ, որոնք բառ մ'իսկ չէին արտասաներ մեր մեծասքանչ լեզուէն, այնտեղ սորված են իրենց մայրենի լեզուն։ Եղած են երիտասարդներ, որոնք ամբողջ իրենց կեանքի ընթացքին ապրած են օտար շրջանակներու մէջ. հոն գտած են իրենց համար հարազատ շրջապատը, որու գոյութիւնը արդարեւ իրենց ծնունդէն ի վեր անթեղուած էր անոնց հոգիներու խորքը։ Ցարդ իր ղեկավարները յաճախ անհասկացողութեան մէջ ապրած ազգ մը պէտք ունի ապագայի համար զիրար հասկցող ղեկավարներու։ Բարեբախտաբար հայկական տան մէջ կազմակերպուած ազգային – հայրենասիրական հաւաքոյթներու ընթացքին հայ երիտասարդներ, ընդհանուր առմամբ կուգան փոխ – հասկացողութեան որեւէ հարցի մը շուրջ, որ կը յուզէ զիրենք, ըլլայ այն առօրեայ, կամ Հայոց պատմութենէն. տրուած ըլլալով որ անոնցմէ ոմանք արժանաբար պիտի ըլլան մեր ապագայի ղեկավարներէն։ Նաեւ այն շատ յարմար վայր եղած է եւ է ծանօթանալու համար զանազան երկիրներէ եկած Հայերու մտածելակերպին ու ապրելակերպին։ Նոյնիսկ հայ երիտասարդներ այնտեղ գտած են իրենց կեանքի ընկերները, ինչ որ շատ ուրախալի երեւոյթ մըն է, մանաւանդ հիմա։ Իսկ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Միջին – Արեւելքի մէջ կատարուած արիւնալի դէպքերը առաւել եւս ծանրացուցին անոր բեռը։ Լիբանանէն, Պարսկաստանէն ու Պոլսէն հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ խուժեցին այս կողմերը ու տուն – տեղ չգտնելով, բնականաբար ապաստան գտան հոն։ Վերոյիշեալ միութիւնը այդ օրերուն առաւել չափով իր օգտակար մասնակցութիւնը բերաւ այս բեռն ալ թեթեւցնելու համար հայկական տան ուսերէն։

Բայց այս բոլորը անշուշտ չեն իրականանար ինքնաբերաբար. այլ պէտք ունին օժանդակութեանց՝ նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական։ Ցաւով պէտք է խոստովանինք, որ ցարդ Հայկ. Տունը պէտք եղած ուշադրութեան չէ արժանացած, որուն ամենայն իրաւամբ արժանի էր։ Հայ ուսանողներ չունենալով նիւթական միջոցները ստիպուած կը դիմեն հազար ու մէկ դժուարին միջոցներու։ Անոնք այս բոլոր դժուարութիւնները յանձն կ'առնեն յանուն իրենց ուսման եւ իրենց փայլուն ապագայի ի փառս եւ ի բարօրութիւն ազգիս Հայոց։ Արդեօ՞ք անոնք արժանի չեն գնահատանքի։ Այս ամսավերջի ձեռնարկի նպատակը այլ բան չէ, եթէ ոչ հաւաքուած գումարը տրամադրել հայ ուսանողներու կարիքներուն։ Կազմակերպող տիկինները արդէն կը հոգան 20 ուսանողներու սենեակի ամսավճարը ամբողջութեամբ։ Ինչպէս վերը ակնարկեցի այս միութեան նպատակը այլ բան չէ. եթէ ոչ հոգալ հայ ուսանողներու նիւթական կարիքները։ Անոնք ոչ միայն նիւթապէս կ'օգնեն հայ ուսանողներուն, այլ նաեւ միշտ անոնց կողքին են եւ մայրական զգացումով կը գուրգուրան բոլոր իրենց պաշտպանեալներուն։ Սակայն կը սպասուի մեր գաղութի անդամներէն, որ իրենք եւս բերեն իրենց մասնակցութիւնը այս ձեռնարկին՝ այցելելով հայկական տուն երկօրեայ հանդիսութեանց ընթացքին։ Այնտեղ դուք պիտի գտնէք ծախու իրեր եւ այլ զանազան տեսակի հետաքրքիր ու հաճելի անակնկալներով պիտի հաճոյանաք։

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Խոնաւ եւ գաղջ Կիրակի կէսօրէ վերջ մըն էր, Նոյ. 16–ին, Շաւիլի Եկեղեցւոյ պզտիկ սրահը լուսաւոր եւ տեղ – տեղ պատերը ծածկուած էին՝ «Գիլինճեանը ազատագրեցէք» ազդերով։

Իրենց ընտանեկան բազմաթիւ պարտականութիւններէն անդին ընկերային եւ ազգային գիտակցութիւնը ունեցող Կապոյտ Խաչուհիներ եկեր էին իրենց բարեկամներով, 50 հոգի, Հրայր Գիլինճեանի մասին տեղեկութիւններ ստանալու պաշտպան յանձնախումբի ներկայացուցիչներու կողմէ եւ լայն գաղափարներու փոխանակութիւն ստեղծելու։ Ներկայ էին նաեւ շատ մը միութիւններու ներկայացուցիչներ որոնք անխտիր եւ սիրով հրաւիրուած էին այս կարեւոր հանդիպումին։

Կարգ մը գործնական տեղեկութիւններ տալէ յետոյ դատավարութեան ընթացքի եւ յանձնախումբի ներկայ եւ ապագայ աշխատանքներու մասին, պաշտպան յանձնախումբի ներկայացուցիչները յայտարարեցին։

– Հասկնալով հանդերձ ահաբեկչական արարքներու դէմ կրօնական եւ բարոյական սկզբունքները, պիտի պաշտպանենք ճիշդ կամ սխալ կերպով ամբաստանուած Գիլինճեանը, որովհետեւ հայ ժողովուրդը 60 տարիներէ ի վեր Թուրքին ոճիրը կը պատմէ, արդարութիւն կը պահանջէ շատ մը դռներ անօգուտօրէն զարնելով, ուրեմն իր յուսահատ զաւակներուն արարքներուն պատասխանատուն մենք ենք «զէներ» պատասխանատու ենք իրենց գործունէութեան – միայն Թուրք անհատականութիւններու եւ հաստատութիւններու դէմ արարքները կ'ըմբռնենք – դատավարութիւնը պետական հարց է բայց Գիլինճեաններու հարցը բոլոր հայութեան ազգային պատուի հարցն է եւ պէտք է զանգուածային շարժումով ժողովուրդը ինքը թելուն կենայ։

Ներկաները երկարօրէն հարցումներ ուղղեցին եւ շատ հետաքրքրական գաղափարներ արտայայտուեցան, ի միջի այլոց, անդրադառնձան թէ Եանըգեանի արարքէն, որ բոլոր կազմակերպութիւնները յանկարծակիի բերաւ, մօտ 6 տարիէ ի վեր, ընդհանուր կարծիքը գոնէ 10 տոկոսով ահաբեկչական արարքներուն դրդապատճառները կ'ըմբռնէ։

ԽԱՉՈՒՀԻ

նան Աքսուի մէջ, ովասիս մը Թիէն Շան լեռնաշղթային մօտ։ Կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն, կռիւները ծայր կուտան, երբ չինացի զինուորներ կը փորձեն անպատուել Ույկուր կին մը։ Այլ տեղեկութիւններու համաձայն, պատճառը մզկիթի մը փակումը կ'ըլլայ։ Ինչ ալ եղած ըլլայ պատճառը, դէպքը բաւական լուրջ հանգամանք կը ստանայ, քանի Փեքինէն Պոլիտբիւրոյի անդամ Ուանկ Զէն Աքսու կը ժամանէ եւ միութեան պահպանումին մասին կը խօսի՝ այլազան ցեղերուն միջեւ։

Կարգն ու կանոնը պահպանելու, ինչպէս նաեւ խորհրդային յարձակումի մը դէմ պաշտպանուելու համար, Փեքին շուրջ 300.000–ի հասնող բանակ մը կեդրոնացուցած է Քինիանկի մէջ։

Փեքին կարգ մը կարգադրութիւններով կը ձգտի տեղացի ժողովուրդներուն ազգային – կրօնական տրամադրութիւններուն գոհացում տալ։ Այսպէս, նոր կարգադրութեամբ, տեղացիք նախակրթարաններուն մէջ այսուհետեւ կրնան իրենց քննութիւնները անցնել իրենց լեզուներով, նոյնիսկ համալսարանի մուտքի քննութիւնները։ Միւս կողմէ, միշտ պարտադիր կը մնայ չինարէնի դասաւանդումը բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ։

×

Կարեւոր քայլ մը կը նկատուի եւս մզկիթներուն բացումը։ Մշակութային Յեղափոխութեան օրերէն ի վեր, այսինքն՝ 1966–էն ասդին, բոլոր մզկիթները փակուած կը մնային։ Իշխանութիւնները նոյնիսկ թոյլ տուած են, որ Գուրանը հրատարակուի պետական տպարանի մը միջոցաւ։

Թ. Ա. Թ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՁՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Սաքօն իր սովորական աղմկոտ կատակներով Մուրատին կը մօտենար։ Աչքերը խոշորցուց, երբ տեսաւ Մուրատը ինկած, գլխի փափախը մէկ կողմ ձգուած, ճանկերուն մէջ հրացանը բռնած, ճակատն աստղերուն ու բերանը քարայրի մը պէս բաց։

– Մուրատ, Մուրատ։

Նաշխուն երազները առեր տարեր էին ծերունի Մուրատը։

Սաքօ ձայն ձգեց մօտի դիրքերը եւ Մուրատը կռնակին առած՝ քարերէն վեր ելաւ։

×

Լուսաբաց դեռ եղած չէր։ Վարդաձորի բնակիչները իրենց գոյնզգոյն հագուստներով իրարու մօտ խրձուած հովիտն ի վար կը դիտէին. Վարդան իր խումբով հովիտէն վար շրջուած էր, մինչ լերան կապտորակ մթութեան մէջ բրիչ մը վեր – վար կ'իջնէր. Մուրատի գերեզմանը կը փորէր։

×

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Լերան վրայ, ծերունի Պօղոս այդ առաւօտ ուշ արթնցաւ։ Երախայի մը պէս անոր կոպերուն վրայ ծանրացեր էր դաշտերու երազը կանանչ։ Սակայն, տարօրինակ էր. քահանան հրց. կ'երգէր՝ «Պայծառացիր եկեղեցի», եւ միջոցին մէջ վառօդի հոտ կար։

Ծերունի Պօղոս գրեթէ գիւղին էն տարեցն էր։ Ձեռքերը կը դողային։ Գիւղի կալ ու կուտի աշխատանքի օրերուն, կալերուն ճամբան, ծառի մը տակ, ոտքերը օճախի պէս բաց նստողը ծերունի Պօղոսն էր։ Ան կը յիշէր նոյնիսկ եկեղեցիի շինութիւնն ու հին աղբիւրին տեղը։ Կը յիշէր, թէ ինչպէ՛ս թթերու ճամբուն վրայ կորսուած էր գոմէշի մէջքի պէս պռաթկացող ջուր մը ու կը հաւատար, որ այդ ջուրը իր հետ տարած էր գիւղի պերճէքթը։ Այդ ջուրը կորսուելէ յետոյ գիւղերու մէջ երեւցած էին եէնիչէրիներ, որոնք դափով դըմպըլիկով հայ գիւղերու մէջ կ'իջնէին այնպէս ինչպէս գեղին մարախը՝ ցանուած բամպակներուն վրայ։

Ծերունի Պօղոս տեսած էր սարսափը Հասան փաշայի, որ տղամարդիկ ու կիներ ցեցերու կը զարնէր ու ախոռներուն մէջ տաւարները անօթութենէ իրենց կճղակները կը կրծէին։ Տեսած էր սարսափը համխուէ ժանտարմներուն, որոնք չհնձուած ցորենները ու կալերը հաճոյքի համար հրդեհի կուտային։

Ծերունի Պօղոս շատ չէր խօսեր, միայն երնէկ կուտար այն հին օրերուն, մէյ մըն ալ եկեղեցիէն դարձին՝ կ'անցընէր փողոցէն՝ փայտին վրայ ծռելով ու բնաւ չէր մոռնար «ողորմի Աստուած» ըսել դաշտէն եկող հօտաղին ու բէնճբէրին։ Անոր «ողորմի Աստուած»ը հին օրերու աղբիւրին պէս գեղի պերճէքթն էր ու իր իմաստութիւնը։

Այդ առաւօտ երբ արթնցաւ, առաջին անգամ չկրցաւ ճշդել, թէ ո՞ւր բացած էր իր աչքերը։ Միջոցին մէջ քահանայի երգին ու հրացանի ձայն կար։ Բաւական ուշ, հովտի մէջ հաւաքուող մշուշի մը պէս հետզհետէ ամփոփեց իր յիշողութիւնը։ Լերան վրայ կռիւ կար, եւ իրենք բաժնուած էին իրենց տուներէն, դաշտերէն ու երէկ գիշեր աստղերու կչիռը վանքի աւերակներուն վրայ էր, երբ քնացաւ։ Ինկած էր մանուկի մը անմեղ ու բարի երազներուն մէջ ու անցնող գիշերի երկաթէ ծանրութենէն ոչինչ իմացած էր։

Ծերունի Պօղոս չէր իմացած, որ այդ գիշեր խաչով աւետարանով թաղած էին Մուրատը ու գիւղի նաճարը փայտէ խոշոր խաչ մը տնկած էր անոր հողաթումբին վրայ։ Ան չէր իմացած, որ Վարդանը իր ընկերներով, զէնքերով, ձիերով ու վայրի արջառներու երամակի ձայնով լեռ ելած էր։ Ան չէր իմացած անոնց՝ կարծես երկաթէ կօշիկներու ծանրութիւնով՝ ապառաժներուն վրայէն անցնիլը։

Ֆէտայիները երբ լեռ բարձրացած էին, իրարու ձայն տուած էին ու համբուրուած իրարու հետ։

– Հէյ սատանի դպիր, ո՞րտեղ ես, – պոռաց Սաքօն։

Ան գիտէր, որ Կարօն Վարդանի խումբին մէջ է։

Fonds A.R.A.M

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Նոյ. 30, Սրբոց Առաքելոցն եւ Առաջին Լուսաւորչացն Մերոց՝ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի տօնին եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ՝ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ Պատարագի, կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ մասնաւոր Հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւներուն, եւ բոլոր անոնց՝ որոնք նիւթական եւ բարոյական իրենց օժանդակութիւնը բերած են Եկեղեցւոյս պայծառութեան եւ բարձրացման մեզմէ:

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 8·30, Պատարագ՝ 10·00, Հոգեհանգիստ եւ Մատաղաբաշխում՝ 12·30:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ, Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի ղեկավար եւ Եկեղեցւոյ դպրապետ՝ Պր. ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՆԻԷՌ.– Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան փ.ծ.ի 200 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի նորոգութեան, Տիկին Աղաւնի Արապեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.

Salaire Intéressant.

Téléphoner au (94) 95. 00. 30

Ouvert à Tous

LA CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE
organise
Tous les 1er Mardis du mois, des Cours de CIVILISATION ARMENIENNE.
donnés par Hasmig KEVONIAN, à la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid
de 21 h. précises à 22 h. 30
VENEZ NOMBREAUX
1er Cours: MARDI, 4 NOVEMBRE

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Բ.

Օրիորդներ՝ Լօրա եւ Լիտիա Իչքալեան, Տիկին Արշալոյս Միւթէվէլեան, Տէլէմաք Գավէզեան, Կրէկուար Աղամեան, Տօքթ. Գլոտ Աղամեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան, Նուպար Ակոբոֆ 1000–ական, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տուն, Իսիի Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղ, Հէրման եւ Արաքսի Նէվրուզ, «Յառաջ» Օրաթերթ, Տիկին Լիւսիա Պալապանեան, Տիկին Թագուհի Պէյլէրեան, Տիկին Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան, Տիկին Մարի Մարտիկեան, Տիկին Հայկուհի Զիլինկիրեան, Տիկին Վիքթորիա եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան, Տէր եւ Տիկին Մոսկոֆեան, Ստեփան Պօյաճեան – Ներկարարեան, Տիկին Լիւսի Աշճեան, Թորգոմ Կէտակեան, Տէր եւ Տիկին Արա Մինասեան, Տիկին Ֆլորա Շիրեան, Պերճ Մալաք, «Մարան» հաստատութիւն, Տիկին Ֆիմի Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան, Աստուր Աղապէկեան 500–ական Ֆ.:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տօքթ. Սիմոնեան, իր հօրը մահուան 10–րդ տարեդարձին առթիւ՝ 1500, Տիկին Ծնունդ Մալաթեան, իր ամուսնոյն յիշատակին՝ 500, Պ. Գարաօղլուեան 100 Ֆ.:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Ա.Բ. (Լիոն) 1500 Ֆ. վերամուտի առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր – Յակոբեանէ 300 Ֆ., ողբ. Նորայր Երամեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ.ի Խնամակալութեան անդամուհիներէն, Նորայր Երամեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ 1000 Ֆ., Տիկին Խ. Կիւլպօլեանէ 500 Ֆ.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ
«ՄՈՒՍԱԼԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ»

Դրուագ մը՝ Ուշտունիքի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն:
Հետաքրքրուողները կրնան դիմել՝
Mr. Assadourian Vertanés,
23, Rue Pixéricourt, 75020 - Paris — Tél. 636. 79. 56

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube
Dans la Salle des Fêtes — Ru e Voltaire, ALFORTVILLE.
Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»
երգ՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ
BAR, BUFFET, SPECIALIT ES ARMENIENNES

Maison de la Culture Arménienne,
9, Rue de Madrid, 94140 - Alfortville

Conférence

UN CENTRE CULTUREL ARMENIEN — JERUSALEM
par C. et O. Kouyoumdjian
Vendredi, 28 Novembre à 20 h. 30
PROJECTION

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԱԿԱՌԷՆ.– Տիկին Էգիկեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 100 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան, Տիկին Աղաւնի Արապեանի մահուան առթիւ: Նոյն տխուր առիթով, Տէր եւ Տիկին Գարուճեան կը նուիրեն 100 Ֆ. փ.ծ.ի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի նորոգութեան:

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE — NUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

Au Profit des Etudiants Arméniens Boursiers

SAMEDI, 29 NOV., de 14 h. à 19 h.
DIMANCHE, 30 NOV., de 14 h. à 20 h.

×

CITE UNIVERSITAIRE
57, Boulevard Jourdan, Paris XIVe — Métro: Porte d'Orléans
(Facilité de Parking)

* *Cadeaux de Noël, Parfumerie, Jouets, Livres, Disques, Foulards, Cravates*
* *Jupes, Chemisiers, Linge de Maison, Layette*
* *Produits d'Entretien, Alimentation*

Buffet, SPECIALITES ARMENIENNES
Le Dimanche, 30 Nov., de 16 h. à 18 h.
JACQUES CHANCEL
PIERRE DANINOS
PAUL GUIMARD
Signeront leurs Ouvrages

Grande Loterie:
Voyages PARIS — NEW YORK, offert par Remi ARCA.
PARIS — NICE, offert par l'U.T.A.
Séjours offerts dans des grands hôtels, congélateur Siemens, Bijoux, Chaise XIXe, Panneau décoratif en laque de Coromandel, Tableaux, Dessins, Lithographies, Invitations à diner dans de grands restaurants, etc...

La Cappadoce

MENUS DE REVEILLON

NOEL
A 300 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *CREVETTES Mayonnaise*
* *MOULES à la Broche*
* *Sauce TARATOR*
* *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
* *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)*
* *BUCHE DE NOEL au Cointreau*
* *VIN à volonté*
* *CHAMPAGNE*

ST. SYLVESTRE
A 350 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *Demi Langouse Mayonnaise*
* *Moules Farcies*
* *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
* *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis).*
* *VIN à volonté*
* *Gateau Forêt Noire.*
* *CHAMPAGNE*

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPAODCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԸ

ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹԻ

Ծննդեան 1500–ամեակին առթիւ
կը կազմակերպէ՝ հանդիպում – զրոյց
Երեւանէն հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝
Փրոֆ. ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆԻ հետ
Տոքթ. Փիլիսոփայական Գիտութեանց
եւ Մ. Մաշտոց Մատեն.ի գիտաշխատող
Հինգշաբթի, Նոյ. 27, ժամը 20·30ին
57, ժուրտան պողոտայ, Փարիզ – 14րդ
Մուտքը ազատ է

CENTRE CULTUREL
STS. SAHAK — MESROB
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Samedi, 29 Novembre, à 21 h.
CONFERENCE

Archag Tchobanian

OU LA PASSION DE L'ARMENIE
par Edouard Khayadjian
agregé de Lettres
Le conférencier sera préseenté par le Doct. A. Khazinedjian
Entrée Libre

CAMPAGNE DE SOUTIEN A
MAX HRAIR KILNDJIAN
CARTES DE SOUTIEN

Les 16 modeles de Cartes de Soutien peuvent être obtenus par simple demande au Comité de Soutien, accompagnée d'une participation financière (frais d'édition et frais d'expedition).

Comité de Soutien à
MAX HRAIR KILNDJIAN
68, Rue Sainte — 13001 Marseille
FRANCE

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

կազմակերպուած՝
Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկ. Հոգաբարձութեան կողմէ:

– Դեկտ. 11, Հինգշաբթի օր, Փրոֆ. Մահէ կը դասախօսէ՝ «Հայոց Պատմութեան Աղբիւրները» նիւթին շուրջ (Ֆր.):

– Դեկտ. 18, Հինգշաբթի օր, Մայր Հայրենիքի մէջ պատրաստուած ժապաւէնի ցուցադրութիւն.– «ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»:

Հասցէ.– Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Ն. Ֆրընկեան Մշակութային Սրահ
6, *Ave. Bourgain, Issy - les - Moulineaux*

×

ACTIVITES CULTURELLES
organisées par
L'EPHORIE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

PROGRAMME

— *Jeudi, 11 Décembre:*
Conférence du Prof. J. P. MAHE
«Aux sources de l'Histoire Arménienne»
— *Jeudi, 18 Décembre:*
Projection du Film Arménien
«ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»
dans La Salle Culturelle N. Fringhian
Eglise Arménienne,
6, *Ave. Bourgain, Issy - les - -Moulineaux*
Métro: Mairie d'Issy

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. –,–,– ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Նոյ. 29, Շաբաթ, ժամը 18ին:

Օրակարգ.– ա) Նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: բ) Վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագրի ընթերցում եւ վաւերացում: գ) Վարչութեան ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
50–րդ Տարեկան Հանդէսը
Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԻ
Հանդիսութիւնը
Կիրակի, Յունուար 11ին:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
26
MERCREDI
26 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.784
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.784

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ

Աւելի քան՝ 3000 Մեռեալ
ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ

ՊԱՊԸ ՆԱՓՈԼԻ ԳՆԱՑ

Ահաւոր բան մըն է որ պատահած է աղջի երեկուն հարաւային Իտալիա եւ երէկուան մեր առաջին տեղեկութիւնները միայն աժգոյն պատկեր մը կը պարզէին բուն աղէտին : Քարուքանդ գիւղեր, բազմահազար զոհեր, անապաստան հազարաւոր ընտանիքներ ու մանաւանդ նոր վախ մը եւ աւելին՝ սարսափ մը, քանի որ մասնագէտներ յայտարարած են թէ նոր ցնցումներ պէտք է պատահին :

Աղէտին մեծ ծաւալը հետեւանք է գըլխաւորաբար շարժին տարածման եւ այդ է որ կը զարմացնէ իտալացի մասնագէտները : Արդարեւ երկիրը շարժած է Քալապրէն մինչեւ Հռոմի հիւսիսը եւ զարմանալի չէ, որ կարգ մը գիւղեր բոլորովին ջնջուած են քարտէզէն, ինչպէս՝ Սան Անճելօ Տէյ Լոմպառտի, Փօթէնցա, Լիօնէ, Պալվանօ : Այս վերջին գիւղին մէջ է որ եկեղեցին փլած է հաւատացեալներուն վրայ :

Առաջին առթիւ, Երկուշաբթի օր, Հանրապետութեան այնքան ժողովրդական Նախագահը՝ Սանտրօ Փէրթինի փութացած է տեղւոյն վրայ, յաջորդ օրը Պապն է որ Նափոլի կ'երթար : Համաշխարհային օժանդակութիւնն ալ սկսած է անշուշտ եւ ցաւակցական հեռագիրները իրարու կը յաջորդեն : Ականատեսներ սակայն կ'ըսեն թէ ինչ որ կը տեսնուի աննկարագրելի է եւ աներեւակայելի : Երեքշաբթի առտու ժամը 9-ին, իտալական իշխանութեանց տուած նոր եւ ոչ՝ վերջնական, թիւերն էին՝ 3112 մեռեալ եւ շատ աւելի վիրաւոր, ու անհամար անապաստաններ : Իտալիա, երկրաշարժներու առանցնաշնորհեալ վայր մըն է, 1908-ին Մեսինայի երկրաշարժը 123 հազար մեռեալ կը պատճառէր, վերջինը՝ Ֆրիուլ, 1976-ին, 1000 մեռեալ :

Թագիէֆ, այս առթիւ կը կրկնէ անգամ մը եւս թէ նման շարժ մըն ալ Ֆըրանսա պիտի պատահի անպայման, միայն Թուականը չի կրնար ճշդել՝ «այսօր, վաղը, տասը տարիէն կամ հարիւր տարիէն»... :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԼՀԱՆ ԷՐՏՈՍԹ, 36 տարեկան, Թուրք ծանօթ ձախ հրապարակագիր, որ ձերբակալուած էր Նոյ. 5-ին, մեռած է բանտին մէջ Նոյ. 11-ին, իբրեւ հետեւանք բանտապահներէն մէկուն տուած հարուածներուն : Այս մահը բաւական իրարանցում ստեղծած է ոչ միայն մտաւորական շրջանակներու մէջ այլեւ զինուորական, քանի կրկին մէջտեղ կը հանէ չարչարանքներու հարցը : 9 հոգի ձերբակալուած են այս առնչութեամբ եւ քննութիւն բացուած է :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, գործադուլի շարժումները իրարու կը յաջորդեն եւ ուղեւորներու գործադուլը առջի օր, պատճառ եղաւ որ Մոսկուա հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը կատարէ, շեշտելով թէ այդ շարժումները կրնան «վնասել ազգային շահերուն եւ պաշտպանութեան շահերուն» : Ցաւալի է... :

ՄԱՔ ՌՈՒԸՍ, սեռի խորհրդանիշը շարժանկարի ամերիկեան աշխարհին, մեռաւ 88 տարեկանին, ուղեղային արիւնահոսութենէն :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 17/20)

ԸՆԴՀ. ԴԱՍԱԻՈՐՈՒՄ
ԱՐԱՐԱՏ՝ 8ՐԴ

43-րդ ախոյենութեան վերջնական դասաւորման Արարատ կը գրաւէ 8-րդ տեղը, 32 կէտով :

×

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԿԱՅՐԱԹ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 43րդ ախոյենութեան նախավերջին հանդիպումին, Նոյ. 16-ին, «Արարատ» 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Ալմա Աթայի «Կայրաթ»ի : Առաջին կիսախաղին ոչ մէկ արդիւնք կարելի եղած է ձեռք ձգել : Երկրորդ կիսախաղին Գեննադի Շտրուբերգէր կոլ մը նշանակելով սթափեցուցած է Երեւանցիները, որոնք անցած են գրոհի եւ կարճ ժամանակ ետք Անդրանիկ Խաչատրեան հաւասարեցուցած է հաշիւը : Խաղի 79-րդ վայրկեանին Անդրանիկ Խաչատրեան նշանակած է երկրորդ կոլ մը եւս :

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Նոյ. 18-ի թիւով :

×

«ԿՈՏԱՅՔ» ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Աբովեան քաղաքի «Կոտայք» խումբը Խորհ. Միութեան Բ. դասակարգի ախոյենութեան մրցաշարքին (9-րդ խմբակ) գրաւած է երկրորդ տեղը : «Կոտայք»ը մինչեւ վերջ պայքարած է առաջին տեղւոյն համար, սակայն մէկ միաւորի տարբերութեամբ զայն զիջած է վրացական «Լոկոմոտիվ» ակումբին : Աբովեանցիները քանի մը տարի է, որ կը մասնակցին ոտնագնդակի Բ. դասակարգի մրցումներուն : Անցեալ մրցաշարքին անոնք 5-րդ հանդիսացած էին : Խումբի յաջողութեանց մէջ իր վաստակը ունի երիտասարդ մարզիչ Արկադի Անդրէասեան, որ «Արարատ»ի գրոհներու կազմակերպիչն էր : Նախկին մարզիկը իր վարպետութիւնը կը փոխանցէ երիտասարդ ուժերու, զանոնք պատրաստելով «Արարատ»ի համար : Ներկայիս «Արարատ»ի կազմէն խաղացող երկու երիտասարդներ՝ 20-ամեայ Ռոմիկ Վարդազարեան եւ Համլետ Մխիթարեան, մարզուած են Արկադի Անդրէասեանի մօտ : Մօտ ատենէն «Կոտայք»ը կը մասնակցի Պիրմայի մէջ տեղի ունենալիք խաղերուն :

×

ՌԱՖԱՅԷԼ ՎԱՀԱՆԵԱՆ 4-ՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՊԱՏԷՆԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Պատէնի մէջ (Աւստրիա) տեղի ունեցած ճատրակի միջազգային մրցաշարքը վերջ գտած է խորհրդային երկու վարպետներու՝ Պորիս Սպասկիի եւ Ալեքսանդր Բելեաւսկիի յաղթանակով, շահելով 10,5-ական միաւոր : Երրորդ հանդիսացած է Ճոն Նան (Անգլիացի) 10 միաւորով, իսկ Ռաֆայէլ Վահանեան (Երեւան) եւ Ռոպըրթ Պըրն (Միացեալ Նահանգներէն) 9-ական միաւորով չորրորդ հանդիսացած են :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱՐՇԱՒԻՐ ԴԱՐԲՆԻԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Նոյ. 19-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ, թատերագիր եւ առակագիր Արշաւիր Դարբնի (Արշաւիր Միքայէլի Մնացականեան) : Ծնած էր 1910-ին՝ Գետաշէն (Ազրպէյճանի Խանլարի շրջան) . միջնակարգ ուսումը առած է Պաքու, ապա ուսանած է Մոսկուա՝ Համամիութենական Շարժանկարի Հիմնարկին մէջ : Տարիներ աշխատած է Պաքու հայկական տռամաթիք թատրոնին մէջ, իբրեւ գրական բաժնի վարիչ : Իր թատերախաղերը՝ «Հողը ծիծաղում է», «Արծիւներ», «Դատավըճիռ», «Վրէժ», «Երբ բացւում է մանուշակը», բեմադրուած են Պաքուի մէջ : Բ. Աշխարհամարտէն ետք Արշաւիր Դարբնին եղած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար : Աշխատած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսագըրին մէջ, «Հայֆիլմ» արուեստանոցը եւ Հայաստանի Շարժարուեստագէտներու Միութեան մէջ : Ա. Դարբնի շուրջ երկու տասնեակ գիրքերու հեղինակն է : Իր «Առակներ», «Ծաղիկներ եւ շաղիկներ», «Փոքրիկ բժշկուհին» հաւաքածոները մանուկներու սիրելի գիրքերէն են : Իր գործերը թարգմանուած են ռուսերէն, ազրպէյճաներէն, ուկրաներէն :

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴԻՐՔԸ՝
ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Ծանօթ է որ Հոկտ. 3-ին, Ժընեւի Պօ - Սիթ պանդոկին մէջ պատահած արկածէն ի վեր, երկու հայ երիտասարդներ արգելափակուած կը մնան : Արա - Ալեքսան Անիգոմչեան, 25 տարեկան, իր ձեռքը պայթած ռումբէն կորսնցուցած է երկու աչքերը, ձախ ձեռքը եւ աջ ձեռքին մէկ մատը : Հետը գտնուող աղջիկը՝ Սիւզի Մահսէրէճեան, 24 տարեկան, բանտն է : Լօզանի «24 Ժամեր» օրաթերթը Նոյ. 18-ի իր թիւին մէջ կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ, զորս կ'ամփոփենք ստորեւ : Նոյ. 17-ին, Ամբաստանութեան ատեանը երկարաձգեց կանխարգելիչ արգելափակումը այս երկու «հայ հայրենասէրներուն» (չակերտը՝ զուիցերական օրաթերթին կողմէ) : Պատժագիրքը հինգ տարուան առաւելագոյն դատապարտում մը կը նախատեսէ այն յանցանքներուն որոնց համար մեղադրուած են : Ընդհ. դատախազը՝ Ռէմոն Ֆէօքս ուզած է կարգ մը կէտեր յայտնել այս հարցին վերաբերեալ : Արա (զուիցերական օրաթերթերը մականուններ չի տար) զաւակն է Պէյրութի մանկաբոյժի մը, Լիբանան ունի տնտեսական գիտութեանց : Պաշտօնին - ցիք իրեն սորվեցուցած են պայթուցիկներու գործածութիւնը : Ժընեւ հասած է Սեպտ. 24-ին եւ իջած Սէրվէթ թաղամասի մէկ պանդոկը, ուրիշ անունի տակ : Պէյրութէն օդանաւ առած է մինչեւ Միլանօ, ապա կառախումբով հասած է Ժընեւ : Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակը (Ասալա) իրեն տուած էր կրկնակ պարտականութիւն մը . - հետապնդել Ժընեւի Հայերը եւ պայթուցիկներ ստանալ զետեղելու համար վայրեր՝ որոնք իրեն պիտի նշանակուէին յետագային : Սեպտ. 30-ին, ուրեմն, Արա կ'երթայ Քորնավէնի կայարանին հեռաձայնային մէկ կրպակը, ուր իրեն կը յայտնուի թէ պայթուցիկները կը գտնըւի հանրային արտաքնոցը : Կ'առնէ : Հոկտ. 3-ին, Արա, ժամը 23-ին, պէտք է երթար Քորնավէնի հեռաձայնային կրպակը գիտնալու համար թէ ու՞ր պիտի զետեղէ պայթուցիկները : Երիտասարդը պիտի չկարենայ երթալ : Արդարեւ, այդ իրիկունը, պիտի պատահի ողբերգութիւնը : Ձեռքը բռնած ատեն, Արա պայթեցնել պիտի տայ ռումբը : Պիտի կորսնցնէ երկու աչքերը, պիտի պոկուին ձախ ձեռքը եւ աջ ձեռքին մէկ մատը : Կը փոխադրուի Քանթոնալ հիւանդանոցը : Հոն կրցած է արձանագրել քասէթ մը, որ իր ընտանիքին կը ղրկըւի : Նաեւ քասէթներ կը տրուին իրեն ժամանցի համար : Միշտ հիւանդանոցն է : Իր փաստաբանը՝ Մէթր Պընսա իրեն կը վերապահէ իր յաճախորդին առժամեայ ազատագրութիւնը ուզել՝ յետագային : Սիւզի, ծնած Սուրիա, ճարտարարուեստի գործատէրի մը (Լոս - Անճըլըսի) աղջիկն է : Նպաստաւոր է հայ դատին բայց կ'ըսէ «խաղաղասէր ձգտումով» : Իրաւաբանութեան ուսանող է : Պէյրութ գտնուած ատենն է որ ԱՍԱԼԱ-ն չփման մէջ մտած է հետը : Իրեն հասկցուցած են որ իր շահը կը պահանջէ փոքր ծառայութիւններ մատուցանել կազմակերպութեան, եթէ ոչ... : Այդպէս է որ Ժընեւ եկած է Հայու մը հանդիպելու եւ դրամ ուզելու համար : Երիտասարդ Ամերիկուհին հեռաձայնած է հրապարակի երեք Հայերու եւ զիրենք «հրաւիրած» յանձնելու ուզուած դրամը : Ի վերջոյ մէկ Հայ 25 հազար Զը. Ֆրանք տըւած է կազմակերպութեան հանդիպում ըլլալու համար : Ցաւեցեալ, Սիւզի արձանագրած է Թուրքիոյ հիւպատոսարանի շուրջ եղած անցուդարձերը : Իր փաստաբանը՝ Մէթր Կրազ չէ ընդդիմացած իր արգելափակման երկարաձգման : Կ'անգիտանար թէ երիտասարդ Լիբանանցին պայթուցիկ ունէր իր վրայ : Ընդհ. դատախազը կ'ըսէ թէ Սիւզի կրնայ ամբաստանուիլ դրամի կորզումի համար (պատժագիրքի թիւ 156 յօդուած) : Մէթր Կըրազ համակարծիք չէ, ըստ իրեն Սիւզի միայն փոխանցած է որոշ ուղերձներ առանց ծանր սպառնալիքի կամ բիրտ ուժի գործածութեան : Երկու արգելափակուածները հարցապնդուած են զուիցերական իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ : Երկու երիտասարդները կամաւոր ծոմի չեն դիմած, ինչպէս կ'ըսէ ԱՍԱԼԱ-ն : Սիւզի կը հաստատէ Ժընեւի բարձրագոյն ատենակալին խօսքերը : Ամերիկացի դիւանագէտի մը այցելութիւնը ընդունած է, իր ձերբակալութենէն քիչ ետք եւ կրնայ թղթակցիլ իր ընտանիքին հետ :

Ամբաստանութեան ատեանը ի վերջոյ երկարաձգած է զոյգին կանխարգելիչ արգելափակումը : Ժընեւի ատենակալները յայտնած են թէ արդարութիւն կը կատարուի հանդարտօրէն՝ «տեղի չենք տար ոչ շանթաժին, ոչ սպառնալիքներուն» :

×

Վաղը՝ նոր արձագանգներ թուրք մամուլէն : Այս անգամ թիրախն է՝ Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը :

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը քննութեան առնելով ներկայ տարեշրջանին առաջին ինը ամիսներուն տնտեսութեան պաշտօնական պատկերը՝ կարգ մը հաստատումներ կատարած եւ կարեւոր որոշումներ տուած է, իբրեւ ցուցմունք համապատասխան նախարարութիւններուն եւ մարմիններուն։

Կառավարութիւնը հաստատած է, թէ արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը, անցեալ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին բաղդատմամբ, արձանագրած է 7,6 տոկոս աճ՝ տարեկան ծրագրով ճշդուած 6,9-ի փոխարէն։ Աշխատանքին արտադրողականութիւնը, միշտ նոյն կարգով, ապահոված է 3,6 տոկոս յաւելում։ Անդին կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները ցայսօր չարունակած են գիւղատնտեսական մթերքներուն բերքահաւաքը։ Առաւել չափով ապահոված են պետական գնումները միսին, կաթին, հաւկիթին, բուրդին։

Ծանօթ է, որ կլիմայական պայմանները խիստ աննպաստ եղած են այս տարի։ Հետեւաբար, կերին ապահովումը չէ իրականացած մինչեւ այսօր։

Շինարարութիւնը, ինչպէս միշտ, ետ մնացած է եւ այս մեծ չափով։ Միայն պետական յատկացումներուն գիծով շինարարութեան ծրագիրը 89,7 տոկոսով իրականացած է։ Ընդամէնը 310.000 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով բնակելի տուներ շինուած են։ Նախակրթարաններ հիմնելու ծրագիրը հազիւ 39,3, իսկ նախադպրոցական հիմնարկութիւններունը, այսինքն՝ մանկապարտէզ, մանկամսուր եւայլն, 15,8 տոկոս ներկայացուցած են։

Նախարարներու Խորհուրդը անբաւարար գտած է տնտեսութեան սահմանուած հում նիւթերուն, թեքնիքին եւ նիւթականին հայթայթումը։ «Մասամբ դա բացատրւում է երկաթուղային տրանսպորտի խիստ անբաւարար աշխատանքով, որի պատճառով սիստեմատիկաբար դժուարին պայմաններ են ստեղծւում ժողովրդական տնտեսութիւնը հումքով, նիւթերով, վառելիքով ապահովելու գործում։ Դեռեւս չեն վերացւած մարդատար տրանսպորտի աշխատանքում տեղ գտած թերութիւնները»։

Հարկ է արձանագրել, որ մատնանշուած երեւոյթը կարեւոր աստիճանով կապ ունի խորհրդային կազմակերպական ընդհանուր դրութեան հետ եւ, իբրայատուկ չէ միայն Հայաստանի։ Դեռ Հոկտեմբերի վերջերը, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանին, երեսփոխան Լ. Ներսիսեան հում, բնական նիւթերուն կանոնաւոր հայթայթումին, մատակարարումին անհրաժեշտութիւնը շեշտած էր Հայաստանի տնտեսական զարգացումին համար։ Նոյնիսկ ըսած էր, թէ հարկ էր նոր երկաթուղագիծ մը հաստատել՝ Ադրբեջանի մատակարարած գիծին կողքին, քանի այս վերջինին սպասարկութիւնը առաւել քան անգոհացուցիչ նկատած էր։

Նախարարներու Խորհուրդին տուած որոշումներու շարքին կարեւոր տեղ գրաւած են հետեւեալ կէտերը։

– Հայաստանի Պետպլանը նախարարութիւններուն, գերատեսչութիւններուն հետ միատեղ առաւել կարելիութիւններ պէտք է ստեղծէ ժողովուրդին առօրեային ծառայող, ընթացիկ ապրանքներուն քանակը, որակը եւ տեսակը աւելցնելու համար։

– Շուկայի պարենաւորման ծրագրի մշակում եւ «անվերապահ իրականացում, որի նպատակն է բնակչութեանը ապահովել գիւղատնտեսական մթերքներով՝ մսով, կաթով, բանջարեղէնով, մրգով եւայլն»։

– Անպայման իրականացնել արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական ծրագիրները։ Առաջին առթիւ ընթացիկ ապրանքներուն արտադրութեան ծառայող մեծ, կարեւոր կեդրոններունը։ Նաեւ՝ բնակարաններուն, դպրոցներուն, մանկապարտէզներուն եւ հիւանդանոց – առողջարաններուն։

– Շատ խիստ հսկողութիւն սահմանել վառելանիւթի, ելեկտրականութեան խնայողութեան վրայ։ Վառելանիւթին աղբիւրները դարձնել բազմատեսակ։

Ճշդենք, թէ Հայաստանի կառավարութիւնը դեռ 1971 Յուլիսին, խնայողութեան նպատակով որոշած էր օգտագործել ջերմելեկտրակայաններուն ջերմային կարողութիւնները, միաժամանակ միջին, փոքր տարողութեամբ տնական կաթսայատուները փոխարինել մեծերով, քանի փոքրերուն սպառած կազը 15-էն մինչեւ 20 տոկոս առաւել էր։ Իբրեւ հեռանկար ճշդած էր Ջրելեկտրակայաններն ու հիւլէական կայանը, իբրեւ ելեկտրուժի գլխաւոր աղբիւրներ։

– Յառաջիկայ հնգամեակին՝ 11-րդ, անպայման հաստատել Իջեւան – Հրազդան երկաթուղագիծը։

– Մեծ ուշադրութիւն դարձնել բնութեան անաղարտ պահպանումին հարցին վրայ։ Նոր թեքնիք միջոցներ գործադրութեան դնել Ալավերդիի լեռնամետաղագործութեան, Նայիրիտ եւ այլ կարեւոր ձեռնարկութիւններուն ուղղութեամբ, որպէսզի սահմանափակուին վնասակար արտադրութիւնները։ Հիմնական աշխատանքներ կատարել Սեւանի հարցին լուծումը ապահովելու համար։

Տրուած որոշումները կարեւոր են։ Անոնց իրականացումով Հայաստանի տնտեսութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ առաւել աստիճանի ոստում կրնայ կատարել։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. – Նոր ստացանք Շնորհք Պատրիարքի Միլանօ կատարած այցելութեան թղթակցութիւնը։ Կուտանք սակայն հակառակ յապաղումին, ամբողջական դարձնելու համար շրջապտոյտը։

Թուրքիոյ Հ ա յ ո ց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեան ընկերակցութեամբ Նիսի եւ շրջակայքի Հայոց հոգեւոր հովիւ Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրճեանի եւ գաւազանակիր Վիգէն Վրդ. Այվազեանի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 23-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին Նիսէն ինքնաշարժով Միլանօ ժամանեց ու տեղւոյս առաջնակարգ պանդոկներէն հօթէլ Տիանայի մուտքին առջեւ դիմաւորուեցաւ համայնքիս հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանի եւ կարգ մը ազգայիններու ու տիկիններու կողմէ։

Կարճ հանգիստէ մը ետք Պատրիարք Հայրը եկեղեցականներու ընկերակցութեամբ գաղութին ազգայիններուն հետ ընթրելէ յետոյ առաջնորդուեցաւ «Հայ Տուն» ուր Միլանոյէն ու շրջակայքէն եկածմեծ թուով ժողովուրդին կողմէ դիմաւորուեցաւ ծափողջոյններով։

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան դրուատելով ամէնուն ծանօթ Շնորհք Պատրիարքի մտաւոր ու հոգեւոր բարձր արժանիքները եւ յայտնելով անոր Եւրոպայի հայաշատ կեդրոններուն տուած այցելութեան նպատակը։

Շնորհք Պատրիարք իր խօսքին մէջ նախ անդրադարձաւ գաւառներէն գաղթող մեր ազգակիցներուն տեղաւորման ու անոնց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութեան կենսական գործին, որոշ տեղեկութիւններ հաղորդելով Պոլսոյ ազգային, եկեղեցական, կրթական ու խնամատարական վիճակին ու տեղական օրէնքներու հետ կապուած կարգ մը դժուարութիւններու մասին։ Ապա սիրով պատասխանեց ներկաներուն կողմէ եղած հարցումներուն եւ իր խօսքը վերջացուց ըսելով «Ձեր երջանկութենէն ու նիւթական միջոցներէն փոքրիկ մաս մը բաժին հանեցէ՛ք ձե՛ր ազգակիցներու պատսպարման ու դաստիարակութեան գործին համար»։ Այնուհետեւ Սարգիս քահանայի կողմէ բացուած հանգանակութենէն կարճ ժամանակի ընթացքին գոյացաւ շուրջ 17 հազար տոլարի գումար մը։ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան ներկաներուն կողմէ իր համակրանքի ու սիրոյ զգացումները յայտնեց Շնորհք Պատրիարքին՝ – անոր կատարած Աստուածահաճոյ ու ազգօգուտ գործին կարեւորութիւնը շեշտելով։ Ուշ գիշերին հաւաքոյթը վերջ գտաւ «Տէր կեցո՛» մաղթերգով, Պատրիարք Հօր «Պահպանիչ»ով եւ խմբովին երգուած Տէրունական Աղօթքով։

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10-ին, Շնորհք Պատրիարք եկեղեցականներու ընկերակցութեամբ այցելեց Միլանոյի Մօնումենթալէ գերեզմանատունը եւ մեծանուն բարերար Երուանդ Հիւսիսեանի դամբարանին առջեւ «Հոգւոց» արտասանեց։ Միլանոյէն հրաժեշտ առնելով Շնորհք Արքեպիսկոպոս, Տարօն եւ Վիգէն վարդապետներ, ուղեկցութեամբ Սարգիս քահանայի մեկնեցան Ռափալլօ (Ճենովայի շրջան) ուր բարերար Յակոբ Թոփալեանի կողմէ ջերմ ընդունելութեան արժանացան ու միասին ճաշեցին։ Ապա Նիս վերադարձի ճամբուն վրայ, Սան Ռէմոյի մէջ, քանի մը ժամով հիւրը եղան բարերար Հայկ Ղազարոսեանի։ Երեկոյեան ժամը 7-ին Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան Շնորհք Պատրիարքին ողջերթ մաղթելէ յետոյ վերադարձաւ Միլանօ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ե Ր Գ Ի Չ

ԼԵՒՈՆ ԳԱԹԸՐՃԵԱՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ լէ Կոնէս – Սարսէլի մասնաճիւղը, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տուն կատարած երկրորդ իր այցելութեան առթիւ, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր հրաւիրելու երգիչ Լեւոն Գաթըրճեանը, Նոյ. 1-ին Փարիզի Օլէմփիայի մէջ իր յաջող երգահանդէսէն ետք, մտերմիկ շրջանակի մը մէջ հայ երգը հնչեցնելու մեր ալեհեր հայրերու եւ մայրերու համար։

Նոյ. 16, Կիրակի կէսօրէ ետք Հանգստեան Տան սրահին մէջ հաւաքուեցան Տան պատսպարեալները։ Հաստատութեան տնօրէն Տոքթ. Յ. Գրգեաշարեանի բացման խօսքէն ետք յայտագիրը վարեց Բարսեղ Հապէշեան։ Լեւոն Գաթըրճեան մեկնաբանեց հայկականութեամբ թաթաւուն երգեր՝ «Քամանչա», «Դուն էն գըլխէն» (Սայաթ Նովայէն), «Տըլէ Եաման», «Հայր ես եղել», «Կռունկ» (Կոմիտասէն) եւ «Արմենիան հող ա», երգարուեստի բոլոր նրբերանգներու իր տիրապետութեամբ յուզականութիւնը փոխանցելով ներկաներուն։ Երգիչին ներդաշնակօրէն ընկերացան քանոնահարուհի Նելլա Փեհլիվանեան, կիթառահար Արթօ Փեհլիվանեան եւ ձեռնադաշնակով Թորոս Օսմանճեան, աւելի յանկուցիչ դարձնելով մթնոլորտը։

Միջանկեալ իր գաղցրիկ ձայնով ժողովրդական երգ մը երգեց՝ Տիկին Ի. Դանիէլեան՝ «Ես քեզ տեսայ»։

Իսկ Տիկին Ալչըճեան – Առաքելեան, որ նախապէս Պոլսոյ մէջ դաշնակի ուսուցչուհի էր եղած, (այժմ պատսպարեալ) որպէսզի, աւելի դիւրահաղորդ դառնայ ունկնդիրներուն, Զուհաճեանի «Կարինէ» օփերէթէն (Լէպլէպի – Հոր – Հոր աղա) երկու կտորներ նուագեց, յաջողութեամբ։

Ահա թէ ինչո՛ւ, այս յիշատակելի օրուան առթիւ, յանուն տնօրէնութեան եւ մեր Տան բնակիչներուն, կը փութանք ջերմագին շնորհաւորել ու շնորհակալութիւն յայտնել հրապարակաւ, տաղանդաւոր երգիչին, նուագածուներուն ու նաեւ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մեր ժրաջան քոյրերուն՝ մեզի ընծայած այս բացառիկ հոգեկան վայելքին համար։

Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Սեբաստիան ունէր 36-ի չափ հայաբնակ գիւղեր, որից շատերը ունէին հայ եւ Թուրք խառն բնակչութիւն։ Իսկ Թըրքական գիւղերը շատ աւելի էին։ Սեբաստիայի շատ Թրքաբնակ գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ։ Զառա աւանից շատերը ժամանակին իսլամացուել են, ոմանք բռնի, իսկ ուրիշները դիրքի եւ հանգիստ ապրելու համար։ Շնքուակ եւ Ճանճիկ գիւղերի Հայերն էլ ժամանակին բռնութեան տակ թաճկցել են (Պ. Նաթանեան)։

Հ. Ղ. Ինճիճեան յիշատակում է, որ Սեբաստիայի գաւառում 17 հայ գիւղեր բռնութեան տակ իսլամացել են։ Եւ տեղ տեղ էլ խառն դէպքեր են տեղի ունեցել Հայերի եւ թաճիկների միջեւ, օրինակ ամուսինը թաճկցած, կինը հայ մնացած, հայրը իսլամացած, կեսուրը հայ մնացած եւ ամուսնութեան խառն դէպքեր։ Պատահել են դէպքեր, որ Հայերը չնչին պատճառներով իսլամացել են, դիրքի տիրանալու, արտօնութիւններ վայելելու համար։ Թուրք իշխանութիւններ քաջալերում էին քրիստոնեաների իսլամացումը (Հ. Ղ. Ինճիճեան)։

Սեբաստիան վերջին ժամանակներում ունէր շուրջ 300 գիւղեր, որոնցից 36-ը հայաբնակ էին, ոմանք խառն, ոմանք զուտ հայաբնակ։ Հայաբնակ գիւղերը ընդհանրապէս հայանուն էին, ինչպէս Իշխանի, Դմած, Մոլոշ, Գլխատեղ, Յոշավենք, Տաղասար, Բաղարշ, Կովտուն, Փրճնիկ, Խանձար, Բրաբերդ, Պետրոսի, Կամիս եւայլն (Հ. Ն. Սարգիսեան), կային եւ շատ Թրքական գիւղեր, աղաւաղուած հայանուններով, ինչպէս Սեհուկ, Ճաննին, Խորխի, Ճիսրին եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիճեան)։ Չէլէպչէր Թրքաբնակ գիւղի մօտ կար մի աւերակ վանք։ Թէօնիկ կամ Թոնիկը հայանուն գիւղ էր, բայց Թրքաբնակ էր (Խ. բառարան)։

Սեբաստիա գաւառը ունէր մի քանի աւաններ, ինչպէս Ուլաշ, Գոչհիսար, Ղանղալ, Գոմիս, Կառվա եւայլն, որոնք ունէին հայ եւ Թուրք խառն բնակչութիւն։ Այս վերջինների մի մասը բռնութեան տակ հայութիւնից դաւանափոխ էր եղել (16 – 17-րդ դարերում)։ Այս աւանների Թրքաբնակ գիւղերից շատերում կային հայկական եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ (Պ. Նաթանեան)։

Սեբաստիա գաւառում էլ անցեալում տեղի են ունեցել Հայերի շատ անհատական եւ յաճախ էլ խմբական բռնի իսլամացումներ (Ա. Ալեքսանդրեան)։ Ջալալիների ասպատակութեան տարիներին էլ (1600) Սեբաստիա գաւառում տեղի են ունեցել շատ բռնի իսլամացման դէպքեր, հաւաքական կրօնափոխութիւններ, ինչպէս ուրիշ գաւառներում։ Այս կերպով է, որ դարերի ընթացքում փոքրամասնութիւն կազմող Թուրք խլամ տարրը դառել է մեծամասնութիւն եւ հայ մեծամասնութիւն կազմող բնակչութիւնը դարձել է փոքրամասնութիւն։

Ղանղալ գաւառակ Սեմաստիոյ, ժամանակին ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն։ Այժմ Թուրքերն են կազմում մեծամասնութիւն։ Կատարուել է Հայերի խմբական բռնի իսլամացում (Հ. Ղ. Ինճիճեան)։ Սեբաստիայի Թրքաբնակ գիւղերում կային շատ հայկական եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ Սենեքէրիմ Արծրունի թագաւորի ժամանակից մնացած (Պ. Նաթանեան, Ա. Ալեքսանդրեան)։ Ժամանակին այդ Թուրք գիւղերի բնակիչները Հայեր են եղել, որոնցից ոմանք իսլամացել են, ոմանք հեռացել։

Սեբաստիա գաւառի Թուրքերի դիմագծերը էլ աւելի հայատիպ էին, քան Թաթարական։

33. ԵՎԴՈԿԻԱՅ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Եվդոկիա կամ Թոքատ, Իրիս գետի եզերքը Սեբաստիայի եւ Ամասիայի միջեւ, հին պատմական մի քաղաք է։ Հայոց Մեծն Տիգրանի իշխանութեան ժամանակ (Ա. դար Ք. Ա.) կ ա ր ճ ժամանակ Հայաստանում Փոքր Հայքի մի մասն է կազմել։ Յետագայ տարիներին զանազան տիրապետութեան տակ է գըտնուել եւ ունեցել է խառն ազգաբնակչութիւն, հայ մեծամասնութիւնով։

(Շար. 35)

Fonds A.R.A.M

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

Աշխատող Զանգուած Արտագաղթ

Փաքիստանի գլխաւոր «արտածումը», անուղղակի արտաքին փոխանակութեան սահմանին մէջ, աշխատաւորն է։ Անցեալ տարի մօտաւորապէս 150.000 Փաքիստանցիներ Մերձ. Արեւելքի քարիւղ արտադրող երկիրները մեկնեցան՝ վարձ կամ կիսավարձ աշխատանքներու լծուելու համար։ Մեկնողները, ինչպէս նաեւ անոնց նախորդները, մէկ միլիառ 700 միլիոն տոլար ճամբեցին Փաքիստան։ Ըմբռնելու համար տարողութիւնը այս գումարին, հարկ է նկատի ունենալ, որ երկրին անցեալ տարուան արտաքին առեւտուրէն գոյացած գումարը 2 միլիառէն քիչ մը աւելի եղաւ։

Օտար երկիրներ աշխատանքի մեկնած փաքիստանցիները, որոնցմէ շատեր եւ վերադարձան Իրան – Իրաք պատերազմին հետեւանքով, տոլարով կը վճարուին։ Անոնք՝ Իսլամապատի կեդրոնական դրամատան կողմէ ռուփիի կը վերածուին յանձնուելէ առաջ սահմանուած ընթականերուն։ Տոլարը, իբրեւ տարադրամ, ի պահ կը մնայ դրամատան մօտ։ Արտաքին առեւտուրին համար հաւաքուած տարադրամը կարեւոր նպաստ կը բերէ։

Արդարեւ, ելմտական նախարարութեան համաձայն, արտաքին բացը շուրջ 8 միլիառի կը բարձրանայ, այլ խօսքով՝ 41 տոկոսը կը ներկայացնէ Ազգային Զուտ Արտադրութեան։ Աշխատաւորներու գաղթը, բնականաբար, իր հարցերը կը ստեղծէ։ Այսպէս, գիւղացիներ, իրենց ճամբու ծախքը հոգալու մտօք կը ծախեն հողեր։ Անոնք կամ անմշակ կը մնան, կամ ալ մեծ հողատէրերու սեփականութիւնը կը դառնան։ Հարստացումն եւ աղքատացումը առաւել չափով կը շեշտուին։ Միւս կողմէ, Պարսից ծոցէն վերադարձողները կը վարարկուին այսպէս կոչուած սպառողական ընկերութեան երեւոյթներով։ Հետեւանքը այն կ՚ըլլայ, որ Փաքիստան իր կարողութենէն առաւել անմիջական կերպով ոչ-պիտանի ապրանք կը հարկադրուի ներածել։

Որոշ անպատեհութիւններուն կողքին, ցայտուն է օգուտը ներս մտած տարադրամին։ Ծրագիրներ կ՚իրականացուին, տնտեսութեան զարգացումին կը նպաստէ։ Վերջին երեք տարիներուն, Ազգային Զուտ Արտադրութեան աճը 7,4 տոկոսի միջին կ՚արձանագրէ, երբ ասիկա 1971–77-ին, Զուլֆիքար Ալի Պութթոյի օրով 3,4 էր, իսկ անկէ առաջ՝ 1969-էն 1971, Մոհամմէտ Եահեա Խանի ժամանակ, հազիւ 0,86-ի կը հասնէր։

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Հոկտ. 29-ին, տեղի ունեցած է «Ռոստոմ» Երիտասարդական Միութեան կազմակերպած հանդէսը, Հ. Յ. Դ. 90-ամեակի շրջագիծին մէջ։ Միութեան ներկայացուցիչը բանախօսութեամբ մը անդրադարձած է Հայկ. Դատի լուծման կարելիութեանց զանազան հանգրուաններուն, զինեալ պայքարի միջոցով հայկական բռնագրաւուած հողերու ազատագրութեան եւ Հայկ. Դատի առարկայական ու ենթակայական պայմաններուն։

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, Հոկտ. 19-ին, տեղի ունեցած է Յակոբ Օշականի մեծարանքի ցերեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզըի Համազգայինի։ Ներկայ եղած են մօտ 300 հոգի։ Պօղոս Սնապեան (Պէյրութէն) լուսապատկերներու ցուցադրութեան առընթեր ժամ մը խօսած է Օշականի կեանքին ու գրականութեան մասին։

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Հոկտ. 18-ին, նշուած է Կեդրոնի հիմնադրութեան 7-րդ տարեդարձը, ճաշ – խրախճանքով։ Հանդիսութիւնը վարած է Փըրսի Սարգիսեան։ Խօսք առած է Աստուր Կիրակոսեան (Փրովիտենսէն)։ Երեկոյթին խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է Գառնիկ Սարգիսեան՝ ժողովրդական եւ յեղափոխական երգերով։ Ներկաներու սրտաբուխ նուէրներէն գոյացած է 52 հազար տոլար ի նպաստ Հայ Կեդրոնին։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Հոկտ. 31ին, ցուցադրուած է «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը» լուսապատկերներով, կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ»ի։ Լուրջ ուսումնասիրութեան արդիւնք՝ լուսապատկերները, ներկայացուցած են յեղափոխական շարժումը, Դաշնակցութեան ծնունդը եւ գործունէութիւնը մինչեւ այսօր։ Ցուցադրութիւնը կրկնուած է Նոյ. 4ին, նոյն սրահը։

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Հայ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Հոկտ. 18-ին, նշուած է Հ. Օ. Մ.-ի 70-ամեակը, կազմակերպութեամբ Հ. Օ. Մ.-ի Միջ – Մասնաճիւղային Վարչութեան։ Բացումը կատարած է Անահիտ Գազէզեան։ Ճաշէն ետք յայտագիր մը գործադրուած է, զոր վարած է Հ. Օ. Մ.-ի վարիչ – քարտուղարուհի Արփի Պալեան։ Խօսք առած են յանուն Հ. Յ. Դ. «Սարդարապատ» կոմիտէին ընկ. Ալպըրթ Տէրեան, Հ. Օ. Մ.-ի ընտիր Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհի Արփի Զարխուտեան (անգլերէն), Տիանա Տէր – Յովհաննէսեան եւ ընկ. Վիգէն Պապայեան, որ ծանրացած է Միութեան գործունէութեան վրայ։ Փակման խօսքը արտասանած է Թորգոմ աւ. քհնյ. Յակոբեան։

×

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մատաղօրհնութեան նախագահած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեան։ Նոյ. 2-ին պատարագած է Շնորհք Ծ. Վրդ. Գասպարեան։ Շնորհք Պատրիարք քարոզով մը անդրադարձած է իր վերջին շրջապտոյտին եւ տեղեկութիւններ տուած իր այցելած երկիրներու հայ համայնքներու կեանքին մասին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի շիրիմին վրայ։

×

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Հոկտ. 25-ին, նշուած է Հ. Յ. Դ.-ի 90-ամեակը, կազմակերպութեամբ «Վարդգէս» կոմիտէի։ Տօնը զուգադիպած ըլլալով Արեւելեան Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. 87-րդ Պատգամաւորական Ժողովի գումարումին, ներկայ եղած են Շիքակոյէն, Կրենիթ Սիթիէն, Տիթրօյթէն, Նիակարա Ֆոլզէն, Պոսթընէն, Ֆիլատէլֆիայէն, Ուաշինկթընէն, Ուստրէն, Փրովիտենսէն եւ Հարթֆըրտէն եկած պատգամաւորներ։ Ճաշի ըսպասարկութենէն ետք օրուան յայտագիրը վարած է ընկ. Արա Գաբրիէլեան։ Ողջերձ մը արտասանած է «Վարդգէս» կոմիտէի ատենապետ ընկ. Եդուարդ Մելիքեան։ Բանախօսած է ընկ. Բարգէն Փափազեան (Պէյրութէն), որ անդրադառնալով Հ. Յ. Դ.-ի վիճակուած ծանըր պատասխանատուութիւններուն, անցեալին եւ այսօր, շեշտած է այն իրողութիւնը, որ տագնապի ու ճգնաժամի պահերուն ան ստանձնած է իր ուսերուն դըրուած ծանր բաժինը, միշտ գտնուելով յառաջապահ դիրքերուն վրայ։ Ապա անդրադառնալով Դաշնակցութեան դերին հայ ժողովուրդի վերջին 90-ամեայ պատմութեան մէջ, բանախօսը շեշտած է. «Ամէն անգամ, որ ծանր հետեւանքներով դէպքեր կը մօտենան Հայութեան, ժողովուրդը իր աչքերը կ՚ուղղէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու ան գտեսնդուած ժողովուրդի իր հանդէպ ցոյց տուած վստահութեամբ, կը գործէ համայն Հայութեան համար, քառապատկուած ուժերով։ Ամենակարող չէ ան։ Անսխալական չէ ան։ Սակայն, իր նուիրումը սակարկող չէ ան։ Հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան, անոր ձգտումներուն իրականացման համար Դաշնակցութեան զոհաբերումները սահման չեն ճանչցած. սահման չեն ճանչնար այսօր»։ Հանդիսութիւնը շարունակուած է խրախճանական մթնոլորտի մէջ, Զօհրապ Հարպոյեանի յեղափոխական եւ ազգային երգերով։

×

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ (Արժանթին) «Անդրանիկ» ակումբին մէջ, Հոկտ. 17-ին, Հ. Յ. Դ.-ի 90-ամեակի հանդիսութեանց կարգին, նախաձեռնութեամբ Արմենիա Պատանեկան Միութեան, տեղի ունեցած է Սիմոն Զաւարեանի ոգեկոչումը, մահուան 67-րդ տարեդարձին առթիւ։ Բացումը կատարած է Մարիա Շիըրմեան անդրադառնալով Միութեան հետապնդած նպատակներուն, այն է՝ պատանիներուն ջամբել ազգային արժէքներու գիտակցութիւն։ Բանախօսած է Այտա Աբրահամեան, որ ներկայացնելէ ետք Զաւարեանի կեանքն ու գործունէութիւնը, ծանրացած է կարեւոր հանգրուաններու եւ դրուագներու վրայ։

×

ՎԻՍԷՆԹԷ ԼՈՓԷՍԻ (Արժանթին) ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Հոկտ. 25-ին, նշուած է «Ս. Վարդան» սկաուտական խումբին հիմնադրութեան 22-րդ տարեդարձը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Խօսք առած է սկաուտապետ Յովհաննէս Պոնափարթեան, որ տալէ ետք խումբին կազմութեան պատմականը շնորհակալութիւն յայտնած է Մխիթարեան Հայրերուն եւ ծնողներուն՝ իրենց ցուցաբերած օժանդակութեան համար։ Սկաուտական խումբը ունի 140 անդամ։ Հանդէսը շարունակուած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ, ընկերակցութեամբ «Ալէմշահ» նուագախումբին։

×

ՎԱՌՆԱՅԻ (Պուլկարիա) «Երեւան» կազմակերպութեան վարչութեան հրաւէրով ընկերական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, մասնակցութեամբ կազմակերպութեան սիրող խումբերու մէջ՝ թատերական, երաժշտական եւ պարի, տարիներ աշխատած անդամ – անդամուհիներու։ «Երեւան»ի Վառնայի մասնաճիւղի նախագահ Օնիկ Մարտիկեան յետադարձ ակնարկով մը անդրադարձած է պուլկարահայ սիրող արուեստի պատմութեան, որ մեզ կը տանի մինչեւ 1919 – 1920 թուականները։ 1921-ին Վառնայի մէջ բեմադրուած է «Մարատ» թատերախաղը։ «Շիրվանզադէ» թատերախումբը ներկայացուցած է «Պատուի համար», «Պաղտասար Աղբար», «Արմենուհի», «Կոյր երաժիշտը», «Սեւիլեան սափրիչը» եւ այլ թատերախաղեր։ Խումբը վերջին տարիները արժանացած է 6 ոսկի, 5 արծաթ եւ 4 պրոնզէ մետալներու, ինչպէս նաեւ Պուլկարիոյ 2-րդ, 4-րդ եւ 5-րդ փառատօններուն դափնեկիր հանդիսացած է։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

– Քէֆդ տուզ ըրէ, Կարօ. մէկ շաբաթ առաջ լուր առի՝ հէրդ մէրդ լաւ են, – խօսեցաւ Արջ Սաքօն՝ ծոցէն փափազ մը հանելով ու Կարոյի գլուխը դնելով։

– Բա, ինչ լաւ կը սազէ, Կարօ. ճիշդ ու ճիշդ եղար սասանի դպիր։ Ի՞նչ ունիս, Կարօ, ինչո՞ւ չես խօսիր, – հարցուց Սաքօն, երբ նկատեց որ Կարոյի կատակ ընելու տրամադրութիւնները փոխուած են։

Պէքիրի տէռօրէն յետոյ Արջ Սաքօն առաջին անգամն էր որ կը հանդիպէր Կարոյին։

– Էդպէս, էդպէս, – կը կրկնէր Սաքօն ուրախ դէմքի լայն ժպիտով մը՝ ի հարկէ Պէքիրի վրայ կատարուած յաջող տէռօրին ակնարկելով։

Սաքօն իմացեր էր Կարոյի ցոյց տուած յանդգնութիւնը, երբ Պետոյի ու Սերոբի հետ Պէքիրի սենեակը մտած էին, եւ Կարօն իր ուժեղ թեւերուն մէջ պահած էր այն ուժեղ կինը՝ Զարէն, ու զսպած անոր ձայնը, մինչեւ որ միւս երկու ընկերները լրացուցած էին Պէքիրի գլխին կորուիլը։

– Կարօ, չըլլա՞յ թէ մօրդ կաթը միտքըդ ինկած է, – կը կատակէր Սաքօն։ – Ինծի նայէ, Կարօ, եթէ այս կռուին մէջ 50 էսկէր չծակես, դողկապ անգամ չեմ կապեր քեզի, գիտցած ըլլաս։

– Բան չկայ, քեռի Սաքօ, էս մի քանի օրը քէֆս խարապ է։ Էստեղ, – ըսաւ Կարօն՝ իր գլուխը ցոյց տալով։

– Էդ նոր բան չէր, Կարօ. վաղուց գիտէի, որ գլխիդ մէջ պարապ բան մը կայ, – նորէն ուզեց կատակել Սաքօն։

Կարօն փոխուած էր. հակառակ անոր որ քեռի Սաքոյի հետ կատակներ ընելը իր լաւագոյն հաճոյքն էր, այլեւս կատակներ չէր կրնար ընել։

– Ըսէ՛, ի՞նչ ունի, Կարօ. փորդ պի՞նդ է։

Յետոյ Արջ Սաքօն վրայ հասաւ, երբ թոյլ ձգուած երկու ձիեր իրենց ետեւի ոտքերուն վրայ ելած՝ մութին մէջ իրարու վիզ խածնելու գզուըտուքի մէջ ինկան։ Արջ Սաքօն մէջտեղ մտաւ ու բռնեց երկու ձիերու սանձերը, մինչ անզուսպ ձիերը կը փորձէին նորէն իրենց ետեւի ոտքերուն վրայ ելլել քրտինքի նման ամբողջ մարմիններէն դուրս եկող ուժեղ ձայնով։ Միջոցին մէջ բռնեց ձիերու ձայն։ Ձիերու ձայն կը լսուէր նաեւ թշնամիին բանակէն, հատ հատ նետուող հրացաններու ձայներուն հետ խառնուած։

Թշնամիին կողմէն հրացանի ձայները հետզհետէ կը նուազէին կարծես, եւ ֆէտայիները ապառաժներուն վրայէն կը քալէին իրենց ծանր քայլերով։

Ծերունի Պօղոս գիշերուան այդ պահերուն կը քնանար ու իր առջեւ կար հովին առջեւ ճուկ եկող, հին ոսկիի գոյնով, տակաւին չհնձուած ցորեաններու դաշտ մը։ Իր քունին մէջ ան չիմացաւ, որ Վարդան Վարդաձորի ճահիլները իր մօտ կանչած ու անոնց խօսած էր քաղցր ու ընտանի ձայնով. անոր բառերը հզօր էին ու ապրուածաշնչային։

– Էդ ո՞վ է, Մարան, – հարցուց ծերունի Պօղոս նոյնպէս աղօթքի չոկուող կնոջ մը, երբ տեսաւ վրան սեւ սաւան ձգուած մեռել մը։

– Խեւ Մանօն է, – պատասխանեց կինը։ – Բա, չլսեցի՞ր, գիշերը ելեր գիւղ կ՚երթայ եղեր։

Ծերունի Պօղոս ի՞նչ պիտի գիտնայ, կանանչ երազ մը կոպերուն ներքեւ՝ քընուկ է մնացեր, մինչ նոյն պահուն զարհուրելի գիշեր մը անցած է լեռներու վըրայէն անցնող մութ ուրականներու պէս։

Գիշերուան ձիերու ձայները հանդարտած էին, երբ յանկարծակի զարնուած բուի կտուցէն փրթած ձայն մը լսուեցաւ։ Արջ Սաքօ ձայնին կողմը հասաւ։ Գիւղացիները իրար անցան, երբ իրենց շատ մօտ մարդկային աղեխարշ ձայնի սուր ճիչ մը լսեցին մութ պարապին մէջ։ Զալօն սկսաւ ձայն ձգել ու ճիչը աքաղաղի գլուխի մը պէս կտրուեցաւ յանկարծ։

(Շար. 204)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աստուր – Ալիս Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, ՊՊ. Փասքալ եւ Յարութիւն Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Պրն. Կարապետ Քէլէկեան ընտանիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս եւ Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճընկըրտեան եւ զաւակները, Պրն. Վահէ Քիթապճեան, ինչպէս նաեւ Օհաննէսեան, Ուզունեան, Թէրզեան, Միսիրեան, Շավ ընտանիքները, կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, 30 Նոյեմբեր, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, զաւկին, հօր, եղբօր, փեսային եւ սիրելի ազգականին՝

ԱՍՍԱՏՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգիստ կատարել կուտայ յաւէտ բաժնուած ընկեր – ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյեմբեր 30–ին, Կիրակի առաւօտ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէ ներկայ ըլլալ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ՝ հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ նիւթական շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Նոյեմբեր 30–ին:

Ժամերգութիւն ժամը 9–ին: Պատարագ 10–ին: Հոգեհանգիստ 11·30–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան

CENTRE CULTUREL
STS. SAHAK — MESROB
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Samedi, 29 Novembre, à 21 h.
CONFERENCE

Archag Tchobanian

OU LA PASSION DE L'ARMENIE
par Edouard Khayadjian
agregé de Lettres
Le conférencier sera préseenté par le Doct. A. Khazinedjian
Entrée Libre

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE — NUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

Au Profit des Etudiants Arméniens Boursiers
SAMEDI, 29 NOV., de 14 h. à 19 h.
DIMANCHE, 30 NOV., de 14 h. à 20 h.

———×———

CITE UNIVERSITAIRE
57, Boulevard Jourdan, Paris XIVe — Métro: Porte d'Orléans
(Facilité de Parking)

* *Cadeaux de Noël, Parfumerie, Jouets- Livres, Disques, Foulards, Cravates*
* *Jupes, Chemisiers, Linge de Maison, Layette*
* *Produits d'Entretien, Alimentation*

Buffet, SPECIALITES ARMENIENNES
Le Dimanche, 30 Nov., de 16 h. à 18 h.
JACQUES CHANCEL
PIERRE DANINOS
PAUL GUIMARD
Signeront leurs Ouvrages

Grande Loterie:
Voyages PARIS — NEW YORK, offert par Remi ARCA.
PARIS — NICE, offert par l'U.T.A.
Séjours offerts dans des grands hôtels, congélateur Siemens, Bijoux, Chaise XIXe, Panneau décoratif en laque de Coromandel, Tableaux, Dessins, Lithographies, Invitations à diner dans de grands restaurants, etc...

Maison de la Culture Arménienne,
9, Rue de Madrid, 94140 - Alfortville

Conférence

UN CENTRE CULTUREL
ARMENIEN — JERUSALEM
par C. et O. Kouyoumdjian
Vendredi, 28 Novembre à 20 h. 30
PROJECTION

A VENDRE

MATERIEL DE CONFECTION
10 Machines plates, 1 boutonnière Pose bouton, Ourleuse, Surjeteuses, Double aiguilles, zigzagueuse, presses, nombreuses autres machines, chaises, et petit matériel.
(Prix intéressant)
Téléphoner au 236. 65. 27

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube
Dans la Salle des Fêtes — Rue Voltaire, ALFORTVILLE.
Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»
երգ՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ
BAR, BUFFET, SPECIALITES ARMENIENNES

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.
Salaire Intéressant.
Téléphoner au (94) 95. 00. 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն՝ Մ. Ռ. նախկին աշակերտ՝ Վարուժան Պօղաճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի գնահատութիւն Հ. Սեբովբէ Վ. Ագըլեանի մահուան քառասունքին նուիրուած թիւին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր մօր՝ Տիկին Պազալեանի յիշատակին, Տիկին Զամիչեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

«LIBERATION ARMENIENNE — RHONE — ALPES
organise

UN GRAND MEETING

pour la libération de
ALEC et SUZY
Combattants de l'A.S.A., emprisonnés à Genève.
Le Dimanche, 30 Novembre, à 16 h.
Palais du Commerce,
Place de la Bourse, LYON 2e
Métro: Cordélier
Participation de VICKEN et son accompagnateur.

ՄԱՏԱՂ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Թ՚Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Նոյ. 30, Սրբոց Առաքելոցն եւ Առաջին Լուսաւորչացն Մերոց՝ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի տօնին եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ՝ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ Պատարագի, կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւներուն, եւ բոլոր անոնց՝ որոնք նիւթական եւ բարոյական իրենց օժանդակութիւնը բերած են Եկեղեցւոյս պայծառութեան եւ բաժնուած մեզմէ:

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 8·30, Պատարագ՝ 10·00, Հոգեհանգիստ եւ Մատաղաբաշխում՝ 12·30:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ, Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի ղեկավար եւ Եկեղեցւոյ դպրապետ՝ Պր. ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. –,–,– ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Նոյ. 29, Շաբաթ, ժամը 18ին:

Օրակարգ.– ա) Նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: բ) Վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագրի ընթերցում եւ վաւերացում: գ) Վարչութեան ընտրութիւն:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

voyage en Arménie

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

———×———

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions:

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

EREVAN restaurant
ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱԳՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱԳՍԳՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
27
JEUDI
27 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.785 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.785

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՆՈՐ ԹԻՐԱԽԸ

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւով, թուրք մամուլը կը շարունակէ լայն տեղ տալ Հայերուն: Կու տանք՝ յաջորդաբար: Այսօր՝ Հիւրրիյէթի հրատարակած յօդուածը, Նոյ. 24ի իր թիւին մէջ եւ Պէտիի Ֆայիքի ստորագրութիւնը կրող:

«ԵԿՈՒՐ ԱԼ՝ ՈՒՐԱԽԱՑԻ՛Ր...»

«Թերթին մէջ կարդացած մէկ լուրս՝ կարծեմ ճիշդ էր... Հայոց Պատրիարքը՝ Գալուստեան, Թրքահայերէ բաղկացած յանձնախումբեր, աշխարհի լայնքին սփռելովը Թուրքիոյ մէջ իրենց ունեցած հանգիստը պատմելով, արտասահմանի հայկ. ահաբեկչութիւնը պիտի դատապարտեն կ՚ըսէր:

«Ինչո՞ւ սուտ խօսիմ, չկրցայ շատ ուրախանալ: Այո՛, արտասահմանի հայկ. տմարդութեանց առջեւ՝ ինչո՞ւ կը լռէք հարցնողը՝ ե՛ս էի. եւ, աշխարհը հրջապատող հայկ. զրպարտութեանց դիմաց, «կողմնակից» հպատակներուն ալ կատարելիք կարգ մը պարտականութիւններ ունեցած ըլլալը յարատեւօրէն կրկնողն ալ՝ ե՛ս էի: Եւ սակայն, հիմա, նման շարժումի նշմարներուն դիմաց՝ չուրախացող եւ խոր մտածումներու մէջ ինկողն ալ՝ ե՛ս եմ: Եւ, ինչպէ՞ս չըլլամ, քանի որ, այժմ Թուրքիոյ մէջ իրենց ունեցած խաղաղութեան անդրադարձող մեծայարգ ու նորին Սրբութիւն Պատրիարքն ու ատեն մը առաջ, օտար պարբերաթերթերուն՝ ճիշդ հակառակ բաներ ըսող Պատրիարքը՝ միեւնոյն անձնաւորութիւններն են: Եւ, այսօր Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցած համարուող հաստատութիւն մը, երէկ, միեւնոյն անձին բերնէն՝ բոլորովին չգոյ համարուած է...

«Բնաւ չեմ տարակուսիր որ, Թուրքիոյ մէջ բաւական հետաքրքրութիւն ունեցող՝ Նէշրընը Ճէօկրաֆիք Մակազինի զոր օրինակ՝ Յունիս 1978ի համարին 153րդ էջը եթէ բանալու ըլլաք, դուք ալ՝ առնուազն ինծի չափ կ՚երկմտիք: Վասնզի, այդ ծանօթ պարբերաթերթին՝ Հայկ. Հարցին տրամադրուած եւ ծանօթ զրպարտութիւնները կրկնող բաժնին մէջ, այս նոյն Գալուստեանը, Թուրքիոյ Հայոց՝ երկրորդ դասակարգի հպատականերու վերաբերմունքին ենթարկուած ըլլալը բացադանչած է, եւ, այս մատնանշումով, Արեւմուտքի միլեաններուն հոգէառ թելին դպելիք խաղ մըն ալ՝ երբեք զանց չէ առած:

«(Պատրիարքը) բացէ ի բաց կ՚ըսէ որ՝ «Մինչ, Թուրքերը՝ իրենց ուզած տեղը, ուզած ատեն՝ մզկիթներ շինել տալով՝ աշտարակները երկինք կը բարձրացնեն, մեր եկեղեցիներն անգամ նորոգելու արտօնութիւնը չեն տար մեզի: Մեր դպրոցները՝ չենք կրնար անկախօրէն վարել»: Եւ, անգամ մըն ալ կը շեշտէ.. «Մեր եկեղեցիները, դըպրոցներն ու գերեզմանատուները չենք կրնար նորոգել»:

«Եւ, այո՛ արտասահմանի Հայերէն, մասնաւորաբար՝ Ամերիկայի Հայերէն իրենց մեծ օժանդակութիւն ստացած ըլլալը՝ հպարտութեամբ մատնանշելէ ետք, կարծէք թէ՝ հայկ. գաղթականութիւն մը կայ, եւ ասոնց Հայրենիքի կարօտով բռնկած ըլլալու կապակցութեամբ փնչցներ հնարելով, այս գաղթականներուն Հայրենիք վերադառնալու անկարելիութիւնը շեշտելով, իր վճիռը կու տայ. «Անոնք՝ իսկական հերոսներ են»:

«Մինչ, Թուրք դիւանագէտները, զանազան երկիրներու մէջ, շարք առ շարք կը զոհուին, Հայ առաջնորդ մը, օտար պարբերաթերթի մը ըսելու համար եթէ միայն ա՛յս խօսքերը գտած է եւ, միաժամանակ, երբ հայկ. տմարդութիւնը բոլորովին կատղած վիճակի մէջ է, եւ, իր սխալած ըլլալուն կապակցութեամբ ոչ մէկ նշան ցոյց տըւած է, անոր՝ Թուրքերու ի նպաստ վերաբերմունք ունենալուն՝ ինչպէ՞ս կըրնանք հաւատալ... Մանաւանդ, երբ՝ արտասահմանէն իբրեւ թէ եկեղեցիներու ի նպաստ եղած օժանդակութիւնը պատրուակելով, Թուրքիայէն հեռու մնացած բոլոր Հայերը՝ «իսկական հերոս» նկատող կրօնական առաջնորդի մը այս վճռին մէջ, իրենց միա՛յն մաքուր եւ պատուաւոր հայրենակիցներուն խնդրոյ առարկայ եղած ըլլալով, ահաբեկչութեան գաղտնի քաջալերանքի երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլալուն հաւատալու համար, կարծեմ, մարդս՝ չափազանց միամիտ ըլլալու է..

«Կը յուսանք եւ հաւատալ կ՚ուզենք, որ Մեծայարգ Գալուստեան, Նէշընըլ Ճէօկրաֆիք պարբերաթերթի մէջ տեղ գտած իր յայտարարութենէն աւելին բաւական քայլ առած ըլլալով, սխալմունքներով լեցուն դիմադրութեան մը, առայժմ, միայն՝ Թուրք հատուածին ի վնաս ըլլալովը հանդերձ, կրօնականի մը հոգւոյն բնաւ չպատշաճող եւ արինաթափութենէ անդին՝ ոչ մէկ արդիւնք տալը հասկցած ըլլայ:

«Խօսքս եզրափակելով, անոր չէ, այլ բոլորին ուղղուած հարցում մը ունիմ..

«Ինչպէ՞ս հաղորդակցութիւն է այս. երբ, եկեղեցին կամ գաղութին օժանդակութիւնը խնդրոյ առարկայ ըլլայ՝ աշխարհի բոլոր Հայերը՝ ձեռքով ու հոգիով Թուրքիոյ Պատրիարքարանին մէջն են: Եւ սակայն, երբ կարգը արտասահմանի հայկ. մարդասպանութեան, Թուրք երիտասարդներու ըն-դակահարութեան գայ, Թուրքիոյ հայկական գաղութին ու արտասահմանի Հայուն միջեւ, զարմանալիօրէն՝ ո՛չ կապ կը մնայ, ոչ ալ յարաբերութիւն..

«Ի՞նչ տրամաբանութիւն...»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԺԸՆԵՒ Ս.Բ.Տ.Ի ԿԵԴՐՈՆԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ
ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է՝
«ՀՈԿՏ. 3» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր, Նոյ. 25, ժամը 15.12ին՝ ահաբեկչական նոր արարք մը կատարուեցաւ՝ Ժընեւի կեդրոնը Իւ. Պէ. Էս դրամատունը, որ կը գտնուի՝ Ռիւ տը լա Քոնֆէտէրասիոնի եւ Ռիւ տիւ Ռոնի անկիւնը: Այս անգամ ալ տէր եղած էր՝ «Հոկտ. 3» կազմակերպութիւնը:

Այս մասին, ամէնէն երկար գրութիւնը լոյս ընծայած էր Չորեքշաբթի օր, Ֆիկարօ, որ լուրը կը խորագրէ՝ «Հայկ. ահաբեկչութիւն. Զուիցերիան՝ իբրեւ թիրախ», կողքին ալ՝ «ազգայնական եւ վարձկան» խորագրով մը, կ՚անդրադառնայ Հայկ. Գաղտնի Բանակին:

Ուրեմն, Երեքշաբթի, ժամը 15.12ին է որ ռումբ մը պայթած է Իւնիոն տէ Պանք Սուիսի կեդրոնատեղին: Դրուած էր՝ ծաղիկի մը խոշոր պաէքի մը մէջ: Ըստ աղբիւրներու՝ վնասները շատ մեծ են, կամ՝ փոքր: Երկու հոգի՝ պաշտօնեայ մը եւ յաճախորդ մը թեթեւօրէն վիրաւորուած են: Ըստ ոստիկանութեան՝ ռումբին ուժանակութիւնը՝ զօրաւոր չէր, եւ կը կարծուի որ, ահաբեկիչները չեն ուզած մարդ սպաննել, այլ՝ վախ պատճառել: Կը յիշուի թէ, Հայկ. Գաղտնի Բանակը սպառնացած էր արդէն այդ ուղղութեամբ, պահանջելով՝ երկու Հայերու ազատ արձակումը. մինչ - ինչպէս գիտէինք երէկ - զուիցերական դատական իշխանութիւնները կ՚որոշէին երկարաձգել Սուզիի եւ Ալեքսի կանխարգելիչ արգելափակումը:

Երեքշաբթի իրիկուն, Լը Մոնտ քանի մը տողով արձագանգ եղած էր, բայց, յատկանշականը անշուշտ՝ Ֆիկարօ-ի երկրորդ գրութիւնն է՝ «Ազգայնական եւ վարձկան» խորագրուած:

Հոն, կ՚ըսուի թէ՝ «Հոկտ. 3 կազմակերպութիւնը՝ ճիւղերէն մէկն է Հայկ. Գաղտնի Բանակին՝ յեղափոխական համաշխարհային Շարժումին, որու կեդրոնը՝ Պէյրութ է: Լիբանանցիները, արդարեւ, չուանները կը քաշեն այս գաղտնի բանակին: Զաւակներն են 50 հազար հայ հայրենասէրներու, որոնք քշուած Թուրքիայէն՝ 1915ին, Լիբանան տեղաւորուած են՝ 1921ին: Անկէ ի վեր, լիբանահայ գաղութը աճած է, հասնելով 250 հազար հոգիի:» Ապա, կը «վերլուծուի» կացութիւնը՝ Հայ երիտասարդներուն, որոնք, Հայ Դատին միացուցած են Քիւրտերու եւ Պաղեստինցիներու դատը:

Ֆիկարօ, կ՚ըսէ նաեւ թէ՝ ըստ մասնագէտ սպասարկութեանց (միջազգային ահաբեկչութեան), Հայ Դատի՝ կռուեալ զինուորները «հաւաքուած, զինուած եւ մարզուած են Լիբանանի ամէնէն կարծր կազմակերպութիւններուն կողմէ, եւ որու փոխարէն՝ Պաղեստինցիներու սահմանած կարգ մը եղեռնափորձերը կատարողները՝ իբրեւ վարձկան օգտագործուած Հայեր են եւ՝ փոխադարձաբար»:

Ապա, կը յիշուին այլ մահափորձեր, կամ եղեռնափորձեր՝ 1975էն ցայսօր:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նոյ. 26ին, Չորեքշաբթի առտու կանուխ «Յառաջ»ի տողաշար մեքենային ծանր խանգարումին հետեւանքով՝ կարելի չեղաւ թերթը շարել: Անպայման ապահովելու համար անոր հրատարակութիւնը, Տէր - Յակոբեան տպարանին դիմեցինք եւ շնորհիւ այդ կարգադրութեան՝ կրցանք շարել օրուան «Յառաջ»ը, որ լոյս տեսաւ սակայն՝ անխուսափելի յապաղումով: Կը յուսանք որ ժամ առաջ կը կարգադրուի «Յառաջ»ի տողաշարի խանգարումը եւ թերթը կրկին կը հրատարակուի՝ կանոնաւորաբար: Անկարելիութեան պարագային, կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն՝ որ ներողամիտ ըլլան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ երկրաշարժին հետեւանքները, ժամէ ժամ աւելի ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանան: Մեռեալներուն թիւը՝ 3000ը անց է եւ 200 հազար հոգիէ աւելի անպատսպար կայ: Մեծ դժգոհութիւն կայ նաեւ իշխանութեանց դէմ, որոնք արագօրէն օգնութեան չեն փութացած:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 17/20)

ԿԱՄՈՅԻ ԳՈՐԳԵՐԸ ՓՆՏՌՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Կամոյի «Հայգորգ» ձեռնարկութեան այս տարի արտադրուած նոր գորգերը, որոնք գոյներու նրբութեամբ եւ նախշերու ինքնատիպ համադրութեամբ աչքի կը զարնեն, մեծ հետաքրքրութիւն ըստեղծած են Անգլիա, Հոլանտա, Ճափոն եւ Զուիցերիա: «Արծուաշէն», «Արարատեան», «Արգիշտի» եւ «Գեղարդ» անունները կրող գորգերը ղրկուած են յիշեալ երկիրները:

×

«ԱՊՐԵՑԷՔ ԵՐԿԱՐ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՍՏԱՌԻՆ ՎՐԱՅ

Խորհ. Միութեան պետական շարժանկարի յանձնախումբը համամիութենական պաստառին վրայ ցուցադրուելու համար հաւանութիւն տուած է Ֆրունզէ Դովլաթեանի վերջին շարժանկարին՝ «Ապրեցէք Երկար», որ պատրաստուած է «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ: Յանձնախումբին բարձր գնահատանքին արժանացած ժապաւէնը արդէն իսկ երեք մրցանակներ շահած է Տաճիկստան տեղի ունեցած փառատօնին: Բեմադիրը ներկայիս կ՚աշխատի Վարդգէս Պետրոսեանի հետ աւարտել «Մենաւոր ընկուզենին» շարժանկարի սենարիօն:

×

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Պառի մէջ (Եուկոսլաւիա) տեղի ունեցած ճատրակի միջազգային մրցաշարքը վերջ գտած է Տիգրան Պետրոսեանի յաղթանակով: Աշխարհի նախկին ախոյեանը շահած է 10 միաւոր: Իրեն կը հետեւի աշխարհի նախկին ախոյեան Վասիլի Սմիսլով, 9 միաւորով:

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԵՐ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ժողովուրդին փափաքին ընդառաջ երթալով դարձեալ կը գրեմ մեր առօրեայի պատկերներուն մասին: Բան մը ըսխոտխլուած չէք հաւատալու:

×

Սովորութիւն դարձած է ամէն ինչ ժողովուրդի անունով ներկայացնել հանրութեան: «Ժողովուրդի իմաստութիւնը կը թելադրէ որ...», «մեր պատմութիւնը վկայ որ...», յանուն հայ ժողովուրդի կը յայտարարեմ որ...» եւայլն: Ո՛վ պիտի պրպտէ ու փաստէ հակառակը. ժողովուրդը ըսաւ, պրծաւ: Տոկուն կռնակ ունի ժողովուրդը: Ցատքողը կ'ելլէ վրան. պատշգա՛մ է: Անձնական անունով խօսողներու թիւը զգալիօրէն պակսած է, որովհետեւ մասնաւոր ճիգ մը կ'ենթադրէ, գէթ տրամաբանական վերլուծում մը: Գլխու ցաւ մը պակաս. ըսողը ժողովուրդն է ու խօսողը անոր հարազատ թարգմանը: Նմոյշ մը «... Արարատը պիտի փոխադրենք մայր հայրենիք, յանուն հայ ժողովուրդին»: Կը մղուիս հարցնելու ինչպէ՞ս: Բայց խոհեմութիւն է լուռ մնալը: Անպայման յատուկ կռունկներ (կռիւ) գոյութիւն ունին լեռները տեղափոխելու համար:

Սրբապղծութիւն է կասկածի ենթարկել ժողովուրդին կամքը: Նամանաւանդ երբ յայտարարողն ալ լուրջ մէկն է. փողկապ ունի: Ուրեմն որոշուած է. լեռը պիտի փոխադրենք Հայաստան: Լուրջ ծրագիր մը եւս մեր արդէն իսկ ճոխ ազգային օրակարգերուն վրայ, բայց նաեւ մտահոգիչ: Քանի իր տեղն է, ներշնչման խոր եւ անհատնում աղբիւր է մեր սրբազան լեռը: «Արարատը աջ, Արարատը ձախ» եւ քիչ մը արցունք կը դառնայ բանաստեղծութիւն: Քանի՜ քանի՜ բանաստեղծներ եւ բեմասացներ իրենց հացին վրայ քիչ մը իւղ քսած են շնորհիւ (չղթայակապ) Արարատին: Մայր հող փոխադրելով մուխը կը մարենք մեր բանաստեղծներուն: Մտածող կա՞յ այդ մասին:

×

Այս վերջին տասնամեակը Արարատասիրութեան, Հայաստանասիրութեան մրցանիշը կոտրած է: Մայր հողին, տեսարժան վայրերուն, մեր ժողովուրդի վերելքին նուիրուած յօդուածները հատորներ կը լեցնեն: Ընդունուած իրողութիւն է որ հայրենասիրական ճառերն ու գրուածքները քիչ մը չափազանցեալ պատկերացումներ ունենան. վկայ Հոմերոսը կամ Խորենացին: Բայց եւ այնպէս վերջակէտ գործածել գիտէին: Մեր օրերուն վերջակէտը փոխարինուած է «Շարունակելի»ով: Արդիւնքը, իսկական թ ե ր թ օ ն ն ե ր մեր օրաթերթերուն մէջ ի շահ մայր հողին: Բարեբախտաբար «Մայր Հայաստան» կը կոչուի մեր հողը եւ իբրեւ այդ կը հանդուրժէ մեր անսահման այլանդակութիւններուն: Կրնա՞ք երեւակայել վիճակը մայր Հայաստանին, եթէ անունը Մատլէն կամ Մարիան եղած ըլլար: Մեր անկուշտ սիրահարները իրեն չէին խնայեր: Ճամբորդական միջոցներն ալ կը դիւրացնեն այս նոր տեսակի ... գրականութեան աճումը:

×

Երկու դասակարգի այցելուներ կան. սովորական եւ պաշտօնական: Առաջիններ կ'երթան հին երազ մը իրականացած տեսնելու յոյսով: Ցուցումով կ'ապրին տասնեւհինգ օր եւ լուռ կը վերադառնան: «Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ»: Երկրորդ դասակարգին մաս կը կազմեն հանգամանք ունեցող ազգայիններ: Անոնք հիւրն են Պետութեան: Վերջերս նման խումբի մը մաս կազմելու պատիւը ունեցաւ նաեւ պարոն Աբգարը, մեզի ծանօթ սարկաւագը: Վերադարձին գրող դարձաւ. պատմեց իր ունեցած տեսակցութիւնները պետական գործիչներու, գիտական Կաճառի ծանօթ անձնաւորութիւններու ու նոյնիսկ Կաթողիկոսին հետ, միշտ անարժանաբար, – իր իսկ բառով, ինչ որ ցոյց կուտայ իր համեստութիւնը...: Ցաւալին այն չէ որ Աբգարը գրող դարձած ըլլայ, մեր մօտ Աբգարները թագաւոր ալ եղած են. ցաւալին այն է որ ան հիմա իր նոր հանգամանքին պատճառաւ նուաստացուցիչ կը գտնէ իր երբեմնի սարկաւագի դերը: Այսպէսով է որ Հայոց եկեղեցին կորսնցուց նուիրեալ մը: Կը մխիթարուինք, որ գոնէ մեր գրողներու միութիւնը հարստացաւ նոր անդամով մը: Վերջերս զինքը տեսայ եկեղեցիին բակը: Սիրամարգի պէս կը ճօճէր գլուխը: Հարցուցի թէ ի՞նչ է կարծիքը, հայ բանուորին, գիւղացիին, ուսանողներու գոյավիճակին մասին. ի՞նչ են անոնց ակնկալութիւնները, ընկերային, քաղաքական պահանջները. այլ խօսքով. անոնց առօրեան յուզող խնդիրներով հետաքրքրո՞ւած էր:

Անդրադարձայ որ մարդը, տասնեւհինգ օր, Հայաստանի աշխատաւորներուն հաշւոյն ապրած էր բայց զանոնք տեսնելու ժամանակ չէր ունեցած: Կ'ենթադրեմ որ տոկուն ստամոքս մը ունի պարոն Աբգարը: Ո՞վ է յանցաւորը, ի՞նքը՝ թէ զինքը գրող շինողները: Վերջին պահուն կ'իմանամ որ իր յաջորդ գրութեան խորագիրն է. «Նամակդ կարդալով, կարդալնիքէն, կարդացի»: Պիտի հրատարակուի քաղաքիս ծանօթ շաբաթաթերթի մը մէջ: Կարծեմ թոյլուած է: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

×

Հայաստանի կառավարութեան առաջարկով Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ «Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչներու» ժողովը: Հայաստանի կողմէ մասնակցեցան բոլորիս ծանօթ՝ պսակաւոր, գիտական, քաղաքական, գրականութեան – արուեստներու, հմուտ ու հեղինակաւոր ներկայացուցիչներ: Սփիւռքէն հրաւիրուած էին կարգ մը ծանօթ վաստակաւոր գրողներու կողքին նաեւ պարոն Աբգարը: Օրակարգի նիւթն էր «վերածնուած հայրենիքը եւ սփիւռքը. պայքար՝ յանուն Խաղաղութեան եւ Առաջադիմութեան»:

Եթէ լուրը «Յառաջ»էն իմացած ըլլայի պիտի մտածէի որ «Ապրիլ մէկ»ի կատակ մըն է: Որովհետեւ Աբգարներով եւ Արխողոմներով շատ – շատ «Ակռաի մեծ կարասի» հաւաքոյթ մը կարելի էր կազմակերպել եւ ո՛չ ուրիշ բան: Բայց լաւ է համբերել եւ սպասել արդիւնքին: Վերջին հաշուով եթէ Աբգարը հրաւիրած են բան մը գիտեն: Շատեր կ'ըսեն որ Աբգարը հիւմուր ունի եւ գիտէ տեղին գործածել. փաստ, ամէն անգամ որ խօսք կ'առնէ մարդիկ կը խնդան... իր վրայ:

Շնորհիւ Աբգարներուն՝ Հայաստանի մտաւորականութիւնը անգամ մը եւս մեր քթին խնդացած է անկասկած:

×

Գանք ուրեմն մեր սփիւռքին: Հակառակ տարուած աշխատանքներուն ու կատարուած դիմումներուն, Հայաստանի սահմանները անփոփոխ կը մնան: Միակ մխիթարութիւնը սփիւռքի ծաւալն է, որ երթալէն կ'ընդլայնի: Ծովէ ծով Հայաստանը՝ Միջերկրականէն Սեւ – Ծով կ'երկարէր: Հիմա Ատլանտեան եւ Խաղաղական ովկիանոսներն ալ մաս կը կազմեն անոր: Դժգոհելու պատճառ մը չունինք: Բայց նկատած եմ որ թէ լաճ թէ երթաճի հոգեբանութիւն մը ունինք: Կը նմանինք այն տիկիններուն որ ապուրի մեծ դգալներով քօնֆիթիւրի լման աման մը լափիկ – լափիկ կը պարպեն բայց դժգոհ եւ մելամաղձոտ, պարտադիր համակերպութեան մը արտայայտութիւնը կը կախեն իրենց դէմքին վրայ: Մտահոգ՝ կը հարցնենք. միթէ՞ լեղի էր անոյշը. շաքարը պակա՞ս: Նոյն հանդարտութեամբ ու լեզուի լայն շփումով մը լզելէ վերջ դգալը, քրթմնջիւնով մը կը պատասխանեն.– Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, տղա՛ս, կարեւորը ձեր առողջութիւնն է: Հանգոյց մըն ալ ասոնք, մեր լափիկ – լափիկ տիկինները:

×

Ովկիանոսէ – ովկիանոս Հայաստանը, իրականութիւն է : Տէ փաքբօ ճանչցուած: Մեզք որ Սեւրի դաշնագիրը հապճեպով ստորագրած ենք ժամանակին:

Նոր գաղութներու ծաւալումով նոր թերթերու եւ խմբագիրներու թիւն ալ աւելցաւ: Դժուարը թերթը լեցնելը չէ. կը բաւէ մկրատ գործածել գիտնալ ու ուրիշ թերթի մը չորրորդ էջի լուրերը կտրել եւ նոյնութեամբ արտատպել առաջին էջի վրայ: Ո՞վ է հաշիւ պահանջողը: Վերջերս խմբագիր մը կը գանգատէր որ նորութիւնը կը պակսի մեր լրագիրներուն մէջ: Խօսքէն գործի անցնելով սկսաւ գրել թերթին լուսանքին վերապահուած միջոցին մէջ: Ինչո՞ւ. «Գիրը մեռեալ տառը չէ, կը շարժի ներքին ուժականութեամբ մը»: Այդ էր պատճառը որ էջին լայն մասը բաց կը ձգէր որ եթէ գլխուածաւ շարժէին իր գիրերը, աջ ու ձախ երթալու դիւրութիւնը ունենային: Դժուար չէ հասկնալը. բացատրութեան կը կարօտէր. եղաւ: Ապուշ չենք եւ հասկցանք որ այս նոր խմբագիրը, գիրը՝ բազուկի եւ ոտքի շարժումներուն հետ կը շփոթէր: Սկզբունքով դէմ չեմ շուէտական մարզանքներուն. իմ համեստ կարծիքովս Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզադաշտը աւելի յարմար է. չէ՞ք կարծեր:

×

Հմուտ մտաւորական մը վերջերս բանաստեղծութեան փունջ մը հրատարակեց: Առաջին էջէն մինչեւ վերջինը, ոտանաւորները շեղանկիւնէն կը սկսէին ու այդ անկիւնակէտէն երկարելով կը հասնէին էջին վարի հակոտնեայ անկիւնը: Ինչո՞ւ ոչ. գլխու վրայ քալողներ չկա՞ն. երախտայական մեր աճպարարութիւններուն մաս կը կազմէին այդ մարզանքները ի վնաս մեր խեղճ գլուխներուն: Ինչո՛ւ մաղ փնտռել հաւկիթին մէջ: Շեղօրէն գրուած կամ ուղղահայեաց, կարեւորը միջուկն է: Կրնաք մտածել որ շեղօրէն գրուածը դժուար թէ ձեր տեսողութեան առանցքին մէջ շիտակ ներկայանայ. ամենեւին: Կը բաւէ փոքր ճիգով մը ձեր գլուխը քիչ մը դէպի աջ ծռէք ու դիրքն ալ նոյն համեմատութեամբ դէպի ձախ դարձնէք ու կը հաստատէք որ գիրերու շեղութիւնը կ'անհետանայ: Միակ անպատեհութիւնը այն է, որ կարդալու այս քիչ մը անսովոր ձեւէն, ձ ե ր վիզը կը բռնուի (թօրթի – քօլի). ոչինչ սէնթօլով կը շփէք վիզին մկանը ու ցաւը կ'անցնի:

Հապա՞ միջուկը, կը շարունակէ պնդել միամիտ բարեկամս: Այդ մասին ալ անգամ, հիմա կեղեւը սակելով ըզբաղած եմ:

×

Շատեր կը կարծեն որ բանաստեղծ ըլլալու համար պայման է երկար մազեր ունենալ կամ ալ ապուրը պատարագքայով ... ուտել: Ըստ իս կարելի է կարճ մազեր ունենալ ու ըլլալ բանաստեղծ: Տան վարձքը վճարել ու մնալ բանաստեղծ: Կարելի է նոյնիսկ բնական մղումով մը կնոջ մը հետ, ու առանց անոր մազերը քաշելու, պառկիլ, եւ մնալ միշտ բանաստեղծ:

Իսկ եթէ հարցնենք թէ կարելի՞ է առանց տաղանդի բանաստեղծ ըլլալ», ան-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Սելճուք Թուրքերը գրաւել են բիւզանդացիներից ԺԱ. դարում (1080): Այդ ժամանակ քաղաքը բնակուած է եղել Հայերով եւ փոքրաթիւ Յոյներով: Թրքական տիրապետութեան սկզբից եղել են իսլամացումներ քրիստոնեաների, որոնք շարունակուել են յետագայ դարերում նոյնպէս: Բայց դեռ 17–րդ դարում ունեցել է հոծ հայ բնակչութիւն: Ֆրանսացի յայտնի ճանապարհորդ Ժան Թաւէրնիէն, որ 6 անգամ ուղեւորութիւններ է կատարել Փոքր Ասիայում, գրում է, թէ Թոխատից Թաւրիզ երկիրը բնակուած էր Հայերով եւ Թուրքերը բնակչութեան յիսունից մէկն էին կազմում միայն: Յետագայում քրիստոնեաների իսլամացման պատճառով Թուրքերի թիւն աճել է եւ Հայերինը նուազել:

Նոր ժամանակներում, Թոքատն ունէր 7 – 8 հայաբնակ վայրեր միայն, եւ 70ից աւելի Թուրք գիւղեր: Ժամանակի ընթացքում բազմաթիւ հայ եւ յոյն գիւղեր հալածանքների եւ հարստահարութիւնների պատճառով իսլամացել են (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Թոքատում եւս մանկաժողովներ են կատարուել եւ շատ քրիստոնեայ մանուկներ ծնողներից խլուելով ենիչէրիներ են դարձուել: Թոքատում էլ 2 եկեղեցիներ մզկիթի են վերածուել եւ մի քանի ուրիշներն էլ քանդուել են: Թոքատի շրջակաների բազմաթիւ եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակները վկայում են, որ մի ժամանակ շրջանն հայահոծ է եղել:

Թոքատն ունէր մի քանի գաւառակ, ինչպէս Հէրէք, Նիքսար, Ղազովա եւայլն, որոնք նոյնպէս իրենց շուրջն ունէին մի քանի հայ գիւղեր, եւ շատ աւելի մեծ թուով Թրքաբնակ գիւղեր: Այս վերջինների մեծ մասը բռնութեան տակ տաճկցել էին 16 – 17–րդ դարերում:

Ըստ Գ. Սրուանտեանի, Նիքսար աւանի եւ Բիզէս մեծ գիւղի Թուրքերն էլ հայութիւնից դարձել էին: Մոնղոլների եւ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ էլ շատ Հայեր իսլամացել են կարողանալու համար ազատ ապրել (Հ. Մ. Զամչեան):

Զիլէ՝ փոքր քաղաք Թոքատի մօտ, ունեցել է շատ ուխտատեղիներ, որոնց մի մասը անցել է Թուրքերի ձեռքը եւ Հայերն ու Թուրքերը միասին ուխտի էին յաճախում: Ժամանակին Զիլէի քրիստոնեաներից շատերը բռնութեան տակ տաճկցել են եւ իրենց ուխտատեղիներն էլ թրքացրել (Գ. Սրուանտեան): Իսլամացած Հայերը պահել էին դեռ հայկական որոշ սովորութիւններ (խմո՞րի վրայ խաչ քաշել, աւերակ ուխտատեղիներ ուխտի գնալ, եւայլն): Թէ Թոքատի եւ թէ գիւղերի քրիստոնեաների բռնի իսլամացումները յարատեւ կերպով տեղի են ունեցել, իսկ 16–րդ դարում զանգուածային բնոյթ են ստացել:

Այս կողմերի Թուրքերի դիմագծերն էլ աւելի մօտ էին հայկականին, քան թէ թաթարականին: Ջալալիների ապստամբութեան տարիներին էլ (1600 թ.) տեղի են ունեցել Հայերի կրօնափոխութիւններ: Նոյնը Սուլթան Սուլէյմանի ժամանակ (1530 թ.) (Ա. Ալեքսանդրեան): Այդ կերպով է, որ դարերի ընթացքում քրիստոնեաների թիւը նուազել է, իսկ Թուրքերինը աւելացել:

34. ԱՄԱՍԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Ամասիա, Կապադովկիայի եւ Պոնտոսի սահմաններում, պատմական մի կարեւոր քաղաք է: Անցեալում եւ նոր ժամանակներում ունեցել է միշտ խառն բնակչութիւն: Հռովմէական եւ բիւզանդական երկար դարերի տիրապետութեան ժամանակ ունեցել է հայ եւ յոյն բնակչութիւն, հայ մեծամասնութեամբ: ԺԱ. դարի վերջերին, երբ սելճուքեան Թուրքերը տիրել են Ամասիայի շրջանին, բնակչութիւնն կազմուած է եղել Հայերից, արմէնեակներից (հայ – հռոմ, յունադաւան հայ) եւ փոքրաթիւ Յոյներից: Սելճուքեան Թուրքերի տիրապետութեան սկզբից տեղի են ունեցել քրիստոնեաների բռնի իսլամացումներ եւ մասնակի կոտորածներ (Գ. Սիմոնեան):

Յետագայ դարերում էլ բռնի իսլամացումները փոքր չափով շարունակուել են, որոնք միշտ քաջալերուել են Թուրք տիրակալների կողմից: Օսմանեան տիրապետութեան սկզբից (15–րդ դար) Ամասիայի քրիստոնեաների բռնի իսլամացումը աւելի սիստեմատիկ եւ զանգուածային բնոյթ է ստանում: Այդ ժամնակ է, որ հայ գիւղերի մեծ մասը բռնութեան տակ իսլամացւում է: Բայց քաղաքներում եւ աւաններում դեռ բաւականին հոծ հայութիւնն իր գոյութիւնը պահում է:

(Շար. 36)

Fonds A.R.A.M

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Սէն Լուի ան լ'Իլ Եկեղեցւոյ մէջ, Հինգշաբթի, Նոյ. 20, երեկոյեան տեղի ունեցաւ Սիփան–Կոմիտաս երգչախումբին համերգը, նուիրուած՝ Կոմիտասի ծննդեան 110–ամեակին: Խուռներամ հասարակութեան մը առջեւ ժամը 21–ին սկսաւ յայտագրին գործադրութիւնը:

Հանդիսավարը՝ Օր. Ռուբինա Սէթխանեան, նախ համառօտ ձեւով ներկայացուց Կոմիտաս վարդապետի կենսագրականը, անդրադառնալով գլխաւոր հանգրուաններուն եւ շեշտելով անոր դերը մեր տոհմիկ երաժշտութեան փրկութեան մէջ:

Թէնոր Մկրտիչ Պօղոսեանի մեկնաբանած «Խորհուրդ Խորին»ով կը սկսէր յայտագրին առաջին բաժինը, որ յատկացուած էր առաւելաբար Կոմիտասի պատարագին եւ հարսանեկան երգերուն: Ֆրանսական հոյակապ եկեղեցւոյ կամարներուն տակ խոր տպաւորութիւն կը թողուր հայկական պատարագէն քանի մը հատուածներու մեկնաբանութիւնը՝ «Մեծացուսցէ», «Միայն Սուրբ», «Ամէն, Հայր Սուրբ», «Եղիցի», որոնք կը բացայայտէին անմահն Վարդապետին տաղանդը: Այս բաժնին մէջ մեներգներով հանդէս եկան պարիթոն Ռընէ Մասիս («Ընտրեալ»), մեծծօ Սոնիա Նիկողոսեան («Այսօր տօն է»), թէնոր Ռընէ Մարթայեան («Միայն Սուրբ», «Ամէն, Հայր Սուրբ») եւ պաս Ժիլպէռ Զիպօի (պատարագիչ քահանայի դերով), առաւել եւս շեշտելով ստեղծուած կրօնանշունչ մթնոլորտին երանգները: Այս բաժնին երգեհոնով կ'ընկերանար Ռաֆայէլ Թամպլէֆ:

Այնուհետեւ ներկայացուեցաւ Կոմիտասի ձայնագրած հարսանեկան երգերէն փունջ մը: Հակառակ երգերու բարդ կառուցուածքին, երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, թէեւ կրցաւ ճշգրտութեամբ վերարտադրել զանոնք, սակայն զգալի էր ուժականութեան եւ միատարրութեան պակասը. ինչ կը վերաբերի կշռոյթին, դանդաղութիւնը պատճառ կը դառնար, որ հարսանեկան երգերը պատարագի երգեցողութենէն չտարբերէին եւ ցայտուն չդառնար առաջիններու մէջ գոյութիւն ունեցող գեղջկական մթնոլորտը:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին պարիթոն Ռընէ Մասիս մեկնաբանեց «Օրն էր Ուրբաթ», «Հով արէք» եւ «Ալագեազ» մեներգները, ընկերակցութեամբ դաշնահարուհի Մարթին Ժէլիոյի: Ռընէ Մասիս ունի տաք եւ հաղորդական ձայն մը, որով կրցաւ հարազատ մեկնաբանը հանդիսանալ կոմիտասեան մեղեդիներուն: Տաղահարուհիի առանձին նուագած «Շուշիկի» մեղեդիէն ետք, մեծծօ Սոնիա Նիկողոսեան հանդէս եկաւ Կոմիտասի քանի մը մեղեդիներու մեկնաբանութեամբ՝ Զինար ես, Շողեր ջան, Կաքաւիկ, ընկերակցութեամբ տաղահարուհի Մարթին Ժէլիոյի: Սոնիա Նիկողոսեան ծանօթ անուն մըն է գաղութիս մէջ, երգարուեստի կալուածէն ներս՝ մանաւանդ օփերայի, արձանագրած իր յաջողութիւններով: Երգչուհին թաւշային եւ յուզական իր ձայնով կրցաւ ըստեղծել կոմիտասեան մեղեդիներու մթնոլորտը, իր յուզականութեամբ վարակելով նաեւ ունկնդիր հասարակութիւնը:

Յայտագրի վերջին բաժնին մէջ երգչախումբը մեկնաբանեց Արալօ, – Իմ չինարի եարը, Էրւում եմ, Եար ջան արի – Սրտիկ մալուլ երգերը, որոնք իրենց աշխոյժ կշռոյթներով եւ յաջող կատարումով խանդավառութիւն ստեղծեցին ներկաներու մէջ: Այս բաժնին երեւան ելաւ ալթօ Թէրէզ Քէչէճեանի տաղանդը երգարուեստի մէջ. երգչուհին լաւ ընտրուած էր իբրեւ ժողովրդական երգերու մեկնաբան:

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, հաւատարիմ իր կոչումին ու առաքելութեան, հմուտ ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, տարիներէ ի վեր կը հըրչեցնէ ու կը տարածէ հայ երգը հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ, ամենուրեք արժանանալով ունկնդիրներու ջերմ գնահատանքին: Կոմիտասի ծննդեան 110–ամեակին նուիրուած այս համերգը, որ քանիցս կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած էր, արդարացուց իր նպատակը: Փառաւորուեցաւ Վարդապետը Սէն Լուի ան լ'Իլ եկեղեցւոյ մէջ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

վերապահօրէն կրնամ ըսել. անկասկած, պայմանաւ որ դիմացինդ տխմարի տեղ դնես:

×

Հայկական Դատի նոր պաշտպան մը գտնուած է. անունը՝ Շառլ Ազնաւուր: Օտար մամուլը արձագանգեց լուրին: Վերջապէս լուրջ թեկնածու մը: Ո՛չ դրամի, ո՛չ ալ համբաւի պէտք ունի, ինչ որ առաւելութիւն մըն է ազգային գործերով զբաղելու կոչուած մարդոց մօտ: Նուազ յաւակնութիւն մը չէ իր վաւերական դերասան ըլլալու պարագան: Մինչեւ օրս հայկական բեմը, վրիպած դերասաններու (բացառութիւնները յարգելի են) մենաշնորհն էր: Ազնաւուր միշտ ալ յաջողած է իր ձեռնարկներուն մէջ: Այս աստղին քով որքան տժգոյն պիտի երեւան մեր բոլոր «Տօն Քիշօթները»: Զափուելու համար այս նոր մըրցակիցին հետ ստիպուած են ճոխացնել իրենց խաղացանկը կամ առնուազն, Սերվանթէսի գլուխ գործոցին, Մասընէի մը կամ ալ Րիչառ Շթրաուսի երաժշտական բաժանումները (փարթիսիոն) գոց ընեն ու ճառ խօսելու տեղ երգեն ու պարեն բ ե մ ե ր ո ւ ն վրայ: Նամանաւանդ որ «պզտիկ» Շառլը, ան՝ մատներուն վրայ գիտէ «միւզիքը, միւզիքները»: Ուրտեղէն ելաւ այս փորձանքը: Խեղճ «Տօն Քիշօթներ» Սանչօ մըն ալ չունին որ իրենց խոհեմ խրատներ տայ ուրկէզի դադրին օդին մէջ պարապ պարապ ջուր ծեծելէ:

Ա. Փ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽԻՍՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԴԷՄ

Ծ. Բաղալեան, Սով. Հայաստան օրաթերթին մարզական թղթակիցը, խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է «Արարատ»ի դէմ, յատկապէս այս վերջնոյն պարտութեան առթիւ, Թիֆլիսի մէջ, Նոյեմբեր 8–ին: Պարտութիւն խոշոր հաշւով խորագրին տակ գրած է. –

Այս խաղաշրջանի 31 մրցափուլերում Երեւանի Արարատ թիմը կրել է 10 պարտութիւն եւ բոլորն էլ՝ մրցակիցների դաշտերում: Միայն վերջին երկու այդպիսի խաղերում երեւանցիները բաց են թողել 9 գնդակ՝ բարձրագոյն թիմերի շարքում «սահմանելով» իւրատեսակ ռեկորդ: Եթէ Լենինգրադի Զենիթի հետ հանդիպման ժամանակ մեր ֆուտբոլիստները մինչեւ վերջ պայքարեցին գըրեթէ հաւասարը հաւասարի դէմ (թէեւ տանուլ տուեցին 3 – 5 հաշւով), ապա անցած Կիրակի Թիֆլիսում տեղի Դինամոյականների հանդէպ միանգամայն կորցրել էին պաշտպանական մարտունակութիւնը: Նրանք իրենց կիսադաշտում գնդակը յաճախ վարում էին անփութօրէն, կարելի է ասել առանց հետեւանքի մասին մտածելու: Միթէ՞ դըրանց պատճառով չէր, որ պաշտպաններից ոչ ոք չէր փորձում կասեցնել Ղիփիանու կամ Շէնգելիայի առաջանցումները: Նրանց, ինչպէս նաեւ դարպասապահ Վասիլեւի մօտ պակասում էր համարձակութիւնը, դժուարին պահերին մարտնչելու, դրութիւնը փրկելու, սըխրանքներ գործելու նուիրուածութիւնը: Մինչդեռ ժամանակակից ֆուտպոլի այս տարրերը մեծ հմտութեամբ էին կիրարկում Դինամոյականները, որոնց շնորհիւ էլ հասան խոշոր հաշւով յաղթանակի՝ խփելով 4 անպատասխան գնդակ (Ղիփիանի, Զիվաձէ, Շէնգելիա՝ 2): Թբիլիսցիներն աւելի արագ էին մտածում ու գործում, քան մրցակիցների դարպասապահը, պաշտպանները, կիսապաշտպաններն ու յարձակուողները: (Նոյ. 11)

ԽՄԲ. – Խաղին արդիւնքը տուած էինք Նոյ. 15 – 16–ի մեր թիւով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹԸ

Պրազիլիոյ Հայերը առաւելաբար կեդրոնացած են 12 միլիոն բնակչութիւն ունեցող Սան Փաւլօ քաղաքը, ուր 20 հազարի կը հասնի անոնց թիւը: Քանի մը հազար Հայեր ալ կ'ապրին այլ քաղաքներու մէջ:

Սան Փաւլոյի մէջ Հայերը բարեկեցիկ վիճակ մը ունին. բացի առեւտրականներէ կան մեծ թիւով հայ դիտնականներ եւ պետական պաշտօնեաներ: Համալսարան յաճախող ուսանողներու թիւը օրըստօրէ կ'աճի: Ուսբիի պետական համալսարանի տնօրէնը հայ մըն է՝ Տոքթ. Եսայի Գրուզեան, եւ նոյն համալսարանին մէջ կը դասաւանդուին հայագիտական նիւթեր, որոնց կը հետեւին հայ եւ օտար ուսանողներ:

Գաղութին գործերը կը վարէ Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը: Գաղութին միակ դպրոցը՝ «Դուրեան» Ազգային Վարժարան, 150–է աւելի աշակերտներ ունի:

Սան Փաւլօ քաղաքին կեդրոնը կը գտնուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին, որուն դիմացը՝ կեդրոնական պողոտային վրայ, բարձրացած է Ապրիլ 24–ի Ցեղասպանութեան Յուշարձանը: Յուշարձանի մօտակայ ընդարձակ հրապարակը՝ քաղաքապետութեան որոշումով կոչուած է «Արմենիա հրապարակ»:

Գաղութին մէջ եռուն գործունէութիւն ունի Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը, երկյարկանի իր սեփական ակումբով: «Հայ Կեդրոն» ակումբը եւս օժտուած է արդիական յարմարութիւններով: Յիշեալ երկու ակումբներուն մէջ տեղի կ'ունենան ազգային եւ եկեղեցական հանդիսութիւններ, պարահանդէսներ եւ զանազան ձեռնարկներ: Գաղութին մէջ կայ նաեւ Հ. Օ. Մ.–ի մասնաճիւղ: Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքները եւս, իրենց եկեղեցիով եւ աղօթավայրով, ունին բեղուն գործունէութիւն մը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան Ճեմարանի Շրջանաւարտից Միութեան Վարչութեան կազմակերպութեամբ միօրեայ արշաւ մը կատարուած է Հոկտ. 26–ին, դէպի Զմմառու Հայոց վանքը, ուր առաւօտեան պատարագ մատուցուած է եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած ճեմարանական Րաֆֆի Տատեանի յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ: Կէսօրին ճեմարանականները վանքին պատկանող անտառին մէջ ճաշած են, որմէ ետք տեղի ունեցած է 1979 – 1980 տարեշրջանի շրջանաւարտները նոր սերունդի մը անունով մկրտելու հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առնելով մէթր Վ. Շամլեան նշած է Ճեմարանի առաքելութիւնը եւ տարաբախտ ճեմարանական երիտասարդին անունով «Րաֆֆի Տատեան» սերունդ մկրտած է նոր աւարտականները:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Արջ Սաքօն հրացանը ձեռքին մտաւ հսկայ ապառաժներուն մէջ ու տեսաւ մէկը որ անտառէն փախչող վիրաւոր կենդանիի մը պէս այլանդակ ու չուար՝ ապառաժներուն մէջէն վար կը վազէր: Անոր շարժումին մէջ, քարերուն քսուող սատանի մերկ թեւերու բախումը կար: Սաքօ ուզեց հասնիլ ետեւէն: Անտարակոյս, թշնամիի լրտես ըլլալու է: Հողմաղացի պէս շարժող թեւերը կորսուեցան յանկարծ: Պահ մը վերջ նորէն նոյն շարժումը, նորէն նոյն անիւներով թեւերը մութին մէջ դէպի վար կը գըլտորէին:

Սաքօն հրացանը շտկելու վրայ էր, երբ կողմնակի ապառաժէ մը թըփ, ճիշդ իր ոտքերուն առջեւ ինկաւ թուլցած դիակ մը: Յանկարծակիի եկաւ, նոյնիսկ զգաց երակներուն մէջ արիւնի ուժեղ խուժում: Վերցուց դիակը ու ճանչցաւ՝ Խեւ Մանօն էր:

– Մէկ ժամ առաջ տեսայ էդ քարի վըրայ նստած էր մինակ, – ըսաւ Արջ Սաքօն՝ Խեւ Մանոյի դիակը ուսէն վար դընելով: – Վրան պոռացի, որ երթայ՝ քընանայ: Քթին տակով բաներ մը ըսաւ ու վար իջաւ: Կարծեցի քնանալու գընաց:

Սաքօն ապառաժներուն մօտէն անցած ատեն, տեսած էր Խեւ Մանօն, որ աչքերը չռած, բերանը ատամներուն բացած նստած էր, երբ յանկարծ՝ Արջ Սաքոյին ձայնը լսած, եւ գիւղացիներու կողմը իջած էր:

Մանօն կը մտածէր իրենց տան 12 ատամատղներու մասին ու չէր կրնար քնանալ: Ան չէր սիրեր Արջ Սաքօն, կը վախնար անկէ ու դող կ'եկլէր անոր ձայնէն:

Երբ Արջ Սաքօ դէպի դիրքերուն կողմն իջած էր, Մանօն անոր ետեւէն նայած էր ու կամաց իջած էր դէղ տանող ճամբան: Ան կ'ուզէր գիւղ իջնել, մտնել իրենց տունէն ներս, վառել ճրագը ու համրել տան դերանները, մէկ, երկու, երեք... Կը վախնար որ Արջ Սաքոյի ձայնը խոշոր ճանկերու պէս պիտի պըլլըլէր իր ոտքերուն, եւ սկսաւ նոյնիսկ վազել: Մանօն երբ վար իջած էր, յանկարծ սեւ վարագոյրի պէս ծանր բան մը իր վրայ ինկած էր: Եւ Խեւ Մանօն այդ ուժեղ ճիչը ձգած էր: Այդքան միայն: Անկից յետոյ այլեւս ոչինչ յիշեց, նոյնիսկ չզգաց դանակի հարուածը:

Խեւ Մանօն սպաննեցին, Աստուած ողորմի հոգուն, բայց ան այնպէս կարծեց, որ իր վրայ ծանր վարագոյրի մը պէս ինկող սեւ հրէշը՝ Արջ Սաքօն էր:

Սաքօն լուր տուաւ Վարդանին, որ տուշմանի լրտեսը մինչեւ վերերը ելած է: Վարդան գիշերով պահակներ շատցուց:

Տէրունի Պօղոս դագաղով դրուած մեռելներ շատ էր տեսեր գիւղի եկեղեցիին մէջ: Մանոյի կորուստով գիւղը չէնութիւն մը կորսնցուց: Ան յաճախ կէսմերկ՝ ճամբուն վրայ էր, դաշտերուն մէջն էր, երբեմն լուսնկայի չափ խոշոր ու լուսնկայի պէս ծեծուած ոսկիի դոյնով դդում մը շալկած՝ գիւղ կը մտնէր: Խեւ Մանօն գիւղի ճամբաներու չէնութիւնն էր, ինչպէս ծերուկ Պօղոսի «ողորմի Աստուած»ը:

Տէրունի Պօղոս՝ աղօթողներու շարքին կեցած՝ փառք կուտար Աստուծոյ: Է՛հ, ան շատ երկար տարիներ իր ճակատին դէմ տեսած էր Վարդաձորի լեռը կապուտակ գոյնին մէջ, մշուշին մէջ, ձայնին մէջ, փոթորիկին մէջ, սակայն օր մը չէր կրնար երեւակայել, որ այդ համր հսկան իր թեւերը պիտի երկարէր ու իր զաւակները թիկունքներուն վրայ պիտի պաշտպանէր:

– Փառք քեզ, յաղագս ամենայնի, Տէր, փառք քեզ: Աշխարհի խաղաղութիւն, ջուրերու առատութիւն, թագաւորաց հաշտութիւն, ցորենները մարախէն պահէ, հայը՝ թուրքէ, տաւարները՝ չոռէն: Աստուած անոխակալ ու երկայնամիտ...

Հովիտի ճամբուն եզերքը Ֆէտայիները ժողովի նստած էին, երբ լսեցին դողդըղան ձայն մը. –

– Ող–որ–մի Աս–տը–ու–ած:

Տէրունի Պօղոս այնտեղէն կ'անցնէր:

(Շար. 205)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Պաւլեան եւ զաւակը՝ Ժաք Պաւլեան, Այրի Տիկին կին Արմենուհի Խաչիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ազատուհի Տէվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր զաւկին, եղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԲԱԲԳԷՆ ՊԱՒԼԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նոյ. 20ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, ընտանեկան, մտերիմ շրջանակի մէջ:

«Յառաջ» :- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանի, ինչպէս նաեւ Պաւլեան, Տէվլէթեան եւ Յովնանեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգիստ կատարել կուտայ յաւէտ բաժնուած ընկեր - ընկերուհիներու յիշատակին, Նոյեմբեր 30-ին, Կիրակի առաւօտ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէ ներկայ ըլլալ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ՝ հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ նիւթական չինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին:

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին: Պատարագ 10-ին: Հոգեհանգիստ 11.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէոէեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. -,-,- ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Նոյ. 29, Շաբաթ, ժամը 18ին:

Օրակարգ.— ա) Նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: բ) Վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագրի ընթերցում եւ վաւերացում: գ) Վարչութեան ընտրութիւն:

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube

Dans la Salle des Fêtes — Rue Voltaire, ALFORTVILLE.

Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»

երգ՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ

BAR, BUFFET, SPECIALITES ARMENIENNES

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE — NUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

Au Profit des Etudiants Arméniens Boursiers

SAMEDI, 29 NOV., de 14 h. à 19 h.

DIMANCHE, 30 NOV., de 14 h. à 20 h.

—×—

CITE UNIVERSITAIRE

57, Boulevard Jourdan, Paris XIVe — Métro: Porte d'Orléans

(Facilité de Parking)

* *Cadeaux de Noël, Parfumerie, Jouets, Livres, Disques, Foulards, Cravates*
* *Jupes, Chemisiers, Linge de Maison, Layette*
* *Produits d'Entretien, Alimentation*

Buffet, SPECIALITES ARMENIENNES

Le Dimanche, 30 Nov., de 16 h. à 18 h.

JACQUES CHANCEL

PIERRE DANINOS

PAUL GUIMARD

Signeront leurs Ouvrages

Grande Loterie:

Voyages PARIS — NEW YORK, offert par Remi ARCA.

PARIS — NICE, offert par l'U.T.A.

Séjours offerts dans des grands hôtels, congélateur Siemens, Bijoux, Chaise XIXe, Panneau décoratif en laque de Coromandel, Tableaux, Dessins, Lithographies, Invitations à diner dans de grands restaurants, etc...

«LIBERATION ARMENIENNE — RHONE — ALPES

organise

UN GRAND MEETING

pour la libération de

ALEC et SUZY

Combattants de l'A.S.A., emprisonnés à Genève.

Le Dimanche, 30 Novembre, à 16 h.

Palais du Commerce,

Place de la Bourse, LYON 2^e

Métro: Cordélier

Participation de VICKEN et son accompagnateur.

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Նոյ. 30, Սրբոց Առաքելոցն եւ Առաջին Լուսաւորչացն Մերոց՝ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի տօնին եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ՝ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ Պատարագի, կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ մասնաւոր Հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւներուն, եւ բոլոր անոնց՝ որոնք նիւթական եւ բարոյական իրենց օժանդակութիւնը բերած են Եկեղեցւոյս պայծառութեան եւ բաժնուած մեզմէ:

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 8.30, Պատարագ՝ 10.00, Հոգեհանգիստ եւ Մատաղաբաշխում՝ 12.30:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ, Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի ղեկավար եւ Եկեղեցւոյ դպրապետ՝ Պր. ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ:

Maison de la Culture Arménienne,

9, Rue de Madrid, 94140 - Alfortville

Conférence

UN CENTRE CULTUREL ARMENIEN — JERUSALEM

par C. et O. Kouyoumdjian

Vendredi, 28 Novembre à 20 h. 30

PROJECTION

BEYROUTH

ALLER ET RETOUR PAR AVION

2100 F.

Avec des Conditions Spéciales

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée

Imm. CIT. 7e étage — 75015 Paris

Tél. 538.67.47

CENTRE CULTUREL

STS. SAHAK — MESROB

339, Ave. du Prado, 13008 Marseille

Samedi, 29 Novembre, à 21 h.

CONFERENCE

Archag Tchobanian

OU LA PASSION DE L'ARMENIE

par Edouard Khayadjian

agregé de Lettres

Le conférencier sera préseenté par le Doct. A. Khazinedjian

Entrée Libre

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A.S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)

U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

contre

A. S. ARMENIENNE

Sous la présidence d'honneur de

M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:

Issy - les - Moulineaux:

VAROU, 40, Ave. Victor Cresson

TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité

Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin

Clamart:

ALTA, 10, Ave. Jean Jaures

Télé CONDORCET: 175, Ave. Jean Jaures

PARIS:

Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009

Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

FRANCE - CULTURE

Արա Պարթեւեանի օրաթորիօ - պատարագը կը ձայնասփռուի Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն, Կիրակի, Նոյ. 30, ժամը 12.45 - 14.00ի ընթացքին:

Տնօրէնութիւնը, յարմար գտած է նախքան ձայնասփռումը՝ բացատրական հարցազրոյց մը կատարել, որուն կը մասնակցին՝ Պ. Շարպոնիէ, ինչպէս նաեւ՝ Պ.Պ. Ձէյտի եւ Ռուբէն Մելիք:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

récital

PAUL BGADADLIAN

From U. S. A.

LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.

Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:

PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97

TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17

JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)

LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30

Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux

PRIX: 50, 70, 90 F.

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

—×—

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

—×—

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Vendredi, 21 Novembre: SOIREE RUSSE

avec les Guitaristes Russes SERGE et PIERRE CAMP'S

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

—×—

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

Fermé exceptionnellement le mercredi soir 24 décembre

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
28
VENDREDI
28 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. — Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. — Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.786
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.786

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

5000 ՄԵՌԵԱԼԻ ԽՕՍՔ ԿԱՅ

Հանրապետութեան նախագահը ստիպուեցաւ ձայնը բարձրացնել եւ յայտարարել թէ յանցաւորները պիտի հետապնդուին եւ պատժուին, որպէսզի Իտալիոյ կառավարութիւնը շարժի եւ վերջապէս ստիպողական միջոցներ ձեռք առնէ աղէտեալներուն համար: Ասոր առաջին հակազդեցութիւնը եղաւ Ներքին Նախարարին հրաժարումը:

Մեռեալներու թիւը ներկայիս 5000 կը նկատուի, աւելի քան 5700 վիրաւոր կայ մինչ 200 հազար հոգի ցուրտ — ձմեռին բացօթեայ կ'ապրին եթէ վրան մը չգտնեն, քանի պանդոկապետները չ ա տ «տաք» չեն սենեակ տրամադրելու, ի վերջոյ կարեւորը նախ իրենց շահն է… Ոչ թէ ուրիշներու ցաւն ու վիշտը: 200 հազար անապաստանի համար, միայն տասը հազար վերմակ կար եւ 6200 վրան: Նախարարաց Խորհուրդը վերջապէս բաշխած է 600 միլիառ լիռ (3 միլիառ ֆրանսական Ֆր.) տրամադրել:

×

Ի տես այս ահաւոր աղէտին, բոլորին օժանդակութիւնը կարեւոր եւ ստիպողական է անշուշտ: Ստորեւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի կոչը:

La Croix — Rouge française a lancé un appel à la solidarité pour les sinistrés du tremblement de terre du sud de l'Italie.

Vous pouvez adresser vos dons au compte suivant:

Croix-Rouge Française, 17, rue Quentin - Bauchart, 75834 Paris, Cedex 08.

C.C.P. 600.00 Paris, avec la mention «Italie».

———×———

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Իտալիոյ Կառավարութեան

ՄԻԼԱՆՈՅԷՆ կը հեռաձայնէն. — Իտալիոյ Հայոց Վարչութիւնը հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրը ղրկած է Իտալիոյ վարչապետարանին. —

«Իտալիոյ Հայոց միութիւնը յանուն նաեւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Հայկ. Մշակութային Կազմակերպութեանց խորապէս ազդուած ի տես անլուր ողբերգութեան որուն ենթարկուեցաւ համայն իտալացի ժողովուրդը եղբայրական զգացումներով կը մասնակցի անոր մեծ վշտին:

Նախագահ
ՕՆՆԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ գործադուլը չեղաւ Հինգշաբթի եւ հրահանգը ջնջուեցաւ իբրեւ հետեւանք երկու բանտարկուած բանուորներուն ազատ արձակման:

ՊՈԼՍԷՆ շուրջ 150 քիլոմեթր հեռու, նշանտուքի խրախճանքի մը ընթացքին պատահած արկածի մը հետեւանքով 97 հոգի մեռած են, մէջն ըլլալով հարսնցուն: Երբ փորձ կը կատարուէր պիւթանն - կազ լամփ մը վառել (ելեկտրականութիւնը կտրուած ըլլալով), պիւթանը վառած է եւ բոլոր հիւրերը պայթած մէկը միւսին ետեւէն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»...

Նոյ. 24-ի «Թէրճիւմանն»ի մէջ, Աhմէթ Գապագլը մեզի շատ «ծանօթ» հրապարակագիրը սկսած է յօդուածաշարք մը, որու առաջին մասը կուտանք ստորեւ.—

×

«ՊՕՂԱԶԼԸԵԱՆԻ ԴԱՒԱՌԱՊԵՏԸ»

(ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵԼԻԻՆ ՄԷՋ)

«1919-ի Փետրուար ամիսն ենք: Պոլիսը՝ Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու բռնագրաւման, ու Թուրք ժողովուրդն ալ փոքրամասնութեանց ամբարտաւանութեանց տակ է: Այդ օրերուն, Պոլսոյ մէջ, Պատերազմական Ատեան մը կը հիմնուի: Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները, այս խմբեւ թէ Թրք. ատեաններու վճիռներուն հետեւանքով, պատերազմական յանցաւոր, Հայերու ջարդարար եւայլն, պիտակին տակ, հայրենասէր Թուրքերը կը կախէին, կամ ալ՝ Մալթա աքսորի կը ղրկէին: Պատերազմական Ատեանի առաջին նախագահը՝ Հայրէթ փաշա՝ պատուաւոր դատաւոր մըն է: Պաշարման ուժերը, իրենց տուած մահուան կամ ծանր դատապարտութեան հրամանները երբ չեն կրնար անոր գործադրել տալ, Տամաթ Ֆէրիթը կը դըրդըռէն: Հայրէթ փաշան, անոր հետ ունեցած խիստ վիճաբանութենէ մը ետք՝ կը հրաժարի: Զայն կը փոխարինէ ՆԷՄՐՈՒԹ ՄՈՒՍԹԱՖԱ անունով մէկը, որուն շնորհիւ Պատերազմական Ատեանը իր ա ր ժ ա ն ի ն կը գտնէ: Ասկէ վերջ, Թուրք ժողովուրդը, այս ատեանը՝ Նէմրութ Մուսթաֆայի Ատեան կոչելով՝ անէծքով պիտի յիշէ:

«Նէմրութ Մուսթաֆային առջեւ շարք - շարք հայրենասէրներ կը հանուին: Անոնց մէջ՝ Զիյա Կէօքալփն անգամ կայ: Նէմրութ Մուսթաֆա՝ կը հարցնէ.—

«Դուք՝ Հայերը գաղթի ենթարկելու եւ ջարդելու հրաման տուած էք. կ'ընդունի՞ք ձեր յանցանքը»:

Զիյա Կէօքալփ՝ այդ պաշարին մարդը, յանկարծ կը ջղայնանայ եւ կը պոռայ.—

«Մեր ազգը մի՛ զրպարտէք ալ, ի՛նչ որ կ'ուզէք՝ ըրէք ինծի: Թուրք եւ հայկական ջարդ մը չկայ. անոնք՝ մեզ մեր կռնակէն զարկին, մենք ալ փոխադարձեցինք»:

«Կ'ըսեն թէ, այս իրաւացի եւ պատմական պատասխանը՝ սրահը տակնուվրայ ըրած է, Անգլիացի վկաներու գլուխը խոնարհած, եւ Նէմրութն իսկ՝ ամչցած է:

×

«Ձեզի, ահա այ՛դ ատեանի կողմէ դատապարտուելով, 35 տարեկանին կախաղան հանուած, Պօղազլըեանի գաւառապետ եւ Եօզկատի փոխ - կուսակալ՝ Քէմալ Պէյի դրամը պիտի պատմեմ:

«Այս մեծ հայրենասէրը, լոկ, հայ եւ Թուրք ժողովուրդները օտարներու գըրգըռութեամբ եւ դրամով իրարու կոտորել տուող՝ Դաշնակցական քոմիթաճի - ներու հաճոյքին համար եւ պաշարման ուժերու հրամանով զոհուած է:

«Պատերազմական Ատեանի դատախազը, դժբախտաբար, հայ ահաբեկիչներու նման լեզու մը կիրարկելով, պատերազմի կառավարութեան ղեկավարներուն նման, Քէմալ Պէյն ալ Հայերը ջարդած ըլլալով կը մեղադրէր: Այս մարդը (դատախազը), իրմէ վերջ իր թոռներուն ալ, այդ ահաբեկիչներու կողմէ խաբուած՝ նորօրեայ Դաշնակցական եւ Հնչակեան չէթէներու կողմէ կոտորուելիք ըլլալը չէր կրնար խորհիլ: Արդէն, իրենց ազգը անտեսելով, օտարները սիրաշահելու ջանացող ապուշները՝ ե՞րբ իրաւացի եղած են:

«Իբրեւ թէ, Պօղազլըեանի Քէլլէր գիւղը գաղթած Հայերը՝ ջարդուած էին: Այնտեղ գաւառապետը՝ Քէմալ Պէյ, (ջարդին) գործադրութեան համար հրաման տուած ըլլալով, եւ կամ, առնըւազն՝ աչք գոցած ըլլալով կը մեղադրըւէր: Մինչդեռ, աւելի առաջ, Քէմալ Պէյ Եօզկաթի դատարանին կողմէ հարցաքննուած եւ անպարտ հռչակուած էր: Իսկ, հիմա՝ զայն կ'ուզէին կախաղան հանել: Այս նպատակին համար, դատարանը քոմիթաճի վկաներով լեցուած էր: Քէմալ Պէյ, անոնց չպատասխանեց անգամ: Միայն՝

«Բոլորը սուտ, բոլորն ալ՝ յերիւրածոյ են, Ռէիս փաշա: Ես, ասոնց ակնարկած Քէլլէր գիւղը՝ ոչ գացած եմ, ոչ ալ՝ հոնկէ անցած: Ցարդ, այս առընչութեամբ, ինծի ո՛չ մէկ գանգատող իսկ ներկայացուած է: Այս գանգատողները առաջին անգամ ըլլալով ձեր դատարանին առջեւ կը լսեմ: Ասոնց ըսելով՝ (վըկայութեամբ) անգոյ բան մը՝ գոյութիւն չունենար»:

Հակառակ իր անմեղութեանը, քաղաքական շահերու հարկին տակ, կախուելիք ըլլալը Նէմրութ Մուսթաֆայի կողմէ դատարանին մէջ բացէ ի բաց յայտարարուելէն ետք, Քէմալ Պէյին, Պատերազմական Ատեանի առջեւ ըրած վերջին պաշտպանութենէն՝ հետեւեալ նախադասութիւնները ազգին յիշողութեան մէջ արձանագրուած են. —

«Դուք, այս վայրկեանէն սկսեալ, պատմութեան ատեանի մը որակումը ըստացած էք: Քոմիթաճիներու կողմէ ըսպաննուած կրօնակիցներուս եւ ազգակիցներուս՝ մահմետականներուն խիղճը ցաւցուցած ըլլալն ու ամէն օր հասնող սեւ լուրերու մեր ժողովուրդը գրգռած ըլլալու դիտակից էք … Այս պատճառով, մեր ժողովուրդին արժանացած այս չարչարանքներու դիմաց, կարդ մը դասալիքներու, Եօզկաթ քաղաքի սահմաններուն մէջ ալ անոնց դէմ (նկատի ունենալ՝ պաշտպանման ուժերը) զէնքով փոխադարձած ըլլալը՝ հաւանական է: Եւ սակայն, այս պատերազմի մէջ մեր պարտութեան յառաջացուցած խառնակութիւններն ու զրպարտութիւնները սաստկացնելու համար ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՍԻՐՈՅՆ ԵԹԷ ԶՈՀԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ՝ այդ զոհը՝ ես չեմ կրնար ըլլալ: Դուք՝ զոհ ընտրելու չէ, այլ՝ արդարութեամբ եւ խղճմտանքով վճիռներ տալու պարտականութիւնը ունեցող բարձր ատեան մըն էք…

(Շար.)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջ գտաւ Ֆութպոլի Խորհրդային 43-րդ ախոյենութիւնը որու դասաւորումն է. —

1.—	Դինամօ (Կ)	51 կէտ
2.—	Սպարտակ	45
3.—	Զէնիթ	42
4.—	Դինամօ (Թ)	39
5.—	ԲԿՍԱ	36
6.—	Շախտեոր	35
7.—	Չերնոմորեց	35
8.—	ԱՐԱՐԱՏ	32

Արարատ 11 խաղ շահած է, 11 խաղ ունի հաւասար (0 – 0) եւ 12 պարտութիւն: 39 կոլ նշանակած է, 43՝ կերած:

Այս դասաւորման վերջին երկու տեղերը կը գրաւեն Կարպատներ եւ Լոկոմոտիւ (Մոսկուա) 26 եւ 25 կէտով եւ գալ հրջանին կ'անցնին Բ. լիկայի մէջ մինչ Բ. լիկայէն Ա. լիկա կ'անցնին Տարիա (Սիմֆերոպոլ) եւ Դնիեպր:

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

Հինգշաբթի Նոյ. 27-ին զանազան հաղորդագրութիւններ ստացանք «Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակէն», հայերէն եւ անգլերէն եւ որոնք կը կրեն յաջորդաբար Նոյ. 16, Նոյ. 19, կրկին Նոյ. 19 եւ նոյնիսկ Նոյ. 28 թուականները:

Առաջինը յայտարարութիւն մըն է, որ կը վերաբերի Զուիցերիա արգելափակուած երկու երիտասարդներուն, որոնց մէ, կ'ըսէ յայտարարութիւնը ստացուած է նամակ մը, ուր կ'ըսեն թէ. – «Նոյ. 11-էն ցմահ հացադուլի դիմած ենք», թէ «անմարդկային միջոցներէ կը տանջուինք», «ամերիկեան գաղտնի գործակալութեանց կողմէ հարցաքննութեան կը մասնակցին սիոնական մոսատը եւ Թրք. Մ. Ի. Թ. Ը.»:

Յիշենք թէ այս յայտարարութեանց արձագանգ եղած էինք Նոյ. 20-ի մեր թիւով, իբրեւ աղբիւր ունենալով Թրիպիւն տը Ժընեւը, որ կ'անդրադառնար Գաղտնի Բանակի այս հաղորդագրութեան: Ժընեւի դատախազը սակայն հերքած էր, ըսելով թէ վիրաւոր Արա – Ալեքս Ենիգոմշեան կը խնամուի տեղւոյն Քանթոնալ հիւանդանոցը, իսկ Սիւզի բանտ է, բայց կամաւոր ծոմի չեն դիմած, ոչ ալ չարչարուած: Նոյ. 19-ի հաղորդագրութիւնը կը վերաբերի Շառլ Ազնաւուրի միջնորդութեան առաջարկին («Յառաջ» Նոյ. 22 – 23) եւ որու մէջ կը շեշտուի. –

«Շառլ Ազնաւուր նախ քան ինքզինքին Հայութեան անունով խօսելու իրաւունք տալը պէտք էր ապացուցանէր նախ ինք իր անձին համար ետքն ալ հայ ժողովուրդին համար որ ինք հայկական ծագում ունի եւ զաւակն է հայ ընտանիքի մը: Երեւոյթ մը որ հարցականի տակ է: Նկատի առնենք որ յաջողեցաւ վերեւ յիշուածը ապացուցանել, ապա ինք իրաւունք պիտի ունենար նախ Ֆրանսահայութիւնը ներկայացնել, իսկ եթէ յաջողէր իր առաքելութեան մէջ ետքն էր որ միայն կրնար աշխարհացրիւ հայ ժողովուրդը ներկայացնել: Այս մեկնակէտէն, մենք կը հետեւցնենք որ Ազնաւուր չէ յաջողած եւ երբեք ալ պիտի չյաջողի ներկայացնել հայ ժողովուրդը»: Նոյն թուականը կրող «զինուորական հաղորդագրութիւն 224»ը ուղերձ մըն է հայ ժողովուրդին, ուր կ'ըսուի թէ Գաղտնի Բանակը «երդում է կատարած ձեր անունով հարուածել Թրքական եւ անոր դաշնակից պետութեանց ոլջերը»:

Վերջապէս Նոյ. 28 թուակիր հաղորդագրութիւնը ողջոյնի խօսք մըն է Ալեքսի եւ Սիւզիի ու նաեւ հրաւէր մը Զուիցերիոյ ժողովուրդին որ միջամտէ ի խնդիր հայ երկու երիտասարդներու ազատ արձակման:

× Երկու տարբեր հանրագիրներ ալ կը ներկայացնեն Ալեքսի եւ Սիւզիի նկարները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 17/20)

ՄԱՌԵՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան մառեշալ՝ Յովհաննէս Բաղրամեան Հայաստան գացած է: Երեւանի օդակայանին՝ մառեշալը դիմաւորած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ՝ Բաբկէն Սարգիսով, վարչապետ՝ Ֆադէյ Սարգսեան եւ ղեկավար այլ դէմքեր:

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ

ՁԱՅՆ ՏԵՂԱԿԷՏԸ

«Յառաջ», Նոյ. 18 – 19 թիւերով, հիմնական գիծերու մէջ ներկայացուցած էր Ռաֆայէլ Իշխանեանի Բառերու ճակատագիրը գրութեան գլխաւոր միտքերը: Յօդուածը լոյս տեսած էր Երեւանի Գրական Թերթ շաբաթաթերթին մէջ:

×

Հայերէնի անաղարտ պահպանումին նուիրած իր յօդուածին մէջ, Ռ. Իշխանեան այլ օրինակներու շարքին յիշատակած էր բանաստեղծ Վահան Տէրեանի տեսակէտը օտար կարգ մը բառերու պահպանումին ի նպաստ, արեւելահայ լեզուին մէջ: Դէմ արտայայտուած էր անոնց հայերէնով փոխարինումին ձըգտումին դէմ:

Յօդուածագիրը գրած էր, թէ 1914 թուականին Վահան Տէրեանը կտրականապէս դէմ էր արտայայտւում այն ժամանակ արեւելահայ մամուլում նոր ծնունդ առած մի շարք հայերէն բառերի՝ հեծանիւ, վերարկու, վառարան, կրկնակօշիկ, մտաւորականութիւն եւայլն, պահանջում էր գրել վելոսիպեդ, պալտօ, փեչ, գալոշ, ինտելիգենցիա ... Հիմա պատկերացրէք, որ այն ժամանակ մեր մեծ բանաստեղծի առաջարկով որեւէ յանձնախումբ գործածութիւնից հանած լինէր յիշեալ հայերէն բառերն արեւելահայ մամուլից: Արդիւնքն այն կը լինէր, որ լեզուն կը կաշկանդուէր, կ'արգելակուէր նրա բնական զարգացման ընթացքը եւ կը մահանային վերարկուն, հեռախօսը, վառարանը, հեծանիւը...:

Այս օրինակով, յօդուածագիրը հաստատած էր, անուղղակի կերպով, թէ արեւելահայերը, ընդհանրապէս, լեզուին մաքուր նկարագրին պահպանումին նըկատմամբ առնուազն՝ բծախնդիր չէին եղած:

Վ. Տէրեան իր այդ միտքերը արտայայտած էր գրաւոր դասախօսութեան մը ընթացքին՝ Հայ գրականութեան գալիք օրը խորագրին տակ, 1914 Ապրիլ 30–ին, կազմակերպուած իր կողմէ Հայ Երաժշտութեան սրահին մէջ, Թիֆլիս:

Ստորեւ տուեալ հատուածը՝ քաղուած Երկերի Ժողովածուէն (Բ. հատոր, հր. Հայպետհրատ, Երեւան, 1961, էջ 280 – 281):

«... Ուրեմն կուլտուրական մի ազգ լինելու համար մենք պէտք է ամբողջապէս իւրացնենք Եւրոպայի ժամանակակից կուլտուրան եւ միայն այն ժամանակ կարող ենք ազգային կուլտուրա ըստեղծել: Այսինքն ազգային կուլտուրային ձգտելով, այսպէս ասած, մենք պէտք է դուրս գանք մեր այժմեան ազգային կճեպից եւ ընդգրկենք լայն հորիզոններ: Եւրոպայի հետ սերտ յարաբերութեան մէջ մտնելով, ընդունելով նոր կուլտուրայի ձեւերն ու բովանդակութիւնը, մենք բնականաբար պէտք է ստեղծենք այդ նոր ձեւերին ու բովանդակութեանը համապատասխան լեզու: Այդ լեզուն բնականաբար պիտի ընդունէ նոր, օտար բառեր եւ դա չի վնասի նրան, մինչեւ որ նա կը շարունակէ կուլտուրական մի մասսայի լեզու լինել: Ահա թէ ինչու ես միանգամայն հակառակ եմ այն տարօրինակ ձեւին, որ ընդունել են մեր Մխիթարեանները եւ նրանց հետեւելով՝ պոլսահայերը: Նրանք օտար բառը թարգմանում են կամ տեղը մի նոր, ինչպէս իրենք են ասում, աւելի «հայաշունչ» բառ են թխում:

«Վելոսիպեդին ասում են հեծանիւ, ինտելիգենցիային՝ մտաւորականութիւն, սոցիոլոգիային՝ ընկերաբանութիւն, Փիլոսոփիային՝ իմաստասիրութիւն, պալտոյին՝ վերարկու, գալոշին՝ կրկնակօշիկ, փեչին՝ վառարան, տրամվային՝ ելեկտրաքարշ եւայլն:

«Այդ ձեւը սխալ է ոչ միայն նրա համար, որ տրամվայ բառը ելեկտրաքարշ բառից ե՛ւ բարեհնչիւն է, ե՛ւ դիւրըմբռնելի, այլեւ գլխաւորապէս նրա համար, որ այդպիսի սխոլաստիկ ձեւով ստեղծւում է մի շարք անկենդան, չինծու, անհասկանալի բառեր ու դարձուածքներ, որոնք մեր լեզուն դժուարացնում են, դարձնում՝ աւելի դժուար իւրացուող մի լեզու: Իսկ լեզուների պատմութիւնը եւ համեմատութիւնը մեզ ցոյց է տալիս, որ մրցութեան մէջ յաղթում է այն լեզուն, որը աւելի հեշտ է իւրացւում, որի կազմուածքը աւելի պարզ է...

«Լեզուն զարգացնել չի նշանակում խուսափել եւրոպական բառերից, նրանց տեղը հայերէն հնացած կամ բոլորովին անտեղի մեռած բառեր դնել: Պարզ է, որ վառարանը փեչ չէ, ոչ էլ տրամվայը՝ ելեկտրաքարշ, ոչ էլ պալտոն՝ վերարկու, կամ գալոշը՝ կրկնակօշիկ:

«Ժողովրդական բնազդը այս դէպքում է աւելի առողջ է եւ զօրեղ, քան ինտելիգէնտի կամ վանականի սխոլաստիկ ազգասիրութիւնը:

«Եւ դրա համար է, որ պոլսական լեզուն՝ միայն Պոլսեցու համար է հասկանալի, ինչպէս եւ մխիթարեանների լեզուն, իսկ մենք այդ լեզուն հասկանալու համար պիտի ուժ գործ դնենք, պիտի մտածենք դեռ, թէ ինչ խօսքերից է կազմուած այդ բառը, ասենք «ընկերաբանութիւն», մինչդեռ «սոցիոլոգիան» բոլորի համար հասկանալի է, քանի որ ոչ միայն մենք, այլեւ բոլոր եւրոպական ազգերը այդպէս են ասում: Մխիթարեանների եւ պոլսեցոց թէորիաներն ու ձեւերը, որ դժբախտաբար մեր ռուսահայերիս մէջ էլ սկսում են գործածութեան մէջ մտնել, յիշեցնում են այն մարդկանց, որ Շիշկով ադմիրալի ղեկավարութեամբ պաշտպանում էին ռուսաց լեզուի մաքրութիւնն ու գեղեցկութիւնը Կարամզինի եւ այլոց դէմ»: Եւայլն.

Ռ. Իշխանեան այս տեսակէտը ժըխտող հիմնական պատասխանը կուտար իր յօդուածին մէջ նկատել տալով, թէ մեր շատ սիրելի բանաստեղծը այսօր անպայման կը խոստովանէր, որ 1914 թ. այդ բառերի հարցում ինքը ճիշդ չէր, եւ որ սխալի միակ պատճառը եղել է դարձեալ անհատական ճաշակը, նոր բառերին անընտել լինելը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Գաղութներու հաստատման, կազմաւորման եւ զարգացման մէջ, եթէ կան դէպքեր, թուականներ, հանդրուաններ որոնք ոսկէ տառերով կ'արձանագրուին, անկասկած 1980 Նոյեմբեր 16–ը, Մարսէյլի Հայ Գաղութին համար ընդհանրապէս եւ Կաթողիկէ Համայնքին համար մասնաւորապէս պիտի մնայ յիշատակելի:

Արդարեւ, գաղութը հարստացաւ նոր եւ փառաւոր եկեղեցիով մը, նոր հոյակապ շէնքով մը:

«Զողորմութեան քո դդուռն բաց մեզ Տէր...»:

շարականի երգեցողութեամբ է որ, խուռներամ եւ ջերմեռանդ բազմութիւնը թափօր կազմած եւ իր գլուխն ունենալով Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ էքզարքը՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան հանդիսաւոր կերպով մուտք գործեց Վերափոխումն Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ նորաբաց դռներէն ներս: Եկեղեցի մը ընդարձակ, նորոգուած ու վերազարդարուած իր երեք խորաններով, իր կեդրոնական բարձր գմբէթով, իր վերնատունով: Արարողութիւնը շարունակուեցաւ խորաններու օծումով եւ նուիրական սպասներու (ծածկոց) օրհնութեամբ: Կողմնակի երկու խորանները նուիրուած Ս. Յովսէփայ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, իսկ Աւագ խորանը Աստուածածնայ ուր, «Հրաշափառ» շարականի երգեցողութենէն յետոյ, բարձրացաւ պատարագիչ Եպիսկոպոսը՝ Գրիգոր Կապրոյեան: Պատարագը երգեց եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ քոյր Ժընեվիէվ Դաւիթեանի եւ խորանին վրայ սպասարկեցին՝ Յովսէփ Վրդ. Լեւոնեան, Գէորգ Վրդ. Զապպարեան եւ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան՝ ժողովրդապետ Մարսէյլի շրջանի Հայ – Կաթողիկէ համայնքին: Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ՝ եկեղեցական թէ աշխարհական ներկայ եղան այս բացառիկ հանդիսութեան: Մարսէյլի Արք. Կարդինալ Ռոժէ էջէկարայի (որ կը հովանաւորէր եկեղեցւոյ բացման արարողութիւնը) ներկայացուցիչը՝ Ֆիյէ Եպս., Յակոբ Եպս. Վարդանեան, Հայէք Եպս. Մարոնիթ եկեղեցւոյ պետը, Գարուֆ Եպս. յոյն գաղթէացիներու առաջնորդ, Սամուէլ Վրդ. Արապեան եւ կարգ մը կաթողիկէ հարեւան եւ բարեկամ ծուխերու քահանաներ, Րաֆֆի Նազարեան քաղաքապետական խորհուրդի անդամ որ կը ներկայացնէր Կասթոն – Տըֆէռ երեսփոխան քաղաքապետը, Եգիպտոսի ընդհ. հիւպատոսը եւ բազմաթիւ ներկայացուցիչներ հայ եկեղեցական, մշակութային, բարեսիրական, ազգային եւ մարզական միութիւններու:

×

Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, ֆրանսերէն եւ հայերէն արտասանեց հոգեկան ներշնչումով իմաստալից քարոզ մը: Ցնծութեան եւ բերկրանքի օր է այսօր մեզի համար ըսաւ էքզարկը, նման իսրայէլի ժողովուրդին որ աքսորի վերադարձին կը վերակառուցէր իր տաճարը որպէս ապացոյց իր զարթօնքին: Յիշեց մեր փառաւոր բայց արիւնալի պատմութիւնը, 1915–ի ցեղասպանութիւնը որուն ընթացքին Հայ Կաթողիկէ համայնքը միայն կորսնցուց իր տասնվեց թեմերը, հարիւրյիսունվեց եկեղեցիներն ու մատուռները, հարիւրքառասունութ դըպրոցները, երեսուներկու վանքերը եւ վեց դպրեվանքները, ընդգծեց մեր հայրերու տառապանքը, անոնց տարագրութիւնը, հաստատուիլը Ֆրանսա՝ օրրան ազատութեան, անոնց երազները, փափաքները ու ծրագիրները եկեղեցի մը, կեդրոն մը ունենալու: Եւ այսօր վաթսուն տարի յետոյ, Նախախնամութիւնը վեհանձն բարերարներու միջոցաւ սքանչելիք մըն է որ կը պարգեւէ համայնքին որ տէրը դառնալով այս վանքին, իր եկեղեցիով, իր ժողովրդապետարանով, իր սրահներով, իր յարակից բաժիններով եւ բակով պիտի դառնայ Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետական եւ մշակութային նոր կեդրոնը: Յաջողութեան ջերմ մաղթանքներ ընելէ յետոյ, Գրիգոր Եպս. Կապրոյեան ըսաւ՝ «Բոլորիդ գործակցութեամբ, զարգացնելով, յանախելով այս կեդրոնը կենդանի եւ կենսունակ համայնք մը կազմելով է որ կը դառնաք ճշմարիտ քրիստոնեաներ եւ հարազատ հայորդիներ»: Քարոզի աւարտին յայտնեց շնորհակալութիւններ բոլոր անոնց որոնք հեռագիրներով կամ նամակներով մասնակից դարձան օրուան հոգեկան մեծ ցնծութեան ի մասնաւորի Յովհաննէս

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ

Ըստ այս հեղինակի, Ամասիայի երեւելի անձնաւորութիւնները եւ ժողովրդի մեծամասնութիւնը ծագումով հայ են եղել: Ամասիայի եւ շրջակաների հայ եւ հայ – հոռոմ (արմենեակ) իսլամացող բնակչութեան մեծամասնութիւնը չիա աղանդին են յարել (Գ. Սիմոնեան): Սրանց կրօնապետները՝ սէխ են կոչուել: Այս սէխերը, որոնք իսլամացած Հայեր կամ Հայ – Հոռոմներ էին, երկար ժամանակ կառավարել են Ամասիան:

Մի ժամանակ Ամասիան կառավարել են ենիչէրիները, որի ժամանակ էլ տեղի են ունեցել քրիստոնեաների բռնի իսլամացումներ եւ մանկաժողովներ: Մանկաժողովների ընթացքում ծանօթ է, որ քրիստոնեայ մանուկներ խլւում էին իրենց ծնողներից եւ իսլամացւում:

Մոնղոլ – թաթարական եւ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակներում էլ շատ Հայերի ստիպել են իսլամութիւնը ընդունել իբրեւ ազատութեան պայման եւ չընդունողներին սպաննելիս են եղել (Հ. Մ. Զամչեան): Ամասիայի Թուրքերի դիմագծերը աւելի հայկական են քան թաթարական: Ամասիայում էլ երբ զանգուածային իսլամացումներ են կատարուել, մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել:

35. ԿԻՒՐԻՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Կիւրինը Սեբաստիայի նահանգի հարաւակողմը, լեռնային Կիլիկիայի սահմանամերձ մի կարեւոր հայաշատ քաղաք էր: Ունէր շուրջ 20.000 խառն բնակչութիւն, Հայեր, Թուրքեր, Չէրքէզներ: Թուրքերը վերջին ժամանակներում մեծամասնութիւն էին կազմում: Անցեալում, երկար դարեր Հայերն են մեծամասնութիւն կազմել: Կիւրինի գաւառում կային Աշոտի, Տարէնտէ, Ագիգիէ աւանները, որտեղ նոյնպէս ժամանակին Հայերն են մեծամասնութիւն կազմել: Կիւրինն ունէր 60–ի չափ գիւղեր, որոնցից 4 – 5–ը միայն հայաբնակ էին, մնացածները Թուրքեր, Չէրքէզներ եւ քիչ թուով Հայեր միայն: Կիւրինի շրջականերում, ժամանակին Հայերը ունեցել են շատ վանքեր, ճգնարաններ եւ աւելի մեծ թուով հայաբնակ գիւղեր, որոնց մի մասը՝ բռնութեան տակ իսլամացել, մի մասն էլ ցրուել են: Այս կերպով է, որ իսլամ տարրը մեծամասնութիւն է կազմել եւ Հայերը դարձել են փոքրամասնութիւն (Ա. Ալեքսանդրեան):

Թէլին տաճիկ գիւղը,ըս տ աւանդութեան, ժամանակին Դանիէլ անունով հայաբնակ գիւղ է եղել: Տանէք տաճիկ գիւղը նոյնպէս հայաբնակ է եղել, որ բռնութեան տակ իսլամ է դարձել: Այս կողմերի Հայերի բռնի իսլամացումներն էլ 16 – 17–րդ դարերին են տեղի ունեցել: Կիւրինի վանքերը վերջին ժամանակներում աւերակ էին եւ իբրեւ ուխտատեղի էին ծառայում Հայերի համար եւ որոշ Թուրքերի էլ:

Տարէնտէ մի աւան էր Կիւրինի գաւառում խառն բնակչութեամբ եւ Թուրք մեծամասնութեամբ: Ժամանակին հակառակն է եղել: Տարէնտէն ունէր 6 գիւղեր, հայանուն, Սեթրիկ, Ֆէնք (վանք), Կէմիրտէր, Մանկալու եւայլն, որոնք ժամանակին հայաբնակ են եղել, ի վերջոյ բռնութեան տակ իսլամացել են: Տարէնտէ ունէր 20–էց աւելի թրքաբնակ գիւղեր, որոնց մի մասը հայութիւնից դարձել էին (Ա. Ալեքսանդրեան): Ունէր նաեւ մի վանք:

(Շար. 37)

ԾԱՆՕԹ. – Նիւթէն, Պ. Ս. Ալեքսանեան հետեւեալ յաւելուածական տեղեկութիւնը կուտայ, Տիվրիկի մասին, այս յօդուածաշարքին առթիւ:

×

Տիվրիկի մօտ Ղոչկիրի անունով գիւղ մը կար, որուն գիւղապետը՝ Ալիշան անունով քիւրտ մը, 1895ի դէպքին, քանի մը հոգիով քաղաք կ'իջնէ եւ Հայերու հանդիպելով կ'ըսէ (Թրքերէն). «Քիրտոսը սիրողներ, տեսէք եկէք, ո՞վ պիտի համարձակի գալ ու ձեզ իմ ձեռքէս առնել»: Շատ մը Հայեր գացած եւ ազատած են, ինչպէս իմ հայրս, որ Թուրքերու կողմէ ճանչցուած էր հնչակեան Քեմախլը անունով (Ղազարոս):

Ուրֆայի մօտ Քէշիշլէր գիւղը, որուն քարայրներուն մէջ ժամանակ մը ճգնաւորներ կ'ապրէին եղեր, ներկայիս քանի մը տուն քիւրտեր կան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈԽՐԱԲԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ Սերովբէ Մխիթարեան

Փարիզ 1980

Fonds A.R.A.M

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, այս տարի եւս կը կատարէ, իր տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն, 7 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր, ժամը 17-էն կէս գիշեր, Ժորժ 5-ի սրահներուն մէջ։

Այս առթիւ, Միութիւնս պարտք կը համարէ տեղեկատուութիւն մը ընել իր ազգակիցներուն, որոնք 1913 թուականներէն ի վեր, չեն զլանար իրենց բարոյական թէ նիւթական աջակցութիւնը բերել իր բարենպատակ, մասնաւորաբար կրթական ձեռնարկներուն։

Որբերու Օգնութեան Մարմնի նպատակն է իր պաշտպանութեան տակ առնել, հայ մանուկներ, տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն եւ տոհմային կրթութիւն, Միխիթարեան հայրերու, եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու մէջ։

Շնորհիւ իր տարեկան պարահանդէսին, իր դրօշմաթուղթերուն եւ զանազան նուիրատուութիւններուն, Միութիւնս կ՝ապահովէ իր պաշտպանեալներու կրթական ծախքերը։

Միութիւնս, հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները, իր ազգակիցներուն եւ թարգման կը հանդիսանայ իր պաշտպանեալներուն երախտագիտական զգացումներուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
(կնիք)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՐՏԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Սրտանօթային հիւանդութիւններու քանի մը հազար պարագաներ ամփոփուած էլեկտրոնիք հաշուիչ այն մեքենային մէջ, որ դարձած է Երեւանի սրտաբանութեան հիմնարկի ինքնաշխատ ախտաբանութեան հիմքը։ Ցետագային տեղեկութիւններ ստանալով մեքենան կը կատարելագործէ, իր գործունէութիւնը, վերամշակելով տուեալները եւ ճիշդ յանձնարարականներ տալով իւրաքանչիւր յատուկ հիւանդութեան համար։ Մասնագիտացած սրտաբանական համադրոյթներ ստեղծուած են Լենինական, Կիրովական, Արզնի եւ Ջերմուկ։ Մօտ ատենէն նման համադրոյթներ կը բացուին նաեւ Հայաստանի կարգ մը քաղաքներու եւ շրջանային կեդրոններու մէջ, որոնք բոլորն ալ անմիջական կապ կ՝ունենան Երեւանի կեդրոնին հետ, ուրկէ քանի մը վայրկեանի ընթացքին ամբողջական տեղեկութիւն եւ օգնութիւն կը ստանան։

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ ՅԻՇԵԱԼ ԵՐԵՒՈՅԹԻՆ

Տարուէ տարի կ՝ընդարձակին Խորհ. Միութ. Հունգարիոյ ժողովուրդներու բարեկամական կապերը, որոնց մեծ նպաստ կը բերէ Խորհ. Միութիւն Հունգարիա բարեկամութեան ընկերութեան հայկ. բաժինը։ Այս մասին խօսուած է բաժնի ժողովին մէջ, ուր տարուած աշխատանքներու շուրջ զեկուցում մը կարդացած է հայկ. բաժնի նախագահ՝ ակադ. Գէորգ Ղարիբջանեան։ Ժողովի ընթացքին կատարուած է ղեկավար մարմիններու ընտրութիւնը։ Նախագահ վերընտրուած է՝ ակադ. Գէորգ Ղարիբջանեան։

«ՀԱՅՖԻԼՄ»Ի ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կիեւի մէջ սկսած են ցուցադրուիլ Հայաստանի շարժարուեստագէտներու ժապաւէնները, որոնք նկարուած են՝ «Հայֆիլմ» արհեստանոցին մէջ։ Ցուցադրութիւնները տեղի կ՝ունենան «Երեւան» շարժանկարի սրահին մէջ։ Կիեւցիները առիթը կ՝ունենան դիտելու «Ապրեցէք Երկար», «Մեռիր Նժոյգի վրայ», «Սգաւոր ձիւնը» ժապաւէնները եւ այլ փաստանկարներ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, Նոյ. 19ին, «Ապրեցէք Երկար» ժապաւէնի առաջին ցուցադրութեամբ սկսած է հայ շարժարուեստագէտներու գործերուն ներկայացումը՝ Մոսկուայի հանդիսականներուն։

Ֆրունզէ Դովլաթեանի բեմադրութեամբ պատրաստուած շարժանկարը արժանացած էր 13րդ համամիութենական շարժանկարի փառատօնի մրցանակին։ Հայ արուեստագէտները, միութենական շարժարուեստի ցուցադրութեանց կը մասնակցին՝ վերջին շրջանին պատրաստուած զանազան սեռերու քանի մը ժապաւէններով։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղար՝ Լէոնիդ Բրեժնեւի և Նախարարաց Խորհուրդի նախագահ՝ Նիկոլայ Տիխոնովի ստորագրութեամբ խորհրդային մամուլի մէջ հրապարակուած է որոշումը՝ գիտութեան եւ արուեստագիտութեան 1980ի պետական մրցանակները շնորհելու մասին։ Պարգեւատրուածներու մէջ կան նաեւ՝ խումբ մը հայ գիտնականներ։

Այսպէս, Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի արժանացած են «Լեբեդեւ» Բնագիտութեան Հիմնարկի կըրտսեր գիտական աշխատակից՝ Միշիկ Ղազարեան եւ Խորհ. Միութեան ջրօդերեւութաբանական կեդրոնի խորհրդական՝ դոկտ. Խորէն Պօղոսեան։ Արուեստագիտութեան մարզին մէջ մըրցանակներ շնորհուած են Մոսկուայի մէջ կամուրջներու նախագծման եւ հետազօտման պետական հիմնարկի գըլխաւոր ճարտարագէտ՝ Օնիկ Մութաֆեանի, փոխադրական շինարարութեան համամիութենական գիտա-հետազօտական հիմնարկի աւագ աշխատակից՝ Ֆիլիփ Տէր-Միքայէլեանի, Խորհ. Միութեան կառքի Արդիւնաբերութեան նախարարի տեղակալ՝ Եւգէնի Բաշինջաղեանի, «Լենին» համամիութենական գիւղատնտեսութեան Ակադեմիայի աւագ աշխատակից՝ Եուրի Ավանեսովի, ծանր մեքենաշինութեան համամիութենական գիտա-հետազօտական հիմնարկի տարրալուծարանի վարիչ՝ Հենրիկ Միրզոյեանի եւ Լուտուգին քաղաքի գլանիկներու գործատան տնօրէն՝ Նիկոլայ Բուդաղեանցի։ Պարգեւատրուած են նաեւ՝ Գէորգի Շահնազարով եւ Վիկտոր Իսրայէլեան, համալսարանական ուսմանց համար պատրաստած դասագիրքերու համար։

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ ԿԸ ԴԱՍԱԽՕՍԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Նկարիչ Զարեհ Մութաֆեանի որդին՝ Արմէն Մութաֆեան, որ Երեւանի Պետական Համալսարանի հրաւէրով Հայաստան գացած էր, սկսած է ուսողագիտութիւն դասաւանդել համալսարանի բարձր կարգերու ուսանողութեան։ Փարիզի Էքօլ Նորմալ Սիւփերիէօրէն շրջանաւարտ եւ տեսական ուսողագիտութեան մասնագէտ՝ Արմէն Մութաֆեան՝ դասախօսած է Փարիզի, Փրինսթընի, Հաւանայի, Մեքսիքայի համալսարաններու մէջ։ Երեւանի մէջ, դասաւանդութիւնը կը կատարէ՝ հայերէն։

Պօղոս Բ. Պապին, Հմայեակ Կէտիքեան Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին, Կարդինալ Էջէկարային, բոլոր ներկայ անձնաւորութիւններուն, Մարսէյլի Ս. Խաչ ընկերակցութեան, Սարգիս վրդ. Դաւիթեանին՝ համայնքին ժողովրդապետը ընդգծելով անոր անսահման նուիրումը։

Պատարագի աւարտին, Սարգիս վրդ. Դաւիթեան կարդաց հեռագիրներ. ահաւասիկ երկուքը. – «… Կը մասնակցինք հայ հաւատացեալներու ուրախութեան, եւ քաջալերենք կազմել կենսունակ համայնք մը, հաւատքի, աղօթքի եւ եղբայրութեան մէջ։ Վատիկան՝ Յովհաննէս – Պօղոս Բ.»։

«.. Կը մասնակցինք ձեր հոգեկան մեծ ուրախութեան. կը հայցենք Աստուծոյ օրհնութիւնը բարերարներուն, գործակիցներուն եւ հաւատացեալներուն։ Կը մաղթենք բեղուն առաքելութիւն»՝ Հմայեակ Կէտիկեան՝ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք»։

Հեռագիր ղրկած է նաեւ Կարդինալ Վլատիսլաւ Ռիւպին Արեւելեան եկեղեցիներու քարտուղարը (Հռոմէն), ինչպէս նաեւ այլ հաստատութիւններ եւ անձնաւորութիւններ Լատին Ամերիկայէն Քանատայէն, Միացեալ Նահանգներէն, Սուրիայէն, Վենետիկէն, Վիէննայէն, Պէյրութէն, Հռոմէն։

Եկեղեցական արարողութիւնը վերջ գտաւ «Պահպանիչ»ով զոր արտասանեց՝ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան։

Ապա, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն – գինեձօն հիւրասիրելու համար ներկայ բազմութիւնը, եւ որուն յաջորդեց համերգը։

×

Մեր առաջին թղթակցութեամբ («Յառաջ» Նոյեմբեր 14) ներկայացուցած էինք շէնքը իր կարելիութիւններով, որոնք մեծ են։

Այժմ, պաշտօնական բացումէն յետոյ, նոր էջ մըն է որ կը բացուի, նոր հանգրուան մըն է որ կը ներկայանայ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին առջեւ որ պէտք է լծուի ծրագրուած եւ յարատեւ աշխատանքի որպէսզի խանդավառութեան այս պահերը ունենան վաղորդայններ, եւ հոն, այդ հաստ պատերէն ներս միշտ քաղցր հնչէ շարականը հայկական, արձագանգէ խօսքը մեսրոպեան եւ ճառագայթէ ոգին հայկազեան։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Թշնամին այդ օրը յարձակողականի շարժում չունէր։ Վարէն երբեմն կը լըսուէր փողերու ձայն։ Ջինուորները երեք շարքի կը բաժնուէին. Թերեւս արեւը մարը չմտած հովիտի անցքին վրայ սկըսէին յարձակողական մը։

– Եթէ անցքի վրայ յարձակողականի սկսին, երեք տարբեր դիրքեր պէտք է բռնել եւ թոյլ տալ, որ զօրքէն մաս մը մտնէ անցքէն ներս։ Այն ատեն կափարիչի մը պէս անցքը պէտք է գոցել ուժեղ համազարկերով։ Անոնք գիշեր ժամանակ պիտի չուզեն յարձակիլ, որովհետեւ ճամբաներուն անծանօթ են, – կը խօսէր Վարդան՝ ֆէտայիները իր շուրջ հաւաքած։

Լեռն ապահով է, Վարդան, – ձայն տուաւ Սերոբը՝ ոտքերը ծալլած ու հըրացանը ծունկերուն վրայ դրած։ – Եթէ էդ անցքէն ներս իյնան, սաղ ոտքով դերեզմանի մէջ է որ պիտի իյնան։

Վարդան ըսաւ նաեւ, թէ Ջէրչի Կիրոսի տեղեկութեանց համաձայն, այն Սէլիմ հազարապետն է, որ Թրքական պատերազմին գերի բռնուած է ու ատեն մը մնացած է Ռուսաստան։ Նոյնպէս Կիրոսի քաղած տեղեկութիւններու համաձայն, էս հազարապետը առաջին անգամն է որ հայ ֆէտայու դէմ կռուի կը ղըրկուի, հետեւաբար ֆէտայու կռուի ձեւերուն անծանօթ է։

– Վարդան, շրջաններէն, Տոքթ. Նայիրեանէ նոր լուր կա՞յ, – հարցուց Պետօն՝ արմուկը քարի մը կռթնցուցած։

– Երկու շաբաթ է որ Տոքթ. Նայիրեան քաղաքին մէջն է։ Մի քանի նամակներ ալ կան շրջաններէն, – ըսաւ Վարդան՝ նամակները ծրարէ մը դուրս հանելով։

×

Ողիմպոսի մանիշակագոյն լերան վըրայ նստած Հոմերոսի հերոսներուն պէս հզօր, ֆէտայիները ժողովի նստած էին։

Այն մէկը Սերոբն էր, խոշոր կապոյտ աչքերով, պղնձէ գոյն դէմքով եւ ուղտի մազերով։ Ճակատը հերկուած արտի մը պէս փոթ կապած էր, ուր լերան վրայ նստող մշուշի մը պէս նստած էր երկինք մը։ Անոր ձեռքերը խոշոր էին ու մազոտ. ափերու խորունկ գծերը կ՝ըսես առուներ ըլլային։ Թանաքի հոտ առած չէր Սերոբ, կարդալ չէր գիտեր, երգելը վաղուց մոռցած էր։ Հայաստանի ձըմեռներուն պէս մռայլ բան մը կար անոր դէմքին վրայ։ Երբ բարկանար, անոր դէմքը չէչաքարէ սրբավայր մը կը դառնար եւ ոչ մէկ աղերս կրնար փոխել այդ քարերու դաժան արտայայտութիւնը։

Տակաւին շատ ճահիլ, Սերոբ Գոմք գիւղի ծուռն էր, ռէսի տղան։ Մազերուն մէջ կարմիր, աչքերուն մէջ կապոյտ ինկած անծանօթ գաղտնիքի մը պէս կապուած էր լերան, անտառի շուքերուն ու տերեւներուն սարսուռին։ Ան որսորդութիւն կ՝ընէր ու դարձած էր անտառի Պանը։ Այն օրերուն Սերոբ թէ՛ երգել գիտէր եւ թէ՛ պարել։

«Հովերու չոպան», կ՝ըսէին գիւղացիները յաճախ։ «Քամի հեծնող» կ՝ըսէին ոմանք, իսկ ռէս Օհանը կ՝ըսէր «մեր ծուռը»։

Մայրը կը հաւատար, ու գաղտնիքի մը պէս կ՝ըսէր իր մարդուն, որ Սերոբը իր մէջ բնակած պահուն երազին մէջ տեսած է, որ լուսնկան իրենց կտուրին վրայ ինկած է ու յետոյ «քընծ որ ոսկեգունդ» կորսուած է նոր հասունցած ցորեաններուն մէջ ու հրդեհ տուած։

– Գեղի տակի էս մեր արտը սկսաւ վառիլ ու վախէս արթընցայ։ Ըսի որ եթէ ժանտարմները գան՝ մեր մարդը ինչպէ՛ս հարկ պիտի տայ։

- Էդ է, կնիկ, որ մր տղան ծուռ է եղեր ու մազերը կարմիր է բուսեր, – կ՝ըսէր՝ հաւատացած ռէսը։

Օր մըն ալ Սերոբ, երբ անտառէն գիւղ կ՝իջնայ, կը տեսնէ ժանտարմ մը, որ կամուրջի մօտ Մարութենց հարսին՝ Մարիամին մազերէն կը քաշկռտէ։ Այս որ կը տեսնէ Սերոբ՝ հովի պէս կը յարձակի ժանտարմին վրայ։ Ժանտարմը գիւղ կը փախչի։

– Հարկը հարկ է, խի՞ գետին կը թալլեն Մարութենց էքսուկէթէքը։

(Շար. 206)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Նատին եւ Հարոլտ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակնե-րը՝ Վահէ, Ռուբէն եւ Իրիս, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սալէրեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ՝ Գաբրիէլեան, Հոճապաշ-եան, Գանմթարճեան, Խաչատուրեան, Կիւլքայա (Պոլիս), Միսաքեան, Քէրէս-թէճեան (Փարիզ եւ Պոլիս), Փափազ-եան, Ֆիօ, Ամիրխան, Գազանճեան, Թո-րոսեան, Նշանեան (Պոլիս), Մավեան, Կիւմիւշեան, Օսէփեան, Ներսեսեան, Գասպարեան, Լաֆոն, Մարիէթան, Թա-փոլ եւ Ազատեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, հօրեղբօր, փեսային, ազ-գականին՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 25ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Դեկտ. 2, ժամը 13.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Շմաւոն Շմաւոնեան, զաւակներն ու թոռները, սրտի խոր ցա-ւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, եւ նանիին՝

Տիկին ԼՈՒՍԻԿ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ջաւուշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 24ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 15ին, Անտիլլի Հանգստեան Տունը (1, Ռիւ Ժան Ֆինօ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի աղէտին 58րդ տարեդարձին եւ հէգ նահատակներու յիշատակին, նախա-ձեռնութեամբ Իզմիրի եւ շրջաննե-րու Հայր. Միութեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առա-ւօտ, Դեկտ. 7ին, Փարիզ, Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Իսկ կէսօրէ ետք, ժամը 13.30-ին, հո-գեճաշ

HOTEL OPERA — LAFAYETTE

80, Rue Lafayette

Ճաշագին՝ 50 Ֆ.:

Սեղանները կանխաւ ապահովել, հե-ռաձայնելով Տիկին Թորոսեանի.

Հեռ. 793. 53. 71

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Յակոբեան, Կիրակոսեան, Խօրտէքեան, Գինաճեան եւ Տըսիմոն ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն կազմակերպութիւններուն եւ բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ կամ գրա-ւոր, մասնակից եղան իրենց սուգին՝

Այրի Տիկին ՆԱԶԷՆԻ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր -

Dans les Salons de l'Hôtel George V

Ave. George V, 75008 — Paris.

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Մուտք 50 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին:

Սեղաններ ապահովել՝. հեռաձայնելով 763.38 – 54

ETS. G. HAGOPIAN

10, RUE DU CAIRE, 75002 - PARIS

TEL. 236. 05. 50

Lignes Groupées

FABRIQUE DE TOUS TISSUS A MAILLE POUR PRET - A - PORTER

Jersey — Bord — Cote — Metal

STOCK IMPORTANT

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A. S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)

U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

contre

A. S. ARMENIENNE

Sous la présidence d'honneur de

M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:

Issy - les - Moulineaux:

VAROU, 40, *Ave. Victor Cresson*

TABAC *Le Balto: 50, Rue de l'Egalité*

Boucherie MINASSIAN: *65, Bd. Rodin*

Clamart:

ALTA, *10, Ave. Jean Jaures*

Télé CONDORCET: *175, Ave. Jean Jaures*

P A R I S:

Librairie PALOUYAN: *9, Rue de Trévise, 75009*

Restaurant EREVAN: *26, Rue Bergère 75009*

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube

Dans la Salle des Fêtes — Ru e Voltaire, ALFORTVILLE.

Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»

Երգ՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱՐՂԵԱՆ

BAR, BUFFET, SPECIALIT ES ARMENIENNES

CENTRE CULTUREL

STS. SAHAK — MESROB

339, Ave. du Prado, 13008 Marseille

Samedi, 29 Novembre, à 21 h.

CONFERENCE

Archag Tchobanian

OU LA PASSION DE L'ARMENIE

par Edouard Khayadjian

agregé de Lettres

Le conférencier sera préseenté par le Doct. A. Khazinedjian

Entrée Libre

Յաջորդ օր, Նոյ. 30, Մայր Եկեղեց-ւոյ մէջ կազմակերպուած է հանդիսա-ւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշ-տօն՝ Արշակ Չօպանեանի եւ Ժագ Տը Մորկանի հոգիներուն համար: Պատա-րագը կը մատուցանէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ օր, 29 Նոյեմբեր, տօն է ՍԸՐ-ԲՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՑՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՍԱ-ՒՈՐՉԱՑՆ ՄԵՐՈՑ ԹԱԴԷՈՍԻ ԵՒ ԲԱՐ-ԹՈՂԻՄԷՈՍԻ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներ-կայ գտնուելու Պատարագին եւ աղօթե-լու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեց-ւոյ անսասանութեան համար:

ԴԻՒԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հո-գեհանգիստ կատարել կուտայ յաւէտ բաժնուած ընկեր - ընկերուհիներու յի-շատակին, Նոյեմբեր 30-ին, Կիրակի ա-ռաւօտ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէ ներ-կայ ըլլալ:

FRANCE - CULTURE

Արա Պարթեւեանի օրաթորիօ - պա-տարագը կը ձայնասփռուի Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն, Կիրակի, Նոյ. 30, ժամը 12.45 - 14.00ի ընթացքին:

Տնօրէնութիւնը, յարմար գտած է նախքան ձայնասփռումը՝ բացատրա-կան հարցազրոյց մը կատարել, որուն կը մասնակցին՝ Պ. Շարպոնիէ, ինչպէս նաեւ՝ Պ.Պ. Ֆէյտի եւ Ռուբէն Մելիք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. -,-,- ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Նոյ. 29, Շաբաթ, ժամը 18ին:

Օրակարգ.— ա) Նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերա-ցում: բ) Վարչութեան միամեայ գոր-ծունէութեան տեղեկագրի ընթերցում եւ վաւերացում: գ) Վարչութեան ընտրու-թիւն:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle

a v e c

HENRI TACHAN

—×—

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS

PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE — NUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

Au Profit des Etudiants Arméniens Boursiers

SAMEDI, 29 NOV., de 14 h. à 19 h.

DIMANCHE, 30 NOV., de 14 h. à 20 h.

—×—

CITE UNIVERSITAIRE

57, Boulevard Jourdan, Paris XIVe — Métro: Porte d'Orléans

(Facilité de Parking)

- *Cadeaux de Noël, Parfumerie, Jouets- Livres, Disques, Foulards, Cravates*
- *Jupes, Chemisiers, Linge de Maison, Layette*
- *Produits d'Entretien, Alimentation*

Buffet, SPECIALITES ARMENIENNES

Le Dimanche, 30 Nov., de 16 h. à 18 h.

JACQUES CHANCEL

PIERRE DANINOS

PAUL GUIMARD

Signeront leurs Ouvrages

Grande Loterie:

Voyages PARIS — NEW YORK, offert par Remi ARCA.

PARIS — NICE, offert par l'U.T.A.

Séjours offerts dans des grands hôtels, congélateur Siemens, Bijoux, Chaise XIXe, Panneau décoratif en laque de Coromandel, Tableaux, Dessins, Lithographies, Invitations à diner dans de grands restaurants, etc...

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 NOVEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.787
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.787

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ

Ողբերգութիւնը եւ Գայթակղութիւնը

Ողբերգութիւնը չէր բաւեր երեւի, գայթակղութիւնն ալ յաջորդեց, այնքան դանդաղ են օգնութեան փութացող ըսպասարկութիւնները եւ թերի՝ կազմակերպումը։

Նախագահ Փէրթինիի ծանր քննադատութիւններէն ետք, Ներքին նախարարը հրաժարած էր բայց վարչապետը մերժեց հրաժարականը։ Միւս կողմէ, բրայ այդ պայմաններուն մէջ, Նախագահ Ժիսքար յետաձգեց այն այցելութիւնը զոր պիտի կատարէր Հռոմ Նոյ. 27 եւ 28–ին։ Պաշտօնապէս միշտ 3000 եւ 4000 մեռելի մասին կը խօսուի բայց իրազէկ մը Ջօր. Թամպուրինօ կը պնդէ որ միայն Ավելինոյի գաւառը 10 հազարէն աւելի պէտք է ըլլայ փլատակներու տակ մնացած դիակները։ Տեղւոյն վրայ պատկերը անհանդուրժելի է եւ անձրեւն ալ վրայ հասած է։ Բոլոր թղթակիցները համաձայն են ճզմելու համար օգնութեան դանդաղութիւնը։ Եւ ի վերջոյ Քոթիտիէն Տը Փարիի խորագիրը ամէնէն պատկերալիցն է այդ ուղղութեամբ, «երկրաշարժը կը ցնցէ կառավարութիւնը» մինչ Նափոլիի քաղաքապետը կը յայտարարէ «սխալողութիւն կայ սխալողութեան մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ ի վերջոյ վաւերացուցած է համաձայնագիր մը Միացեալ–Նահանգներու հետ ըստ որուն երկու երկիրները կրնան փոխանակել իրենց բանտարկեալները։ Ներկայիս 5 Ամերիկացի կայ Թըրքական բանտերը։ Համաձայնագիրը ըստորագրուած 1979 Յունիս 4–ին նոր հրատարակուած է Թրքական Պաշտօնաթերթին մէջ բայց վերջնապէս ի զօրու ըլլալու համար Միացեալ–Նահանգներու մէջ, Ուաշինկթընի մէջ ալ պէտք է վաւերացուի։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ մէջ ութ հոգի մեռած են չարչարանքներու հետեւանքով, ըստ Էմնըսթի Ինթէրնէշընըլի հրատարակած մէկ հաղորդագրութեան, Փարիզ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Սպանիոյ յարաբերութիւնները բաւական լարուած են այս վերջին օրերս եւ Արտաքին նախարարութիւնը հրաւիրած է Փարիզի Սպանիոյ դեսպանը բողոքելու համար Հանդայի մահափորձին հեղինակներուն ազատ արձակման դէմ սպանական ոստիկանութեան կողմէ։ Անցեալ կիրակի էր, որ 3 հոգի խուժած եւ կրակած են Հանդայի սրճարանին մէջ, ուր ընդհանրապէս այդ շրջանակներուն հետ, որեւէ կապ պասք ինքնավարներ կը յաճախեն, բայց չունեցող 2 յաճախորդներ կը սպաննուին եւ 10 ուրիշներ կը վիրաւորուին, երկուքը՝ ծանրօրէն։ Քիչ ետք ահաբեկիչները սահմանը կ'անցնին ուր սպանական իշխանութիւնները ի վերջոյ ազատ կը թողուն զիրենք բաւական հարցաքննումներէ ետք, այս է ներկայ լարուածութեան պատճառը։

ՍԱՆ–ՍԵՊԱՍՏԻԱՆՕ–ի ոստիկանապետը սպաննուած է առջի առտու։ Կը կարծուի որ պասք ԷԹԱ–ի գործն է։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»...

«ՊՕՂԱԶԼԸԵԱՆԻ ԴԱՒԱՌԱՊԵՏԸ»
(Պատմութեան Հայելիին Մէջ)

(Բ. եւ Վերջ)

«Քէմալ Պէյի, եւրոպական հրամաններու (ընդառաջելով) զոհուելու վճիռը՝ 1919–ի Մարտ ամիսէն առաջ տըրուած էր։ Փատիշահին, այս վճիռը չվաւերացնելու վախ կար։ Ասոր համար, Անգլիացի Մարտիկներու Յանձնաժողովի պետը, Սայիտ Մոլլա եւ Տամատ Ֆէրիտ միջամուխ եղան։ Արեւածագէն իսկ առաջ մահապատիժը ջանացին գործադրել։ Քէմալ պէյ, իր բանտարկեալ ընկերներուն հետ խօսակցութեան մէջ էր, երբ յանկարծ՝ դուրս կանչեցին։ Անմիջապէս բռնելով՝ Պայազիտի հրապարակը բերին Հրապարակը՝ Դաշնակցական աւազակներով լեցուն էր։ Կախաղանը՝ այսօրուան համալսարանին դուռին առջեւ բարձրացած էր։ Անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորական խումբեր շէնքին առջեւ դիրք բռնած էին։ Յանկարծ՝ սուինաւոր զինուորներու առջեւ, երիտասարդ եւ թուշմած երեսով, եւ սակայն ինքնավստահ քայլերով՝ Քէմալ պէյ երեւցաւ։ Հրապարակի խուռներամ բազմութիւնը՝ շնչահեղձ եղած էր։ Կախաղանին առջեւ բերուած հայրենասէր հերոսին՝ իր վերջին խօսքերը հարցուցին։ Ան ալ, իրեն համակրող ժողովուրդին՝ իր խօսքը ուղղեց. –

– «Կրօնակիցներս, եղբայրներս։ Ես՝ վստահ եմ որ խղճի պարտականութիւնս կատարած եմ։ Անմեղ ըլլալս գիտնալով հանդերձ, օտար տէրութիւններու հաճելի երեւալու համար՝ զիս կը կախեն։ Աստուած՝ հայրենիքս եւ ազգս անսասան պահէ. ամէն»։

«Իր աչքերուն առջեւ իսկ, հերոսի մը կորուստին համակերպելու ստիպուած ժողովուրդը՝

– «Անկցի՛ այսպիսի արդարութիւնը, անկցի՛ն պաշտպան ուժերը եւ քոմիթաճիները» կը բացագանչէր։ Պալատին ներսէն ալ Սայիտ փաշան՝

– «Մի՛ խօսեցնէք սա շունը. անմիջապէս կախեցէ՛ք. – պոռաց։

«Քէմալ Պէյի ճերմակ սիլուէթը ամբոխին գլխուն վերեւ ճօճելուն՝ ժողովուրդը զայրոյթէն ի՞նչ ընելիքը չէր գիտեր, մինչ, Դաշնակցական լակոտները՝ ուրախութեան աղաղակներ կը բարձրացընէին եւ Պոլսոյ մէջ, ամէնուրեք՝ անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներ դիրք կը բռնէին։

×

«Յաջորդ օրը, Թուրք Պոլիսը սուգի էր։ Ազգայնական, երիտասարդ ուսանողներ՝

– «Վրէժ՝ վրէժ ի վերջոյ պիտի առնուի» կ'աղաղակէին։

×

«Տամաթ Ֆէրիթի թշուառ շրջապատը, Թուրք հայրենասէրները զոհելով՝ Եւրոպան սիրաշահել եւ Դաշնակցական չէթէները մեղմացնել կը յուսար, թերեւս ... Սակայն, Քէմալ Պէյի, իբրեւ թէ՝ Թուրք ատեանի մը ձեռքով զոհուելէն 61 տարի վերջ, խաչապաշտ Արեւմուտքին՝ քոմիթաճի չէթէները որքա՛ն կատղեցուցած ըլլալուն ու մեր դիւանագէտներն ու զաւակները ինչպէ՛ս դիւրութեամբ ոչնչացնելուն՝ ականատես էք...»։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 21 – 24)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Կիեւի մէջ բացուած է «Հայաստանի կիրառական արուեստը» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են հնագիտական ու ազգագրական նիւթեր՝ կանացի զարդարանքներ, կաւէ, խեցեէ իրեր, ինչպէս նաեւ փայտէ փորագրութիւններ եւ ասեղնագործ բազմաթիւ աշխատանքներ։ Նիւթերը տարուած են Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանէն։

×

ՅԱՏՈՒԿ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ ՀԻՄՆՈՒԱԾ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պըրեզիտիումը որոշած է հիմնել «Խաղաղութեան եւ մայր հայրենիքի հետ կապերի ամրապնդման օգտին ակտիւ գործունէութեան համար» մրցանակը, որ պիտի շնորհուի Սփիւռքի հայ քաղաքական, հանրային, գիտա–մշակութային, կրօնական եւ այլ այն գործիչներուն՝ որոնք կը նպաստեն խաղաղութեան պահպանումին եւ մայր հայրենիքի հետ կապերու ամրապնդման։ Դափնեկիրներուն կը յանձնուին պատուոյ նշան, վկայական, ինչպէս նաեւ դրամական մրցանակ։ Պրեզիտիումի յանձնարարութեամբ անուանակիր մրցանակներ հիմնած են Նախարարութիւններն ու ստեղծագործական միութիւնները։ Գիտութեան եւ մշակոյթի սփիւռքի հայ դէմքերու համար հիմնուած են 6 մրցանակներ՝ Մեսրոպ Մաշտոց՝ լուսաւորութեան եւ մանկավարժութեան ճիւղի մէջ, Պետրոս Ադամեան՝ մեկնաբանական արուեստ, Անանիա Շիրակացի՝ գիտութեան ճիւղ, Խաչատուր Աբովեան՝ գրականութեան եւ հրապարակագրութեան ճիւղ, Մարտիրոս Սարեան՝ կերպարուեստ եւ Կոմիտաս՝ երաժշտութեան ճիւղ։

×

ԽՈՐԷՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ «ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՏԻՍՏ»Ի ԿՈՉՈՒՄԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Խորհրդային թատերական արուեստի զարգացման իր բերած նպաստին ի գընահատութիւն, Գ. Սունդուկեան թատրոնի գլխաւոր բեմադիր Խորէն Աբրահամեանի շնորհուած է Խորհ. Միութեան «Ժողովրդական արտիստ»ի կոչում։ Խորէն Աբրահամեան շուրջ երեք տասնամեակի վաստակ մը ունի բեմի, պաստառի, եւ ձայն–հեռատեսիլի մէջ։ Մարմնաւորած է իրարմէ տարբեր քանի մը տասնեակ կերպարներ։ Աշակերտած է բեմադիր եւ մանկավարժ Արմէն Գուլակեանի։

×

ՋՈՂԱՁԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է ԲԱՆԻԼ

Ջողազի (Իջեւան) ջրամբարը սկսած է բանիլ։ Նոր կառոյցի շնորհիւ հնարաւորութիւն կը տրուի Հայաստանի հիւսիս–արեւելեան գօտին՝ Իջեւանի ու Նոյեմբերեան շրջանները դարձնել խաղողագործութեան եւ պտղաբուծութեան զարգացման կարեւոր կեդրոն մը։ Այդ շըրջանները ունին թէեւ լեռնային, բայց եւ այնպէս բերրի հողեր ու լաւ կլիմայ։ Այդ պատճառով ալ փոխաբերական իմաստով երբեմն կը կոչուին Հայաստանի մերձարեւադարձային գօտի, ուր կը զարգանան պտղաբուծութիւնն ու խաղողագործութիւնը։ Ծանօթ է Նոյեմբերեանի պտուղը՝ «Յաղթանակ», «Զէյթուն» եւ նոր ստեղծուած միւս պետական տնտեսութիւններու աճեցուցած դեղձը։

ՏՈՄՍ

ԱՆՑԵԱԼԸ՝ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԷՐ

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Եթէ օր մը Սփիւռքի պատմութի՛ւնը գրուի, 70–ական թուականները հաւանաբար նոյն յիշուին՝ որպէս որակային փոփոխութեան շրջան։ Այդ շրջանը՝ հայկական ահաբեկչութեան շրջանն է։ Ու մե՛նք բախտը ունինք անոր վկայ ըլլալու։

Եթէ օր մը գրո՛ւի Սփիւռքի քաղաքական պատմութիւնը՝ ահաբեկչութեան շնորհիւ է, որ պիտի գրուի։

Առանց մարդ արարածի միջամտութեան պատմութիւն չկայ. կայ՝ նախապատմութիւն։ Պատմութիւնը կը սկսի, երբ մարդու միջամտութիւնը կը սկսի։

Ահաբեկչութիւնը՝ Սփիւռքի առաջին միջամտութիւնն է պատմութեան մը ներս, որ իբր չէր, այլ իրեն պարտադրուած էր։ Ու ինչպէս ամէն միջամտութիւն, այս մէկն ալ կը խանգարէ։ Զետեղուածն ու հաստատուածը կը դնէ հարցադրումի առջեւ։ Կը հրաւիրէ դիրքորոշումի։ Կը ստիպէ։

Այդ դիրքորոշումէն կը ծնի տարբերութիւնը Սփիւռքի մէջ։ Ո՛չ թէ գաղութներու ընկերային պայմաններու տարբերութիւն, որ կարելի է ընկերաբաններու յատուկ՝ տափակ ստորոգելիներով դասաւորել ու վերջացնել։ Այլ տարբերութիւն մը՝ որ սկիզբ է։

Հիմա կրնանք մենք զմեզ համրել, քանի հիմա տարբեր ենք։

Երբ երեք հայ երիտասարդներ՝ եկած երեք տարբեր գաղութներէ՝ Պէյրութ, Լոս Անճըլըս եւ Մարսէյլ, իրենք զիրենք կը գտնեն նոյն գործին մէջ, անոնք կը փաստեն այդպէսով, որ ծնած է այսօր նո՛ր տարբերութիւն մը Սփիւռքի մէջ, որ կը գերազանցէ ընկերաբաններու ստորոգելիները։

Երբ սփիւռքահայեր կը դատապարտեն ահաբեկչութիւնը մինչ այլ սփիւռքահայեր կը փարին անոր՝ կը ծնի Սփիւռքի մէջ գոյութենական տարբերութիւն մը։

Տարբերութիւնը անոնց՝ որոնք կը հաւատան պատմութիւն գրող Սփիւռքին եւ անոնց՝ որոնք պատմութիւն չունին այլեւս ու նստած «հիւրընկալ» երկիրներու մէջ՝ հիւրութեան եկած են այլոց պատմութեան լուսանցքին վրայ։

Թէ ո՞ւր պիտի երթայ պատմութիւնը Սփիւռքի, մարդ չի գիտեր հաւանաբար։ Ո՛չ իսկ ինք՝ ահաբեկչութիւնը։ Ամէն հոլովոյթ ու զարգացում՝ ինքն ի՛ր օրէնքներն ունի. ու օրէնքներն իսկ կը փոխուին պատմութեան ընթացքին։

Պատմութիւնը մերժում է ու առաջարկ։ Ու ահաբեկչութիւնը՝ այս երկուքն է։ Իսկ նախապատմական Սփիւռքը՝ ցանկութիւններէ զուրկ Սփիւռք մըն էր։ Ահա թէ ինչու մահ կը հոտէր։ Ասկէ՝ «մեռելապաշտութիւն»ը, ինչպէս պիտի ըսէր Միլանոյի բարեկամս։

Մերժում է անշուշտ անցեալի ամլութեան։ Մերժում է յուշագիրներու քաղաքականութեան, այսինքն՝ քաղաքական պնակալիզութեան։ Մերժում համակերպումի, ծծումի։

Առաջարկ է նաեւ, որովհետեւ ըմբոստութիւն է։ Ու ըմբոստութիւն մը իր բընոյթովն իսկ միշտ անխուսափելի է։

Ահաբեկչութիւնը միակ ելքն էր։ Հաւանաբար ոչ լուծում՝ բայց ելք՛ հաստատաբար։ Ու հետեւաբար՝ սկիզբ։

Երբ սկիզբ կայ՝ կարելիութիւն կայ։ Մինչ անցեալը՝ անկարելի էր։

Fonds A.R.A.M

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. - «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի այս տարուան թիւին մէջ, տնտեսագիտութեան տոքթէօր Վ. Ե. Խոջաբէկեան ստորագրած է ընդարձակ յօդուած մը, ուր կը ներկայացուի Հայաստանի բնակչութեան աճը, (անցնող 60 տարուան մէջ) անոր տուն տուող պայմանները եւ ազդակները: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը՝ արեւմտահայերէն:

×

Ա. Աշխարհամարտի տարիները Արեւելեան Հայաստան գաղթած բնակչութեան ստոյգ թիւը պարզուած չէ: Հրատարակուած եւ դիւանական տուեալները վիճակագրական աղբատ նիւթերու հիման վրայ կատարուած մօտաւոր եւ պզոյշ հաշիւներ են: Այսուհանդերձ, անոնք թէեւ ոչ ամբողջական, բայց որոշ պատկերացում կուտան Արեւելեան Հայաստան ներգաղթած եւ հոնկէ արտագաղթած բնակչութեան թիւի ու անոր ազգային կազմի մասին: Առանձին տուեալներով, միայն Թուրքիայէն Արեւելեան Հայաստան ներգաղթողներու ընդհանուր թիւ կ՚ընդունուի մինչեւ 500 հազար:

Արեւելեան Հայաստանը, որ համաշխարհային պատերազմի տարիներուն պատսպարեց Արեւմտեան Հայաստանէն արտագաղթած հայ, յոյն, ասորի բնակչութեան մեծ զանգուածներ, յետագային ինքն ալ արտագաղթի օճախ դարձաւ: Թրքական զօրքերու եւ սովի հետապնդումներէն դրդուած գաղթականական հոսանքը շարժեցաւ դէպի հիւսիս յատկապէս հայ, յոյն, եւ ասորի գաղթականներ Վրաստանի վրայով գացին Հիւսիսային Կովկաս, մասամբ՝ Ուկրանիա: Անոնցմէ շատեր ապաստան գտան Կրասնոդար, Ստաւրոպոլ, Դոնի տափաստանները եւ Ղրիմ:

Հասկնալի է, որ նման պայմաններու մէջ խօսք չէր կրնար ըլլալ բնակչութեան աճի մասին: Հայաստանի 1914 – 1920 Թուականներու բնակչութեան մէջ ծնունդը խիստ անկում ունեցաւ եւ մահացութիւնը բարձրացաւ: 1919ին Ալեքսանդրապոլի մէջ մեռածներու աւելի քան 30 տոկոսը գոհ գացած էր համաճարակի, 20,6 տոկոսը՝ այլ վարակիչ, իսկ մօտ 21 տոկոսը՝ մանկական հիւանդութիւններու: Միայն մէկ տարուան՝ 1919-ի ընթացքին Երեւանի մէջ մեռած է բնակչութեան 20 - 25 տոկոսը:

Վիճակագիր Զ. Կորկոտեանի մօտաւոր հաշիւներով, 1914 – 1919 Թուականներուն Հայաստանի ներկայ տարածութեան մէջ բնակչութիւնը նուազած է աւելի քան 600 հազարով, որոնց մեծ մասը ինկած է պատերազմի դաշտին վրայ, դարձած սովի ու համաճարակի զոհ, մէկ մասն ալ արտագաղթած է: Հետեւաբար, յիշեալ պայմաններու մէջ, այսինքն՝ ներգաղթ ունենալով հանդերձ արտագաղթի երեւոյթ, ծննդաբերութեան մակարդակի անկումին առընթեր մահացութեան բարձրացում, Արեւելեան Հայաստանի բնակչութիւնը շատ նուազեցաւ:

Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին երկու - երեք տարիները ներգաղթի միւս հոսանքը կուգար Հիւսիսային Կովկասէն, ուր ապաստանած էին ոչ միայն Արեւմտեան Հայաստանի հայ եւ յոյն գաղթականները, այլեւ Արեւելեան Հայաստանէն, մանաւորաբար Կարսէն, Ալեքսանդրապոլէն եւ Նախիջեւանի գաւառներէն արտագաղթած բնակչութիւնը: Հիւսիսային Կովկասէն Հայաստան կը վերադառնային գլխաւորաբար Արեւելեան Հայաստանի նախկին բնակիչները:

×

1922-ին արտասահմանէն, յատկապէս Միջագետքէն, մասամբ Պարսկաստանէն, ինչպէս նաեւ Դաշնակցային Ռուսիայէն ներգաղթողներու թիւը եղած է 9192 հոգի: Անոնք առաւելաբար տեղաւորուած են Ախտայի, Վեդիբասարի, Ղամարլուի, Բաշ Գառնիի, Ղուրդուղուլի, Բասարգեչարի շրջանները: Մինչեւ 1925 ներգաղթողներու թիւը հասած է 16.943-ի: 1922 - 1929 Թուականներուն արտասահմանէն հայրենիք վերադարձած են 20.300 Հայեր:

Հայաստանի բնակչութեան աճի այս թափը պահպանուեցաւ նաեւ 1930-ական Թուականներուն: 1940-ին հայրենադարձ Հայերու ընդհանուր թիւը հասաւ շուրջ 75 հազարի, այսինքն 1926-ի մարդահամարէն մինչեւ 1939ի մարդահամարի ժամանակաշրջանին Հայաստանի մէջ յաւելում արձանագրած բնակչութեան աւելի քան 10 տոկոսը հայրենադարձներ էին: 1920-ական Թուականներու կէսերէն սկսեալ Հայաստանի մէջ բնակչութեան վերարտադրութիւնը, արտասահմանէն հայրենիք վերադարձող Հայութեան հետ միասին, կը զուգակցէր բնակչութեան բնական աճի, բաւական բարձր ծնունդի, ապա յետագային՝ մահացութեան նուազման հետ:

1920ական Թուականներու երկրորդ կէսին Հայաստանի բնակչութեան 1000 շունչի հաշուով կը ծնէր 56 - 57 երախայ: Բարձր բնական աճի ինչպէս նաեւ ներգաղթի շնորհիւ, տասնամեակի մը ընթացքին, 1930ին Հայաստանի բնակչութեան թիւը հասաւ 1 միլիոնի, այսինքն վերահաստատուեցաւ 1913-ի մակարդակը:

Հայաստան բնակչութեան 1000 շունչի հաշուով ունէր ծնունդի եւ բնակչութեան բնական աճի ամէնէն բարձր ցուցանիշը, որու շնորհիւ նախապատերազմեան տարիներուն, մինչեւ 1941 ան Խորհ. Միութեան բնակչութեան ամէնէն բաձր բնական աճ ունեցող երկիրը կը հանդիսանար: 1940-ին Հայաստանի մէջ բնակչութեան 1000 շունչի հաշուով կը ծնէր 41,2 երախայ եւ բնական աճով Հայաստան կը գերազանցէր Խորհ. Միութեան միջին ցուցանիշը 14,2, իսկ այդ տեսակէտէն երկրորդ դիրքի վրայ գտնուող Ուզբեկիստանինը՝ 6,8 հոգիով: Եթէ մինչեւ 1920-ական Թուականներու վերջը բնակչութեան բնական աճը գլխաւորաբար կ՚ապահովուէր ծննդաբերութեան յաւելումին շնորհիւ ապա 1940-ական Թուականներէն սկսեալ բնական աճի գործօն կը դառնայ նաեւ մահացութեան կրճատումը: Ասոր շնորհիւ 1940 Յունուարին, Հայաստանի բնակչութիւնը հասաւ 1 միլիոն 420 հազար հոգիի:

(Մնացեալը յաջորդով)

Վ. Ե. ԽՈՋԱԲԷԿԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼՈՎ՝ ՀԻՆ ՏԵՍՈՒՉԸ, ՈՂՋՈՒՆԵԼՈՎ՝ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒՉԸ

Հայր Սերովբէ պիտի սիրէր այս կիրակին – Նոյ. 23 – երբ իր այնքան սիրելի վարժարանը լեցուած էր հին ու նոր աշակերտներով, ծնողքներով, բարեկամներով, համակիրներով: Եկած էին, աշնանային այս արեւոտ առաւօտէն, որ գարնանային անսպասելի բուրմունք մ՚ունէր, ի յարգանս իր յիշատակին՝ աղօթելու: Անգամ մը եւս, երկրորդ անգամ ըլլալով, Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ դաշնիճը տարբեր կերպարանք առած էր ու վերածուած աղօթավայրի: Կը պատարագէր նոր տեսուչը՝ Հ. Յովհաննէս Վ. Դերձակեան, մինչ Գ. Եանըքեանի ղեկավարութեամբ, աշակերտները կ՚երգէին պատարագը: Իր քարոզին մէջ, Հ. Յովհաննէս նկատել տուաւ թէ Ղուկասի աւետարանի ընթերցումը յատուկ ընտրութիւն մը չէր օրուան արարողութեան համար այլ կը համապատասխանէր օրուան և խորհրդանըշական զուգադիպութիւն մը տեսաւ անոր մէջ: Ոգեկոչեց Հ. Սերովբէի Թարմ յիշատակը, հայցելով անոր բարեխօսութիւնը մեզի համար մինչ մենք կ՚աղօթենք անոր հոգիին համար:

Յաւարտ հոգեհանգստեան պաշտօնին, յանուն Նախկին Աշակերտներուն, յաջորդաբար խօսք կ՚առնէին Հրայր Հրաչեան (հայերէն) եւ Նախկին աշակերտներու միութեան վարչութեան նոր նախագահը՝ Տոքթ. Ս. Գիգիրեան (ֆրանսերէն):

Խնամուած հայերէնով, Հ. Հրաչեան, ոգեկոչելով իր եւ իր ընկերներուն տեսուչին յիշատակը, հակիրճ տողերով կը դրոշմէր անոր դիմագիծն ու նկարագիրը, շեշտելով. – «Մենք, նախկին աշակերտներս, եկած ենք յարգանքի մեր վերջին տուրքը մատուցանելու այն անձին որ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հայ հաւատացեալ եւ պատասխանատու երիտասարդներ պատրաստելու, իր այնքան սիրած Հայրենիքին համար: Եւ արդէն կը տեսնենք յստակօրէն երեւալ մեր վարդապետին նկարագիրը որ զինք առաջնորդեց իր կեանքին ընթացքին: Այն էր դաստիարակ եւ ուսուցիչ, հաւատացեալ եւ հայրենասէր, ու նաեւ հայագէտ, շնորհքներ որ զինք ուղիղ կը կապեն Մխիթարներու եւ Ալիշաններու պանծալի անուններուն:

«Հմուտ դաստիարակ էր Հայր Սերովբէն. Ան իր կեանքին մեծ մասը անցուց հայ մանուկին կողքին զայն պատրաստելու եւ ճանապարհ դնելու համար. իր խստութիւնն իսկ կրցաւ յարգանք ու սէր ներշնչել. Քանի՛ Հայեր այսօր իրեն կը պարտին իրենց յաջողութիւնը: Ու իր խօսքը կը վերջացնէր ըսելով.– «Ցանախ Հ. Սերովբէ կը «հպարտանար» ըսելով «կեանքիս ամէնէն մեծ երջանկութիւններէն է այն որ մօտս երբեք ոչ մէկ սանթիմ ունեցած եմ»: Սիրելի վարդապետ, հպարտանալու ուրիշ պատճառներ ալ ունիք, այն սերունդները զորս դուք պատրաստեցիք եւ որ այսօր խմբուած են հոս ձեր յիշատակին շուրջ, կը խոստանան անկատար մնացած ձեր գործը շարունակել ներշնչուելով ձեր բեղնաւոր կեանքէն»: Իրեն կը յաջորդէր Տոքթ. Ս. Գիգիրեան, որ նոյնպէս կարճ տողերու մէջ, յաջողած էր տալ Հայր Սերովբէի հարազատ դիմագիծը: Յիշատակելէ ետք կեն-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Աշոտի, Հայերի կողմից հիմնուած աւան Տարէնտէի շրջանում, խառն բնակչութեամբ, Թուրք մեծամասնութեամբ: Ժամանակին Հայերը մեծամասնութիւն են կազմել: Աշոտիում էլ տեղի են ունեցել բռնի խլամացումներ եւ Հայերի թիւը նուազել է:

Մօտաւորապէս նոյնն է եղել դրութիւնը Ագիգիէ եւ Ալպիստան աւանների: Ժամանակին ունեցել են հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն, բայց բռնի իսլամացումների հետեւանքով Հայերի թիւը նուազել է, Թուրքերինը աճել:

Այս կողմերում էլ մոնղոլների եւ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ տեղի են ունեցել Հայերի կրօնափոխութեան դէպքեր: Յետագայում էլ պատահել են մանկաժողովներ, որի ժամանակ քրիստոնեայ մանուկներ խլուելով իրենց ծնողներից իսլամացել եւ ենիչէրի զինուոր են դարձել (Ա. Ալեքսանդրեան, Ե. Հազարապետեան):

36. ԿԱՊԱԴՈՎԿԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Կապադովկիան գտնւում է Փոքր Հայքի արեւմտեան կողմում եւ սահմանակից էր Հայաստանին: Մեծն Տիգրանի ժամանակ (Ա. դար Ք. Ա.) կարճ ժամանակով Հայաստանի մի մասն է կազմել: Դարերի ընթացքում Կապադովկիան գտնուել է զանազան տիրապետութեանց տակ եւ ընդհանրապէս ունեցել է խառն բնակչութիւն հայ մեծամասնութեամբ: ԺԱ. դարի առաջին քառորդին, երբ Վասպուրականի Սենեքերիմ Արծրունին Սեբաստիա է տեղափոխուել, Կապադովկիան էլ իբրեւ հարեւան երկիր լցուել է Հայերով եւ այնտեղ Հայերը մի ժամանակ ճնշող մեծամասնութիւն են կազմել: ԺԱ. եւ ԺԲ. դարերին, երբ Խաչակիրները անցնելիս են եղել Կապադովկիայից, Հայերն այնքան շատ են եղել այնտեղ, որ կոչել են Հայերի Երկիր:

Սելճուքեան Թուրքերը 1080–ական Թըւերին տիրել են Կապադովկիան եւ շատ քրիստոնեաների ստիպել են ընդունել իսլամութիւնը (Ցիմմէրման): Յետագայ դարերում էլ Կապադովկիայում կատարուել են քրիստոնեաների մասնակի եւ խմբական իսլամացումներ: ԺԳ. դարում երբ մոնղոլ Թաթարները տիրել են այդ շրջանին, նոյնպէս քրիստոնեաների բռնի իսլամացումներ են տեղի ունեցել: Քիչ յետոյ Լէնկթիմուրի արշաւանքների ժամանակ նոյնպէս կատարուել են Հայերի իսլամացումներ (Հ. Մ. Ջամըչեան):

ԺԶ. դարի սկզբներից, երբ Օսմանեան տիրապետութիւնն ամրանում է Կապադովկիայում, քրիստոնեաների բռնի իսլամացումները աւելի յաճախադէպ եւ սիստեմատիկ բնոյթ են ստանում: Սուլթանները հետեւում են ամէն գնով երկիրը Թրքացնելու քաղաքականութեան եւ իրենց նպատակին հասնելու համար, ոչ մի բռնի առաջ կանգ չեն առնում (Ալպօյաճեան):

Ջալալիների ասպատակութեան տարիներին (1600 Թ.) նոյնպէս Կապադովկիայում եւ Փոքր Հայքում տեղի են ունենում իսլամացման շատ դէպքեր (Հ. Մ. Ջամչեան): Իսլամացման դէպքերը 16 – 17–րդ դարերում աւելի զանգուածային բնոյթ են ստանում: Հեղինակները նըշում են, որ ամբողջ գիւղերի եւ շրջանների Հայերը իսլամանում են, շատերը բռնի, ուրիշներն էլ ազատուելու համար ծանր հարկերից եւ անհանդուրժելի կեղեքումներից:

Կապադովկիայում 1510 – 1535 Թուերին դեռ կային հայ գիւղեր եւ աւաններ, այս են վկայում գրչագրուած աւետարանները, հայկական վանքերի եւ եկեղեցիների աւերակները, խաչքարերը եւայլն: Իսկ յետագայում այլեւս Հայեր չկային, տաճկացել էին: Ուրիշ գիւղեր դեռ մինչեւ 1573 Թ. հայաբնակ են եղել: Ուրիշները հայաբնակ էին դեռ 1661 Թըւին, վկայ՝ այնտեղ գրչագրուած աւետարանը, աւերակ եկեղեցին, այսօր բոլորովին Թրքաբնակ են (Ալպօյաճեան): Այս կերպով, բռնութեան տակ զանգուածային իսլամացումները կատարուել են 1500–ական Թուերից մինչեւ 1750–ական Թուերը: Այսպիսով է, որ դարերի ընթացքում Անատոլիայի քրիստոնեայ բընակչութեան մի մասը իսլամացել է, նըշում է պատմաբան Ալպօյաճեանը: Քրիստոնեաների թիւը զգալիօրէն նուազել է եւ Թուրքերն սկսել են մեծամասնութիւն կազմել:

(Շար. 38)

Fonds A.R.A.M

տագրական քանի մը գիծեր, իր խօսքը կը վերջացնէր հետեւեալ խօսքերով. –

« Prefet des études, puis Directeur, tout ceux, parmi nous qui ont eu la chance de le cotoyer durant cette époque, s'en souviennent.

«IL savait marier la sévérité à l'hu - mour.

« Il savait exciter la curiosité de ses élèves, presqu'autant qu'il était fasciné lui même par cette jeunesse arménienne, à laquelle il consacrait toutes ses èco - nomies.

« Cette enfance, dont il captait les promesses, elle était pourtant bien diffé - rente des images dont rêvait, le jeune orphelin de 1917.

« Cette enfance, il avait compris qu'il fallait en accepter tontes les explosions afin d'en receuillir les plus beaux fruits.

« Il avait prévu Mai 1968, comme découlant de source naturelle, sans avoir pour cela comme tant d'autres, a re - mettre en question son canevas personnel.

« L'exemple qu'il nous a donné jus - qu'au jour de sa mort, a été celui de la tolérance, de l'opiniâtreté, au refus catégorique de la médiocrité.

« Il faisait partie de ces gens dont la présence rassure et qui sont encore la vie au - delà de leur mort.

×

Յաւարտ արարողութեան, նախկիններ վարժարանին պարտէզներուն մէջ, կը վերագտնէին իրենց մանկութեան օրերն ու ժամերը մինչ ուրիշներ դեռ կը հաւատային թէ գուցէ սա դանէն յանկարծ Հայր Սերովբէն պիտի ելլէ ու գայ իր տաք խօսքերը ըսելու վարժարանին հա - ւատարիմներուն: Չկար, Հ. Սերովբէն, այնքան արագ մեկնած էր, որ կարելի չէր համոզուիլ իր վերջնական բացակայութեան:

×

Ճաշասրահին մէջ, քիչ յետոյ, շատեր կը մասնակցէին Նախկին Աշակերտնե - րու նախաձեռնած ճաշին, մտերիմ այլ տաք մթնոլորտ մը կը տիրէր: Հիմա այլեւս հարկ էր՝ կեանքը շարունակել ու նոր տեսուչին ներկայութիւնը կուզար փաստել, եթէ հարկ էր, թէ «հերթա - պահները» կրնան փոխուիլ, անոնք կու - գան ու կ'երթան բայց միշտ ներկայ է՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը իր գին - ուորագրեալներով ու աթոռները պա - րապ չեն մնար:

Ծաչի աւարտին, Սամուէլ – Մուրատ - եան վարժարանի ուսումնապետը՝ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, կը ներկայացնէր Նոր տեսուչը՝ Հ. Յովհաննէս Տեր - ձակեան:

Զաւակ Տարօն աշխարհի, ծնած Հալէպ, այս երկրորդ անգամն է, որ կը վիճակուէր Հայր Յովհաննէսի յա - ջորդել Հայր Սերովբէի որպէս՝ տեսուչ: Առաջին անգամ, 1970–ին երբ կը դառ - նար տեսուչ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի, մինչ Հ. Սերովբէ, Նորըն-տիր Աթոռակալ, կը ստիպուէր թողուլ այդ պաշտօնը ու հիմա՝ երբ կրկին Հայր Սերովբէ կը ստիպուէր թողուլ իր պաշտօնը, բայց այս անգամ նախախնամական այլ կարգադրութեամբ: Հ. Յովհաննէս դաստիարակչական պատասխանատու պաշտօններ կատարած է նաեւ Աղեք - սանդրիա եւ Հալէպ, ուրկէ կուգայ: Հ. Ռափայէլ յիշեց նաեւ ինք ալ 1970–ին գործակցած է նոր տեսուչին հետ, իբ - րեւ ուսումնապետ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի:

Խօսք առնելով, Հ. Յովհաննէս շեշտեց թէ իբրեւ գինուոր Մխիթարեան միա - բանութեան, կուգայ հոս, ուր կը ղրկէ զինք միաբանութիւնը թողլով 800 ա - շակերտներով լեցուն Հալէպի վարժա - րանը, ուր եւս աշխատանք կար տանե - լիք: Կուգայ շարունակելու Հ. Սերով - բէի անկատար ձգած գործերը բայց նաեւ սկսելու անոր չսկսած գործը: Ատոր համար պէտք ունի բոլորին, Նախկին Աշակերտներուն ու նաեւ բարեկամներուն, վասնզի մեներգիչ չէ ու կը սիրէ խմբական երգը: Իր ուրախութիւնը յայտ - նեց ստուար թիւով ներկայ նախկին աշակերտներուն, որոնց օժանդակութեան պէտք ունի բայց նաեւ անոնց որոնք նախկին աշակերտ չեն բայց զօրավիգ են դպրոցին:

Հ. Յովհաննէսի յաջորդեց Նախկին Աշակերտներու նախագահը, Տոքթ. Գի - զիրեան, որ յայտնեց թէ միութիւնը ունի նոր ծրագիրներ վարժարանի ապա - գային համար եւ արտակարգ ընդհ. ժողովի հրաւիրեց բոլոր նախկինները Փետրուար 1–ին, որպէսզի կազմուի յատուկ յանձնախումբ մը, մշակելու համար ծրագիրը, որ վարժարանը դարձնէ նախանձելի հայ վարժարան մը, բարձր մակարդակի վրայ, յետագային նոր կառոյց մը տալու նպատակով անոր, խորհրդակցութեամբ եւ վաւերացմամբ Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան: Հուսկ՝ վարժարանին քաղաքային տեսուչը՝ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի բերաւ իր յարգանքի խօսքը Հայր Սերովբէին, որ զինքը եղբայր կը նկատէր, ու շնորհաւորութիւնը նոր տեսուչին, շեշտելով հայ մշակոյթի կարեւորութիւնը, մշակոյթ մը, զոր Մխիթարեանները չեն դոհանար փոխանցելով այլեւ կը ճոխացնեն զայն, իրենց հմուտ աշխատանքով:

×

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ վերջ կը գտնէր այս յիշատակելի հանդիպումը:

Հայր Սերովբէ պիտի սիրէր այս կի - րակին: «Հնդկական ամրան», յետ – եղանակի այս անոյշ օրը, երբ իր բացակայութիւնն ու Հայր Յովհաննէսի ներ - կայութիւնը կուգային հաստատել՝ մահը իր ճամբով, կեանքը՝ իր ճամբով:

Օրը կ'իրականար հետզհետէ, ու մենք կը հեռանայինք, մեր սրտին խորը յի - շատակելով հին ու սիրելի տեսուչ մը, որ դարձած էր՝ երէկ, ու ողջունելով նոր ու սիրելի տեսուչ մը, որ եկած էր ըսելու մեզի՝ վաղը:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ 50 – ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Գիւղատնտեսական Հիմնարկը բոլորած է իր յիսնամեակը: Հաստատութիւնը 50 տարուան մէջ Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան տըւած է աւելի քան 14 հազար մասնագէտներ, որոնցմէ շատեր դարձած են պետական տնտեսութիւններու ղեկավարներ, գիտութիւններու դոկտորներ, փրոֆէսէօրներ: Հոն առած են իրենց ուսումը Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Ն. Սիսակեան, նոյն Ակադեմիայի թղթակից անդամներ Ա. Աւագեան եւ Խ. Խաչատրեան, Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից անդամ Ս. Մաթեւոսեան եւ շատ ուրիշներ: Ներկայիս Հիմնարկի 5 ֆաքիւլթէներու մէջ 11 մասնագիտութիւններու գծով կ'ուսանին 4000 ուսանողներ: Գիւղատընտեսական Հիմնարկը նաեւ գիտական կարեւոր կեդրոն մըն է, ուր 1938–էն ի վեր պաշտպանուած են 20 դոկտորայի եւ 238 թեկնածուի աւարտաճառեր: Հոն կը կատարուին տեսական եւ արտադրական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող ուսումնասիրութիւններ: 1972–ին ստեղծուեցաւ գիտա – հետազօտական բաժինը: Հիմնարկի գիտնականները մեծ աշխատանք տարած են Հայաստանի զանազան գօտիներու մէջ գիւղատնտեսական մշակոյթներու մշակման եղանակներու կատարելագործման եւ անասնապահութեան համար կերի կայուն հիմքի ըստեղծման մէջ: Ներկայիս Հիմնարկի 37 ամպիոններու եւ գիտա – հետազօտական տարրալուծարաններու մէջ բեղնաւոր աշխատանք կը տանին աւելի քան 300 դասախօսներ, գիտական աշխատողներ, որոնցմէ 22–ը՝ գիտութիւններու դոկտորներ, փրոֆէսէօրներ, 140–ը՝ գիտութիւններու թեկնածուներ: Որակեալ մասնագէտներու պատրաստութեան եւ գիւղատնտեսութեան զարգացման մէջ ունեցած ծառայութիւններու համար Հիմնարկը արժանացած է «Պատուոյ նշան» շքանշանի, զոր Հիմնարկին յանձնած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան:

×

ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Իսկուստվօ» («Արուեստ») հրատարակչականը ռուսերէն եւ անգլերէն (նոյն էջի վրայ զուգահեռաբար) լոյս ընծայած է Յովհաննէս Ղալփաղչեանի «Հայաստանի Ճարտարապետական Համալիրները» գիրքը: Իր ուսումնասիրութեան համար հեղինակը ընտրած է Հայաստանի մէջ գտնուող առաւելաբար այն յուշարձանները, որոնք աչքի կը զարնեն գեղարուեստական բարձր արժէքով եւ կը բնորոշեն հայ արուեստի կազմաւորման զանազան հանգրուանները՝ Ն. Ք. 8–րդ դարէն մինչեւ ԺԹ. դար: Հեղինակը ցոյց տուած է, թէ համադրոյթներու կազմաւորումը իր աւարտին հասած է ոչ թէ մէկ անգամէն, այլ երբեմն տեւած է քանի մը հարիւրամեակ, պատերազմներու, տարերային աղէտներու, ինչպէս նաեւ տուեալ դարաշրջանի գեղարուեստական ճաշակներու փոփոխութեան պատճառաւ: Յովհաննէս Ղալփաղչեան 1929 – 1936 թուականներուն եղած է Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեանի տեղակալը: 1946–էն ի վեր հաստատուած է Մոսկուա, ուր կը վարէ ճարտարապետութեան տեսութեան ու պատմութեան կեդրոնական գիտա – հետազօտական հիմնարկի ճարտարապետութեան պատմութեան բաժինը: Իր աշխատութիւնները կը վերաբերին գլխաւորաբար Հայաստանի ճարտարապետութեան ու արուեստի պատմութեան, պաշտամունքի եւ այլ շինութիւններու թէքնիքի վերլուծման: Ան հեղինակն է կարգ մը մենագրութիւններու եւ շուրջ 150 յօդուածներու: Լայն տարածում ունեցած են հայկ. ճարտարապետութեան պատմութեան նուիրուած անոր այն աշխատութիւնները՝ որոնք տպագրուած են համաշխարհային ճարտարապետութեան պատմութեան երկու հատորնոց ձեռնարկի եւ նոյն անունը կրող 12 հատորնոց խմբական աշխատութեան մէջ, որուն խմբագիրն է ինք: Յովհաննէս Ղալփաղչեանի գործերը հրատարակուած են արտասահմանի մէջ՝ Իտալիա, Ֆրանսա, Ռումանիա, Սուրիա, Վենեզուէլա, Արեւելեան Գերմանիա եւ այլ երկիրներ: Վերջին գիրքը հրատարակուած է Արեւելեան Գերմանիա եւ ունի հարիւրէ աւելի նկարներ:

×

ԵՐԱԶԳԱՒՈՐՍԻ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ

Ախուրեանի շրջանի Երազգաւորս գիւղի «Մուշ – Տարօն» ազգագրական պարերու ժողովրդական համոյթը մեծ ընդունելութիւն գտած է իր մեկնաբանած պարացանկով եւ արուեստով: Ղեկավարը՝ Մարգպետ Մելքոնեան, խումբ մը Մշեցիներու օգնութեամբ, պարախումբին սորվեցուցած է Մշոյ ազգային պարերէն լաւագոյնները: Պարացանկին մէջ տեղ գտած են 36 պարեր, որոնց մէջ «Հանիման – Ջանիման»ը, «Թամիր աղա»ն, «Մշոյ քոչարի»ն եւ այլն: Ներկայիս համոյթը կը պատրաստուի մասնակցելու Պուտափէշտի մէջ տեղի ունենալիք ազգագրական պարերու միջազգային մրցումին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սերոբ մի քանի երիտասարդներով ժանտարմները գիւղէն դուրս կը քշէ:

Հայրը թէ՝

– Հէյ, շան լակոտ, գեղի վրայ կրակ պիտի բերես: Սուլթանի բարկութիւնը մեծ է:

– Էդա, քոպպապ. գեղացին մոմ չունի Սուրբ Սարգիսին, մատաղ չունի Սուրբ Բարթողին, ինտո՞ր հարկ տայ Թուրք Սուլթանին: Էդա, քոպպապ, ի՞նչ կ'ու - ռենաս. հարկը հարկ է, խի՞ կը թալլեն Սարութենք էքսուկէթէք:

Հայրը բարկացած ուղիղ գայմագամին քով կ'իջնայ:

– Աֆ ըրէ, էֆէնտի, տղաս ծուռ է, ծուռ. Թող հարամ ըլլի ծծած մօր կաթը: Աֆ ըրէ, գեղը չի մերժեր Սուլթանի հարկը:

Գայմագամը բարկացած, այս անգամ ռէսի առաջնորդութեամբ, գիւղ կը ղրկէ հինգ ժանտարմներ, որ եթէ հարկ չտան՝ մարեն ծուխն օճախին ու բուրվառին. այնպէս ընեն, թալան սարքեն որ գիւղացին մերկ ու տկլոր ու անօթի սատկած կատուի գլուխ կրծէ:

Սերոբ, երբ կը լսէ, թէ հայրը հինգ ժանտարմներով քաղաքէն դուրս ելած է, լուր կը ղրկէ որ գիւղ չմտնէ:

Հայրը մտիկ չըներ: «Գլխի փորձանք էդ շան լակոտը գլուխէն վեր կը հաջէ» կ'ըսէ լուր տանողին: Ռէսը ժանտարմ - ներուն հետ, երբ գիւղ կը մտնէ, հեղ մ'ալ կը տեսնէ Սերոբը, որ հրացանը ձեռքին ճամբուն վրայ կեցած՝ կը պոռայ հօրը.

– Ջմտնես գիւղ:

Հայրը մտիկ չըներ: Էս բանի վրայ, Սերոբ հրացանը ուղիղ իր հօրը կը բռնէ ու ծուխի մէջ վար կը ձգէ:

Երբ ռէսի մարմինը ժանտարմներու ձիերուն ոտքերուն տակ կ'իյնայ, ժան - տարմները պահ մը կը շփոթին: Սե - րոբ հրացանը ձեռքին կը մօտենայ հօր դիակին ու այսպէս կը խօսի ժանտարմ - ներուն:

– Թէ որ գիւղ չմտնէք, ձեր գլուխները ձեզի պախշիշ: Դէհ, հայտէ, անցէք, նախլեցէք գայմագամին, Թուրք սուլ - թանին ինչ որ տեսաք:

Այն օրէն ի վեր Սերոբ նոյնպէս գերեզման մտնողի մը պէս մեծ ու անծանօթ զաղտնիքով մը փակուեցաւ ինքն իր մէջ ու լռ ելաւ: Մոռցաւ իր երգը, անտառի շուքն ու սարսուռը տերեւներուն: Սրբաքարի մը խորհրդաւոր ու դաժան արտայայտութիւն մը առաւ: Բոլորովին փոխուեցաւ: Հինէն ինչ որ կը մնար, իր աչքերու կապոյտութիւնն էր եւ ուղտի գոյն մազերը: Սերոբին մէջ մենութիւնը սիրող օտար բան մը կար:

– Տոքթ. Նայիրեանէն ի՞նչ լուր, Վարդան, – հարցնողը Սերոբն էր:

×

Սերոբին մօտ, արմուկը ապառաժին կռթնցնողը Խէչօն էր:

Խէչօն լեռներու կապտորակ ու գորշ պաստառով լեռնականի մը գեղեցիկ նըկարն էր, մարմինը առողջ, կ'ըսես երկաթով շաղուած: Վանայ ծովի ալիքներու պէս փոթռտուն լայն շալվարը, խոշոր փափաղը, մէջքին սեղմուած փամփըշտակալները անոր հասակին առանձինն հմայք մը կուտային: Կը սիրէր լաւ հագուիլ: Ունէր համակրելի իշխանական հով մը: Կռուի մէջ յանդուգն էր ու ներողամիտ:

Կը պատմէին, թէ ինչպէ՞ս ամայի ճամբու մը վրայ Խէչօն կռուի կը բռնըւի երկու ժանտարմներու հետ. մէկ ժանտարմը կը սպաննուի, իսկ միւսը վիրաւոր գետին կ'իյնայ: Գնդակը ծակած էր թիկունքէն ու ժանտարմը ինկած էր արիւնի մէջ բոլորովին անօգնական: Խէչօն այս որ կը տեսնէ՝ վիրաւոր ժան - տարմը շալակը կ'առնէ, կ'երթայ մօտակայ գիւղը, հայի տուն մը կը ձգէ, կը լուայ վէրքը, կը պատուիրէ տնեցինե - րուն, որ խնամք տանին, մինչեւ որ վէրքը լաւանայ:

Ընկերները այդ առիթով երբեմն ձեռք կ'առնէին ներողամիտ միամտութեամբ ու կ'ըսէին.

– Խելքի աշէ, Խէչօ աղբար
Օձն՝ աղուընկայ թեւ չունենար:

(Շար. 207)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Նատին եւ Հարոլտ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները՝ Վահէ, Ռուբէն եւ Իրիս, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սալէրեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ՝ Գաբրիէլեան, Հոճապաշեան, Գանթարճեան, Խաչատուրեան, Կիւլքայա (Պոլիս), Միսաքեան, Քէրէսթէճեան (Փարիզ եւ Պոլիս), Փափազեան, Ցիօ, Ամիրխան, Գազանճեան, Թորոսեան, Նշանեան (Պոլիս), Մավեան, Կիւմիւշեան, Օսէփեան, Ներսիսեան, Գասպարեան, Լաֆոն, Մարիէթան, Թափոլ եւ Ազատեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, հօրեղբօր, փեսային, ազգականին՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 25ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Դեկտ. 2, ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մակէսեան, իրենց ամուսնութեան յիսնամեակին առթիւ՝ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ օր, 29 Նոյեմբեր, տօն է ՍՐԲՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՑՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱՑՆ ՄԵՐՈՑ ԹԱԴԷՈՍԻ ԵՒ ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍԻ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10–ին, Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ԴԻՒԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կը հրաւիրէ անխտիր բոլոր անոնք, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել Եկեղեցւոյս Երգչախումբին, արձանագրուիլ Դիւանատան մօտ:

Դիւանատունը բաց է շաբթուան բոլոր օրերը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 6ը. Կիրակի օրերը՝ ժամը 9 – 13·00

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Դեկտեմբեր 7, ժամը 17–էն կէս գիշեր –
Dans les Salons de l'Hôtel George V
Ave. George V, 75008 — Paris.

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Մուտք 50 Ֆրանք, ուսանողներու կէս գին:
Սեղաններ ապահովել՝. հեռաձայնելով 763·38 – 54

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ – ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

կազմակերպուած՝ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին եւ Ժ. Ա. Ֆ.ի կողմէ:

կը խօսի՝ Փրոֆ. ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ
Մատենադարանի
հետազօտութեան բաժնի վարիչ

Նիւթ ունենալով՝ Մատենադարանը

Հարցազրոյցը կը վարէ փրոֆ. Ժ. Փ. ՄԱՀԷ մասնակցութեամբ՝ Արտաւազդ Պէրպէրեանի եւ Վառվառա Պամաճեանի:

Հինգշաբթի, Դեկտ. 4, ժամը 20·45ին
Հայ Մշակոյթի եւ Արուեստի Կեդրոնը
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Métro: République.

SECTION CULTURELLE
U. G. A. B.

33, Cours Pierre-Puget, 13006 - Marseille
Le Samedi, 6 Décembre, à 21 h.
CONFERENCE — PROJECTION
des Docteurs:
JEAN MICHEL et NICOLE THIERRY
Thème:
La Soirée sera présentée par:
Le Prof. GERARD DEDEYAN
«MONUMENTS DE LA PROVINCE DE CHIRAK ET D'ANI LA VILLE AUX MILLE ET UNE EGLISES»
(Une Architecture frontalière)

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A.S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE

Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:
Issy - les - Moulineaux:
VAROU, 40, Ave. Victor Cresson
TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin
Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures
Télé CONDORCET: 175, Ave. Jean Jaures
PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Conférence - Débat

Thème:
ETUDIER L'ARMENIEN EN 1980
POURQUOI?
Conférencier: J.P. MAHE
Vendredi, 5 Décembre, à 21 h.
Վիճաբանական Ասուլիս
Նիւթ՝
«ՍԵՐՏԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԸ 1980ԻՆ. ԻՆՉՈ՞Ւ»

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական «Բաժակի Օր»ը այս տարի տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Դեկտ. 14, ժամը 13ին, Բարեգործականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը՝

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ 13·30
Ճաշագին՝ 75 Ֆ.

Անպայման ապահովել սեղանները, մինչեւ Դեկտ. 10, հեռաձայնելով՝
ՃԷՋՎԷՃԵԱՆ (Պէրլիւք) – 236· 54· 48
ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985· 36· 53
ՓԱՆՈՍԵԱՆ – 233· 77· 90

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները եւ համակիրները հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել իրենց սիրելի Վարժարանին եւ սաներուն կենաց եւ յարգել յիշատակը մեզմէ անդարձ բաժնուող Կեդրոնականի հիմնադիրներուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ Գ.

Զանազաններէ 450, Կարպիս Տէրտէրեան, Այրի Տիկին Կիւլեան եւ զաւակները, Տիկին Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Արա Աբէլեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան 250, Տիկին Թագուհի Պետոյեան, Տիրամայր Վերգին Բապուճեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Պօյրազեան, Տիկին Ս. Մատաթ, Այրի Տիկին Սրբուհի Մեսրոպեան, Այրի Տիկին Չիպուքքեարեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէրտէրեան, Տիկին Եզէկէլեան, Տիկին Սիրվարդ Գալէմքէրեան, Ոմն, Տիկին Անահիտ Սէմէրճեան, Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան, Տիկին Ղուկասեան, Տիկին Գօտոյեան, Տիկին Սիրանոյշ Զըրուանտեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թորգոմեան 200–ական, Տիկին Զ. Տէր – Յակոբեան, Տիկին Էլիզ Գոչեան, Աւետիս Արապեան, Տիկին Կամկամեան, Տիկին Հայկուհի Վահրիճ Էսէեան, Արմենակ Արապեան, Տիկին Վերգինէ Խաչատուրեան 100–ական Ֆր.:

(Շար.)

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

Chez Hagop

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296. 37. 41

POUR LE REVEILLON DE LA ST. SYLVESTRE
LE MERCREDI, 31 DECEMBRE
une nuit à Léningrad
avec
SERGE et PIERRE CAMPS

MENU........
* *l'Apéritif d'HAGOP*
* *l'Assiétte de la Caspienne à la Vodka*
* *La Brochette de coquilles St. Jacques à l'Orientale.*
* *La Gigue de Chevreuil (façon Maître Queue «HAGOP»).*
* *Les delices de l'escargot aux noix.*
* *Les Fromages «Belle Fermière».*
l'Ananas givré (pour 2).
* *Les Gourmandises d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

1 Bouteille de:
Bordeaux Chateau La Terrasse — 1978
1/2 Bouteille de Champagne Brut.
«PIPER HEIDSIECK» par personne.

AU PRIX DE 460 T.T.C.
(VIN et SERVICE COMPRIS)

LE LUNDI SOIR, 5 JANVIER
Noël Arménien
320 T.T.C. Service Compris

* *Les 3 Caviars avec Vodka.*
* *Grillade de Maquereau (façon HAGOP)*
* *Brochettes mixtes, grillées au Pilav.*
* *Pissenlits aux Lardons.*
* *Les Fromages de la Ferme.*
* *Le Bouchon de Champagne Glacé.*
* *Les Sucreries d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

Saint Amour 1979, à volonté
1/2 Bouteille de Champagne Brut.
«PIPER HEIDSIECK» par personne.

SOIRÉE ARMÉNIENNE

Animée par
MELKON et SERGE et PIERRE CAMPS
Au Piano: JEAN MARTIN

RESERVEZ VOS TABLES!.. TEL. 296.37.41

Fonds A.R.A.M